ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 2
MERCREDI
2 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՃ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·697 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·697

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

Թուրքիոյ նախագահական ընտրութիւնը երկրին իրերամերժ երկու ճակատները հակադրող նոր գրաւարկի մը վերածած է. իշխանութեան տէր կրօնամէտ ԱԳ (Արդարութեան եւ Բարգաւաճման) կուսակցութիւնը վճռակամ է բարձրացոյն այդ աթոռին ալ տիրանալու, մինչ աշխարհավար կարգերու աւանդական պաշտպան՝ բանակի պատասխանատուները յստակօրէն յայտարարած են թէ դէմ են այդ վերջին, բայց կարեւորագոյն բերդն ալ յանձնելու:

Այս հակադրութիւնը շեշտակի կերպով առաջին արտայայտութիւնը ունեցաւ նոյն կուսակցութեան վերնախաւէն վարչապետ Թ. Էրտողանի թեկնածութեան հեռանկարով: Բանակին սպայակոյտը յայտարարութեամբ, ապա Անգարայի մէջ ծովածաւալ բազմութիւն մը ցոյցի նդիմելով իրենց մերժումը արտայայտած էին այդ թեկնածութեան. շեշտուած կէտը միշտ այն կ'ըլլար որ Թուրքիա երբեք, ոչ մէկ պայմանի մէջ կրնար իր աթէիզբեան աշխարհավարութիւնը գիջիլ կրօնամէտ քաղաքականութիւններու, կամ քաղաքական դէմքերու:

Թ. Էրտողան շատ մեծ արժէք չտալով հանդերձ ցուցարարներու եւ սպայակոյտին ազդարարութեան, թեկնածութեան պայմանաժամոն լրանալէն անմիջապէս առաջ յայտարարեց թէ իրենց կուսակցութեան թեկնածուն փոխ վարչապետ եւ արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլն էր: Զիջումի այս ժեստը ոպէս այդ իմաստալից ըլլալով հանդերձ, խորքէն շատ բան չէր փոխեր, քանի որ Ա. Կիւլ քաղաքական առումով կրնար երկուորեակ եղբայրը նկատուիլ Էրտողանի. այլ խօսքով՝ կրկին իրականացած կ'ըլլար իշխանութեան բոլոր լծակներուն տիրանալու ԱԳ կուսակցութեան նպատակը:

Ընտրութեան առաջին փուլին որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 27ին, Ա. Կիւլ տասը քուէի տարբերութեամբ չընտրուեցաւ: Մինչ որոշուած էին արդէն յաջորդական եւս երեք փուլերու թուականները, սպայակոյտի նախագահութիւնը ընտրութեան գիշերն իսկ խիստ ոճով յայտարարութիւն մը հրապարակեց, կրկնելու համար թէ զինեալ ուժերը աշխարհավար կարգերու դէմ ոտնձգութիւններու առջեւ չեն կրնար ձեռնածալ մնալ եւ եթէ հարկը պահանջէ, պատրաստ են դիմելու իրենց օրինական լիազօրութիւններուն:

Սպառնական այս յայտարարութիւնը անմիջապէս արդարօրէն միտքերու մէջ արթնցուց 1960, 1972 եւ 1980ի պետական հարուածները որոնք բանակին միջամտութիւնն էին Թուրքիոյ քաղաքական վարչակարգին: Նման հեռանկար երկու կողմին ալ կիրքերը լարած է ու մտաւորականներ, լրագրողներ կոչերով, գրութիւններով կը շեշտեն զինուորականներու նոր միջամտութեան մը անընդունելի բնոյթը երբ Թուրքիա կը ճգնի ժողովրդավար, աշխարհավար երկրի մը պատկերը տալու Եւրոպային ու ամբողջ աշխարհին:

Միւս կողմէ, բանակին ազդարարութիւնը Անգարայէն եւս շարժման մղած է աշխարհավարութեան Պոլսոյ կողմնակիցներն ա, որոնք Ապրիլ 29 Կիրակի անգամ մը եւս հարիւր հազարաւորներով փողոց իջած են, մերժելու համար կրօնամէտ նոր ոտնձգութիւնը, ինչպէս կը նկատեն հանրապետութեան նախագահութեան համար Ա. Կիւլի թեկնածութիւնը: Ցուցարարներու մէջ ուշագրաւ եղած է կիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը եւ դրօշակներու մեծ թիւը: Սակայն այդ ցնցող նախաձեռնութիւնն ալ ոչ իսկ ընկրկումի մը կրցած է առաջնորդել –գոնէ առ այժմ– կրօնամէտ ճակատը: Ինչպէս Անգարայի ցոյցէն ետք Թ. Էրտողանի անհամարհող յայտարարութիւնը թէ ցուցարարներու թիւով քաղաքական հարց չի լուծուիր եւ թէ ի հարկին իրենք կրնան ատոր տասնապատիկը փողոց իջեցնել, Ա. Կիւլ ալ Պոլսոյ ցոյցէն ետք ըսած է. «Ինդրոյ առարկայ չէ նախագահական ընտրութեան թեկածութիւնս ետ առնել: Ես մէկ գիշերուան ընթացքին թեկնածու չներկայացայ»:

Այս այլեւս բացայայտ ճակատումին դադար մը կրնայ տալ ընդդիմութեան կուսակցութիւններէ Հանրապետական ժողովրդական կուսակցութեան կողմէ Սահմանադրական ատեանին առջեւ բացուած դատը: Անոր դրդապատճառ եղած է Ապրիլ 27ի Ազգային Ժողովի նիստին անհրաժեշտ քուէի թիւին չափ երեսփոխան պակսուած չըլլալուն պնդումը: Կ'ըսուի թէ ատեանը իր վճիռը կրնայ արձակել Մայիս 1ին, կամ 2ին:

Թուրքիոյ հանրապետութեան սպառնալիքի տակ գտնուելուն մասին զինուորական ճակատին յայտարարութիւնները զօրակցութեան մղած են Եւրոպայի Թրքական համայնքներն ալ որոնք նման ցոյցեր սկսած են կազմակերպել:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՊԵԼԺԻԱ

Ոգեկոչման երեկոյթը տեղի ունեցած է Պրիւսէլի արքունի երաժշտանոցին մէջ, երեսփոխաններու, դեսպաններու, Եւրոպական Միութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներու, հայկական եւ հրէական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն, երաժիշտներու, լրագրողներու շուրջ 700 հոգինոց բազմութեան մը ներկայութեան:

Երեկոյթին մասնակցած է նաեւ Հայաստանի արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան որ աշխատանքի այցով Պրիւսէլ կը գտնուէր:

Բացման խօսքը արտասանած է Մերակոյտի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին նախագահը Ֆ.-Ռ. տը Վիվիէն: Ան ըսած է թէ 1915ին Օսմանեան կայսրութեան մէջ կատարուածը ամբողջովին յարիր է ՄԱԿ-ի 1948ի ցեղասպանութեան պայմանագրին:

Դատապարտելով 92 տարի ետքն ալ իրականութիւնը ժխտող անհատներու, կառավարութիւններու գոյութիւնը ,ան հաւաստած է իրեն ու իր համախոհներուն կողմէ անոնց դէմ պայքարելու վճռակամութիւնը, քանի որ ժխտողները իրենց արարքով կը սպառնան Պելժիոյ հանրային կարգ–կանոնին: «Մենք պարտինք ընել ատիկա ի յիշատակ 1,5 միլիոն հայ զոհերուն եւ յանուն այն խիզախ վերապրողներուն որոնք Պելժիան ընտրեցին որպէս իրենց նոր հայրենիք, հարստացնելով մեր երկիրը» ըսած է տը Վիվիէն:

Երեկոյթ ունեցած է նաեւ Վ. Օսկանեան: Անդրադառնալով Թուրք պետութեան կողմէ պատմական իրողութեան պաշտօնապէս խեղաթիւրումին, ան ըսած է. «Մենք պէտք է տարանջատենք Օսմանեան կայսրութիւնն այսօրուայ Թուրքիայի կառավարութիւնից: Բայց պէտք է ասեմ որ թէեւ դա հնարաւոր է անել, երբ խօսում ենք 1915ին կատարուած իրադարձութիւնների մասին, սակայն դա աւելի ու աւելի դժուար է դառնում, երբ խօսում ենք Թուրքական պետութեան կողմից այսօր տարուող ժխտողականութեան մասին»:

Վ. Օսկանեան խօսած է նաեւ հայ–Թուրք յարաբերութիւններու ապագային, շրջանային գործակցութեան մասին, ըսելով. «Այսօր որպէս Հայաստանի հանրապետութեան արտաքին գործերի նախարար, որպէս ցեղասպանութեան վերապրողի թոռ, ես կարող եմ միայն ասել որ Հայաստանն ու Թուրքիան հարեւաններ են, որ այդպէս էլ կը մնան: Մենք ընդհանուր սահման ունենք: Մենք միասին միայն կարող ենք առաջ ընթանալ»:

Երեկոյթը փակուած է երաժշտական բաժինով մը ուր հանդէս եկած է ծանօթ երիտասարդ ջութակահար Սերգէյ Խաչատրեան, Պախ, Սեզար Ֆրանքի, Կոմիտասի գործերով. իրեն ընկերացած է քոյրը՝ դաշնակահար Լուսինէ Խաչատրեան: Անոնց նուագը արժանացած է ներկաներուն բուռն եւ յոտնկայս ծափերուն:

ՄԱՐՍԷՑԼ

Arménie, la magie de l'écrit

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, Ապրիլ 27 ժամը 19ին, բացումը կատարուեցաւ «Հայ Գիրին մոգականութիւնը» խորագիրը կրող ցուցահանդէսին, Վիէյլ Շառիթէի պատմական համալիրին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, ուր կը գտնուէին Ֆրանսացի պաշտօնական անձնաւորութիւններ, Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը եւ Հայերու բազմութիւն մը: Բացումը բացառիկ յաջողութիւն մը արձանագրեց եւ արտակարգ հիացում պատճառեց Ֆրանսացի պաշտօնական ներկայացուցիչներուն, ինչպէս արտայայտեցին իրենց ելոյթներուն մէջ:

Լայն մանրամասնութիւններ կու տանք յետագային, առանձին թղթակցութեամբ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ Գ. ԿԱՑԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆԻՆ

Ապրիլ 24ի օրը կայանէն հնչած մեկնաբանութիւններ, ինչպէս՝ «Օսմանեան կայսրութեան գործած կոտորածներն ու տարագրութիւնները որոնք ըստ Հայերուն 1,5 միլիոն, ըստ Թուրքերուն 250–500 հազար հոգիի մահուան պատճառ եղած են», կամ՝ «Բազմահազարաւոր անձեր տողանցեցին ... Անգարայէն պահանջելու որ ճանչնայ այն ինչ որ իրենք ցեղասպանութիւն կը նկատեն», Ֆրանսահայ խորհուրդը մղած են նամակով մը հակազդելու:

Խորհուրդին նախագահ Ալէքսի Կէօվճեանի կողմէ ստորագրուած նամակը դատապարտելի կը նկատէ հայկական եւ Թրքական տարբերակներով նիւթին նեղկայացումը, անհասկնալի գտնելով զայն: Կը շեշտէ նաեւ թէ այդ մօտեցումը հիմնովին կը հակասէ Ֆրանսայի մէջ վեց տարի առաջ ընդունուած ճանաչումի օրէնքին:

«Ֆրանսահայերը կը խորհէին թէ Ֆրանսական հանրապետութեան այդ օրէնքով, ինչպէս Եւրոպայի կամ այլ վայրերու մէջ ընդունուածներով յիշատակն ու պատմական իրողութիւնը պիտի յաղթանակէին տասնամեակներու լռութեան ու այսօր եւս ժխտողական պետութեան մը հետ մեղսակցութեան դէմ. բայց կը մղուինք հաստատելու թէ ձեր կայանը տարբեր ուղի մը նախընտրած կը թուի» կ'ըսուի նամակին մէջ:

Նամակը կ'աւարտի մաղթանքով որ վերջ տրուի յարձակումնակ, իրականութեան, անաչառութեան ու պատշաճութեան հակասող նման մեկնաբանութիւններու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՍՏԻՍԼԱՒ ՌՈՍՏՐՈՊՈՎԻՉ, «դարուս թաւջութակահարը», մեռաւ Մոսկուայի մէկ հիւանդանոցը, Ապրիլ 27ին, խորսուզի մատնելով երաժշտական աշխարհը: Հազիւ ամիս մը առաջ, իր 80ամեակը տօնած էր եւ շնորհաւորութիւնները ստացած Վլ. Պուտինի: Խորհրդային շրջանին այլախոհ մը էր եւ պատմական բնոյթ ունի իր արարքը, երբ 1989 Նոյեմբեր 9ին, աթոռ մը առած Պախ կը նուագէր Պէրլինի տապալած պատին առջեւ: Ծնած էր Բաքու եւ մանկութենէն նուիրուած էր երաժշտութեան: Բազմաթիւ մրցանակներու արժանացած է (Ստալին մրցանակ, Լենին մրցանակ, ժողովրդական արուեստի չքանչան, եւ.ն), Խորհրդային վարչակարգը վերջ կու տայ իր ասպարէզին, երբ զօրավիդ է Սոլժենիցինի եւ այլ այլախոհներու: 1974ին կը ստիպուի հեռանալ Խորհ. Միութենէն եւ 1978ին կը դադրի խորհրդային հպատակութիւն ունենալէ եւ Ֆրանսան է որ իրեն քաղաքական ապաստան կու տայ: 1990ին, կը վերադառնայ Մոսկուա, Գորբաչովի շնորհիւ: Ռոստրոպովիչ շատ մօտ եղած է նաեւ հայութեան եւ կարելի չէ չյիշել այն համերգը զոր տուաւ Փարիզ, 1989 Յունուար 5ին ի նպաստ Հայաստանի երկրաշարժի զոհերուն:

ՊՅՑՐՈՒ – ՌՈՒՍՑԱԼ երկխօսութիւնը ի վերջոյ տեղի ունեցաւ Շաբաթ առաւօտ (Ապրիլ 28) փարիզեան պանդոկի մը մէջ եւ տեւեցաւ Պէ. էֆ. էմ. եւ էռ. էմ. Սէ. հեռատեսիլի կայաններէն: Երկուքն ալ պարզեցին իրենց տեսակէտները, այլ խօսքով այն հարցերը ուր համամիտ են եւ ուր համամիտ չեն: Ս. Ռուսյալ շեշտեց թէ վիճարկում մը չէ այլ՝ երկխօսութիւն մը: Համաձայնութեան գլխաւոր կէտն այն է որ երկուքն ալ չեն ուզեր Ն. Սարքոզին, բայց չեն կրնար նաեւ հրաժարիլ քաղաքական իրենց համոզումներէն: Հանդիպման հրաւէրը եկած էր Ս. Ռուսյալէն եւ Պայրու ընդունեցաւ:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՅԻՍ 1ի Աշխատանքի տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երեքշաբթի օր: Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի, Մայիս 3:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻ ՀԱՄԵՐԳ ՄԸ

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Հայաստաի Պետական Սենեկային նուագախումբի գեղարուեստական ղեկավար 1997էն ի վեր, Արամ Ղարաբեկեան Երեւանի նուագավարներու փաղանքին լաւագոյն մտաւորականը եւ ընդհանուր զարգացման տէր երաժիշտն է:

Ան արիաբար պայքարեցաւ եւ յաջողեցաւ հեռացնել «Կոմիտաս կամերային երաժշտական տուն»էն, այն անձերը որոնք նիւթական ակընկալութեամբ կը փափաքէին կառուցանել սրճարաններ «տան» պարտէզին շրջափակին մէջ:

Ցայտնենք որ Երեւանի Օփերայի ճիշդ պատին տակ արդէն փառաւորապէս գոյութիւն ունի սրճարան մը, որ կը գործէ:

Արամ Ղարաբեկեան սովորաբար կը սիրէ հանրութեան ներկայացնել ոչ միայն ժամանակակից հայ եւ ոչ հայ հեղինակներու գործեր եւ նոր մենակատարներ, այլեւ երբեմն չէր մոռնար գուարթախոհութիւնը:

Ներկայ երաժշտական աշխարհին մէջ կան քանի մը անկլօ-սաքսօն երիտասարդ նուագավարներ, որոնք յաջողութեամբ հանդէս կու գան կատակայինը եւ դասականը միաձուլած երաժշտական համերգներով, իրենց սենեկային սեղմ կազմով նուագախումբերուն հետ: Այս նուագավարները ի ծնէ, իրենց տաբօրինակ արտաքինով, վարպետութիւնը ունին ծիծաղաշարժ քալուածքով մուտք գործելու բեմին վրայ, ունկնդիր հանդիսատեսին ու նուագախումբին հետ զաւեշտաշարժ նայուածքներ փոխել եւ ղեկավարել կատակային շարժուձեւերով ու ժպիտով:

Արդ՝ Ղարաբեկեան իր ազնուական լուրջ կեցուածքով, ներկայանալի արտաքինով խոտոր կը համեմատէր այդ տիպարներուն:

Առաջին անգամ ունկնդրելու անհուն հաճոյքը ունեցայ Հայաստանի Պետական Սենեկային նուագախումբը «Պարոնեանի երաժշտական կոմեդիայի թատրոն» հանդիսասրահին մէջ, Երեւանի 2003-2004 համերգաշրջանի բացման առիթով:

Սոյն համերգին մասին, Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթին Հոկտեմբեր 4, 2003 թուականին ի միջի այլոց հետեւեալ արտայայտութիւնը ունեցած էի «Ինծի խորթ թուեցաւ յայտագրի բացուելէն առաջ նուագավար Արամ Ղարաբեկեանի քիչ մը անհամեստ կեցուածքը: Կիսաշարժումով մը դէպի ժողովուրդը դարձաւ, իտալացի նուագավար Ռիքարտօ Մութի նման կզակը վեր առած, ձեռքերը փորին վրայ եւ երկա՛ր ժամանակ մը արձանացաւ...: Նոյն երեւոյթը կրկնուեցաւ կատարեալ համաչափութեամբ ընդմիջումէն ետք... ձախակողմեան ունկնդիրներուն ուղղուած՝ որպէսզի ... լռեն»:

⁂

Ֆրանսական եւ հայկական երաժշտութեան միջեւ համահնչիւն եւ եզակի հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ Ապրիլ 20ի երեկոյեան, Փարիզի հանրածանօթ Շաթըլէի համերգասրահին մէջ:

Ցայտագիրը սկսաւ Ֆրանսացի նաւաստի-երաժիշտ Ալպէր Ռուսէլի Սինֆոնիէթթա օփ. 52 ստեղծագործութիւնով, որ կը նկատուի փոքր համանուագ մը, թէ՛ իր տեւողութեամբ, թէ՛ իր երեք «շարժումներով», գրուած միմիայն լարային աղեղնաւոր նուագարաններէ կազմուած համոյթի համար: Այս գործին գրելաոճը նոր-դասական է, հաստատուն կառուցուածքով, ջինջ ու հարուստ զգայնականութեամբ կը յայտնաբերէ նոր հնչականութիւններ՝ յայտնապէս ազդուած Տըպիւսիի հոսուն եւ շարժական ոճէն:

Համերգը շարունակուեցաւ շատ գրաւիչ ու անկրկնելի մենակատար, դասական երաժշտական կրթութեան տէր, ծանօթ արուեստագէտ Գէորգ Տապաղեանի դուդուկով Կոմիտասի «Հայկական երգեր ու պարեր»ով, մշակուած արդի երաժշտական մտածելակերպի հետեւողութեամբ Վաչէ Շարաֆեանէ. կ'ընկերանար նուագախումբը: Այս շատ հարազատ եւ ջերմ «մեղեդի նուագարանը»՝ անմիջականօրէն խօսող Հայու սրտին, յուզող, պարզ եւ բազմերանգ, արժանացած է այսօր համաշխարհային ճանաչման եւ գնահատման:

Դժբախտաբար, չափազանց «տափակ», տկար դաշնաւորում էր եւ անճաշակ ·կոմիտասեան չունչ գրեթէ գոյութիւն չունէր: Դուդուկը անգոյ էր եւ արժեզրկուած այս երեկոյ, խեղդուած մնաց առանց ուեւէ յուզականութեան: Մեղա՛յ Կոմիտասին...

Յաջորդ կարեւոր երաժշտական յօրինուածքը՝ Պելա Պարթօքին «Տիվերթիմէնթօ»ն էր: Այս երաժիշտը շատեր «Հունգար ժողովուրդին Կոմիտասը» կը նկատեն: Արդարեւ, ան իր ժողովուրդին երաժշտութիւնը ազգային մակարդակէն բարձրացուց համաշխարհայինի· իր կեանքով ալ կրած է Կոմիտասի նման դառնութիւններ: Պարթօք իր բիւրեղացած հոգեկան խրոովքներով, հաւաքած է իր ժողովուրդին յատկանշական ազգային ու տոհմիկ երգերն ու պարերը, որոնք հանդիսացած են անոր յօրինումներուն ներշնչման աղբիւրները:

Անոր «Տիվերթիմէնթօ»ն կ'երգէ կեանքին փոթորկալից խոյանքը: Երկին Ա· «շարժում»ը կը նկարագրէ գիւղական խրախճանքը, ազատատենչ պարերով: Բ· «շարժում»ը լի պարզ երաժշտութեամբ, կ'արտայայտէ ծայրայեղ տխրութիւն, ողբերգական մռայլ վիշտեր, ուր կարելի է լսել տխուր ճռռողիւնը թռչուններուն: Եւ վերջապէս Գ· «շարժում»ը կարծես թէ ըլլար կեանքին վերջին պարը...

Այս երկու երաժշտական ստեղծագործութիւնները, նամանաւանդ Պելա Պարթօքի «Տիվերթիմէնթօ»ն համերգին յաջողագոյնը կրնամ սեպել, մեկնաբանուեցան Արամ Ղարաբեկեանի դասական չունչով, երբեմն միախառնուած անոր նուրբ զգացումներուն, առանց մոռնալու նուագախումբին ենթաբաժնի լարային «առաջնորդները», ինչպէս նաեւ բոլոր անդամները, որոնք տիրացած են հաւաբական միաձոյլ ամբողջականութեան եւ յաջողութեամբ արտայայտեցին իրենց կատարողական ձիրքերը:

Այս առիթով կ'արժէ յիշել Աշոտ Այվազեանի՝ այն մարմնեղ, համեստ եւ բարեհամբոյր զգայուն թաւջութակահարին պատրաստած խտասալիկը, նուիրուած Պ· Պարթօքի «Տիվերթիմէնթօ»ին որ իր երաժշտական բարձր տուեալներով և երաժշտական ընտիր մշակումով իր յաջող գործերէն է: Անոր թաւջութակը լակ ջուր մըն է իր ձեռքերուն մէջ...

Անկասկած Արամ Ղարաբեկեան լաւ կը «հնչեցնէ» նուագախումբը: Յայտուն արժանիքով երաժիշտ-արուեստագէտ մըն է, օժտուած՝ ջերմ խառնուածքով եւ մեծ ոգեւորութեամբ:

Սակայն կարելի չէ չնշմարել իր շարժումներուն մէջ չափազանցութիւնը· աջ ու ձախ ճօճելով իր մարմինը, ձախ ափը եւ թեւերը յաճախ շատ առաջ կառկառելով, կամ լայնատարած՝ դէպի երկինք, «ԲՈՐԲՈՔԱԾ» վիճակով, իբր թէ կը ղեկավարէ իննխումնէ աւելի նուագածուներու համանուագախումբ մը ... ծիծաղաշարժ դառնալու աստիճան:

Այո՛, ընդունելի է բուռն ու կրքոտ նուագավարի մը ղեկավարութիւնը՝ «սէնֆոնիք» նուագախումբի մը առջեւ, բայց լարային սենեկային նուագախումբի պարագային ընդհանրապէս մաղթելի է զուսպ, հեզասահ եւ շատ աւելի «թոյլ» ղեկավարութիւնը, այսինքն՝ նուազ «ճնշումի» ենթարկելով նուագողկատարողները:

Պէտք է խոստովանիմ թէ կը սիրեմ աչքին հաճելի, տեղին եւ չափաւոր կերպով դերասանական ոճով երաժշտութիւնը արտայայտող նուագավարը, ոչ թէ ցուցադրական շարժումներով եւ ոչ ալ բոլորովին հակառակը՝ չափահարի - մեթրոնոմ - նմանող նուագավարը:

Եւ այս արտասովոր երեւոյթին մասին, ժամանակին արտայայտուած էի մտերիմ զրոյցի մը ընթացքին Երեւանի երաժշտանոցի դասախօսներու հետ: Անոր անտեղի շարժումները կը խանգարեն իմ լոսդական կեդրոնացումս: Եւ թերեւս լաւ պիտի ըլլար եթէ չղեկավարէր... և պատահեցաւ որ համերգի մը ընթացքին, ան համերգասրահին մէջ, անկիւն մը կեցած միայն դիտեց:

⁂

Յայտագրին երկրորդ մասը սկսաւ մեծծօ-սոփրանօ Նորա Կիւպիչի երգով· ան կողակիցն է փայլուն ապագայ խոստացող երիտասարդ եւ Եւրոպայի երաժշտական ոլորտին մէջ գնահատուած նուագավար Ալէն Ալթունեանին:

Աւելցնենք թէ Նորան, Զուխաճեանի «Արշակ Բ·» օփերային մէջ Փառանձեմի տիպարը կը մարմնաւորէր, Լորիս Ճգնաւորեանի ճպուտին տակ, Սան Ֆրանսիսքոյի մեծ օփերա-թատրոնին մէջ:

Ան մեկնաբանեց Տըպիւսիի դաշնակի Ֆրանսական երեք երգերը, վերամշակուած նուագախումբի համար, ընկերակցութեամբ սենեկային նուագախումբին եւ դուդուկահար Գէորգ Տապաղեանի: Երգչուհին իր հզօր ձայնով թաւ հնչաձայներուն մէջ, արուեստի իսկական բարձր մակարդակով արժանացաւ ջերմ գնահատանքի ունկնդիր հասարակութենէն:

Յայտագիրէն դուրս ան երգեց Կոմիտասի «Կռունկ»ը դուդուկի եւ թաւջութակի ընկերակցութեամբ:

Արամ Խաչատուրեանի՝ հայերէնով «խաչատուրեանական» գործը Ռուբէն Ալթունեանի մէկ շարանը-ւադն է (սուիթ) երեք պալէներու. «Գայեանէ», «Սպարտակ» եւ «Դիմակահանդէս» թեմաներով: Իսկապէս մեծ հետաքրքրութեամբ առաջին անգամ ըլլալով ունկնդրեցի եւ գնահատեցի Թաթուլ Ալթունեանի անդրանիկ որդիին տաղանդը: Աշխարհահռչակ երգահանին գործերէն յաջող համադրութիւն մըն էր, որ սենեկային նուագախումբը արժանի կերպով դրսեւորեց եւ առիթ տուաւ անտեղի, կրքոտ, պայքարասիրական եւ խելագար բացագանչութիւններու:

Ու այսպէս անզսպելի յորձանքը շարունակուեցաւ «որոշ մակարդակով» պարզ հասարակութեան հաճելի եղող գրգռիչ բաղմազան կտորներով...

Ինչպէս ամէն անգամ, հակառակ որ աւելի զսպուածութիւն կար Ղարաբեկեանի մօտ, այս անգամ եւս այս գարնանային երեկոյեան, դարձեալ տխուր եւ ընկճուած էի՝ դիմաց յոգնաբեկ ցուցադրութեան մը, թէեւ առանց հասնելու հոպիտային մակարդակին, ուր ունկնդիրի կեդրոնացումս եւ ընդունակութիւնս դժուար էր ապահովել: Եւ համերգին ազդեցութիւնը ոչինչով չբարելաւեց իմ տրամադրութիւնս:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻԻ ՄԱՍԻՆ ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻՆԵՐԸ ԻՐԱՏԵՍ ԵՆ

Ֆրանսայի նախագահական ընտրութեան երկու թեկնածուներէն Ն· Սաքոզիի հօրը հունգարական արմատները բնական է որ կը զբաղեցնեն հունգար հանրային կարծիքը: Պուտափէշտի թերթերէն մէկը գրած է թէ մայրաքաղաքէն 100քմ· հեռաւորութեան վրայի Ալաթթեան գիւղին բնակիչները, ուր թեկնածու Սարքոզիի հայրը դպրոցական արձակուրդները կ'անցընէր, յաջողութիւն կը մաղթեն իրենց քաղաքացիին զաւկին, մաղթելով որ ան Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ դառնայ:

Թերթը ապա կը մէջբերէ հունգարական իր ծագումին մասին թեկնածուին խօսքերը· ան հեռատեսիլի հաղորդումի մը ընթացքին իրեն այդ նիւթով ուղղուած հարցումին պատասխանած է· «Իմ հայեցակէտովս դուք Ալժերացի չէք, այլ Ֆրանսացի, այնպէս ինչպէս ես Հունգարացի չեմ, այլ Ֆրանսացի»: Այս սահմանումը լրագրողին գրել տուած է թէ ի վերջոյ ինքնութիւնը ամէն անհատի կողմէ որոշելի անձնական հարց է եւ թէ չի հասկնար որ Սարքոզի ինչո՞ւ հունգարացի պիտի համարուի երբ ծնած է Փարիզ, հունգարերէն չի գիտեր եւ հօրը հետ շատ մակերեսային յարաբերութիւն մը պահած է:

Ֆրանսական մշակութային ոլորտին մէջ որ լայն չափով կեդրոնացած է լեզուին, կրթական համակարգին եւ հանրապետական արժէքներուն վրայ, ինքնութեան հարցը քաղաքական մարզին միայն ծայրայեղ աջակողմեան թեւին կողմէ կրնայ առաջ քաշուիլ: Արդէն Սարքոզիի հունգարական ծագումին անդրադարձողն ալ Ժ·-Մ· Լը Փէնը եղաւ, աւելցնելով որ ան քաղաքական ասպարէզին համար ընտրելու էր Հունգարիան: Ալգասի մէջ գերմանական ազդանուններով հաղարաւորներ կան, բայց իրենք զիրենք գերմանացի չեն նկատեր, կ'ըսէ յօդուածագիրը:

Ապա անդրադառնալով այն երեւոյթին որ Փարիզի մէջ երկրորդ սերունդի բազմաթիւ Հունգարացիներ կ'ապրին, գիտեն իրենց լեզուն ու իրենց ծնողքին հայրենիքին հետ կապ կը պահեն, կը չեշտէ թէ տիկա չէ Ն· Սարքոզիի պարագան: Ու կ'եզրակացնէ թէ յուսախաբ չըլլալու համար աւելի լաւ է նախապէս իրատեսութիւն ունենալ ըսելու թէ ընտրուելու պարագային Սարքոզի Եւրոպական միութեան մէջ հունգարամէտ ոչ մէկ կեցուածք պիտի ցուցաբերէ եւ Փարիզի մեթրոն պիտի չերկարէ մինչեւ Ալաթթեան գիւղը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՎԱՏԻԿԱՆ

Ինչպէս աշխարհի շատ մը երկիրներ ունին Հայոց ցեղասպանութեան նուիրուած իրենց յուշարձանը, նոյնպէս՝ Վատիկանի գեղատեսիլ պարտէզներուն ամենաբարձր ու կանաչապատ բլրան գագաթը գեղեղուած է կարմիր տուֆէ պատրաստուած խաչքար մը, նուիրուած՝ մեր բիւրաւոր նահատակներուն: Խաչքարը Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գարեգին Ա.ի նուէրն է Յովհաննէս Պօղոս Բ.ին (1996): Ցեղասպանութեան 92րդ տարելեցին առիթով Իտալիոյ Հայ առաքելական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Առէն վրդ. Շահինեան, Վատիկանի յատուկ արտօնութեամբ հրաւիրած էր հռոմահայութիւնը ուխտագնացութեան մը դէպի յիշատակի կոթողը իրենց տուրքը մատուցելու բիւրաւոր զոհերու յիշատակին: Ժամադրավայրը Ս. Պետրոսի հրապարակն էր. ինչպէս միշտ իր բազմահազար զբօսաշրջիկներով ու ուխտագնացներով ողողուած: Վատիկանեան զուիցերիացի յատուկ պահակներէն անցնելով ուղղուեցանք դէպի խաչքար: Համատարած խաղաղութիւն էր դարպասէն ասդին:

Շքախումբը կը բաղկանար Հռոմի ու Լացիոյի Հայ Համայնքի ընկերակցութեան անդամներէն, Հռոմի Բազմահամայնք ընկերակցութեան ատենապետէն ու հռոմաբնակ Հայերէ. կար լիբիահայը, կար լիբանանահայը, եգիպտահայը, պարսկահայը, եթովպիահայը...: Մեզ կ'առաջնորդէին երկու առաքելական վարդապետներ՝ Հայր Գեղարդ եւ Հայր Մուշեղ, ինչպէս նաեւ՝ Հայր Եհոհաննէս Պոննի՝ որպէս Վատիկանի ներկայացուցիչ:

Հասանք, խաչակնքեցինք ու խաչքարին առջեւ զետեղեցինք ծաղկեպսակը: Բոլորս միասին արտասանեցինք «Հայր մեր»ը: Ապա կատարուեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւնը որու աւարտին Հայր Գեղարդ արտասանեց իր սգոյ խօսքը ու միասնականութեան պատգամը ուղղեց համայն հայութեան. միասնականութիւն, որու մէջ կը կայանար մեր ազգի ամուր ապագան. ապա հրաւիրեց պետութիւնները ճանչնալու Ցեղասպանութիւնը զայն ընդմիշտ կանխարգիլելու հեռանկարով:

Այս հոգեպարար արարողութեան աւարտին Հայր Եհոհաննէս Պոննի փափաքեցաւ լսել Ցէրուսական աղօթքին երգուած տարբերակը, ու ... բոլորս միասին երգեցինք Հայր Մերը:

Թող միշտ վառ մնայ մեր Նահատակներուն յիշատակը ու ծաղկի ԱՆՈՆՑ ու մեր երազած՝ անկախ Հայաստանը:

ՈՒԽՏԱՒՈՐ ՄԸ

ԿԱՇԱՌՔԻ ԴԷՄ ՅԱՏՈՒԿ ԹՂԹԱԴՐԱՄ

Հնդկաստանի ժողովուրդին կողմէ պաշտօնատարներու տրուած կաշառքին, ձեռաձիրին ընդհանուր գումարը տարեկան աւելի քան 3.5 միլիառ եւրոյի կը հասնի: Եւ որովհետեւ հասարակ քաղաքացիին համար առհասարակ դժուար է մերժումը, գտնուած է լինքնատիպ ձեւ մը: Տպուած են զերօ ռուբինոց թղթադրամներ, որոնք կը նմանին յիսուններոցներուն: Վրան կայ Կանտիի դիմանկարը ու հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Կը խոստանամ երբեք կաշառք չառնել»:

25 հազար տպաքանակով թղթադրամները Մատրասի մէջ ցրուած են ժողովուրդին: Անմիջապէս դրբուած շրջանառութեան մէջ: Լրագրող մը կը գրէ թէ կէս գիշերին ոստիկան մը շարժաւար մը կեցուցած է, ըսելով թէ «փոքր ժեսթի մը փոխան» կը ձգէ զինք որ մեկնի: Շարժաւարը անմիջապէս. զերօ ռուբինոց մը երկարած է իրեն: Ոստիկանը անակնկալի եկած է, բայց ձգած որ ան մեկնի:

Երկրին մէջ հեռաձայն մը հաստատել տալ, անցագիր մը նորոգել ընդհանրապէս փոքր կամ մեծ կաշառքներով կ'ըլլան: Մինչդեռ զերօ ռուբինոց թղթադրամը չէզոք ընդդիմութեան շարժումն մըն է կաշառակերութեան դէմ, Կանտիի օրինակէն ներշնչուած:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ՈՒՐԱՆԻՈՄ Կ'ԱՐՏԱՀԱՆՈՒԻ

Ռուսաստանի ատոմային ուժանիւթի գործակալութեան ղեկավար Սերգէյ Կիրիէնկօ Երեւանի մէջ Ապրիլ 23ին Հայաստանի բնապահութեան նախարար Վ. Այվազեանի հետ գործակցութեան պայմանագիր ստորագրած է: Գործակցութիւնը պիտի կեդրոնանայ Հայաստանի ուրանիոմի հանքերուն հետազօտութեան վրայ:

Ըստ խորհրդային տարիներուն կատարուած հետազօտական աշխատանքներուն, Հայաստանի մէջ մօտ 30 հազար թոն ուրանիոմի պաշար կայ: Ատիկա միջին մեծութեան հանք մըն է: Նաեւ հաւանական է որ այդ պաշարները մէկուկէս, երկու անգամ աւելի ըլլան: Նախնական աշխատանքները կ'աւարտին մինչեւ տարեվերջ. անկէ ետք կը կազմուի հայեւռուսական միասնական ձեռնարկութիւն մը, հաւասար մասնաբաժիններով, որ կը զբաղի ուրանիոմի արտահանումով:

Այս հեռանկարը Հայաստանին կարելիութիւն կուտայ ատոմային ուժանիւթի խաղաղ մշակումին, ուրանիոմի արտահանումէն մինչեւ ատոմային վառելանիւթի ձեռքբերում: Ատիկա կը նշանակէ թէ երկիրը ուժանիւթ ներածող երկիր ըլլալէ կը դադրի ու կը սկսի արտադրումի:

Ս. Կիրիէնկօ համամիտ գտնուած է Հայաստանի մէջ նոր ատոմակայանի կառուցման. ըսած է թէ ատիկա ակնյայտ բան է, երբ երկիրը նաւթ, կազ չունի:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԾԲԻՆԻ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑԻՆ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը, ծանօթ ժխտող Ե. Հալաչօղլու Մծբինի Գորու գիւղին մէջ Սթոքհոլմի համալսարանին դասախօս Տ. Կաունթի հետ պեղում ընել որոշած էր, յստակացնելու համար այն պնդումները թէ գերեզմաննոցը Հայերո՞ւ կը պատկանէր:

Շուէտացի փրոֆէսէօրը գացած է Թուրքիա, ցոյց տրուած գերեզմաննոցին մէջ պրպտումներէ ետք պնդած թէ իրեն ցոյց տրուածը չէ այդ մէկը. Եւ հրաժարած է հոնկէ ոսկորի եւ հողի նմոյշներ առնել աւելի մանրամասն քննութեան համար: Այդ գործը ըրած է Հալաչօղլուն, ըսելով թէ ասկէ ետքը պատրաստակամ են իրենց ցոյց տրուած որեւէ գերեզման բանալու:

Թրքական աղբիւրները կ'ըսեն թէ Մծբինի մէջ բացուած ոսկրակոյտը, կը կարծուի թէ Հռովմէացիներու կը պատկանի: Հալաչօղլու ըսած է թէ իրենց նպատակն է Հայերու սպաննած Թուրքերուն մասին ալ պրպտումներ կատարել: Իսկ շուէտացի մասնագէտը յայտնած է թէ յուսախաբ եղած է:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՓՈԹՈՐԿԱՅՈՑԶ ԳԻՇԵՐ

Այդպիսի գիշերներին յատկապէս տագնապալից են այն ընտանիքները, որոնց հայր կամ որդի ձկնորսը դնացէ է ծով ու մինչեւ հիմա չի վերադարձել: Գիշերը ողջ այդ տնակներում վառւում է ճրագը, ու քունը մօտ չի գալիս:

Քանի՞-քանի՞ անգամ այդպիսի փոթորկից յետոյ չեն վերադարձել ձկնորսական նաւակները, եւ աւելացել է այրիների ու որբերի թիւն աշխարհիս երեսին:

Այդպիսի փոթորիկ էր մոլեգնում նաեւ այն օրը, երբ Հայվազովսկիների ընտանիքում ծնուեց երրորդ երեխան:

Դատական մի գործով տան հայրը առաւօտեան գնացել էր հարեւան գիւղը: Խոստացել էր երեկոյեան վերադառնալ: Բայց մինչեւ հիմա չկար: Անքուն, անհանգիստ մայրը մանկան օրօրոցին կռացած, ահը սրտում սպասում էր ամուսնուն ու ինչեր ասես մտածում: Մեծ երեխաները՝ Գրիգորն ու Գաբրիէլը, նոյնպէս քնած չէին. դէմքերը լուսամուտի ապակուն հպած, մի բան տեսնելու յոյսով, նայում էին ու սպասում իրենց հայրիկին:

Միայն Օննիկն էր անհոգ քնած, անտարբեր քամու ոռոցին, ամպի որոտին եւ ալիքների ահեղ շաչիւնին:

Ժամանակը տանջալիօրէն երկարում էր: Մայրը կամացուկ շարժում էր օրօրոցը, ստէպ-ստէպ ցնցւում ամպրոպի ճայթիւններից եւ քթի տակ աղօթք մրմնջում ամուսնու բարի վերադարձի համար:

Կէսգիշերը վաղուց էր անցել, ու տունն անքուն էր, խռով: Կայծակը լուսաւորեց բակը, եւ առաջինը Գաբրիէլը նկատեց դարպասի առաջ կանգ առնող կառքը: Ուրախութիւնից նա այնպիսի ցնծագին ճիչ արձակեց, որ փոքրիկ Յովհաննէսը զարթնեց ու սկսեց բարձրաձայն լաց լինել: Մայրը նետուեց դէպի դուռը:

Երբ Կոնստանտին Հայվազովսկին ու կառապանը ներս մտան, ջուրը առուակներով հոսում էր նրանց երկար թիկնոցների վրայով, իսկ դէմքերին դրոշմըուած էր գոհունակութիւն, որն աստիճանաբար մաքրւում էր երջանկութեան փայլով:

Լուսադէմին թէ՛ երկինքը, թէ՛ ծովը հանդարտուեցին: Ալիքները մեղմ ծփալով հաղիւ էին դիպչում ափին, կարծես մի գիշերում ուժասպառուել էին: Կապտականաչ ջուրը զուլալ էր, թափանցիկ, եւ աչքի առաջ բացել էր առափնեայ շերտի բոլոր գաղտնարանները: Անձրեւից լուացուած ջինջ երկնքում դանդաղօրէն սահում էին պատռտուած ձիւնաթոյր ամպիկներ:

Հայվազովսկիների տան լուսամուտները կղնկի վրայ բաց էին: Ամբողջ ընտանիքը նստած էր սեղանի շուրջ եւ նախաճաշում էր: Կառապանը պատմում էր թէ ինչպէս էին գիշերս ճանապարհ հարթել տեղատարափ անձրեւի տակով եւ ամբողջ ժամանակ ջուրաքաշում էր իր իմաստուն ձիերին, որոնք քայլելով թաց խճուղով ոչ մի անգամ չէին սայթաքել կամ շեղուել ճամբից:

Արդէն վեր էին կենում սեղանից, երբ եկաւ նաեւ հարեւան Աշխէն մայրիկը եւ սկսեց պատմել, թէ ինչպէս հեղեղը գիշերս ծովն էր գցել եղներով լծուած երկու սայլ, իսկ Կարանտինում էլ՝ ամբողջ մի պահակատուն, ժամապահը հետը:

Բոլորը սարսափած խաչակնքեցին: Իսկ Յովհաննէսը անխռով պառկած էր բաց պատուհանի առջեւ եւ արդէն դիտակցող հայեացքով դիտում երկնքում դանդաղօրէն լողացող ամպի ծուէնները:

ԾՆՆԴԵԱՆ ՕՐԸ

Փոքրիկ Յովհաննէսը այսօր սովորականից շուտ զարթնեց: Կոպերը փակ նա զգում էր արեւի ճառագայթների շոյանքը: Փոքրիկը չէր ուզում բացել աչքերը: Առաւօտեան քունը շա՜տ է քաղցր: Նա որոշեց խաբել արեւին եւ դէմքը թաքցրեց բարձի մէջ, բայց այդ շարժումից էլ վերջնականապէս զարթնեց ու լայն բաց արեց աչքերը: Ուզեց բռնել արեւի ճառագայթները, որոնք ոսկէ ձկնիկների նման խլվլում էին նոր լուացած յատակին: Եւ որպէսզի կարողանայ աւելի լաւ հետեւել նոանց խաղին, ձգուեց դէպի մահճակալի եզրը ու գլուխը ցած կախեց: Մանկիկին թուաց, թէ ճառագայթները հէնց իր կողքին պար են բռնել: Ուրախ ծափ տուեց ու կռացաւ յատակին, որ բռնի «ոսկէ ձկնիկը», բայց ձեռքը երկարեց թէ չէ, գլորուեց ներքեւ:

Աղմուկն ու յանկարծակի պայթած լացի ձայնը զարթեցրին քնած եղբայրներին:

Առաջինը տեղից վեր թռաւ Գաբրիէլը, որը Յովհաննէսից չորս տարով մեծ էր եւ, ընդամէնը եօթ տարեկան, իրեն կրտսեր եղբօր ինամակալ էր զգում:

Յովհաննէսը, եղբայրներին տեսնելով, անմիջապէս ճայնը կտրեց եւ սկսեց ծիծաղել: Գաբրիէլն ու Դրիգորը նրան յատակից բարձրացրին ու տարան իրենց մօտ՝ լայն մահճակալին: Նրանք միայն կիրակի օրերն իրաւունք ունէին թաւալ տալ ադ այն մահճակալում, երբեմն կարող էին գնալ նաեւ հայրիկի մօտ:

– Այսօր Կիրակի՞ է, – հարցրեց փոքրիկը Գաբրիէլին:

Սա ծիծաղեց եւ բարձր ասաց.

– Ինչքան մոռացկոտն ես, Օննիկ: Երէկ երեկոյեան նոր շաբիկդ կարելիս, մայրիկը քեզ ի՞նչ ասաց:

– Ցիշեցի, յիշեցի, – գոչեց փոքրիկ Յովհաննէսը, ուրախ ծափ տալով: – Այսօր ես ծնուել եմ, չէ՞, այսօր իմ տօնն է:

(Շար. 3)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 160 Եւրօ Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մինասեանէ Հայաստանի որբերուն համար եւ 150 Եւրօ Տիկին Նազելի Ֆուրթիւնէ Սոնա Ակոնայեանի յիշատակին։

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de Robert GUEDIGUIAN,
réalisateur

Jeudi 3 mai 20h30
ANOUCH
Opéra ballet sous la direction de
Hagop Vosganian
Musique Armen Dikranian
Livret Hovhannès Toumanian
avec
Gohar Gasparian (Anouch),
Dikran Lévonian (Saro)
PAF 5 euros — Reduit 3 euros

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

(Շար. Ա. էջէն)

նած էր։ (Լիպէրասիոն Ապրիլ 30ի իր թիւով կը հրատարակէր տեսակցութեան ամբողջական բնագիրը)։ Սարքոզի թէ Ռուայալ կը ջանան կեդրոնի ձայները ձեռք ձգել Մայիս 6ին, բայց կեդրոնի ի նպաստ քուէարկողներու մեծ մասը սարքոզիական դարձած է, մանաւանդ քաղաքական դէմքերը։ Ինչ կը վերաբերի Ն. Սարքոզիի, ջղաղրգռուած է այդ տեսակցութենէն եւ անդադար կը կրկնէ «իր դիւտը», յայտնելով թէ Ֆութպոլի ախոյենական մրցումի մը աւարտականը կը խաղան երկու յաղթականներ եւ ոչ անոնցմէ մէկը երրորդի մը հետ։ Ն. Սարքոզի Ապրիլ 29ին ալ ներկայացաւ (Պէրսի, 20 հազար ներկաներ, ոմանց համար՝ 40·000) որպէս «Ժողովուրդին մարդը»։ Ամէն պարագայի մէջ, ուզէ կամ չուզէ, Ռուայալ – Պայրու հանդիպումը նախընթաց չէր ունեցած եւ փաստն է ժողովրդավարութեան։ Սարքոզի չվարանեցաւ «Մոսկուայի դատավարութիւն» որակելու ինչ որ իր հակառակորդները կ'ըսէին իր գործած ճնշումներուն համար հեռատեսիլի կայաններուն վրայ։

ԹԱԼԻՆԻ մէջ (Էստոնիա) բախումները հանդարտած են շաբաթավերջին։ Ծանօթ է որ Ապրիլ 27ին բախումներ ծայր տուած էին, երբ տապալումը սկսած էր «պրոնզեայ զինուոր»ին արձանին, որ բարձրացած էր ի յարգանս Բ. Աշխարհամարտի խորհրդային զինուորին եւ ռուսախօսներու բազմութիւն մը ցոյցի ձեռնարկած էր։ Մէկ ռուս մեռեալ կար եւ քանի մը տասնեակ վիրաւորներ։ Զինուորը խորհրդանիշն էր խորհրդային յաղթանակին Գերմանիոյ վրայ։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ թալիպաններու կողմէ առեւանգուած երկու Ֆրանսացի պատանդներէն մէկը՝ Սելին Գորտելիէ ազատ արձակուեցաւ Ապրիլ 28ին եւ Փարիզ հասաւ, բայց ինք կ'ուզէ որ իրեն ընկերացողն ու երեք Աֆղաններն ալ ազատ արձակուին։ Թալիպանները շաբաթ մը եւս պայմանաժամ տուած են Ֆրանսացիներուն, որպէսզի իրենց զօրքը քաշեն Աֆղանիստանէն։

ԶԷՋԷՆԻՈՑ մէջ, Ապրիլ 27ին, ռուսական թռան մը վար առնուած է եւ 17 հոգիներն ալ մեռած են։ Կը թուի թէ չէչէն ապստամբներու ամէնէն մահացու յարձակումներէն մէկն է։

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆԷ,
ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆԷ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2007 – 2008 տարեշրջանի
արձանագրութիւնները
տեղի կ'ունենան
Ապրիլ 23էն մինչեւ Մայիս 31

RENTREE DES CLASSES 2007/2008
Inscriptions ouvertes
du 23 avril au 31 mai

TEBROTZASSERE
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- Maternelle :
  Trois sections
- Primaire :
  Sous Contrat Simple
- Collège :
  Sous Contrat
  d'Association
  avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue, de la culture et de la religion arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol

Equipement pédagogique éducatif :
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information
Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :
Tél. : Fax : 01 43 81 01 72
direction@tebrotzassere.com

Manifestation organisée dans le cadre d'«Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
CENTRE DE RECHERCHES ARTISTIQUES
«DIKRAN TCHOUHADJIAN»
AVEC LE CONCOURS DE LA MUNICIPALITE DE CLAMART
présentent

MESROBADON

Pièce historique du poète contemporain
KHRAKHOUNI
La création de l'alphabet arménien au Ve siècle
Spectacle audiovisuel conçu par
GERALD PAPASIAN
Avec la complicité musicale de **Narek Dourian**
Création vidéo montages de **Jean-Louis Benoît**
Conception et coordination de **Hilda Kalfayan-Panossian**

En deuxième partie
Gerald Papasian présente
une adaptation française des scènes de comédie arméniennes
avec des artistes du théâtre français
Textes de **Baronian, Odian, Toumanian**
et un hommage au poète **ZAHRAD**

Dimanche 13 mai 16 heures 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 route du Pavé Blanc — 92140 CLAMART

P.A.F. : 20 euros — Enfants jusqu'à 12 ans : 10 euros
Intermittents du spectacle : 10 euros
Réservation : Association Machtotz : Tél.: 01 47 50 97 51

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջշրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»։

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի շրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտապէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս։

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի–լէ–Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։– 1 rue Rabelais — 92130։

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին։

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20·30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ ԽՐԱԽՃԱՆՔ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ*–ը, Իսի–լէ–Մուլինոյի* **PACI** *սրահին մէջ։ Հասցէ՝* 25 avenue Victor Cresson — 92130։

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն։–
01 44 05 17 77 *կամ* 06 80 88 12 24

Arménie mon amie

AGENDA

Ա. ԵՂՈՅԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑԵՏԱՀԱՅՑԵԱՅՔ ՄԸ

Փարիզի Փոմփիտու կեդրոնը Մայիս 3 – Յունիս 4 ամբողջական յետահայեացք մը կազմակերպած է ծանօթ բեմադիր Աթոմ Եղոյեանի գործերով։ Բացումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 3 Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, արուեստագէտին ու Արսինէ Խանճեանի ներկայութեան։

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation.
Vous aimez les enfants.
Vous aimez l'ambiance arménienne.

Vous êtes titulaire du BAFA ou peut être pas.

Rejoignez notre équipe d'animation du séjour d'août 2007 pour encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura du 30 juillet au 13 août 2007.

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 3
JEUDI
3 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·698 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·698

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՒԼԸ ՁԵՂԵԱԼ ՆԿԱՏՈՒԱԾ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԵԱՆ ՑՈՅՑԸ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐՈՎ ՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

Թուրքիոյ սահմանադրական ատեանը տեղին գտած է ընդդիմադիր ճակատի Հանրապետական Ժողովրդական կուսակցութեան առարկութիւնը ու չեղեալ համարած նախագահական ընտրութեան Ապրիլ 27ի առաջին փուլը։ Աւարկութիւնը հիմնուած էր այն տուեալին վրայ որ քուէարկութեան մասնակից երեսփոխաններուն թիւը նուազ էր 367էն. այդքան ներկայութիւն անհրաժեշտ էր երկու երրորդի մեծամասնութիւն դոյացնելու համար։ Ինչ որ պայմանն է թեկնածուի մը ընտրութեան։ Վճիռը արձակուած է երկու դէմ, ինը թեր քուէով։ Նշեալ է նաեւ որ նոր քուէարկութեան առաջին եւ երկրորդ փուլերուն պարտադիր պիտի ըլլայ 367 երեսփոխանի ներկայութիւնը Ազգային Ժողովին մէջ։

Սահմանադրական ատեանին վճիռէն ետք վարչապետ Էրտողան Մայիս 1ի երեկոյեան ելոյթ մը ունեցած է, յայտարարելով թէ իր կուսակցութիւնը որոշած է որ երեսփոխանական կանխահաս ընտրութիւն կատարուի երկրին մէջ, Յունիս 24ին։ Ան ըսած է նաեւ թէ կ'առաջարկեն կառավարութեան գործունէութեան պայմանաժամը 5էն 4 տարուան իջեցնել, հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը եթէ երկրորդ փուլին այ արդիւնք չտայ, ոչ թէ Ազգ. Ժողովին, այլ ամբողջ ժողովուրդին քուէներով կատարել, նախագահին պաշտօնավարութեան համար նախատեսել հինգ տարուան յաջորդական երկու շրջան միայն։ Էրտողան երեսփոխանական ընտրութեան համար ուզած է որ ընդդիմութիւնը համախոհութիւն յայտնէ ընտրելու տարիքը 30էն 25ի իջեցնելու։

Ընդդիմութեան գլխաւոր դէմքը՝ Հանրապետական Ժողովրդական կուսակցութեան ղեկավար Տ. Պայքալ յայտարարած է անմիջապէս թէ Յունիս 24ի թուականը ուշ է երեսփոխանական ընտրութիւն կազմակերպելու համար։ Ան դէմ արտայայտուած է նաեւ նախագահը ժողովրդական քուէներով ընտրելու Էրտողանի առաջարկին։

***

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, ձախակողմեան բանուորական կազմակերպութիւններ ցոյցի դիմած են Պոլսոյ Թաքսիմի հրապարակին վրայ, նաեւ այլ վայրերու մէջ։ Ոստիկաններու բիրտ միջամտութիւնը պատճառ եղած է որ ընդհարումներ ըլլան ցուցարարներուն եւ ապահովութեան ուժերուն միջեւ որոնք արտասուաբեր ռումբեր, մահակներ, ապա փամփուշտներ գործածած են բազմութիւնը ցրուելու համար։ Մօտ հազար հոգի հսկողութեան տակ առնուած է։ Կազմակերպիչ կազմակերպութիւնները պահանջած են որ կուսակալը հրաժարի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅԻՍ 1ին ալ, Ն. Սարքոզի եւ Ս.

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ

«Գոլոս Արմէնիի» ռուսերէն օրաթերթը Ապրիլ 21–26 հրապարակած է ճայնագրութիւնը խօսակցութեան մը որ տեղի ունեցած է Ազգային Ժողովի նախկին նախագահ, «Օրինաց երկիր» կուսակցութեան առաջնորդ Արթիւր Պաղտասարեանի ու բրիտանական դեսպանատունէն դիւանագէտի մը միջեւ, երեւանեան ճաշարանի մը մէջ։ Այդ խօսակցութեան Ա. Պաղտասարեան ըսած է որ Եւրոպական Միութիւնը պէտք է քննադատէ Հայաստանի իշխանութիւններուն կողմէ կատարուած ձեռնածումները, ի պատասխանութիւն՝ Մայիս 12ի խորհրդարանական ընտրութեան։

Ապրիլ 27ին նախագահ Ռ. Քոչարեան յայտարարած է. «Դժուար է երեւակայել որ Ազգային Ժողովի նախկին նախագահ մը կրնայ իջնել այսքան ցած մակարդակի»։ Երեւանի համալսարանի ուսանողութեան հետ ունեցած հանդիպումին ան աւելացուցած է. «Իմ կարծիքով՝ դաւաճանութեան իսկական արտայայտութիւն է ասիկա»։ Այսուհանդերձ, կողմնակից չէ թուած Ա. Պաղտասարեանի դէմ դատական հետապնդումի ձեռնարկելու. «Ընտրութիւնները մօտ են, ամէն ընտրող ազատ է որոշելու թէ հայրենասիրութիւնն ու արժանապատուութիւնը կարեւո՞ր է իրեն համար։ Եթէ չէ, թողունք որ քուէարկեն ի նպաստ Պաղտասարեանի կուսակցութեան» ըսած է ան։

Ա. Պաղտասարեան Ռ. Քոչարեանի զօրակից մը կը նկատուէր մինչեւ տարի մը առաջ երբ իր կուսակցութիւնը պարտադրուեցաւ դուրս գալու կառավարութեան համախոհական կազմէն։ Օրինաց երկիրը Մայիս 12ի ընտրութեան կարեւոր մասնակիցներէն կը նկատուի։

Բրիտանական դեսպանատունը ընդունած է թէ իր դիւանագէտներէն մէկը անցեալ Փետրուարին հանդիպում ունեցած է Ա. Պաղտասարեանի հետ, երեւանեան ճաշարանի մը մէջ. բայց դատապարտած է հակառակ իրենց տեղեկութեան խօսակցութեան ձայնագրութիւնը որ լոյս տեսած է Ռ. Քոչարեանի զօրակից թերթի մը մէջ։

Իսկ Ա. Պաղտասարեան անմիջապէս հակադրած է Ռ. Քոչարեանի ամբաստանութեան։ Դատապարտելի ու անընդունելի համարած է զանոնք։ Աւելցուցած է թէ դաւաճանը անոնք են որոնք կ'ազդեն ընտրութեան վրայ եւ կ'անպատուեն երկիրը։ «Ես առաջարկում եմ նախագահին հանդիպում կազմակերպել հանրապետութեան լաւագոյն իրաւաբանների մասնակցութեամբ եւ քննարկել թէ այդ զրոյցի ձայնագրութեան մէջ, կամ նոյնիսկ թերթում տպագրուած իմ ո՞ր նախադասութիւնը կարող է համարուել դաւաճանութեան դրսեւորում» ըսած է ան։

***

ՄԱՅԻՍ 1-Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Համայնավար կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ Մայիս 1ին երթ մը կազմակերպուած է որ Ս. Շահումեանի հրապարակին վրայ վերածուած է հանրահաւաքի։ Կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղարը Ռուբէն Թովմասեան ելոյթ ունենալով շեշտած է թէ անկախութեան 15 տարուան ընթացքին երկրին մէջ չեն պաշտպանուած անհատներու, բանուորներու հիմնական իրաւունքները։ Հրատապ նկատած է նոր աշխատատեղիներ ստեղծելու խնդիրը որուն հետեւանքն է հազարաւոր մարդոց արտագաղթը։

***

ԲԱԽՈՒՄ ՀԱՅ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Մոսկուայի Փ. Լումումպա համալսարանին մէջ Ապրիլ 30ին ծեծկուած են հայ եւ ադրբեջանցի ուսանողները։ Կռիւը ծագած է «Հարաւ-արեւմուտք» ցուցահանդէսին պատրաստութեան ընթացքին։ Ուսանողները հրաւիրուած ըլլալով ցուցադրելու իրենց ազգային արժէքները, հայ երիտասարդները բարձրացուցած են ԼՂՀ դրօշակը որուն հակադրած են Ադրբեջանցիները։ Իրենցմէ ուսանող մը վիրաւորուած, հիւանդանոց փոխադրուած է, ոստիկանութիւնը քանի մը տասնեակ հոգի ձերբակալած է։

«Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԸ ԱՀԱՐԵԿՉԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔ Է» ԸՍՏ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳՐԻՆ

Հ. Տինքի սպանութեան հետաքննութիւնը աւարտած ու դատախազներու 30 էջնոց ամբաստանագիրը պատրաստուած է։ Հոն ըսուած է որ մարդասպանին, զինքը դրդող «մեծ եղբայրներուն» եւ 18 ամբաստանեալի արարքը հարկ է դիտել որպէս «ահաբեկչութիւն»։ Այդ բնոյթով կազմակերպութեան մը ղեկավարները նկատուած են ոճիրին դրդողները որոնց համար ցկեանս բանտարկութիւն պահանջուած է։

Կազմակերպութիւնը սահմանուած է որպէս զաղափարական նպատակներով, ընկերային ու քաղաքական տարբեր տեսակէտներու տէրերը հիմնովին մերժելու, զանոնք պատժելու, անոնց համախոհներուն վախ ու վրդովում պատճառելու դմբաւորում։

Դատախազներու կարծիքով մարդասպանին ու զինքը դրդող, իրեն օգնող ուժերուն դէմ մահապատիժ պահանջած է։ Սակայն մարդասպանը 18 տարեկանէն վար ըլլալուն, պատիժը 14–20 տարուան գեղչուած է։ Ան իրեն վերագրուած այլ յանցանքներու համար ալ առաւելագոյն ութ տարուան յաւելեալ պատիժ կրնայ կրել։ Այդ բոլորը լաւագոյն պարագային կ'ընեն 28 տարուան բանտարկութիւն։ Աստուած գիտէ թէ ատոր կէսը կը պարտադրուի՞ երիտասարդ ոճրագործին։

Ինչ որ ալ ըլլայ, Թրքական արդարութիւն կոչուած խրտուիլակին նոր ադոյն մէկ էջին դէմ յանդիման ենք. ոճրագործներու իսկական մասը ապահով կերպով պահուած է, որպէս այդ մէջտեղ ձգուած լակոտներն ալ շատ մտահոգուելու պատճառ չունին։ Ի վերջոյ սպանութիւնը կը վերաբերի «Հայու» մը որ «անարդած էր» Թրքութիւնը, իսկ անոր մարդասպանները գործած էին «հայրենասիրական, ազգայնական» զգացումներով։

***

«Մարմարա» (Մայիս 1) կը տեղեկացընէր թէ դատարանը մերժած է դատախազութեան ամբաստանագիրը ու ետ դրկած զայն։

***

«Հ. Տինքի ոճիրին հետեւող համակարգում»ը անոր մահուան հարիւրերորդ օրը՝ Ապրիլ 29ին, սպանութեան վայրին վրայ ոգեկոչումի հաւաքոյթ մը կազմակերպած է։ Շարժումին բաները ցայտարարած է թէ ոճիրը Թուրքիոյ ապագան մթագնելու նպատակով գործուած էր եւ թէ տակաւին լուսաբանուած չեն վարագոյրին ետին մնացածներու ինքնութիւնները։ «Այս կացութիւնը կը քննադատենք. պիտի հետեւինք զարգացումներուն» ըսած է ան։ Ապա ոգեկոչումի հանդիսութենէն ետք մասնակիցները շրջութեան մէջ ցրուած են։

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Թրքահայոց Մեսրոպ պատրիարքը Ապրիլ 24ին Պատրիարքարանի Ամենասուրբ հոգի մատրան մէջ հոգեհանգստեան յատուկ աղօթքներով ոգեկոչած է 1915 Ապրիլ 24ին Իթթիհատականներու կառավարութեան կողմէ իրենց տուներէն հաւաքուած եւ Զանգըրը աքսորուած հայ մտաւորականները որոնք հոն սպաննուեցան։

Յաջորդ օրն ալ Մեսրոպ Արք. պատասխանած է «Զաման» թերթին հարցումներուն որոնք վերաբերած են Իսկէնտէրունի մէջ «Ֆրանքեւհայկական վայրագութիւններու յուշարձան»ին բացումին։ Ըսած է թէ ամբողջովին սխալ կը նկատէ նման նախաձեռնութիւն։ Երկրին մէջ մինչ փոքրամասնութիւնները թիրախ առնող ոճիրները իրարու կը յաջորդեն, ոչն ու տեղութիւնը հրահրող նման քայլեր աւելի կը վնասեն ընկերային խաղաղութեան։ «Քաղաքական նպատակներով ժողովուրդը կարթելու արարք» որակած է կատարուածը, աւելցնելով. «Երբ պատմութեան ընթացքին ապրուածները մթակ տեսանկիւնով մը կ'արձանացնէք, այդ ցաւերը անհարկի կերպով կը բերէք ներկայի։ Կարծէք Հայերը այս երկրին մէջ շատ մեծ ցաւեր, աղէտներ ապրած չեն։ Կրնա՞յ ուղիղ մօտեցում մը ըլլալ ասիկա։ Երբ չենք յաջողիր իրարու դրական մօտեցում ունենալ, ի՞նչպէս պիտի յաջողինք պատմութեան դէպքերը միասնաբար կարդաւորել»։

Պատասխանելով հակահայ նպատակով բարձրացած կոթողին տեղի հայ համայնքին համար վրդովեցնող ընոյթին մասին հարցումին, Մեսրոպ Արք. ըսած է. «Երբ ոճիրները իրարու կը յաջորդեն, ոչ միայն Իսկէնտէրունի, այլեւ ամբողջ Թուրքիոյ Հայերը եւ բոլոր փոքրամասնութիւնները կարելի՞ է որ իրենք զիրենք անվրդով ու ապահով զգան»։ Ինչ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան վիճարկումներուն Թուրքիոյ հայ համայնքին համար ժխտական ազդեցութեան, Պատրիարքը ուզած է որ այդ հարցը այլեւս անյապաղ կարգաւորուի եւ ապագային հայող դրական քաղաքականութիւն մշնկուի։ «Ապրուած ցաւերը բաւարար չե՞ն» հարց տուած է ան։

Վերջաւորութեան դանդատած է որ պետական հեռատեսիլը վերջերս 1915ի մասին անզգամութեամբ պատրաստուած յայտագիր մը սփռած է։ Յորդորած է Թուրքիոյ քաղաքացիները որ չտարուին որոշ դիրքերէ յաճախակի կերպով հրահրուած հակահայ թշնամութենէն։ «Հայերն ալ ձեզի նման մարդիկ են։ Մեր երկիրը Իթթիհատի մտայնութեամբ միայն կորուստ պիտի արձանագրէ, մեկուսանայ, ինքնիր վրայ փակուի։ Մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ հայ եւ Թուրք ժողովուրդներուն հաշտութիւնը։ Թուրքիոյ Հայերը արդէն իրենց Թուրք իսլամ դրացիներուն հետ կեանքի երկխօսութիւն կը տանին. ժամանակը հասած է արտասահմանի հայութեան հետ ալ այլեւս հաշտուելու» ըսած է Մեսրոպ պատրիարքը։

ԱՊՐԻԼ 24-Ի ՅԵՏ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄ ՄԵՏԱԼԻՆ ՄԻՍ ԿՈՂՄԸ

1915ի 92ամեակն ալ լրացաւ ու թիզ մը եւս մօտեցանք դարադարձին։ Տարիներու հոլովոյթին հետ բաւական բան փոխուած է նշումներու թէ՛ միջուկէն, թէ կեղեւէն, գոնէ դատելով փարիզեաններէն։

10-15 տարի առաջ Թրքական դեսպանատուն, կամ ներկայացուցչական որեւէ գրասենեակ դիմող ցուցարարներու թափօրը որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէր շատերու։ Այդ թափօրը ուշագրաւ կ՚ըլլար վերապրող երէցներու մասնակցութեամբ. անոնք յաճախ գաւազանի մը յենած, կամ իրենցմէ աւելի երիտասարդի մը թեւը մտած, լուռ, դլխահակ կը քալէին մինչեւ նշուած թիրախը։ Դիտելով անոնց դէմքերը, մեծ երեւակայութեան պէտք չկար կռահելու համար անոնց յիշածը, զգացածը, այդ պահու ապրումները։ Անոնցմէ ոչ ոք ծունկերու կթոտումէն, կամ մէջքի, կըռնակի ցաւերէ կը գանգատէր. հաւանօրէն չէր ալ մտածեր նման մանրուքներու մասին։ Զէին կրնար հոն չըլլալ. այս պարզ իրականութիւնը իրենց ծունկերը կը դարձնէր քիչ մը ամուր, մէջքը, կռնակը՝ քիչ մը պինդ։ Ու կը քալէին առանց խօսքի, թերեւս երբեմն լրիւ չլսելով, չըհասկնալով իսկ հնչած ճառերը, լոզունգները։

Այսօրուան թափօրներէն այլեւս բացակայ են անոնք, նոյնիսկ եթէ տակաւին սակաւաթիւ յամեցողներ կան։ Այդ բացակայութեան հետ սակայն անհետացած են մտահոգութիւնները։ Նորեր, երիտասարդներ, շատ երիտասարդներ, պատանիներ եկած են շարքերը լրացնելու. այնքան որ կարելի է ըսել թէ ներկայի ցոյցերը աւելի բազմամարդ են ու այլեւս վախ չկայ որ երեւոյթը չշարունակուի։ 1915ը, հակառակ մինչեւ մեր յետին բջիջները թափանցած օտարութեան, ձուլումի բաւական ծաւալուն երեւոյթին (նըկատի առած յատկապէս լեզուին կորուստը), անջնջելի դրոշմը դրած է մեր յաջորդական սերունդներուն վրայ։ Եւ պարագան նոյնն է գրեթէ բոլոր գաղութներուն մէջ։

Այս պատկերը, սակայն, տարուէ տարի լրջացող չեղումներ ալ կը պարունակէ։ Վերջին ոգեկոչումը նոր առիթ եղաւ անոնց անդրադառնալու։ Առաջինը պարզուած այն վիճակն է որ յաճախ հարց տալու կը մղէ թէ այդ այրերը, կիները, ի՞նչ նպատակով եկած են ցեղասպանութեան մը ոգեկոչումին մասնակցելու։ Եւ ըսել որ վերջին տարիներուն փոխանակ ազգասիրական միջուկով ժամանակավրէպ ճառերու, ելոյթները տիրապետուած կ՚ըլլան քաղաքական առօրեային տուեալներէն։ Այսուհանդերձ, տարուէ տարի կը շեշտուի ըսուածով հազիւ թէ, կամ բնաւ հետաքրքրուածներու համեմատութիւնը։ Ամէն քայլի կը հանդիպիս առձեռն հեռաձայնը ականջին փակցուցած պարո՛ն յատախօսութեամբ տարուած **տիկինի մը,** պարոնի մը. կամ ուրիշի մը որ դարձեալ նոյն գործիքով ընկերուհի, դրացի կը փնտռէ, ջանալով մատնանշել իր գտնուած վայրը. «Ծառերուն տակը, ամպիոնին ձախ կողմը. չէ՛, չէ՛ հո՛ս, Կոմիտասին ճիշդ առջեւը»։ Բեմէն ըսուածին հետաքրքրութենէն զատ, ըսող քաղաքական դէմքին յարգանքն ալ ամբողջովին մոռցուած բան է։

Կան նաեւ առանց հեռաձայնին միջնորդութեան շաղակրատողները, նոյնպէս ելոյթներու ընթացքին։ Հասկնալի է թերեւս որ երկար ատենէ ի վեր զիրար չտեսածներ ըսելիք, պատմելիք շատ բան ունենան իրարու։ Բայց կարելի՞ է ցեղասպանութեան ոգեկոչումը ատոր առիթ դարձնել։

Երեւոյթը աւելի ընդհանուր բնոյթ կ՚առնէ ճառերու բաժինէն եւ թափօրին կազմութեան հետ. նեղացուցիչ դասաժամը աւարտած, զբօսանքի ազատութեան նետուածի հոգեբանութիւն մատնողներ կը տեսնես աջ ու ձախ։ Անոնց մէջ եռագոյն պարզողներ, պաստառներ կրողներ ալ կ՚ըլլան։ Դուրսէն դիտող մը հաւանօրէն կը կարծէ թէ այցելուներու, կամ զբօսաշրջիկներու ոչ սովորական խումբ մըն է, Փարիզի շրջագայութեան ելած։

Հոս պէտք է աւելցնել որ երեւոյթին մէջ կազմակերպիչներն ալ բաժին ունին։ Լրջօրէն ոչինչ մտածուած կ՚ըլլայ հազարաւորներու բազմութիւն մը կարելի նուազագոյն միասնութեան մէջ պահելու։ Ցուցարարները առաջնորդող բեռնակառքէն կը հնչէ մգլոտած հայրենասիրական երգերու շարան մը որ ընդմիջուած կ՚ըլլայ ոչինչ ըսող անհեթեթ լոզունգներով։ Ու պարզ է որ բազմութիւնը ո՛չ երգին կը ձայնակցի, ոչ լոզուգնները կը վանկարկէ։ Կացութիւնը փոխելու քանի մը նախանձախնդիրներու ջանքերն ալ ոչ մէկ արդիւնք կու տան։

Կարելի չէ՞ այս մէկ-երկու թէքնիք հարցին մասին մտածել նախապէս ու պատրաստուիլ։ Ի վերջոյ, Կոմիտասէն Շան զ՚Էլիզէ երթը ժամ մը, կամ քիչ մը աւելի կը տեւէ։ Դժուա՞ր է ընտրել օրուան ոգիին յարիր հայկական լուրջ երաժշտութեան քանի մը կտոր, ու հրաժարիլ այլեւս ծակ-ծակ եղած կաղապարներով լոզուգնէրէն։ Գոնէ թափօրը զբօսաշրջիկի խումբին տեղ լուրջ խնդրի տէր բազմութեան մը պատկերը կու տար։ Բաւական անկապակից մնաց «Մեր հայրենիք»ին ու «Մարսէյէզ»ին սփռումն ալ։ Ի զուր էր աջ ու ձախ ազգային զոյգ փառերգներու ունկնդիրի յարիր կեցուածքով մարդ նշմարել։

Նշումի նախաձեռնութիւնը սկըսած է քիչ մը ձեւականի բնոյթ առնել, անկէ ի վեր երբ Թրքական դեսպանատան տեղ թափօրին թիրախ կ՚ընտրուի Շան զ՚Էլիզէի ներկայացուցչութիւնը։ Մանաւանդ որ պողոտան կտրել ու մինչեւ չէնքին առջեւ երթալու կարելիութիւն ալ չըլլար. ուստի ո՛չ Թուրքերը անհանգիստ ըլլալու պատճառ կ՚ունենան իրենցմէ այնքան հեռու խմբըւած բազմութեամբ մը, ոչ ալ դիտողը կրնայ հասկնալ որ ցոյցը ուղղուած է Թուրքերուն, Թուրքիոյ դէմ։

Թուրքիոյ հետ ցեղասպանութեան մեր հարցը ցոյցերով, անոնց մանրամասնութիւններով պիտի չլուծուի բնականաբար. բայց քիչ բան չէ արժանապատուութեան տէր, որպէս իր դատին լրջութեան գիտակից հաւաքականութիւն ներկայանալ նախ մենք մեզի, ապա միջազգային հանրային կարծիքին։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

ՍԷՓԹԷՄ-ԼԷ-ՎԱԼՈՆ

Ապրիլ 21, ժամը 10ին, ոգեկոչումը սկսաւ գիւղաքաղաքի Սէնթ-Անն եկեղեցւոյ մէջ։ Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Սարգիս քհնյ. Թաշճեան կատարեց հոգեհանգստեան կարգը եւ արտասանեց օրուան պատշաճ ամփոփ քարոզ մը։ Արարողութեան ներկայ գտնուեցաւ Սէփթէմ-լէ-Վալոնի քաղաքապետը՝ Անտրէ Մոլինո։ Ժամը 11ին, առաջնորդութեամբ ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներուն եւ գլխաւորութեամբ անձնաւորութիւններուն թափօրը մեկնեցաւ քաղաքապետարանի հրապարակէն դէպի «1915 Ապրիլ 24 Ռոն Փուէն»ը ուր մէջտեղը կանգնած է փոքր յուշաքար մը «Ի յիշատակ մէկուկէս միլիոն Հայերուն՝ զոհ Օսմանեան կայսրութեան գործած ոճրագործութեան»։ Քահանան արտասանեց Հոգւոյը։ Խօսք առին Սէփթէմ-լէ-Վալոնի եւ շրջակայքի ծագումով հայ ֆրանսացիներու մշակութային միութեան երիտասարդ նախագահը՝ Նիքոլա Մարկոսեան եւ քաղաքապետը՝ Անտրէ Մոլինո։ Հուսկ, եղաւ ծաղկեպսակներու զետեղում եւ վայրկեան մը ամփոփում։

Ներկայ եղան շրջանի երեսփոխանը՝ Ռիշար Մայէ, Կարտանի քաղաքապետը՝ Ռոժէ Մէի եւ շուրջ երկու հարիւր հոգի, ոմանք եկած Մարսէյլի մերձակայ թաղամասերէն։

Ոգեկոչման արարողութեան աւարտին ժողովուրդը հիւրասիրուեցաւ քովընտի դպրոցին բակը բաժնելու համար յիշատակի եւ բարեկամութեան բաժակը։

ՔԱՊՐԻԷՍ-ՔԱԼԱՍ

Ապրիլ 21, ժամը 12:30ին, ըստ-ւար բազմութիւն մը, բաղկացած գիւղաքաղաքի հայ եւ ոչ հայ բնակիչներէ եւ մանաւանդ շրջակայքէն եւ Մարսէյլէն ժամանած Հայերէ, հաւաքուեցաւ Քալասի «1915 Ապրիլ 24 հրապարակ»ը։ Հրապարակին մէկ անկիւնը հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ նորակերտ յուշարձանի մը յղացուած եւ իրագործուած Ծիծեռնակաբերդի յուշակոթողի ճարտարապետութեան ներշընչումով։ Քաղաքապետը՝ Էրվէ Ֆապրը-Օպրէսփի եւ Քալաս-Քապրիէսի հայկական մշակութային միութեան նախագահը՝ Ռոլան Վարդանեան բոցը արծարծեցին։ Զատիկ վրդ. Աւետիքեան՝ հայրապետական պատուիրակի փոխանորդը հարաւային Ֆրանսայի եւ Գառնիկ քհնյ. Կարապետեան՝ Սէն Թ՚Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը յուշարձանի օրհնութիւնը կատարեցին ապա հոգեհանգստեան շարականները երգեցին եւ հոգւոյը արտասանեցին։

Յաջորդաբար խօսք առին Զատիկ վրդ. Աւետիքեան, Կարապետ Սայապալեան՝ Սէն Թ՚Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս եկեղ. վարչութեան նախագահը, Ռոլան Վարդանեան, Ժագ Տօնապետեան Սէ. Սէ. Ա. Էֆ.-ի անունով, շրջանի ընդհանուր խորհրդականը՝ Միշէլ Ամիէլ, շրջանի երեսփոխանը՝ Ռիշար Մայէ եւ քաղաքապետը Էրվէ Ֆապրը-Օպրէսփի։ Ներկայ եղան Կարտանի քաղաքապետը Ռոժէ Մէի։

Կարապետ Սայապալեան երախտագիտութեամբ եւ ակնածանքով վերարծարծեց յիշատակը Ռոզա Տօնիկեանին, մահացած քանի մը ամիսներ առաջ։ Ռոզա Տօնիկեան եղած էր հիմնադիրը նախագահուհին Քալաս-Քապրիէսի հայկական մշակութային միութեան եւ ունէր վաստակ։ Իր գաղափարին եւ նախաձեռնութեան արդիւնքն է յուշարձանը որուն իրականացման եւ բացման արարողութեան չարժանացաւ, դժբախտաբար։ Սակայն չըմոռցուեցաւ, ե՛ւ խօսողներէն, ե՛ւ ներկաներէն։

Ոգեկոչումը վերջ գտաւ ֆրանսական եւ հայկական փառերգներով։

ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍ

Էքս-ան-Փրովանսի հայկական մշակութային միութիւնը ե՛ւ Հայաստանի Տարուան, ե՛ւ Հայերու ցեղասպանութեան ոգեկոչման 92րդ տարելիցի ծիրին մէջ կազմակերպեց կարգ մը ձեռնարկներ։

Ապրիլ 16էն 30 զբօսաշրջութեան գրասենեակի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ նկարչութեան, դիրքի, Հայաստանի արհեստաւորներու գործերու ու հայկական խոհանոցի ցուցահանդէս։ Ապրիլ 20ին, առաջարկուեցաւ դասախօսութիւն մը «Հայկական ներդաղթը Ֆրանսա» եւ «Հայկական հարցը ցեղասպանութենէն առաջ» նիւթերուն շուրջ։

Ապրիլ 24ին ոգեկոչման արարողութիւնը կատարուեցաւ դասական ձեւով, «Արմէնի հրապարակ»ին վրայ հայկական ցեղասպանութեան նուիրուած յուշարձանին առջեւ, շուրջ երկու հարիւր հոգիի մասնակցութեամբ։ Մակար Ա. քհնյ. Նաճառեան սկսաւ «Հայր մեր»ով եւ ապա «Ի վերին Երուսաղէմ» եւ «Հոգւոյ» արտասանեց հակիրճ ճառ մը։ Խօսք առին հայկական մշակութային միութեան նախագահը՝ Ռէմի Մաքինաճեան եւ Էքս-ան-Փրովանսի քաղաքապետին Ա. կցորդը Ժան Շոռօ։ Ծաղկեպսակներու զետեղումէն վերջ ներկաները հրաւիրուեցան վայրկեան մը լռութեան։ Բազմաթիւ քաղաքական անձնաւորութիւններ որոնց շարքին Միշէլ Փրզէ, Ժան-Ֆրանսուա Փիշերալ Այեքսանդր Մէտվեդովսքի, Անտրէ Կէնտը եւ ուրիշներ ներկայ գտնուեցան։

Այս տասնըհինգ օրերու շրջանը վերջ գտաւ Ապրիլ 29ին դասախօսութիւններով՝ «Հայկական մինդարեան ճարտարապետութիւնը» եւ «Հայաստան, գրութեան մոգութիւնը» նիւթերով։

ԿԱՐՏԱՆ

1920-30ական թուականներուն հազարէ աւելի հայ ընտանիքներ, մանաւանդ Տիգրանակերտէն գաղթած, հաստատուեցան եւ ունեցան որպէս առաջին կայք Կարտանի եւ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

Պիվէռի գիւղաքաղաքները աշխատելու համար ածուխի հանքը կամ փէչինէ գործատունը։ Այսօր, հայ ընտանիքներու թիւը շատ աւելի քիչ է։ Եւ սակայն, Հայերու բարեկամականը կը «փրկէ» էականը։

Քաղաքապետարանին մօտ, կանաչներով եւ ծաղիկներով զեղեցկացած պարտէզի մը մէջ զետեղուած է հայկական խաչքար մը նըւիրուած Հայերու ցեղասպանութեան զոհերուն, համապատասխան արձանագրութեամբ։

Այս տարի եւս բազմաթիւ Հայեր, ոմանք ժամանած շրջակայ գիւղաքաղաքներէն, Ապրիլ 24ի առաւօտը, ժամը 10ին, համախմբուեցան խաչքարին շուրջ մասնակցելու համար ոգեկոչման արարողութեան։ Արարողութիւն մը որ սկսաւ ծաղկեպսակներու զետեղումով, Ֆրանսական եւ հայկական փառերգներու մեկնաբանութեամբ եւ վայրկեան մը ամփոփումով։ Ապա, Գառնիկ ՔՀՆՅ. Կարապետեան «Հայր մեր»ով, «Ի վերին Երուսաղէմ»ով եւ «Հոգւոց»ով աղօթեց անչիրիմ միլիոնաւոր հոգիներու խաղաղութեան։ Խօսք առին յաջորդաբար՝ Կարապետ Տալոյեան՝ Կարտանի հայկական բարեկամականի նախագահը, շրջանի երեսփոխանին փոխանորդը Մոնիք Ռոպինօ եւ հուսկ քաղաքապետը՝ Ռոժէ Մէի։ Ներկայ եղան շուրջ երկու հարիւր հոգի։

ԱԼՕ

Մարսէյլի անմիջական - կից քաղաք մը քսան հազար բնակչութեամբ որ կը հաշուէ շուրջ երկու հարիւր յիսուն հայ ընտանիք։ Կը գործէ հայկական մշակութային միութիւն մը։ Ալօ քաղաքը զուգորդուած է Հայաստանի Արմաւիր քաղաքին հետ։ Իր կեդրոնական վայրերէն մին կը կոչուի՝ «1915 Ապրիլ 24» հրապարակ ուր զետեղուած է յուշաքար մը հետեւեալ արձանագրութեամբ՝ «Ի յիշատակ մէկուկէս միլիոն Հայերու՝ զոհ Օսմանեան կայսրութեան գործած ցեղասպանութեան՝ 1915ին»։

Այս յուշաքարին առջեւ է որ Ապրիլ 24 ժամը 18:30ին համախմբուեցան շուրջ հարիւր հոգի եւ տեղի ունեցաւ կարճ արարողութիւն մը, մասնակցութեամբ քաղաքի նախկին ռազմիկներու միութեան դրօշակիրներուն։ Նախ զետեղուեցան զոյգ ծաղկեպսակներ՝ քաղաքապետարանին եւ հայկական մշակութային միութեան։ Առաջին խօսողը եղաւ Տանի Թոքաթլեան՝ նախագահուհի Հայկական մշակութային միութեան, ապա շրջանի երեսփոխանին փոխանորդը՝ Մոնիք Ռոպինօ եւ հուսկ քաղաքապետը՝ Ռոլան Փովի-նէլլի։ Ֆրանսական եւ հայկական փառերգներու մեկնաբանութեամբ վերջ գտաւ արարողութիւնը։

Ներկաները հիւասիրուեցան քաղաքապետարանի կողմէ հրամցուած քոքթէյլով մը։

ՎԻԹՐՈԼ

Քաղաք մը որ քանի մը տարի մատակարարուեցաւ Մէկրէ ամոլին կողմէ (Ազգային ճակատ եւ ապա Հանրապետական ազգային շարժում)։ Այդ տարիներուն Հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչումը Ապրիլ 24ին մէկ անգամ կատարուեցաւ, ապա ժողովուրդի սակաւաթիւ մասնակցութեան եւ մանաւանդ վերապահութեան հետեւանքով, ընդհատուեցաւ։ Քանի մը տարիէ ի վեր Մէկրէի հարցը փակուած է։ Այժմու քաղաքապետը Կի Օպինօ լուրջ, յանձնառու եւ պատշաճ հանդիսութեամբ կը կազմակերպէ ոգեկոչումը որ տեղի կ'ունենայ Վիթրոլի նոր թաղամասի մը մէջ զետեղուած յուշաքարի մը շուրջ, կոկիկ եւ դալարազարդ պարտէզով մը շրջապատուած։

Այսպէս, Ապրիլ 25 ժամը 18ին հաւաքուեցան շուրջ հարիւր յիսուն հոգի։

Արարողութիւնը սկսաւ աղօթքով։ Զատիկ վրդ. Աւետիքեան հաւաքաբար արտասանել տուաւ «Հայր մեր»ը, Ֆրանսերէն, ապա երգեց «Ի վերին Երուսաղէմ»ը, կարդաց «Հոգւոց»ը եւ վերջացուց հաւաքաբար երգուած հայկական «Հայր մեր»ով։ Տեղի ունեցան ծաղկեպսակներու զետեղում։ Ապա խօսք առին յաջորդաբար Զատիկ վրդ. Աւետիքեան, Այտա Վարդանեան՝ Վիթրոլի հայկական միութեան անունով, Կարօ Յովսէփեան՝ Մարսէյլի 13րդ եւ 14րդ թաղամասերու քաղաքապետ, հուսկ Կի Օպինօ՝ Վիթրոլի քաղաքապետը։ Ներկայ գտնուեցաւ շրջանի երեսփոխան՝ Փ. Տիաւ։ Արարողութիւնը վերջ գտաւ Ֆրանսական եւ հայկական փառերգներու ունկնդրութեամբ։ Մասնակցեցան Վիթրոլ քաղաքի նախկին ռազմիկներու դրօշակակիրները եւ նուագախումբը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը 36րդ համագումարին յայտարարութիւն-կոչ մը հրապարակած է, ուղղուած՝ Թուրքիոյ։

Անոր մղող պատճառներ եղած են Հ. Տինքի սպանութեան պարագաները, ազգային փոքրամասնութիւններու եւ Թրքական ընկերութենէն թապուներու ջնջումը պահանջող մտաւորականներու, ժողովրդավարներու դէմ ազգայնամոլներու օրէ օր սաստկացող կեցուածքը, Հ. Տինքի կեանքը պահպանելու Թուրք պետութեան թերացումը, Քիւրտերու հալածանքը, Սահմանադրութեամբ, պատժական օրէնքով փոքրամասնութիւններու կիրարկուած խտրականութիւնը։

Կոչով կը պահանջուի որ Թուրքիոյ արդարութիւնը թափանցիկ ու խորացած քննութիւն մը բանայ, երեւան բերելու համար Հ. Տինքի ոճիրին բուն պատասխանատուները որոնք բարձրաստիճան եւ լաւ պահպանուած անձնաւորութիւններ են. կը պահանջուի նաեւ որ հրապարակաւ դատապարտուին մարդկային իրաւունքներու պաշտպաններուն ուղղուած սպառնալիքները, Թրքութիւնը անարգելու օրէնքով լրագրողներու, մտաւորականներու դէմ բացուած դատերը լքուին, Թուրք կառավարութիւնը սահմանադրական բարեփոխումներու ձեռնարկէ վերաստահմանելու համար Թրքական քաղաքացիութիւնը, մարդկային իրաւունքներու պաշտօնական տեղեկագրին եզրակացութիւններուն հիմով, Թուրք պետութիւնը ապահովէ ցեղային, կրօնական եւ մշակութային փոքրամասնութիւններու պահպանութիւնը, կառավարութիւնը երկխօսութեան ձեռնարկէ Քիւրտերուն հետ, որպէսզի խաղաղ ու ժողովրդավար կարգաւորում մը գտնուի քրտական հարցին։

ԼԱ ՍԻՈԹԱ

Ապրիլ 24, Երեքշաբթի, ժամը 10:30ին, Լա Սիոթայի համայնքը, տեղւոյն Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ նախ հոգեհանգստեան պաշտօնով ոգեկոչեց մեծ եղեռնի զոհերու յիշատակը։ Ապա ներկայ խուռներամ բազմութիւնը, որու մաս կը կազմէին՝ մեծ թիւով քաղաքական ներկայացուցիչներ եւ ոչ Հայեր, համախմբուեցաւ ցեղասպանութեան յուշաքարին գտնուած շրջուղին։ Հոս խօսք առին Մշակութային միութեան ատենապետ եւ քաղաքապետարանի խորհրդական՝ Զաւէն Ալէքսանեան, Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ատենապետուհի՝ Անի Յովսէփեան, Սէյրէստի քաղաքապետ Անտրէ Էսայեան, Լա Սիոթայի քաղաքապետ՝ Փաթրիք Պօրէ եւ շրջանի երեսփոխան Պէրնար Տէֆլէսէլ։ Յարգանքի պահ, զոյգ քայլերգներու ունկնդրում եւ ծաղկեպսակներու զետեղումով վերջ գտաւ հանդիսութիւնը։

Ա. Ց.

Livres reçus

LA CUISINE ARMENIENNE

NATHALIE MARYAM BARAVIAN

Actes Sud, 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ
(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)
Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՕՐԸ

Եւ նա վայր ցատքեց մահճակալից ու եղբօրն էլ հետը քարշ տալով սկսեց թռչկոտել սենեակով մէկ, անընդհատ կրկնելով.

– Այսօր իմ տօնն է, իմ տօնը, իմ տօնը։

Այդ րոպէին կից սենեակի դուռը բացուեց եւ շեմին երեւաց մայրը։ Նրա ձեռքին հէնց նոր քաղած ծաղիկներ կային։

Այսօր նա իր ամենագեղեցիկ զգեստով էր, որը հագնում էր միայն կարեւոր տօներին, եւ որի փէշերին նոյնպիսի վառ կարմիր ծաղիկեր կային ասեղնագործած, ինչպէս իր ձեռքի փունջն էր։

Մայրը՝ համակ ժպիտ ու գորովանք, անցաւ սենեակում ուրախ վազվզող երեխաների կողքից եւ ծաղիկները դրեց պահարանին՝ հնօրեայ ծաղկամանում՝ միակ թանկարժէք իրը, որ մնացել էր նրանց տանը։ Ցեռոյ բարձրացրեց շերտափեղկերն ու պատուհանները լայն բաց արեց։

– Օննի՛կ, տղաս, եկ այստեղ։

Յովհաննէսը վազեց։ Մայրը գրկեց փոքրիկին եւ համբոյրներով ողողեց նրա կլորիկ, գանգրահեր գլուխը։

Ապա պահարանից դուրս բերեց նախորդ օրը կարած երկնագոյն վերնաշապիկը եւ հագցրեց ուրախութիւնից շառագունած երեխային։ Յովհաննէսը չէր համբերում, ուզում էր բոպէ առաջ կանգնել հայելու դէմ ու դիտել իրեն։

Այդ նոր զգեստով նա շատ հաւանեց իրեն. անընդհատ պտտւում էր, որպէսզի կարողանայ բոլոր կողմերից տեսնել, հիանալ. հայելու մէջ փայլատակում էր երջանկութիւնից ցնծացող մանկան մի զոյգ աչք։

Կոնստանտին Հայվազովսկին տուն վերադարձաւ կէսօրին։ Նա ջանացել էր ինչքան կարելի է շուտ վերջացնել գործը, որպէսզի այդ օրն անցկացնի ընտանիքի հետ։ Երեխաները բակում իրենց սիրած «ծովահէն-ծովահէնն» էին խաղում։

Եղբայրներն ու նրանց ընկերները այսօր առաջին անգամ որոշել էին խաղի մէջ ներգրաւել նաեւ Օննիկին։ Տղան ցնծութեան մէջ էր։ Հիմա նա փոքրիկ արքայազն էր դարձել, որին աւազակ ծովահէնը գերի էր վերցնում ու բաժանում մօրից։

Արքայազնի գեղեցկուհի մօր դերը Գրիգորն ու Գաբրիէլը համոզեցին, որ կատարի մայրիկը։

Փոքրիկ Յովհաննէսը ամբողջ էութեամբը կլանուել էր դերով։ Երբ դրան բաժանում էին մօրից, վրդովմունքից ու վիրաւորանքից աչքերը խոնաւացան, եւ նա, զայրոյթով լի հայեացքը «ծեր ծովահէնին» ուղղելով, հպարտ-հպարտ ըսպառնաց.

– Հիմա հայրիկս կը գայ ու կը սպանի՛ քեզ։

Եւ, անսպասելիօրէն, կարծես որպէս խաղի շարունակութիւն, լսուեց ծանօթ ձայնը.

– Ես եկել եմ, որդիս, եւ չեմ թողնի, որ քեզ նեղացնեն։

Կոնստանտին Հայվազովսկին արդէն մի քանի բոպէ է, ինչ դիտում էր խաղը։ Բոլորն այնքան տարուած էին, որ չէին նկատել, թէ նա երբ էր կանգ առել դռների մէջ։

– Հայրի՛կ, – ուրախ կանչելով դէպի հայրը նետուեց Յովհաննէսը։

– Կամա՛ց, կամա՛ց, - պաշտպանւում էր Հայվազովսկին, որի երկու ձեռքերն էլ զաղուած էին։ Բայց յաջորդ բոպէին նա կռացաւ ու թոյլ տուեց, որ որդին ամուր փաթաթուի վզին։

- Դե՛հ, Օննիկ, բոլոր ընկերներիդ կանչիր տուն։ Այսօր քո ծննդեան օրն է, եւ դու պէտք է հիւրեր հրաւիրես։

Կոնստանտին Հայվազովսկին զգուշութեամբ ազատուեց տղայի բազուկների միջից։ Որդիներն ու նրանց ընկերները շրջապատեցին նրան եւ սկսեցին բարձրաձայն իրենց հիացմունքն յայտնել խաղի այսպիսի աւարտի համար, միաժամանակ չթաքցրած հետաքրքրութեամբ զննելով նրա ձեռքի փաթեթները։

Երբ կինն ուզեց նրանից վերցնել գնումները, Հայվազովսկին ասաց.

– Ոչ, ոչ, սրանք թո՛ղ ինձ, իսկ դու երեխաներին տուն տար։

Բոլորը աղմուկ – աղաղակով լցուեցին ներս։ Խաղողի խիտ աճած վազերը փոքրիկ բակը վեր էին ածել կանաչ յարմարաւէտ վրանի։

Այնտեղ արդէն բացուած էր սպիտակ վուշէ սփռոցով ծածկուած երկար մի սեղան, որի երկու կողմերին նոյնքան երկար փայտէ նստարաններ էին դրուած։

Երբ բոլորը նստեցին, հայրը խորհրդաւոր փաթեթները կողքը դրեց եւ դիմելով կնոջն ասաց.

– Դեհ, մա՛յր, բեր ինչ որ առուած տուել է։

Շուտով սեղանը ծածկուեց հայկական համեղ ուտելիքներով. թանձր, իւղոտ մածուն, թթով տոլմա, զանազան կարկանդակներ։

(Շար. 4)

«ՅԱՌԱՔ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱՅԷՆ Վասպուրականցի մը 100 տոլար:

(Շար. Ա. էջէն)

Ռուսյալ շարունակեցին իրենց ընտրապայքարը: Առաջինէն կը յիշուի նախագասուվիւն մը որ տեղ չունէր, երբ կ'ուզէր մաքրագործել նաեւ 68 Մայիսի ժառանգութիւնը, զայն քաւութեան նոխազի վերածելով: Երկրորդը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Փարիզի Շառլէթի մարզադաշտը, ուր հաւաքուած էին 40 հազար հանդիսատես (20 հազար ալ դուրսը կը մնային): Ս. Ռուսյալ հրաւիրեց ժողովուրդը որ ընտրէ երկու ընկերութիւններու միջեւ և եզրակացութեան մէջ սիրոյ կոչ մը ըրաւ, չեշտելով «սիրենք զիրար, համախմբուինք եւ յառաջ երթանք»: Նոյն օրը, Մայիս 1ին, ինչպէս ամէն տարի, Ժ.-Մ. Լը Փէն իր համակիրները ժողված էր Ժան տ'Առքի արձանին շուրջ, Փարիզ: Իրեն ի նպաստ քուէարկողներուն կոչ ըրաւ որ զանգուածային կերպով ձեռնպահ մնան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ սենտիքաները, այս տարի ալ չկրցան համախմբուիլ միասնական մէկ ցոյցի մէջ: Ամբողջ երկրին մէջ 250 ցոյցեր տեղի ունեցան, բայց անոնց գլխաւոր նպատակն էր՝ դէմ ըլլալ Սարքոզիի, եթէ նոյնիսկ ոչ մէկը նման կոչ մը ըրաւ, այլ գոհացան միայն պահանջներով, ինչպէս շեշտեց Սէ. Ժէ. Թէ.ի քարտուղարը՝ Պերնար Թիպօ:

ԲԱՔՈՒԻ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Ռուսական մեծ հանրագիտարանին մէջ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան որպէս ակախ երկիր տեղ գտնելը հակազդեցութեան մղած է Ադրբեջանի իշխանութիւնները: Բաքուի ռուս դեսպանը Արտաքին գործերու նախարարութիւն հրաւիրուած, իրեն փոխանցուած է այդ մօտեցումին պատճառած վրդովումը. ապա ըսուած է թէ «իրականութիւնները չեղելու» նման կեցուածք ժխտական ազդեցութիւն կ'ունենայ Ղարաբաղի հարցը կարգաւորելու Ռուսաստանի միջնորդի դերին վրայ:

Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը ռուս դեսպան Վ. Իսթրաթովի յանձնած է բողոքագիր մը որով պահանջուած է սրբագրել «սխալ»ը եւ հանրագիտարանին տպուած օրինակները հաւաքել:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանէօ-Գաշանի «Հ. Ի. սահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100ական Եւրո Տիկին Մ. Թեւանեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Վ. Սէրէնկիւլեանէ, 50 Եւրո Ժանէթ Քէշիշեանէ Տիկին Գաթրին Զարիքեանի հօր մահուան առթիւ, 30 Եւրո Տէր եւ Տիկին Օ. Մանուկեանէ, Տիկին Սեդա Զիչէքի մահուան առթիւ:

□

ԳՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պատոյտ մը դէպի Փրովէն պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը:

Պատոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շրջեկառքով:

Ասպետական զօրահանդէսի մրցում:

Կիրակի, Մայիս 13ին

Մեկնում՝ ժամը 8.30ին, Իսիի դերեզմանատան առջեւէն:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝
- Ալիսին 01 46 42 90 68
- Աննիկին 01 47 36 18 09:

□

LA SECTION SOSSE MAYRIG DE MARSEILLE
organise un voyage le **5 Mai** au musée de l'Arles et de la Provence antique :

l'exposition est intitulée **«Au pied du Mont Ararat — Splendeur de l'Arménie antique».**
Prix tout compris 50 Euros.
Réservation :
Tél. : Denise 04 91 37 63 64
Marie 04 91 67 54 58

arménie mon amie

AGENDA

ORSAY

Musique et chants traditionnels arméniens
ROSINE TACHDJIAN
& L'ORCHESTRE NAVASART
Samedi 5 mai à 21 heures
Eglise Saint-Martin/Saint-Laurent
9 avenue du maréchal Foch — Orsay
—— Entrée libre ——

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation.
Vous aimez les enfants.
Vous aimez l'ambiance arménienne.

Vous êtes titulaire du BAFA ou peut être pas.

Rejoignez notre équipe d'animation du séjour d'août 2007 pour encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura du 30 juillet au 13 août 2007.

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Solidarité protestante France - Arménie

vous invite

1) à son Assemblée générale le 13 mai à 14h15
dans la crypte du Rosaire de l'Eglise Saint Sulpice
4 rue Palatine, Paris 6e

2) au Concert Flûte et Harpe du duo Thaïs: Florence BELLON et Caroline REMPP,
qui suivra, dans la même salle, le 13 mai à 17 heures Mozart, Moussorgski, Debussy, Khatchatryan...). Ce concert et donné au profit de SPFA, pour la restauration de l'église du village de Khatchen, au Karabagh. Entrée libre, et collecte.

Ceux qui veulent participer à un don pour la restauration de cette église peuvent aussi envoyer un chèque à SPFA : 1 rue Cabanis, 75014 Paris (Un reçu fiscal sera envoyé à tout donateur).

3) à un voyage en Arménie et au Karabagh, du 29 octobre au 9 novembre
Prix : 1.400 euros
(Voyage œcuménique, culturel, humanitaire —
Accompagnateur : Pasteur Samuel SAHAGIAN)
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à SPFA
(Programme détaillé sur demande)

Manifestation organisée dans le cadre d'«Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
CENTRE DE RECHERCHES ARTISTIQUES
«DIKRAN TCHOUHADJIAN»
AVEC LE CONCOURS DE LA MUNICIPALITE DE CLAMART
présentant

MESROBADON

Pièce historique du poète contemporain
KHRAKHOUNI
La création de l'alphabet arménien au Ve siècle
Spectacle audiovisuel conçu par
GERALD PAPASIAN
Avec la complicité musicale de **Narek Dourian**
Création vidéo montages de **Jean-Louis Benoît**
Conception et coordination de **Hilda Kalfayan-Panossian**

En deuxième partie
Gerald Papasian présente
une adaptation française des scènes de comédie arméniennes
avec des artistes du théâtre français
Textes de **Baronian, Odian, Toumanian**
et un hommage au poète **ZAHRAD**

Dimanche 13 mai 16 heures 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 route du Pavé Blanc — 92140 CLAMART

P.A.F. : 20 euros — Enfants jusqu'à 12 ans : 10 euros
Intermittents du spectacle : 10 euros
Réservation : Association Machtotz : Tél.: 01 47 50 97 51

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջերջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»:

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի շրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտափէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ.- 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին:

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20.30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ ԽՐԱԽՃԱՆՔ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ-ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի PACI սրահին մէջ. հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 4
VENDREDI
4 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·699

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·699

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մայիս 2ի առաջին ժամերուն երկու տպարանի մէջ սկսած են տպուիլ Մայիս 12ի ընտրութեան քուէաթերթիկները։ Նախորդ վիճերը կեդր. ընտրական յանձնախումբը արտակարգ նիստ գումարած ու վաւերացուցած է մեծամասնութեան եւ համեմատական կարգերու թերթիկներուն նմոյշները։

Ընտրողներու վերջնական թիւը 2 միլիոն 301·662 է։ Օրէնքով նախատեսուած է որ այդ թիւէն 2% աւելի ըլլան պատրաստուած քուէաթերթիկները, այլ խօսքով՝ կը տպուի 2·380·000 թերթիկ։

Կեդրոնական ընտրական յանձնախումբը հրապարակած է նաեւ թեկնածուներու վերջնական թիւերը. կուսակցական ցանկերու վրայ կայ 1245 հոգի, իսկ մեծամասնութեան կարգով՝ 119 թեկնածու։ Խորհրդարանի 131 աթոռները ընդհանուր հաշիւով ունին 1364 թեկնածու։

***

ԼՂՀ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ ՈՐՊԷՍ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՊԵՏ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան պաշտպանութեան նախարար ու բանակի հրամանատար Սէյրան Օհանեան հրաւիրուած է դիմաւորելու Հայաստանի սպայակոյտի նախագահութիւնը։ Մայիս 3ի հայաստանեան լրատուները կը տեղեկացնէին թէ հրաւէրը ընդունուած է։

Ս. Օհանեան նախորդ օրը մամուլի ասուլիս մը տուած է Ստեփանակերտի մէջ ու պատասխանելով այդ մասին հարցումներու, ըսած է թէ համաշխարհային առումով բնական երեւոյթ է որ բարձրատիճան զինուորական մը հրաւիրուի այլ երկրի մը բանակին ծառայելու։ Ինք համաձայնած է, որպէս զինուոր հայրենիքին ծառայելու պատրաստակամութեամբ։

Նախարարը խօսած է նաեւ Մայիս 9ի Ստեփանակերտի մէջ նշելի կրկնակի տարեդարձներուն մասին. այդ օրը ԼՂՀ բանակի հիմնադրութեան ու Շուշիի ազատագրման 15ամեակները կը տօնուին զօրահանդէսով։ Կը մասնակցին բանակին բոլոր միաւորները։ Չէ բացառուած Ադրբեջանի կողմէ զօրահանդէսը խոչընդոտելու հաւանականութիւնը, բացատրելով թէ նման պարագայի գործի կը լծուին պահեստի ուժերը, իսկ ծայրայեղ պարագային՝ զօրահանդէսի ելած միաւորներն ալ կը ներդրաւուին հակազդելու գործողութիւններուն։

Պատասխանելով ադրբեջանական օդուժի ԼՂՀ օդային տարածքը բռնաբարելու մասին հարցումին, Ս. Օհանեան ըսած է թէ նման դէպքեր մինչեւ հիմա չեն պատահած։ Եղած են հետախուզական բնոյթի թռիչքներ որոնց ընթացքին ադրբեջանական ռազմական օդանաւերը մինչեւ 25–30 քմ. մօտեցած են սահմանագիծին. եթէ լրջօրէն օդային տարածքը բռնաբարելու փորձ ըլլայ ԼՂՀ հակօդային պաշտպանութեան ուժերը զանոնք ետ մղելու անհրաժեշտ միջոցներուն տէր են։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՃԱԿԱՏՈՒՄԸ

Ակնկալուածէն աւելի հետաքրքրական բնոյթ ունեցաւ Ռուսայալ – Սարքոզի վիճարկումը, որ տեղի ունեցաւ Զորեքշաբթի, Մայիս 2ին, հեռատեսիլի Ա. եւ Բ. կայաններէն եւ տեւեց երկու ժամ քառասուն վայրկեան։

Վիճարկումը յաճախ բուռն եղաւ, լարուած մթնոլորտի մը մէջ, մանաւանդ կարգ մը հարցերու առթիւ։ Սեկոլէն Ռուսայալ յաճախ բարկացաւ, ցոյց տալուս թէ պակքարող խառնուածք ունի, մինչ Ն. Սարքոզի կը ջանար որոշ սիթիզմով հանդարտութեան դասեր տալ։ Վէճերը բուռն եղան 35 ժամերու, հիւլէական հարցերու, հաշմանդամ մանուկներու դպրոց ընդունուելու, հանգստեան թոշակներու, պաշտօնատարներու նուազումին կամ յաւելումին նիւթերուն շուրջ։

Ն. Սարքոզի ուզեց այն համոզումը ներշնչել ժողովուրդին որ փանասէ մը ունի ձեռքը եւ երբ (կամ եթէ) նախագահ ըլլայ, բոլոր ցաւերը ի վիճակի է դարմանելու եւ երկիրը կը փրկուի։ Այս պէս, կը լուծէ բոլոր հարցերը՝ ապահովութիւն, հաշմանդամ մանուկներ, հանգստեան թոշակ, աշխատանք, Ա.ցհայմրը, ծերութիւն, եւն., եւն.։ Որոշ հեղնանքով հանդարտութեան կոչէ, կ'ընէ իր մրցակիցին, բայց վերջին պահուն կը պատահի անխուսափելի միջադէպը։ Սարքոզի կ'ուզէ որ դպրոց մուտք կարենան գործել հաշմանդամ մանուկները եւ Ս. Ռուսայալ կ'ամբաստանէ Սարքոզին որ հասած է «քաղաքական անբարոյականութեան գագաթնակէտին», երբ որոշ յուզումով կը խօսի այդ մանուկներուն մասին։ Գայթակղեցուցիչ կը գտնէ որ այդ ձեւով խօսուի հաշմանդամ երախաներու մասին, մինչ Սարքոզի կը շարունակէ հանդարտութեան իր կոչերը, չեշտելով թէ հանրապետութեան նախագահ մը պէտք է տէրը մընայ իր ջիղերուն։ Սեկոլէն Ռուսայալ կը չեշտէ թէ ջղայնացած չէ, բարկացած է, որովհետեւ հարկ է խօսքէն արարքներու անցնիլ եւ անկարելի լուծումներ չառաջարկել։ Ի վերջոյ, յստակ հարց մը կայ, ի՞նչ փոփոխութիւն կամ խզում կը խոստանայ բերել մարդ մը, որ հինգ տարի է կարեւոր դեր ունէր այն կառավարութեան մէջ, որ կ'ի՛ջնէր։ Ինչո՞ւ չբրաւ այդ ժամանակաշրջանին ինչ որ կը խոստանայ ընել ապագային։

Տարակարծութիւն կար նաեւ Թուրքիոյ մասին։ Սարքոզի կը կրկնէ որ դէմ է անոր մուտքին Եւրոպական Միութեան մէջ, մինչ Սեկոլէն Ռուսայալ չուզեր «դուռը դոցել մեծ երկրի մը երեսին»։

Խորքին մէջ, յայտնուած բոլոր տարակարծութիւնները ծանօթ էին եւ այս վիճարկումին բուն կէտը կը վերաբերէր անոնց նկարագրի յայտնաբերման։ Հոս, Սեկոլէն Ռուսայալ ցոյց տուաւ որ պայքարող անձ մըն է եւ եթէ Նիքոլա Սարքոզի ճակատամարտը չկորսնցուց, Ս. Ռուսայալ ալ մասնակի յաղթանակ մը տարաւ միայն։ Երկուքին կողմերն ալ գոհ են իրենց թեկնածուէն։ Ընկերվարականները կը գտնեն որ յաղթեց Ս. Ռուսայալ, Իւ. էմ. Փէ.ն ալ կը գտնէ որ Ն. Սարքոզի տէրն էր իր թղթածրարներուն եւ ճշգրիտ պատասխաններ կու տար։ Մնաց որ, երկու կողմերն ալ չկրցան խուսափիլ անորոշութիւններէ եւ սխալներէ, օրինակ հիւլէական հարցերու մասին։

Կը մնայ հարց տալ թէ այս վիճարկումը կրցա՞ւ բան մը փոխել մարդոց միտքերուն մէջ, որպէսզի վերատեսութեան ենթարկեն իրենց ընտրութիւնը կամ որոշում մը տան, եթէ ցարդ անորոշութեան մէջ էին։ Ամէն պարագայի մէջ, Իւ. դարու Ֆրանսայի նախագահութեան թեկնածուներու մակարդակը կրնար աւելի բարձր ըլլալ։

Հարկ է յայտնել նաեւ թէ վիճարկումը վարող երկու լրագրողները՝ Փաթրիք Փուավը–տ'Արվոր եւ Առլէթ Շապօ աւելի դիտողի դերին մէջ մնացին եւ ոչ մէկ դեր խաղացին, մնալով պարզ հանդիսատեսներ։

ՄԱԿ-Ի ՌՈՒԱՆՏԱՅԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԵՐՋԱՊԷՍ ԲԱՑՈՒԱԾ

Ապրիլ 30ին վերջապէս բացուած է ՄԱԿ–ի կեդրոնատեղիին մէջ Ռուանտայի ցեղասպանութեան նուիրուած ցուցահանդէսը որ 1915ին կատարուած անդրադարձին պատճառով Թուրքիոյ բողոքներուն եւ խոչընդոտումին տեղի տուած էր։ Երեք շաբթուան յապաղումը առիթ տուած է փոխադարձ զիջումներով համաձայնութեան եզր գտնելու։

Հայկական Ցեղասպանութեան նուիրուած բաժնին մէջ նախապէս կար հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Ա. Աշխարհամարտէն ետք որուն ընթացքին Թուրքիոյ մէջ շուրջ մէկ միլիոն հայ բնաջնջուեցաւ, լեհ փաստաբան Ռ. Լեմքին կոչ ուղղեց Ազգերու Լիկային որ որեւէ խումբի պատկանելիութեան հիմով կատարուած զանգուածային բնաջնջումները միջազգային յանցանք նկատուին»։ Թուրքերուն բողոքին տեղի տուած այս նշումին տեղ զետեղուած է հետեւեալը. «1944ին Լեհաստանէն հրեայ փաստաբան Ռ. Լեմքին կոչ ուղղեց Ազգերու Լիկային որ միջազգային յանցանք նկատուին այն զանգուածային բնաջնջումները որոնք կը կատարուին որեւէ խումբի պատկանելիութեան հիմով։ Ան որպէս ըսածին օրինակ բերաւ Ա. Աշխարհամարտին Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու զանգուածային բնաջնջումը, ինչպէս նաեւ պատմութենէն այլ օրինակներ, բայց իր կոչը լսող չեղաւ»։

ՄԱԿ–ի մօտ Հայաստանի դեսպանը Արմէն Մարտիրոսեան յայտնած է թէ փոխուած տարբերակը լիովին չի գոհացներ Հայաստանը, սակայն կարեւոր է որ ցուցահանդէսին բացումը անվերջ չյետաձգուի։

Թրքական աղբիւրները կը նշէին թէ կատարուած փոփոխութիւնը խորքին մէջ բան չէ փոխած, նոյնիսկ եթէ «Թուրքիա»ն փոխարինուած է «Օսմանեան կայսրութեամբ», եւ զոհերու թիւն ալ չէ տրուած։ Արդէն Թուրք դիւանագէտները ներկայ չեն եղած բացումի հանդիսութեան։

ՄԱԿ–ի ընդհանուր քարտուղարը բացումը կատարելով յայտարարած է թէ ցուցահանդէսը Ռուանտայի ցեղասպանութեան առընչուած է եւ նպատակ չունի պատմական եզրակացութիւններ ընելու նիւթին մասին։ Աւելցուցած է թէ ՄԱԿ–ը որեւէ կեցուածք չունի Բ. Աշխարհամարտին նախորդած դէպքերուն մասին։

Հ.Յ.Դ.-Ի ԿՈՉԸ Ի ՆՊԱՍՏ Ս. ՌՈՒԱՅԱԼԻ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն Ապրիլ 30 թուականը կրող հաղորդագրութեամբ մը կը հրաւիրէ Ֆրանսահայերը քուէարկելու ի նպաստ Սեկոլէն Ռուսայալի։

Հրապարակած հաղորդագրութեան մէջ կը յիշուին այն գլխաւոր կէտերը, ուր Ընկերվարական կուսակցութիւնը հայանպաստ դիրք բռնած է։

– 1981ին, արտաքին նախարար Գլօտ Շէսոն կը ճանչնար Հայոց Ցեղասպանութիւնը։

– 1984ին, Ֆր. Միթերան կը ճանչնար Հայոց Ցեղասպանութիւնը։

– 1987ին, Ընկերվարական կուսակցութեան շնորհիւ է, որ Եւրոպական Խորհրդարանը Սթրազպուրկի մէջ կը ճանչնար Հայոց Ցեղասպանութիւնը։

– 1998ին, Ընկերվարական կուսակցութիւնն է որ կ'օգտագործէ խորհրդարանական իր ճիշը, քուէարկել տալու համար Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը Ազգային Ժողովին կողմէ։ Այը արդէք կը հանդիսանայ օրինագիծին երկու ու կէս տարի Ծերակոյտին մէջ։

– 2004ին, Ընկերվարական կուսակցութիւնը հասարակաց յայտարարութիւն մը ստորագրած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, ուր կը յայտնէ թէ այսօրուան Թուրքիան չի լրացներ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան չափանիշները, աւելցնելով թէ որեւէ անդամակցութիւն կարելի չի դառնար առանց Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման նախապայմանին։ Նոյն տեղ, Ժ. Շիրաք կը գործէր անդամակցութեան ի նպաստ։

– 2006ին, Ընկերվարական կուսակցութիւնը, կրկին կ'օգտագործէր խորհրդարանական իր ճիշը, քուէարկել տալու համար օրէնքի առաջարկ մը, որ կը պատժէր Հայոց Ցեղասպանութեան ժխտումը։ Մայիս 18ին, Իւ. էմ. Փէ. մեծամասնութիւնը կը խոչընդոտէր խորհրդարանական գործընթացը եւ անդամ մը եւս, Ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'օգտագործէր խորհրդարանական իր ճիշը եւ Հոկտեմբեր 12ին օրէնքի առաջարկը կը քուէարկուէր։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնական կոմիտէն այլ դրդապատճառներ տալէ ետք կ'եզրակացէ թէ բոլոր Ֆրանսահայերը պարտին քուէարկել Սեկոլէն Ռուսայալի ի նպաստ, Մայիս 6ին։

***

Մինչ ՌԱԿ–ը (Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն) ընտրողներու նոյն զանգուածը կը հրաւիրէր քուէարկելու ի նպաստ Ն. Սարքոզիի։

կամը կրցաւ բան մը փոխել մարդոց միտքերուն մէջ, որպէսզի վերատեսութեան ենթարկեն իրենց ընտրութիւնը կամ որոշում մը տան, եթէ ցարդ անորոշութեան մէջ էին։ Ամէն պարագայի մէջ, Իւ. դարու Ֆրանսայի նախագահութեան թեկնածուներու մակարդակը կրնար աւելի բարձր ըլլալ։

Հարկ է յայտնել նաեւ թէ վիճարկումը վարող երկու լրագրողները՝ Փաթրիք Փուավը–տ'Արվոր եւ Առլէթ Շապօ աւելի դիտողի դերին մէջ մնացին եւ ոչ մէկ դեր խաղացին, մնալով պարզ հանդիսատեսներ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՍԹՈՆԻԱ փակած է Մոսկուայի իր հիւպատոսարանը եւ միտք չունի բանալու, որքան ատեն որ Ռուսաստանի հետ իր յարաբերութիւնները բնականոն բնոյթ չունենան, քանի ռուսամէտ տարբեր քանի մը օր է հաւաքուած են իր դեսպանատան մօտ, բողոքելու համար Թալինի արձանին տեղափոխման առթիւ։ Էսթոնիա կ'ամբաստանէ Ռուսաստանը, որ չէ միջամտած պաշտպանելու համար դեսպանատունը։

ՇԱՐՄ–ԷԼ–ՇԷՅԽ (Եգիպտոս)) հաւաքուած են կրկին մեծ պետութիւններու եւ Իրաքի դրացի երկիրներու դեսպանները։ Հանդիպման նպատակը կը մնայ Իրաքի կայունութեան վերահաստատումը, բայց մանաւանդ հաւանական հանդիպում մը ԱՄՆ–ու արտաքին նախարարին եւ Իրանի արտաքին նախարարին միջեւ որ անմոխրնթաց դէպք մը կը նը-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՈՐՊԷՍԶԻ ՀՈՂԸ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՀԱՄԱՐՈՒԻ

Սերժ Ամիրխանեան Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան գաղթի, գաղթականներու եւ վերաբնակեցման վարչութեան պետն է։ Իր զբաղած մարզին նպատակներուն, իրագործումներուն, հարցերուն մասին հարցազրոյց մը տուած է «Հաւատ» երկշաբաթաթերթին (Մարտ 31) որ անվճար ցրուող թերթ մըն է, 10 էջով։

Պատասխանելով Անի Ազատեանի հարցումներուն Ս. Ամիրխանեան նախ կը բացատրէ թէ իր գլխաւորած վարչութիւնը 2003ին ստեղծուած է, Ղարաբաղի սահմանամերձ բնակավայրերը ամրապնդելու նպատակով։ Ատոր համար խորհած են Ադրբեջանէն վտարուած մօտ 500 հազար Հայերը որոնք այսօր կը թափառին ՀԱՊ-ի երկիրներուն եւ Հայաստանի մէջ, վերադարձնել հայրենիք, բնակարան տրամադրել, տալ ապրուստի եւ զարգանալու կարելիութիւն։

Վերաբնակեցման ցանկին վրայ 40 բնակավայրեր կան ծայրամասերու շրջաններուն մէջ։ Եւ ամէն տարի նոր տուներ կը կառուցուին վերաբնակներուն համար պետական միջոցներով։ Վերաբնակելու տրամադրութիւն յայտնողներու միանուագ գումարներ կը տրուին, ինչպէս նաեւ Արցախ երթալու ճանապարհածախքը։ Հոն հասնելէ ետք, եթէ փափաք յայտնեն բնակելու որոշուած շրջանները, բնակարանէն զատ անոնց կը տրուի մշակելի հող, պարտէզ եւ կրնան օգտուիլ արտօնեալ վարկերէ։

«Ղարաբաղում եղած առաջին իսկ օրից հիմնահարց եմ համարել ազատագրուած տարածքների հզօրացումը, ամրապնդումը եւ բնակեցումը, որովհետեւ հողը հայրենիք չի համարուի, մինչեւ չմշակուի, եւ նրա վրայ ժողովուրդ չապրի» կ'ըսէ ան։

Ցետոյ այդ ուղղութեամբ կատարուածներուն մասին կու տայ տեղեկութիւններ։ Քաշաթաղի շրջանին մէջ վերաբնակեցումի գործը սկսած է 1994ին։ Բայց հոն կարելի չէ եղած նոր բնակարաններ կառուցանել գաղթականներուն համար։ Աւերակ տուներ յանձնուած են անոնց եւ յանձնարարուած որ իրենց ուժերով կառուցանեն։ Նորոգեն։ Բացառութեան այս պարագան չատ յայտնի չէ թէ ի՛նչ բանի արդիւնք եղած է։ Ս. Ամիրխանեան միայն կ'ըսէ թէ Քաշաթաղի շրջանը որպէս շրջան, որոշ ինքնուրոյնութիւն պահպանեց, հոն գործելու յատուկ ոճ մշակուեցաւ։ Այդ ինքնուրոյնութե՞ն հետեւանք եղած է բնակարանի հարցին անլոյծ մնալը։

Այսօր կացութիւնը այն է որ հոն 3800 ընտանիք կ'ապրի, բնակարանէ զուրկ։ Կամ կ'արպին աւերակներու մէջ։ Երկու տարիէ ի վեր համարկումի քաղաքականութիւն կը տարուի, իր գլխաւորած վարչութիւնը հրահանգ ստացած է Քաշաթաղը ուշադրութեան կեդրոնին մէջ պահելու։ Հիմա առաջնայինն է բնակարաններու շինութիւնը, որպէսզի մարդիկ կարենան ապրիլ ու ապրիլ մարդավարի։

Քաշաթաղի շրջանը ունի 75 համայնք։ Անոնք համայնքային պիւտճէ չունին։ Կան փոքր բնակավայրեր որոնք այնքան սակաւաթիւ բնակիչ ունին որ աւագանիի ընտրութիւններուն նոյնիսկ անհրաժեշտ թիւ չի գոյանար։ Որպէս դարման, մտածուած է համայնքները ընդարձակել, մեծցնել, փոքրերը իրարու միացնելով։ Ատիկա մարդիկը չի պարտադրեր իրենց բնակավայրը լքելու։ բայց գիւղեր ուր երեք, չորս կամ հինգ ընտանիք կ'ապրի, դըպրոցէ, ելեկրալարերէ հեռու են, եթէ փափաքին կրնան փոխադրուիլ աւելի մեծ բնակավայրեր որոնք աւելի յարմարութիւններ ունին։

Փոքր երկու, երեք համայնքի միացումով ու մէկ անունի տակ ամփոփելով պիտի ունենան համայնքապետ, համայնքային պիւտճէ, վերահսկողութիւն։ Այդ կարգադրութեամբ Քաշաթաղի շրջանը փոխանակ այսօրուան 75ին, կ'ունենայ 54 համայնք։

Զրոյցին մէջ տրուած են թիւեր ալ։ Սերժ Ամիրխանեան կ'ըսէ թէ 2006ի ընթացքին 105 բնակարան կառուցուած, 38 հատ ալ նորոգուած է։ Վայրերը Ասկերանը, Շուշին, Մարտունին, Մարտակերտն ու Շահումեանն են։

2007ին վարչութեան ծրագիրներուն յատկացուած պիւտճէն նոյնը մնացած է։ բայց տարբերութիւնը այն է որ աւելի շատ նոր բնակարան կը կառուցուի, քան՝ նորոգութիւններ կ'ըլլան։ «Յաւօք, այսօր մեր պետութեան միջոցները սուղ են մեծածաւալ ծրագրեր իրականացնելու համար» կ'ըսէ վարչութեան պետը։

Ան ալ գիտէ թէ մարդիկ կը նախընտրեն ապրիլ տեղ մը ուր կեանքը իրենց նախկին բնակավայրէն աւելի բարեկեցիկ պայմաններ ունի, աւելի դիւրին է։ Պէտք է մեծցնեն միանուագ օգնութեան եւ վարկերու չափերը, արտօնութիւններու շրջանակը որպէսզի կարելի ըլլայ մեծ թիւով վերաբնակիչ վերադարձնել Ղարաբաղ։

Ցետոյ, Ս. Ամիրխանեան զրոյցը կ'աւարտէ Հայաստանի ու Սփիւռքին ալ աջակցութեան դեր վերագրելով, Արցախը զօրացնելու գործին մէջ։

Իսկապէս կենսական հարցի մը առընչուած է «Հաւատ»ի այս հարցազրոյցը։ Ու անժխտելի իրականութիւն մը կը մատնանշէ Ս. Ամիրխանեան հողը հայրենիք դարձնելու պայմանը յիշեցնելով։ Հետաքրքրական է այդ առումով գիտնալ թէ եթէ կարելի ըլլայ վերաբնակեցումի աշխատանքը ընդլայնելու միջոցները ունենալ, իսկապէս Ղարաբաղի ծայրամասի շրջանները հաստատուելու տրամադիր անհատներու, ընտանիքներու թիւը պիտի մեծնա՞յ։ Այսօր, Ադրբեջանէն գաղթի օրերէն մօտ երկու տասնամեակ անցած է։ Ու այդ գանգուածը կարեւոր համեմատութեամբ Հայաստանի մէջ թափառականի կեանք մը ապրելէ ետք, այլեւս գտած է կայք մը։ ինչպէս կ'ըսէ Ս. Ամիրխանեան, ՀԱՊ-ի երկիրները այդ դժբախտներուն մեծ մասին նոր ապրելավայր եղան։ Գործեց նորէն «Ո՛ւր հաց, հոն կաց»ի հրահանգը։

Որքա՞ն լայն պիւտճէի մը պէտք ունի Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան վերաբնակեցման վարչութիւնը որպէսզի ոչ միայն հողը հայրենիք դարձնելու պայմանները ստեղծէ, այլեւ Ադրբեջանէն Հայաստան, անկէ այլուր կրկնակի գաղթ ապրածներուն իրենց ներկայի բնակավայրէն աւելի բարեկեցիկ պայմաններ ապահովէ։

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԱՆՈՒՆՍ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ Է

Անունս Սուրբ Խաչ է։ Հին, շատ հին հիմքերով եկեղեցի մըն եմ։ Զիս ստեղծող ժողովուրդին լեզուով, անունս Սուրբ Խաչ է։ Որքան կը յիշեմ, միշտ եղած եմ Վանայ լիճի փոքրիկ կղզիի մը վրայ։ Սա կղզին, որ իր անունը առած է դըժբախտ սիրոյ՝ «Ախթամար»ի հէքեաթէն։ Ահա թէ ինչու «Ախթամար կղզիի Սուրբ Խաչ եկեղեցի» անունով կը խօսուէր իմ մասիս։ Որոշ ժամանակէ ի վեր զիս կը կոչեն Աքտամարի Թանգարան։ Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ անունս փոխուած է, անցորդներուն չեմ հարցուցած։ Թերեւս հէքեաթները փոխուած են ժամանակի ընթացքին։ Չեմ գիտեր...

915-921ին Վասպուրականի հայկական տոհմէն Գագիկ Ա. Թագաւորը զիս չինել տուած էր Մանուէլ անունով ճարտարապետի մը։ Զիս կազմող քարերը խնամքով տաշուած եւ մէկը միւսին վրայ դրուած էին, ապա մարմինս զարդարուած էր Սուրբ Գրքի պատմութիւնները պատմող քանդակներով, որսի եւ առօրեայի տեսարաններով։ Մարդիկ ծոցիս մէջ խմբուած են, ձեռք ու սիրտ բանալով՝ Աստուծոյ աղօթելու համար։

Հարիւրաւոր տարիներու ընթացքին, յայտնի էր, որ կարեւոր եւ սրբազան չինութիւն մը ըլլայս գիտնալով, տեսած էի վսեմ լեռներու ձիւնապատ գագաթները եւ հէքեաթներ պատմող Վանայ լիճի ջինջ ջուրերը։ Այդ ժամանակներուն եկեղեցի մըն էի ու Պատրիարքարանի կեդրոնը։ Եթէ գիտնայիք թէ որքա՜ն լաւ եւ փառաւոր օրեր էին։ Մարդիկ դէպի ինծի կու գային խումբ-խումբ, կ'աղօթէին ու դիւթիչ ձայնով խաղաղաբեր շարականներ կ'երգէին։ Շա՜տ երկար ժամանակ է, որ այս գեղեցիկ ձայները չեմ լսած։ Չեմ կրցած հաշուել տարիները, բայց եթէ չեմ սխալիր 90 տարիէն աւելի ըլլալու է, որ անիծեալ լռութեան մէջ կը մնամ։ Մարդ էակ մը չեմ։ Ո՛չ արիւն ունիմ, ոչ ոգի եւ ոչ ալ հոգի, բայց գիտեմ ի՛նչ է կարօտը։ Գոց սորված եմ այս զգացումը։ Ծնունդէս ի վեր աւելի քան հազար տարի անցած է։ Կրնաք երեւակայել որքա՜ն բաներ տեսեր ու ապրեր եմ՝ ինծի կեանք տուող։ Կրնամ ըսել, թէ առանց կենսատու սրբազան խօսքերն ու շարականները լսելու 90 տարիներ անցած են, որոնք կեանքիս սմենեածանր տարիներ եղած են։ Ստեղծողներս՝ Գագիկ Թագաւորն ու Մանուէլ ճարտարապետը, ինքնութիւն մը տուած էին ինծի։ Եկեղեցի մըն էի։ Պարտականութիւն մը ունիմ՝ քրիստոնեաներու հաւաքավայր եւ աղօթատեղի ըլլալու։ Այս է գոյութեանս պատճառը։ Շինուած եմ ատոր համար։ Ներկայիս ես զիս կը զգամ իբրեւ քարերու անհոգի հաւաքածոյ մը։ Կեանքս կորսնցուցեր եմ։

Եթէ իրականութիւնը կ'ուզէք գիտնալ, քանի մը տարի առաջ կացութիւնս աւելի ողբալի էր։ Խեղճ մարմինս հալածուած ու վայրի թուփերով գրաւուած աւերակ մըն էր։ Ցետոյ որոշ մարդիկ եկան զիս վերականգնելու եւ գեղեցկացնելու։ Շատ ուրախ էի իրենց ժամանումէն։ Կը կարծէի, որ անցեալի խաղաղութիւնը պիտի վերադառնայ՝ գեղեցկաձայն ու լուսեղէն նայուածքներով մարդոց աղօթքներով։ Ասիկա չպատահեցաւ։ Լքուած աւերակ մը չեմ այլեւս, բայց հանդարտութիւն չեմ գտած։

Վերջերս մարդոց համախմբում մը եղաւ, որոնք կ'ըսէին, թէ թանգարան մըն եմ ես։ Անակնկալի եկած էի ու վշտացած։ Քանի որ չինուած էի որպէս եկեղեցի։ Գոյութեանս պատճառն է։ Կեանք ու հանդարտութիւն կը վերադտնեմ միայն ծոցիս մէջ արտասանուած աղօթքներով։ Ի զուր աղաղակեցի անոնց, որ թանգարան մը չեմ, այլ եկեղեցի մը, սակայն դժբախտաբար զիս չլսեցին։ Մեղք որ մարդ էակ մը չեմ, որ բերան կամ լեզու չունիմ անոնց բացատրելու համար։ Քանի մը ներկաներ ալ ըսին, որ իրապէս եկեղեցի մըն եմ եւ որ պէտք է, անցեալի նման, խաչ մը կրեմ իմ վրաս, բայց չեմ գիտեր, թէ զիրենք պիտի լսե՞ն։ Միւս կողմէ, միշտ յոյս ունիմ որ զիս պիտի հասկնան եւ ահա թէ ինչո՛ւ անդադար կը մրթմրթամ խօսքերս այս ափերուն հովերուն ու ջուրերուն... որպէսզի մարդոց հասցնեն։

Անունս Սուրբ Խաչ է, բայց խաչ չունիմ։ Եկեղեցի մըն եմ, բայց համայնք չունիմ։ Անիծապարտ ծերպահակ մըն եմ Վանայ լիճին կեդրոնի կղզեակին վրայ։ Եթէ օր մը զիս նորէն եկեղեցի կոչեն, այն ատեն պիտի գիտնամ, որ անհետացած չեմ, որ ինքնութիւնս կորսնցուցած չեմ։

ԷՕԶԼԻՄ ԷՐԹԱՆ
«Միլլիյէթ»

Հայացուց՝
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Նիւ Ճըրզի

Livres reçus

UNE MEMOIRE ARMENIENNE
de Medz Nor Kiugh (Bursa, empire ottoman) à Saint-Martin-d'Hères (Isère, France)

YERVANT DER GOUMCIAN (1894-1976)

présenté et traduit de l'arménien par Reymond KEVORKIAN

Service du Pa

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Ինչպէս նախորդ տարիներուն Կրընոպլի Հայկական Միութիւնները հաւաքականը զանազան ձեռնարկներով ոգեկոչեց Ապրիլեան Եղեռնի 92րդ տարելիցը: Ներկայ եղած չըլլալով կարգ մը ձեռնարկներու կ'արձագանգեմ ստացած տեղեկութիւններուս:

Ապրիլ 20ին, Կրընոպլի զբօսաշրջութեան Տան մէջ, տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան: Դասախօսն էր Հայ Դատի գլխաւոր պատասխանատուներէն՝ Ժ. Մարտիրոսեան, նիւթ ունենալով «La loi contre le négationnisme au Senat»: Օրուան երկրորդ դասախօսը եղած է Վ. Սարգիսեան (Ֆրանս-Արմէնիի տնօրէն) որու նիւթը եղած է «L'Etat et la société turque face au génocide des Arméniens après la mort de Hrant Dink»: Թեքնիք պատճառներով կարելի չեղաւ սակայն ցուցադրել Հ. Տինքի յուղարկաւորութեան ժապաւէնը, հակառակ անոր որ նախատեսուած էր: Երկու դասախօսութիւններն ալ մեծ տպաւորութիւն գործեցին ներկաներուն վրայ: Եղաւ նաեւ հարց պատասխանի բաժին մը:

Ապրիլ 23ին, Սէն Թ'Օկիւսթէն եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցաւ հըսկումի արարողութիւն մը, ձեռամբ Նարեկ Ա. քհնյ. Վարդանեանի եւ մոմավառութիւն մը եկեղեցւոյ բակին մէջ, փոքրիկ Ծիծեռնակաբերդի կառոյցին առջեւ: Ապա, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, գլխաւորութեամբ Զ. Աւագեանի Նոր Սերունդի երիտասարդները ցուցադրեցին Ջարդէն վերապրողներու գաղութիս անձերու վկայութիւնները, որու յաջորդեց գեղարուեստական յայտագիր մը, արտասանութիւններով եւ երգով: Ապրիլ 24ին, Սէն Թ'Օկիւսթէն եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ մէկուկէս միլիոն նահատակներու եւ Հրանդ Տինքի յիշատակին: Պատարագած է Ն. ա. քհնյ. Վարդանեան, որ աւուր պատշաճի քարոզ մը արտասանած է: Արարողութեան աւարտին, բազմութիւնը հաւաքուած է Ապրիլ 24ի հրապարակը, ուր զետեղուած են ծաղկեպսակներ Ֆրանսական եւ հայկական միութիւններու կողմէ, Մ. Մանուչեանի եւ նահատակներու յուշարձանին առջեւ: Ապա խօսք առին Կապոյտ Խաչի կողմէ առենապետուհին Ն. Սապունճեան, հայկական ակումբին կողմէ՝ Կ. Ադամեան եւ տեղւոյն քաղաքապետը՝ Ռ. Փրոպի, որոնք առաջարկներ ըրին հայ դատի արդար իրաւունքին համար: Վերջին հաւաքոյթը եղաւ հայկական խաչքարին առջեւ, Փօլ Միսթրալ հանրային պարտէզին մէջ: Կրօնաւորին խօսքէն ետք, արտայայտուեցան նաեւ Տ. Մարանճեան (Հայ Մշակոյթի տուն), Պ. Յակոբեան (Հայաստանեայց եկեղեցի), Գ. Գուլումճեան, տիկին Գազրնավ, երեսփոխան-քաղաքապետ Ժ. Պիէսի, Ազգային Ժողովի փոխ նախագահ Գ. Գրիֆօ, վերջին խօսողը ելաւ Կրընոպլի քաղաքապետը: Բոլորը իրենց ցաւը արտայայտեցին եւ դատապարտեցին Հ. Տինքի սպանութիւնը եւ Թուրքիոյ ժխտողական կեցուածքը:

Շ. Մ.

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԱՀ ՊԱՏՄԱԲԱՆ Ա. ՀԵՐՄԵԹԻ

Յաւով կը հաղորդեմ Ալերամօ Հերմեթի մահը, Ապրիլ 23ին Ռէպէքօ Փաւէզէի բնակարանը, 90 տարեկանին:

Հերմեթի (Հերմեթեան) նախնիքը 200 տարի առաջ հաստատուեցան Վենետիկ: Մեծարժէք մտաւորական մըն էր, հոգիով եւ խորհուրդով կատարեալ Հայ:

Ուսումնասիրութիւններ կատարած էր տարբեր պատմական շրջաններու մասին:

Մեծ յաջողութիւն ունեցաւ «La Venezia degli Armeni» գիրքով (Մուսիա, Միլանօ, 1993) որ կը պատմէ 16 դարու հայեւվենետիկեան յարաբերութիւնները. մասամբ ապացուցուած պատմութիւն, մասամբ աւանդավէպ: Այս գիրքը արժանացաւ բազմաթիւ կարեւոր մրցանակներու:

2000ին Սոնա Յարութիւնեան հայերէնի թարգմանեց «Հայերի Վենետիկը» խորագրով (Ս. Պարթեւ, Երեւան):

Յարգանք իր յիշատակին:

Ա. Ս.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՈՍԿՐԱԿՈՅՏՆ ԱԼ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒԱԾ...

Գրած էինք թէ շուէտացի գիտնական Կաունթ Մծբինի մէջ յայտնաբերուած հաւաքական գերեզմանի մը ոսկորները քննելու նպատակով Թուրքիա գացած էր ու գտածէն յուսախաբ եղած: Պնդած էր թէ իրեն ցոյց տրուածները չէին տեղւոյն վրայ գտած ոսկորները եւ մերժելով անոնց վրայ քննութիւն կատարելու Թուրքերու պնդումները վերադարձած էր իր երկիրը:

Ապրիլ 26ի «Ռատիքալ»ը կրկին անդարդարձած է նիւթին, հարց տալով. «Ոսկորները ի՞նչ եղան»: «Մարմարա» արձագանգելով կը տեղեկացնէր թէ Մարտինի ասորի համայնքէն Սայլթ Եբլարզ հետաքրքրական բացատրութիւն մը տրուած է այս հարցումին: Ան ըսած է. «Շուէտացի գիտնականին ժամանումէն առաջ լսած էինք թէ յիշեալ գերեզմանը պիտի մաքրագործուի: Բայց այսքանը չէինք յուսար»:

Ժողովուրդներու, դիւաններու, պատմութեան գիրքերու մաքրագործումէն ետք, կը նշանակէ թէ կարգը հասած է ոսկրակոյտերուն...

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(26 avril / 2 mai)

Շաբաթաթերթը «Վաղուան անձնաւորութիւններ» սիւնակին մէջ տեղ տուած էր Հայաստանի վարչապետ Ս. Սարգսեանին: Ադրբեջանի ու Հայաստանի ռուսերէն մամուլէն քաղելով տեղեկութիւնները, կ'ըսէր թէ Մայիս 12ի երեսփոխանական ընտրութեան ամէնէն հաւանական թեկնածուն է իր ղեկավարած «Հանրապետական» կուսակցութիւնը: Զինք կը ներկայացնէր որպէս ազնիւ, նաեւ քաղաքական գետնի վրայ անզիջող, փորձառու եւ կարող մէկը որ թեկնածուն կը նկատուի թէ՛ Մոսկուայի, թէ՛ Ուաշինկթընի:

Livres reçus

HISTOIRES DES ARMENIENS
Un peuple du Caucase

REINE CIOULACHTJIAN

Actes Sud Junior, 2007

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻԻՄՐԻԻ «ԵՕԹ ՎԷՐՔ»Ը

(Հասոյթը նուիրուած է Գիւմրիի Թեմի առաջնորդարանին)

ԱԲԻԼ ՔՀՆՑ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Երեւան 2007

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ
(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)
Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՕՐԸ

Յովհաննէսը ձեռքը երկարեց կարմրաւուն գաթային, բայց հայրիկը կանգնեցրեց նրան.

– Սպասիր, տղաս, մի՛ շտապիր: Նախ տես, ինչ կայ այստեղ...

Տղաները չունչները պահած հետեւում էին հօր շարժումներին: Նա սեղանի վրայ դրեց ամենամեծ փաթեթն ու սկսեց բացել:

Հաստ թղթի միջից դուրս եկաւ փայտեայ մի տուփ: Երեխաների հետաքրքրութիւնը աւելի սրուեց. Մայրը, նոյնպէս հետաքրքրուած, կռացաւ տուփի վրայ, իսկ Յովհաննէսը չոքել էր նըստարանին ու արմուկները սեղանի եզրին յենած հետաքրքրութեամբ առաջ էր երկարել վիզը:

Երբ հայրը տուփը բացեց, բոլորը հիացած բ ացագանչեցին. նրանք տեսան փոքրիկ, բայց իսկական երկկայմ մարտանաւ:

Այդպիսի մարտանաւեր երբեմն-երբեմն դալիս էին Թէոդոսիա եւ հազիւ մի քանի օր մնում նաւահանգստում:

Կոնստանտին Հայվազովսկին երեխաներին պատմեց, որ խաղալիք-երկկայմ մարտանաւը պատրաստել է Թէոդոսիայի լաւագոյն փայտափորագրիչ Վահան Յարութիւնեանը: Վարպետն այն շուկայ էր բերել վաճառելու նպատակով, բայց իմանալով որ, այսօր Կոնստանտինի կրտսեր որդու ծննդեան օր է, խնդրել էր անպայման վերցնել եւ իր կողմից նուիրել փոքրիկ Յովհաննէսին:

Հայվազովսկին երկար յամառել էր. նա գիտէր, որ նման աշխատանքը բաւական թանկ արժէ: Բայց փորագրիչը յետ չէր կանգնել իր մտադրութիւնից. անցեալ տարի նրան օգնել էր ժլատ մի առեւտրականի ձեռքից վերջապէս պոկելու վաղեմի պարտքը:

Փոքրիկ մարտանաւը անցնում էր ձեռքից ձեռք: Տղաները նախանձում էին Յովհաննէսին: Փոքրիկը միանգամից մեծացաւ նրանց աչքին: Հանդիսաւոր ճաչկերոյթից յետոյ երեխաները նորից տարուեցին խաղով: Յովհաննէսն էլ՝ նրանց հետ:

Մայրը դիտում էր զուարճացող երեխաներին ու ամուսնուն և երջանիկ ժըպտում. միշտ չէ, որ կարելի էր այսպիսի բերկրանք պատճառել նրանց:

Կարծես նոր էին նստել ճոնական սեղանի շուրջ, իսկ արեւն արդէն թեքւում էր դէպի արեւմուտք, եւ ծովի կողմից փչում էր զով զեփիւռը: Իրիկնաժամ էր, ծովը կանչում էր:

Կոնստանտին Հայվազովսկին վեր կացաւ: Նա որոշել էր երեխաներին տանել Կարանտինի ծովախորշը, որը Թէոդոսիայի տղաների սիրելի լողափն էր: Բայց անսպասելիօրէն փողոցից ձայներ լսուեցին: Ինչ-որ մէկը բարձր ու հնչեղ երգում էր ջութակի նուագակցութեամբ:

– Հայդա՛ր, Հայդա՛ր, – կանչեցին երեխաներն ու դուրս թռան:

Դրան առաջ չոր խոտերի վրայ փռուած հնամաշ գորգին նստած էր ծանօթ երաժիշտը: Նա ցնցոտիների մէջ էր, արեւահար կուրծքը բաց, ջութակը յենել էր ձախ ծնկանն ու նուագում էր: Դա արեւելեան սովորութիւն է, որը հնարաւորութիւն է տալիս միաժամանակ թէ՛ սրւագել, թէ՛ երգել:

Այդ ժամանակ Ռուսաստանի հարաւում շատ կային այդպիսի թափառաշրջիկ երգիչներ, որոնք ման էին գալիս գիւղից գիւղ, տնից տուն ու տարածում իրենց երգը: Նրանք ամէնքից շուտ էին իմանում, թէ որ տանը խնջոյք կամ հարսանիք կայ: Ժողովուրդը սիրում էր թափառական աղ երգիչներին, որոնք իրենց երգ ու նուագով գեղեցկացնում էին նրանց կեանքը:

Հայդարն ամենասիրուած երգիչն էր ամբողջ Թէոդոսիայի գաւառում: Նրան հաճոյքով հրաւիրում էին քաղաքի մեծահարուստները, եւ չնայած նրանց տներում նա կարող էր լաւ հիւրասիրուրութիւն, վերջում էլ դեռ մի ոսկի ստանալ, երգիչը նախընտրում էր գնալ աղքատների տները եւ նրա՛նց ուրախացնել, լիովին բաւարարուելով այնտեղ ստացած պղնձէ դրամով:

Երբ երգը վերջացրեց, Հայդարը վեր կացաւ եւ յարգալից գլուխ տուեց Կոնստանտին Հայվազովսկուն ու կնոջը.

– Փորագրիչ Վահանից խմացայ, որ այսօր ձեր ընտանիքում տօն է, եւ դուրս գալով Պոպանդոպուլօ մեծ խորհրդականի տնից, շտապեցի այստեղ:

Տղաները սիրով շրջապատեցին Հայդարին: Հայվազովսկին ու կինը նրան հրաւիրեցին ներս, սեղանի մօտ: Փոքրիկ Յովհաննէսը չէր հեռանում երգչից, երբ մայրը հիւրասիրում էր նրան: Մի քանի անգամ տղան երկիւղած մօտեցաւ ջութակին ու շոյեց գործիքի պատեանը: Հայդարը կերաւ վերջացրեց ու նորից սկսեց նուագել: Նրա երգը հնչում էր մեղմ ու թախծալից, ասես մէկը ողբում էր իր դառը ճակատագիրը:

Բոլորը լռեցին, տարուած տխուր մեղեդիով:

– Այդպէս էին երգում գերիները Թուրքական թիանաւերի վրայ տաժանակրութեան դատապարտուած դժբախտ մարդիկ, – բացատրեց Հայդարը աղեղն իջեցնելով: – Իսկ հիմա լսեցէք, թէ ինչպէս են պարում մայոռուսները՝ հարսանիքի ժամանակ: Այս երգը ես լսել եմ շուկայում, կոյր փանդիռահարներից, որոնք այստեղ են գալիս շումակների հետ միասին: Զումակները Ղրիմից աղ են տանում, իսկ նրանց ուղեկցող ծեր փանդիռահարներն էլ գալիս են ղրիմեցիներին մխիթարելու իրենց սրտալի երգերով:

Յաջորդ րոպէին ջութակի հնչիւններն արդէն մոլեգին պարեղանակ էին, իսկ Հայդարը երգում էր:

(Շար. 5)

Les activités du mois de mai
DU
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
MARSEILLE

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT de PIANO, avec les élèves du Conservatoire de de la Classe de Mme Juliette YILMAZIAN.

Au programme : Beethoven — Fauré — Glinka — Liszt — Rachmaninoff...

Samedi 12 mai à 20 heures 30

au Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation.
Vous aimez les enfants.
Vous aimez l'ambiance arménienne.

Vous êtes titulaire du BAFA ou peut être pas.

Rejoignez notre équipe d'animation du séjour d'août 2007 pour encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura du 30 juillet au 13 août 2007.

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Informations artistiques

CONCERT DE LA MAISON D'ARMENIE
Fondation Marie Noubar

Mardi 8 mai à 19 heures
Salon Honnorat
Maison Internationale
Cité Internationle Universitaire de Paris
17 Bd Jourdan — 75014 Paris
— RER Cité Universitaire —

Naregatsi, Sayat Nova Komitas, Spendarian, Babadjanian, Khatchatrian, Brahms, Fauré, Borodine, Debussy, Massenet

Participation aux frais : 10 euros

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆԷ,
ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆԷ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2007 – 2008 տարեշրջանի
արձանագրութիւնները
տեղի կ'ունենան
Ապրիլ 23էն մինչեւ Մայիս 31

RENTREE DES CLASSES 2007/2008
Inscriptions ouvertes
du 23 avril au 31 mai

TEBROTZASSERE
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- Maternelle : Trois sections
- Primaire : Sous Contrat Simple
- Collège : Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue, de la culture et de la religion arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol

Equipement pédagogique éducatif :
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information
Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :
Tél. : Fax : 01 43 81 01 72
direction@tebrotzassere.com

Manifestation organisée dans le cadre d'«Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
CENTRE DE RECHERCHES ARTISTIQUES
«DIKRAN TCHOUHADJIAN»
AVEC LE CONCOURS DE LA MUNICIPALITE DE CLAMART
présentent

MESROBADON

Pièce historique du poète contemporain
KHRAKHOUNI
La création de l'alphabet arménien au Ve siècle
Spectacle audiovisuel conçu par
GERALD PAPASIAN
Avec la complicité musicale de **Narek Dourian**
Création vidéo montages de **Jean-Louis Benoît**
Conception et coordination de **Hilda Kalfayan-Panossian**

En deuxième partie
Gerald Papasian présente
une adaptation française des scènes de comédie arméniennes
avec des artistes du théâtre français
Textes de **Baronian, Odian, Toumanian**
et un hommage au poète **ZAHRAD**

Dimanche 13 mai 16 heures 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 route du Pavé Blanc — 92140 CLAMART

P.A.F. : 20 euros — Enfants jusqu'à 12 ans : 10 euros
Intermittents du spectacle : 10 euros
Réservation : Association Machtotz : Tél.: 01 47 50 97 51

De Mairie d'Issy prendre le bus 190 et descendre à Pavé Blanc.
Et pour les bus 189, 289, 295, 395 descendre à la station G. Pompidou.

(Շար. Ա. էջէն)

կատուի եւ Գոնտոլիցա Ռայսի համար ալ անկարելի չէ։

ՊՈՒՇ իր վէթօն դրած է Գոնկրէսին մէկ բանաձեւին առթիւ, որ Իրաքէն ամերիկեան զօրքերու քաշուիլը կը պահանջէ Հոկտեմբերէն սկսեալ։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան առաջին փուլին անվաւեր հռչակումէն ետք, որոշուած է նոյն փուլը կրկնել Մայիս 6 Կիրակի օր։ Միակ թեկնածուն է Ա. Կիւլ։ Քուէարկութիւնը տեղի կ'ունենայ եթէ ատեանին մէջ նուազագոյն 367 երեսփոխանի ներկայութիւնը ստուգուի։ Այդքան քուէ անհրաժեշտ է ընտրութեան համար։ Երեսփոխանական ընտրութեան թուականը առնուած է Յուլիս 22ին։

ԷԼԻԶԷ ներկայացած են, Մայիս 2ին, հարցաքննիչ երկու դատաւորներ, որպէսզի խուզարկութիւն մը կատարեն Պորէլ հարցին կապակցութեամբ, բայց չեն կրցած։ Հարցը կը վերաբերի դատաւոր Պորէլի որմեռած գտնուած է 1995ին Ճիպութի եւ այրին այդ թուականէն ի վեր, ամէն միջոցի կը դիմէ լուսաբանութիւններ ունենալու համար։ Ապրիլ 19ին եւ 20ին, խուզարկութիւններ կատարուած էին Արտաքին նախարարութեան մէջ, բայց էլիզէ առարկած է որ Սահմանադրութիւնը թոյլ չի տար նման խուզարկութեան մը։ Պորէլի այրին համոզուած է որ Ճիպութիի իշխանութիւնները դեր մը խաղացած են իր ամուսնոյն մահուան պարագաներուն մէջ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

45 պուլկարացի մտաւորականներ յայտարարութեամբ մը պահանջած են որ իրենց երկիրը ճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը, նաեւ պուլկարականը (1903 – 1913)։

Անոնք շեշտած են թէ Թուրքիա պարտի տէր կանգնիլ իր պատասխանատուութիւններուն եւ ներողութիւն խնդրէ Պուլկարիոյ հինգ դարու գրաւման համար որուն ընթացքին պուլկար ժողովուրդը զոհը եղած է զանգուածային կոտորածներու։ Նաեւ պարտի հատուցանել զոհերու շառաւիղներուն, իր պատճառած ցաւերն ու կորուստները։ Մտաւորականները ներկայի Թուրքիան ժառանգորդը կը նկատեն Օսմանեան կայսրութեան, հետեւաբար պատասխանատուն Հայերու, Պուլկարացիներու, Ասորիներու եւ այլ ազգերու ցեղասպանութիւններուն։

Ստորագրողներու մէջ են փրոֆ. Սարգիս Սարգիսեան, փրոֆ. Նորայր Նուրիկեան, Հայկաշոտ Աղասեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջշրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԵՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»։

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի շրջանները ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտափէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս։

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։– 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին։

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20·30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ ԽՐԱԽՃԱՆՔ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ–ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի PACI սրահին մէջ. հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն։–
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 5-6
SAMEDI-DIMANCHE
5-6 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·700 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·700

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Վաղը Ո՞ր Ֆրանսան

Վճռական օրը հասաւ, չըսելու համար ճակատագրական օրը: Ֆրանսացի քաղաքացին պարտի ընտրել մետիաներու պարտադրած երկու թեկնածուներէն մէկը:

Անանխընթաց ընտրապայքար մը ապրեցաւ Ֆրանսան վերջին ամիսներուն: Այլ թէ ձախ ներկայացան պառակտուած դիմագիծով մը եւ Ա. շրջանի վաղորդայնին, տասը պարտուածները ջանացին մէկուն կամ միւսին փարիլ, հակառակ նախապէս արտայայտուած տարակարծութիւններուն: Այսպէս, պատահեցան անսպասելի մերձեցումներ: Առէջ Լակիյէ հրաւիրեց իրեն քուէարկողները որ իրենց ձայնը տան Ս. Ռուայալի եւ Ֆիլիպ տը Վիլիէ կոչ ըրաւ քուէարկել Նիքոլա Սարքոզիի համար: Այս առաջին շրջանին, երեւան ելաւ «խանդարող» մը յանձին Ֆր. Պայրուի, որ երրորդ ճամբայ մը կը փնտռէր, բայց կէս ճամբան մնաց եւ իրեն քուէարկող մօտ 7 միլիոն Ֆրանսացիները տէր կը փնտռեն...: Ու մնացած երկու անխուսափելի հոսանքները կը ջանան ձեռք ձգել այդ ձայները եւ այդ ուղղութեամբ Ս. Ռուայալի բացայայտ հրաւէրները կրնան դեր խաղալ, մանաւանդ այն պահէն, երբ Պայրու յայտարարեց թէ պիտի չքուէարկէ ի նպաստ Ն. Սարքոզիի, առանց ճշդելու այլ որեւէ ընտրութիւն:

Ի՞նչ նորութիւն բերաւ Սարքոզի – Ռուայալ վիճարկումը: Ոչ մէկ, քանի կրկնուեցան նոյն յանկերգները: Սարքոզի ցոյց տուաւ անսովոր հանդարտութիւն մը, որ խոտոր կը համեմատի իր ծանօթ խառնուածքին, ջանալով ջըղայնացնել իր մրցակիցը, մինչ այս վերջինը ցոյց տուաւ թէ հարկ երած պահուն, բարկանալ ալ գիտէ: Ի վերջոյ, պարզուեցաւ միջակ մենամարտ մը, որու չկրցան նոյնիսկ ոգի տալ երկու լրագրողները, որոնց դլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնար հետեւիլ ժամացոյցին եւ կը թուէր թէ իրենց դերը հոդ կը սահմանափակուէր:

***

Վաղը, Ֆրանսա նոր դիմագիծ մը պիտի ունենայ եւ շաբաթներէ ի վեր, այդ նոր դիմագիծին կը պատրաստեն հարցախոյզները, առաջնութիւնը տալով հին մարդու մը, կայսերական ախորժակներով: Այս մէկը, որ կը խօսի խղճի մասին, առաջին օրէն պիտի ընէ ինչ որ չըրաւ տարիներէ ի վեր: Պիտի լուծէ բոլոր հարցերը եւ երկիրը պիտի փրկէ: Ամբոխավար խոտոռմները վկայ: Անդին կայ իր մրցակիցը, որ խաղի բերաւ իր կուսակցութեան փիղերը եւ այսօր ճիտին պարտքն է փրկել ձախը, ամբողջ ձախը: Պիտի կարենա՞յ:

Իշխանութիւնը վտանգաւոր փորձաքար մըն է եւ անոր վտանգին գիտակցելու համար, հարկ է գտնուիլ անոր ղեկավարութեան դիրքին վրայ:

Կիրակի պէտք է որոշում տալ:

Ո՞րը ընտրել: Կարեւո՛ր է որը չընտրել:

«ՑԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ սպանութեան դատական ամբաստանեալները որ ետ ղրկուած էր սահմանադրական ատեանին, նորէն ղրկուած է դատարան: Ծանր յանցանքներու 14րդ ատեանը առարկած էր որ պատարին ահաբեկչութեան սահմանումին բաւարար փաստ տրուած չէր:

Ս. ՌՈՒԱՅԱԼ ԵՒ Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ, Մայիս 3ին ալ շարունակեցին իրենց ընտրապայքարը, առաջինը՝ Լիլ, երկրորդը՝ Մոնփելիէ: Օրէ օր, ելոյթներ ամբոխավարութեան դադաթը հասած են, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի Ն. Սարքոզիի: Լիլի մէջ, առաջին անդամ ըլլալով ելոյթ ունեցաւ Ժաք Տըլոր, որ բուռն ոճով մը արտայայտուեցաւ, կոչ ընելով «Մարքսի, Տրոցկիի, Մարք Սանիէի ժառանգորդներուն»: Սարքոզի, Մոնփելիէի մէջ արդէն իսկ յաղթած թեկնածուի ոճ գործածեց, ներկայանալով որպէս այն անձը որ «դպեր է Ֆրանսայի հոգիին»: Մնաց որ, պաշտօնական թէ ոչ մետիաներէն եւ հարցախոյզերէն սկսեալ «ուղեղներու լուացում» մը տեղի կ'ունենայ, որ անանխընթաց երեւոյթ է Ֆրանսայի համար, ընտրական շրջանի մը:

ՇԻՐԱՔ, որպէս նախագահ, արտասահմանեան իր վերջին այցելութիւնը վերապահած էր Գերմանիոյ եւ շատ ջերմ ընդունելութեան մը արժանացաւ, որու ընթացքին Շիրաք եւ Ա. Մերքէլ մտերիմ ողջագուրումներ ունեցան: Շիրաքի պաշտօնավարութեան շրջանը վերջ կը դտնէ Մայիս 16ին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը վճռած է չհրաժարիլ հակառակ բողոքներուն եւ հրաժարման կոչերուն: 150 հազար (կազմակերպիչներուն համար՝ 200 հազար) հոգի հաւաքուած էին, Մայիս 3ին, Ռապին հրապարակը,, Թել-Ավիվի կեդրոնը, պահանջելով Օլմերթի հրաժարումը: Ծանօթ է որ վարչապետը կը քննադատուի Լիբանան տարած իր պատերազմին համար:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂ ՉԿԱՑ

Մայիս 3ին Պուլկարիոյ ընդդիմութիւնը լքած է Խորհրդարանի նիստը, երբ կառավարութիւնը ոտնակոխելով ընդունուած կարգը, խոչընդոտած է ցեղասպանութեան ճանաչումի օրինագիծին օրակարգի առնուիլը: Կարգը այն է որ ամսուան առաջին նիստին օրակարգը ընդդիմութիւնը կը ճշդէ եւ որպէս այդ, որոշուած էր քուէարկութեան դնել յիշեալ բանաձեւը: Ընկերվարական կուսակցութենէն մեծամասնութեան ներկայացուցիչ տիկին Մանոլովա պատճառաբանած է թէ նոյն առաջարկը արդէն անդամ մը մերժուած էր:

«ՑԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

«Ցառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի Մայիսի թիւը քացառաբար լոյս կը տեսնէ դալ շաբթու:

ՓՈԽԱՆ ՏՈՄՍԻ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԻԼԸ ԽԱՂ ՈՒ ՊԱՐ ՉԷ

Մայիս 2ի «մաչ»ը «Քանալ փլիւս»ի վրայ չէր, որովհետեւ ֆութպոլի խաղ չէր:

Գեղեցկօրէն շտկուած ֆառակուսի սեղանի մը առջեւ, որ ըստ ոմանց կարելի էր բաղդատել կոփամարտի բեմի մը, նախագահական երկու թեկնածուները, դէմ դիմաց նստած երկու մեթր հեռաւորութեան վրայ, պիտի բանավիճէին: Նախագահ ընտրուելու համար կարծէք կը պատրաստուէին ամավերջի քննութիւն մը անցընելու:

Խորքին մէջ մասնաւոր նորութիւն մը չկար իրենց արտայայտութիւններուն մէջ: Ծրագիր՝ ծրագրի դէմ, մեթոտ մեթոտի դէմ, երկուքուկէս ժամուան ընթացքին, ինչ որ ըսին իրարու, ըսած էին արդէն անցնող ընտրարշաւի ժամանակ: Ապահովութեան, պարտքի, թոշակի, աշխատանքի 35 ժամուան, աթոմակայանի եւ այլ հարցերու մասին:

Միակ նորութիւնը այն էր որ իրենց տեսակէտները դէմ դիմաց ըսած չէին:

Հեռատեսիլ նայողները ինչ որ վայելեցին խօսքի կոփամարտ մըն էր, խօսքի «մաչ» մը: Սեկոլէն Ռուայալը սկիզբը հանդարտ, յետոյ աւելի մարտունակ, բազմաթիւ անգամներ ընդհատեց իր հակառակորդը՝ Նիքոլա Սարքոզին, անվերջ իր ներքին գործոց նախարարի գործունէութեան հաշուեկշիռին յղելով զինք:

Իսկ Նիքոլա Սարքոզին հանդարտութիւնը եւ հաւասարակշռութիւնը պահած, երբեմն կամակոր եւ զիջողամիտ երեւնալով, կը վարուէր դասախօսի մը պէս, դիմացինը աշակերտուհիի տեղ դնելով «Դուք, պէտք է գիտնաք տիկին...»: Աւելի վերջ՝ «Եթէ նոյն ատեն պիտի խօսիք ամէն բանի մասին, պիտի չկարենանք խորանալ»:

Խօսքի հարուածներով մէկը միւսը տապալե՞ց: Ո՛չ: Յետոյ՝ ասիկա «պօքս»ի խաղ չէ, բեմի վրայի դերակատարները չե՛ն, «մաչ»ը չէ որ կ'որոշէ յաղթանակը կամ պարտութիւնը, այլ հանդիսատեսները:

Մայիս 6ին յայտնի կ'ըլլայ:

Նախագահի ընտրուիլը խաղ ու պար չէ:

ԽՆԿԱՆ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՓՈԽՆԱԽԱԳԱՀԸ ԲԱՔՈՒ ԱՑՑԻՆ ՔՆՆԱԴԱՏԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Իսրայէլի խորհրդարանին փոխ նախագահը Ա. Գոհէն հրկական գործակալութեան մը հրաւէրով Բաքու գացած է, երկու երկիրներուն խորհրդարանական կապերը ամրացնելու եւ ադրբէջանաբնակ Հրեաներու ղեկավարներու հետ հանդիպումներ ունենալու նպատակով:

Այցին մասին հարցազրոյց մը տալով Ադրբէջանական մամուլի գործակալութեան, Ա. Գոհէն ըսած է թէ Բաքու այս այցին անդամ մը եւս ականատես եղած է հրեայ համայնքին վայելած կրօնական ազատութեան. այդ համայնքին անդամները ունին իրենց աւանդութիւններով ապրելու, ազգային ու կրօնական տօները նշելու, կրօնական կրթութիւն տանելու պայմանները: «Բաքուի հրէական կրօնքի վարժարանը տեսնել շատ հաճելի էր մեզի» ըսած է Գոհէն, ոգեկոչելով երկրին նախկին նախագահը որ արտօնած էր այդ հաստատութեան հիմնումը:

Հրեայ-ադրբէջանական այս սիրաբանութիւնը հետաքրքրական բան պիտի չունենար մեզի համար, եթէ Բաքուի հիւրը իր հիւրընկալները մեծարելու ընթացքին մանրուքի չվերածէր հայկական կողմը: Մինչդեռ Գոհէն կատարեալ գոհունակութիւն պատճառելու համար Բաքուցի բարեկամներուն, նիւթ ըրած է Ղարաբաղի հարցն ալ, բնականաբար ադրբէջանական ակնոցներով ու դլխարկով: Ինք հանդիպում ունեցած է ըՍփիւռքի, ընկերային հարցերու եւ արտաքին գործերու նախարարներուն հետ: Անոնք ու անոնց համախոհները խաղաղութիւն կ'ուզեն եղեր Հայաստանի հետ, բայց ցաւալի կը նկատէ որ «դիմացի կողմը տակաւին չէ ըմբռնած հարաւային Կովկասի շրջանին մէջ խաղաղութեան կարեւորութիւնը»: Ինք ալ հաւատացող մըն է հարցին խաղաղ կարգաւորումին ու նշմարած է թէ Ադրբէջանի թէ՛ նախագահը, թէ արտաքին գործերու նախարարը ամէն բան կ'ընեն հարաւային Կովկասի մէջ խաղաղութեան հաստատման, բարգաւաճումին ու վաղուան սերունդներուն բարօրութեան համար:

Գոհէն Ադրբէջան – Իսրայէլ յարաբերութիւններուն ներկայի մակարդակին մասին հարցումին պատասխանելով յատուկ հոդածութիւն արտայայտած է «Իրանի սահմանակից» Ադրբէջանի մասին. ըսած է թէ Իրանի հիւլէական զէնքի տիրացումը ռազմավարական վտանգ կը բաստեղծէ Ադրբէջանին...

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՈՉԻԻ ԱՐԿԱԾԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

2006 Մայիս 3ին Երեւանէն Սոչի մեկնած «Արմավիա»յի օդանաւին 113 զոհերուն յիշատակը ոգեկոչուած է Ս. Հըռիփսիմէ տաճարին մէջ կատարուած հոգեհանդիսեան պաշտօնով մը: Կիրակի Մայիս 6ին ալ Գարեգին Բ. աղօթքով կը յիշէ նոյն զոհերը:

***

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐԸ ՄԵԾԱՐՈՒԱԾ

Մայիս 1ին Օփերայի սրահին մէջ մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Եւրոպայի ծանրաբարձութեան ախոյեանութեան փայլուն յաջողութիւն ցոյց տուած մարզիկներուն ի պատիւ: Նախ ցուցադրուած է մրցումներու յաղթական պահերուն տեսադրութիւնը: Ապա

(Շար.ը Դ. էջ)

«ՀԱՅ ԳԻՐԻՆ ՄՈԳԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՕՏԻԿԵԱՆ

Մարսէյլ, Ապրիլ 27

Մօտաւորապէս այս պէտք է ըլլայ այս բացառիկ ցուցահանդէսին վերնագիրը (Arménie. La magie de l'écriture) *որուն բացումը կատարուեցաւ Ուրբաթ Ապրիլ 27ին, պատմական վանական համալիրի մը մէջ* (Vieille Charité) *հոծ բազմութեան մը ներկայութեան (մեծ մասով Հայեր եւ հայաստանեան փոքր բայց ընտիր պատուիրակութեամբ - Մատենադարան, պատմութեան եւ գրականութեան թանգարաններ, Ազգային գրադարան եւ այլք)· խօսք առին նահանգի բարձրագոյն իշխանութիւնները՝ Ժան-Գլօտ Կոտէն (Մարսէյլի քաղաքապետ), Կարօ Յովսէփեան (նախագահ Հայ մշակոյթի տան եւ քաղաքապետ 13 - 14րդ թաղամասերու), Սերժ Սմեսով (Ֆրանսայի նորընտիր դեսպան Հայաստանի), Է· Նալպանտեան (Հայաստանի դեսպան), Միշէլ Վօզէլ (նահանգապետ Փրովանս, Ալփ, Գօթ տ'Ազիւրի)։*

Հաճելի օդ, վերջամուտի վարդագոյն լուսաւորութեամբ ողողուած պատմական եկեղեցիին գմբէթին տակ, լսուեցան հաճելի խօսքեր, Հայու մեր ազգային զգացումները չոյող գողտր նախադասութիւններ, բարեկամութեան ջերմ արտայայտութիւններ, որ անկեղծ էին անտարակոյս եւ ուրիշ կերպ չէր ալ կրնար ըլլալ նման պատմական, հրաշալի, բացառիկ ցուցահանդէսի մուտքին կանգնած։

Ես այցելեցի այդ ցուցահանդէսը եւ հիացայ։ Հիացայ անոր յղացումին, գործադրութեան, ներկայացումի կերպին եւ տարուած վիթխարի աշխատանքին։ Բնականաբար նման հայկական ձեռնարկի մը մէջ գործի անցած են անդամներու բազմութիւն մը, բերելով իրենց կարեւոր նպաստը (Մատենադարան, Պատմութեան թանգարան, Մխիթարեան միաբանութիւն, Ազգային գրադարան, Էջմիածին, անհատական հաւաքածոներ) այդ ամէնուն հոգի տուողը եղած է մէկ անձ՝ Արմէն-Գլօտ Մութաֆեան։ Ան ընտրած է անմիջական գործակիցներ (Գէորգ Վարդանեան՝ Մատենադարանէն - Էտուար Սարգիսեան՝ Մարսէյլէն, որպէս ճարտարապետ՝ կատարած ձեւաւորումով հայ գիրի մոգութեան աւելցուցած է խորհրդաւորութիւնը, եւ ուրիշներ)։

Մութաֆեան գիտակցութիւնը ունի որ ինք մասնագէտներուն մեծագոյնը չէ, եւ յաւակնութիւնը չունի մրցակցելու անոնց հետ, բայց Սորպոնի եւ Վատիկանի ցուցահանդէսներով իր ստացած փորձառութենէն շահած է հանրութեան վրայ տարուած հանրութիւնը եւ ստեղծած բազմաթիւ յարաբերութիւններ որուն աւելցնելով իր անձնական կրքոտ սէրը հանդէպ հայ մշակոյթին եւ յատկապէս հայ գիրին, նեռուած է այս արկածախնդրութեան մէջ մինչեւ վերջին յաղթանակ։ Իսկապէս մենք կը գտնուինք զոյգ յաղթանակներու առջեւ։

Յաղթանակը Հայուն, որ պաշտամունքի հասցուցած է իր գիրը։

Յաղթանակը հայ գիրին՝ որ եղած է, է եւ կը մնայ անխախտելի հիմունքը մեր ինքնութեան, գոյութեան։

Այս պատճառով հայ ժողովուրդը երբեք պիտի չընդունի բոլոր այն հայրենի իշխանութիւնները որ նիւթական բարօրութիւն կը խոստանան միայն եւ ոչինչ կ'ընեն ուղղագրական հրէշութիւն մը սրբագրելու, մայրենի լեզուն խնամելու, մաքրելու բարբարոս, անտեղի օտարաբանութիւններէ։ Անոնք խորթ պիտի նկատուին, պիտի չըսիրուին, սեւ էջ մը ձգելով Հայոց բազմահազարամեայ պատմութեան մատեանին մէջ եւ պիտի անհետանան։

Հայկական հողը դարերու ընթացքին ունեցած է վայրագ ցեղերու ասպատակութիւններ, երկիրը աղքատացած, յաճախ եղած է քարուքանդ, պարտադրաբար ստեղծուած է Սփիւռք մը, որ տկարացուցած է մայր հողը, բայց առիթ տուած է մշակոյթի նոր կեդրոններ ստեղծելու օտար ափերու վրայ։ Կառուցուած են նոր վանքեր Ղրիմի եւ Թրանսիլվանիոյ, Վիէննայի, Վենետիկի եւ Լիբանանի մէջ, առաջին տպարանը բացուած է ԺԶ· դարու առաջին տասնամեակին Վենետիկի մէջ, մամուլը ծնած է Մատրասի մէջ (Հնդկաստան 1794-6), Հին Զուղայէն զարհուրելի տառապանքներով բռնահանուած բնակչութիւնը նորին մէջ ստեղծած է տնտեսական եւ մշակութային «Կայսրութիւն» մը կարելի է ըսել, որուն մէկ ծայրը Սկովտիա կը գտնուէր, միւսը՝ Փիլիպեան կղզիներու կեդրոնը՝ Մանիլա։

Եկեղեցին, Հայաստանեայց եկեղեցին, իր տիեզերական հաւատքով եւ ինքնուրոյն ծէսով, որ մինչեւ օրս կը կատարուի ոսկեդարու գրաբար լեզուով, կատարած է եւ կը կատարէ մոգութիւնը այն յաւերժութեան որ Գիրի միջոցով կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ։ Այս է գլխաւոր պատճառը որ ցուցահանդէսի վերջին տաղաւարին մէջ, յատուկ տեղ տրուած է «Յառաջ» թերթին եւ անոր հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանին, որովհետեւ ան ըմբռնած էր հայ գիրին զօրութիւնը եւ հոգեկան հայրենիք մը ստեղծած այն բոլոր հայ օճախներուն մէջ ուր իր թերթը կը մտնէ մինչեւ այսօր։

«Ես չեմ կարծեր,- ըսաւ Մութաֆեան, ցուցահանդէսի ապակաբեղկերու ներկայացումին առեն - որ գոյութիւն ունենայ ժողովուրդ մը որ Հայերու նման սրբացուցած ըլլայ իր լեզուն, անոր այբուբենի հնարիչը, թարգմանիչները եւ դարերու ընթացքին զայն պահողները»։ Անոր զաւակները զինք սիրած են «մրգաստանի մը նման» (Թէքէեան), որ կը մնայ միշտ առոյգ հին աւիշովը կենսայորդ, կը մնայ միշտ կանգուն երբ սաստիկ քամին իր շուրջը փչէ եւ տապալէ ամէն բան։ Որովհետեւ ան «տունն է Հայուն աշխարհիս չորս ծագերուն, հոն է միայն որ կրնայ գտնել ամէն հայ օտար խաժամուժին մէջ իր կորսընցուցած հոգին։ Ան անհուն ներկան եւ անցեալն է նոյնիսկ մթին ապագան» (Մուշեղ Իշխան)։

Այս ոգիով է պատրաստուած ամբողջ վանական քարայատակին շուրջը երկարող իրար յաջորդող սրահներու մէջ, աշխարհի չորս անկիւններէն հասած նիւթերով, փաստաթուղթերով, քանդակներով, ոսկիէ, արծաթէ, պղինձէ առարկաներով, յախճապակիներով ճոխ ցուցահանդէսը եւ մանաւանդ ձեռագիրնե՛ր, ձեռագիրնե՛ր, ձեռագիրնե՛ր, 45 հատ Մատենադարանի ճոխ հաւաքածոյէն, 15 հատ Մխիթարեան հայրերու գանձատուներէն, Զմմառէն, Պոսթընէն, Պալթիմորէն, Փարիզէն, Վատիկանէն, Պէրլինէն, Պոլոնիայէն եւ այլն։

Հոն կը գտնէք ամէն նիւթէ առարկայ որուն վրայ հայերէն տառեր արձանագրուած են «Հայ գիրի մոգականութիւն»ն է ներկայացուածը։ Հայկական հնագոյն գորգ մը 1600 թուականը կրող։ ԺԵ· դարէն լատինական հեղինակներու մօտ յայտնուող հայկական այբուբենի վերարտադրութիւններ (Մայանս 1486), Կիյոմ Փութէլ (1538), Պլէզ տը Վիժընէր (1586), Եոհան Շրէտէր (1711), Հիլէպրանտ Վան Տէր Աա (1729)։

Արձանագրութիւններ եւ քանդակներ վանքերու, եկեղեցիներու, բերդերու, պալատներու քարերուն վրայ որոնք կը ծառայեն նաեւ որպէս պատմական կարեւոր դէպքերու միակ աղբիւրներ։

Հայերէն գիրեր Կիլիկեան թագաւորներու դրամներուն վրայ, վանքերու փայտեայ քանդակուած դուռներուն, դրակալներուն, պղինձէ կաղամարներու, դաշոյններու, ափսէներու, ամաններու, քըշոցներու, խաչերու, մասնատուփերու, աւետարանի արծաթապատ եւ կաշեպատ կողքերու, սկիհներու, մոմակալներու, կանթեղներու, խնկամաններու եւ տնային զանազան սրուակներու վրայ։

Ինչպէ՞ս չհիանալ Ե· դարէն եկող Երուսաղէմի հայերէն խճանկարներուն առջեւ, զորոց գլուխէն անմիջապէս վերջ հայ վանականներ Երուսաղէմի իրենց վանքերը զարդարած են խճանկարներով եւ հայերէն արձանագրութիւններով· անոնցմէ ութը հատը ներկայիս յայտնաբերուած են պեղումներով։

Արձանագրութիւններ լաթեղէններու եւ հիւսուածեղէններու վրայ, սարկաւագի ուրարներու եւ սկոլաթերու վրայ, եպիսկոպոսական թագերու, եմիփորոններու, վակասներու վրայ, կնոջական գօտիներու եւ տնային ասեղնագործութիւններու վրայ։

Ամբողջական բաժին մը նուիրուած է հայկական ձեռագիրներուն մէջ պահուած օտար հեղինակներու թարգմանական գործերուն, որոնց բնագիրները անվերադարձ կորած են։

Եւսեբիոս Կեսարացիի քրոնիկները (երրորդ դարու վերջաւորութեան), Վարք մեծն Աղեքսանդրի՝ կեղծ Գալիսթէնէսի Դիոնիսիոս Թրակացիի «Արուեստ քերականութեան», Աթանոսիոս Անտիոքացիի՝ Գիրք պիտոյից (Դ· դարի վերջաւորութեան), Թէոն Աղեքսանդրացիի (Ա· դար), Արիստոտէլի, Պըղատոնի եւ Դաւիթ Անյաղթի գործերուն թարգմանութիւնները, նոյնպէս Լիոնի արքեպիսկոպոս՝ Իրէնիոսի գործերը, Սոկրատ Սկոլաստիկոսի եկեղեցական պատմութիւնը եւ Դիոնիսիոս Արիսպագացիի աստուածաբանական գործերը։

Այս առաջին թարգմանութիւններուն կը հետեւին Ս· Աթանաս Աղեքսանդրացիի, Բարսեղ Կեսարացիի, Գրիգոր Նազիանզացիի եւ Գրիգոր Նիւսացիի ճառերուն թարգմանութիւնները։

Աւելի ուշ կու գան Ստեփանոս Սիւնեաց եպիսկոպոսը (716-717) որ թարգմանած է Դիոնիսիոսի ամբողջական գործերը, Գրիգոր Մագիստրոս որ Եւգլիտէսի երկրաչափութեան երկին թարգմանիչն է, ինչպէս նաեւ իր եղբայրը Գրիգոր Բ. Վկայասէր կաթողիկոսը որ հեղինակն է բազմաթիւ աստուածաբանական եւ յունական սրբոց վարքերու թարգմանութեան։

Թարգմանական արուեստը Հայոց մօտ նոր ծաղկում մը կ'ունենայ Կիլիկեան շրջանին երբ բազմաթիւ աստուածաբանական, յոյն, խաչակիր եւ արաբ հեղինակներու գործեր հայերէնի կը թարգմանուին։ Ամէնէն յայտնիներն են «Ասիզք Անտիոքայ» օրէնդիրքը, արաբերէնէ թարգմանուած բժշկական, անդամաբանական, կենդանաբանական երկեր, աստուածաբանական հայացուած Միքայէլ Ասորիի քրոնիկները, Ս· Եփրեմի ճառերը եւ այլն։

Այս թարգմանութիւններէն մաս մը համաշխարհային արժէք կը ներկայացնեն, բնագիրներուն անհետ կորստեան պատճառով։ Ցուցահանդէսի կազմակերպիչը չէ մոռցած միաբանող «Ունիթոր» եղբայրներու կատարած թարգմանութիւններէն ալ մաս մը ներկայացնել։

Ապա ընդարձակ բաժին մը վերապահուած է տպագիր մատեաններուն՝ սկսած Յակոբ Մեղապարտի 1512 թ· կրող Ուրբաթագիրքէն, 1513ի Աղթարքէն եւ Պարզատումարէն, 1514ի Պատարագատետրէն, հասնելու համար դարձեալ Վենետիկի մէջ տպուած 1686ի մեծագիր Ճաշոցին, Երեմիա Մեղրեցիի Լիվոռնոյի մէջ տպած 1698ի հայերէն չեզուի բառգիրքին, 1730ին Պոլիս տպուած չքեղ Յայսմաւուրքին, Կղէմէս Կալանուի հայոց լեզուի քերականութեան (1645, Հռոմ), Պօղոս Փիրօմալլիի լատիներէն-հայերէն բառգիրքին (ԺԷ·, Հռոմ), Ոսկան Երեւանցիի Աստուածաշունչին (1666, Ամսթերտամ), Առաքել Դաւրիժեցիի Պատմութիւն Հայոց (1669), Արհեստ համարողութեան (1675, Մարսէյլ), Սաղմոսք Դաւթայ (1672) եւ հայերէն Այբենարան (1675) դարձեալ Մարսէյլի մէջ, եւ ապա առատօրէն ներկայացուած են Մխիթար Սեբաստացիի եւ իր միաբաններուն կարեւոր գործերը։

1695թ· առաջին հայերէն լեզուով համատարած Աշխարհացոյցը Ղուկաս Վանանդեցիի տպ· Ամսթերտամ, յատուկ խնամքով տեղ գրուած է եւ մասնաւոր տարածութիւն մը տրամադրուած է Երեմիա Չէլեպիի պատրաստած (1691թ·) Հայաստանի վանքերու քարտէսին, յայտնաբերուած Պոլոնիայի մատենադարանին մէջ եւ առանձին հատորով լոյս տեսած (2000) բանասէր Կապրիէլա Ուլուհոճեանի խնամքով, որուն պատուիրատուն եղած է Պոլոնիայի կոմս՝ Մարսիլին, դիւանագէտ գիտնականը որ 1680ին հասած էր Պոլիս։

Եւ տակաւին կաթողիկոսական կոնդակներ, մագաղաթի և թուղթի վրայ, հմայիլներ՝ ձեռագիր եւ տպագիր, արեւելեան լեզուներով (քիչաք, թուրք, քօման) հայատառ հրատարակութիւններ, առանց մոռնալու Լեհաստանի գաղութը, Լվովը, Սիմէոն Լեհացին եւ այլն։

Որպէս վերջին յարդանք մը հայ գիրին, յատուկ ապակեփեղկի մը մէջ տեղ գտած են Մեծարենցի արդ-

ՄԷՕՏՈՆԻ ՅՈՒՇԱՔԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Շաբաթ Ապրիլ 21ին ժամը 11ին, Մէօտոն-լա-Ֆոռէի կեդրոնական հրապարակին վրայ տեղի ունեցաւ յուշաքարի մը պաշտօնական բացման արարողութիւնը: Այդ յուշաքարը ձօնուած է միանգամայն Մեծ եղեռնի զոհերուն յիշատակին, Ֆրանսական բանակին մէջ զոհուած Հայերուն եւ Ֆրանսա - Հայաստան բարեկամութեան:

Նախ խօսք առաւ Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահ՝ Ալէքսի կէօվճեան, որ յիշատակեց Հրանդ Տինքի սպանութիւնը, շեշտը դնելով թուրք պետութեան պատասխանատուութեան եւ ժխտումի դէմ մղուելիք պայքարին կարեւորութեան վրայ: Իրեն յաջորդեց նախկին նախարար, երեսփոխան Փաթրիք Տէվէճեան որ գնահատեց յիշողութեան այս կոթողներու բազմապատկումը: Ան յիշեց 1915 Մայիս 24ի Ֆրանսական կառավարութեան Թուրքիոյ ուղղուած յորդորը ուր կ'ըսուէր որ այդ պետութիւնը, ուշ կամ կանուխ, պարտաւոր պիտի ըլլայ հաշիւ ներկայացնելու մարդկութեան առջեւ իր կատարած ոճիրին համար: Հայազգի քաղաքական գործիչը իր խօսքը աւարտեց ըսելով, որ այսօր Թուրքիան աշխարհի միակ պետութիւնն է որ ժխտողական քաղաքականութիւն կը վարէ եւ որ այսպիսի ամէն մէկ յիշատակարան խաղաղութեան կերտման ճանապարհին վրայ նոր քար մըն է: Ապա արտայայտուեցաւ Մէօտոնի քաղաքապետ՝ Հերվէ Մարսէյլ որ կարեւոր նկատեց Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ գոյատեւող անքակտելի բարեկամութիւնը: Արարողութեան վերջաւորութեան խօսք առաւ Հայաստանի լիազօր դեսպան՝ Է. Նալպանտեան որ շնորհակալութիւն յայտնեց Մէօտոնին որ իր կարգին, իր բաժինը կը բերէ ցեղասպանութեան ճանաչման մեծ դատին:

Հայր Միւռոնի եւ Հայր Գրիգորի օրհնութենէն վերջ, յուշակոթողը քօղազերծուեցաւ եւ ծաղկեպսակներ զետեղուեցան: Ապա, շուրջ 250 ներկաները կրցան տեսնել խճանկար մը՝ գործ Իզապէլ Ճամճեանի, որուն վրայ պատկերուած են զոյգ Արարատները: Ներքեւի մասը կարելի էր կարդալ հետեւեալ գրութիւնը.

«Cette stèle a été érigée le 21/4/07 par la ville de Meudon en témoignage de l'amitié franco-arménienne et rappelle la reconnaissance du génocide arménien par la République française le 29/1/2001».

նաեւ՝

«A la mémoire des martyrs arméniens du Génocide de 1915 et aux Anciens combattants et résistants arméniens morts pour la France».

- Ինչո՞ւ այսպէս խառնել Ցեղասպանութիւն, Ֆրանսական բանակ եւ Ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւն:

- Ինչպէ՞ս բացատրել ոչ մէկ հայերէն տողի ներկայութիւնը:

- Ինչպէ՞ս ընդունիլ Թուրքի կամ Թուրքիոյ մասին որեւէ նշումի բացակայութիւնը: Երբ կոթողին բացումէն քանի մը վայրկեան առաջ, Այբ էֆ. էմ ձայնասփիւռին վրայ այդ անտեսումին մասին հարցում կ'ուղղուէր Պրն. Մարսէյլին, ան կը պատասխանէր. «Երբ այդ ծրագիրը մշակեցինք, երբեք Թուրքին կամ Թուրքիոյ մասին չմտածեցինք»: Կ'արժէ իր արտասանած խօսքերը կարդալ Մէօտոնի քաղաքապետին ղեղուով.

«Dans les circonstances, on ne pensait pas à la Turquie, inutile de vous le dire ! On sait qui l'a fait (ce génocide) ; c'est clair. C'est pas le moment de parler de ces choses là !! »...

ՀՐԱՏՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Գարլսռուհէ եւ Ֆրանքֆուրթ քաղաքներու մէջ, Ապրիլ 14ին եւ 15ին, կազմակերպութեամբ հայկական զանազան միութիւններու, տեղի ունեցած են երկու բանախօսութիւններ նուիրուած Հրանդ Տինքի յիշատակին: Բանախօսը եղած է տոքթ. Բաֆֆի Քանթեան, որ նախ ընդհանուր գիծերու մէջ յիշած է ողբերգութիւնը, ապա, հիմնուելով անոր վերջին խմբագրականին վրայ, արտայայտուած է վերջին չորս տարիներու իրադարձութիւններուն վրայ եւ մասնաւորաբար սպանութեան յաջորդող դէպքերուն, ինչպէս յուղարկաւորութեան մասնակցող քայլարշաւին: Բանախօսութիւններուն յաջորդած է հարցում - պատասխանի բաժին մը:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

Ուսանողական տարեշրջանը որ կ'աւարտի, հարուստ եղաւ Փարիզի Մարի Նուպար հիմնարկութեան (Հայ Ուսանողական Տուն) համար: Արդարեւ, Սեպտեմբեր ամիսէն մինչեւ օրս, բազմաթիւ մշակութային ձեռնարկներ կազմակերպուեցան ուսանողութեան եւ տնօրէնութեան կողմէ: Այս ձեռնարկներէն ամէնէն տպաւորիչը գուցէ եղաւ 2006ի Դեկտեմբերի համերգը որուն հասոյթը ամբողջութեամբ յանձնուեցաւ պուլկարական որբանոցի մը: Այս առթիւ, տան ուսանողները, որոնցմէ ոչ մէկը ասպարէզով երաժիշտ էր, կոկիկ յայտագիր մը կազմած էին հայկական եւ եւրոպական դասական երաժշտութեան գործերէ: Ներկաներէն ոմանք զարմանքով եւ նոյնիսկ հիացումով նշած էին այդ ժամանակ որ բոլոր մասնակիցները երաժշտական ոչ արհամարհելի մակարդակի մը տէր էին: «Ուսանողներու խորհուրդը» որուն կ'իյնայ տան մշակութային եւ ընկերային կեանքի զարգացումը, իր ընկերներուն համար «Սինէ գլէօպ» մը եւ Հայերէնի դասընթացք մը հիմնած է: Այս երկու ձեռնարկները տեղի կ'ունենան ամէն շաբաթ, կանոնաւոր ձեւով: Խորհուրդը խրախճանքի երեկոյթներ կազմակերպած է զանազան առիթներով, ինչպէս՝ Նոր Տարուան եւ Սուրբ Ծնունդի: Մարտ 30ին, ընդառաջելով Նանթեռի համալսարանի քանի մը ուսանողներու առաջարկին, ան իր աշխոյժ մասնակցութիւնը բերաւ Հայ Ուսանողներու Տան եւ Հոլանտական հիմնարկութեան մէջ տեղի ունեցած «Prête moi ta culture» ծրագիրին: Բազմաթիւ Ֆրանսացի, պարսիկ, քիւրտ, սենեկալցի եւ հայ արուեստագէտներ՝ երաժիշտ, երգիչ, նկարիչ, պատասխանելով հրաւէրին ներկայ եղան մասնակից դառնալով յայտագրին յաջողութեան:

Մեծ եղեռնի 92րդ տարելիցը երկու ձեռնարկներով նշուեցաւ Փարիզի Ուսանողական միջազգային Ոստանէն ներս: Առաջինը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24ին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Տան մէջ, հաստատութեան «Ուսանողական խորհուրդ»ին նախաձեռնութեամբ: Հանրի Վէրնէօյի «Մայրիկ» Ֆիլմին ցուցադրութենէն առաջ հայկական հաճելի ընդունելութիւն մը կազմակերպուած էր որուն աւարտին խօսք առին Վալերիա Պիւլա յանուն «Ուսանողական խորհուրդ»ին, Դաւիթ Յարութիւնեան, տան հայ ուսանողներէն մին եւ Ս. Սուքիասեան, «Հայ Ուսանողներու Տան» տնօրէնը: Յաջորդ օրը, երեկոյեան, Մարի Նուպար հիմնարկութեան պատուոյ դահլիճին մէջ տեղի կ'ունենար երկրորդ ձեռնարկը, որուն բնաբանն էր «Ինքնութիւն եւ ցեղասպանութիւն թատերագիր Ժան Ժագ Վարուժանի երկին մէջ»: Այս առթիւ նախ կը ներկայացուէին հեղինակին աղջկան՝ Իզապէլ Ուզունեանի «Զբոյցներ հօրս հետ» ֆիլմէն հատուածներ, բեմադիր եւ դերասան Ռոլան Մօնօ կ'արտայայտուէր Վարուժանի կեանքի եւ թատերական գործունէութեան մասին: Ռ. Մօնօ նախ ներկայացուց «մարդ»ը տալով կենսագրական գիծերը, յիշեցնելով որ ան դերասան Յովսէփ Ուզունեանի որդին էր եւ մանաւանդ իր անձնական վկայութիւնը բերաւ իրենց բարեկամութենէն եւ համագործակցութենէն մեկնելով: Ան մեծ ոգեւորութեամբ եւ յուզումով յիշեց այդ համագործակցութիւնը: Ներկաներուն համար յատկապէս հետաքրքրական եղաւ լսել Ռ. Մօնոյի վկայութիւնը Ժան Ժագ Վարուժանի «կերպարանափոխութեան» (métamorphose) վերաբերեալ: Ան պիտի աւելցնէր. «Երբ իրեն հետ սկսայ աշխատակցիլ, Ժ. Ժ. Վարուժան խոստումնալից Ֆրանսացի, դասական, թատերագիր մըն էր: Ես տեսայ թէ ինչպէս, աստիճանաբար ան պիտի դառնար Ֆրանսագիր հայ հեղինակ մը: Իր գրչանուան փոփոխութիւնն իսկ կը վկայէ այդ մասին. Jean-Jacques Varoujean, նախ «Varoujean»-ի վերածուեցաւ, աւելի ուշ ան Varoujan դառնալով մէկդի պիտի ձգէր ամէն տեսակ Ֆրանսաբանութիւն»: Իրօ՛ք ով որ մօտէն կամ հեռուէն ծանօթ է հեղինակին գործերուն կրնայ տեսնել որ ինքնութեան եւ ցեղասպանութեան նիւթերը գրեթէ յաճախանք դարձած էին իրեն համար: Վարուժան յաճախ կ'ըսէր «Ես 1915ին մահացած եմ եւ անգամ մը եւս պէտք է որ մեռնիմ»: Երեկոյթը վերջ գտաւ Վարուժանի գործերէն Ռ. Մօնոյի կողմէ ընթերցումովը երկար հատուածի մը, կապուած այս երկու եզրերուն:

Ուսանողական տարեշրջանը շուտով իր աւարտին կը հասնի: Հայ Ուսանողներու տան բնակիչներէն ոմանք վկայուելէ յետոյ պիտի վերադառնան իրենց երկիրը կամ շրջանը, ուրիշներ պիտի մեկնին արձակուրդի. բայց բաժնուելէ առաջ, բոլորն ալ վայելուչ ու փայլուն ձեւով պիտի փակեն այս տարին մշակութային երկու մեծ հանդիսութիւններով. Մայիս 8ին, բացառիկ համերգով մը եւ Մայիս 12էն մինչեւ 26 նոյնքան բացառիկ ցուցահանդէսով մը:

Փարիզահայութիւնը հրաւիրուած է այս զոյգ ձեռնարկներուն: Մանրամասնութիւնները կարելի է քաղել «Յառաջ»էն կամ հեռաձայնելով 01 44 16 10 60 թիւին:

ԿՈՐԻՒՆ

ծաթէ մատանին որուն վրայ գրուած է «Կատարեալ սէր մերժէ զերկիւղ», Գ. Զօհրապէն զոյգ ինքնագիր, էջեր, Դ. Վարուժանի տետրէն «Դարձ» քերթուածը իր ձեռագրով, քերթուած մը Ռուբէն Սեւակէն, բոլորն՝ալ բերուած Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի հաւաքածոյէն:

Այս բոլորը պսակուած՝ 430 մեծադիր էջերէ կազմուած, հարիւրաւոր գունաւոր նկարներով, վերարտադրութիւններով, մատենագիտական հարուստ ցանկով, մանրակրկիտ եւ ճոխ ծանօթութիւններով հարստացած քառասունէն աւելի մասնագիտական յօդուածներով կազմուած հրաշալի հատորով մը, որուն առջեւ կարելի է արդարօրէն բացագանչել իմաստուն Լատիններուն հետ՝

« Verba volant, scripta manent »
«Բառերը կը ցնդին - գիրը կը մնայ»

Հանդէսները կը վերջանան, անոյշ խօսքերը երեկոյեան Մխիթարը արդէն ցրուեց Միջերկրականի մէջ, պիտի մնայ մոգութիւնը հայ գիրին որ ամփոփուած է այս շքեղ հատորին մէջ:

Յ.Գ. Մի քանի տարիներ առաջ Յառաջի այս միեւնոյն էջերուն մէջ գաղափար մը արտայայտած էի. ստեղծել «Հայոց լեզուի թանգարան» ներշնչուած Ֆիրենցէի «Ուֆֆիցի» թանգարանի կազմակերպած «իտալերէն լեզուի» ցուցահանդէսէն, հրաշալիօրէն ներկայացուած, որ այցելուներու խնդրանքին վրայ վերածուեցաւ մշտական թանգարանի ուր ամէն իտալացի կրնայ երթալ եւ ծանօթանալ իր մայրենի լեզուի երկունքին եւ յետագայ զարգացումին:

Հայաստանի տարին Ֆրանսայի մէջ մեզի բացայայտօրէն ցոյց տրուաւ որ արեւմուտքի քաղաքացին մեր նուագողներն ու երգիչները չէ որ կը փնտռէ, այլ մեր իսկական արժէքները: Փաստը՝ Լուվրի մէջ ցուցադրուած Արմէնիա Սաքրա բովանդակալից ցուցադրութիւնը որ տասնեակ հազարաւոր այցելուներ դիւրեց եւ տակաւին պիտի դիւրէ մինչեւ փակումին օրը:

Նոյնը պիտի պատահի Մարսէյլի մէջ ուր հայ գիրը պիտի մոգէ տասնեակ հազարաւոր այցելուներ մինչեւ ցուցահանդէսին փակման օրը 2007 Յուլիս 22:

Լուվրի եւ Վիէյլ Շարիթէի մէջ ցուցադրուած բոլոր առարկաները հայ մշակոյթին մաս կը կազմեն եւ մեծագոյն մասով բերուած են Հայաստանէն:

Ափսոս չէ՞ որ միայն երեք ամսուան կեանք ունենան անոնք եւ ապա ցրուին եւ անհետանան հաւաքածոներու արկղներուն մէջ:

Ատենը չէ՞ եկած որ Երեւանն ալ ունենայ իր *մշտական* Լուվրը, իր «Արմէնիա Սաքրա»-ով եւ *մշտական* Վիէյլ Շարիթէն «Հայ գիրի մոգականութեամբ» որ իր կարգին վիթխարի ձգողական ուժ կրնայ դառնալ 100 հազարաւոր զբօսաշրջիկներու համար:

Հ. Յ. Պ.

Les activités du mois de mai
DU

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT de PIANO, avec les élèves du Conservatoire de de la Classe de Mme Juliette YILMAZIAN.
Au programme : Beethoven — Fauré — Glinka — Liszt — Rachmaninoff...
Samedi 12 mai à 20 heures 30
au Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation.
Vous aimez les enfants.
Vous aimez l'ambiance arménienne.

Vous êtes titulaire du BAFA ou peut être pas.

Rejoignez notre équipe d'animation du séjour d'août 2007 pour encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura du 30 juillet au 13 août 2007.

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Manifestation organisée dans le cadre d'«Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
CENTRE DE RECHERCHES ARTISTIQUES
«DIKRAN TCHOUHADJIAN»
AVEC LE CONCOURS DE LA MUNICIPALITE DE CLAMART
présentent

MESROBADON

Pièce historique du poète contemporain
KHRAKHOUNI
La création de l'alphabet arménien au Vᵉ siècle
Spectacle audiovisuel conçu par
GERALD PAPASIAN
Avec la complicité musicale de **Narek Dourian**
Création vidéo montages de **Jean-Louis Benoît**
Conception et coordination de **Hilda Kalfayan-Panossian**

En deuxième partie
Gerald Papasian présente
une adaptation française des scènes de comédie arméniennes
avec des artistes du théâtre français
Textes de **Baronian, Odian, Toumanian**
et un hommage au poète **ZAHRAD**

Dimanche 13 mai 16 heures 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 route du Pavé Blanc — 92140 CLAMART

P.A.F. : 20 euros — Enfants jusqu'à 12 ans : 10 euros
Intermittents du spectacle : 10 euros
Réservation : Association Machtotz : Tél.: 01 47 50 97 51
De Mairie d'Issy prendre le bus 190 et descendre à Pavé Blanc.
Et pour les bus 189, 289, 295, 395 descendre à la station G. Pompidou.

Dans le cadre
d' « Arménie mon amie »,
Année de l'Arménie en France
à Alfortville

«APRES LE SILENCE»
de Gilles Mardirossian

Oeuvre contemporaine
Composition musicale sur les traces des mémoires arméniennes
avec
Virginia Pattie Kérovpian, chant
Vahan Kérovpian, dap
Anouch Donabédian, kamantcha

le **Jeudi 10 Mai** à **20h30**
Pôle Culturel — Parvis des Arts
Salle de spectacle
(à l'angle des rues Bourdarias et J. Franceschi)

Organisé par la Ville d'Alfortville en partenariat avec la Maison de la Culture Arménienne

Renseignements et réservations
01 58 73 29 18

24ᵉ CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 24ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ARMAN VARTANIAN
TCHINAG

ԱՐՄԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
ՉԻՆԱԿԸ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 3, ժամը 16ին
DIMANCHE 3 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
Mᵒ Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրո

Informations artistiques

ARMENIENS, portraits d'un peuple

de Hratch ARBACH

Exposition du 12 au 26 Mai 2007
Tous les jours de 18h à 22h,
samedi et dimanche de 14h à 20h

Cité Internationale Universitaire de Paris
Maison des Etudiants Arméniens
Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan — 75014 Paris

Métro : Porte d'Orléans

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՊՏՈՑՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Փրովէն պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը։

Պտոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շոգեկառքով։

Ասպետական զօրահանդէսի մրցում։

Կիրակի, Մայիս 13ին

Մեկնում՝ ժամը 8·30ին, Իսիի դերեզմանատան առջեւէն։

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

– Ալիսին 01 46 42 90 68

– Անդրէին 01 47 36 18 09։

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆԷ, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆԷ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2007 – 2008 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան
Ապրիլ 23էն մինչեւ Մայիս 31

RENTREE DES CLASSES 2007/2008
Inscriptions ouvertes
du 23 avril au 31 mai

TEBROTZASSERE
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- Maternelle : Trois sections
- Primaire : Sous Contrat Simple
- Collège : Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue, de la culture et de la religion arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol

Equipement pédagogique éducatif : Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :
Tél. : Fax : 01 43 81 01 72
direction@tebrotzassere.com

(Շար. Ա. էջէն)

բուռն ծափերով բեմ հրաւիրուած են ախոյեանները, անոնց մարզիչները եւ Ազգային ոլիմպիական կոմիտէին նախագահը։

Այս վերջինը՝ Գագիկ Ծառուկեան շնորհաւորած է մրցանակակիր մարզիկները, յիշած թէ անոնք 18 մետալ ապահոված են Հայաստանի, որոնցմէ տասը ոսկեայ եւ խմբական ընդհանուր յաղթանակ, իրենցմէ ետ ձգելով Նոյնիսկ Ռուսաստանը։ Բոլորին յետագայ յաջողութիւններ մաղթելէ ետք Գ. Ծառուկեան ՎԱԶ մակնիշով ինքնաշարժերու բանալիները յանձնած է Եւրոպայի ախոյեան Մելինէ Դալուզեանին, Հռիփսիմէ Խուրշուդեանին, Գէորգ Դաւթեանին եւ արծաթէ մետալի տիրացած Արա Խաչատրեանին։ Եւրոպայի փոխախոյեաններ Նաղիկ Աւդալեան եւ Տիգրան Մարտիրոսեան պարգեւատրուած են 4 հազար տոլարի համարժէք գումարով։ Կիներու հաւաքականին գլխաւոր մարզիչ Արտաշէս Ներսիսեանին տրուած է 5 հազար տոլարի, այրերու մարզիչ Աշոտ Մխիթարեանին 4 հազար տոլարի համարժէք գումար։

Ծանրաբարձ երիտասարդները կը մեծարուին նաեւ Գիւմրիի մէջ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 8
MARDI
8 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·701 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·701

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՃՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ

ԼԱՑՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 20ին, նախագահական ընտրութեան Բ. շրջանի արդիւնքը մասնաւոր անակնկալ մը չբերաւ: Շաբաթներէ ի վեր եւ մինչեւ նախավերջին օրը, բոլոր մետիաները եւ հարցախոյզերը նախատեսելէն աւելի գրեթէ պարտադրած էին արդիւնքները: Արդարեւ, Նիքոլա Սարքոզի «ընտրուած էր» նախքան ընտրութիւնը...: Այս անգամ ալ, ինչպէս Ա. շրջանին, մասնակցողներու համեմատութիւնը շատ մեծ էր, հասած էր 84%ի: Նիքոլա Սարքոզի ստացաւ ձայներու 53,06%ը եւ Սեկոլէն Ռուայալ՝ 46,94%ը: Խանդավառութիւնը մեծ էր ոչ միայն Սարքոզիի կողմը ուր այդ խանդավառութիւնը բնական էր ուր տ'Անկէնէն Սալ Կալօ, եւ Գոնդորտ, այլ պէտք է ընդունիլ որ Սեկոլէն Ռուայալ ալ որեւէ ձեւով պարտուած անձի մը դիմագիծը չունէր: Քաջաբար եւ ժպիտը դէմքին, յայտարարեց թէ ձեռնածալ պէտք չէ նստիլ, պայքարը կը շարունակուի: Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Ընկերվարական կուսակցութիւնը պարտի ինքնաքննադատութեան դիմել եւ խոր վերլուծումով մը գտնել իր պարտութեան (2002էն ի վեր) բուն պատճառները: Մայիս 6ին իսկ, կարգ մը ղեկավարներ զանազան դրդապատճառներ երեւան կը հանէին, , բայց բոլորին մօտեցումը նոյնը չէր: Ամէնէն խիստն էր Տոմինիք Սթրոս-Քահն, որ բառերը չծամծմեց եւ յայտնեց թէ տարիներէ ի վեր ձախը չը-կրցաւ վերանորոգուիլ, նոր շունչ մը բերել, քալել ժամանակին հետ: Եթէ ոչ բացէ ի բաց, յստակ էր որ կը քննադատէր ոչ միայն Սեկոլէն Ռուայալի տարած պայքարը, այլեւ Ֆր. Հոլանտի վարած քաղաքականութիւնը կուսակցութենէն ներս: Նոյն մօտեցումը չունէր ձէք Լանկ, ոչ ալ Լ. Ֆապիուս, որոնց քննադատութիւնները կը տարբերէին անձէ անձ: Ֆապիուս կը գտնէր որ Ս. Ռուայալ մինակը վարեց իր ընտրապայքարը: Դեռ կար նաեւ Ֆր. Հոլանտ, որ կը խոստովանէր թէ սխալներ գործուեցան: Պարզ է որ կուսակցութեան Մայիս 7ի եւ յաջորդող օրերու ժողովները բաւական փոթորկալից պիտի ըլլային, մինչ Սեկոլէն Ռուայալ, նոյն երանելի դիմագիծով կը խոստանար որ շարժումը կը շարունակուի:

Արդիւնքներու յայտնումէն ետք, Նիքոլա Սարքոզի ուր տ'Անկէնի իր կեդրոնավայրէն գնաց Սալ Կալօ ուր ելոյթ ունեցաւ, աւելի ուշ ալ Գոնդորտի հրապարակ: Կրկնեց քանիցս որ յուսախաբ պիտի չընէ: «Փոքր տարիքէս, ըսաւ, անկարգրելի հպարտութիւնը ունեցայ պատկանելու հին եւ մեծ ազգի մը՝ Ֆրանսային» (հայրը հունգարացի է, մայրն ալ՝ սելանիկցի հրեայ ընտանիքի զաւակ): Յայտնեց թէ մարդանք ունի տիկին Ռուայալի նկատմամբ ու աւելցուց շարք մը խոստումներ, որոնց կարգին յայտնեց թէ Ֆրանսա խուլ պիտի չմնայ ժողովուրդներու թարկութեան, նոր Ֆրանսա մը պիտի ծնի, ինք նախագահը պիտի ըլլայ բոլոր Ֆրանսացիներուն: Կ'ուզէ որ ազգ եւ ազգային ինքնութիւնը կրկին ի պատուի ըլլան, ժողովուրդը փոփոխութիւն ուզեց, ինք պիտի բերէ այդ փոփոխութիւնը: Խօսեցաւ միջերկրականեան հաւաքականութեան մը մասին, կոչ ըրաւ ԱՄՆ-ու որ ստորագրէն Ջերմացումի դէմ համաձայնագիրը: Ի դէպ, արդէն Պուշ առաջինը եղած է շնորհաւորելու Սարքոզիի ընտրութիւնը, ինչ որ շատ հասկնալի է: Հետեւած են Ա. Մերքէլ, Փրոտի, Թ. Պլէր, Զափաթերո, Օլմերթ, եւն., եւն.: Ինչ կը վերաբերի Պրիւսէլի յանձնախումբի նախագահ՝ Խոսէ Մանուէլ Պարոզոյի, շնորհաւորութեան հետ հրաւիրած է Սարքոզին (որ դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան) որ իրար չանցնի այդ նիւթին կապակցութեամբ, յիշեցնելով որ «բանակցութիւնները կը տարուին լիազօրութեան մը հիման վրայ որ վճռուած է անդամ երկիրներու միաձայնութեամբ»:

⁂

Մինչ Սարքոզիի համակիր բազմութիւնը (30 հազար) հաւաքուած էր Գոնդորտի հրապարակը, բաւական միջադէպեր կը պատահէին քաղաքէ քաղաք: Փարիզի Պասթիյլի հրապարակը Սարքոզիի դէմ ցոյցեր տեղի կ'ունենային, կառքեր կրակի կը տրուէին: Միջադէպեր եւ նոյնանման արարքներ տեղի կ'ունենային Լիոն, ուր բախումներ կ'ըլլային ապահովութեան ուժերուն հետ, ինչպէս նաեւ Պորտօ, Նանթ, Գլերմոն-Ֆերան, Մարսէյլ:

⁂

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իսրայէլի մէջ, կ'ըսուի թէ Սարքոզի առաջին շրջանին իսկ ընտրուած պէտք է ըլլար: Կը նկատուի իսրայէլամէտ մը եւ Իսրայէլի Ֆրանսացիները գոհ են որ «Շիրաքի էջը դարձած է» եւ Սարքոզի նոր էջ մը կը բանայ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Իսրայէլ գոհ է նաեւ Սարքոզիի վարած քաղաքականութենէն արուարձաններու մէջ, բայց առաւելաբար Իսրայէլ վստահ է, որ Սարքոզի վերջ պիտի տայ հակահրէութեան Ֆրանսայի մէջ:

⁂

Ֆրանսական ճակատի վրայ, ընդդիմադիրներն իսկ համակերպած են այլեւս:

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՐԱՒԷՐԸ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻՆ

Անգարա հրաւէր ուղղած է Հայաստանի նախագահ Ռ. Քոչարեանի որ ներկայ գտնուի Սեւ Ծովու տնտեսական համագործակցութեան տասնամեակի հանդիսութեան: Ան տեղի կ'ունենայ Յունիսի վերջաւորութեան Պոլսոյ մէջ: Հրաւիրուած է նաեւ արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան:

Սեւ Ծովու տնտեսական համագործակցութիւնը որուն անդամ է Հայաստան եւս, առիթ տուած է այս վերջինին որ ներկայացուցիչ ունենայ Թուրքիոյ մէջ, մինչ երկու երկիրները դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատած չեն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ԿԱՑԱՑԱԾ

Ա. ԿԻԼ ԱՑԼԵՒՍ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՉԷ

Սահմանադրական ատեանին կողմէ ընտրութեան Ա. փուլին չեղեալ համարումէն ետք Մայիս 6ին տեղի պէտք է ունենար Բ. փուլը, միակ թեկնածու՝ փոխ վարչապետ ու արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլի ներկայացումով: Բայց սկզբնական կէտէն ընտրութիւնը չէ կայացած, երբ ստուգուած է որ երեսփոխաններու պահանջուած երկու երրորդի մեծամասնութիւնը ներկայ չէ ատեանին մէջ: Այդ բացակայութեան պատասխանատուն եղած է ընդդիմութիւնը որ չէ մասնակցած նիստին, պատճառ ըլլալով որ 367 երեսփոխան չգտնուի Ազգային Ժողովին մէջ:

Ատոր անմիջական հետեւանքը այն եղած է որ Ա. Կիւլ որուն թեկնածութիւնը առաջարկուած էր վարչապետ Թ. Էրտողանի կողմէ, որպէս իրեն այլընտրանք, յայտարարած է թէ այլեւս թեկնածու պիտի չըլլայ: Ստեղծուած այս կացութեան առջեւ այլեւս աւելորդ կը նկատուէր Մայիս 9ին որոշուած Գ. փուլին ձեռնարկել:

Քաղաքական այս իրավիճակը պատճառ դարձած է որ վէճի նիւթ ըլլայ երեսփոխանական ընտրութեան անմիջապէս կազմակերպումը, քանի որ Սահմանադրութեան մէջ նշուած է թէ երբ հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը կարելի չըլլայ, անմապաղ երեսփոխանական ընտրութիւն կը կատարուի: Կը սպասուի որ Ընտրական բարձրագոյն հիմնարկը իր վճիռը արձակէ: Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները կը պնդեն ընտրութիւնը փութացնելու տեսակէտին վրայ, մինչ իշխանութեան ԱԳ կուսակցութիւնը կը յամառի նախապէս որոշուած Յուլիս 22ի թուականին վրայ:

⁂

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՍՊԱՑԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Թ. Էրտողանի գլխաւորած կրօնամէտ իշխանութիւնը եւ զինուորական դասին խորհրդանիշ Սպայակոյտի նախագահութիւնը երկու հակադիր ուժեր են Թուրքիոյ մէջ: Առաջինները կը նկատուին յետադիմական հոսանքներու մարմնացումը, երկրորդը՝ աշխարհավարութեան քէմալական սկզբունքներու, նաեւ ազգայնականութեան հաւատարիմ երաշխաւորը: Երկուքին բախումը ակներեւ էր հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան նախօրեակին, երբ զինուորական դասը եւ ժողովրդային հոծ զանգուածներ ընդդիմացան Թ. Էրտողանի հաւանական թեկնածութեան:

Այս մթնոլորտին մէջ կարեւոր զարգացում կը նկատուի վարչապետին ու Սպայակոյտի նախագահ Ե. Պիւյիւքանիթի Մայիս 5ի հանդիպումը: Մայիս 7ի թրքական թերթերը կը տեղեկացնէին թէ այդ հանդիպումին օրօակարգի նիւթերէն եղած է Իրաքի մէջ զինեալ գործողութեան մը հեռանկարը: Ատոր առջեւ որդեգրող ազգակ կը նկատուին հետեւեալները. Իրաքի քրտաբնակ շրջան

Էրպիլի մէջ 22 հազար քառ. մեթր տարածութեամբ համագումարներու կեդրոնի մը ղեկավարութիւնը ստանձնած են ԱՄՆ-ը. այդ կեդրոնին մէջ մօտ օրէն տեղի կ'ունենայ Իրաքեան համագումար մը, յետոյ քրտական մը: Նոյն քաղաքին մէջ մեծ հանդիսութիւն մը նախատեսուած է կեդրոնական դրամատան բացումին համար, ինչ որ ինքնավարութեան խորհրդանիշ կը նկատուի: Աւելի կարեւորը այն է որ ՓՔՓ-ն քաղաքական կազմաւորումի վերածուելու ջանք կը տանի ու հաւանական է որ Պարզանիի հետ չփումները այդ առիթը տան իրեն:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Անհաւատալի եղելութեան արձագանգած էր «Ակօս»ը (Ապրիլ 27). «Ժողովրդավարական իրաւունքներու պլատֆորմ»ը Ապրիլ 24ին Թաքսիմի հրապարակին վրայ համախմբուելով, պաստառներով ու ելոյթներով ոգեկոչած է 1915ի զոհերուն յիշատակը: Պարզելով «Ցեղասպանութիւնը մարդկութեան յանցանքն է, կեցցէ՛ ժողովուրդներու իրաւական հաւասարութիւնը» արձանագրուած պաստառ մը, անոնք արձակած են լոզունգներ. «Քիւրտ, Թուրք, Հայ, կեցցէ՛ ժողովուրդներու եղբայրութիւնը», «Աշխարհակալութիւնը պիտի պարտուի, դիմադրող ժողովուրդները պիտի յաղթանակեն», «Ցեղասպանութիւնը մարդկութեան յանցանքն է»:

Ելոյթ ունենալով նախաձեռնարկ կազմակերպութենէն Հիմէյրա Տողան, ըսած է թէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը վերածուած է պետութիւններու շահերուն բախումի մէկ ազդակին. «Ոչ աշխարհակալ մենաշնորհներու, ո՛չ Թուրք իշխող դասակարգին, ոչ ալ Հայկական Սփիւռքին կողքին կը մասնակցինք Ցեղասպանութեան վիճարկումին: Մենք ժողովուրդն ենք ու կ'արտայայտենք հայ ժողովուրդին դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը. ժողովուրդ որ 1915էն ի վեր ենթարկուած է պատմական անարդարութեան, թիրախ եղած է ընջնջումով ոչնչացումի ճիգերուն, ինչպէս գլխաւորաբար Քիւրտերը, ոչ Թուրք բոլոր ժողովուրդները, որոնք բոլորն ալ ենթակայ եղած են ձուլումի քաղաքականութիւններու» յայտարարած է ան: Ապա վճռականութեամբ շեշտած է թէ պիտի չհրաժարին ժողովուրդներու միջեւ ատելութեան ու ոխի սերմնացան յետադիմութեան դէմ պայքարէն:

Ատանայի մէկ ճեմապարտէզին մէջ այ նոյն կազմակերպութեան անդամներու խումբ մը մամուլի յայտարարութիւն մը ըրած ու նոյնիմաստ արձանագրութիւնով պաստառ պարզած է:

Նոյն օրը խմբակ մը թերթերու յայտարարութիւն մը տուած է 1915 Ապրիլ 24ի նիւթով. հոն ըսուած է.

«1915ին հայ ժողովուրդին ապրած մեծ ցաւին տեղեակ ըլլալով հանդերձ լռութիւն պահողները, այդ մասին հարցադրումէ խուսափողները, զայն բուն անունով կոչելու վարանողները, գիտակցաբար վաւերացնողները, բոլո՛ր, հազարաւո՛ր ներողութեան պարտք ունինք: Հազարաւո՛ր ներողութեան»:

1945 ՄԱՅԻՍ 8-ի Զինադադարի տօնին առթիւ "Ցառաջ" լոյս չի տեսներ Երեքշաբթի (Չորեքշաբթի, Մայիս 9-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը Հինգշաբթի, Մայիս 10:

ՀՆԴԿԱՑ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ UCLA-Ի ՄԷՋ

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԼԻՃԵԱՆ

Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի նախաձեռնութեամբ կայացող «Հայ պատմական քաղաքներ, նահանգներ եւ համայնքներ» շարքին հերթական գիտաժողովը տեղի ունեցաւ Մարտի երկրորդ կիսուն, Գալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ՝ Լոս Անճըլըս (ԵՈՒ.ՍԻ.ԷԼ.ԷՅ.), նուիրուած Հնդկաց Ովկիանոսի հայ համայնքներու պատմութեան ուսումնասիրութեան: Այս առթիւ, գիտաժողովի կազմակերպութիւնը միասնաբար իրագործած են Յովհաննէսեան եւ վերջերս իր տոքթորական տիտղոսին տիրացած Սեպուհ Ասլանեան (Գոլումպիա համալսարանէն՝ ներկայիս Գալիֆորնիոյ համալսարան, Ըրվայն): Հանդիպումը հովանաւորութիւնը կը վայելէր համալսարանի Արդի Հայոց պատմութեան Հայ Կրթական հիմնարկութեան անուան ամպիոնին, ինչպէս նաեւ նոյն համալսարանի Պատմութեան բաժանմունքին, Մերձաբեւելեան Ուսմանց կեդրոնին, Հնդկաստանի եւ Հարաւային Ասիոյ Ուսմանց կեդրոնին, Եւրոպական եւ Եւրասիական Ուսմանց կեդրոնին եւ ՀԲԸՄ-ի հարաւային Գալիֆորնիոյ վարչութեան: Գիտաժողովի սրահին մէջ միաժամանակ ցուցադրութեան դրուած էր Գալիֆորնիոյ Տէյվիս քաղաքէն Ռիչըրտ եւ Անն Էլիզապէթ Էլպրէխթի նոյն նիւթին շուրջ կազմած լուսանկարներու հաւաքածոն:

Ինչպէս արդէն աւանդութիւն է, տարբեր ելոյթները լսելու եւ վիճարկումներուն մասնակցելու համար համալսարանի Եանկ սրահը եկած հանրութիւնը կը տարուբերէր 150էն 400ի միջեւ: Դիւրին է սովորութեան մասին խօսիլը, ու թերեւս մասնակիցներու եւ մասնագէտներու ուշադրութիւնը արդէն իսկ շեղած ըլլայ այն երեւոյթէն, որ 16 յաջորդական գիտաժողովներու կայացումը աննախընթաց իրողութիւն մըն է ոչ միայն հայագիտական կալուածին մէջ, այլեւ ընդհանրապէս նախանձելի՝ գիտական շատ մը շրջանակներու համար: Ատոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այն, որ այդպիսի ձեռնարկները ընդհանրապէս բազմամարդ կազմակերպութիւններու գործը կ'ըլլան, իսկ այս պարագային Յովհաննէսեան ցարդ գրեթէ առանձին է որ գլուխ հանած է այս յարատեւ նախաձեռնութիւնը, թէեւ իր պատկանած համալսարանի հովանաւորութեան տակ: Այս գծով, ողջունելի է վերջին հանդիպումին մէջ նոր ուժի մը՝ Սեպուհ Ասլանեանի մասնակցութիւնը, որ բացի ենթակային համար յաջողագոյն փորձառութիւն մը հանդիսանալէ, հայագիտութեամբ հետաքրքրուող համայնքին վստահութիւն կը ներշնչէ ապագայի կարելիութիւններուն առընչութեամբ:

Նիւթին մասին ներածականով մը գիտաժողովը բացաւ Ռիչըրտ Յովհաննէսեան, որմէ ետք կայացաւ հայ գաղութներու եւ մշակութային կեանքի նուիրուած առաջին նիստը, Հարվըրտ համալսարանէն Էնկսէնկ Հոյի ուշագրաւ դեկավարութեամբ: Առաջին զեկուցումը ներկայացուց Սմիթ գոլէճէն Մարկարէթ Սարգիսեան, որ սկզբնական տեղեկութիւններ տուաւ Հարաւարեւելեան Ասիոյ հայ առեւտրական կեդրոններու կազմաւորման մասին, ներառեալ 1512էն իսկ անոնց մասին յիշատակութիւն մը փորթուկալցի ճանապարհորդի մը կողմէ: Սարգիսեան բացատրեց թէ անոնց գործունէութիւնը կը կեդրոնանար Հնդկաստանի եւ Չինաստանի միջեւ փոխանակութեանց վրայ, ու առաջարկեց որ այս Հայերու առեւտրական յաջողութիւնները կարելի դարձան շնորհիւ այն ընդունակութիւններուն, զորս այսօրուան եզրաբանութիւնը կը սահմանէ իբր «անդրազգային»՝ բազմալեզու հաղորդակցութիւն, եւրոպացիներու եւ տեղացիներու միջեւ միջին տեղ մը գրաւելուն՝ երկուքին կողմէ ալ նուազ «օտար» նկատուիլը, ինչպէս նաեւ կայսերապաշտական կամ ծաւալապաշտ նպատակներու բացակայութեան առթած վստահութիւնը:

Ուէսլէեան համալսարանէն Խաչիկ Թէօլէօլեանի նիւթը խորագրուած էր «Յրոնքէն Ազգ. հայկական սփիւռքային մտորումներ»: Յիշելէ ետք այն ընդունուած կարծիքը, որ հայ ազգային գիտակցութեան ըսկիզբը կը նշուի ԺԸ. դարու շարժումներով՝ Սիւնեաց ապստամբութիւններէն Մխիթարեաններու գործունէութիւնը, Թէօլէօլեան նշեց թէ այս գործընթացի կարգ մը հիմնական հանգրուանները իրականացան Սփիւռքի մէջ, որոնց մէջ յատուկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Մատրասի մէջ 1773-83ին ձեւաւորուած Որոգայթ Փառաց գիրքը, հեղինակութեամբ Յակոբ Շահամիրեանի եւ այլոց: Գիրքը զետեղելով տուեալ շրջարկին մէջ, Թէօլէօլեան վեր առաւ այն յատկանիշները որոնք զայն հայ ազգայնականութեան յայտնութեան ուշագրաւ փաստաթուղթի մը կը վերածեն. այսպէս, հետաքրքրական են գրքի յիշատակած սահմանադրական եւ օրէնսդրական տրամադրութիւնները, յետագայ ամերիկեան սահմանադրութիւնը յիշեցնող մանրամասնութիւնները, եւ նոյնիսկ դեռ չաւարտած ամերիկեան յեղափոխութեան և Ճորճ Ուաշինկթընի մասին ակնարկները: Գալիֆորնիոյ համալսարանէն (Լոս Անճըլըս), Փիթըր Գաուի իր զեկուցումով նախ շրջարկի մէջ զետեղեց հնդկահայ ընկերային եւ մշակութային կեանքը, որ իր բազմամիլիոնատէրերով, ունեւոր միջին դասակարգով եւ անգամ չքաւոր անդամներով յարմար չուկայ եւ միջավայր ստեղծած էր եւրոպական ազդեցութեամբ խմորուած սովորութիւններու արմատաւորումին՝ պարբերական մամուլի ստեղծման, իգական սեռի անդամներու դպրոցական կրթութեան եւ մշակութային կազմակերպութիւններու առկայութեան, որոնք ենթահող պիտի հանդիսանային համայնքի ընկերամշակութային կարեւոր հաստատութիւններէն թատրոնի յայտնութեան: Հնդկահայ թատրոնը, այս գծով, իր նիւթը կ'առնէ ժամանակակից կեանքէն, իրապաշտ ձեւով մը որ զաւեշտի միջոցով կը փորձէ բարոյական նպատակներ հետապնդել: Գաուի վերլուծեց յատկապէս հրապարակագիր եւ թատերագիր Մկրտիչ Մարտիրոսեանի գործերը, ներառեալ անոր տեսական գրութիւնները թատրոնի գեղագիտական եւ ընկերային պաշտօնին մասին, մատնանշելով որ հնդկահայ թատրոնի հիմնական բնորդը անգլիական ժամանակակից կատակերգութիւնն էր, ի տարբերութիւն յետոյ յառաջանալիք արեւելահայ եւ արեւմտահայ թատրոններուն, որոնք պիտի ներշնչուէին գլխաւորաբար՝ մէկը գերման եւ ռուս, իսկ միւսը ֆրանսական եւ իտալական ազդեցութիւններէ:

Օշին Քեշիշեան (Կլէնտէյլ գոլէճ) ներկայացուց ԺԸ. դարու վերջերէն մինչեւ Ի. դարու կէսերը տարածուող հնդկահայ մամուլի աւելի քան տասնեակ մը անունները, ներառեալ Մատրասի մէջ 1794ին հրատարակուած առաջին հայ թերթը՝ «Ազդարար»ը: Հայ պարբերականներու մեծամասնութիւնը հրատարակուած են Կալկաթայի մէջ, թէեւ եղած է նաեւ Ռանկուն (Միանմար - նախկին Պուրմա) հրատարակուած թերթ մը: Քեշիշեան անդրադարձաւ յիշեալ հրատարակութիւններու ընդհանրապէս ռուսամէտ քաղաքական կողմնորոշման, ինչպէս նաեւ անոնց առեւտրական դերին:

Նիստի վերջին զեկուցարերն էր Հարվըրտ համալսարանէն Մանա Քիա, որուն նիւթն էր «Յովսէփ Էմին եւ բրիտանական գաղութարարական քաղաքականութիւնը Կալկաթայի մէջ»: Քիա քննարկեց 1792ին Լոնտոն հրատարակուած The Life and Adventures of Joseph Emin գրքին մէջ Էմինի գործածած մշակութային տարբերութեան եւ առընչումի լեզուն, որուն ընդմէջէն հեղինակի ինքնութեան եւ ազգի պատկերացումները կ'ուրուագծուին: Էմին հատորին մէջ կը ներկայացնէ Անգլիացիներու հետ իր շփումները նախ Կալկաթայի, եւ ապա Անգլիոյ մէջ, որոնցմէ եւ կուգայ իր հայրենասիրական ձգտումներու ներշնչումը: Սակայն երբ իր յուշերը գրի կ'առնէ ԺԸ. դարու 80ականներու վերջերուն, բրիտանական գաղութային քաղաքականութիւնն ու դիրքը մեծ փոփոխութիւններ կրած են, հետեւաբար թերեւս ձեւափոխելով բրիտանացիներու հետ կարելի առընչումի իր ընկալումը, որ հիմնուած էր բարոյական առնականութեան մը հասարակց ըմբռնումին վրայ: Թէեւ բարոյապէս գերակայ Արեւմուտքի մը եւ այլասերած Արեւելքի մը մասին եւրոպական արեւելագիտութեան յատուկ կանխընկալ պատկերներով լեցուն են, այնուհանդերձ Էմինի յուշերը վերջին հաշուով բարոյական իտէալներու շատ աւելի բարդ պատկերացում մը կու տան, դրսեւորելով միաժամանակ թէ բրիտանական եւ թէ պարսկատիպ արականութեան փոխաբերութիւններ: Քիա վերլուծեց մէկ կողմէ Էմինի արժանաւորած բրիտանական մշակոյթին, իսկ միւս կողմէ Պենկալիի մէջ գաղութային իշխանութեան հզօրացումին առթած փոփոխութիւններուն միջեւ յառաջացած լարումը, բացատրելով թէ միաժամանակ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հանդէպ թէ առընչումի եւ թէ տարբերութեան իր պնդումներով, Էմին ինքզինք կը դեռեւէ անվերադարձօրէն արեւելեան միջոցի մը մէջ, առանց սակայն հրաժարելու եւրոպական ազգային արժանիքները իրագործելու կարողականութենէն: Ի տարբերութիւն ինքնասպասարկու եւ անօգնական առեւտրականին, Էմին ինքզինքը կը պատմէ որպէս հայ զօրութենականութեան իրագործումի տիպար, հայ ազգայնութեան հասունացումին համար անհրաժեշտ եղող բարեսէր եւ մարդասիրական միաժամանակ խիզախ առնականութիւն մը նկարագրելով:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ ՄԸ

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մարսէյլ քաղաքը բաժնուած է 16 թաղամասերու, որոնք երկու-երկու միանալով կը կազմեն 8 թաղապետութիւններ: 5րդ թաղապետութիւնը (10 եւ 11րդ թաղամասեր) կ'ընդգրկէ Սէն-Լու Կրան Փէնի հայաշատ թաղը, ան մի քանի «հայկական գիւղերէն» մին է որոնք հիմնուեցան քսանական թուականներուն, դաղթականութեան առաջին իսկ օրերուն: Հոն կան Առաքելական Ս. Գէորգ եկեղեցին, եւ Մարսէյլի չորս հայ աւետարանական եկեղեցիներէն մին: Թաղապետն է երեսփոխան Կի Թեսիէ, որ ծնած ու մեծացած ըլլալով Սէն Թ'Անթուանի հայաշատ թաղը եւ մանկուց շրջապատուած հայ ընկերներով «կերպով մը հայացած» է ինչպէս ինք կը սիրէ կրկնել: Պրն. Թեսիէ Ազգային ժողովի Պաշտպանութեան յանձնախումբի նախագահն է, նաեւ Ֆրանսա - Հայաստան խորհրդարանական բարեկամական խումբին փոխ նախագահը: Այդ հանգամանքով ալ անցեալ Սեպտեմբերին ընկերացած էր նախագահ Շիրաքի, անոր Հայաստան կատարած պատմական այցելութեան առթիւ:

Իր ընտրութեան օրէն, Պրն. Կի Թեսիէ իր թաղապետութեան մէջ հաստատեց հայկական շաբաթ մը որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 24ի օրերուն: Աւանդական դարձած այդ հայկական շաբաթներու 12րդն էր որ այս տարուան Ապրիլին տեղի ունեցաւ: Ի դէպ, յիշենք որ թաղապետարանը հաստատուած է ընդարձակ եւ հոյակապ հանրային պարտէզով շրջապատուած ապարանքի մը մէջ որ կը կոչուի Maison Blanche: Սակայն Ուաշինկթընի աշխարհահռչակ Սպիտակ Տան հետ այս տեղինին տարբերութիւնը ոչ միայն իր մեծութիւնն ու հոչակն է, այլ այն որ այստեղինին տէրը միսինին պէս Հայոց ցեղասպանութիւնը ճանչնալու - չճանչնալու լարախաղացութիւն ընողներէն չէ: Կի Թիսիէ առաջին գիծին վրայ կանգնողներէն եղաւ թէ՛ Ցեղասպանու-

թիւնը ճանչցող օրէնքի քուէարկութեան, թէ՛ ժխտողականութիւնը պատժող օրինագիծին:

Այս տարուան շաբաթին - որ կ'ընդգրկէր նկարչական եւ արուեստի գործերու ցուցադրութիւն եւ երաժշտական համերգ - բացումը կատարուեցաւ Երկուշաբթի իրիկուն Ապրիլ 23ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, որուն մէջ կարեւոր տոկոս կը կազմէին ոչ-Հայերը: Հանդիսութիւնը բանալով, քաղաքային խորհրդական Ժան-Փիէր Պէրպէրեան յիշեց որ 12րդ անգամն է որ ան կը կրկնուի· ընդգծեց Կի Թեսիէի յանձնառութիւնը հայութեան հանդէպ: Երեսփոխան - թաղապետը անգամ մը եւս իր ուրախութիւնը յայտնեց այս այլեւս աւանդական հայկական շաբաթներուն դառած յարաճուն յաջողութեան առթիւ: Կրկնեց անշուշտ իր յանձնառութիւնները եւ իր բացարձակ ընդդիմութիւնը Թուրքիոյ Եւրոպա մուտքին: Զատիկ վարդապետ Աւետիքեան շնորհակալութիւն յայտնեց կրկնուող ձեռնարկին համար, եւ ըսաւ որ հայ ժողովուրդը ապրելու, ստեղծագործելու կամքը դարբնած է իրեն վիճակած բազում փորձութիւններու ընդմէջէն:

Թաղապետարանի ցարտէզին մէջ հայկական համադամներով ճոխ ընդունելութիւնով մը վերջ դտաւ հաւաքոյթը:

Արուեստի ցուցադրութեան կը մասնակցին Հայաստանցի նկարիչներ՝ Սիրուշ Բաղրամեան եւ Սամսոն Վարդանեան, եւ մանրապատկերագրող Եդուարդ Տէր-Ղազարեան որու մասին տեղական հեռատեսիլը դըրատանքով արտայայտուեցաւ (խիստ ցաւօք կարճ):

Վարպետին ապշեցուցիչ գործերը աւելի երկար դիտելու միտքով, կրկին այցելեցի ցուցադրութիւնը: Ապշեցուցիչը թերեւս քիչ է, սակայն ուրիշ ածական չեմ գտներ: Երեւակայեցէք 1/500 չափի քանդակներ բրինձի կամ ցորենի հատիկի վրայ, մազի վրայ կամ... առիւծի պեխի վրայ: Եւ մաս մըն ալ ներկուած: Թիթեռնիկներ ասեղի մը ծակին մէջ, 21 հատ փիղ մազի մը վրայ, Քրիստափոր Գոլոմպոսի Սանթա Մարիա նաւը ասեղի ծակի մը մէջ: Ուղտերու կարաւան եւ խումբ մը առիւծներ առիւծի պեխի վրայ: Անշուշտ անկարելի պիտի ըլլար այս ամէնը դիտելէ յետոյ սրահէն բաժնուիլ առանց վարպետին ձեռքը սեղմելու, նոյնիսկ համբուրելու: Եւ ահա վարպետը, 84 ամեայ Եդուարդ Տէր-Ղազարեան, մարմնով առոյգ եւ մտքով պայծառ:

Ծնած է Երեւան 1923ին, ճանչցած վերապրող Հայաստանի դըժուարին տարիները: Քանքարաշատ արուեստագէտը երաժիշտ է նախ· ջուլթակահար: Մաս կազմած է Հայաստանի Ֆիլարմոնիք նուագախումբին: Գծանկարիչ, ծաղրանկարիչ է նաեւ: Հազիւ քանի մը վայրկեան դիմացը նստայ եւ մատիտի մի քանի հարուածներով գծեց կիսադէմքս (profil): Բնականաբար հետաքրքրուեցայ թէ ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս եկած է մանրաքանդակագործութեան: Ինքնուս արուեստագէտը 13 տարեկանին պարզ դանակով մը, նախնական գործիքներով իրեն համար ջութակ մը կը շինէ, որ կը գընահատուի, եւ 1940ին խմբավար Սարաջեւ իր 4 տարեկան աղջկան համար փոքր չափերու ջութակ մը կ'ապսպրէ երիտասարդ եւ ինքնուս Եդուարդին: Այդ բանը կը մղէ արուեստագէտը 56 կտորներէ բաղկացած լուցկիի տուփի չափով ջութակ մը ստեղծելու, եւ «էլի ուրիշ բաներ»: Ինչպէս կէս կրամնոց ցորենի հատիկի վրայ փորագրուած թրաքթէօր: 1947ին Ժողովրդական արուեստի թանգարանի մէջ տեղի կ'ունենայ Եդուարդ Տէր-Ղազարեանի գործերու առաջին ցուցադրութիւնը: Յաջողութիւնը ակներեւ է, եւ կը բերէ համբաւ: Խորհրդային իշխանութիւնները իրեն կ'ապսպրեն բազմաթիւ գործեր որոնք նուէր կը տրուին աշխարհի մեծերուն: Լէոնիտ Բրեժնեւ Ինտիրա Կանտիին կը նուիրէ այս վերջինին դիմաքանդակը, Խրուշչով զօր· տը Կոլին Փարիզ - Մոսկուա գնացքը մազի վրայ փորագրուած... շարքը երկար է: Այսպէս տեղի կ'ունենան բազմաթիւ ցուցադրութիւններ, նախ Խորհրդային միութեան մէջ անշուշտ, յետոյ Եուկոսլաւիա, Սպանիա, Ճապոն, Միացեալ Նահանգներ, Եգիպտոս: Ֆրանսայի մէջ այս իր առաջին ցուցադրութիւնն է: Վարպետը ժպիտով կ'ըսէ - «Սլաքի իւրաքանչիւր հարուած Աստուծոյ պարգեւած մէկ շունչն է»· եւ հիւմուրով կ'աւելցնէ· «կարեւորը այդ վայրկեանին չփոնգտալ է»: Հարցումիս թէ մի՞շտ Հայաստան ապրած է, պատասխանը սպառիչ է - Հայը պէտք է Հայաստանում բնակի: Վարպետը ժաղ Շիրաքի մանրաքանդակը պիտի նուիրէ Ֆրանսայի նախագահին, առ ի գնահատութիւն անցեալ Սեպտեմբերին Երեւանի մէջ հայանպաստ յայտարարութեան թէ Թուրքիա պէտք է ճանչնայ Հայոց ցեղասպանութիւնը:

«Վարձքդ կատար» եւ «ձեռքերդ դալար վարպետ» ըսելով, որքան պիտի փափաքէինք որ այս ցուցադրութիւնը չըլլէր Ֆրանսայի այլ քաղաքներ ալ եւ աւելի կարեւոր սրահներ ու թանգարաններ:

***

Թաղապետարանի հայկական շաբաթը փակուեցաւ Ուրբաթ իրիկուն, Ապրիլ 27, Փոն-տը-Վիվոյի լատինական ընդարձակ եկեղեցիին մէջ տրուած համերգով, որուն անձամբ նախագահեց երեսփոխան Կի Թեսիէ: Յայտագիրը բաղկացած էր ամբողջութեամբ հայ յօրինողներու գործերէ, եւ պատրաստուած Գէորգ Պոզուքլեանի կողմէ, կատարողութեամբ երաժշտական դպրոցի երիտասարդ ուսուցիչներու եւ մասնակցութեամբ Համազգային վարժարանի երգչախումբին զոր ղեկավարեց ինք, Գ. Պոզուքլեան: Սկսնակ երգչախումբ մը որ կրնայ սանդուխին աստիճաններէն վեր բարձրանալ, եթէ լրջօրէն մարզուի, յղկուի· երգչախումբը բացման Մնակեանի Արտուտիկը, եւ փակման՝ Շ. Ազնաւուրի Քեզի համար Հայաստանը երգեց: Համերգին միւս եւ գլխաւոր մասը կը բաղկանար Ա. Բաբաջանեանի, Ա. Մերանկուլեանի, Ս. Քէօսէեանի, Կոմիտասի, Ա. Սպենդիարեանի, Ա. Յարութիւնեանի եւ Ա. Խաչատուրեանի ստեղծագործութիւններէն որոնք մեկնաբանուեցան զանազան գործիքներով· դաշնակ, ջութակ, փող, տաւիղ, շատ անգամ զոյգ նուագարաններով: Կատարողները մեծ համբաւի տէրեր չեն անշուշտ, բայց հոգիով, զգայնութեամբ մեկնաբանեցին իրենց կտորները· տըպաւորիչ էր չորս ձեռքով՝ Գէորգ Պոզուքլեանի եւ Էրիք Կրանսարի կողմէ, նուագուած Խաչատրեանի Սուսերապարը: Իսկ Քաթրին Թոմասէ իր թաւշային ձայնով, մեծ ապրումով երգեց Բ. Կանաչեանի Օրորը եւ Արաքս գետը: Որակաւոր եւ յաջող, «ժողովրդական» համերգ մը որ արժանացաւ 400 ունկնդիրներու երկար ծափերուն: Մանաւանդ որ ունկնդիրներուն կէսէն աւելին ոչ-Հայեր էին:

Մարսէյլ, 28 Ապրիլ 2007

Ս. Պ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ

Լոս Անճըլըսի շրջանին մէջ Հայկական ցեղասպանութեան 92րդ տարելիցը նշուած է այլազան ձեռնարկներով: Այսպէս, Ապրիլ 24ի առաւօտեան ժամը 10-13, Հոլիվուտի «փոքրիկ Հայաստան» շրջանին մէջ տեղի ունեցած է Միացեալ Հայ Երիտասարդներ միութեան կազմակերպութեամբ քայլարշաւ մը, առաջնորդութեամբ Հայկական ցեղասպանութիւնը ճանչցած երկիրներու դրօշակներուն եւ մասնակցութեամբ շուրջ 70 հազար Հայերու, մեծ մասամբ երիտասարդներ: Թռաններով եւ գետնէն ցոյցին հետեւող ամերիկեան հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի լրագրողներ տեղեկագրած են քայլարշաւին մասին: Հոպարթ եւ Սանսէթ փողոցներու խաչմերուկին վրայ տեղադրուած պատուանդանին վրայէն խօսք առած են Վաչէ արք· Յովսէփեան, Միացեալ Հայ Երիտասարդներու ներկայացուցիչներ, գաղութի ծանօթ դէմքեր, դատապարտելով Թուրքիան, ջատագովելով երիտասարդութեան մասնակցութիւնը ցոյցին եւ շեշտելով միասնականութեան կարեւորութիւնը:

Նոյն ժամերուն, Մոնթեպելլոյի ապրիլեան յուշարձանին շուրջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, կազմակերպութեամբ միացեալ մարմնին եւ մասնակցութեամբ հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն եւ բազմահարիւր Հայերու: Խօսք առնողներ շեշտած են հայկական պահանջատիրութեան անժամանցելիութիւնը, Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կողմէ ճանաչումը Հայկական ցեղասպանութեան եւ հայ ժողովուրդը հատուցանելու անխուսափելիութիւնը:

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին, բողոքի ցոյց մը տեղի ունեցած է Լոս Անճըլըսի Թրքական հիւպատոսարանին առջեւ, մասնակցութեամբ հարիւրաւոր Հայերու:

Երեկոյեան ժամը 6ին, Կլէնտէյլի «Ալեքս» թատերասրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւն մը, թաղապետարանի կազմակերպութեամբ: Ներկայ եղած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ եւ 1300 հանդիսականներ: Յայտագիրը վարած է Կլէնտէյլի նոր քաղաքապետը՝ Արա Նաճարեան: Բանախօսած է արուեստագէտ Ալէք Գուլումճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ
ՊԵԱՆՔԸ
(ռուսերէնէ թարգմանեց
Մարգարիտ Թէրզեան)
Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՕՐԸ

Տղաները եւ ինքը՝ Կոնստանտին Հայվազովսկին, ձայնակցում էին երգչին ու պարի տակտով ոտքերը խփում գետնին: Մէկ էլ Յովհաննէսը պոկուեց տեղից եւ առաջ գալով սկսեց ծիծաղելի կերպով տեղում ցատքռտել: Նա ուշադիր հետեւում էր Հայդարին ու ինքն էլ երգում:

Գարիկն էլ ցատքեց տեղից ու միացաւ եղբօրը: Այդ որ տեսան, միւս երեխաները նոյնպէս չհամբերեցին ու նետուեցին պարի մէջ: Տղաների ուրախ կանչերի վրայ տիրաբար իշխում էին ջութակն ու երգչի զրնգուն ձայնը:

Հայդարը վաղուց վերջացրել էր, բայց տանտէրերը եւ երեխաները չէին ուզում բաց թողնել նրան: Ի վերջոյ, երգիչը, նկատելով հորիզոնում իջնող արեւը, շտապեց·

– Ես ուշանում եմ, հիմա երեւի այնտեղ՝ Ծովափին, ամբողջ ժողովուրդն ինձ է սպասում: Մեր նախկին քաղաքագլխի մօտ անուանի հիւրեր են եկել՝ գեներալ Ռաեւսկին իր երեխաների հետ: Ռազմանաւն արդէն խարսխակայանում է: Շուկայում ասում էին, որ գերեզմանն այսօր մեկնում է Եուրզուֆ:

Նուագածուի ասածը հետաքրքրութիւն առաջացրեց երեխաների մէջ: Նրանք սկսեցին հօրը խնդրել, որպէսզի իրենց տանի Ծովափ, տեսնեն, թէ ինչպէ՞ս է մարտանաւը ճամբայ ելնում:

– Տա՛ր երեխաներին, Կոնստանտին, – օգնութեան եկաւ մայրը, – թող այսօր մինչեւ վերջ ուրախանան: Իսկ ես կը մնամ տանը, կը հաւաքեմ...

Հայդարի ասածը հիշդ դուրս եկաւ· Ծովափին արդէն ահագին բազմութիւն էր հաւաքուել: Թէոդոսիացիք, ինչպէս բոլոր հարաւցիները, շատ հետաքրքրասէր էին: Իսկ այսօր բացառիկ առիթ էր ներկայացել նրանց: Քաղաքում էր գըտնւում Ֆրանսիացիների դէմ պատերազմի առասպելական հերոսը: Ինչպէ՞ս կարելի էր նրան չտեսնել:

Բազմութեան մէջ մէկը պատմում էր, որ 1812ի կռուի օրերին Ռաեւսկին իր երկու որդիների հետ միշտ գտնուելիս էր եղել կրակի առաջին գծում:

Տարեց մի մարդ՝ շատ արտայայտիչ ձայնով, սկսեց կարդալ Ժուկովսկու մի բանաստեղծութիւնը, որն այդ օրերին պտրտւում էր ողջ Ռուսաստանով մէկ·

Ռաեւսկին՝ պարծանքը մեր օրերի· –
Փա՛ռք նրան: Շարքերի առջեւից
Գնում է նա, սեգ կուրծքը թրերին
ընդդէմ,
Խիզախ իր որդիների հետ...

Ինչ-որ մէկը յայտնեց, որ գեներալի հետ միասին ճանապարհորդում են նրա դուստրերը, կրտսեր որդին եւ մի զանդրահեր պատանի: Գոնուեցին մարդիկ, ովքեր առաւօտեան տեսել էին պատանուն նախկին քաղաքագլուխ Սեմէոն Միխայլովիչ Բրոնեւսկու պարտէզի մօտ: Նա երկար կանգնել էր Ծովափին ու հիացել մայրամուտով: Յետոյ հանել էր ծոցատետրը եւ ինչ-որ բան գրել: Բրոնեւսկու սպասաւորն ասել էր, որ այդ երիտասարդը յայտնի գրող է, եւ նրան Պետերբուրգից այստեղ է աքսորել ինքը՝ ցարը:

Կոնստանտին Հայվազովսկին թէեւ չէր մասնակցում զրոյցին, բայց ուշադիր ականջ էր դնում: : Փոքրիկ Յովհաննէսին նա գրկել էր, իսկ միւս երեխաները կանգնած էին նրա կողքին: Հայրն այնպիսի տեղ էր ընտրել, որտեղից լաւ երեւում էր երկկայմ մարտանաւը:

Հարկ չեղաւ երկար սպասելու: Շուտով երեւացին կառքերը:

Ռաեւսկին ու Սրոնեւսկին գալիս էին իրար հետ, բաց կառքով: Նրանք երկուսն էլ թէեւ տարիքը առած մարդիկ էին, բայց շատ առոյգ տեսք ունէին:

Քաղաքացիները հիանում էին այդ յարդարժան ու պատկառելի մարդկանցով:

(Շար· 6)

(Շար. Ա. էջէն)

Պայրու, որ նախ «խանգարեց», ապա պարտուեցաւ, յոյս ունի որ իր նոր կուսակցութիւնը՝ «Դեմոկրատ Շարժում», դեր մը պիտի խաղայ Ցունիսի երեսփոխանական ընտրութիւններուն եւ Ազգային Ժողովը մեծագոյն ամբողջութիւն մը պիտի չըլլայ, ինչ որ վտանգաւոր է։ Ա. շրջանի իր ձայները կէս առ կէս (40%) գացին Սարքոզիի եւ Ս. Ռուայալի։ Ազգ. ճակատն ալ պարտի անդրադառնալ, որ ձեռնպահութեան իր կոչը արձագանգ չգտաւ։ Լը Փէն յայտարարած է այս ընտրութեան առթիւ.— «Ընտրողները իրենց արժանի նախագահ ունեցան»։

⁂

Ն. Սարքոզի հանդստանալու համար միտք ունի հրապարակէն քաշուելու շրջան մը, ի հարկին վանք մը երթալու, ապա Մայիս 16ին միայն իր պաշտօնին գլուխը անցնելու։ Կառավարութիւնը պիտի նշանակէ Մայիս 19–20ին։

⁂

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԳԻՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան հայ ժողովուրդին եւ իր անձին կողմէ շնորհաւորած է Ֆրանսայի նորընտիր նախագահը եւ մեծագոյն յաջողութիւններ մաղթած իր առաքելութեան մէջ։

Հայաստանի նախագահը գրած է իր ուղերձին մէջ.

«Հաւատարիմ լինելով մեր երկրների եւ ժողովուրդների միջեւ սերտ բարեկամութեան ու փոխըմբռնման աւանդոյթներին, որոնք առաւել ամրապնդուել են վերջին տարիներին Հայաստանի եւ Ֆրանսայի միջեւ պետական մակարդակով ծաւալուող գործօն համագործակցութեամբ, վստահ եմ որ մենք շարունակելու ու առաւել խորացնելու ենք մեր կապերը, ինչպէս կառավարական օղակների, այնպէս էլ մեր անձնական հանդիպումների միջոցով»։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՆԱՑԻ (Եգիպտոս) մէջ, ութ Ֆրանսացի եւ մէկ գանատացի զինուոր մեռած են իրենց օդանաւին ջախջախուելով, երբ ան բախում ունեցած է բեռնատար կառքի մը հետ եւ պայթած, մինչ կը փորձէր ստիպողական էջք մը կատարել։ Զոհերը մաս կը կազմէին խաղաղութեան միջազգային ուժին, որու պարտականութիւնն էր հսկել Եգիպտոս-Իսրայէլ խաղաղութեան դաշինքին համաձայնագրերու կիրարկման։

ՏՈՒԱԼԱՑԻ (Գամբրուն) օդակայանէն մեկնած ատենն է, որ Մայիս 5ին Քէնիա էռուէյզի Պոյինկ 737ը ջախջախուած է, իր 114 ճամբորդներով։ Արկածը պատահած է մեկնելէն 50 քմ. հեռու։

ՊԱՂՏԱՏԻ չիի թաղամասի մէկ շուկային մէջ է, որ Մայիս 6ին ռճրափորձ մը գործուած է։ Առնուազն 29 հոգի մեռած է. վերջնական հաշուեկշիռ չկար։

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՓՈԽԱԴԱՐՁԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակելու Ֆրանսայի նախաձեռնութիւնը Թուրքիան մղած էր զինուորական մարզի իր յարաբերութիւնը կասեցնելու։ Որպէս փոխադարձութիւն այդ որոշումին, Փարիզ սպառազինումի նոր կցորդ մը պիտի չնշանակէ Թուրքիոյ համար։ Այդ պարտականութիւնը պիտի կատարէ պաշտպանութեան կցորդը։ Ֆրանսացի պատասխանատուներ ըսած են թէ եթէ յարաբերութիւնները բարելաւուին, սպառազինումի նոր կցորդ մը կը նշանակուի։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՃԱՏՐԱԿԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ճատրակի աշխարհի ախոյեան Վլ. Կրամնիկ Երեւան գացած է ուր ոչ պաշտօնական հանդիպում կ'ունենայ ճատրակի ողիմպիական ախոյեան Լեւոն Արոնեանի հետ։ Անոնք ճատրակի դաշնակցութեան նախագահ վարչապետ Ս. Սարգսեանի հետ Մայիս 3ին ծաղկեպսակ զետեղած են Տիգրան Պետրոսեանի յուշարձանին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օնիկ Թորոսեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեան 100 Եւրո կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին (ստանալ "Ցառաջ"էն)։

□

Տիկին Ալիս Գոլար 75 Եւրո կը նուիրէ «Ցառաջ»ին ժագլին Հոկտանեանի մահուան առթիւ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՊՏՈՅՏ

Կապոյտ Խաչի Իսի-լէ-Մուլինոյի «Տ. Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ պտոյտ մը դէպի Փրովէն պատմական խաչակիրներու հարուստ քաղաքը, անցընելու համար անմոռանալի օր մը։

Պտոյտ քաղաքի շուրջ փոքր շոգեկառքով։

Ասպետական զօրահանդէսի մրցում։

Կիրակի, Մայիս 13ին

Մեկնում՝ ժամը 8·30ին, Իսիի դերեզմանատան առջեւէն։

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել՝

– Ալիսին 01 46 42 90 68

– Անիկին 01 47 36 18 09։

Dans le cadre
d' « Arménie mon amie »,
Année de l'Arménie en France
à Alfortville

«APRES LE SILENCE»
de Gilles Mardirossian

Oeuvre contemporaine

Composition musicale sur les traces
des mémoires arméniennes
avec
Virginia Pattie Kérovpian, chant
Vahan Kérovpian, dap
Anouch Donabédian, kamantcha
le **Jeudi 10 Mai** à **20h30**
Pôle Culturel — Parvis des Arts
Salle de spectacle
(à l'angle des rues Bourdarias et
J. Franceschi)
Organisé par la Ville d'Alfortville
en partenariat avec la
Maison de la Culture Arménienne
Renseignements et réservations
01 58 73 29 18

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇՆՈՐՀԻՒ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ Ի ՊԱՏՈՒԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Մայիս 6ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն Միշել Տրիւքէրի հիւրն էր Շառլ Ազնաւուր։ Բայց, կարեւոր էր գլխաւորաբար այդ յայտագրին յաջորդող բաժինը, որ մէկ ու կէս ժամ տեւեց։ Արդարեւ, ժամը 16էն 17·30, ներկայացուեցաւ Լեւոն Սայեանի Ֆիլմը, նուիրուած Ազնաւուրի այցելութեան, Շիրաքի այցելութեան օրերուն և առիթը տուաւ որ հակիրճ կերպով յիշուի Հայոց պատմութիւնը, դիխաւոր դէպքերու ոգեկոչումով՝ քրիստոնէացում, այբուբենի ծնունդ եւ մանաւանդ Ցեղասպանութիւնը, որու կ'ընկերանային ցնցիչ նկարներ եւ մեկնաբանութիւններ։ Շահեկան Ֆիլմ մը որ խոր տպաւորութիւն կը ձգէր։

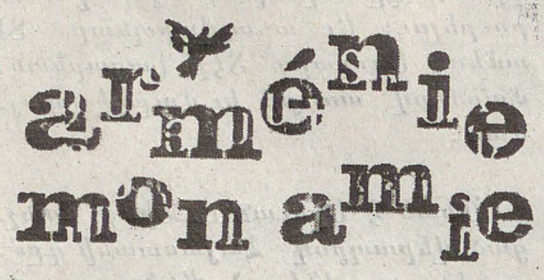

AGENDA

CHAKE MATOSSIAN.
«Dürer sur l'Ararat ou l'Arménie comme lieu prophétique de la peinture»

la revue **La Part de l'Oeil** (revue d'esthétique et de pensée de l'art) publie : **Chakè Matossian, «Dürer sur l'Ararat ou l'Arménie comme lieu prophétique de la peinture».**

Chakè Matossian, philosophe, propose une analyse du tableau de Dürer, **Le Martyre des Dix mille,** dans lequel le maître allemand a inséré son autoportrait. Dénonçant aveuglement de bon nombre d'historiens de l'art, dont Panofsky, concernant ce tableau, l'auteur montre que Dürer se représente sur l'Ararat et s'inscrit dans la lignée de Léonard de Vinci. S'appuyant sur Platon pour fonder la vocation visionnaire de l'Arménie dans le néoplatonisme de la Renaissance ainsi que les faits historiques liés à Venise où Dürer réside, Chakè Matossian démontre que l'enjeu du tableau de Dürer n'est rien moins que l'acte par lequel l'artiste protège son âme en invoquant la compagnie des Dix mille martyrs arméniens.

La Part de l'Oeil n° 21/22-2006/2007
Proposé au prix de 24,30 euros
(frais de port à notre charge pour la Belgique et la France).

A commander chez votre libraire ou directement aux éditions La Part de l'Oeil :
144 rue du Midi
B-1000 Bruxelles

Une Journée à Chambord

L'Association Sainte-Croix de Paris
organise
le dimanche 13 Mai
UNE EXCURSION EN AUTOCAR AU CHATEAU DE CHAMBORD,
la perle des châteaux de la Loire.

Programme :

- Départ à 9 heures de la place de la République, à Paris
- Déjeuner (vers 13h) au Novotel de Blois
- Visite du château et des jardins de Chambord
- Visite éventuelle de l'exposition «Couleurs d'Arménie»
- Retour de Chambord vers 17h, arrivée à Paris vers 19h30.

Participation aux Frais :

Adultes 50 euros, Moins de 18 ans 30 euros, comprenant voyage, déjeuner, entrée au château et visite de l'exposition.

Nombre de places limitées à 50 ; réservation obligatoire avant le 3 Mai, avec règlement par chèque à l'ordre de « l'Association Sainte-Croix », à envoyer à la Paroisse Arménienne Catholique - 13, rue du Perche, 75003 PARIS.

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France Hamaskaïne et la FRA Dachnagtsoutioun présentent un Récital unique de KARNIG SARKISSIAN, accompagné de SETO BAGHDASSARIAN.

Jeudi 10 mai à **20h30** à l'Auditorium du conservatoire d'Issy les Moulineaux. 11-13 rue Danton

Réservations : 06 14 74 92 97
01 47 37 28 93

Points de ventes : - M.C.A. de Paris
17 rue Bleue
Epicerie ENIZ à Clamart

Solidarité protestante France - Arménie

vous invite

1) à son Assemblée générale le 13 mai à 14h15
dans la crypte du Rosaire de l'Eglise Saint Sulpice
4 rue Palatine, Paris 6e

2) au Concert Flûte et Harpe du duo Thaïs: Florence BELLON et Caroline REMPP,

qui suivra, dans la même salle, le 13 mai à 17 heures Mozart, Moussorgski, Debussy, Khatchatryan...). Ce concert et donné au profit de SPFA, pour la restauration de l'église du village de Khatchen, au Karabagh. Entrée libre, et collecte.

Ceux qui veulent participer à un don pour la restauration de cette église peuvent aussi envoyer un chèque à SPFA : 1 rue Cabanis, 75014 Paris (Un reçu fiscal sera envoyé à tout donateur).

3) à un voyage en Arménie et au Karabagh, du 29 octobre au 9 novembre
Prix : 1.400 euros
(Voyage œcuménique, culturel, humanitaire —
Accompagnateur : Pasteur Samuel SAHAGIAN)
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à SPFA
(Programme détaillé sur demande)

Les activités du mois de mai
DU
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT de PIANO, avec les élèves du Conservatoire de de la Classe de Mme Juliette YILMAZIAN.

Au programme : Beethoven — Fauré — Glinka — Liszt — Rachmaninoff...

Samedi 12 mai à 17 heures

au Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 10
JEUDI
10 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·702 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·702

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նորընտիր նախագահը՝ Ն. Սարքոզի Մայիս 6ի գիշերը անցընելէ ետք Ֆուքէյի պանդոկը (Շան զ'Էլիզէ) մեկնած է հանգստանալու համար քանի մը օր։ Սկիզբը կարծուած էր որ Գորսիքա կ'երթայ, բայց, յետագային ճշդուեցաւ որ յատուկ օդանաւով, կնոջը եւ զաւկին հետ գացած է Մալթա, ապա, կղզիին բացը զբօսանաւ մը։ Ընկերացողներուն մէջ կան նաեւ ապահովութեան ուժերու տարրեր։ Ընկերվարականները քննադատեցին Սարքոզիի այս ընթացքը եւ մանաւանդ շքեղ երեւոյթը, որ տուած է 3 օրուան իր հանգիստին եւ կ'ուզեն գիտնալ թէ ո՞վ վճարած է (ի՞նք թէ Հանրապետութիւնը)։ Արդարեւ այն անձը, որ քանի մը օր առաջ կը խօսէր գործատունի մը մէջ ճաղկելով Պայրու – Ռուայալ հանդիպումը պանդոկի մը մէջ, ըսելով՝ «Իմ պանդոկս հոս է» կրնար աւելի համեստ ճամբորդութիւն մը ընել, փոխանակ Ֆուքէյի պանդոկէն եւ մասնաւոր օդանաւով ճամբորդելէ ետք, երթալու իր մէկ հարուստ բարեկամին (Պարոլէ) զբօսանաւը։ Սարքոզի Փարիզ կը վերադառնար Մայիս 9ի գիշերը եւ յաջորդ օրը, Շիրաքի հետ պիտի մասնակցէր գերութեան ջնջումի արարողութեան։

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ և աւերները կը շարունակուին Ֆրանսայի զանազան քաղաքները եւ Մայիս 8էն 9, երրորդ գիշերն էր որ կառքերը կրակի կը տրուէին եւ բախումներ կը պատահէին ապահովութեան ուժերուն հետ։ Միայն Կիրակի Մայիս 6ի գիշերը, 730 կառք կրակի տրուած էին եւ 592 հարցաքննդումներ եղած էին։ Միջադէպերը ամէն գիշեր կը տարածուին քաղաքէ քաղաք։ Փարիզի մէջ, Պաստիլի հրապարակն է կեդրոնավայրը եւ ոստիկանական ուժերու հակազդեցութիւնը շատ բիրտ է։ Միջադէպեր կան նաեւ Թուլուզ, Նանթ, Լիոն։ Ուսանողական ժողովներ ալ տեղի կ'ունենան, որպէսզի ցոյց մը կազմակերպուի Մայիս 16ին, Սարքոզիի պաշտօնի գլուխ անցնելու օրը։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ընկերվարականները որոշեցին խուսափիլ հաշուեյարդարէ մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները եւ ներկայանալ միասնական մէկ ճակատով։ Արդարեւ, ներքին հաշիւներ շատ են եւ ընտրութեան իրիկունն իսկ կարցան խուսափիլ խիստ քննադատութիւններէ Ս. Ռուայալի դէմ, որոնց շարքին ամէնէն խիստն էր Տ. Սթրոսքահն։

ԻՍՐԱՑԷԼ «բարիք մը» կը նկատէ «բացայայտ բարեկամի մը» իշխանութեան գլուխ գալը Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրանսայի հրէական հաստատութիւններ ու հիմնարկներն ալ չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը։ ԳՐԻՖ–ի (Հրէական Հաստատութեանց Ներկայացուցչական Խորհուրդ) նախագահն ալ շատ ջերմ խօսքերով շնորհաւորած է Սարքոզիի ընտրութիւնը եւ կ'ըսէ թէ իրեն կողքին պիտի ըլլան օժանդակելու համար խաղաղութեան հաստատման Իսրայէլի եւ իր դրացիներուն միջեւ։

ՊՈՒՏԻՆ 48 ժամ յապաղումով շնորհաւորած է Սարքոզիի ընտրութիւնը, ինչ որ սովորական երեւոյթ մը չի նկատուիր։ Իզվեստիա օրաթերթն ալ խորհրդաւոր էր՝ «Սարքոզի պիտի կռուի՞ Մոսկուայի հետ»։ Կրեմլինի համար Սարքոզի «ատլանտեանական» մըն է եւ մօտ է Ռուսաստանի թշնամիներուն (Վրաստանի եւ Ուկրանիոյ նախագահները)։

1945 ՄԱՅԻՍ 8ի զինադադարի տարեդարձին առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, նախագահ Ժաք Շիրաք, որուն կ'ընկերանային վարչապետը եւ Պաշտպանութեան նախարարուհին իր յարգանքը արտայայտեց Անծանօթ Զինուորի շիրիմին եւ ծաղկեպսակ մը դրաւ։

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՑԻ իշխանութիւնը պիտի վարեն մէկ բողոքական եւ մէկ կաթողիկէ, ինչ որ աննախընթաց է եւ պատմական թուականի մը վերածեց Մայիս 8ը։ Թէեւ մերժած են իրարու ձեռք սեղմել, բայց Եան Փէսլէյ (81 տարեկան, բողոքական) եւ Մարթին Մաքկինէս (56 տարեկան, կաթողիկէ) որպէս նախարարապետ եւ փոխ նախարարապետ պիտի կառավարեն երկիրը։

ՊԱՊԸ Մայիս 9ին Պրազիլ մեկնած է, որու առաջին ճամբորդութիւնն է Եւրոպայէն դուրս։ Հոն է, որ Մայիս 13ին, պիտի բանայ լատին–ամերիկեան եպիսկոպոսապետութեան 5րդ ընդհանուր ժողովը։ Պրազիլի մէջ, ներկայիս կաթողիկէներու թիւը օրէ օր կը նուազի, մինչ կը տարածուին աւետարանական եկեղեցին եւ լաիք ըմբռնումը որ կ'աճի։ Պապին ճամբորդութիւնը չորս օր պիտի տեւէ։

ՃՈՆԻ ՀԱԼԻՏԷՅԻ կինը յայտարարեց

(Շար.ը Դ. էջ)

«Ն. ՍԱՐՔՈԶԻԻ ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ ԸՆՏՐԱՊԱՑՔԱՐԻ ԱՏԱՂՁ ԷՐ»

Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Թուրքիոյ վարչապետը Թ. Էրտողան շնորհաւորական դրութիւն մը ղրկեցէ ետք Ն. Սարքոզիի, յայտարարած է. «Թէ՛ Եւրոպական Միութեան առընչութեամբ, թէ՛ Ֆրանսա – Թուրքիա յարաբերութիւններուն տեսանկիւնէն, կը մաղթենք որ Ն. Սարքոզիի ընտրապայքարի յայտարարութիւնները նոյն ձեւով չեն փոխադրուիր կիրարկութեան մարզերուն»։

Ըստ Թուրք մամուլին, երկրին արտաքին գործերու շրջանակը այն համոզումը կը յայտնէ թէ Ֆրանսայի նորընտիր նախագահը եւս Գերմանիոյ վարչապետ Ա. Մէրքէլի նման Թուրքիան որպէս ընտրապայքարի ատաղձ գործածած է, բայց ստանձնելէ ետք պաշտօնը, պիտի ստիպուի իր կեցուածքը փոխել։ Նոյն շրջանակը «սնամէջ», «միմիայն քարոզչական նպատակով կատարուած» կը նկատէ Միջերկրականեան միութեան մը Ն. Սարքոզիի առաջարկը։

Թուրքերուն արժեւորումներուն զուգահեռ արտայայտուած է Եւրոպական Միութեան յանձնախումբին նախագահը Ժ. Մ. Պարոզօ եւս. ան ըսած է թէ Թուրքիոյ մասին Սարքոզիի կեցուածքը իրատեսական չէ, քանի որ Միութեան անդամներուն մեծամասնութիւնը պողմնակից է այդ երկրին հետ բանակցութիւնները շարունակելու։ Պարոզօ շեշտած է տակաւին թէ բանակցութիւններուն խզումին համար անհրաժեշտ է անդամ երկիրներուն միաձայնութիւնը։

ԻՐԱՔԻ ՀԱՑ ԶՈՀԵՐԸ

Օհան Աբրահամ Ենովքեան, 36 տարեկան, սպաննուած է Պաղտատի մէջ, այն պահուն երբ դուրս կ'ելլէր հարուստ Հայու մը բնակարանէն որուն պահպանութիւնը իրեն յանձնուած էր, տէրը առեւանգումի զոհ չըլլալու համար երկրէն մեկնած ըլլալով։

Անցեալ շաբթուան ընթացքին ալ իր տան մէջ սպաննուած էր Զարուհի Կարապետ, 79 տարեկան, ամերիկացի եւ իրաքցի զինուորներու հրացանաձգութեան մը զոհ դառնալով։

Շուրջ երեք շաբաթ առաջ 29 տարեկան հայ երիտասարդ մը Նազար Մելիքեան սպաննուած էր ինքնաշարժի մը տակ դրուած ռումբի մը պայթումին հետեւանքով։

ԱՄՆ–ու Իրաք ներխուժումէն ի վեր 31 Հայ սպաննուած է, 28 Հայ առեւանգուած. այս վերջիններէն 25ը փրկագինի փոխարէն վերադարձուած են իրենց ընտանիքներուն, երկու հոգիի ճակատագիրը յայտնի չէ, մէկուն ալ մարմինը յանձնուած է ընտանիքին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԹՈՒՐՔ ԴԷՏԵՐԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Երեւան մերժած է ընդունիլ այն Թուրք դէտերը որոնք Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.–ի խումբին մաս կազմելով պիտի երթային հետեւիլ Մայիս 12ի ընտրութեան ընթացքին։ Երեւան մեկնելու համար Անգարայէն Պոլիս գացած դէտերը վերջին պահուն տեղեկացած են մերժումին ու վերադարձած Անգարա։

***

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ԵՒ Վ. ՇԻՐԽԱՆԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մայիս 7–8–ի գիշերը ապօրինի գումարներ օրինականացնելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած է նախկին արտաքին գործերու նախարար Ալեքսանդր Արզումանեանը։ Նոյն ամբաստանութիւնը ուղղուած է նաեւ նոյնպէս նախկին նախարար Վահան Շիրխանեանի։

«Քաղաքացիական անհնազանդութիւն» շարժումէն Ա. Արզումանեանի եւ Վ. Շիրխանեանի ամբաստանութիւնը հիմնուած է Մոսկուայէն ինը հոգիի անունով ղրկուած 180 հազար տոլարին կասկածելի բնոյթին վրայ։ Երկու ամբաստանեալները կ'ըսուի թէ Ապրիլին Մոսկուայի մէջ համաձայնած են Հայաստանի մէջ քրէական հետապնդումի ենթակայ Ռուսաստանի քաղաքացի Լեւոն Մարկոսի հետ, որ ապօրինի գումարներու օրինականացումը իրենց միջոցով ըլլայ։ Այդ նպատակով ալ գործածած են ինը հոգիի անունները։ Ա. Արզումանեանի ու Վ. Շիրխանեանի բնակարաններուն խուզարկումին ընթացքին գտնուած է շուրջ 80 հազար ամերիկեան տոլար։

«Քաղաքացիական անհնազանդութիւն» շարժումին ներկայացուցիչները, նաեւ ընդդիմադիր այլ կազմակերպութիւններ յայտարարած են թէ ձերբակալութիւնը ընտրութեան նախօրեակին ընդդիմութեան վախ պատճառելու, զայն լռութեան մղելու նպատակով կատարուած է։

Ի. ԱԼԻԵԻԻ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ «ՑԱՑՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»Ը ԵՒ ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Ադրբէջանի նախագահը Մայիս 4ին բացումը կատարած է Ռամանայի մէջ հաստատուած դաղթականներու նորակառոյց ոստանին։ Այդ առիթով մեծապէս հոգեշահ խօսքերով շինուած ճառ մը արտասանած է Ղարաբաղի կնճիռին մասին, պատճառ ըլլալով Հայաստանէն պաշտօնական հերքումի արտայայտութիւններու։

Ի. Ալիեւ ըսած է թէ Ադրբէջանի մեծագոյն խնդիրը ղարաբաղեանն է եւ ինք կ'ուզէ այդ մասին տարուած բանակցութիւններու խկութիւնը հրապարակել. առ այդ հաստատած է որ բանակցութիւնները տեղի կ'ունենան Ադրբէջանի հողային ամբողջականութեան շրջանակով եւ թէ իրենք երբեք չեն հրաժարիր այդ սկզբունքէն։ Կրկնած է թէ Բաքու տրամադիր է ինքնավարութեան նախկինէն շատ աւելի բարձր աստիճան տալու Ղարաբաղին, թէ որոշ ժամանակի մը համար խաղաղապահ զօրքեր կրնան հոն փոխադրուիլ։

Շարունակելով երեւակայական բանակցութիւններու մասին ելոյթը, Ալիեւ ըսած է տակաւին թէ համաձայնութիւն գոյացած է գրաւեալ եօթը շրջանները ազատագրելու։ Ադրբէջանի անշեղ քաղաքականութիւնը այդ ուղղութեամբ է։ «Հայ ժողովուրդը երկիր ունի. եթէ Ղարաբաղի Հայերը անդամ մը եւս իրենց ճակատագիրը որոշել կ'ուզեն, թող Հայաստան երթան» ըսած է ան։

Հայաստանի պաշտօնական դէմքերուն կողմէ հարցին մասին տարբեր միջուկով կատարուած յայտարարութիւնները Ի. Ալիեւ նկատած է իրենց ժողովուրդը չը-վրդովելու քաղաքականութիւն, պնդելով որ ճշմարտութիւնը իր ըսածին մէջ է։ Ապա կրկնած է թէ համաձայնութիւն գոյացած է գրաւեալ եօթը շրջանները Ադրբէջանի յանձնելու եւ թէ հարկ է Ադրբէջան դտնուող Ղարաբաղցիները վերադառնան Ղարաբաղ, նաեւ Շուշի։ Միայն այդ բոլորէն ետք կը ճշդուի Ղարաբաղի օրինավիճակը։ Աւելցուցած է թէ ան անպայման պէտք է մաս կազմէ Ադրբէջանին, ինչպէս արդէն համաձայն են Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.–ն, միջազգային այլ կազմակերպութիւններ։

Ի. Ալիեւ չէ մոռցած ըսելու որ իրենց բանակը օրէ օր կը հզօրանայ ու Հայաստան քաջատեղեակ է այդ պարագային։ «Շրջանի ամէնէն հզօր բանակը ադրբէջանականն է։ Հայաստանի հետ նախապէս գոյութիւն ունեցող ռազմական հաւասարութիւնը ներկայիս խախտած է ի նպաստ Ադրբէջանի։ Մեր տնտեսութիւնը եօթնապատիկ աւելի հզօր է, քան Հայաստանինը» ըսած է ան։

Այս յայտարարութիւններուն անդրադառնալով Հայաստանի վարչապետ Ս. Սարգսեան ըսած է թէ գրաւեալ եօթը շրջանները յանձնելու նման համաձայնութիւն չկայ եւ թէ Ալիեւի պնդումները անհիմն են։

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի փոխ քարտուղարը Վլ. Կարապետեան եւս յայտնած է թէ առաջին անգամը չէ որ Ադրբէջանի նախագահը կը փորձէ բանակցութիւններու բովանդակութիւնը հրապարակել։ Բայց, աւելցուցած է, այս անգամ ալ որեւէ նոր բացայայտում չէ ըրած։

ՀՆԴԿԱՅ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ UCLA-Ի ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԼԻՃԵԱՆ

Հայ-հնդկական յարաբերութիւններու եւ պատմութեան նուիրուած երկրորդ նիստի վարիչն էր Լոնկ Պիչ համալսարանի դասախօս Հուրի Պէրպէրեան։ Առաջին առթիւ խօսեցաւ Օպերլին գոլէճէն Մայքըլ Ֆիշըր, որ անդրադարձաւ ԺԷ. դարուն Հնդկաստանի մէջ հայ համայնքին ու առանձնապէս կիներու եւ այրերու յատուկ դերակատարութեան։ Նշելէ ետք թէ Հայերը աշխարհի չորս ծագերուն իրենց համար ընդհանրապէս մասնայատուկ կայք մը ստեղծած են, շեշտեց թէ անոնք Հնդկաստան հասած էին նախ քան Փորթուկալցիները (1497), Մուղալները (1526), եւ անգլիական, ֆրանսական եւ այլ եւրոպական արեւելահնդկական ընկերութիւնները (ԺԷ. դարու սկիզբէն)։ Այսպէս, անոնք արդէն կը ճանչնային տեղական բնակչութիւնը եւ այնպիսի կապեր հաստատած էին տեղւոյն վրայ, որ յետագայ եկողները բնականաբար պիտի ուզէին օգտուիլ անոնց կարելիութիւններէն։ Այս շրջարկին մէջ է որ ան ներկայացուց արխիւային իր հետազօտութեանց արդիւնքներուն վերլուծումը առանձնապէս երկու Հայերու մասին, որոնք իրենց միջնակայ դիրքին ու ինքնութեան բերումով միջնորդային դեր կատարած էին եւրոպական, մուղալ եւ հնդիկ ժողովուրդներուն եւ քաղաքական կառոյցներուն միջեւ։ Մարիամ, որ մուղալ կայսերական ընտանիքի պաշտպանեալը եղած է, երկու Անգլիացիներու հետ ամուսնացած է յաջորդաբար Հընդկաստանի եւ Լոնտոնի մէջ։ Անոր պատմութեան անդրադարձած է ականաւոր թատերագիր Ճոն Տրայտըն (1631-1700) իր գործերէն մէկուն մէջ։ Իր կարգին Հռոմ, Ֆիրենցէ եւ Փարիզ ապրած կաթողիկէ Հայ մըն է՝ Մարգարա Աւանջինց, որ Ֆրանսական Արեւելահնդկական Ընկերութիւնը կը ներմուծէ հարաւային Հնդկաստան, ի վերջոյ փոխարինուելու համար Ֆրանսացի գործակատարներով։ Երկու պարագաներուն ալ, ԺԷ. դարուն Հայերու միջնակայ եւ պետականութենէ զուրկ դիրքը միաժամանակ թէ՛ պատեհութիւններ, եւ թէ՛ դժուարութիւններ կը պատճառէ անոնց բանակցային գործընթացներուն։

Լէյտընի համալսարանէն Պհասուաթի Պհաթթաչարեայ զեկուցեց հայազգի Խոճա Կրէկորիի (Գորգին Խան) մասին, որ առեւտրական գործունէութիւնը լքելով դարձած էր Պենկալի նաուապ կառավարիչ Միր Քասիմի (1760-1764) բանակին հրամանատարը, կարեւոր դերակատարութիւն ունենալով զինեալ ուժերու վերակազմակերպման եւ Անգլիացիներու դէմ կռիւներու ընթացքին, ի վերջոյ իր կարգին ըսպաննուելով, ըստ աւանդութեան՝ իւրայիններու կողմէ, իսկ զեկուցարերի առաջադրած դրոյթին համաձայն՝ անգլիացիներու մէկ դաւադրութեամբ։

Հիւրընկալ համալսարանէն փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան նախ անդրադարձաւ Եոքոհամայի մէջ Հայաստանի Ա. հանրապետութեան պատուոյ հիւպատոսուհի Տիանա Աղաբեկ Աբգարի կեանքին եւ գործին, որմէ ետք խօսեցաւ Կայկաթա՝ մեծ մանկութենէ մը ընձիւղած մեծահարուստ Խաչիկ Պօղոս Աստուածատուրեանի (Սըր Գաչիկ Փոլ Զաթըր՝ 1846-1926) մասին, որ մեծ դերակատարութիւն պիտի ունենար Հոնկ Քոնկի անտեսական վերելքին մէջ։ Յովհաննէսեան ապա ներկայացուց 2005ին Հոնկ Քոնկի մէջ Զաթըրի յիշատակին պատրաստուած ժապաւէն մը, որ ընդհանուր պատկեր մը տուաւ մեծանուն բարերարին կեանքին եւ տնտեսական ու բարեսիրական գործունէութիւններուն շուրջ։

Հարվըրտէն Գրիգոր Աֆտանդիլեան իր կարգին խօսեցաւ Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին ամերիկահայ զինուորներու եւ հնդկահայ համայնքի անդամներու միջեւ եղակի ու շատ անգամ պատահական հանդիպումներուն եւ անոնց անդրադարձներուն մասին, յատկապէս ինքնութեան եւ ամերիկեան ու հայկական զոյգ պատկանելիութիւններու տեսակարար կշիռին վրայ ատոր ունեցած ազդեցութեան վրայ։ Յաջորդ զեկուցողը՝ Հայաստանի արտաքին փոխ-նախարար Արմէն Բայբուրդեան նկարագրեց հնդկահայ ներկայ համայնքի կացութիւնը, որ հակառակ փոքրաթիւ ըլլալուն, կը փորձէ աւելի կազմակերպ աշխատանք տանիլ իր մշակութային արժէքները պահպանելու համար։ Զեկուցաբերը յայտնեց թէ տեղական համայնքի անդամները, որոնք աւանդաբար զգուշաւոր եղած են «դրսեցի» Հայերու հանդէպ, սկսած են հետզհետէ համարկել զանոնք իրենց ընկերային կեանքին։ Ներկաներու կողմէ բազմիցս կատարուած հարցումներուն պատասխանելով, Բայբուրդեան յայտնեց թէ Կայկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի «առասպելական» հարստութիւնը սահմանափակուած է գրեթէ ամբողջովին HSBC դրամատնային հաստատութեան մէջ Սըր Զաթըրի կողմէ կտակուած բաժնեթուղթերու՝ մօտ քսան միլիոն տոլարի համարժէք գումարի մը, որուն տոկոսներով է որ ներկայիս ճեմարանը ուսում կը ջամբէ գլխաւորաբար հայաստանահայ ուսանողի չափ պատանիներու։ Միւս կողմէ, ան մատնանշեց հետաքրքրական այն իրողութիւնը, որ Հնդկաստանի մէջ կան հաւանաբար աւելի հայախօս Հնդիկներ քան Հայեր. այսպէս, վերջին տարիներուն Հայաստանի համալսարաններէն վկայուած ու հետեւաբար հայերէն սորված հնդիկ նախկին ուսանողներու թիւը կը հասնի երկու հազարի, որոնցմէ մէկ քանին Նոր Տելհիի մէջ նոյնիսկ հիմնած են հայախօսութեան ակումբ մը։

Երկրորդ օրուան նիստի ընդհանուր նիւթն էր «Հեռահաս առեւտրականներ եւ Հնդկաց ովկիանոսի ջուղայական առեւտուրը»։ Զեկուցումները համադրեց UCLA-ի Պատմութեան բաժանմունքի ատենապետ Էտուըրտ Այփերս։ Առաջին ներկայացնողն էր նոյն համալսարանի Հնդկաստանի եւ Հարաւային Ասիոյ Կեդրոնի տնօրէն Սանճայ Սուպրահմանեամ, որ կեդրոնացաւ ԺԷ. դարուն Ֆրանսական Արեւելահնդկական Ընկերութեան եւ երկրի յատկապէս արեւմտեան ափի նաւահանգիստներու մէջ գործող հայ առեւտրականներու յարաբերութիւններուն վրայ, որոնք սկզբնական բարեկամական եւ իրերօգնութեան մակարդակէն հետզհետէ մտած էին մրցակցական եւ փոխադարձ անվստահութեան հոլովոյթի մը մէջ։

Երկրորդ խօսողին՝ UC-Irvine-էն Սեպուհ Ասլանեանի զեկուցումը տնտեսական ընկերաբանութենէն եւ տնտեսական ընկերաբանութենէն եկող «ընկերային դրամագլուխ»ի տեսութենէն քննելու համար աշխարհատարած ջուղայեցիներու առեւտրական գործառնութիւններուն մէջ «վստահութեան ցանցերու» առկայութիւնը։ Այս ցանցերը անոնց միջեւ վարկային եւ այլ կարգի եւ լեւմտական յարաբերութիւնները պիտի կարգաւորէին ոչ միայն անպաշտօն սովորոյթներու, այլեւ կիսապաշտօնական կանոններու եւ հաստատութիւններու միջոցով։ Այսպէս, Եւրոպայէն Ծայրագոյն Արեւելք ու Խաղաղականի կղզիներն ու հաւանաբար մինչեւ ամերիկեան ցամաքամասն անգամ հեռաձգուող առեւտրականներու ցանցերը յատուկ նշանակութիւն կու տային պատիւի եւ բարեհամբաւութեան դերին, եւ պարկեշտ գործառնութիւններ ու պայմանագրերու գործադրութիւնը ապահովելու համար ունէին միջոցառումներու յաջորդական շարք մը, որ կ'աւարտէր Նոր Ջուղայի առեւտրականներու իրաւարար ժողովին որոշումներով։

Գիտաժողովի վերջին զեկուցաբերն էր Եէյլ համալսարանէն տոքթորական թեկնածու Թաթիանա Սէյխաս, որ փաստեր բերաւ ԺԷ. դարու սկիզբը Ջուղայեցի առեւտրականներու ամերիկեան ցամաքամասի վրայ ներկայութեան։ Սէյխաս մանրամասն ուսումնասիրութեան եւ վերլուծումի ենթարկած է Մեքսիքօ քաղաքի Հաւատաքննական Ատեանի արձանագրութիւնները, որոնք լոյս կը սփռեն Ջուղայեցի տոն Փետրօ տի Զարաթէ Քիխանօ անուն առեւտրականի մը կեանքին եւ մինչ այդ անոր ունեցած առեւտրական գործունէութեան եւ անձնական կապերուն վրայ։ Զարաթէ ստիպուած էր երկիցս ներկայանալ հաւատաքննական ատեանին առջեւ, ինքզինք արդարացնելու համար հերձուածողութեան ամբաստանութիւններէ, որոնք կու գային զոյգ մը իրենց կարգին հայ՝ կաթողիկէ Ֆրանսիսկեան միաբաններէ. ասոնք այդ ատեն տիրող սովորութեան համեմատ եկած էին ժամանակի հարստութեանց աղբիւր ամերիկեան ցամաքամասը, իրենց համայնքին համար հանգանակութիւն կատարելու նպատակով։ Իր փայլուն զեկուցման մէջ Սէյխաս ներկաներու ուշադրութիւնը հրաւիրեց ոչ միայն տուեալ անձի 1723-1731 Մեքսիքոյէն Աքափուլքօ եւ անդին՝ Փիլիպեան կղզիներու հետ կատարած գործառնութիւններուն վրայ, այլեւ ուշագրաւ օրինակ մը բերաւ պատմական փաստաթուղթի մը վերլուծման բազմակողմանի կարելիութիւններէն, որոնք կը վկայեն, ի միջի այլոց, քաղաքի մէջ առկայ փոքր համայնքի մը մասին, հազուագիւտ օրինակ մը կ'ընձեռեն հեռաւոր ժամանակաշրջանի մը մէջ ապրած անձերու խօսելաձեւի եւ մտածելակերպի բառացի արձանագրութեան ու առեւտրականի մը մտերիմ կենսագրական տուեալներու վերականգնումին, ինչպէս նաեւ լուսարձակի տակ կ'առնեն հայկական կանուխ Սփիւռքի տնտեսական գործունէութեան եւ ընկերային փորձառութիւններու բացառիկ օրինակ մը։

Գիտաժողովը անգամ մը եւս փաստ հանդիսացաւ այն իրողութեան, որ հարկաւոր է Հայոց պատմութեան եւ հայ գաղութներու ուսումնասիրութեան արդիւնքները հունաւորել միջազգային վարկի տէր հաստատութիւններու եւ գիտական հաւաքականութեան կողմէ ընդունուած սովորոյթներու ընդմէջէն, որպէսզի նախ՝ դուրս գանք մեր տուեալները մենք մեզի համար գրելու եւ սպառելու ինքնափակ անելէն, եւ միւս կողմէ մենք մեզի կարելիութիւնը տանք զանոնք բաղդատելու արտաքին եւ յարաբերաբար առարկայական չափանիշներու հետ, ու վերջապէս օգտուինք անսպասելի անկիւններէ եկող վերլուծումներու թարմացուցիչ մուծումէն։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ

ՇԱՐԱՆԹՈՆ ԼԸ ՓՈՆ

Ապրիլ 26ին, տպաւորիչ արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ, երրորդ տարին ըլլալով կազմակերպուած Շարանթոն լը Փոնի թաղապետութեան եւ Մարն-լա-Վալէի մշակութային միութեան կողմէ, Խաչքարին առջեւ (գործ Ռուբէն Եսայեանի)։ Բացումը կատարեց տիկին Անի Փիլիպոսեան, ԱՔԱՄ-ի նախագահուհին, ներկայացնելով յայտագիրը։ Առաջին խօսքը տուաւ Շարանթոնի քաղաքապետին՝ Պրն. Պրէթիյոնի, որ անդրադարձաւ Հայաստանի տարուան Ֆրանսայի մէջ եւ իր երախտագիտական զգացումները յայտնեց հայ գաղութներուն Ֆրանսայի մէջ իրենց բերած աշխատանքին եւ ապրելակերպին համար։ Տիկին Փիլիպոսեանի յուզիչ ելոյթէն ետք, խօսք առաւ Մէղոն-Ալֆորի երեսփոխան - քաղաքապետը՝ Պրն. Միշէլ Հերպիյոն, որ արտայայտեց իր յուզումը Հայոց ցեղասպանութեան համար, ճշդելով թէ ինք անձնապէս քուէարկած էր Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը 2001 Յունուարին, Ազգային ժողովին մէջ, ինչպէս նաեւ օրէնքի առաջարկը որու նպատակն էր պատժել անոր ժխտումը, յոյս յայտնելով որ, ի մօտոյ, կը վաւերացուի Ծերակոյտին կողմէ։

Ելոյթներէն ետք, Ս. Մեսրոպ կրթարանի աշակերտներու երգչախումբը հայկական երեք երգեր երգեց Պրն. Եորդանճեանի զեկավարութեան տակ։ Հուսկ, տիկին Փիլիպոսեան հրաւիրեց հայր Ներսէհը, որ Գիւտ արքեպիսկոպոսը կը ներկայացնէր, որ երկու սարկաւագներու հետ արտասանեց աղօթքները։ Աւարտին, տիկին Փիլիպոսեան շնորհակալութիւն յայտնեց պաշտօնական անձերուն եւ խօսք առնողներուն։

ՏԱՆԻԷԼ

ԼՈՆՏՈՆ

Ցեղասպանութեան ճանաչումի յանձնախումբը նախ քայլարշաւ մը կազմակերպած էր Շաբաթ Ապրիլ 21ին Մարպըլ Արչի հրապարակին վրայ. մասնակցեցան մինչեւ իսկ Մանչէսթըրէն, Լիվըրփուլէն Հայեր։ Խումբ մը ՀՄԸՄ-ականներ անգլիական ու հայկական դրօշակներով, թմբուկի ծանր հարուածներով առաջնորդեցին թափօրը, ոստիկաններուն հսկողութեամբ։ Երթին հետզհետէ մասնակիցներով ցուցարարներու թիւը հասաւ հազարի, ինչ որ բացառիկ երեւոյթ է Լոնտոնի նման անհամաձայն համայնքի մը համար։

Քաջալերելի երեւոյթ էր տեսնել մեծաթիւ երիտասարդները որոնք թռուցիկներ կը բաժնէին անծանօթներու, նաեւ երիտասարդ մայրերը որոնք կը մասնակցէին իրենց մանկատի զաւակներուն հետ։

Թռուցիկներու բաշխումին հետ կը լսուէր նաեւ բարձրախօսէն օր. Միմի Եղոյեանի կողմէ մշակուած անգլերէնով հայ ժողովուրդին տեղահանութեան ու բնաջնջումին ահաւոր պատմութիւնը։

Միջոց մը թափօրին կողքին, ոստիկաններու հետ կը քալէր թրքական դրօշակով զգեստաւորուած կին

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

մը: Թրքուհի մըն էր. «Եկած եմ տեսնելու եւ լսելու Հայերուն ստախօսութիւնը եւ շինծու պատմութիւնը» ըսաւ օրինակ բերելով Իրաքի, Պաղեստինի եւ ուրիշ երկիրներու պատերազմները: Թրքերէնով պատասխանեցի իրեն. «Ես Հաթայ ծնած եմ, Մուսալեռ, մանկութեանս գաղթական եղած եմ Լիբանան, հիմա Լոնտոն կ'ապրիմ գաղթական, իսկ ներկայիս իմ պապերուս տան մէջ կը բնակի Մուսթաֆա-Ալի անունով Թուրք մը»: Նոյն ատեն ցոյց տուի Հրանդ Տինքին մեծ նկարը, ուրիշ պաստառներու կարգին: Դարձեալ ըսաւ. «սուտ է այս բոլորը»: Ապա կեղծ համբոյր մը դրոշմելով երեսիս, ծիծաղելով հեռացաւ: Կէս ժամ ետք տեսայ որ անունը Շէրմին Մուսթաֆա էր եւ Թրքական հեռատեսիլին թղթակցութիւն կ'ընէր ոստիկաններու հսկողութեամբ:

Անծանօթ զինուորին յուշարձանը ՀՄԸՄ-ականները չրջապատեցին, խոր լռութեան մէջ դեսպանատան եւ եկեղեցական խորհուրդին ներկայացուցիչները ծաղկեպսակներ զետեղեցին, հայաստանցի ուսանողներ մէյմէկ վարդ դրին. յետոյ առաջնորդ Նաթան եպիսկ. եւ Շնորհք քահանայ աղօթքով ոգեկոչեցին մէկուկէս միլիոն նահատակները. հաւաքը աւարտեցաւ խմբովին երգուած Մեր հայրենիքով:

Նոյն գիշերը Իլինկ թաղամասի քաղաքապետութեան սրահին մէջ մօտ 350 հոգիի մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ գրական-գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը: Ներկայ էին քաղաքապետուհին Տիանա Փէկը, երեսփոխան Ստեֆան Փաունտ, Հայաստանի դեսպանը Վահէ Գաբրիէլեան, պաշտօնական դէմքեր:

Գեղարուեստական բաժինով հանդէս եկան Շարաթօրեայ դպրոցին աշակերտները. ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Ս. Փաունտ. Անգլիոյ հայութեան կեանքին լաւատեղեակ Բանուորական կուսակցութեան այս երեսփոխանը իր անկեղծ ու քաջալերական արտայայտութեամբ «մատը վէրքին վրայ» դնելով կոչ մը ըրաւ ներկաներուն. ըսաւ թէ ամբողջ Մեծն Բրիտանիոյ Հայերը հարկ է համախմբուին «Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումի յանձնախումբ»ին շուրջ, որպէսզի իրենց նպատակներուն հասնին:

Ոգեկոչումի հանդէսը վերջ գտաւ առաջնորդին աղօթքով:

Մ. ՉԱՓԱՐԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՑԺՄԷԱԿԱՆ

ՇԱՔԱՐԱԽՏԻ ԾԻՆԵՐԸ

Աշխարհի տարածքին շաքարախտաւորներու թիւը 200 միլիոնի կը հասնի. անոնք իրենց արեան մէջ բնականէն վեր քանակով շաքար կ'ամբարեն, որովհետեւ այս քանակը կանոնաւորող գեղձերը՝ էնսիւլինը, կամ փանքրէասի բջիջներուն կողմէ բաւարար չափով չարտադրուիր եւ կամ ազդեցիկ չէ: Ամէն անձ, երկրորդ դասակարգի շաքարախտի դէմ նոյն ծնունդը չունի. չափահասներու յատուկ շաքարախտի այս տեսակը փանքրէասի բջիջներուն ճախող գործունէութեան հետեւանքն է եւ ոչ միայն կրաւորական (գերծանրութիւն, ֆիզիքական ծուլութիւն) կենցաղակերպի, այլ նաեւ ծինական նախատրամադրութեան (prédisposition): Ո՞ր ծիները դեր խաղացող ծիները:

Լիլ քաղաքի Փասթէօր հետազօտական կեդրոնի պրպտողներու խումբ մը, Մոնրէալի Մաք-Կիլ համալսարանի գործակիցներուն հետ երեւան հանած են, երկրորդ դասակարգի շաքարախտի մէջ ծինական ախտաբանութեան 70 տոկոսը ներկայացնող 4 ծիները: Ասոնցմէ երեքը էնսիւլինի քանակի կանոնաւորումը կ'ապահովեն, իսկ չորրորդը էնսիւլին արտադրող փրոթէինի մը պատրաստութեան պատասխանատուն կը հանդիսանայ: Այսպէսով այս չորս ծիները գլխաւոր գործօնները կը նկատուին ենթակայնի երկրորդ դասակարգի շաքարախտ ցուցաբերելու նախատրամադրութեան:

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՏԱՄՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ԴԵՂ ԿԸ ՍՐՍԿԵՆ

Գերմանական կենսաբուժական մասնագէտներ յաջողած են պատրաստել ատամնային սարքաւորում մը որ դեղ կ'արտածորէ: Այս համակարգը ներկայիս փորձակութեան դրուած է այն հաշիշամոլներուն մօտ որոնք թմրեցուցիչի ենթակայութենէն ձերբազատիլ կը փորձեն: Փոքր ատամնաչար մը՝ երկու արուեստական աղօրիէ բաղկացած, կը զետեղուի հիւանդի բերնին մէջ, ուր գործօն դեղը մթերուած է եւ կարճ ժամանակ յետոյ կ'արտածորի լորձունքին մէջ: Բերնին մէջ հոսող քիմիական բաղադրութիւնը կը մեկնի մանր խողովակէ մը եւ որուն քանակութիւնը կանոնաւորուած է, որոշ հեռաւորութենէ մը իր հեռավար սարքին միջոցաւ գործողութեան հետեւող բժիշկին կողմէ՝ ըստ պահանջի: Այս համակարգը կրկնակի առաւելութիւն կը յայտնաբերէ. նախ թմրեցուցիչի չափազանցուած գործածութիւնը կ'արգիլէ, եւ մանաւանդ կը կանոնաւորէ հիւանդին դարմանումը: Վերջապէս, երբ դեղը սպառած է, էլեկտրոնական համակարգ մը տեղեակ կը պահէ հիւանդը, որպէսզի այս վերջինը նորոգէ իր սարքաւորումը:

ՑԵՐԵԿՈՒԱՆ ԿԱՐՃ ՀԱՆԳԻՍՏԸ ՍՐՏԻՆ ՕԳՏԱԿԱՐ

Վերջերս ստուգուած է որ կարճ հանգիստի սիրահար երկիրներու մէջ սրաերակային հիւանդութիւններու թիւը նահանջ կ'արձանագրէ: Հարվըրտի եւ Ամէնքի համալսարանի պրպտողներ գործակցաբար փորձի ենթարկած են 20-86 տարիքներու միջեւ 23·681 Ցոյներ, ճշդելու համար հազարամեայ անցեալ ունեցող այս սովորութեան բարեմասնութիւնները: Առաջին անգամն է որ այս տարողութեամբ ուսումնասիրութիւն մը կ'իրագործուի: Եզրակացութիւն՝ այն կիները եւ այրերը որոնք կէսօրուան ճաշէն յետոյ շաբաթը երեք անգամ, երեսունական վայրկեան կը քնանան, իրենց սրտերակային հիւանդութեան հաւանականութիւնը 37 տոկոսով կը նուազեցնեն: Հեղինակներու մեկնաբանութեամբ, այս բարելաւման պատճառը ջղապըրկումի անհետացումն է հանգիստի ընթացքին:

ՁԿՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ (AQUACULTURE) ՁՈՒԿԻ ՍՊԱՌՈՒՄԻՆ 50 ԱՌ ՀԱՐԻՒՐԸ Կ'ԱՊԱՀՈՎԷ

Գիտէի՞ք, թէ 2004ի ընթացքին 115 ընտանիքի պատկանող 336 անասնատեսակներ ձկնաբուծութեան արտադրութիւնը կազմած են: Անոնք 50 միլիառի մօտ տնտեսական հարստութիւն մը կը ներկայացնեն: Զանգուածային տեսանկիւնէ դիտուած, 59·4 միլիոն թոննոց այս ճարտարարուեստը, աւանդական ձկնորսութեան, 96·4 միլիոն թոնի զանգուածին բաղդատմամբ, աշխարհի ձկնորսութեան մէկ երրորդէն աւելին կը համապատասխանէ: Այս թիւերը 1950էն ի վեր տարեկան 9 առ հարիւրի մօտ աճ արձանագրած են: Անուշ թէ աղի ջուրի մէջ իրականացուած ձկնաբուծութիւնը ընդհանրապէս ասիական երկիրներու մէջ եւ ի մասնաւորի Չինաստանի մէջ մեծ զարգացում ունեցած է: Այս վերջինը աշխարհի ձկնաբուծական արտադրութեան 70 տոկոսը կը ներկայացնէ: Այսուհետեւ, աշխարհի ձկնեղէնի արտադրութեան կէսը նոյն ակունքը ունի: Լօռերու արտադրութեան 23 առ հարիւրը, կակղամորթերուն 22 առ հարիւրը եւ խեցեմորթերուն 6 առ հարիւրը բուծանուած են: Ձկնաբուծութիւնը այսուհանդերձ չրջապատին համար որոշ վտանգներ կը ներկայացնէ, ինչպէս ընտանի տեսակներու բնական մթնոլորտը փոխելու հաւանականութիւնը, ինչպէս նաեւ բնական մթնոլորտին ապականումը:

ԱՐՏԱՇՆՉԵՑԷ՛Ք ԶՕՐԱՒՈՐ, ԸՍԵՄ ՉԵԶԻ ԹԷ ՀԻՒԱ՞ՆԴ ԷՔ ԹԷ ՈՉ

Շունչը հոտոտել, հիւանդութեան մը նախանշանը տեսնելու նպատակաւ, բժշկութեան պատմութեան մէջ նորութիւն չէ: Արդարեւ, Հիպոկրատ յայտնաբերած էր թոքախտաւորներու շունչին մէջ նեխած ձուկի հոտը: Ինչ որ նորութիւն է, այն է շունչին կատարած դերը, շունչը հոտոտելով քաղցկեղի ախտանշանի փնտռտուքի նպատակով: Գալիֆորնիոյ քաղցկեղի հիմնարկը փորձարկութիւններու ձեռնարկած է, թմրեցուցիչի զգայուն 5 մարդուած շուներու հոտառութեան ներկայացնելով 168 փորձի սրուակներ որոնք թոքի, կուրծքի քաղցկեղէ տառապող հիւանդներու ,ինչպէս նաեւ առողջ անձերու շունչերը կը պարունակէին: Շունները որոնք մարզուած էին դրական արդիւնքի պարագային պառկելով պատասխանել, փորձի աւարտին յաջողած են քաղցկեղի պարագաներուն 99 առ հարիւրը եւ 88 առ հարիւրը երեւան հանել (այս երկու արժէքները երկու տարբեր քաղցկեղի գոյութեան պատճառաւ): Այս փորձը կը հաստատէ այն իրողութիւնը թէ խլիրդային բջիջներ մասնայատուկ կենսաքիմիական բաղադրութիւններ կ'արտադրեն: Յաջորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ ճշդել այն քիմիական միացութիւնները որոնց զգայուն են շունները: Այսպիսով քաղցկեղի կանուխ ախտաճանաչումը իրականութիւն կրնայ դառնալ:

Քաղեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՊ

ԱՑՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՕՐԸ

Ռաեւսկին հայրենիքի պարծանքն էր: Իսկ Թէոդոսիացիք հպարտանում էին իրենց նախկին քաղաքաղլխով, որին անարդար կերպով պաշտօնազրկել էին:

Սեմէոն Միխայլովիչ Բրոնեւսկին, արդարամիտ ու կրթուած մարդ լինելով, հոգում էր Թէոդոսիայի մասին: Նրա ջանքերով քաղաքում բացուել էր նահանգական դպրոց ու թանգարան:

Տեսնելով մարդկանց աշխոյժ հոսքը, Ռաեւսկին ու Բրոնեւսկին իջան կառքից եւ սիրալիր գլուխ տուին քաղաքացիներին:

Գեներալի դուստրերը՝ միւս կառքից նոյնպէս իջան: Աւագ քոյրերը ամբոխի միջով քայլում էին հանգիստ ու անկաշկանդ, ասես ամենեւին չզգալով քաղաքացիների՝ իրենց ուղղուած հետաքրքրասէր հայեացքները: Մինչդեռ կրտսերը՝ Մաշան, – թուխ աչքերով ու երկար, սեւ հիւսերով աշխոյժ այդ պարմանուհին,– ակնյայտ հետաքրքրութեամբ էր զննում շուրջը խմբուող մարդկանց: Նաւամատոյցին չհասած, նա երկար կանգ առաւ մի տեղում եւ յետ մնաց քոյրերից:

Սպասելով որ եղբայրը՝ Նիկոլայն ու նրա երիտասարդ ուղեկիցը հաւասարուեն իրեն, Մաշան դիմեց վերջինիս ու ասաց.

– Նայեցէք, Ալեքսանդր Սերգեւիչ, դէպի աջ, տարեց մարդու գրկի տղային: Նա ինչ-որ բանով նման է ձեզ:

Պուշկինը նայեց Մաշա Ռաեւսկայայի ցոյց տուած ուղղութեամբ եւ տեսաւ խոշոր, փայլատակող աչքերով թխադէմ մանչուկին:

Կոնստանտին Հայվազովսկին նկատեց որ հիանում են իր որդով:

Հայրական հպարտութեամբ համակուած՝ նա կրծքին սեղմեց փոքրիկին եւ կամաց շշնջաց ականջին.

– Տե՛ս, Օննիկ, տես, սպիտակ դգեստով այն օրիորդը... քեզ է նայում...

Յովհաննէսը պտըտեցրեց փոքրիկ գլուխը, եւ նրա հայեացքը մի պահ հանդիպեց միջահասակ, վտիտ երիտասարդի կապոյտ աչքերին:

Քիչ անց երկկայմ առագաստանաւը բարձրացրեց խարիսխներն ու դանդաղ սկսեց հեռանալ: Քաղաքացիները երկար նայում էին, մինչեւ որ նաւը բոլորովին անյայտացաւ հորիզոնում:

Արեւը մայր մտաւ: Լեռների ու ծովի վրայ դանդաղօրէն սկսեց փռուել իրիկնային աղջամուղջը:

Նաւի տախտակամածից Ռաեւսկին եւ նրա ուղեկիցները երկար նայում էին հայեացքի առջեւից անյայտացող Դէոդոսիային:

Նրանք նաւախուց գնացին միայն այն ժամանակ, երբ մշուշի մէջ բոլորովին չքացան ճենովական հնօրեայ աշտարակները:

Միայն Պուշկինն էր, որ ամբողջ գիշեր մնաց տախտակամածին: Գիշերային այդ խաղաղ ժամերին նա գրեց իր լաւագոյն ստեղծագործութիւններից մէկը՝ «Մարեց ցերեկային լուսատուն» բանաստեղծութիւնը:

Տասնվեց տարի անց մեծ բանաստեղծը պիտի յիշէր Նաւի վրայ անցկացրած իր այս գիշերը, երբ խաւարում առկայծող հարաւային աստղերի ներքոյ նա միայնակ քայլում էր տախտակամածին ու մտքում արտասանում հէնց նոր յղացած բանաստեղծութեան տողերը:

Պիտի յիշէր Պետերսբուրգում՝ Գեղարուեստի ցուցահանդէսում ծանօթանալիս երիտասարդ նկարիչ Յովհաննէս Հայվազովսկու հետ:

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Յովհաննէսն արդէն ութ տարեկան է. նա սիրում է իր հայրենի քաղաքը: Սիրում ծովի թածխոտ, տօթակէզ կապոյտը, որ ամէն առաւօտ զարթնելով տեսնում է իր սենեակի բաց լուսամուտից:

(Շար. 7)

ՄԱՐՍԷԼ.–
Սոնիա Յովսէփեան,
Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան եւ զաւակը՝ Կորիւն,
Տէր եւ Տիկին Պրիւնօ Մարտիրոսեան եւ զաւակները,
Տիկին Լիւսի Միլտոնեան, զաւակներն ու թոռները,
Յովսէփեան, Գուլյումճեան եւ Խարախանեան ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, նանիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԷՕԹԷՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ-Ի

(ծնեալ Խարախանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 10, ժամը 10:30ին Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լէ Ղ'Օլիվի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.– Մեր ցաւակցութիւնները Սոնիա Յովսէփեանի, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանի եւ ընտանիքին:

(Շար. Ա. էջէն)

ճայնասփիւռէն, որ որոշած են Ֆրանսա վերադառնալ եւ Թողուլ Կչթատի (Զուիցերիա) ապաստարանը, ուր դացած էին խուսափելու համար Ֆրանսայի տուրքերէն: Երգիչը, Զուիցերիայէն զատ, հպատակութեան դիմում մը նաւ ըրած էր Պելժիա, որպէսզի ընդունման պարագային, այդ ճամբով շունչը Մոնաքօ առնէ: Հիմա, այլեւս հանգիստ է, շնորհիւ Սարքոզիի խոստումներուն եւ կը վերադառնայ Ֆրանսա «զոր շատ կը սիրէ»:

ՏՐԷՑԻԻՍ, Մայսէյլի Ֆութպոլի խումբին գլխաւոր բաժնետէրը Ք.–ի դէմ դատի դիմած է զեղծարարութեան եւ խաբեբայութեան ամբաստանութեամբ, ձէք Քաշքարի դէմ վիժած ծրագրին ջրջաղօտիին մէջ: Այս վերջինը կեղծած էր դրամատան երաշխաւորութիւնը (115 միլիոն եւրօ) որ պէտք է ապահովէր թէ դրամը ունի:

Messe de Requiem

Madame Anahid Agoneyan-Veilleux et ses enfants Gayané Veilleux et Julien Veilleux annoncent qu'une messe de requiem sera célébrée le dimanche 13 mai à 10 heures 30 en l'église arménienne Saint Grégoire l'Illuminateur; 6 rue du Père Komitas, 92370 Chaville, à la mémoire de leur sœur et tante

SONA AGONEYAN

Rencontre avec Marc Nichanian

Mardi 15 mai à 19 heures,
à l'occasion de la parution de «Entre l'art et le témoignage. Littératures arméniennes au XXe siècle, Vol. 2 : Le deuil de la philologie» de Marc Nichanian (MetisPresses, Genève) : En présence de Catherine Coquio.

71 rue Saint-Jacques, 75005 Paris
(annexe de la libérairie Vrin).

2007, ANNEE DE L'ARMENIE

Faites un voyage inoubliable en Arménie et au Karabagh

avec l'**U.C.F.A.F.**
(Union Culturelle Française des Arméniens de France)
6 Cité du Wauxhall - 75010 Paris
Tél. : 01 42 08 76 45 de 15 à 17h
www.ucfaf.com

du samedi 21 juillet au dimanche 5 août

1495 Euros pour 16 jours/15 nuits
(base demi pension — chambre double)

Renseignements et inscriptions
(avant le 18 mai dans la mesure des places disponibles)
— Mme Yazidjian: 29-32 ave. Pasteur 93100 Montreuil
Tél. : 01 42. 87. 95. 98

Manifestation organisée dans le cadre d'«Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
CENTRE DE RECHERCHES ARTISTIQUES
«DIKRAN TCHOUHADJIAN»
AVEC LE CONCOURS DE LA MUNICIPALITE DE CLAMART
présentent

MESROBADON

Pièce historique du poète contemporain
KHRAKHOUNI
La création de l'alphabet arménien au Ve siècle
Spectacle audiovisuel conçu par
GERALD PAPASIAN
Avec la complicité musicale de **Narek Dourian**
Création vidéo montages de **Jean-Louis Benoît**
Conception et coordination de **Hilda Kalfayan-Panossian**

En deuxième partie
Gerald Papasian présente
une adaptation française des scènes de comédie arméniennes
avec des artistes du théâtre français
Textes de **Baronian, Odian, Toumanian**
et un hommage au poète **ZAHRAD**

Dimanche 13 mai 16 heures 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 route du Pavé Blanc — 92140 PETIT-CLAMART
P.A.F. : 20 euros — Enfants jusqu'à 12 ans : 10 euros
Intermittents du spectacle : 10 euros
Réservation : Association Machtotz : Tél.: 01 47 50 97 51
De la Mairie d'Issy prendre le bus 190 et descendre à Pavé Blanc.
Et pour les bus 189, 289, 295, 395 descendre à la station G. Pompidou.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջերջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»:

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի ջրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտապէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ.– 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին:

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20.30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ ԽՐԱԽՃԱՆՔ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ-ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի **PACI** սրահին մէջ. հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

ԳՐԻՇԱ-ն կը խանդավառէ ձեռնարկը

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation.
Vous aimez les enfants.
Vous aimez l'ambiance arménienne.

Vous êtes titulaire du BAFA ou peut être pas.

Rejoignez notre équipe d'animation du séjour d'août 2007 pour encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura du 30 juillet au 13 août 2007.

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

Solidarité protestante France - Arménie

vous invite

1) à son Assemblée générale le 13 mai à 14h15
dans la crypte du Rosaire de l'Eglise Saint Sulpice
4 rue Palatine, Paris 6e

2) au Concert Flûte et Harpe du duo Thaïs: Florence BELLON et Caroline REMPP,
qui suivra, dans la même salle, le 13 mai à 17 heures Mozart, Moussorgski, Debussy, Khatchatryan...). Ce concert et donné au profit de SPFA, pour la restauration de l'église du village de Khatchen, au Karabagh. Entrée libre, et collecte.

Ceux qui veulent participer à un don pour la restauration de cette église peuvent aussi envoyer un chèque à SPFA : 1 rue Cabanis, 75014 Paris (Un reçu fiscal sera envoyé à tout donateur).

3) à un voyage en Arménie et au Karabagh, du 29 octobre au 9 novembre
Prix : 1.400 euros
(Voyage œcuménique, culturel, humanitaire —
Accompagnateur : Pasteur Samuel SAHAGIAN)
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à SPFA
(Programme détaillé sur demande)

Les activités du mois de mai DU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE
Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**
L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT de PIANO, avec les élèves du Conservatoire de de la Classe de Mme Juliette YILMAZIAN.
Au programme : Beethoven — Fauré — Glinka — Liszt — Rachmaninoff...
Samedi 12 mai à 17 heures
au Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 11
VENDREDI
11 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·703 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·703

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ, Մայիս 9ին դեռ Փարիզ չվերադարձած, իր ճոկիճկին ընթացքին բացատրութիւններ տուած է իր արքայական արձակուրդին մասին: Շեշտած է՝ «պահուըտելու միտք չունիմ դուրս գալու միտք չունիմ, ներողութիւն խնդրելու միտք չունիմ. չեմ հասկնար ո՞ւր է բանավէճը: Արձակուրդս մէկ սանթիմ չէ արժած հարկատուներուն»: Ու նորընտիր նախագահը կ'ըսէ թէ զինք հիւրընկալողը (Պոլորէ) քսան տարուան բարեկամ մըն է, աւելցնելով թէ պէտք է բազմաթիւ Պոլորէներ, Պուիկներ, Լակարտէրներ ըլլան, մարդիկ որոնք իրենց մեծ ձեռնարկներուն շնորհիւ աշխատանք կը ստեղծեն: Սարքոզի Փարիզ հասաւ նոյն գիշերը եւ յաջորդ առտուն ալ (Մայիս 10) Շիրաքի հետ մասնակցեցաւ դերութեան Ջնջումի ոգեկոչման արարողութեան, Լիւքսանպուրկի պարտէզներուն մէջ:

ՅՈՑՑԵՐԸ կը շարունակուին Փարիզ եւ այլ քաղաքներու մէջ եւ ցուցարար ուսանողները բիրտ հակազդեցութեան կը բախին ոստիկանական ուժերուն կողմէ: Անմիջական դատավարութիւններու ընթացքին ալ ոմանք բանտարկութեան դատապարտուած են (քանի մը ամսուան): Միւս կողմէ Փարիզ 1 համալսարանը (Թոլպիաք) լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ 500 ուսանողներ աւելի քան երեք ժամ ժողով դումարած են եւ գործադուլի որոշում տուած: Կը նախատեսուէր նաեւ ցոյց մը Պուլվար Սէն-Միշէլ: Ոմանք կը պահանջեն նոյնիսկ որ նախագահական ընտրութիւնը ջնջուի, ուրիշներ կ'ոգեկոչեն 68 Մայիսը «փոխելու համար պատմութեան ընթացքը եւ չիյնալու արքայական վարչակարգի մը մէջ, գլուխն ունենալով իշխանութեան ծարաւի անձ մը»: Յոյցեր տեղի ունեցած են Փարիզէն զատ Թուլուզ, Պորտօ, Ռէն, Լիոն, Շաւլըվիլ-Մէզիէր:

ՀԻԻՍԻՍԱՑԻՆ ԻՐԱՔԻ քիւրտ ղեկավարը Մ. Պարզանի ելոյթ մը ունեցած է Եւրոպական Խորհրդարանին Արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ. խօսքի քննադատած է Թուրքիոյ ընթացքը, ըսելով որ սպառնալիքը այլեւս ընդունելի լեզու չէ քաղաքականութեան մէջ եւ թէ իրենք կողմնակից են երկխօսութեան: «Մենք ոչ ոքի կը սպառնանք, ոչ ոքի ալ կ'արտօնենք որ մեզի սպառնան: Մեր չինիչ կեցուածքը չի նշանակեր թէ մեր իրաւունքներէն զիջումներ պիտի ընենք» ըսած է ան: Թուրքիոյ սպայակոյտի պետին Իրաքի մէջ զինուորական միջամտութեան մը կոչերը երկրին ընտրական շրջանին կապած է Պարզանի, ըսելով թէ Անգարա եթէ յամառի ՓՔԿ-ի դէմ պատերազմի դաշտարին վրայ, կը ձախողի: Պարզանի մերժած է Քէրքիւքի օրինավիճակին մասին հանրաքուէն յետաձգելու կոչերը: Ուզած է որ Եւրոպա այդ մարզին մէջ օգնական ըլլայ իրենց:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ միջեւ մթնոլորտը օրէ օր աւելի լարուած է եւ արտաքին նախարարը կ'ամբաստանէ Եւրոպական Միութիւնը եւ ՕԹԱՆ-ը, որ պատմութեան իրականութիւնը կը փոխեն, գօրավիգ ըլլալով Էսթոնիոյ: Այս պայմաններուն մէջ, Սամարայի (Վոլկայի ափին) վեհաժողովը Ռուսաստանի եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ, տաղնապալի բնոյթ կրնայ առնել Մայիս 17ին եւ 18ին: Էսթոնիոյ հետ հարցը ծագած էր երբ Ապրիլ 27ին տեղափոխուած էր խորհրդային զինուորական արձանը Թալինի կեդրոնէն դէպի զինուորական գերեզմանատուն մը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Հելմանդ գաւառի կառավարիչը յայտարարած է որ ամերիկեան ուժերու ռմբակոծութիւնը, Մայիս 8ին, 21 ընակիչի մահուան պատճառ եղած է: Աֆղանները կը բողոքեն համախմբման ուժերու տեւական պաւիւռներուն դէմ: Ռմբակոծութիւններուն պատրուակը Թալիպաններու հալածանքն է: Աֆղանները կը բողոքեն նաեւ որ կառավարութիւնը զիրենք չի պաշտպաներ:

ԷՐՊԻԼԻ մէջ (Իրաքեան Քիւրտիստան) Թակարդ բեռնատար մը պայթած է, որու հետեւանքով 14 հոգի մեռած է, 87 հոգի ալ վիրաւորուած են: Ոճրափորձը գործուած է Մայիս 9ին, մինչ ԱՄՆ-ու փոխ նախագահը՝ Տիք Շէյնէ Պաղտատ կը գտնուէր: Դէտերու կարծիքով կացութիւնը ծանր է եւ քաղաքացիական պատերազմի ալ վախ կայ:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵՐԸ մեծամասնութեամբ քուէարկած են ի նըպաստ Սարքոզիի (53,99%), բայց համեմատութիւնները կը տարբերին ըստ երկիրներու: Արդարեւ, հանրավճիռի ընոյթ առած է Իսրայէլ 89,6% համեմատութեամբ: Հայաստան ալ համեմատութիւնը հասած է 79,8%ի:

ՊԱՅՐՈՒ Մայիս 10ին կը հռչակէր իր նոր կուսակցութեան՝ «Դոմոկրատ Շարժում»ին ծնունդը, բայց աւելի քան երբեք առանձին մնացած է: Իր 29 երեսփոխաններէն 22ը միացած են Իր. Էմ. Փի.ի:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Եբրայական համալսարանի Հնախուզական հիմնարկի դասախօսը՝ Եհուտ Նեցէր Մայիս 8ին Այսրբյորդանանի մէջ դամբարան մը յայտնաբերած է որ կրնայ Հերովդէսի դամբարանը ըլլալ: Ան իշխած է Ք. ա. 37էն 4ի միջեւ: Նեցէր եւ իր խումբը 1972էն ի վեր հետազօտութիւններ կը կատարէին: Աւետարանական գրութիւններու համաձայն Հերովդէս Անմեղներու ջարդը հրահանգած է, որ մղած է Յովսէփն ու Մարիամը Եգիպտոս փախելու:

ՍԵԿՈՒԼԷՆ ՌՈՒՍՅԱԼ եւ ՖՐ. ՀՈԼԱՆՏ իրենց փաստաբանին դիմած են, որպէսզի դատի դիմէ գիրքի մը դէմ որ լոյս կը տեսնէ Մայիս 11ին եւ խորագրուած է «Լա Ֆամ Ֆաքալ»: Հեղինակներն են Մոնտի երկու աշխատակիցներ՝ Ռաֆայէլ Պաքէ եւ Առիան Շըմէն, որոնք կ'ոգեկոչեն «ամուսնական տաղնապ մը», որ ծնունդ առած է 2006 Նոյեմբերին: Հեղինակները կը պնդեն որ քաղաքական քըն«նութիւն մըն է եւ իրենց անձնական կեանքին մասին գիրք մը չէ, բայց ենթակաները համաձայն չեն: Հեղինակներուն համաձայն, Սեկոլէն Ռուայալ նախանձոտ է եւ մտահոգ որ Ֆր. Հոլանտ շատ կը զբաղի լրագրող կնոջմով մը, որ իր թերթին համար կը հետեւէր կուսակցութեան քարտուղարին: Զանազան միջամտութիւններէ եւ տնօրէնութիւնը ճամբու կը դնէ լրագրողուհին: Սեկոլէն Ռուայալ սպառնացած է Հոլանտի՝ «եթէ փորձես արգելք ըլլալ ընտրած ճամբուս, զաւակներուդ երեսը չես տեսներ»: Փաստաբանը կ'ըսէ թէ գիրքին արգիլումը պիտի չպահանջէ, այլ՝ դատապարտումը:

ԳԱՆՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ (60րդ) կը բացուի Մայիս 16ին: Այս տարի դատակազմին մէջ է Նոպէլեան դափնեկիր մը, յանձին՝ Օրհան Փամուքի: Դատակազմին կը նախագահէ անգլիացի բեմադիր Սթեֆան Ֆրիրս:

ՊՈԼԻՍ

Հ. ՏԻՆՔԻ ՈՃԻՐԻՆ ԹՂԹԱԾՐԱՐԷՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ ՈՂՆՋԱՑՈՒԱԾ

Հ. Տինքի սպանութենէն, ոճիրին հետաքննութենէն ետք, դատավարութիւնն ալ կ'ընթանայ կազմակերպիչ վերին ուժերու ծրագրին համաձայն: Գրած էինք թէ պատրաստուած ամբաստանագիրը մակերեսային ու թերի նկատելով դատախազութիւնը չէր ընդունած զայն: Սակայն յետոյ անփոփոխ պահուած նոյն ամբաստանագիրը կրկին ղրկուեցաւ դատարան ու անոր հիմով սկսաւ դատը: Այս խեղկատակութեան աւելցած է ցընցող նոր տուեալ մը. թուրք մամուլը կը տեղեկացնէ թէ հարցաքննութեան թղթածրարէն 48 էջնոց տեղեկագիր մը փճացուած է «պետական շահերուն հակասող» բնոյթին պատրուակով: Այդ տեղեկագիրը կը վերաբերէր որպէս ոճիրին կազմակերպիչներէն ներկայացուած, ոստիկանութեան մատնիչ Է. Թունճէլի: Ան յայտնած էր թէ ոստիկանութեան 17–18 անգամ լրատուութիւն կատարած է ծրագրողող սպանութեան մասին: Խնդրոյ առարկայ տեղեկագիրը Պոլսոյ դատախազութեան պահանջին վրայ պատրաստուած ու ղրկուած էր Տրապիզոնի ապահովութեան տնօրէնութենէն: Տնօրէն Ռ. Աքեիւրէք նշում մըն ալ ընկերացուցած էր տեղեկագրին, ըսելու համար թէ անոր պարունակութիւնը կենսական կարեւորութիւն կը ներկայացնէր, ուստի հարկ էր տուեալները քննելէ ետք զայն ոչնչացնել, թէ խնդրոյ առարկայ փաստաթուղթերուն ի հարկին կարելի էր կրկին դիմել, զանոնք դիւաններէն հանելով: Պոլսոյ դատախազութիւնն ալ հետեւած է հրահանգին:

Նման ընթացքով այեւս ոչ մէկ տարակոյս կը մնայ թէ հայ լրագրողին սպանութեան առընչուած յետին փուլն ալ պիտի իրականանայ ըստ իրողութիւնը քողարկելու սկզբնական բեմադրութեան:

ԿԻՊՐՈՍ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱՅԵՐ ՄԱԿԱՐԱՎԱՆՔ ԱՑՑԵԼԱԾ

Մայիս 6 Կիրակի օրը 33 տարիէ ի վեր առաջին անգամ երկու հարիւր Հայերու խումբ մը այցելած է լքուած Մակարավանքը որ կը գտնուի կղզիին Թրքական գրաւման գօտիին մէջ: Անոնց հինգ հանրակառքերուն ընկերացած է ՄԱԿ-ի ուժերու միաւոր մը եւ Թրքական ոստիկանութիւնը:

Այցելուները առաջին պահէն խոր յուսախաբութեան ու տրտմութեան մատնուած են, տեսնելով վանքին ու անոր եկեղեցիին կիսաքանդ վիճակը, վայրը զբօսարանի վերածելու նպատակով ջնջուած արձանագրութիւնները, կատարուած թալանը:

Խումբին ընկերացած է Վարուժան Եպիսկ. Հերկէլեան. ան ըսած է թէ վերջին մկրտութիւնը հոն ինք կատարած է 1973ին. աւելցուցած է թէ վանքը ողբերգական վիճակի մէջ է, բայց ժէ. դարու այդ համալիրին նորոգութիւնը գրեթէ անկարելի է: Ան «Հայր մեր»ը արտասանած է, մինչ ուխտաւորներ մոմեր վառած են տաճարին մէջ:

Այցը կազմակերպած է երեսփոխան Վարդգէս Մահտեսեան որ ըսած է թէ պիտի փորձէ դալ տարի եւս նման ուխտագնացութիւն կազմակերպել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ ԶՈՅԳ ՏՕՆԵՐԸ

Մայիս 9ին Ստեփանակերտի Վերածընունդի հրապարակին վրայ աննախադէպ զօրահանդէս մը կատարուած է, նուիրուած՝ Շուշիի ազատագրումին եւ Ղարաբաղի բանակին հիմնումին 15րդ տարեդարձներուն, նաեւ Բ. աշխարհամարտի յաղթանակին 62ամեակին: Ներկայ գտնուած են Հայաստանի ու ԼՂՀ նախագահները՝ Ռ. Քոչարեան եւ Ա. Ղուկասեան, պաշտօնատարներ՝ սպայական անձնակազմի պատասխանատուներ: Զօրահանդէսին հրամանատարը եղած է ԼՂՀ բանակի սպայակոյտի պետը՝ զօր. Մովսէս Յակոբեան: Նախագահ Ա. Ղուկասեան ողջունելով բոլոր մասնակիցները, ըսած է. «Մայիս 9ի յաղթանակը մեր նորագոյն պատմութեան ամենայիշարժան օրերից մէկն է: Հայ ժողովուրդը միշտ կանգնած է եղել կորցրածի եւ վերադարձի սահմանագծում: Պարտաւոր ենք վառ պահել Շուշիի ազատագրման եւ մեր գոյապայքարի բոլոր նահատակների յիշատակը: Բանակի ձեռնդով ունեցանք անվտանգութեան ամուր եւ յուսալի երաշխաւոր: Այսօր էլ հաւատարիմ ենք ազատութեան, անկախութեան եւ ժողովրդավարութեան մեր հռչակած սկզբունքներին: Մեզ է պատկանում վճռական դերը մեր ճակատագրի կերտման գործում»:

Զօրահանդէսին մասնակցած են զրահաւորներու, թնդանօթներու, հակօդային ուժերու բաժինները: Հետեւողներուն մէջ գտնուած են Հայաստանէն, Սփիւռքէն մեծ թիւով ներկաներ, հազարաւոր արցախցիներ:

Նոյն օրը Հայաստանի վարչապետ Ս. Սարգսեանի գլխաւորութեամբ կառավարութեան անդամներ այցի գացած են Եռաբլուր ու յարգանքի տուրք մատուցա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(10/17 mai)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթաթերթը կէս էջով նիւթ կ'ընէ Հայաստանի Մայիս 12ի ընտրութիւնը, տեղեկութիւնները քաղելով երկրին ռուսերէն մամուլէն: Կ'անդրադառնայ Ազգային Ժողովի նախկին նախագահ Ա. Պաղտասարեանի բրիտանացի դիւանագէտին հետ տեսակցութեան որ «դաւաճանութիւն» որակուած էր Ռ. Քոչարեանի կողմէ, Ղարաբաղի հարցին պատճառով երկրին մեկուսացումին, յառաջիկայ ընտրութեան հաւանական արդիւնքին, եւլն.: Կը շեշտուի թէ որեւէ գոյնի յեղափոխութեան տրամադրութիւն չկայ Հայաստանի մէջ:

ԸՆԴԱՄԷՆԸ ԵՐԿՈՒ ԳԻՐ Է՝ ԹՕ, ԵՒ ՔԷ

Շիտակը ըսեմ
չեմ գիտեր
սա վեց տարին
քիթիս տակէն
ինչպէ՞ս թռաւ...
Քառասուն տարիս
հազիւ լրացաւ
սա վեց տարին ալ
ուրկէ՞ եկաւ
հովի նման
փչեց ու անցաւ...

Հիմա
պարապ սարապ
նստած եմ
քառասուն եւ վեց
տարիներուս մասին
կը մտածեմ...
Ի՞նչ ընեմ
ուրիշ ընելիք չունիմ.
օդակայանը նստած եմ
սա երկու ժամը
պէտք է ձեւով մը
քաշքշեմ...

Քառասուն եւ վեց տարի է
հայ եմ...
Ներողութի՛ւն
գլխագիրով գրեմ
ըսած ատենս ալ
ակնածանքով
ոտքի՛ ելլեմ...
Ինչպէ՞ս մնամ նստած
չէ՞ որ
զոյգ կաթողիկոսութիւն ունեցող
հնամենի մեր ազգին
փոքր մասնիկն եմ...
Նորին Սուրբ Օծութիւն
Տէ՛ր Տէ՛ր
զոյգ կաթողիկոսներուն
ձեռքը համբուրեմ
ու գլխագիրով մը յայտարարեմ
թէ Հայ եմ
քաջ Վարդանին թոռն եմ
եւ Հայաստանը ազատելու մասին
շա՞տ կը մտածեմ...

Եթէ Հայ եմ
հետեւաբար
բնականաբար
հայերէն կը խօսիմ
հայերէն կը մտածեմ
հայերէնով կ՝երազեմ
հայերէնով կը ստեղծագործեմ
եւ բոլորին գլուխը
հետեւաբար
բնականաբար
կ՝արդուկե՞մ...

Եթէ Հայ եմ
հետեւաբար
բնականաբար
հայկական ճաշ կ՝եփեմ
հայկական երաժշտութիւն կը լսեմ
եւ բարեկամներուս
թէեւ լատինատառ
բայց հայերէն կը գրեմ...
Ցաւօք սրտի
սա համակարգիչին լեզուն
մինչեւ այս օրս
չհասկցայ
եւ հետեւաբար
բնականաբար
իմ ակներս
լատինատառ
կ՝երթա՞ն ու կու գա՞ն...

Շարունակե՞մ...
Հայկական դպրոցի մէջ
կը դասաւանդեմ
եւ արձակուրդին
Հայաստա՛ն կը ճամբորդեմ,
եթէ հսկայ սուր մըն ալ բռնեմ,
թամա՛մ
ալ ինքզինքս
մայր Հայաստան կը հռչակեմ.
սակայն բարեբախտաբար
կամ դժբախտաբար
ձեռքս սուր բռնողը չե՛մ...

Սուր բռնողը չեմ
սակայն
Քառասուն եւ վեց տարի է որ
շա՞տ Հայ եմ...
Չեմ գիտեր
եթէ շատ Հայ եմ
կարելի է ըսել...
պէտք է
Գրիգոր Պըլտեանին
կամ
Արփի Թոխոյեանին հարցնեմ...
Եթէ հարցնեմ
անշուշտ երկուքն ալ
պիտի պատասխանեն
մէկը աջէս
միւսը ձախէս,
թէ այս ի՞նչ հարցում է,
մարդ ինչպէ՞ս
կտոր մը Հայ
հինգ փարանոց Հայ
շա՞տ Հայ
չափազա՛նց Հայ
կրնայ ըլլալ...

Ի՞նչ գիտնամ
չէ՞ որ օդակայանը
պարապ սարապ նստած եմ,
ուզեմ չուզեմ
կը զառանցեմ.
ուրեմն
չհարցնե՞մ,
ո՛չ Պըլտեանին
ո՛չ ալ Թոխոյեանին.
ինչ որ է
սա արտայայտութիւնն ալ
թոյլ տուէք
ծուռիկ մուռիկ
ե՛ս ստեղծեմ,
ես ալ Անահիտ Սարգիսեանն եմ...

Հայ ըլլալը
խաղ ու պար չկարծէ՛ք..
Դիւրին բան չէ՛,
ուր մնաց
շա՞տ Հայ ըլլալը...
Ծանր բեռ մըն է
եւ քառասունվեց տարիէ ի վեր
հետզհետէ
(այս բառին
մէջտեղի Զա գիրը
շա՞տ կը սիրեմ)
այս ծանրացող բեռս շալկելէն
յոգնած եմ
կքած չոքած...
Սա հետզհետէ
(մասնաւոր կրկնեցի
որ ըսեմ ձեզի
թէ ոչ միայն Զա գիրը
այլ այս բառը
շա՞տ կը սիրեմ)
ծանրացող հայկական բեռը
միշտ հետս է՝
երբ կը լոգնամ
կամ կը ձանձրանամ,
երբ կը կարդամ
կամ կը քնանամ,
երբ կը քալեմ
կամ ճաշ կ՝եփեմ,
երբ կը բարկանամ
կամ կ՝ուրախանամ
երբ կը հարբիմ
կամ կը յուզուիմ...
(Բան մը մոռցա՞յ արդեօք...
հա... երազելը մոռցայ)
երբ կ՝երազեմ
սա բեռը
գիտակցաբար
անգիտակցաբար
մի՛շտ շալկած եմ...
Կ՝ուզեմ մոռնալ ու փախչիլ...
ինչպէ՞ս փախչիմ
ուր որ հասնիմ
Հայու մը կը բախիմ...
ես ինքս ինձմէ
կ՝ուզեմ ձերբազատիլ,
հայելիին մէջն ալ
այլեւս չնայի՛լ...
Շատ Հայ եմ... շա՞տ...
եւ հետեւաբար
բնականաբար
հայկական հիւանդութենէ ալ
կը տառապիմ...

Հայկական հիւանդութի՛ւն...
Ախտաճանաչում՝
Թօ եւ Քէ գիրերը
քով քովի տեսնել
անհանդուրժելի...
Այդպէս է
եթէ հայկական հիւանդութիւն
ունիս
դարման չունիս
բուժում չունիս
եւ կը տառապի՛ս
կը գալարուի՛ս...
Այդ վերոյիշեալ
երկու գիրերը
երբ քով քովի
հազիւ լսես
կամ տեսնես
նոյնիսկ երեւակայես
սիրտխառնուքը կը սկսի՛...

Ալ ինչեր կը պատահին...
Քերուբտուք մը սարսափելի
փորացաւ մը սոսկալի
երեսիդ գոյնը կը փոխուի
գոյն կու տաս
գոյն կ՝առնես
մազդ պիղ պիղ կը կանգնի
իսկ եթէ
պեխ ու մօրուք ունիս
պեխիդ տակէն
մօրուքիդ ընդմէջէն
հայհոյանքի տարափը կը հոսի՛...
Սա երկու գիրերը
քով քովի
պարզապէս նողկալի՛...

Ընդամէնը
երկու գիր է՝
Թօ եւ Քէ...
Սա երկու գիրերը
քով քովի
այսինքն օրինակ
Թոք կամ Թուք
արդէն ականջին հասաւ
լսեցի լսեցիր լսեց
Թո՛ւրք... Թո՛ւրք...
ամա՛ն ամա՛ն
քերուբտուքը սկսա՛ւ
երեսիս երեսիդ երեսին գոյնը
փոխուեցաւ...
մազերս մազերդ մազերը
պիղ պիղ կանգնեցան...
պեխ չունիմ
դուն ունի՞ս
մօրուք ունի
հայհոյանքի բառապաշարը
կ՝երկարի՛...

Կայ Լիբանանահայ
Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ...
Ֆրանսահայ Ամերիկահայ
կամ Պարսկահայ...
Ի՞նչ տեսակ որ ուզես
առանց պեղելու կը գտնե՛ս,
իսկ Թրքահա՞յ...
Նորէ՞ն ըսեմ
ամա՛ն ամա՛ն
թէ երգեմ
Տըլէ եաման...

Մեր հիւանդութեան
չկա՞յ բուժում
պարզապէս
սա երկու գիրերէն
ըսինք մնայ հեռո՛ւ...
Կայ Լիբանանահայ
Սուրիահայ եւ Եգիպտահայ,
Ֆրանսահայ Ամերիկահայ
կամ Պարսկահայ
եւ ուրեմն
Պոլսահայ...

Օ՛ֆ
չունչ մը քաշենք
Պոլսահայը ո՛ւր
այդ միւս բառը ո՛ւր..
Լե՛ռ ու ձոր...
Ես լէպ ըսեմ
դուք լէպլէպու հասկցէք.
այդ բառը
թո՛ւ թո՛ւ թո՛ւ
տուներէ հեռո՛ւ
նորէն բերանս չառնե՛մ
եթէ ոչ
այսօր
մենք կը մնանք
այստեղ...

Ծօ ի՞նչու կ՝երթաս կոր
սրիկաներուն երկիրը,
հեռաձայնին լսափողէն
ականջիս մէջ
կը պոռայ Միհրանը...
Չե՞ս կրնար համբերել
գալ տարի երթալ,
կը յորդորէ մտահոգ Մեսրոպը...
Երբ մտածեմ
թէ սրիկաներուն երկիրը
կը մեկնիս
ամբողջ մարմինս
կը պրկուի՛,
կը շարունակէ Միհրանը..
Դուն թերթերը չե՞ս կարդար,
լուրերը չե՞ս լսեր,
կ՝աւելցնէ մտահոգ Մեսրոպը...

Որոշուած է
պիտի երթամ
բոլորին պատասխան կու տամ...
Հրամանը
վերինէն եկաւ՝
ամէնէն վերը
ամպերուն վրայ նստողէն...

Ցամառ եմ,
պիտի երթամ
անպայմա՛ն...
կորսնցուցածս կ՝ուզեմ
տեսնել
չափել կշռել
չօշափել
իրա՞ւ է
թէ պարզապէս
պատէն կախուած
երազ պատկեր...
Աչքերս ալ հետդ տար,
կ՝ըսէ Փափազեանը...
Մի՛ վախնար
խաչդ հանէ
Աստուծոյ վստահէ
ու գնա՛
կ՝ըսէ Դաշնակեան քոյրերուն
կրտսերը...
Սիրտս հետդ Զէյթուն տար,
կ՝ըսէ Պարութճեանը...
Քարտէսը դիմացս կախած եմ
քեզ հետեւում եմ,
կ՝ըսէ Բեքարեանը

Եւ
քայլ առ քայլ
ես կ՝երթա՞մ...
ես գացի՛... կ՝երթա՞մ...
գացի՛... գացի՛...

Սիրելինե՛ր
ահաւասիկ ես կուգամ
հսկայ երկիր մը գրկած շալկած
կը վերադառնա՞մ...
Ի՞նչ հոգ եմ
ես ձեզի բերած...
Գետեր ծառեր այգեստաններ
քարեր ժայռեր
ապառաժ բերդեր
լերկ լեռներ
վանքեր եկեղեցիներ խորաններ
հոսող ջրեր
սպիտակ լեռներ
ջրվէժներ
կապոյտ լիճեր

կանաչ լեռներ
քաղաքներ
թագաւորութիւններ
բագրատունի
Արծրունի
Վան՛ Անի՛
լեռներ ու բարձունքներ
դարեր հազարամեակներ
սէրեր ցաւեր...

Սիրելինե՛ր...
եկէք առէք
աչքերովս դուք տեսէք
ականջներովս լսեցէք
մասունքի պէս ալ ստացէ՛ք
ձօ ի՛նչ երկիր էք
այնտեղ թողեր...
Ոտքի ելէք
տէր կանգնեցէք
իրական է,
իրակա՛ն...
Պապենական լքուած տուներ
աչքերովս ես տեսայ
ականջներովս ես լսեցի
ամբողջը
փչուր փչուր
բեկոր բեկոր
հաւաքեցի
ծրարեցի
չալկեցի
հետս բերի
հիմա
երակներուս մէջ կը հոսի՛...

Լեցուած եմ սէրով
ծանրացած եմ ցաւով
կը յորդիմ
կը հոսիմ
պէտք է պատմեմ
անվերջ բաժնեմ
քեզի ձեզի
անոր ատոր
էջ ուղեր
դրպաննիդ դրէք,
սակայն ինծի
հիմակուհիմա
ժամանակ տուէք.
նախ
սա թոքս լայնցնեմ
թուքս կլլել փորձեմ
յետոյ նայիմ
սա Թօն եւ Քէն
պիտի կարենա՞մ
ես մարսել...

Ընդամէնը
պարզապէս
երկու գիր է՝
Թօ եւ Քէ,
մեր այբուբենին մէջ
փառաւոր
բազմած է...

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
եւ հիւանդութիւնը հայկական

ԴԱՂԹԻԹԷ ԴԱՂԹԻԹ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ ՄԷՋ, Ապրիլ 28-ին, Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ Հայաթեան սրահին մէջ, տօնուած է Արմէնիրն Միրըր ըՍփեքթաթորի 75ամեակը, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Թէքէեան մշակութային միութեան եւ շաբաթաթերթին բարեկամներու: Ձեռնարկը բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է եւ 15 հազար տոլարի հասոյթն ալ յատկացուած է Միրըրի Ֆոնտին: Աղօթքով եւ երկու փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, խօսք առած է օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ տոքթ. Տէնիս Փափազեան: Զինք եւ յայտագրի վրայ գտնուող անձնաւորութիւնները ներկայացուցած է տոքթ. Մայիս Սիփան, որ վարած է նաեւ յայտագիրը: Տոքթ. Տ. Փափազեան հակիրճ պատմականը ըրած է թերթին, բընորոշելով այն բացը ամերիկահայ կեանքէն ներս որ ծնունդ տուած Միրըրի:Իրմէ ետք, խօսք առած է երիտասարդ լրագրողուհի Թալին Պապայեան, որ արտայայտուած է ՌԱԿ-ի պաշտօնաթերթին անունով: Հանդիսավարը բեմ հրաւիրած է վերջին խօսողը՝ Եղիշէ արք. Կիզիրեան, որ շեշտած է թէ հայ թերթը, հայ ժողովուրդին լեզուն է եւ անդրադարձած է թերթին անցեալի խմբագիրներուն յիշելով անոնց անունները: Գործադրուած է նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը: Հուսկ, տոքթ. Սիփան շնորհակալութեան խօսք արտասանած է:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 22ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հայ Դատի յանձնախումբին, ՀՅԴ Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէութեան, Ս.Դ. Հնչակեան Փարամազ մասնաճիւղին եւ ՌԱԿ-ի Եսայի Եաղուպեան մասնաճիւղին, տեղի ունեցած է Հայոց ցեղասպանութեան նուիրուած միջ-կուսակցական ոգեկոչման հանդիսութիւն մը: Օրուան հանդիսավարը եղած է Փօլ Թոնամեան, ապա, յաջորդաբար խօսք առած են դաշնակցային կառավարութեան գանատական ինքնութեան նախարար Ճէյսըն Քենի, որ իր խօսքէն ետք կարդացած է վարչապետ Հարփերի ուղերձը ցեղասպանութեան 92ամեակին առթիւ: Կարդացուած է նաեւ ընդդիմադիր ազատական կուսակցութեան ուղերձը: Խօսք առած են նաեւ պաշտօնական բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ, որոնց կարգին նաեւ Աթոմ Եղոյեան, հայ օտարագիր գրող Լոռըն Շիրինեան եւ ուրիշներ:

⁂

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնին մէջ, կազմակերպութեամբ Քէպէքի Հայ Դատի յանձնախումբին, Ապրիլ 22-ին, տեղի ունեցած է Ապրիլեան եղեռնի ոգեկոչման 92րդ տարելիցը: Բացման խօսքը կատարած է Լալէ Մանճիկեան: Ելոյթ ունեցած է վարչապետ Հարփերի ներկայացուցիչը: Յաջորդաբար խօսք առած են բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբի ատենապետուհի՝ Հիլտա Զոպոյեան, որ արտայայտուած է հայերէն եւ ֆրանսերէն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

⁂

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Նարեկան սրահին մէջ, Ապրիլ 19ին համերգ մը տուած են պարիթոն Արթիւր Պաղտասարեան եւ դաշնակահար Մարգարիտ Սարգսեան, բացառիկ յաջողութիւն մը արձանագրելով:

⁂

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 17ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն Սանահին մասնաճիւղին Գրական յանձնախումբին տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը նուիրուած Ալեքսանդր Թոփչեանի «Եւ անգամ մահէն յետոյ» հատորին: Հատորը լոյս տեսած է 2005ին Երեւան Գրողներու միութեան հրատարակչութեան կողմէ եւ նուիրուած է Մեծ եղեռնի զոհ՝ Ռուբէն Սեւակի: Երեկոյթին բացումը կատարած է եւ դասախօսը ներկայացուցած Վրէժ-Արմէն Արթինեան: Հատորին մասին խօսած է Էլօ Սարաճեան-Հերկելեան: Սեւակի բանաստեղծութիւններէն եւ հատորէն հատուածներ կարդացած են Կարին Փայլակեան-Ալեքսեան եւ Գարեգին Կիւրիւնլեան:

ՀԻՆ ԶՈՒՂԱՑԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻ

Արգամ Այվազեան նախիջեւանցի պատմաբան մըն է որ իր ծննդավայրին հայկական ժառանգութեան քանդումէն, ոչնչացումէն ետք փըրկած է կրցածը. լուսանկար, տեսագրութիւն, արձանագրութիւններ: Բաներ որոնք միակ միջոցն են փոշիի վերածուած, անհետ կորսուածին գոյութեան վկայելու: Անոնց շնորհիւ այլեւս մէջտեղ կարելի է հերքել ադրբեջանական պնդումները թէ այդ մէկն ալ Ադրբեջանցիներու պապենական հողն է ուր Հայերը ոտք դրած իսկ չեն...

Աւելի քան 40 տարուան իր հետազօտութիւններուն ընթացքին հաւաքած հազարաւոր վաստերը արժեւորելու կարեւոր աշխատանք ալ տարած է Ա. Այվազեան, հատորներ հրատարակելով, դասախօսելով, ֆիլմեր ցուցադրելով: Այդ աշխատանքին սատար եղած են բարերարներ, մեկենասներ: 2004 եւ 2005ին լոյս տեսած են «Նախիջեւանի վիմագրական ժառանգութիւն» երկու ստուար հատորները, որոնց յաջորդ չորսը լոյս տեսնելու առիթի կը սպասեն: Նոյն ընթացքին նկարահանուած է «Խզուած մեղեդի՝ Զուղա» ֆիլմաշարին առաջին մասը:

Ներկայիս Ա. Այվազեան հրատարակութեան կը պատրաստէ Հին Զուղայի խաչքարերուն ստուար մէկ պատկերագիրքը. հոն հայերէն եւ անգլերէն համառօտ ներկայացումներով տեղ կը գտնեն շուրջ 700 լուսանկարներ, մեծ մասը գունաւոր: Նման հատորի հրատարակութիւնը կ'արժէ մօտ 3.5 միլիոն դրամ (մօտ 10 հազար տոլար). հասկնալի է որ միայն իր անձնական միջոցներով անկարելի է այդ պիտճէն հոգալ: Ուստի Ա. Այվազեան «խօսք-խնդրանքով» դիմած է բարեգործական հիմնադրամներուն, հարուստներուն, գործարարներուն, բարեբարներուն, անհատներու, «խնդրելով դրամական աջակցութիւն ցուցաբերել այս հատորի տպագրութեան համար»: Իր խօսք-խնդրանքը լոյս տեսած էր «Ազգ» օրաթերթին մէջ: Աջակցութիւնը կարելի պիտի ընէ Հին Զուղայի գեղակերտ խաչքարերուն հատորը հայագիտութեան ու հանրութեան, ապագայ սերունդներուն ի պահ դնելու գործը, ինչպէս ինք կ'ըսէ:

Տրուած է դրամատնային հաշիւի թիւ ալ.

ա) դրամով - Արդշինինվեստբանկ, 2470 1001 1606-0200 Ա. Այվազեան,
բ) ԱՄՆ տոլարով - 2470 1001 1606-0100:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար կարելի է հեռաձայնել՝ 00·91-78 80 33, 25 58 27 թիւերուն (երեկոյեան):

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ
(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)
Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Նրանց տունը գտնուում է բլրի գագաթին, ճենովական հին թաղամասին մօտիկ: Այստեղից երեւում է մինչեւ հեռուները ձգուող ծովը՝ մերթ խաղաղ ու կապոյտ, մերթ մոլեգնօրէն ալեբախուող: Երբ ծովն անհանգիստ է, տղան կանգնում է լուսամուտի առաջ ու երկար ունկնդրում ալիքների խօլ շառաչը: Իսկ խաղաղ օրերին իջնում է ծովափ եւ զբօսնում ընկերների հետ: Նրա ականջն առաջին իսկ օրից սովորել է ալիքների անդադրում երգին, եւ նրան տարօրինակ են թւում հօր պատմութիւններն այն մասին, որ աշխարհում կան երկրներ, որտեղ միայն ցամաք է, ծով ամենեւին չկայ:

– Հապա նաւե՞ը, – զարմանքով հարցնում է տղան, – չէ՞ որ նաւերը միայն ջրի վրայով կարող են գնալ...

Իսկ ամենաշատը Յովհաննէսը սիրում է այն օրերը, երբ մեծ շոգենաւեր են իջենց քաղաքը գալիս:

Այս տարի դրանք առանձնապէս յաճախ սկսեցին երեւալ: Գաբրիէլն ասում է, որ ինքն արդէն քառասուն մեծ նաւ է հաշուել Թէոդոսիայում: Գրիգորը վիճում է նրա հետ, պնդելով որ ոչ թէ քառասուն, այլ քսաներկուսն են եղել: Գաբրիէլն, ի հարկէ, աւելի լաւատեղեակ է նման հարցում, նա նոյնիսկ գիտէ շատ նաւերի նաւապետների անունները, եւ թէ որ նաւն ինչ է տանում:

Յովհաննէսը Գաբրիէլին աւելի է հաւատում, քան Գրիգորին: Յատկապէս այն բանից յետոյ, երբ, – սմրան սկզբին էր դա, – Գաբրիէլը մի քանի ուրիշ տղաների հետ միասին իրեն տարաւ յունական մեծ նաւի վրայ:

Նաւապետը, որ մի յոյն երիտասարդ էր, ինքն առաջնորդեց տղաներին եւ նրանց նոյնիսկ իջեցրեց ներքեւ՝ նաւամբար:

Այստեղ հեռաւոր երկրներից բարձուած պէս-պէս ապրանքներ կային, եւ ինչ-որ շատ հաճելի բուրմունք էր գալիս:

Նաւապետն ասում էր որ իրենք Թէոդոսիա էին բերել չամիչ, թզի չիր, ձիթապտուղ, ընկոյզ, սուրճ, նռան հիւթ, դոշաբ, հինա...

Վերջում նա տղաների դրպանները լցրեց թուզ ու չամիչ եւ քաջալերաբար թփթփացրեց Գաբրիէլի ուսը:

Գաբրիէլը ճենովական թաղամասի նոյն արհեստաւորներից սովորել էր նրանց լեզուն եւ հիմա նաւապետի հետ յունարէն էր խօսում:

Այդ օրուանից սկսած Յովհաննէսը գրեթէ ամէն դիշեր երազում տեսնում էր նաւեր ու հեռու-հեռաւոր երկրներ, որտեղից բերում էին այդ անդրծովային արտասովոր բարիքները:

Երազներից անհանգիստ, տղան զարթնում էր լուսադէմին, երբ դեռ տանը բոլորը քնի մէջ էին լինում: Նա կամաց-ուկ դուրս էր գալիս բակ ու քարէ ցանկապատին նստելով երկար դիտում ծովի անհունը:

Վաղորդեան այդ ժամին ծովը մոխրակապտաւուն էր: Միայն այն տեղում, որտեղից շուտով պիտի ելնէր արեւը, պըսպղում էր բոսորագոյն մի ցոլք:

Հետզհետէ կարմրին տալով, ցոլքը մեծանում էր եւ ընդգրկում երկիրն ու ծովը:

Յովհաննէսը աշխարհում ամէն ինչ մոռացած, ագահօրէն կլանում էր ծովի յարափոփոխ դեղեցկութիւնը:

Մի անգամ, երբ նորից այդտեղ նստած հիանում էր արեւածագով, հորիզոնում երեւաց դանդաղօրէն լողացող մի նաւարշալոյսի ցոլքերից նրա առագաստները ներկուել էին վարդագոյնով:

Յովհաննէսին այդ նաւը թուաց հսկայ մի արծիւ, իսկ քամուց ուռած նրա վարդագոյն առագաստները՝ վիթխարի, զօրեղ թեւեր:

(Շար. 8)

Les activités du mois de mai
DU
CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

MARSEILLE

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

L'ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

CONCERT de PIANO, avec les élèves du Conservatoire de de la Classe de Mme Juliette YILMAZIAN.

Au programme : Beethoven — Fauré — Glinka — Liszt — Rachmaninoff...

Samedi 12 mai à 17 heures

au Centre Culturel — 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք ունին տրամադրելի դրադարանային գիրքեր, նուիրելու վարժարանի դրադարանի հաւաքածոյին։

Հեռ. – 01 · 45 · 34 · 68 · 28
06 · 37 · 01 · 15 · 96

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Տօն Հաղորդութեան

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ԳՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան յանձնախումբը, ինչպէս նաեւ բոլոր անդամները իրենց ջերմ եւ սրտաբուխ վշտակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանին, Օրիորդ Սոնիա Յովսէփեանին, Պ. Կորիւն Յովսէփեանին, Տէր եւ Տիկին Պրիւնօ եւ Սօսէ Մարտիրոսեանին եւ զաւակներուն, իրենց մօր, մեծ մօր եւ նանիին՝

ՏԻԿԻՆ ԷՕԺԷՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ-ի

կսկծալի կորստեան առթիւ։

Rencontre avec Marc Nichanian

Mardi 15 mai à 19 heures, à l'occasion de la parution de «Entre l'art et le témoignage. Littératures arméniennes au XXe siècle, Vol. 2 : Le deuil de la philologie» de Marc Nichanian (MetisPresses, Genève) : En présence de Catherine Coquio.

71 rue Saint-Jacques, 75005 Paris
(annexe de la libérairie Vrin).

24e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 24ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ARMAN VARTANIAN
TCHINAG

ԱՐՄԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
ՉԻՆԱԿԸ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 3, ժամը 16ին
DIMANCHE 3 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
Mº Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 եւրո

(Շար. Ա. էջէն)

նած Արցախեան մարտերու զոհերուն յիշատակին։

***

ԱՐՈՆԵԱՆ - ԿՐԱՄՆԻԿ՝ 2 - 0

Ճատրակի համաշխարհային ախոյեան Վլ. Կրամնիկի ու ողիմպիական ախոյեան Լեւոն Արոնեանի երեւանեան եռօրեայ բարեկամական մրցումը վերջ գտած է հայ երիտասարդին յաղթանակով։ Ինչպէս ըսած է մրցավար Աշոտ Վարդապետեան, բաւական լարուած խաղ մը եղած է, որուն փակումի հանդիսութեան Հայաստանի ճատրակի դաշնակցութեան նախագահ, վարչապետ Ս. Սարգսեան շնորհաւորած է երկու վարպետները եւ կարեւոր նկատած այն որ հայաստանցի դատմաթիւ պատանիներ դիտելով մրցումը աւելի շատ սիրեցին ճատրակը։

Լ. Արոնեան Մայիս 25էն կը մասնակցի Սպանիոյ մէջ տեղի ունենալիք աշխարհի ախոյեանի կոչումին յաւակնող ներու մրցումներուն։ Յաջողութեան պաղատին ան իրաւունք կ'ունենայ Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերին Մեքսիքոյի մէջ եօթը վարպետներու, այդ կարգին Կրամնիկի հետ աշխարհի ախոյեանի տիտղոսին համար մրցելու։

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆ Է, ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆ Է։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2007 – 2008 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Ապրիլ 23էն մինչեւ Մայիս 31

RENTREE DES CLASSES 2007/2008
Inscriptions ouvertes du 23 avril au 31 mai

TEBROTZASSERE
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- Maternelle : Trois sections
- Primaire : Sous Contrat Simple
- Collège : Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue, de la culture et de la religion arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol

Equipement pédagogique éducatif : Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :
Tél. : Fax : 01 43 81 01 72
direction@tebrotzassere.com

Date à retenir

L'**Atrium** de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)
Le 6 octobre.

Manifestation organisée dans le cadre d'«Arménie mon amie»
Année de l'Arménie en France

SOIREE DE THEATRE ARMENIEN

L'ASSOCIATION MACHTOTZ
CENTRE DE RECHERCHES ARTISTIQUES
«DIKRAN TCHOUHADJIAN»
AVEC LE CONCOURS DE LA MUNICIPALITE DE CLAMART
présentent

MESROBADON

Pièce historique du poète contemporain
KHRAKHOUNI
La création de l'alphabet arménien au Ve siècle
Spectacle audiovisuel conçu par
GERALD PAPASIAN
Avec la complicité musicale de **Narek Dourian**
Création vidéo montages de **Jean-Louis Benoît**
Conception et coordination de **Hilda Kalfayan-Panossian**

En deuxième partie
Gerald Papasian présente
une adaptation française des scènes de comédie arméniennes
avec des artistes du théâtre français
Textes de **Baronian, Odian, Toumanian**
et un hommage au poète **ZAHRAD**

Dimanche 13 mai 16 heures 30
Centre Socio-Culturel de Clamart
44 route du Pavé Blanc — 92140 PETIT-CLAMART
P.A.F. : 20 euros — Enfants jusqu'à 12 ans : 10 euros
Intermittents du spectacle : 10 euros
Réservation : Association Machtotz : Tél.: 01 47 50 97 51
De la Mairie d'Issy prendre le bus 190 et descendre à Pavé Blanc.
Et pour les bus 189, 289, 295, 395 descendre à la station G. Pompidou.

Solidarité protestante France - Arménie

vous invite

1) à son Assemblée générale le 13 mai à 14h15
dans la crypte du Rosaire de l'Eglise Saint Sulpice
4 rue Palatine, Paris 6e

2) au Concert Flûte et Harpe du duo Thaïs: Florence BELLON et Caroline REMPP,
qui suivra, dans la même salle, le 13 mai à 17 heures Mozart, Moussorgski, Debussy, Khatchatryan...). Ce concert et donné au profit de SPFA, pour la restauration de l'église du village de Khatchen, au Karabagh. Entrée libre, et collecte.

Ceux qui veulent participer à un don pour la restauration de cette église peuvent aussi envoyer un chèque à SPFA : 1 rue Cabanis, 75014 Paris (Un reçu fiscal sera envoyé à tout donateur).

3) à un voyage en Arménie et au Karabagh, du 29 octobre au 9 novembre
Prix : 1.400 euros
(Voyage œcuménique, culturel, humanitaire —
Accompagnateur : Pasteur Samuel SAHAGIAN)
Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à SPFA
(Programme détaillé sur demande)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 12
SAMEDI
12 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·704 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·704

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐԱՐՇԱՒԻՆ ՓԱԿՈՒՄԸ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐՈՎ ԵՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՈՎ

Մայիս 10 Հինգշաբթի կէս գիշերին վերջ գտած է խորհրդարանական ընտրութեան քարոզչական արշաւը որ սկսած էր Ապրիլ 8ին։ Նոյն օրը ընտրական տարածքներու ընտրական յանձնախումբերու նախագահներուն յանձնուած են ընտրողներու սրբագրուած վերջնական ցանկերը։ Քուէարկութիւնը տեղի կ'ունենայ Մայիս 12 Շաբաթ օրը, առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ 20։

Ընտրարշաւին նախավերջին օրը, Մայիս 9ին Մատենադարանի հարթակին վրայ կազմակերպուած ցոյցը աւարտած է ցուցարարներու եւ ոստիկաններու բախումով մը։ Ընդդիմադիր խմբաւորումներու ցոյցը, ըստ ոստիկանութեան աղբիւրներուն, քաղաքին կարգ – կանոնը խանգարող ազդակի վերածուած է երբ ցուցարարները առանց արտօնութիւն ունենալու Մատենադարանի տարածքէն փորձած են քալել դէպի Ազգ. ապահովութեան Նալբանտեան փողոցի շէնքը։ Բախումները պատահած են երբ ոստիկաններ սկսած են արգելք ըլլալ այդ երթին, փակելով փողոցները, նաեւ գործի լծելով իրենց մահակները, արցունքաբեր կաղ, եւլն.։

Ընդհարումները պատճառ եղած են տանեակ մը հոգիի վիրաւորուելուն. անոնց մաս կը կազմեն Ֆրանսացի լրագրող մը, երախաներ, կիներ։

Ոստիկանութեան հրապարակած հաղորդագրութեան մէջ ըսուած է. «Հանրահաւաքը կազմակերպիչների սաղրիչ կոչերի եւ հրահրիչ գործողութիւնների արդիւնքում վերածուել է անօրինական երթի»։

Յաջորդ օրը նախագահ Ռ. Քոչարեան հայաստանեան հեռատեսիլի կայաններուն հարցազրոյց մը տուած է ընտրութեան նիւթով։ Երկրին զարգացումին համար ան կարեւոր համարած է Խորհրդարանին մէջ արհեստավարժ մեծամասնութեան մը ու չինիչ կեցուածքի տէր ընդդիմութեան մը ներկայութիւնը։ Ապա ըսած է թէ ճիշդ կ'ըլլայ որ Հանրապետական կուսակցութիւնը գերակշիռ դիրք ունենայ հոն. անոր քով ներկայացուած ըլլան նաեւ Բարգաւաճ Հայաստանը, Հ.Յ.Դ.-ն, եւ Միացեալ աշխատանքային կուսակցութիւնը։

Ռ. Քոչարեան Խորհրդարանի գործունէութեան յաջողութեան առաջնային ազդակ համարած է կուսակցութիւններու գործակցութեան կարողութիւնը. մեկնելով Ուկրանիոյ ժիտական օրինակէն, աւելցուցած է թէ չափազանց կարեւոր է նախագահին ու Խորհրդարանին գործակցութիւնը։

***

Ա. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ռուսաստանէն ղրկուած ապօրինի զուսարներ օրինականացնելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած Ա. Արզումանեան երկու ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած է։ Այդ պատիժը պահանջուած էր Ազգ. ապահովութեան ծառայութեան կողմէ։ Արտաքին գործերու նախկին նախարար ու «Քաղաքացիական անհնազանդութիւն» շարժումի ներկայացուցիչ Ա. Արզումանեանի դատին նախագահած է դատաւոր Վազգէն Լալայեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ Փարիզ հասնելուն յաջորդ առտուն, Շիրաքի կողքին, ձեռք ձեռքի փութաց Լիւքսանպուրկի պարտէզը, ուր կ'ոգեկոչուէր գերութեան ՉՆՉՈՒՄԸ, որու նշումի թուականը որոշած էր Շիրաք (Մայիս 10)։ Մեծը (Շիրաք) եւ փոքրը (Սարքոզի – այդպէս մկրտած էին աջի իր հակառակորդները) միասին եկած են, նոյն կառքով եւ Շիրաք շատ հայրական վերաբերում ցոյց տուած է իր յաջորդին հանդէպ։ Ընտրապայքարի շրջանին, Սարքոզի յայտարարած էր.– «Կ'ատեմ զՂՋումի ատելի ձեւը», ակնարկելով նման հարցերու եւ ճշդած թէ պաշտօններու փոխանցումէն առաջ չի մասնակցիր որեւէ արարողութեան, Շիրաքի կողքին։

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ, որ Մայիս 10ին հրաշակեց իր նոր կուսակցութիւնը՝ Դեմոկրատ Շարժում, որ արդէն իսկ մկրտուած է «Մոտէմ», բաւական յաջողութիւն արձանագրած է առաջին օրն անգամ։ Պայրու չուզեր յուսախաբ ընել այն վեց միլիոն 800 հազար ընտրողները, որոնք իրեն քուէարկած են ընտրութեան Ա. շրջանին։ Առաջին օրը, ըստ Մարիէլ տը Սարնէզի, 22·700 հոգի անդամակցութեան դիմում ըրած է։ Մոտէմը, ընտրական ամէն շրջանի մէջ առանձին թեկնածու պիտի ներկայացնէ երեսփոխանական մերձաւոր ընտրութիւններուն։ Ըստ հարցախոյզերուն, Պայրուի կուսակցութիւնը 8էն 13 երեսփոխան կրնայ ձեռք ձգել։

Թ. ՊԼԷՐ, որ տասը տարուան իշխանութենէ ետք կը քաշուի Յունիս 27ին Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետի իր պաշտօնէն, Փարիզ հասաւ Մայիս 11ին որպէս առաջին հանդրուանը Եւրոպական իր շրջապտոյտին։ Պիտի ընդունուի Էլիզէ եւ տեսնուի Սարքոզիի հետ։ Դէտերու կարծիքով Պլէրի իշխանութեան սեւ էջը Իրաքը եղաւ եւ կը թուի որ Սեկոլէն Ռուայալ ալ լաւ ընտրութիւն մը չէր ըրած Պլէրը օրինակ առնելով, մանաւանդ երբ կը ստիպուի քաշուիլ։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Մայիս 8ին ձերբակալուած է պարսկա-ամերիկացի համալսարանական մը՝ Հալեհ Էսֆանտիարի, տնօրէնուհին Միջին Արեւելքի յայտագրերու եւ Էվինի բանտը առաջնորդուած է։ Կը թուի որ այս ձերբակալութիւնը հետեւանք է այն հետապնդումին որու ենթարկուած էին բոլոր այն համալսարանականները որոնք կապ ունին Արեւմուտքի հետ։ Անցագիրը ձեռքէն առնուած էր եւ անկէ ի վեր յաջորդական հարցաքննդումներու ենթարկուած էր։ Տարիներէ ի վեր, ան կանոնաւոր կերպով իր հայրենիքը կուգար ԱՄՆ-էն, ուր դասաւանդած էր պարսկերէն եւ պարսիկ գրականութիւն։

ՍՈՒՐԻՈՅ ընդդիմադիր տարրերէն՝ Քամալ Լապուանի, որ ամբաստանուած է ԱՄՆ-ու հետ իր չփումներուն համար, 12 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է։ Ձերբակալուած էր 2005 Նոյեմբերին, երբ կը վերադառնար Եւրոպայէն եւ ԱՄՆ-էն։ Մեղադրանքն այն է որ կապ հաստատած էր ԱՄՆ-ու հետ, որպէսզի յարձակին Սուրիոյ վրայ։

ԼԻՈՆ ՊԼՈՒՄԻ ընտանիքը վրդոված է Վ. Պոլորէի այն յայտարարութենէն (Սարքոզին Մալթա հիւրընկալողը), ըստ որուն 1945ին իր ընտանիքը ընդունած կ'ըլլար Լէոն Պլումը երբ կը վերադառնար տեղահանութենէն։ Իր ծոռը կը ճշդէ որ (Մոնտի) Պլում այն ատեն ապաստանած էր Ազգ. Ժողովի նախագահ Ֆելիքս Կուէնի բնակարանը։ Պլումի ընտանիքը անվայել կը գտնէ նաեւ որ Սարքոզիի եղած հրաւէրը բաղդատուի անցեալի նման հրաւէրի մը հետ, եթէ նոյնիսկ դոյութիւն ունեցած ըլլար...։

ՍԹՐՕՍ-ՔԱՀՆ, Փարիզի 19րդ թաղամասի չինական ճաշարանի մը մէջ, Մայիս 10ին, կրկնած է իր քննադատութիւնները 400 հոգիի առջեւ, անհրաժեշտ գտնելով որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը հիմնովին վերանորոգուի։ Նախկին նախարարը քննադատած է Ֆր. Հոլանտի վարած քաղաքականութիւնը եւ մանաւանդ «միաձայնութեան» վարդապետութիւնը, որ հետեւանքներ կ'ունենայ եւ իրականութենէն հեռացում մը կը ստեղծէ։ Տ. Սթրօս-Քահն կ'ուզէ պայքարիլ երեսփոխանական ընտրութիւններուն համար։

ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆԻ երգի 52րդ մրցումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 12ին, անցեալ տարուան յաղթական երկրին՝ Ֆինլանտիոյ մայրաքաղաք Հելսինքիի մէջ։ Հայաստան 2006ի իր դիրքին չնորհիւ (8րդ) գտումի փուլին չէ մասնակցած։ Իր ներկայացուցիչը Հայկօն պիտի երգէ 23րդ, նախավերջին կարգի վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ Ցեղասպանութեան հարցին մէջ Ֆրանսայի ընթացքին որպէս հակադարձութիւն, որոշած է չմասնակցիլ Եւրոպայի ոստիկանական մարզական միութեան նշանառութեան մրցումներուն։ Թուրք ոստիկանութիւնը մերժած է մասնակցութեան Ֆրանսայի հրաւէրը, ծանրաբեռնուած աշխատանք պատրուակելով։ Նշանառութեան մրցումները տեղի կ'ունենան Օգոստոս 28 – Սեպտ. 3, մաս-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅԱՄԱՔԱՑԻՆ ՈՒԺԵՐՈՒ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ԻՐԱՔԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՑ

Մայիս 10ի իրիկուան ժամերուն Թրքական լրատուիւներ որպէս զդայացունց լուր կը յայտարարէին թէ ցամաքային ուժերու հրամանատարը զօր. Իլքէր Պաշպուղ Իրաքի սահմանին կից Շըրնաքի շրջանը գացած է ուր արդէն երեսուն հազար հոգինոց զինեալ ուժեր փոխադրուած են։ Երեւոյթը նոյն աղբիւրները հարց տալու կը մղէր թէ Թուրքիա իրաքեան միջամտութեան մը շեմի՞ն է։ Այս ուղղութեամբ հարց տրուած է Պաշպուղի որ պատասխանած է թէ սպայակոյտի նախագահին Ապրիլ 12ի ըսածներուն աւելցնելիք բան չունի։

Թրքական զինեալ ուժերը ձեռնարկած են ՓՔՔ-ն մաքրագործելու գործողութիւններու։ Զօր. Պաշպուղ քննութիւններ կատարած է որոշ միաւորներու մէջ ու յայտարարած. «Թրքական զինեալ ուժերու ներքին գործողութիւնները վճռակամութեամբ կը շարունակուին. ու մինչեւ որ ահաբեկչական այդ կազմակերպութեան գոյութեան վերջ չտրուի, այդ գործողութիւնները պիտի տեւեն»։

Ինչ կը վերաբերի Սպայակոյտի նախագահին վերոյիշեալ ասուլիսին, ան ըսած էր. «Հիւսիսային Իրաքի մէջ ՓՔՔ-ն արմատացած է։ Սիւլէյմանիէի օդակայանը էջք կատարողները բրտական ազգային փառերգով կը դիմաւորուին, հոն հիմնուած է կեդրոնական դրամատուն մը։ Ամէն ալ որ անկախ կառոյցի մը յայտարար նշանն է։ ... Կը հարցնէք թէ պէ՞տք է զինուորական գործողութեան ձեռնարկել. այո՛, պէտք է։ Այս հարցը զոյգ տարածք ունի. եթէ ռիտենք զինուորական տեսանկիւնէն, ան ռարկաւոր է։ Օգուտ կ'ապահովէ՞. այո՛ կ'ապահովէ։ Երկրորդ տարածքը քաղաքականն է։ Հարկ է քաղաքական որոշում կայացնել։ Թուրք զինեալ ուժերը, եթէ իրենց պարտականութիւն տրուի. այդ գործողութիւնը յաջողութեամբ տանելու կարողութեան լայնօրէն տէր են»։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՔՈՒԷՈՎ

Սահմանադրական փոփոխութիւններու օրինագիծը Ազգային Ժողովին մէջ Բ. քուէարկութեան դրուած է Մայիս 10ին ու Հանրապետութեան նախագահը ժողովրդական քուէով ընտրելու առաջարկը ընդունուած է 370 թեր եւ 1 դէմ քուէով։ Նախագահին պաշտօնավարութիւնը հընդամեայ պիտի ըլլայ, մէկ անգամ միայն վերանորոգելի։ Այդ պաշտօնին սկզբունքով թեկնածու պիտի կարենան ըլլալ Ազգային Ժողովի երեսփոխաններ, իսկ 20 երեսփոխանի դիմումնագրով՝ նաեւ դուրսէն մէկը։

Ներկայի նախագահը Ա.-Ն. Սեզէր որ մեծ համակրանք կը վայելէ ժողովուրդէն, աշխարհիկ հիմնարկներու ներկայացուցիչներուն հետ վերջին օրերու հանդիպումներուն յայտնած է թէ համամիտ է նախատեսուած փոփոխութեան։

Փոփոխութիւններու նոյն ծրարը տեղ տուած է քուէաթերթիկներու նոր ձեւաւորումին ալ. որոշուած է որ միացեալ քուէաթերթիկ մը պատրաստուի ուր կուսակցութիւններուն հետ տեղ գրաւեն անկախ թեկնածուներու անուններն ալ։ Այս կարգադրութիւնը քրտամէտ կուսակցութեան (ՏԹՓ) Խորհրդարան մուտքը խոչընդոտելու միջոց կը նկատուի քրտական շրջանակներու կողմէ։

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (335) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

Հայ դպրութեան պահակ
Լեւոն Խաչերեան — ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Օտար թարգմանիչները
հայ մատենագրութեան մէջ — ԱԶԱՏ ԲՈՋՈՑԵԱՆ

Երկու ծիրաններ — ԱՆԺԻԼ ԳԱԲՈՑԵԱՆ

Guerres et génocides
au XXe siècle — Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ ԹՈՒԱՅՆԱՑՆԵԼ ԹԷ ՈՉ

Ապրիլի կէսին հայաստանեան լրատուական միջոցներ կը տեղեկացնէին թէ Մատենադարանի տնօրէնութեան ու ԱՄՆ-ու Մինէսոթա նահանգին Ս. Յովհաննէս համալսարանին կից Հիլլ թանգարանին ձեռագրերու գրադարանին տնօրէնութեան միջեւ համաձայնագիր մը կնքուած է. ան կը վերաբերի Մատենադարանի հազարաւոր ձեռագրերը ներկայի նոր թէքնիքով պատճէնահանելու՝ թուայնացնելու գործին:

Ինչպէս կը գրէր «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ (Ապրիլ 14) Անոյշ Սամուէլեան, առաջարկը եկած էր Հիլլի տնօրէն աստուածաբանութեան տոքթ. Գ. Սթիւարթէն. ան չորս տարի առաջ ձեռնարկած է այդ պաշտօնին և անմիջապէս կապ հաստատած է Վիդէն արք. Այքազեանի հետ, հարց տալով թէ «ինչպէ՛ս կրնան օգտակար ըլլալ աշխարհի հնագոյն ժողովուրդներէն մէկուն»: «Օգտակար ըլլալ»ու նման առաջարկ հաւանաբար շատերու յետին միտքեր, ծալքեր ենթադրել տայ. ուստի պէտք է արձանագրել յստակօրէն թէ հարցը կը վերաբերի հնագոյն ձեռագրերը թուայնացնելու եւ համակարգչային ըշտեմարաններ ստեղծելու: Հիլլը 14 երկրի մէջ կատարած է այդ բնոյթի աշխատանքներ ու ներկայիս 12 երկրի մէջ իր մասնագէտները կ'աշխատին նման ծրագրերու վրայ:

Բնականաբար գրութեան մէջ առնուած չըլլալով ստորագրուած պայմանագիրը, ընթերցողը կարելիութիւնը չունի մանրամասնութիւնները գիտնալու: Բայց հասկցուածը այն է որ գործարքը հիմնուած է պահելու, պահպանելու մը-տահոգութեան մը վրայ. բնութեան, կամ մարդկային աղէտ մը կրնայ օր մը վերջ տալ Մատենադարանի դարաւոր հարստութեան գոյութեան որ հայ ժողովուրդի ամէնէն արժէքաւոր ստացուածքներէն է: Եթէ նման դժբախտութեան պահուն ձեռագրերու պատճէններ չըգտնուին, կորուստը հիմնական ու անդարմանելի կ'ըլլայ: Մինչեւ հոս, տրամաբանութիւնը կը թելադրէ գոհ ըլլալ ու ընդառաջել Հիլլի առաջարկին:

Արդէն նոյն գրութեան մէջ տեղ տրուած է Հայաստանի կրթութեան ու գիտութեան նախարարին, Մատենադարանի տնօրէնին, Վիդէն արքեպիսկոպոսի եւ Գ. Սթիւարթի արտայայտութիւններուն որոնք կը չեշտեն նման համաձայնագրի կարեւորութիւնը, օգուտը: Մատենադարանի տնօրէնը Ս. Արեւշատեան կ'ըսէ թէ 3-4 տասնամեակ առաջ ձեռնարկած են մանրաժապաւէններու վրայ ձեռագրերը պատճէնահանելու գործին, բայց ատիկա ապահովութեան լման երաշխիք չէր կրնար ըլլալ, այդ ժապաւէնները շատ երկար կեանք չունենալով: Հիլլի առաջարկը եօթը տարուան ծրագիր մը կը նախատեսէ, եւ ինչ որ կարեւոր է, այն է թէ ամերիկեան թանգարանը ամբողջութեամբ ինք պիտի հայթայթէ նիւթականը որ միլիոնաւոր տոլարներու կը հասնի: Նախատեսուած է թուայնացնել 14 հազար հայերէն եւ չուրջ 3 հազար օտարալեզու ձեռագրեր:

Այս համաձայնագիրը գրեթէ անմիջապէս սուր վէճի մը նիւթ դարձաւ: Յայտնուեցան ծրագրին թեր եւ դէմ արտայայտուողներ: Վերջինները խնդրոյ առարկայ կ'ընէին պահպանելու մտահոգութեան հետ որոշ անպատեհութիւններ: Անոնց գլխաւորն էր հեղինակի իրաւունքի հարցին առընչուածը: Ձեռագրերը պիտի պահպանուէին, բայց նոյն ատեն անոնց գործածութեան վրայ պիտի չարունակուէ՞ր Մատենադարանի իրաւասութեան մենաշնորհը: Ճիշդ է որ հեղինակի իրաւունքը յարգելու նշումը կար համաձայնագրին մէջ, բայց որքա՞ն իրատեսական էր ոտնձգութեան պարագային Երեւանէն Մինէսոթա հարկաւոր ու ազդեցիկ միջամտութիւն կատարել:

Այս կարգի արդար հարցականներ, օրինակ՝ գրել կու տային թէ կարելի չէ՞ր փոխանակ ամերիկեան հիմնարկի մը յանձնելու գործը, միջոցը գտնել - հիմնադրամներու, Գ. Գիրգորեանին դիմելով - ու հայկական շրջանակին մէջ կատարել այդ աշխատանքը (Կարինէ Դանիէլեան, «Ազգ» - Ապրիլ 19): Ան հարց կու տար թէ եթէ Հիլլը յստակ շահ չունենար, միլիոններ կը ծախսէ՞ր հայկական ձեռագրերուն համար: Կը յիշեցնէր նաեւ Գերմանիայէն պատերազմին գրաւուած ու Հայաստան բերուած գիւանային նիւթերուն առանց փոխադարձութեան յանձնումի անհեթեթութիւնը: Ապա կու տար դէմ արտայայտուող մտաւորականներու կարծիքներ:

Հարցը վէճի նիւթ դարձնող պարագան այն էր որ կային համաձայնագիրը «հիանալի», տեղին, եւլն. նկատողներ ալ: Անոնց գլխաւորները Մատենադարանի աշխատողներ են որոնք կը շեշտեն թէ առանց Երեւանի արտօնութեան ոչ ոք կրնայ գործածել ձեռագրերուն պատճէնները: Բայց միշտ բաց կը մնայ հակակշիռի կարելիութեան խնդիրը Երեւանէն Մինէսոթա:

Այդ մասին անորոշութիւնը եւ վախերը արդարացնող բնոյթ ունէր «Նոյեան տապան» գործակալութեան Ապրիլ 26ի հաղորդումը. հոն արձագանգ կը տրուէր նոյն օրը տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին: Մատենադարանի տնօրէնը անոր մասնակիցներուն հաւաստած էր թէ վրդովելու պատճառ չկայ, Հիլլ հասատութիւնը մեծ հեղինակութիւն եւ վստահութիւն վայելող կազմակերպութիւն է եւ իրենք այդ մասին «տեղեկացել են համացանցի կայքէջերից, յօդուածներից, գրքերից»: Ապա ան «վստահելի գործընկեր» կոչած էր իր խօսակիցները, չեշտելով թէ «չունին նիւթական շահագրգռուածութիւն»: Այս իսկապէս մակերեսային երաշխիքը չէր համոզած մասնակիցներ, որոնք դիտել տուած էին որ ԱՄՆ-ու մէջ նոյնիսկ հեղինակի իրենց իրաւունքը չէին կրնար պաշտպանել Միքրոսոֆթի նման հզօր կազմակերպութիւններ. ըսած էին տակաւին թէ այդ գործը 3-400 հազար տոլարի պիւտճէի մը կը կարօտէր ու այդքանին համար չէր արժեր Մատենադարանը բացառիկ իր դիրքէն զրկել:

Խնդրին առժամեայ վերջաբանը տեղ գտած էր կրկին «Ազգ»ի (Մայիս 4) մէջ: Կը տեղեկացուէր թէ Հիլլի հետ Ապրիլ 13ին կնքուած պայմանագիրը չեղեալ յայտարարուած է: Լուրը տրուած էր Մատենադարանի տնօրէնին ստորագրութեամբ ու կնիքով գրութեամբ: Յաւելեալ, կը նախատեսուէր այդ նոյն գործը կատարել Հայաստանի պետութեան, բարերարներու եւ ժողովուրդին աջակցութեամբ ու տրամադրուելիք միջոցներով:

«Ազգ»ի փորձառութեան հիմնուած իրատեսութիւնը պետական ու կառավարական աջակցութեան հեռանկարին մէջ նախընտրական խոստումի մը յատկանիշն ալ չի բացառեր. խոստում որ «մոռացուի ընտրութիւնների վերջին ժամը հնչելուն պէս»...

Բարեբախտաբար, թերթը կը խոստանայ հետամուտ ըլլալ հարցին վերջակէտի հասնելուն:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«LE GÉNOCIDE DES ARMÉNIENS»

Raymond KEVORKIAN

1008 էջերէ կը բաղկանայ Յարութիւն Գէորգեանի այս աշխատանքը, իր տեսակին մէջ եզակի երեւոյթ, որ կը յաւակնի 1915, 1916ի Հայոց ցեղասպանութեան ամբողջական աշխարհագրական պատկերը ներկայացնել, վիլայէթէ վիլայէթ, գաւառէ գաւառ:

Կը յաւակնի գրեցի, որովհետեւ չեմ կարծեր որ կարելի ըլլայ մարդկային տեսակէտով, հայկական նահանգներու հազարաւոր գիւղերու, լեռներու մէջ կորսուած, ձորերու մէջ անհետացած, անյայտ պետութեան ցանկերէն, անծանօթ պատրիարքարանի պատուիրակներուն, ցանկել, թուարկել, ճշդել, բայց ինչպէս նախաբանի հեղինակ՝ Ժերար Շալեան արդարացիօրէն կը գրէ, «1915-16 տարիներու դէպքերը որ փոքր Ասիոյ Հայերու վրայ գործադրուեցան փաստերու կարիք չունին. անոնք այլեւս ամէնուն ծանօթ են. Գէորգեանի աշխատանքը կը ներկայանայ որպէս ամէնէն կատարեալ տեղեկութիւններ հայթայթող դերակատարներու եւ զոհերու մասին. բայց տակաւին կը պակսին ամէնէն կարեւորները. երիտ-Թուրքերու դիւանային փաստաթուղթերը... թերեւս պիտի գայ օրը որ աւելին կարենանք ունենալ»:

Այս առումով պէտք է ըսել որ Գէորգեան կատարած է պատմագէտի վիթխարի աշխատանք: Թէեւ հատորին մէջ գոյութիւն չունի մատենագիտական ցանկ մը, բայց նեբառուած անհամար ծանօթութիւններն ու մէջբերումները ցոյց կու տան որ հեղինակը խոր հմտութիւնը ունի իր մշակած նիւթին: Նախընտրած է իւրաքանչիւր գլուխէն վերջ, ուր գաւառի մը կամ վիլայէթի մը մասին կը գրէ, տալ հեղինակներու եւ օգտագործած գրականութեան ցանկեր այնքան մանր գիրերով, որ եթէ քովէ քով գալու ըլլան կրնան առանձին փոքր հատոր մը կազմել:

Այս հազարէջեայ աշխատանքը բաժնուած է վեց մասերու:

Առաջին բաժինը կ'ընդգրկէ 1895-1908 տարիները. Ապտիւլ Համիտի և երիտ-Թուրքերու բախումի տարիներն են ուր մանրամասն տրուած է նաեւ հայ յեղափոխական գործիչներու առընչութիւնները անոնց հետ:

Երկրորդ բաժինով (1908-1912) Հայերու բաժինը տրուած է աւելի մանրամասնօրէն. ՀՅԴ-ի եւ երիտ-Թուրքերու միասնական հանդիպումներու մասին կան բազում մանրամասնութիւններ - Կիլիկիոյ կոտորածի տարիներն են:

Երրորդը (1912-1915 Մարտ) Հայերու հիասթափութեան երկունքն է, Մեծ եղեռնի պատրաստութիւն, դիմադրական խումբերու յայտնութիւնը Վասպուրականի, Մուշի մէջ տրուած յետին մանրամասնութիւններով:

Չորրորդ բաժինով, որ 430 էջ կը գրաւէ, հեղինակը սահմռկեցուցիչ մանրամասնութիւններով եւ ժամանակագրական ճշդութեամբ ցեղասպանութեան առաջին հանգրուանին ամբողջական պատկերը կու տայ:

Հինգերորդ բաժինը մէկ տարուան ժամանակաշրջան մը կ'ընդգրկէ (1915ի աշունէն 1916 Դեկտ.) ուր նոյնքան բծախնդրութեամբ կը պատմուի ցեղասպանութեան երկրորդ հանգրուանը որ արդէն Սուրիոյ հողամասին վրայ տեղի կ'ունենայ եւ հուսկ

Վեցերորդ բաժինով կը նկարագրուի Օսմանեան կայսրութեան հողեվարքը եւ դահիճներու ճակատագիրը, Քէմալի յայտնումը, որպէս ժառանգորդ երիտասարդ Թուրքերուն եւ աստիճանաւոր անցքը որպէս Թուրք պետութիւն - ազգի հիմնադիր:

Հեղինակը, իր այս ծովածաւալ աշխատանքը կը փակէ երկար վերջաբանով մը ուր համեստաբար կ'ընդունի որ հակառակ կատարուած վիթխարի աշխատանքին գիտակցութիւնն ունի որ կան տակաւին պատմական բազմաթիւ կէտեր որ քննութեան կը կարօտին. հակառակ թերթատած անթիւ աղբիւրներու, ան կը խոստովանի որ երիտասարդ Թուրքերու առեղծուածային պատմութեան մէջ տակաւին շատ մութ կէտեր կը մնան. եթէ ինք կրցած է անոնց կարգ մը գաղտնիքներուն թափանցել, եղած է շնորհիւ արեւմտեան պետութիւններու գաղտնի սպասարկութիւններու դիւանային նիւթերուն:

Թուրքերը - կը գրէ Գէորգեան - անցեալի բռնաբարութիւնները մոռնալու համար խեղաթիւրած են կամաւոր կերպով պատմութիւնը չիմացի մատնելու աստիճան պատմաբանները եւ երիտասարդ Թուրքերու ցանցը, Քէմալի անձին ետին թաքնուած, տարած են և կը շարունակեն տանիլ, միջազգային չափանիշներով, փաստաթուղթերու այնպիսի խեղաթիւրում մը որ չիմացութեան կը մատնէ շատերը:

Ամէն պարագայի, մենք կը գտնենք հսկայածաւալ պատմական հատորի մը առջեւ, անհամար ծանօթութիւններով եւ դիւանային լուրջ աղբիւրներով հարստացած, մէկ անձի ակադեմավայել երկ մը, որուն համար արդարացիօրէն ժերար Շալեան, նախաբանի հեղինակը կը գրէ.

«Այս գիրքը, անտարակոյս, ամենակատարեալ գրութիւնն է ցարդ կատարուած, Ցեղասպանութեան դերակատարներուն եւ զոհերուն մասին գրուած»:

ՅԻՊԼ

հրատարակիչ Օտիլ Ժագոպ
Սեպտեմբեր 2006

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՍԵՒՐ

Սեւրի խաչքարին առջեւ Շաբաթ, Ապրիլ 28ի առաւօտուն տեղի ունեցաւ Մեծ եղեռնի 92րդ ամեակին նուիրուած ոգեկոչումը: Արարողութիւնը սկսաւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Գրիգոր աբեղայ. Խաչատրեանի աղօթքով: Ապա, Ֆրանսահայ խորհուրդի (ՍԷ.ՍԷ.Ա.Էֆ.) անունով խօսք առաւ Անթուան Պաղտիկեան: Ան, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ անձնաւորութիւններուն. Հօ-տը-Սէնի ընդհանուր խորհուրդի փոխ նախագահ եւ երեսփոխան Ժան-Ժաք Կիյէի, Սեւրի քաղաքապետ Ֆրանսուա Քոսիուզփօ-Մոռիզէի, Պուլոնյի նախկին քաղաքապետ եւ երեսփոխան Ժան-Փիէռ Ֆուռքատի, ինչպէս նաեւ Ա. Լէքսի Կէօվճեանի՝ ՍԷ.ՍԷ.Ա.Էֆ.-Փարիզի նախագահին: Բանախօսը նախ համառօտ պատմականը ըրաւ 1894էն 1923 երկարող Թուրքերուն գործած զանազան ջարդերուն եւ ցեղասպանութեան, յիշեցնելով նաեւ անհետացումը Թուրքիոյ միւս փոքրամասնութիւններուն (Ասորի, Յոյն...): Պրն. Պաղտիկեան ըսաւ որ դեռ շատ աշխատանք կայ կատարելիք, մանաւանդ ժխտողականութիւնը դատապարտելու եւ պատժելու ուղղութեամբ: Ան իր խօսքը աւարտեց յիշելով նաեւ Ֆրանսայի համար ինկած հայ կամաւորներն ու դիմադրականները որոնց ալ նուիրուած է այս խաչքարը:

Արարողութիւնը աւարտեցաւ ծաղկեպսակներու զետեղումով եւ մէկ վայրկեան լռութեամբ, հայկական եւ Ֆրանսական խոնարհած դրօշակներուն առջեւ:

ՇԱՒԻԼ

Կիրակի Ապրիլի 29ին, կարգը Շաւիլին էր նշելու Մեծ եղեռնի նահատակներուն յիշատակը: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ կատարուած հոգեհանգստեան արարողութենէն վերջ, ժողովուրդը թափօր կազմած, ուղղուեցաւ դէպի նահատակաց յուշարձանը որ, ինչպէս գիտենք, դեռ վիրաւոր վիճակի մէջ կը գտնուի: Ծաղկեպսակներու զետեղումէն վերջ, նախ խօսք առաւ Շաւիլի հոգեւոր հովիւ Գրիգոր աբեղայ. Խաչատրեան: Ան, Ֆրանսերէն ապա հայերէն, յիշեց Հրանդ Տինքի սպանութիւնը, Ախթամարի Ս. Խաչի թանգարանի վերածումը, եզրակացնելով որ կարելի չէ ցեղասպանութեան պէս ոճիր մը մոռացութեան մատնել, վստահեցնելով որ հայ մարդուն մօտ, հաւատը կենդանի է նոր ապագայ մը կառուցելու համար:

Ապա ելոյթ ունեցաւ Շաւիլի Հայոց եկեղեցիին կրօնական ընկերակցութեան ատենապետ՝ Հրայր Հըրաչեան, որ ըրաւ ցեղասպանութեան հակիրճ պատմականը շեշտը դնելով ոճիրին ծրագրուած բնոյթին վրայ: Ան ըսաւ որ այսօր ալ, քիչ բան փոխուած է եւ որ մէկ կողմէ իսլամականները եւ միւս կողմէ ազգայնական քէմալականները, բանակը իրենց կողքին, պարտաւոր են իրենց դիրքորոշումը փոխել եթէ օր մը կ'ուզեն Եւրոմիութեան անդամակցիլ: Եւ ատիկա ուշ կամ կանուխ պիտի պատահի:

Յաջորդ բանախօսն էր Ժան Լըվէն, Շաւիլի քաղաքապետը, որ նախ ուրախութիւն յայտնեց Հայերուն ներկայութենէն իր քաղաքին մէջ: Ապա, մաղթեց որ շուտով գողցուած քանդակը որ Հարճարանքի խորհրդանիշ մըն է, վերստին իր տեղը գտնէ: Նաեւ ըսաւ որ Ֆրանսական Ծերակոյտը պարտաւոր է «բան մը ընելու» և որ «Կէսոյի օրէնքին լաւ օրինակով, Հայերն ալ իրաւունք ունին այդ ձեւի օրէնք մը ունենալու»:

Վերջաւորութեան, արտայայտուեցաւ Հօ-տը-Սէնի ընդհանուր խորհուրդի փոխ նախագահ եւ երսփոխան Ժան-Ժաք Կիյէ: Հայոց պատմութեան քաջածանօթ այս քաղաքական գործիչը նախ գրուատեց հայ ժողովուրդին արժանիքները (խաղաղասէր, աշխատասէր, հաւատարիմ քաղաքացի) եւ, պատմագէտի մօտեցումով, բացատրեց որ քէմալականութիւնը մեծ մասով ժառանգորդն է Փան-Թուրանական գաղափարախօսութեան. եւ այդ է պատճառը որ այսօր Թուրք պետութիւնը չի կրնար պատմական իրողութիւնը ընդունիլ: Երեսփոխանը իր խօսքը աւարտեց խոստանալով զօրավիգ կանգնիլ ժխտողականութեան պատժումի օրէնքին որ «անպայման պիտի քուէարկուի»:

Յիշատակի այս արարողութիւնը վերջ գտաւ վայրկեան մը լռութեամբ եւ «Տէր Ողորմեա»ով մը, երգուած՝ Ժագլին Լը Պլանի եւ Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեանի կողմէ:

Հ. Հ.

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ

Ապրիլ 23ի երեկոյեան ժամը 6էն սկսեալ մեծ թիւով հայրենակիցներ եւ եկեղեցւոյ շրջանը բնակող տեղացիներ լեցուցին Ս. Թադէոս - Բարդուղիմէոս եկեղեցին եւ բակը:

Հոգեւոր հովիւ Գառնիկ քհնյ. Կարապետեան եւ հիւրաբար ներկայ գտնուող Վարդավառ քհնյ. Գասպարեան Հսկումի արարողութիւն կատարեցին, որմէ յետոյ թափօր կազմուեցաւ եւ ծաղկեպսակ զետեղուեցաւ եկեղեցւոյ բակին մէջ գտնուող Նահատակաց յուշարձանին առջեւ, ուր եկեղեցւոյ երգչախումբի ընկերակցութեամբ, ղեկավարութեամբ Երեցկին Անահիտ Կարապետեանի կատարուեցաւ Հոգեհանգստեան պաշտօն եւ մատաղի օրհնութիւն:

Կրօնական արարողութեանց հետեւեցաւ ոգեկոչումի յայտագիր, որու ընթացքին խօսք առին նախ եկեղեցւոյ կողմէ մէթր Ֆիլիփ Գրիգորեան, իսկ յետոյ երեսփոխաններ Ֆրեսերիք Տութուա եւ Ռիշար Մալիէ, Պուշ-տը-Ռոնի Ընդհանուր Խորհուրդի փոխնախագահ Հանրի Ժիպրաել, Գապրիէս-Գալասի քաղաքապետ Հերվէ Ֆապրը - Օպրէսպին եւ վերջապէս Մարսէյլի քաղաքապետի ներկայացուցիչ Պերնար Սուզինի:

Մէջ ընդ մէջ պատանիներու կողմէ կատարուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը:

Փակման եւ շնորհակալութեան խօսք արտասանեց Ծխական Խորհուրդի ատենապետ պրն. Կ. Սայապալեան:

Հսկումի արարողութիւնը վերջ գտաւ ուշ ատեն Երեցկին Անահիտ Կարապետեանի կողմէ երգուած «Տէր կեցո դու զհայս»ով:

Կ. Սայապալեան

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԱՊԱՐԱՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

«Հիւրրիյէթ» օրաթերթը Մարտ 25ին Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահի ապարանքին պատմականը նիւթ ընող գրութիւն մը կը հրատարակէ. անկէ զեղչուած է կալուածին 1915էն առաջ Հայու մը պատկանած ըլլալուն տեղեկութիւնը: Ըսուած է միայն թէ հանրապետութեան հիմնումի շրջանին Անգարայի մէջ յարմար շէնք մը փնտռուած ու գտնուած է բարձրադիր այդ տունը որ ծանօթ էր որպէս «Գասապեաններու այգիի տուն»ը: Տէրերը «պատերազմի ընթացքին լքած էին քաղաքը, մեկնելէ առաջ տունը կահ - կարասիով վաճառած անգարացի ծանօթ թուրք ընտանիքի մը»:

Գասապեաններու շառաւիղ Եդուարդ Զուխաճեան նամակով մը դիմած է «Հիւրրիյէթ»ի յօդուածագիրին, շեշտելու համար թէ իր պապերը ոչ ոքի վաճառած են խնդրոյ առարկայ տունը, որուն տեղ կը գտնուի հանրապետութեան նախագահի ներկայի ապարանքը: Զեն վաճառած, քանի որ 1915ին իրենց ամբողջ ստացուածքը գրաւուած է, նախքան ընտանիքին տարագրութիւնը:

Աւելցուցած է թէ հայրը այդ շրջանին օտար ընկերութեան մը ղեկավարած երկաթուղիին մէջ աշխատելով, յաջողած է ընտանիքը Գոնիայի ճամբով Պոլիս փոխադրել ու փրկել: Ըսած է թէ Գասապեան ընտանիքը Անգարայի մէջ կաթողիկէ Հայերուն համար եկեղեցի մըն ալ կառուցած է. այդ կոթողը հրկիզուած է:

Գասապեանները Անգարայի մէջ ուրիշ տուն մըն ալ ունեցած են որ ներկայիս Թուրքիոյ ամէնէն հարուստներէն Վ. Քոչի ընտանիքին սեփականութիւնը դարձած է:

«Ակօս» (Ապրիլ 20) անդրադարձած էր «Հիւրրիյէթ»ի յօդուածին ու Ե. Զուխաճեանի բացատրական նամակին: Աւելորդ է հարց տալ թէ թրքական օրաթերթը տեղ տուա՞ծ է այսօր գանատաբնակ նամակագիրին գրութեան...

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԳԵԱՆՔԸ
(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)
Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Եւ նրա մէջ բուռն ցանկութիւն առաջացաւ նկարելու ալիքներն այդպէս խիզախօրէն ճեղքող փառահեղ նաւը:

Բակում, դարպասի մօտ, փայտածուխով լի մի դոյլ կար: Յովհաննէսը մօտեցաւ, մի կտոր ածուխ վերցրեց ու մուտներում ամուր սեղմած վազեց դան: սպիտակ պատի մօտ, սկսեց նկարել:

Հայրը նրան գտաւ այդ գործով անհուն օրէն տարուած: Նա չնախատեց որդուն, այլ լուռ մտաւ տուն ու վերադարձաւ մի քանի թերթ դեղնաւուն թուղթ եւ լաւ սրուած մատիտներ ձեռքին:

- Ահա՛, Օննիկ, - ասաց, - վերցրու այս թուղթն ու նրա վրայ նկարիր, մի՛ կեղտոտիր պատերը:

Այդ օրուանից տղան ամբողջ հոգով տարուեց նկարչութեամբ: Թուղթը, սակայն, շուտով սպառուեց: Այն ժամանակ նա սկսեց նկարել այն փոքրաթիւ գրքերի էջերին, որ հայրը խնամքով պահում էր պահարանի ներքեւի արկղում: Շատ չանցած Կոնստանտին Հայվազովսկու բոլոր գրքերը «նկարազարդուած» էին Յովհաննէսի գինուորներով, շէնքերով, նաւերով ու մակոյկներով:

Մի օր էլ հայրը յայտնաբերեց խզբզուած գրքերն ու առաջին անգամ ծեծեց որդուն: Տղային հասած պատիժը պակաս վիշտ չպատճառեց մօրը: Թուղթ ու մատիտ գնելու համար դրամ չկար: Ամուսնու գործերը գնալով վատանում էին: Տանը օրէցօր աւելի տխուր էր դառնում կեանքը: Դրանից մի քանի օր առաջ... մայրը ստիպուած եղաւ վաճառել հնօրեայ ծաղկամանը, միակ զեղեցիկ իրը, որ մնացել էր եւ նա կ'ուզենար անպայման պահպանած լինել:

Աչնան սկզբին տնից տարան Գաբրիէլին: Այդ օր իրենց մօտ հիւր եկաւ հօր վաղեմի ծանօթներից մէկը, մի հայ վաճառական, որը համոզեց ծնողներին, որ իր հետ տանի ընդունակ պատանուն, խոստանալով ուսումի տալ նրան:

Մայրը գիշերները լաց էր լինում: Հօր համար նոյնպէս հեշտ չէր որդուց բաժանուելը. նա նոյնիսկ ծերացաւ այդ մի քանի օրուայ մէջ: Բայց մտածեց, որ որդու համար այդպէս աւելի լաւ կը լինի: Մինչեւ մեկնելը Գաբրիէլը Օննիկին ամէն օր տանում էր ծովափ՝ իրենց սիրելի վայրերը, եւ նրան բացատրում, որ ինքը սովորելու է գնում Վենետիկ կոչուող հեռաւոր քաղաքը, որի փողոցները ջրանցքներ են եւ մի տնից միւսը գնալու մարդիկ նաւակ են նստում:

Յովհաննէսի համար շատ ծանր էր սիրելի եղբօրից բաժանուելը: Գաբրիէլը հանգստացնում էր նրան, խոստանալով շուտով վերադառնալ եւ նրան էլ իր հետ տանել այդ անծանօթ հէքեաթային աշխարհը:

Գաբրիէլի մեկնելուց յետոյ տունը մի տեսակ դատարկուեց: Մայրը ամբողջ օրը լուռ ու մունջ նստում էր իր անվերջանալի ձեռագործների վրայ կռացած: Գրիգորը առաւօտեան եւ ճաշից յետոյ յաճախում էր դաւառական դպրոց:

Յովհաննէսը սկսեց քիչ-միչ օգնել մօրը: Ձեռագործները ինքն էր տանում հարուստների տները: Տղան ատում էր այդ պաուիրատուներին, որովհետեւ նրանց պատճառով էր մայրը մինչեւ ուշ գիշեր աչք կուրացնում ճրագի աղօտ լոյսի տակ: Նա արագ յանձնում էր ձեռագործներն ու վազում տուն:

Յաճախ մօր յանձնարարութիւնը կատարելով, տղան ժամերով շրջում էր նաւահանգստում կամ շուկայում: Այստեղ պակաս հետաքրքիր չէր, աղմուկ - աղաղակը, առեւտուրն ու իրարանցումը չէին դադարում մինչեւ ուշ երեկոյ:

Յովհաննէսը նստում էր կոյր փանդիրահարների կողքին, որոնք Ղրիմ էին գալիս Մալոռուսիայից եւ հաճոյքով ունկնդրում նրանց երգը: Իրաքանչիւր փանդիռահար իր ուղեկցող-տղան ունէր: Յովհաննէսը շատ շուտով մտերմացաւ նրանց հետ: Երբեմն, երբ փանդիռահարները հանգստանում էին, նա նրանց հետ գնում էր նաւահանգստում թափառելու: Իսկ կոյր երաժիշտները նրան ճանաչում էին ձայնից ու քայլերից: Նրանք անկեղծօրէն սիրեցին պատանուն, որը չէր խորշում օտար, աղքատ տղաների հետ ընկերութիւն անելուց: Նրանք նրան կոչում էին իրենց լեզուով՝ Իվաս: Եւ եթէ պատահում էր, որ Յովհաննէսը մի քանի օր չէր երեւում շուկայում, անհանդիստացած հարցնում էին ուղեկցող տղաներին.

- Որտե՞ղ է Իվասը: Ինչո՞ւ չի երեւում: Հո չի՞ հիւանդացել: Աստուա՜ծ չանի, աստուա՜ծ չանի:

(Շար. 9)

(Շար. Ա. էջէն)

նակցութեամբ 40 երկրէ ոստիկաններու խումբերուն։

ՍԵՐՊԻԱ, Մայիս 11էն հերթապահը կը դառնայ Եւրոպայի Խորհուրդին, վեց ամսուան համար։ Այս հերթապահութիւնը որ Պելկրատի կը վիճակուի, հետեւանք է այբբենական դրութեան, բայց բաւական հարցեր կը ստեղծէ, քանի կը մերժէ գործակցիլ միջազգային արդարութեան հետ, մինչ Սթրազպուրկ կայք հաստատած այն մարմնին ճիտին պարտքն է Մարդկային իրաւանց պաշտպանութիւնը ապահովել։ Ծանօթ է որ Սերպիա, ըստ 1948ի պայմանագրին, ծանր յանցանքներ գործած է այդ ճիւղին մէջ։

ՊԱՊԸ, Մայիս 10ին, կոչ ըրած է երիտասարդ Պրազիլցիներուն որպէսզի բուն դերակատարներն ըլլան նոր ընկերութեան մը։ Երկրի մը մէջ, ուր կաթողիկէութիւնը կը նահանջէ, Բենեդիկտոս ԺԶ. չուզեր բողոքական աղանդներու վարուելակերպին հետեւիլ, բայց կը ջանայ յոյսի համբայ մը բանալ։ Կ'ուզէ որ երիտասարդները խանդավառութեամբ, ուրախութեամբ ապրին, բայց մանաւանդ՝ պատասխանատուութեամբ, դիտակցութեամբ։ Իրեն համար, «երիտասարդութեան վախերուն դիմաց» (բրտութիւն, թմրեցուցիչ, եւն.) կարեւի չէ Աստուծոյ չհաւատալ։ Պապը նոյն օրը ընդունուած էր նախագահ Լոլայիւ կողմէ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹԻՄՈՐԻ նախագահ ընտրուած է Նոպէ՛եան դափնեկիր՝ Ռամոս-Հորթա, որ 24 տարի պայքարած է իր երկրին անկախութեան համար։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Եկայք տօնեսցուք
զՀամբարձումն Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի

Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութեամբ։ Ցաւարտին պատարագ։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Կը հրաւիրուին քրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները՝ Սուրբ Հաղորդութեան։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Տօն Համբարձման

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔԱՀՆԱ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ARMENIE

- Vols Directs
- Séjours à la Carte
- Circuits accompagnés
- Extensionau Karabagh

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES

11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60
Fax : 01 42 61 94 53	Fax : 04 78 60 92 26	Fax : 04 95 09 30 61
armenie@saberatours.fr	sevan@selectour.com	marseille@wasteels.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SEJOURS D'ETE 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.
SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջբոլորանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»։

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի շրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուլգարիէ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս։

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։– 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին։

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20·30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ ԽՐԱԽՃԱՆՔ–ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ–ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի PACI սրահին մէջ։ հասցէ՝ 25 avenue Victor Cresson — 92130:

ԳՐԻՇԱ–Ն կը խանդավառէ ձեռնարկը

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–
01 44 05 17 77 կամ 06 80 88 12 24

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ERMEN, Titre provisoire

Pièce de Pascal Tokatlian (mémoire d'une famille, mémoire de tout un peuple), amplifiée musicalement par la musique au kamantcha de Gaguik Mouradian :
Théâtre de l'Aquarium
à la Cartoucherie
Rte. du Champ de Manœuvre
75012 Paris
Jusqu'au **23 Mai**
Du mardi au samedi à 20h30
dimanche à 16h00

***

Armenia Sacra, du 21 février au 21 mai, Musée du Louvre, retrospective de l'art chrétien arménien.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50ական եւրո Տէր եւ Տիկին Պողոս Օհաննէսեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, Յակոբ Երէցեանի մահուան առթիւ։

***

Հայաստանի տարուան առիթով Կապոյտ Խաչի «Առնուվիլ, Սարսէլ» Ատղիկ մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ոմն – 2·000 եւրո, Arax Voyage – 500 եւրո, Տէր եւ Տիկին Ռատիկեան 150 եւրո, Պրն. Դրօ Էքմէքճեան 50 եւրո, Տէր եւ Տիկին Դոգոտէմիրճի 50 եւրո։

Dans le cadre d'«Arménie mon amie», Année de l'Arménie en France

Grand concert à Alfortville

NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN

de **Garbis APRIKIAN**
Oratorio pour soli, chœurs et orchestre
dirigé par l'**auteur**
avec
l'Orchestre National d'Ile-de-France
et les Chœurs :
Sipan-Komitas
Elisabeth Brasseur
et ceux des enfants
de l'Ecole Arménienne Tebrotzassère

le **Jeudi 24 mai** à 20 heures 30
Pôle Culturel — Parvis des Arts
Salle de Spectacle
(à l'angle des rues Bourdarias
et J. Franceschi)

organisé par la Ville d'Alfortville
en partenariat
avec
la Maison de la Culture Arménienne

Renseignements et réservations :
01 58 73 29 18

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք ունին տրամադրելի դրադարանային գիրքեր, նուիրելու վարժարանի դրադարանի հաւաքածոյին։

Հեռ. – 01·45·34·68·28
06·37·01·15·96

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր։

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ։

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու։ Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ դրծընթացին երկայնքին։

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու դրծընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
AAAS-ի գրասենեակ
77 Լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մետրօ Գատէ – 7րդ գիծ
Հեռ.– 01·48·78·02·99
Հեռապատճէն.– 01·42·80·61·45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

Arménie mon amie

AGENDA

CARZOU

Du 15 mai au 10 juin
La Grande Bouvêche
ORSAY
10h - 13h et 15h - 19h
Le vendredi jusqu'à 21h
Fermée le lundi

Réunissant environ une quarantaine d'œuvres, cette exposition dont la scénographie met en évidence l'importance que Carzou accordait aux aspects multiples de son activité artistique, permettra au visiteur **d'appréhender la réalité d'un artiste complet.**

***

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 13
DIMANCHE
13 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 335

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·705 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·705

ՕՏԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐԸ ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Համաշխարհային մշակոյթի պատմութեան մէջ թարգմանական գործունէութիւնը ունեցել է իր զարգացման ուրոյն փուլերը: Հին աշխարհի մշակոյթները պարբերաբար թարմացնում էին իրենց մատենագրութիւնները՝ այլալեզու յուշարձանները վերաշարադրելով իրենց մայրենի լեզուներով եւ ստեղծելով թարգմանական յատուկ դպրոցներ, որոնց նպատակն էր դառնում վերահսկել գրական գործունէութեան դաշտը, վերացնել սեփական մատենագրութիւններում նկատուած բացերը: Այս առումով բնորոշ է Միջերկրական ծովի շրջապատում հաստատուած քաղաքակրթութիւնների դերը այս ասպարէզում: Բերենք կոնկրետ օրինակ. դեռեւս յունական եւ համաշխարհային պատմագրութեան հայր Հերոդոտոսը յունական քաղաքակրթութիւնը հարստացրել է հին եգիպտերէնից, միջագետքեան մատենագրութիւններից եւ բանաւոր աւանդութիւններից կատարուած բազմաթիւ թարգմանութիւնների վկայակոչումներով, որոնց վրայ խարսխել է իր իսկ շարադրած Պատմութեան մի շարք գրքեր: Նման գործունէութիւն խրախուսում էր Մերձաւոր Արեւելքում յատկապէս հելլէնիզմի դարաշրջանում: Դրա վառ ապացոյցը յունախօս հրեայ թարգմանիչների Հին կտակարանի եօթանասնից թարգմանութիւնն է (Ք. ա. Գ. դար), որը դարձել է աշխարհի բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդների հոգեւոր շտեմարանի գոհարը: Յունարէնով հրէական մշակոյթի վերաիմաստաւորման մէկ այլ օրինակ էլ Յովսէփ Փլաբիուսի պատմական եւ Փիլոն Եբրայեցու մեկնողական երկերն են, որոնք միջնադարում թարգմանուել են գրեթէ բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդների լեզուներով:

Լատին մատենագրութիւնն իր հերթին հարստացել է յունարէնից կատարուած թարգմանութիւններով եւ այդ հիմքի վրայ նուաճել մշակութային նոր հորիզոններ: Զգալով հռոմէական մատենագրութեան ինքնակայ բնոյթը՝ այդ գործին ձեռնամուխ են եղել նաեւ բազմաթիւ յոյն թարգմանիչներ: Հռոմէական կայսրութեան կողմից ստեղծուած յստակ իրաւական դաշտը, իր բազմազան մատենագրական դրսեւորումներով, Հին աշխարհի բոլոր միջաերկրածովեան ու Միջագետքեան մշակոյթների օրէնսդրական յուշարձանների եւ իրաւունքի ամբողջական համակարգումն է, որն իր կնիքն է թողել մարդկութեան անցած ողջ ճանապարհի վրայ: Քաղաքակրթութիւնների փոխանցման այս էստաֆետը Մերձաւոր արեւելքում յունահռոմէական մատենագրութիւնից անցել է սորի մատենագրութեանը: Արաբական արշաւանքներից յետոյ, սկսած է դարից անտիկ յունա-հռոմէական մշակութային եւ գիտական խիզախումների հիմնական պաշարը սորի հեղինակների օգնութեամբ թարգմանուել է արաբերէն եւ նորովի մեկնուել ու ինքնատիպ մշակման ենթարկուել անծայրածիր Արաբական խալիֆայութեան գրեթէ բոլոր մշակութային կենտրոններում (Իսպանիայից մինչեւ Հնդկաստան), արաբ եւ պարսիկ մատենագիրների կողմից, հարստացնելով թէ՛ մուսուլմանական եւ թէ՛ համաշխարհային քաղաքակրթութեան գանձարանը:

Յայտնի է, որ մինչեւ ԺԲ. դարը եւրոպական գիտութիւնը քիչ բան գիտէր անտիկ աշխարհի յունահռոմէական քաղաքակրթութեան, յատկապէս նրա ստեղծած մատենագրական ժառանգութեան մասին: Եւրոպայում սկսուած կրթամշակութային շարժման հետեւանքով ԺԲ. դարի վերջից հիմնադրուեցին աշխարհի առաջին համալսարանները (Պոլոնիա, Մոնփելիէ, Փարիզ, եւլն.), ուր փիլիսոփայութեան, ճարտասանութեան, բնական եւ ճարտարագիտական դիսիպլիններից շատերի համար դասագրքեր էին ծառայում արաբական մատենագրութեանը յայտնի ձեռնարկների լատիներէն եւ եւրոպական լեզուներով վերաշարադրուած տարբերակները: ԺԱ. – ԺԳ. դարերում Իսպանական վերանուաճման պայմաններում բնակուող արաբ եւ հրեայ միջնորդ թարգմանիչները արաբական քաղաքակրթութեան գրեթէ ողջ գանձարանը թարգմանեցին լատիներէն եւ եւրոպական այլ լեզուներով: Թարգմանուած երկերի մէջ նշանակալի տեղ էին զբաղեցնում անտիկ աշխարհի փիլիսոփաների եւ գիտնականների երկերը, որոնք խոր միջնադարում կարծես թէ մոռացութեան էին մատնուել կաթողիկէ աշխարհում: Եւրոպայում հաստատուած համալսարաններում մեկնւում եւ ուսուցանւում էին այդ թարգմանութիւնները եւ հետազօտելով տարբեր մշակութային կենտրոններում դեռեւս պահուող, սակայն արդէն մոռացութեան մատնուած այդ երկերի յունարէն եւ լատիներէն ձեռագրերը, Եւրոպայում վերստին յայտանբերում էին Արիստոտելի, Պլատոնի եւ յունահռոմէական մատենագրութեան նշանաւոր այլ գործիչների եւ գիտնականների երկերը: Այդ ժամանակ էր, որ աշխարհն սկսեց լիաթոք վայելել Վերածնութեան թարմ շունչը, հիմքերը դրուեցին ժամանակակից գիտութեան բազմաթիւ ճիւղերի:

Հայկական մշակոյթը չէր կարող դուրս մնալ համաշխարհային, աւելի ճիշդ՝ միջերկրածովեան մշակութային ջրապտոյտի այս գործընթացից: Արդէն Ե. դարում Հայոց այբուբենի գիւտի հետ միասին ստեղծուեց նաեւ թարգմանիչների մի հզօր դպրոց: Այս թարգմանիչներն էին, որ ձեւաւորեցին հայ մատենագրութիւնը: Նրանց հետեւողական ջանքերի շնորհիւ հայ մատենագրութիւնը հարստացաւ գրական նոր սեռերով: Հայոց մշակոյթը եւ եկեղեցին բարձր են գնահատել այդ գործունէութիւնը եւ սահմանել Թարգմանչաց յատուկ տօն: Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի աշակերտները եւ նրանց հետեւորդները բարձրակարգ կրթութիւն էին ստանում Եդեսիայում, Մծբինում եւ Բիւզանդական կայսրութեան ուսումնակրթական տարբեր կենտրոններում: Նման գործունէութեան փայլուն ապացոյց է Եգիպտոսում յայտնաբերուած եւ Փարիզի ազգային գրադարանում պահուող, մինչեւ Է. դարը գրուած հայատառ յունարէն պապիրուսը «ուսուցողական» բովանդակութեամբ: Հայաստանում թարգմանական շարժումը նշանաւորուեց քրիստոնէութեան Սուրբ Գրքերի (Աստուածաշունչ, Դիատեսարոն), պատմագրական (Եւսեբիոս Կեսարացի, Սոկրատես Սքոլաստիկոս) ու փիլիսոփայական երկերի (Պլատոն, Արիստոտել), մեկնողական աշխատութիւնների (Փիլոն Եբրայեցի, Որոգինէս, Պորփիւրոս, Բասեղ Կեսարացի), ծիսաղաւանաբանական ժողովածուների (Երուսաղէմի Սահմանք, Աթանաս Աղեքսանդրացի, Գրիգոր Նազիանզացի), գիտաուսումնական ձեռնարկների (Դիոնիսիոս Թրակիացի, Զենոն, Եւկլիդես, Անդրէաս Աղեքսանդրացի, Գրիգոր Նիւսացի) եւ մատենագրական բազմաթիւ այլ յուշարձանների թարգմանութիւններով: Յիշատակուած հարուստ հիմքի վրայ Ը. դարում ձեւաւորուեց ինքնատիպ ազգային մատենագրութիւնը:

Հայ մատենագրութիւնը եւս իր հնարաւորութիւնների եւ ծաւալի սահմաններում նպաստել է համաշխարհային թարգմանական-մշակութային շարժմանը: Դեռեւս վաղ միջնադարում հայերէնից այլ քրիստոնէական մատենագրութիւնների լեզուներով թարգմանուել է պատմավկայաբանական (Ագաթանգեղոս, Հռիփսիմեանց վկայաբանութիւն), փիլիսոփայական (Դաւիթ Անյաղթ) եւ այլ երկեր: Այլ մատենագրութիւնների մէջ հայերէնից կատարուած թարգմանութիւնները յատկապէս մեծ թիւ են կազմում սկսած ԺԲ. դարի վերջերից: Այս ժամանակներում է Միքայէլ Ասորի պատրիարք-պատմիչը ասորերէն թարգմանել Հայոց կաթողիկոսների գաւազանագիրքը, աւելի ուշ՝ հին ֆրանսերէն է թարգմանուել Հեթում Կոռիկոսցու պատմաուղեգրական երկը Թաթար-մոնղոլական կայսրութեան վերաբերեալ: Այս առումով յատկապէս հետաքրքիր ճանապարհ են անցել հայկական իրաւունքի ժողովածուները, որոնք ԺԴ. դարում Ղրիմում թարգմանուել են ղիչաղերէն, աւելի ուշ, Լեհաստանում՝ լատիներէն, ԺԸ. դարում մտել են Վախթանգ Զ.-ի կազմած վրացական իրաւունքի ժողովածու, իսկ ԺԹ. դարի առաջին կէսին մասն են կազմել ռուսական կայսերական իրաւունքի համահաւաք ժողովածուն:

Մեր մատենագրութեան մէջ թարգմանիչները հիմնականում Հայոց եկեղեցու հոգեւորականներն էին: Եթէ չընդունենք Հայոց պատմութեան հեթանոսական շրջանը, ապա քրիստոնեայ թարգմանիչների դասը պիտի ձեւաւորուած լինէր դեռեւս գրերի գիւտից առաջ, երբ Հայաստանում յայտնուեցին քրիստոնեայ առաջին միսիոներները, քարոզելու Սուրբ Գրքի ճշմարտութիւնը Սուրբ Երրորդութեան, Հայր Աստծոյ եւ նրա Որդու մասին: Հայ թարգմանիչները, որոնք ողջ միջնադարի ընթացքում աշխատում էին Հայաստանում եւ նրա սահմաններից դուրս (Եդեսիա, Աղեքսանդրիա, Կ. Պոլիս եւ այլուր), ունէին բազմաթիւ խորհրդատուներ եւ օգնականներ օտար միջավայրում: Ոմանց, զոր օրինակ եդեսիացի Հռոփանէսի անունը, յիշատակում են Հայոց Գրերի Գիւտի մասին պատմող հեղինակները, ընդգծելով նրա դերը Հայոց այբուբենի կայացման գործում: Վրացի Զաղան եւ աղուան Բենիամինը օգնում էին Մաշտոցին իրականացնել Հայոց եկեղեցու հոգեւոր – մշակութային առաքելութիւնը Այսրկովկասում, ա-ջակցելով՝ Կովկասի քրիստոնեայ ժողովուրդների համար այբուբեն և մատենագրութիւն ստեղծելու բարդ եւ պատասխանատու գործում:

Սկսած Ը. դարից վկայութիւններ ունենք օտար թարգմանիչների մասին, որոնք, հայ հեղինակների հետ համագործակցելով, հայերէն են թարգմանել քրիստոնէական մատենագրութեան յուշարձանները: Յիշատակարաններում պահպանուել է Կոստանդնուպոլսեցի Դաւիթ Հիւպատոսի անունը, որը Ստեփանոս Սիւնեցու հետ միասին, հայերէն է թարգմանել Կիւրեղ Աղեքսանդրացու, Գրիգոր Նիւսացու եւ Դիոնիսիոս Արիոպագացու երկերը: Ենթադրում ենք, որ այստեղ գործ ունենք երկի թարգմանման մի ինքնատիպ ու համապարփակ գործընթացի հետ, որի մասին բազմաթիւ յիշատակութիւններ են պահպանուել դարաշրջանի յիշատակարաններում: Այդ մասին են խօսում նաեւ նոյն երկերի՝ հայերէնով պահպանուած թարգմանութեան տարբեր խմբագրութիւնները: Իր մայրենի լեզուի մշակութային մտածողական համակարգը կրող այլազգի թարգմանիչը հայերէնի է վերածում բնագիրը, իսկ հայ մատենագիրը վերստին խմբագրելով հայացնում է թարգմանուող երկը, յարմարեցնելով սեփական լեզուի օրինաչափութիւններին: Նմանատիպ մօտեցման մէկ այլ օրինակ է 1100 թ. Ստեփա-

Գրեց՝
ԱԶԱՏ ԲՈՂՈՅԵԱՆ
Պատմութեան գիտութիւնների
Դոկտոր

☞

☞

նոս Ուլնեցու վարքի թարգմանութիւնը (յատակ չէ յունարէնից թէ լատիներէնից), որը Գրիգոր Վկայասէրը յանձնարարում է Կ. Պոլսի քահանայ Ժաւռժին: Ապա կաթողիկոսն այդ վերարտադրութիւնը յանձնում է Հայոց լեզուին հմուտ անձանց, յատակացնելու իմաստային եզրերը: Յատկանշական է, որ այս գործունէութիւնը յիշատակարանում բնութագրւում է. «յաւրինեցաւ ըստ մերումս լեզուի», այսինքն՝ յարմարեցուեց Հայոց լեզուի օրինաչափութիւններին, առաւելագոյնս բացայայտուեցին թարգմանական երկի իմաստային սահմանները:

Այլազգի թարգմանիչների մեծ հոսք է նկատւում հայ մատենագրութեան մէջ յատկապէս ԺԲ. դարում, երբ կիլիկեան Հայաստանի տարածքում, յատկապէս Սեւ (կամ Ամանոս) կոչուած լեռների շրջանում կողք-կողքի գործում էին քրիստոնէութեան տարբեր դաւանական ուղղութիւնների պատկանող վանքեր, որոնց հարուստ գրադարաններից օգտւում էին հայ մատենագիրները: Այս դարաշրջանում Ներսէս Շնորհալու հետ համատեղ մատենագրական երկեր են թարգմանել Աբրահամ Ղռամատիկոսը (յունարէնից Յովհան Ոսկեբերանի Ներբող առ Գրիգոր Լուսաւորիչ), Գրիգոր եւ Միքայէլ քահանաները (ասորերէնից՝ Ս. Բարսամայի եւ Ս. Սարգսի վարքերը): Առանձնայատուկ ուշադրութեան է արժանի յատկապէս Միքայէլ քահանան, որը, հաւանաբար, նոյն ինքը՝ Յակոբիկ ասորական եկեղեցու յայտնի պատրիարքն (1166-1199) ու իր դարաշրջանի նշանաւոր ժամանակագիր-պատմիչը, որը 1158 թ. ասորերէնից վերստին հայերէն է թարգմանում Սարգիս զօրավարի կորած վկայաբանութիւնը: Մեզ հետաքրքրող տեսանկիւնից առանձնապէս հարուստ է Ներսէս Լամբրոնացու կենսագրութիւնը: Նրա հետ համագործակցել են իր ժամանակի քրիստոնէական եկեղեցու Կիլիկիայում հաստատուած գրեթէ բոլոր ուղղութիւնների եւ ազգութիւնների ներկայացուցիչները: Ներսէս Լամբրոնացու կողմից Գրիգոր Մեծ պապի «Տրամախօսութիւնները» թարգմանուել են Բասիլ յոյն կրօնաւորի, Բենեդիկտեան վանքերի Սահմանքը՝ Կիլամ լատինի, Յովհաննու Յայտնութեան մեկնութիւնը՝ Կոստանդին Հերապոլսի յոյն մետրոպոլտի, լատին ծիսարանը՝ Միւնթերի Կոնրադ արքեպիսկոպոսի աջակցութեամբ: Գիտութեան համար հետաքրքրութիւն է ներկայացնում նաեւ այն հանգամանքը, որ Լամբրոնացին երկեր է թարգմանում այնպիսի մատենագրութիւններից, որոնք այսօր գոյութիւն չունեն, ինչպէս օրինակ՝ լանգոբարդերէնից:

ԺԳ. դարում Իշող ասորի թարգմանչի հետ Վարդան Արեւելցին հայերէն է թարգմանում Միքայէլ Ասորու Ժամանակագրութիւնը: Նոյն թարգմանիչը ասորերէնից կամ արաբերէնից հայերէնի է վերածում Աբուսայիդի «Յաղագս կազմութեան մարդոյ» աշխատութիւնը: Արեգակի եւ լուսնի խաւարումների վերաբերեալ մի բացառիկ երկի՝ պարսկերէնից հայերէն թարգմանութեան մասին իր պատմութեան 1187 թ. տակ վկայութիւն է հաղորդում Վարդան Արեւելցին, շեշտելով, որ թարգմանութիւնը հայացրել է Մխիթար Անեցին, իսկ թարգմանիչն է ոմն «Ոճիէ անուն» պարսիկ, որը պնդել է, թէ երկը նախապէս գրուել է յունարէն: Օտար եւ հայ թարգմանիչների համատեղ աշխատանքի լաւագոյն դրսեւորումներից են ԺԴ. դարում ունիթորական միջավայրում լատինէրէնից կատարուած թարգմանութիւնները: Այս դպրոցի կողմից Նախիջեւանի եւ նրա մերձակայ շրջաններում աշխատել են դոմինիկեան միսիոներներ Բարթուղիմէոս Բուլոնիացին (Մարաղացի), Պետրոս Արագոնացին, որոնք գրում եւ թարգմանում էին հայերէն: Նրանց թարգմանական գործունէութեան մէջ սատարում էին հայազգի միաբարներ Յովհաննէս Ծործորեցին, Յովհաննէս եւ Յակոբ Քռնեցիները:

Թարգմանական գործունէութեանը մասնակցած այլազգի թարգմանիչների անուններ կարելի է բերել նաեւ աւելի ուշ ժամանակներից, սակայն մեզ աւելի շատ հետաքրքրում է բուն երեւոյթը: Արդեօք ո՞րն է եղել հայ մատենագրութիւնը հարստացնելու այլազգի թարգմանիչների խթանը: Կարելի է շեշտադրել երկու հիմնական գործընթաց.

ա) Այլազգի թարգմանիչների հիմնական մասը, ընկալելով Հայոց մշակոյթի եւ մատենագրութեան ինքնուրոյն արժէքը, ամէն գնով նպաստում է նրա զարգացմանը եւ օգտւում է նրա հարուստ գանձարանից,

բ) թարգմանիչների միւս մասն էլ, գիտակցելով Հայոց մշակոյթի կարեւորութիւնը, միսիոներական կամ եկեղեցաքաղաքական նպատակներով է հայերէն թարգմանում օրթոտոքս եւ կաթոլիկ եկեղեցիների մատենագրական՝ հիմնականում դաւանաբանական երկերը:

Մնում է ընթերցողի ուշադրութիւնը հրաւիրել այն հանգամանքի վրայ, որ մինչեւ այսօր, Եւրոպայի եւ աշխարհի հիմնական հասարակագիտական կենտրոններում հրապարակուող աշխատութիւններում Հայոց, ինչպէս նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի քրիստոնէական միւս ժողովուրդների մշակոյթն ու մատենագրութիւնը դիտւում են իբրեւ բիւզանդական հսկայածաւալ մշակոյթի արբանեակներ: Այս մօտեցումը խանգարում է պատմական համաշխարհային մատենագրական հոլովոյթի ճիշդ եւ բազմակողմանի ընկալմանն ու ուսումնասիրութեանը: Այս իմաստով, վերեւում ներկայացուած այլազգի թարգմանիչների գործունէութիւնը թոյլ է տալիս ընդգծել, որ հայ մատենագրութիւնը դեռեւս միջնադարում ինքնուրոյն արժէք է ներկայացրել հարեւան ժողովուրդների համար եւ հարուստ շտեմարան ծառայել բազմաբնոյթ մատենագրական գործունէութեան համար:

Ինչպէս տեսանք, այլազգի թարգմանիչների գոյութիւնը յատուկ է նաեւ համաշխարհային միւս մշակոյթներին: Մատենագրական փոխանցումների հզօր շրջապտոյտ էր կատարւում ողջ համաշխարհային գրականութեան մէջ, յատկապէս Միջերկրածովեան քաղաքակրթութեանը պատկանող երկրներում պատմութեան դրեթէ բոլոր փուլերում: Թարգմանական շարժման ձգտումները յատուկ են նաեւ հայ եկեղեցական մատենագրութեանը, դրանով մեր մատենագրութիւնը առընչուել է հարեւան ժողովուրդների հոգեւոր արժէքներին: Հայ թարգմանական շարժումը եղել է ծրագրաւորուած եւ նպատակասլաց: Հայ թարգմանական շարժման մէջ նշանաւոր է ԺԲ. դարը, երբ հայ թարգմանիչների կողքին գործում էին նաեւ օտար թարգմանիչներ (ասորիներ, յոյներ, ֆրանսիացիներ): Դա նշանակում է, որ այդ ժողովուրդների ներկայացուցիչները գիտակցում էին հայկական մշակոյթի ինքնուրոյն արժէքը, որը մինչեւ վերջ չի գիտակցւում մերօրեայ օտար հայագէտների կողմից:

Ա. Բ.

ՀԱՅ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱԿ ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Լոս Անճելըսի մէջ, Ապրիլ 13ին, անցաւոր իր կեանքին հրաժեշտ ըսաւ՝ բառին ամբողջական իմաստով հայագէտ, լեզուաբան, մատենագրագէտ փրոֆ. Լեւոն Խաչերեան, դառնալով յաւերժի ճամբորդ՝ իր վաստակով հանդիսանալով ներշնչման աղբիւր բոլոր անոնց համար, որ հաղորդակից եղան իր չափորած գաղափարներուն եւ հայագիտութեան մարզին մէջ քաջաբար պաշտպանած իր տեսակէտներուն, յատկապէս մաշտոցաստեղծ դասական մեր ուղղագրութեան վերականգնման ուղղութեամբ իր մղած պահանջատիրական պայքարին:

Լեւոն Խաչերեան ծնած էր 1924-ին, Կիպրոս: 1933-1940 թուականներուն ընտանեօք հաստատուած է Պէյրութ, ուր աւարտած է Էշրէֆիէի հայ աւետարանական վարժարանը: 1941-1946 իր ուսումը շարունակած է Կիպրոսի Մելգոնեան կրթական հաստատութեան մէջ, ուր սորված եւ գիտակցած է որ մեր միասնական ու միակերպ ուղղագրութիւնն է, որ մեզ պիտի տանի մեր անցեալի դպրութեան շեմարանը: Հոն է որ ան ըմբռնած է թէ մեր լեզուն մեր ժողովուրդի բոլոր հատուածներուն համար, սերունդէ-սերունդ հոգեւոր ու բանաւոր հաղորդակցութեան միջոցն է եւ մեր գիրը, Մեսրոպեան այբուբենը մեր ազգակերտումն է:

1946ին Լեւոն Խաչերեան ներգաղթած է Հայաստան, ուր իր բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած է Մանկավարժական հիմնարկի բանասիրական լսարանին մէջ՝ 1948-1954 թուականներուն: Ապա, դասական հայերէնի՝ գրաբարի ոսկեդարեան շրջանի լեզուի եւ մատենագրութեան մէջ խորանալու եւ մասնագիտանալու համար, իր ուսումը շարունակած է Երեւանի Հրաչեայ Աճառեան լեզուի հիմնարկին մէջ 1954 - 1958: Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուի տիտղոս ստացած է 1959ին, պաշտպանելով աւարտաճառ մը՝ դասական հայերէնի շարահիւսութեան վերաբերեալ:

1968ին, Լեւոն Խաչերեան, Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրութեան լսարանի գիտական խորհուրդին առջեւ պաշտպանելով իր աւարտաճառը՝ «Եսայի Նչեցին եւ Գլաձորի համալսարանը» նիւթով, արժանացած է բանասիրական գիտութիւններու դոկտորի տիտղոսին: Տասնեակ տարիներու գիտա-մանկավարժական իր գործունէութեան իբրեւ գնահատանք եւ տրիտուր՝ 1972ին, դոկտ. Լեւոն Խաչերեանին շնորհուած է Հայոց լեզուի ամպիոնի փրոֆէսէօրի կոչում:

Փրոֆ. Լեւոն Խաչերեան Հայաստանի մէջ 35 տարի աշխատած է գիտա-մանկավարժական ասպարէզներու մէջ՝ Գիտութիւններու ակադեմիայի Հրաչեայ Աճառեան լեզուի հիմնարկ, Մաշտոց մատենադարան, Երեւանի պետական համալսարան եւ Կիրովականի մանկավարժական հիմնարկ: Եղած է գիտական երեք խորհուրդներու անդամ: Մասնակցած է գիտական միջազգային համաժողովներու և սեմփոզիումներու, հեղինակն է հրատարակուած հայագիտական 20 հատորներու եւ աւելի քան 250 յօդուածներու, լոյս տեսած՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մամուլին մէջ:

Փրոֆ. Խաչերեան 25 տարի աշխատելով Երեւանի Մաշտոց մատենադարանին մէջ, իբրեւ աւագ գիտական հետազօտող՝ ձեռագրագիտութեան եւ աղբիւրագիտութեան մարզին մէջ, գիտական հրատարակութեան պատրաստած է միջնադարու հայ քերական մեկնիչներու քննական բնագրերը՝ ձեռագրական բազմաթիւ ընդօրինակութիւններու տարընթերցումներու քննութեամբ եւ համադրումով, մասնագիտական՝ լեզուաբանական - քերականագիտական յառաջբան - ուսումնասիրութիւններով եւ հայագիտական ծանօթագրութիւններով հանդերձ: Գործ մը՝ որ եղած է իր գիտական կեանքի տարերքը, իմաստը:

Հայաստանի մէջ փրոֆ. Խաչերեան՝ Գիտութիւններու ակադեմիայի հրատարակութեամբ, լոյս ընծայած է չորս հատորներ (1962 - 1973):

1981ին, հանգամանքներու բերումով, փրոֆ. Խաչերեան իր ընտանիքով հաստատուած է Լոս Անճելըս, ուր քառորդ դար շարունակած է իր ծառայութիւնը հայ դպրութեան եւ մշակոյթին, յաջորդաբար հրատարակելով 15 ստուար հատորներ: Գիտա - քննական բնագրով եւ պատմա - բանասիրական ծանօթագրութիւններով իր հրատարակութիւններուն նիւթերը եղած են Եսայի Նչեցի, Վարդան Արեւելցի, Առաքել Սիւնեցի, Յովհաննէս Երզընկացի, Յովհաննէս Ծործորեցի, Գրիգոր Մագիստրոս, Եզնիկ Կողբացի, Գլաձորի համալսարանը, ինչպէս նաեւ հայագիր դպրութեան ուսումնագիտական կեդրոնները՝ դպրոցներ, դպրեվանքներ, վարդապետարաններ, ճեմարաններ, ակադեմիաներ եւ համալսարաններ: 10 հազար էջերու մէջ ամփոփուած փրոֆ. Լեւոն Խաչերեանի մատենագրական վաստակը կազմող հայագիտական, աղբիւրագիտական, լեզուաբանական, բանասիրական, պատմագրական եւ կրթական բոլոր աշխատութիւններուն իւրաքանչիւր էջին եւ տողին մէջ ակներեւ են անոր բեղուն միտքը, խորիմացութիւնը՝ աստուածաբանութեան, փիլիսոփայութեան, մշակոյթի պատմութեան, աղբիւրագիտութեան, լեզուագիտութեան եւ հայկական մատենագրութեան մարզերուն մէջ: Մէկ խօսքով՝ փրոֆ. Խաչերեան, առանձինն հայագիտական կաճառ մըն էր:

Հայաստանի վերանկախացումէն ետք, խումբ մը մտաւորականներ՝ Հայաստանէն թէ Սփիւռքէն, սկսան պահանջատիրական արշաւ մը՝ վերականգնելու համար հայերէն լեզուի Մեսրոպեան դասական ուղղագրութիւնը: Փրոֆ. Լեւոն Խաչերեան, որ իր գիտակից կեանքի յիսուն տարիները նուիրած էր հայ դպրութեան եւ եղած էր արթուն պահակը եւ պաշտպանը մեսրոպաստեղծ դասական ուղղագրութեան վերականգնման, չէր կրնար ձեռնածալ մնալ այդ շարժումին ի տես: Հետեւաբար, տարիներու իր բծախնդիր եւ գիտական հետազօտութեանց իբրեւ արդիւնք՝ 1999ին կը հրատարակէր «Հայոց համազգային մաշտոցեան համակարգուած եւ կանոնարկուած միասնական եւ միակերպ ուղղագրութեան պատմութիւնը (Ե. - Ի. դարեր)» 411 էջնոց աշխատութիւնը, նոր թափ տալով ստեղծուած շարժումին եւ հրահրե-

լով դասական ուղղագրութեան վերադարձի վէճը:

Ցիշեալ աշխատութեան մէջ փրոֆ. Խաչերեան ուղղագրութեան հարցը չէր դիտեր իբրեւ զուտ քերականական օրէնքներու կանոնակարգութիւն եւ անդրադառնալով մեր հին իմաստասէրներու աշխատութիւններուն՝ լեզուն միասնական ուղղագրութեամբ կը համարէր ոչ միայն իբրեւ հաղորդակցութեան սոսկական միջոց, այլեւ ազգային հոգեկերտումի ամբողջական արտայայտութիւն եւ ամրակայման հզօր երեւոյթ: 1922ի Մարտ 4ին, Հայաստանի կառավարութեան՝ նոր ուղղագրութեան անցնելու մասին տուած որոշումը սխալ համարելով, փրոֆ. Խաչերեան կը գտնէր որ այդ ուղղագրութիւնը հակագիտական է, իսկ ազգային տեսակէտէն աղէտաբեր՝ միտուած խանգարելու Սփիւռք - Հայրենիք միութեան յեռագայ ընթացքը: «Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ» կարգախօսը ունայն է առանց համազգային միասնական ուղղագրութեան, որուն բացակայութեամբ ազգի երկու հատուածները դատապարտուած են աւելի տարանջատման, կը պատգամէր խորհրդաց հայագէտը:

Աւելի՛ն. փրոֆ. Խաչերեան բուռն հաւատացողն էր ու քաջալերի պաշտպանը այն իրողութեան, որ 1922ի Մարտ 4ի հրամանագրով Հայաստանի մեր ժողովուրդին պարտադրուած աբեղեանական ուղղագրութիւնը խրամատ կը բանայ մեր ազգային միասնութեան միջեւ՝ հակասելով «Մէկ ազգ, մէկ հայրենիք եւ մէկ մշակոյթ» գերնպատակին, կ'արժեզրկէ եւ արուեստականօրէն կը դժուարացնէ գրական հաղորդակցութիւնը Հայրենիքի եւ ԸՍփիւռքի միջեւ, մեր մշակութային ամբողջական հարստութեան խանդարումով: Ազգային ուղղագրութեան վերականգնման ուղղութեամբ հայ մտաւորականութեան ցուցաբերած պահանջատիրութիւնը համազգային ընոյթ ունի հայրենի եւ Սփիւռքի գիտակից ազգային մտաւորականութեան համար: Փրոֆ. Լեւոն Խաչերեան մօտէն հետեւեցաւ դասական ուղղագրութեան վերադարձի շարժումին, իր ուժգին ձայնը միացնելով գիտակից մտաւորականութեան: Աւելի՛ն. իբրեւ վաւերական փաստաթուղթ պատմութեան համար, ան 2003 թըւականին 700 էջնոց հատորով մը հրատարակեց հայ մտաւորականութեան պահանջատիրական բոլոր յօդուածները (լոյս տեսած 1997 - 2003 թուականներուն), ինչպէս նաեւ ազգային ուղղագրութեան վերականգնումին դէմ եղող կարգ մը մտաւորականներու տեսակէտները, անհրաժեշտ հերքումներով եւ փաստացի ու հիմնաւոր հակաճառութիւններով:

Մեզի հետ չէ այլեւս մեծ գիտնականը եւ ուսուցչապետը: Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ ապրող՝ Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձի վէճի «Թալիպանները» (աբեղեանականներու բուռ յամառութիւնը բնութագրող այս դիպուկ որակումը կը պատկանի «Ցառաջ»ի խմբագիր Արփի Թոթոյեանի-Հ.Ա.) այսուհետեւ իրենց դէմ պիտի գտնեն ազգային ուղղագրութեան վերականգնումին համար իրենց պահանջատիրական պայքարը աւելի բուռն կերպով շարունակող գիտակից մտաւորականներու բանակ մը, իբր ներշնչման աղբիւր ունենալով Մեսրոպի հաւատարիմ աշակերտ եւ ներկայիս յաւերժի ճամբորդ՝ փրոֆ. Լեւոն Խաչերեանի ոգին:

Ոչ եւս է հայ դպրութեան պահակը:

Լոյս մշտնջենի իր հոգւոյն:

Հ. Ա.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Yves TERNON

GUERRES ET GÉNOCIDES AU XXe SIÈCLE

EDITIONS ODILE JACOB, Janvier 2007

Գրեց՝ Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Մասնագիտական, մանրակրկիտ, արհեստավարժական, այժմէական եզրաբանութիւններով պատրաստուած երկ մը, 395 էջերէ բաղկացած, որ կրնայ որպէս դասագիրք ծառայել քաղաքական եւ ընկերաբանական գիտութիւններու նուիրուած համալսարանական ուսանողութեան՝ այժմէականանալու եւ զարգանալու աղբիւր:

Թերնոն հաստատուած հեղինակութիւն մըն է Ցեղասպանութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերուն մէջ. մասնագիտութեամբ բժիշկ, խղճամիտ բժիշկի մը նման 1969էն ի վեր հակած է Ի. դարու այս մեծագոյն աղէտին վրայ որ սկիզբ առաւ Մեծ Եղեռնով եւ կը շարունակուի մինչեւ մեր օրերը:

Իր 15 հեղինակութիւններուն շուրջ ութը նուիրուած են Հայկական Ցեղասպանութեան եւ անոր յարակից հարցերուն: Տարիներու ընթացքին խորանալով իր պրպտումներուն եւ վերլուծումներուն մէջ, ան այսօր կը նկատուի ցեղասպանութեան հարցերու ամենահաւաստի մասնագէտներէն մին: Անձամբ ականատես եղած եմ, ցեղասպանութեան նուիրուած մի քանի միջազգային համագումարներու իր ելոյթներուն եւ միջամտութիւններուն, մեծ յարգանքով ընդունուած ներկաներէն: Այս գիտակցութեամբ է որ կը մօտենամ այս իր նոր գործը ներկայացնելու փորձին:

Հատորը կազմուած է չորս մասերէ, իւրաքանչիւրը իր կարգին ենթաբաժանումներով եւ եզրակացութենէ մը: Նիւթը չատ ընդարձակ եւ մասնագիտական ըլլալով պիտի փորձեմ պարզել եւ հիմնական կէտերու մէջ ամփոփել:

***

Հեղինակը ունի հիմնական մտահոգութիւն մը՝ Ի. դարը արդեօք դա՞րն է ցեղասպանութիւններու: Հակառակ միջազգային պատժական օրէնքի մը գոյութեան, կրնա՞նք լաւատես ըլլալ: Պէտք չէ մոռնալ որ 90ական տարիներուն բռնութիւններ գործադրուեցան նախկին Եուգոսլաւիոյ հանրապետութիւններուն մէջ եւ ցեղասպանութիւնը Ռուանտայի մէջ:

Թերնոն հարց կու տայ. ժամանակակից պատերազմները արդեօք ցեղասպանութե՞ան առիթ կու տան: Պատերազմը ինքնին չառա՞ջնորդեր զանգուածային ոճիրներու. ի՞նչպէս բացատրել այս երեւոյթները:

Ուսումնասիրելով Հայերու, Հոլոքոստներու եւ Ռուանտայի, Ի. դարու այս երեք յայտնի ցեղասպանութիւնները, հեղինակը կը փորձէ բացայայտել այն բարդ կառոյցը որ ջարդի կ'առաջնորդէ: Որպէս եզրակացութիւն ցաւալի հարցական մը կ'ուղղէ. արդեօք պատերազմը վերջնականապէս պիտի յաղթանակէ՞ իրաւունքին...:

***

Առաջին բաժինը կը կրէ Պատերազմ եւ իրաւունք տիտղոսը. շուրջ 100 էջերէ բաղկացած վերլուծումն է վերնագրին:

Գարլ Ֆոն Գլաուսվիցի համաձայն (1780-1831), որ առաջին տեսաբանը կը համարուի պատերազմի, քաղաքականութիւնն է օրրանը պատերազմին. անոր մէջ ծնունդ կ'առնէ պատերազմը որ իր կարգին ոչ արուեստ է, ոչ գիտութիւն, այլ՝ ընկերաբանական հարց:

Ցեղասպանութիւն եւ ամբողջական պատերազմ

Պատերազմը միշտ կը ձգտի ծայրայեղութեան. ցեղասպանութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պատերազմ մը ու ծայրայեղականութիւնը գործադրութեան դնել: Ցեղասպանութիւնը երբեք պատեհականութեան արդիւնք չէ. պետութեան մը կիրքերէն ու շահերէն ներշնչուած քաղաքականութիւն է, երկրին համար սպառնալիք նկատուող մարդկային խումբի մը ոչնչացումն է:

Իրաւունք պատերազմի եւ իրաւունք պատերազմի մէջ

Պատերազմի վերաբերեալ միջազգային իրաւունքը հիմնուած է պատերազմողներու միջեւ հաւասարներու իրաւական գետնի վրայ: Այս սահմանումէն դուրս կը մնան քաղաքական եւ դաղթավայրերու պատերազմները: Պատերազմի իրաւունքը դրուած է պետութեան մը օրինաւոր պատճառներու համար, որպէս միջոց արդարութիւն իրականացնելու Ս. Օգոստինոս կը գրէ. «Արդար են այն պատերազմները որ կը մղուին անիրաւութիւններու դէմ, երբ պետութիւն մը չի վերադարձներ անարդարօրէն յափշտակուածը»:

1945ին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան օրէնսդրութեան Բ. յօդուածով նոր սահմանում կը տրուի.

«ՄԱԿ-ի անդամները, իրենց միջազգային յարաբերութիւններուն մէջ չդիմեն սպառնալիքի կամ զինուորական ուժի, պետութեան մը հողային ամբողջականութեան եւ քաղաքական անկախութեան դէմ»:

Հեղինակը կը խօսի նաեւ ատենին ընդունուած սկզբունքի մը մասին, որով իրաւունք կը տրուէր պետութեան մը զինուորապէս միջամտելու ուրիշ պետութեան մը սահմաններուն մէջ «մարդասիրական» նպատակներով կամ հալածուած փոքրամասնութիւն մը պաշտպանելու: Այս սկզբունքով ցարական Ռուսաստանը արշաւեց Պալքանեան երկիրներ, Ֆրանսան եւ Անգլիան՝ Միջին Արեւելք... սակայն տեղի չտալու համար զեղծարարութիւններու, անհրաժեշտութիւն կը տեսնուի ստեղծել մարդասիրական միջազգային իրաւասութիւն մը:

Պատժել պատերազմի ոճիրները - 1949 եւ 1977ի ժընեւի համաձայնագրերը

Այս բաժնին մէջ Թերնոն պատմականը կ'ընէ այն բոլոր հարցերուն որ անմիջականօրէն կ'առնչուին պատերազմի ոճիրներուն, եզրակացնելով որ ի վերջոյ ներկայիս կը գործէ իրաւասութիւն մը որ «իրաւուք կու տայ ռիսկագործները հետապնդելու, ձերբակալելու, դատելու ուեւէ անձ որ ծանր յանցանքներ գործած ըլլայ»:

Մարդկութեան դէմ ոճիր է, երբ կը բռնաբարուի մարդոց իրաւունքը թէ՛ խաղաղութեան, թէ՛ պատերազմի ընթացքին: Այդ սկզբունքը ձեւաւորուած է Նիւրնպէրկի ատեանին կողմէ եւ կ'ընդգրկէ տեղահանութիւններու, սարկացումի, անհետացումի, ցեղային խտրականութեան, սեռային բռնաբարումներու պարագաները:

Եթէ մարդու բռնաբարումը ոճիր է, որքա՛ն աւելի մեծ է ցեղասպանութեան ոճիրը: Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան միջամտութիւնները՝ գործադրուող ցեղասպանութիւնները կասեցնելու, կը տարբերին պետութենէ պետութիւն. նկատի կ'առնուին շահեր, վնասներ, քաղաքական հանգամանք. երբեմն պատմաբանները կը սահմանեն յաճախ քաղաքական տեսանկիւններու կարեւորութիւն կը տրուի: Մէկ խօսքով՝ հակառակ օրէ օր բարելաւուող օրէնքներուն, տակաւին կարելի չէ ըսել որ սահմանումներուն եւ գործադրութիւններուն մէջ ստուերներ չկան:

***

Հատորին երկրորդ բաժինը (էջ 105-177) ամբողջութեամբ նուիրուած է առաջին աշխարհամարտին, Օսմանեան կայսրութեան Հայերուն ոչնչացումին:

Հեղինակը առաջին տողերով, առանց մտային մարզանքներու, կը հաստատէ որ Հայոց դէմ կատարուածը արդիական պետութեան մը առաջին փորձն է իր հպատակներէն մէկ մասին ծրագրուած ու համակարգուած ոչնչացումի գործադրութեան: Ապա, Հայկական Հարցին պատմականը կ'ընէ, թէ ի՛նչպէս Օսմանեան կայսրութեան աստիճանաւոր տկարացումով, արեւմտեան պետութիւններ, քրիստոնեայ հպատակները կը շահագործեն ինքնավարութեան եւ անկախութեան մղելով զանոնք: Շուտով շարժումը կը չեղի հակակշիռէն եւ կացութիւնը կը դառնայ պայթուցիկ: Երիտասարդ Թուրքերու նոր հաստատուած ծայրայեղ ազգայնական կուսակցութիւնը պատրոյգը կը վառէ եւ պայթիւնը կը յառաջացնէ բազմաթիւ վիրաւորներ եւ մէկ մեռեալ՝ հայ ժողովուրդը: Ներկայ Թուրքիան անոր փլատակներուն վրայ է որ կը կառուցուի:

Մնացեալ էջերուն մէջ հեղինակը պատմական մանրամասնութիւններու մէջ կը մտնէ, ցոյց տալով բացառիկ հմտութիւն իր ներկայացուցած նիւթին, սկսելով պալքանեան պատերազմներէն, Երիտ-Թուրքերու իշխանութեան գլուխ անցնելէն, Ա. համաշխարհային պատերազմին անոնց մասնակցութենէն, Գերմանիոյ եւ Թուրքերու յարաբերութիւններէն, մինչեւ անոնց պարտութիւնը:

Էջ 135էն սկսած, Թերնոն օգտագործելով նաեւ դաշնակիցներու աղբիւրներ, յատկապէս բրիտանական դաղտնի սպասարկութիւններու, սահմռկեցուցիչ մանրամասնութիւններ կու տայ ծրագրուած եւ գործադրելի ցեղասպանութեան որուն ընթերցումէն վերջ անիմաստ կը դառնան պատմագէտներու ժողովները եւ միջազգային ատեաններու կարծիքները: Անոնք օրուան պահանջին համաձայն իրենց պատեհապաշտ քաղաքականութիւնը պիտի շարունակեն, նիւթական շահ կամ քաղաքական նպաստ մը փրցնելու համար, նայած թէ հովը ուսկից կը փչէ: Թերնոն զինուած՝ փաստաթուղթերով եւ անկողմնակալ հոգիով, կ'ուզէ ըսել Գոնիթրա ֆաբթում, նոն վալէթ արկումէնթում (Դէպքին դիմաց անզօր է պատճառաբանութիւնը):

Ընթերցողը կարդալով էջ 105-177 անվիճելի փաստեր միայն պիտի գտնէ առաջին տողերուն մէջ հեղի-

☞

☞

նակին հաստատած վարկածին թէ՝ «Հայոց Ցեղասպանութիւնը արդի ժամանակներու պետութեան մը առաջին փորձն է իր նպատակներէն մէկ մասին ծրագրուած եւ համակարգուած ոչնչացումի գործադրութեան»:

***

Երրորդ բաժինը (էջ 179-287) կը պատմէ եւ կը վերլուծէ Բ. համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Եւրոպայի Հրեաներուն ցեղասպանութիւնը:

Թերնոն մէկ երկու նախադասութիւններով 108 էջերու մէջ ներկայացուցածին ամփոփ խտացումը տալու գաղտնիքն ունի: Սապէս կը բացուին առաջին տողերը.

«Մարդկութեան պատմութեան մէջ երբեմ զանգուածային սպանդ մը այդքան ծայրայեղ չէ եղած... եւ երբեմ այնքան անորակ եւ այնքան մեկուսացուած անձ մը իր քաղաքական ասպարէզի սկզբնաւորութեան չէ տիրացած բացարձակ իշխանութեան եւ ամբոխները դիւթած զարգացած քաղաքակիրթ աշխարհի մը մէջ. այս մարդը Ատոլֆ Հիթլէր կը կոչուէր»:

Այս նիւթի մասին ալ հեղինակը ցոյց կու տայ բացառիկ ծանօթութիւն պատմական դէպքերուն, համեմուած փաստաթուղթերով եւ հեղինակաւոր պատմագէտներէ մէջբերումներով, կը կատարէ տրամաբանական վերլուծումներ որոնց ինքնաբերաբար եւ առանց բռնազբօսիկ ճիգերու կը հետեւին հետեւանքներ:

Ամէն ինչ կը կատարուի ծրագրուած, համակարգուած աստիճանաւոր կերպով. նախ խորութիւն, մերժում, մերկացում - կողոպուտ, արտաքսում, սպանդ:

Այս բաժինին վերջին էջերը Թերնոն յատկացուցած է Գնչուներու ըսպանդին. անոնք 800·000 բնակչութենէ մը կու տան շուրջ 200·000 զոհեր:

Բաժինը կը փակէ տխուր խորհրդածութեամբ.

«Նացիական Գերմանիան, ինչպէս նաեւ Օսմանեան կայսրութիւնը պատերազմը կորսնցուցին: Մինչ նոր Գերմանիա մը ծնած է նացիական գաղափարախօսութիւնը արմատախիլ ընելով, Թուրքիան մարմնաւորած է Երիտ-Թուրքերու գաղափարախօսութիւնը եւ ափսոս իր ինքնութիւնը կերտած է Հայոց Ցեղասպանութիւնը ժխտելուն վրայ...»:

Շոահի ինքնուրոյնութիւնը կը կայանայ այն բանին մէջ որ նացիներու համար Հրեաները պէտք է ոչընչանային երկրագունտի վրայէն, քանի Հրեայ են. մինչ Երիտ-Թուրքերը կ'ուզեն իր պատմական հողերէն ամբողջ ժողովուրդ մը անհետացնել որպէս մշակոյթ, բայց կը հանդուրժէին որ այս միեւնոյն ժողովուրդին կիներն ու մանուկները ձուլուին իրենց մէջ:

***

Եւ հուսկ չորրորդ բաժին մը նուիրուած ժամանակակից ցեղասպանութեան մը որ տեղի ունեցաւ մեր օրերուն, մեր աչքերուն առջեւ, հեռատեսիլներով ու ձայնասփիւռներով սփռուած երկրագունտի համայն տարածքին՝ Թութսիներու ցեղասպանութիւնը Ռուանտայի մէջ:

Այս վերջին բաժինը էջ 289էն մինչեւ 363 կ'երկարի եւ մանրակրկիտ, ժամանակագրական կարգով տրուած Ռուանտայի մէջ Թութսիներու ցեղասպանութեան պատմութիւնն է, գաղութատիրական շրջանէն դրուած սերմերով. չի նմանիր ո՛չ Հայերու, ո՛չ ալ Հրեաներու ցեղասպանութեան: Զայն հաւկնալու համար պէտք է թափանցել Արեւմտեան Ափրիկէի յատուկ մթնոլորտին մէջ, մեծ լիճերու շրջանը, որ Եւրոպացիներու վերջին յայտնագործութիւնը եղաւ եւ ոչ միայն քաղաքակրթութիւն եւ բարեկեցութիւն չբերաւ անոնց, այլեւ փճացուց անցեալ մը որ միայն բերանացի կը հաղորդուէր դարերու ընթացքին:

***

Հեղինակը հատորին վերջին 14 էջերով (365-379) եզրակացնել կը փորձէ իր մանրակրկիտ աշխատանքին ընդարձակ նիւթերը ամփոփելով: «Ցեղասպանական բռնութեան ալշիմի» կ'որակէ մարդկային անբացատրելի կիրքերու այն երեւոյթը որ ցեղասպանութեան կ'առաջնորդէ եւ իր այս բացառիկ աշխատասիրութիւնը կը փակէ Հաննա Արենտի խօսքերով.

«Եթէ ցեղասպանութիւնը կարելի կը դառնայ ուրեմն երկրագունդի ո՛չ մէկ ժողովուրդ կրնայ վստահ ըլլալ որ պիտի (վեր)ապրի առանց միջազգային օրէնքի պաշտպանութեան»:

Հ.Ց.Պ.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԾԻՐԱՆՆԵՐ

(ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԸ)

ԱՆԱՀԻՏ Ն. ԴԱՒԻԹԵԱՆ,

Հրատարակիչ՝ Արամ Սեփեթճեան,
Կողք, յղացք եւ նկարներ՝ Ալին Էլմայեան,
Պէյրութ, 2006, 197 էջ:

Վերջերս լոյս տեսաւ Անահիտ Դաւիթեանէ (Պոլիս, 1903 - Փարիզ, 1996) յետ մահու հրատարակութիւն մը, խորագրուած՝ Երկու Ծիրաններ, շնորհիւ իր որդիներուն Ջանքերուն, Միհրան-Ռոլանի և Դաւիթի, որոնք «փոքր յապաղումով զայն կը ձօնեն իրենց մօրը ծննդեան 100ամեակին», ինչպէս կը գրէ Արամ Սեփեթճեան իր ջերմ եւ հետաքրքրական յառաջաբանին մէջ:

Այս հատորը ընտիր ժողովածու մը կը ներկայացնէ հեղինակուհիին յուշերուն, տպաւորութիւններուն ու վկայութիւններուն որոնք լոյս տեսած էին 1969էն մինչեւ 1975, Անդրանիկ Ծառուկեանի Նայիրի շաբաթաթերթին մէջ:

Ինչո՞ւ Երկու Ծիրաններ: Նախ, որովհետեւ ամենագրաւիչ պատմուածքներէն մէկը նոյն վերնագիրը կը կրէ: Տեղի կ'ունենայ Ցունաստան, ուր երկու գեղջուկ մանուկներ Ա. Դաւթեանին կը հրամցնեն մէկ-մէկ խոշոր կարմիր ծիրաններ, յափշտակուած իր ջրաներկին առջեւ, որ կը ներկայացնէ ձիթաստան մը (տե՛ս էջ 61-65): Յետոյ, եթէ ծիրանը Հայաստանի խորհրդանշական պտուղն է անշուշտ, այս պարագային մէջ Երկու Ծիրանները կը ներկայացնեն, ըստ ենթախորագիրին, հեղինակուհիին երկու «աշխարհները»՝ արուեստը իբր գրող ու գեղանկարչուհի, ապա՝ ընկերային ծառայութիւնը, որբախնամ Պոլսոյ «Զէյզոք Տուն»էն մինչեւ Հաուբրտ Գարակէօզեան հիմնարկութեան զանազան կեդրոններուն՝ Ֆրանսա, Ցունաստան, Լիբանան, ուր աշխոյժ գործակիցն էր ամուսնին՝ Նուպար Դաւիթեանին: Հարկաւոր է յիշել այս զոյգին մարդասիրութիւնը, լայնամտութիւնը ու բարձր զարգացումը:

Գիրքը կը բացուի Ա. Դաւիթեանի ինքնակենսագրութեամբ՝ «Կեանքիս ճամբաները», գրի առնուած Փարիզ, 1984ին: Ծնած է Պոլիս 1903ին, աղջիկն է փաստաբան Յակոբ Պահրիի եւ գրագիտուհի Զարուհի Շահպազի, երկուքն ալ կանուխէն լծուած ազգային բարեսիրական գործերու:

Այսպէս, փոքր տարիքէն, Անահիտ, իր քոյրը եւ երկու եղբայրները մեծցան հայրենասէր, մեծահոգի եւ մտաւորական ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ ու Նիկողոսեան վարժարան յաճախեցին: 1915ի արհաւիրքին ու Ցեղասպանութեան մասին, Անահիտ, նախակրթարանի աշակերտուհի, կը բերէ իր վկայութիւնը: Մօրեղբայրը՝ Բարսեղ Շահպազ կ'աքսորուի Ապրիլ 24ին, մաս կազմելով հայ մտաւորականներուն, կ'երթայ անվերադարձ: Ամսոյ մէջ, մօրաքոյրը՝ Ատրինէ Տէրտէրեան-Շահպազ եւ իր ընտանիքը, ինչպէս նաեւ Տրապիզոնի մէջ հօրը ազգականները կը ջարդուին (տե՛ս. «Այն օրը, Պոլիս...», էջ 26-34):

Ուստի, ծնողքը կ'որոշեն հեռացընել երեք փոքրերը որոնց մէջ կը գտնուի Անահիտ: 1915էն մինչեւ 1917 կը յաճախեն Ֆրանսական ու գերմանական դպրոցներ Պուլկարիոյ մէջ: Երբոր Պոլիս կը վերադառնան, Անահիտ Գերմանական վարժարան կը մտնէ եւ յետոյ կը երկրին Նիկողոսեան դպրոց ու վերջապէս Անգլիական վարժարան, մինչեւ 1922: Անշուշտ ուսման շրջանը եղած է անկայուն, սակայն առիթը տուած է երիտասարդուհիին զանազան կրթական դրութիւններու եւ լեզուներու ծանօթանալու:

1922ին հայրը հետապնդումներու ենթարկուելով թրքական ոստիկանութենէն, ընտանեօք կ'ապաստանին Պուքրէջ: Հոն կը ծանօթանայ Նուպար Դաւիթեանին, նոյնպէս Պոլսէն աքսորուած, իր կամքովանոր հետ կ'ամուսնանայ Փարիզի մէջ, 1925ին: Այդ օրէն, կեանքը կը կապուի նաեւ Հաուբրտ Գարակէօզեան Հիմնարկութեան որուն վարիչն էր իր ամուսինը (1924էն մինչեւ 1978): Հարիւրի չափ հայ որբեր, ժողվուած Պոլսէն, Ցունաստանէն ու Սուրիայէն, կը պատսպարուին Գարակէօզեան «ՀՕՄ»ին մէջ, փառաւոր Ֆրանսական Լա Ռոշֆուգոներու դղեակը, «Լա Կոտինիէռ» կոչուած, շրջապատուած անտառներով: Որբերը հոն, ոչ միայն արհեստանոց-վարժարան մը կը գտնեն, այլ մանաւանդ Դաւիթեաններուն գուրգուրանքը (տե՛ս. «Դուքսի դղեակին հայ տղաքը», էջ 66-83):

1936ին Գարակէօզեան հաստատութիւնը Ցունաստան փոխադրուելով, Դաւիթեանները կ'օժանդակեն հոն հաւաքուած հայ գաղթականներու հանրային առողջապահական շարժումներուն: Ապա՝ 1946էն սկսեալ մինչեւ 70ական տարիները Լիբանան կ'անցնին ուր ահաւոր նեղութեան մատնուած հայ գաղթականներ կը գտնեն (սով, մանուկներու մահ, մալարիա...) եւ կրկին աշխատանքի կը լծուին:

Փարիզ կը վերադառնան իրենց հանգստեան օրերը անցընելու համար եւ ուր Ա. Դաւիթեան կը մահանայ 1996ին:

Իր կեանքէն առնուած տպաւորապաշտ ու նաեւ իրապաշտ էջերով, Անահիտ Դաւիթեան մեզի կը փոխանցէ, առաջին բաժնին մէջ, ազնիւ եւ զուսպ ոճով, իր ապրումները, զոր օրինակ իր խանդավառութիւնը երբ, 1918 Մայիս 28ին Հայաստանի անկախութեան լուրը կ'առնէ.

«Տան սաւաններէն մին [մայրս] պատռեց երեքի, նպարավաճառէն բերուած փոշիներով ներկեց այդ երեք կտորները հայկական նոր երեք գոյներով ու այդ ամենահամեստ միջոցներով պատրաստեց, Պոլսոյ մէջ, Հայոց պատմութեան այս նոր վերածնունդի շրջանի առաջին նորածին հայկական դրօշը» (տե՛ս. «Անմոռանալի օր մը», էջ 35-45), նաեւ իր մտատանջութիւնը Բ. Պատերազմի ամբակոծութիւններուն ընթացքին, Ֆրանսա դտնուած ժամանակ («Գրաւեալ Ֆրանսա», էջ 120-142):

Առաջին բաժինը կը փակուի «Զէյզոք տուն»ով (էջ 161-179) ձօնուած իր մօրը՝ Զարուհի Պահրիի յիշատակին, ինչպէս եւ բոլոր այն որբորդուհիներուն որոնք անցան այդ Տունէն: Հեղինակուհիին յուշերը կը վերադառնան Պոլիս, 1918 թուականին, երբ փոքրիկ, բայց անկախ հայրենիք մը ծնունդ առած էր: Նոյն տարին, Պոլսոյ Շիշլիի հրապարակին վրայ տուն մը վարձուեցաւ՝ «Զէյզոք տուն»ը, անգլիական, թրքական եւ հայկական հովանաւորութեամբ, երկու տնօրէնուհիներով՝ մին թուրք, միւսը հայ՝ Զարուհի Պահրի, որուն Անահիտ իր օգնութիւնը կը բերէ: Նպատակը պատրաստել էր «կարճ շրջանի մը համար թրքական տուներէ բերուած կասկածելի պարագաներ. տալ անոնց պատեհութիւնը ապրելու յարմար, անկաշկանդ մթնոլորտի մը մէջ, ունենալու հանդարտութեան մէջ ժամանակ՝ վերյիշելու անցեալ օրերը, վերզգալու ապահով, եւ ի վերջոյ հասնելու խոստովանութեան որոշումին...»: «Ամենափոքրիկ որբանոցը» ստեղծման առաջին օրէն իսկ փուչը եղած էր թրքական կառավարութեան:

Հատորին երկրորդ մասը, աւելի համառօտ, կը վերաբերի 1960ական տարիներու Պէյրութի հայ վարժարաններու վիճակին: Ա. Դաւիթեան գիտական ճշգրտութեամբ եւ բծախնդիր քննութեամբ պարզած է յստակ պատկեր մը ուր կ'երեւին կրթական գործին խոցելի կողմերը՝ թերութիւնները եւ սխալները, ըսելով թէ զանոնք ծածկելու մէջ շահ չկայ: Զոր օրինակ, աշակերտներու կարեւոր մաս մը դպրոցը կը ձգէ, որովհետեւ նախակրթարանները մատչելի չեն թէ՛ նիւթապէս, թէ՛ ծրագրով, աղքատ ընտանիքներուն («Թիւերը ի՛նչ կ'ըսեն հայ վարժարաններու մասին», էջ 183-191):

Անահիտ Դաւիթեան կը ներկայացնէ լիովին ոչ միայն մտաւորականին տիպարը, մեծցած հայասէր եւ յառաջդիմական ընտանիքի մը մէջ, այլ նաեւ պատասխանատու ու պատուախնդիր անձի մը, միշտ պատրաստ օգնութեան հասնելու չքաւորներուն: Մէկ խօսքով՝ բացառիկ կին մը: ■

Գրեց՝
ԱՆԺԷԼ ԳԱԲՈՅԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 15
MARDI
15 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ԴԱՐԻ – ԹԻՒ 21·706 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·706

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ մինչեւ Մայիս 14 քաշուած էր Վէրսայլի մօտ նախագահական ապարանք մը ուր կը ձեռնարկէր շարք մը հանդիպումներու եւ իր տեսակցութիւններու կարգին կային նաեւ ձախի ղէմքեր։ Կ'ըսուէր թէ Հիւպէր Վէտրին նախատեսուած էր Արտաքին նախարարութեան համար, թէեւ կը մտածէր, բայց յետագային նոյն պաշտօնին համար հաւանական կը գտնուէր ուրիշ ձախակողմեան ղէմք մը յանձին Պէրնար Քուշնէրի։ Կառավարութեան կազմը (15 նախարար) պիտի ծանուցուի Մայիս 17ին։ Հաւանական նախարարներու կարգին կը խօսուի նաեւ Փաթրիք Տէվէճեանի մասին, որպէս Արդարութեան նախարար, բայց ան նախատեսուած է նաեւ որպէս Սարքոզիի յաջորդը՝ Օ – տը – Սէնի Ընդհանուր Խորհուրդին գլուխը։ Սկզբունքով կառավարութիւնը պէտք է հաւասար թիւով կիներէ եւ այրերէ կազմուած ըլլայ, ինչ որ կարելի պիտի չըլլայ։ Կիներու կարգին կը խօսուի Մ. Ալիօ–Մարիի, Քրիսթին Լակարտի, Վալերի Փէքրէսի մասին։ Մայիս 14ին, Սարքոզի կը տեսնուէր սենտիքաներու պատասխանատուներուն հետ, ապա կը հրաժարէր Իւ. ԷՄ. Փէ.ի նախագահական աթոռէն, որու փոխանցման շրջանը կ'ապահովէր Ժան–Գլօտ Կոտէն։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Ազգ. Խորհուրդի առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մայիս 12ին, զոնէ երեւութապէս միասնական դիմագիծ մը ներկայացնելով։ Որոշուած էր դադրեցնել հաշուեյարդարները մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները։ Առաջին խօսք առնողը եղած է Սեկոլէն Ռուայալ, որ կ'ուզէ ժամ առաջ որ նշանակուի 2012ի նախագահական թեկնածուին անունը։ Ըստ իրեն, այս անգամ յապաղումով եղած է եւ այդ ու կարգ մը ընկերվարականներու բացասական դիրքը պատճառ եղած է պարտութեան։ Եւ որովհետեւ Ֆրանսա միշտ ընտրապայքարի մէջ է, Ս. Ռուայալ կ'ուզէ ժամ առաջ նոր ընտրապայքար մը սկսիլ, որ զինք խանդավառած է։ Ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. Խորհուրդը կը համապատասխանէ տեսակ մը խորհրդարանի, որ ունի 306 անդամ (204ը ընտրուած Ազգ. համագումարին կողմէ, առաւել 102 դաշնակցային քարտուղարներ)։ Միւս կողմէ, Ֆր. Հոլանտ Մայիս 13ին կը յայտնէր թէ ընկերվարական նոր կուսակցութիւն մը հարկաւոր է։ Սթրօս–Քահն անմիջապէս բողոքեց եւ յայտնեց թէ պարտութեան խոստովանութիւն է որուն պատասխանատուն է Հոլանտ։

"ԳԱՆԱՐ ԱՆՇԷՆԷ"Ի խմբագրատունը ուղած են մտնել խուզարկութեան համար, Մայիս 11ին, հարցաքննիչ դատաւորներ, բայց երգիծաթերթին խմբագրապետը՝ Գլօտ Անժէլի մերժած է դուռը բանալ, խուզարկութիւնը բոլորովին ապօրինի գտնելով եւ փաստաբանն ալ "զրգռութիւն" որակած է արարքը որ կը վնասէ պաշտպանութեան եւ արհեստի գաղտնապահութեան իրաւունքներուն։ Նոյն տեղն խուզարկութեան փորձ մըն ալ եղած է Սարքոզիի փաստաբանին մօտ։ Երկու խուզարկութիւններն ալ կապ ունին Գլիսթրիմ հարցին հետ, որ սկզբունքով փակուած պէտք է ըլլար 2006ի գարնան։ Խուզարկութիւնները կապ ունին զօր. Ռոնտոյի յայտնութիւններուն հետ, ինչ կը վերաբերի Սարքոզիի, Շիրաքի արտասահմանեան հաշիւներուն։ Երգիծաթերթին խմբագրապետը ցերեկուան մօտ (դատաւորները եկած էին ժամը 9·30ին) ըսած է "այդ փաստաթուղթը չունինք այլեւս. եթէ նոյնիսկ ունենայինք, կերած կ'ըլլայինք»։ Թերթերը իրաւունքն ունին չյայտնելու իրենց լուրերուն աղբիւրը եւ դատական այս նախաձեռնութիւնը աւելի քան ծիծաղելի է։

ԻՐԱՔԻ մէջ ոճրափորձերը 24 ժամուան իսկ դադար չունին եւ շարաթավերջին, յաջորդական արարքներու հետեւանքով, 75 մեռեալ կար եւ 115 վիրաւոր։ Առեւանգումներ ալ կատարուած են, զորս ստանձնած է ալ–Քաիտա։ Ուաշինկթըն բոլորովին անկարող է հանդարտութիւնը վերահաստատելու եւ կոչ կ'ընէ դրացի երկիրներու որ օգնութեան հասնին։

ՖՐ. ՊԱՅՐՈՒ գոհ է իր նոր կուսակցութենէն (Մոտէմ) եւ Մայիս 13ին յայտարարեց թէ արդէն իսկ 52 հազար հոգի անդամակցած է։ Կրկնեց թէ պէտք չէ որ երկիրը երկու հոսանք ունենայ միայն, ինք կը հաւատայ որ երրորդ ճամբայ մը կայ որ կեդրոնն է։

ԳԱԶԱՑԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են պաղեստինեան Ֆաթահի եւ Համասի ուժերուն միջեւ եւ 6 Պաղեստինցիներ մեռած են։ Մայիս 13ի իրիկունը կարելի եղած է հրադադար մը հաստատել։

ՊԱՊԸ Հռոմ վերադարձաւ Լատին Ամերիկա կատարած չորս օրերու իր այցելութենէն ետք։ Բենեդիկտոս ԺԶ. չեշտը դրած է բարոյականի եւ արժէքներու վրայ որպէս դարման այն յաւերուն որ պատճառ են լատին ամերիկեան ցամաքամասին մէջ Եկեղեցւոյ նահանջին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ աշխարհավար կարգերուն պահպանումի ժողովրդային լայն շարժումը Մայիս 13ին արտայայտութիւն գտած է Իզմիրի մէջ։ Հոն կազմակերպուած ցոյցին մասնակցած է աւելի քան մէկ միլիոն հոգի։ Նախաձեռնութեան նպատակն է փակել կրօնամէտ նախագահի մը ճամբան որ մեծագոյն մարտահրաւէրը կը նկատուի աթաթիւրքեան դաղափարականին։ Նախորդ օրն ալ կրօնամէտ իշխանութեան գլխաւոր դէմքը վարչապետ Թ. Էրտողան Յուլիս 22ի եւրոպական ընտրութեան քարոզչական իր ելոյթով Էրզրումի մէջ հաւաքած է աւելի քան 80 հազար հոգի։

ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆԻ երգի մրցումին Հայաստան պահպանեց ութերորդ դիրքը։ Յաղթականն էր Սերպիան։ Հետաքրքրականը այն 12 կէտն էր որ Հայկոյին տրուեցաւ Թուրքիոյ կողմէ։ Յայտնապէս ամէն առիթ օգտագործելի է միջազգային հանրութեան «Հայաստանի բարեկամ» Թորքիոյ մը պատկերը տալու համար։

ՀՌՈՄԻ մէջ, Մայիս 12ին, հարիւրհազարաւորներ ցոյց մը ըրած են, Վատիկանի զօրակցութեամբ, արտայայտելու համար կաթողիկէ ըլլալու հպարտութիւնը։ Տողանցքը սկսած էր Սէն Ժան տը Լաթրան հրապարակէն եւ նպատակն էր պաշտպանել «ընտանիքը՝ միացած ամուսնական կապերով»։ Աւանդապաշտ Իտալիան է որ կը պաշտպանէր իր արժէքները եւ կ'ընդդիմանար կառավարութեան ծրագրին՝ կանոնաւորելու միասեռականներու ամուսնութիւնը։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ, Մայիս 12ին, սպաննուած է Թալիպան ղեկավար դէմք մը՝ յանձին մոլլա Տատուլլահ Աքհունտի, մինչ նախորդ օր ազատ կ'արձակուէր Ֆրանսացի պատանդներէն երկրորդը, որ բաւական քայքայուած առողջութեամբ հասած է Փարիզ։ Երեք Աֆղաններէն, որոնք կ'ընկերանային երկու Ֆրանսացիներուն, ոչ մէկ լուր կայ։

ՊԱՍՔԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՆՉՑԱԾ

Ապրիլ 20ի լիագումար նիստին Պասքեան խորհրդարանը յայտարարութեամբ մը ճանչցած է Հայկական Ցեղասպանութիւնը։ Հոն կը նշուին 92 տարի առաջ գործուած այդ արարքին «դիտականօրէն ծրագրուած, կազմակերպուած» ընոյթը, Երիտթուրքերու համաթրքական գաղափարականով մարդկութեան դէմ այդ ոճիրին հայ ժողովուրդին պատճառած մօտ երկու միլիոն զոհերը։

Պասքեան Խորհրդարանը ճանաչումին հետ կը դատապարտէ Թուրքիոյ ժխտողական կանոնաւոր քաղաքականութիւնը, Հայաստանին կիրարկած սահմանային ու տնտեսական շրջափակումը։ Իր նախագահին՝ Իզաբէլ Պիլլաս Պարանտիքայի ստորագրութեամբ իր համակրանքը կը յայտնէ հայ ժողովուրդին, զօրակցելով ժողովրդավար հոլովոյթին տիրանալու անոր ջանքերուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԵՐԵԱԿԸ՝ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆԸ, ԲԱՐԳԱՒԱՃ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՀՅԴ-Ն

Մայիս 12ի երեսփոխանական ընտրութիւնը առաջին արդիւնքներով իսկ փաստը տուաւ թէ ամէն բան ընթացած է ըստ նախատեսումներու, ըստ նախօրեակին նախագահ Ռ. Քոչարեանի արտայայտած փափաքին։ Ցաղթականն է վարչապետ Ս. Սարգսեանի գլխաւորած Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութիւնը (33,8%), կը յաջորդէն գործարար Գագիկ Ծառուկեանի Բարգաւաճ Հայաստանը (15,1%) եւ Հ.Ց.Դ.–ն (13,1%)։ Այս սպասելիներէն ետք, հետաքրքրական տուեալը Օրինաց Երկրի (Արթիւր Պաղտասարեան) եւ Ժառանգութեան (Րաֆֆի Յովհաննէսեան) հինգ առ հարիւրի սահմանը անցած ըլլալու յաջողութիւնն է, որով աթոռի կը տիրանան Ազգ. Ժողովին մէջ։ Ինչ կը վերաբերի մասնատուած, գրեթէ անդոյ ընդդիմութեան, չափազանցութիւն պիտի չըլլայ ըսել թէ մեծ բացական կը հանդիսանայ Հայաստանի քաղաքական ոլորտին։

Կեդրոնական ընտրական յանձնախումբը Մայիս 13ի նիստին արձանագրութեամբ վաւերացուցած է արդիւնքները։ Զանոնք չեն ստորագրած յանձնաժողովին Ազգ. միաբանութեան, Արդարութիւն դաշինքի եւ Օրինաց Երկրի ներկայացուցիչները։ Անոնք պնդած են թէ ապօրինութիւններ տեղի ունեցած են եւ անոնք կրնային կարեւոր ազդեցութիւն ունենալ արդիւնքներուն վրայ։

Ըստ նոյն յանձնախումբին տուեալներուն, 2·316·038 ընտրողներէն քուէարկած է 1·389·521 հոգի, ինչ որ կը կազմէ 59,99%ը։ Անվաւեր յայտարարուած է 40·312 քուէաթերթ։ Քուէարկողներէն 457·032ը արտայայտուած է ի նպաստ Հանրապետական կուսակցութեան, 204 հազար 443ը Բարգաւաճ Հայաստանի, 177·192ը Հ.Ց.Դ.–ին, 95·256ը Օրինաց Երկրին, 80·890ը Ժառանգութեան։ Շարքին վերջին տեղը կը գրաւէ Ս.Դ.Հ.Կ.–ը 1·033 քուէով։

Ըստ նոյն օրուան նախնական տուեալներուն, Հանրապետական կուսակցութիւնը Խորհրդարանի 131 աթոռէն կ'ունենայ առնուազն 57ը, Բարգաւաճ Հայաստանը՝ 24, Հ.Ց.Դ.–ն՝ 16, Օրինաց Երկիրը՝ 10, Ժառանգութիւնը՝ 7, Դաշինքը՝ 1։ Կան քաղաքացիական նախաձեռնութեամբ ընտրուած 9 երեսփոխաններ։ Մնացեալ աթոռներուն տէրերը եւ ընդհանուրին բաշխումը յայտնի կ'ըլլայ վերջնական արդիւնքներուն հրապարակումէն ետք։

ԴԷՏԵՐՈՒՆ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԸ

Օ. Էս. Սէ. Ը.–ի եւ Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին 300 դէտերը որպէս առաջին եզրակացութիւն տեղեկացուցած են թէ ընտրութիւնը մեծ մասով կատարուած է ժողովրդավարութեան միջազգային չափանիշերուն համաձայն։ Ըսած են թէ իշխանութիւնները նախկին ընտրութիւններու թերութիւնները սրբագրելու միտող քայլերու ձեռնարկած էին, այսուհանդերձ տակաւին կան անլոյծ խնդիրներ։ Դէտերը Մայիս 13ին մամուլի ասուլիս մը տուած ու յոյս յայտնած են թէ մինչեւ 2008ի նախագահական ընտրութիւնը կարելի կ'ըլլայ այդ խնդիրներն ալ հարթել։

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մայիս 13ին այցելած է Հանրապետական կուսակցութեան դրասենեակը եւ շնորհաւորած ղեկավար կազմը, արձանագրուած յաջողութեան համար։ Մեկնաբանելով այդ յաջողութիւնը, ան ըսած է թէ ընտրութեան մասնակիցները իրենց քուէն գործածած են ի նպաստ երկրին մէջ ձեռնարկուած ընկերատնտեսական քարեփոխումներու շարունակութեան։ Ապա Ռ. Քոչարեան ընդունած է Բարգաւաճ Հայաստանի ղեկավար կազմը, շնորհաւորած զիրենք, չեշտելով թէ ընտրութեան իր առաջին մասնակցութեամբ կուսակցութիւնը լուրջ յաջողութիւն արձանագրած է։

Նախագահական շնորհաւորութեան բաժին ստացած է Հ.Ց.Դ.–ն ալ որուն Բիւրոյի ներկայացուցիչը Հրանդ Մարգարեան հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է Ռ. Քոչարեանի հետ։

ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ ՄԸ

Հայաստանեան մամուլը ուշադրութիւն կը հրաւիրէր այն երեւոյթին վրայ որ մեծամասնութեան ընտրակարգով երեսփոխան ընտրուածներուն մեծ մասը գործարար դէմքեր են։ Տրուած անուններ էին Ռուբէն Հայրապետեանը, Լեւոն Սարգսեանը, Գագիկ Ծառուկեանը, Տիգրան Արզաքանցեանը, Սամուէլ Ալեքսանեանը, Խաչատուր Սուքիասեանը, Միքայէլ Վարդանեանը, եւլն.։

Ուշադրաւ ըլլալով հանդերձ, այնքան ալ անակնկալ չէ երեւոյթը, քանի որ այլեւս ոչ ոքի գաղտնիք է թէ Հայաստանի քաղաքական ոլորտը եւ տնտեսական – առեւտրականը շատ սերտ կապերով առընչուած են իրարու, ինչպէս նախկին սովետական բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ։

ԶՐՈՅՑ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հարցում. Մխիթարեան Միաբանութեան Վարչութիւնը Ձեզ նշանակած է տնօրէն Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանի, երբ աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր վարժարանը գոյութիւն չունի. Ի՞նչ բանով կ'արդարանայ այդ անուանումը:

Պատասխան. Մխիթարեան Միաբանութեան տնտեսական այդ ամենաղժուարին տարիներուն, անկարելի դարձած էր Սեւրի վարժարանին նիւթական նպաստ հասցնել վանքի կեդրոնական մատակարարութենէն, անցեալին նման: Օրւան Տեսուչը, անկարող ըլլալով ամսէ-ամիս գումարուող պարտքերը դիմագրաւելու, որոնց գումարը արդէն անցած էր 6 դերօներու սահմանը, արտօնութիւն ստացաւ կեդրոնական վարչութենէն փակելու առժամաբար վարժարանին դռները, լաւագոյն օրերու ակնկալութեամբ:

Մինչ այդ, Միջին Արեւելքի տակնուվրայութիւնը անկարելի դարձուց նոր կոչումներու հունձքը ապահովել, յատկապէս Լիբանանէն, որ միշտ եղած էր գլխաւոր աղբիւրը դպրեվանքին, Մխիթարեան ուշադրութիւնը կեդրոնացուց Մայր Հայրենիքի վրայ, ուր յաջողութեամբ, կարելի եղաւ Մխիթարեան նոր դպրեվանք մը բանալ. հոն այսօր կ'ուսանին շուրջ երեսուն ժառանգաւորներ: Նկատի առած Միաբանութեանս միւս աւելի կենսական կեդրոնները ուր հազարաւոր ուսանողներ կան տակաւին - Հալէպ, Պէյրութ, Պոլիս, Լոս Անճըլըս, Պուէնոս Այրէս - կարծեմ որ Սեւրի Վարժարանը կրնայ սպասել լաւագոյն օրերու...:

Հ. Վարժարանին փակումէն ի վեր ի՞նչ է վարժարանին կացութիւնը, պատկանելիութիւնը եւ ներկայիս ի՞նչ գործունէութիւն կը տարւի հոն:

Պ. Երբ յայտնի եղաւ որ որեւէ հիմնարկ (բարեգործական) պիտի չկարենայ օգնութեան հասնիլ, մըտածուեցաւ այդ ընդարձակ կալուածէն մաս մը վարձու տալով միջազգային կազմակերպութեան մը, նոր պայմաններ ստեղծել վարժարանի բացումին: Բոլոր հետաքրքրուողները գնել ուզեցին կալուածը, խոստանալով մեզի ուրիշ յարմար տեղ մը ապահովել. ինչ որ անկարելի նկատուեցաւ Միաբանութեան կողմէ:

Այդ կալուածը գնուած է Մխիթարեան Միաբանութեան գումարներով, անմահացնելու համար Սամուէլ Մուրատեան Փատովայի առաջին վարժարանին յիշատակը. եւ ընդառաջ երթալու Կիլիկիոյ պարպումին հետեւանքով օրէ օր Փարիզի եւ շրջանի հայութեան աճող թիւին: Կալուածին միակ տէրը Մխիթարեան Միաբանութիւնն է որ ոչ մէկ ձեւով կ'ուզէ հրաժարիլ անկէ:

Ներկայիս Միաբանութիւնը կը հովանաւորէ երկշաբաթօրեայ դասընթացքներ: Ամէն Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը հոն կը հաւաքուին 100է աւելի ամէն տարիքի դպրոցական հայորդիներ - գլխաւորաբար Իսիէն, Մէսրոպեանէն, Գլաձորէն, Շաւիլէն, Վիրոֆլէէն, եւլն. - ունին 8 ուսուցիչներ, մանկապարտէզէն մինչեւ Պաքալորէայի հայերէնի պատրաստութիւն որ միշտ փայլուն կերպով ներկայացուցած են, ունին թատերական, ձեռային աշխատանքներու եւ երգի մասնաւոր ուսուցիչներ եւ մանաւանդ ընդարձակ պարտէզներ մաքուր օդ ծծելու:

Կը գործէ խնամակալ մարմին մը ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ անուան տակ, գիտակից եւ լուրջ մօտեցումով նուիրուած անձեր, որ Տեսուչ Վարդապետին գլխաւորութեամբ յառաջ կը տանին ազգօգուտ հիանալի առաքելութիւն մը:

Այս ամէնուն վրայ ներկայիս աւելցաւ մեծ նորութիւն մը. բացատրեմ. նկատի առած Վենետիկի ԱՄԱՌՆԱՑԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԵՐԷՆ ստացած իմ փորձառութիւնս, որպէս հիմնադիր (1978ին) եւ վերջին տարիներուն Միաբանութեան կարեւոր ցուցահանդէսներուն և համագումարներուն իմ մասնակցութիւնս, ծրագրեցի վերոյիշեալ գործունէութեան կողքին ստեղծել ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ-ը այս ընդարձակ կալուածին մէջ, որ հրաշքի նման մանանայ մըն է հայութեան համար, Ֆրանսայի մայրաքաղաքը շրջանցող Սենի ափին, 15·000 քառ. մեթր տարածութեամբ: Այս է իմ նշանակումիս գլխաւոր շարժառիթը:

Հ. Ի՞նչ է Միաբանութեան ծրագիրը:

Պ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ դռները լայն բանալ Գաղութի պահանջներուն. հոն կազմակերպել մըշակութային դասախօսութիւններու շարք մը, օգտուելով գաղութին մըտաւորական, գեղարուեստական, միութենական լուրջ անձնաւորութիւններէն: Կազմակերպել ցուցահանդէսներ հնատիպ գիրքերու, փաստաթուղթերու, հայկական քարտէսներու եւ երբ վերականգնի «Գուրգէն Ալեմշահ» թատերասրահը իր 300 աթոռներով, ընթացք տալ վերջին տասնամեակներուն վերածնած հայ թատրոնի կեանքին, պարախումբերուն, ազգային միացեալ տօնախմբութիւններուն, վերջապէս Մշակութային կեդրոնը դարձնել Փարիզի եւ շրջանի զարկերակը, բոլորին անխտիր, իր հաստատուն օրէնքներով, վերջ տալով սխալ մտայնութեան մը թէ ան կըրնայ նաեւ ըլլալ շտեմարանը կարգ մը կազմակերպութիւններու անգործածելի ապրանքներուն:

Հ. Շփումներ ունեցա՞ք գաղութէն դէմքերու հետ. ինչ՞ արդիւնք տուին:

Պ. Յունուար Մէկով շփումներս սկսայ Իտալիայէն. հոն հայագէտներու փաղանգը աւելի երիտասարդ է եւ լաւ պատրաստուած. ներկայիս տակաւին հոն ծանօթութիւններս աւելի շատ են. ստացայ խանդավառ պատասխաններ գործակցութեան:

Սեւրի մէջ ամիս մը հազիւ եղաւ գործունէութեանս սկիզբը եւ արդէն կապի մէջ մտած եմ բոլոր կարեւոր անձերուն հետ: Սկզբունքային համաձայնութիւն գտայ ամէնէն: Սակայն նկատի առած Հայկական տարրի անվերջ գործունէութիւնները եւ ապրիլեան տօնակատարութիւնները, որուն մէջ գրեթէ ամէնքն ալ դեր մը կը կատարեն, ներառեալ նախագահական ընտրութիւնները... տակաւին կարելի չէ ղեւ մխանական ժողով գումարել եւ ծրագիրներու մասին վիճիլ: Կը յուսամ Յունիսով այս ամէնը աւելի կարելի պիտի ըլլայ: 15 տարի սպասելէ վերջ քիչ մըն ալ ես կրնամ ըսպասել:

Հ. Ունի՞ք գործակիցներ նման նախկին սաներու:

Պ. Գաղտնիք մը չէ որ գլխաւոր գործակիցներս նախկին սաներն են, անոնցմէ կարեւոր մաս մը եղած են իմ աշակերտներս. շատեր կը գտնուին գաղութիս պատասխանատու դիրքերու վրայ եւ նկատի առած Մխիթարեան կոչումին զուտ ազգային նկարագիրը, կը համարիմ որ դժուար պիտի չըլլայ գործակիցներու թիւը բազմացնել:

Հ. Ի՞նչ պատկեր կը պարզէ պիւտճէն:

Պ. Ուսուցչական ծախքերու կարեւոր բաժինը կը հոգայ Ծնողաց միութիւնը որուն յանձնուած է նաեւ թոշակներու գանձումի պարտականութիւնը:

Մնացեալ բոլոր ծախքերը՝ ջեռուցումի, ապահովագրութիւններու, շէնքերու խնամքին, գործաւորի, տուրքերու կը ծանրանայ իմ ուսերուս վրայ... թէեւ շատ մեծ գումար մը չէ (շուրջ 60·000 եւրօ) - սակայն առ այժմ բարերար ձեռքերու օգնութեան կարօտն ունիմ, մինչեւ որ կալուածին բոլոր մասերը գործածելի դառնան եւ մասամբ եկամուտի աղբիւր ստեղծուի:

Վարժարանը, որ Ֆրանսահայութեան ամէնէն հին հաստատութիւնն է, Լուի Ֆիլիփ թագաւորի հրամանագրով ճանչցուած 1846 Յունիս 11-ին (տե՛ս պատճէնը), ՆՈՒԻՐԱՏԸ-ԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ Սերֆա տալու իրաւունքով, որով գումարը նուիրատուին տուրքերէն կը զեղչուի: Կը կարծեմ որ առաջին տարուան համար դիւրին պիտի չըլլայ լինձի այդ գումարը ճարելը, եթէ նուիրատուութիւններ չստանամ, բայց եկող տարիէն սկսած կը յուսամ հաւասարակշռութիւն մը գտնել:

Հ. Ինչե՞ր կարելի է ընել մեկնելով կալուածին պայմաններէն:

Պ. Հրաշքնե՞ր... եթէ անկեղծ գիտակցութեամբ գործակցութիւն գտնեմ: Կրնայ դառնալ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ կեդրոն մը, նկատի առած փարիզի միջազգային հանգամանքը. ունի ամէն տեսակ դիւրութիւն, ընդարձակ կառատեղ (փարքինգ), թատերասրահ, ճաշարան, սենեակներ, կեդրոնական պատմական գեղարուեստական պալատ մը, լուրջ, միջին համագումարներ ընդունելու արժանավայել կերպով, ընտանեկան զբօսավայր, եւ այլն, եւ ստեղծել հայ գիրքի, մշակոյթի, պատմութեան ընթերցարան մատչելի ամէնուն:

Այդ նպատակով այսօրուընէ կոչ կ'ընեմ այն բոլոր անձերուն, ընտանիքներուն որ այլեւս չեն օգտագործեր իրենց գրադարանի գիքերը, Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանը պատրաստ է ընդունելու զանոնք:

Սամուէլ Մուրատեան Հիմնարկը Մխիթարեան Միաբանութեան մեծագոյն ՆՈՒԻՐՆ է Ֆրանսահայ եւ յատկապէս փարիզահայ մեր հայրենակիցներուն. եթէ գիտնան խմբուիլ անոր շուրջ եւ զօրավիգ կանգնիլ անոր, որպէս Հայկական կեդրոն - ինչպէս որ Սեւրի քաղաքապետութիւնը գրած է զանազան վահանակներու վրայ - հայութիւնը կ'ունենայ վերջապէս իր ՄԻԱՑԵԱԼ ԿԵԴՐՈՆԸ որմէ զրկուած են բազմաթիւ փոքրամասնութիւններ, եւ ինչո՞ւ չէ, պատեհ օր մը բանալ իր դռները նաեւ որպէս ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ, հակառակ պարագային, Միաբանութիւնը կրնայ հարկադրուիլ ուրիշ ելքեր փնտռելու:

Սամուէլ Մուրատեան Վարժարան - Մշակութային Կեդրոն -
Հ. Յարութիւն Պզտիկեան
26 rue Troyon — 92310 Sèvres
Tél. : 01 45 34 68 28
06 37 01 15 96
Fax : 01 45 34 79 97

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Նէօյիի Պալատ, 11 Յունիս 1846

ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՓ

ԹԱԳԱՒՈՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ

Բոլոր ներկաներուն և գալիքներուն ողջոյն.

Տեսնելով Տէր Սարգսի և Սորկուճի՝ Վենետկոյ Մխիթարեաններու Հայկական Ճեմարանին պատուիրակներուն ձեռքով ներկայացուած աղերսագիրը, որով արտօնութիւն կը խնդրէին Բարիզ փոխադրելու՝ Սամուէլ Մուրատեան Հայ Վարժարան անուանակոչութեամբ սոյն Ճեմարանէն Փատուա հաստատուած Վարժարանը և զայն դնելու միմիայն Վենետկոյ Մխիթարեաններու Մեծաւորին իշխանութեան և իրաւասութեան տակ.

Հրամայեցինք և կը հրամայենք հետեւեալները

Յօդուած Ա.

Վենետկոյ Մխիթարեաններու Հայկական Ճեմարանի խնամքով և ծախքով, Սամուէլ Մուրատեան Հայ Վարժարան անուանակոչութեամբ, Հայ Վարժարանի մը հիմնարկութիւնը Բարիզի մէջ վաւերացուած է.

Յօդուած Բ.

Այս Վարժարանը զետեղուած է Ֆրանսական Կառավարութեան մասնաւոր պաշտպանութեան տակ: Սահմանուած է իբր հաստատութիւն մը հասարակաց օգտի օտարներու համար, և բոլորովին ազատ է ուսման, կարգապահութեան ինչպէս նաեւ մատակարարութեան տեսակէտով.

Յօդուած Գ.

Միայն հայազգի աշակերտներ կրնան ընդունուիլ, որոնք նշանակուած պիտի ըլլան Վենետկոյ Մխի-

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԴԺԳՈՀՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿԸ

Վրաստան դժգոհներու երկրի մը վերածուած է. արտունջներ, բողոքներ կը բարձրանան ամէն անկիւնէ: Ախալքալաքի Հայերը շրջանային լեզուի կարգավիճակ կը պահանջեն հայերէնին համար ու ընկերային հարցերու լուծում: Ընդդիմադիր «Ցոյս» շարժումին շարքայինները հինգ քաղաքի մէջ հացադուլի դիմած են, Գուլթայիսիի մէջ Աբխազիայէն գաղթած Վրացիները իրենց առժամեայ բնակարաններէն վտարուած ըլլալով կը բողոքեն, Բաթումի մէջ դժգոհ են տեղական շուկային վաճառորդները, իսկ Թիֆլիսի մէջ, գիներու բարձրացումը քաղաքապետարանին առջեւ ցուցարարներ կը խմբէ որոնք ընդհարումներ ալ կ'ունենան ոստիկաններու հետ:

Քաղաքապետարանը վերջերս յայտարարեց թէ հանրային փոխադրամիջոցներու տոմսերուն գինը կրկնապատկուած է. անոնք անփոփոխ պիտի մնային «կանոնաւոր երթեւեկող»ներու համար: Ու ամէն մարդ հարց կու տայ թէ ի՞նչպէս պիտի որոշուի այդ դասակարգը: Դժգոհ են նաեւ այն հին շէնքերուն տէրերը որոնցմէ պատմական, կամ մշակութային արժէք ներկայացնող իրենց կալուածին բնակելի ամէն մէկ քառակուսի մեթրին փոխարէն 1·5 լարի (շուրջ 70 սանթիմ) հարկ կը պահանջուի: Այդ գումարներով պիտի պահպանուին Թիֆլիսի պատմական շէնքերը որոնցմով ողողուած է մայրաքաղաքը:

Տրանսֆացողներուն տրուելիք պատասխանը պարզաստ է. «եթէ չէք կրնար վճարել, ծախեցէ՛ք ձեր յարկաբաժինը ու գացէք ուրիշ տեղ բնակեցէք»: Այս պատասխանին հեղինակի իրաւունքը կը պատկանի երեսփոխանի մը. Պ. Զուկէլի կը կոչուի ան: Անցեալին արդէն ցեղապաշտութեամբ ամբաստանուած է երբ յայտարարած է թէ Մկրտիչ մը Սոլոլաքիի (Թիֆլիսի պատմական կեդրոնը) մէջ բնակելու չէ:

Մայրաքաղաքի ժողովուրդը դժգոհ է տակաւին ջրաչափներուն պատճառով: Ջուրի ընկերութիւնը որոշած է ամէն շէնքի մէջ հատ մը զետեղել անոնցմէ. արձանագրուած սպառումին փոխարժէքը պիտի բաժնուի բնակիչներուն միջեւ: Մարդիկը դժգոհ են, մտածելով որ օր մը պիտի գտնուի անպայման չըվճարող մը ու ամբողջ շէնքը պիտի զրկուի ջուրէ:

Աւելցած է կազին գինն ալ. որքան ալ պատասխանատուները կրկնեն թէ Ռուսաստանի պատճառով է յաւելումը, որ հետեւանք կ'ըլլայ քաղաքական նկատումներու, մարդիկ կառավարութիւնը կը մեղադրեն: Շուկայ՝ վրայ սննդեղէններու մեծ մասը սղած է, հացադործներուն մօտ, նոյնպէս:

Ընդդիմութիւնը առիթը չի փախցներ կացութիւնը չահարկելու: Բանուորականները կոչ կ'ուղղեն ընդհանուր գործադուլի: Բայց առկէ մեծ բան յուսալ կարելի չէ երկրի մը մէջ ուր գործազրկութիւնը 60% է: Այսուհանդերձ քաղաքական մեկնաբաններ կ'ըսեն թէ ընդդիմութիւնը գործելու իսկ պէտք չունի. կը բաւէ համբերատար ըլլալ: Իշխանութիւնները մօտ ատենէն նոր տուրք մը պիտի հնարեն, մղելով որ փողոց իջնեն ամէնէն վերապահներն իսկ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԱԼԵՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ

Ծերակոյտի նախագահ Ք. Փոնսըլէի հրաւէրով աւելի քան հարիւր հոգինոց բազմութիւն մը ներկայ էր, հետեւելու համար Ֆրանսահայ խորհուրդի նախագահ Ա. Կէօվճեանի «Ճըվալիէ տը լա Լեժիոն տ'Օնէօր»ի շքանշանին յանձնումին: Հոն էին Հայաստանի դեսպան Է. Նալպանտեան, Նորվան եպիսկ. Զաքարեան, Գրիգորիս եպիսկ. Կապրոյեան, վեր. Ժոէլ Միքայէլեան, ծերակուտականներ, ինչպէս՝ հայկական հարցի յամառ հետապնդող Հելէն Լիւք, ԻԻ.ՏԷ.ԷՖ.-ի նախագահը Ֆ. Պայրու, հայկական կազմակերպութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչներ, բարեկամներ, եւլն.:

Ք. Փոնսըլէ իր ճառին մէջ շեշտեց Ա. Կէօվճեանի գործելու պատրաստակամ, իտէալի տէր անձի յատկանիշը, անդրադարձաւ կենսագրական գլխաւոր հանգրուաններուն Պոլիսէն Փարիզ, շեշտեց Ցեղասպանութեան Ֆրանսայի կողմէ ճանաչումի դժուարին հոլովոյթին մէջ անոր կարեւոր ներդրումը. այդ առիթով հարկաւոր նկատեց հայութիւրք երկխօսութիւնը, յիշելով Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ պարագան: Ապա յանուն հանրապետութեան նախագահին, Ա. Կէօվճեանին յանձնեց շքանշանը:

Իր պատասխան ելոյթով օրուան մեծարեալը շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ անձնաւորութիւններուն, յիշեց բացականեր, սկսած իր հօրմէն, ապա ըսաւ թէ որպէս ամբողջական համարկումի հասած Ֆրանսայի քաղաքացի Հայ մը, նոյն հաւատարմութեամբ կը վերաբերի Ֆրանսական ու հայկական արժէքներուն: Անդրադառնալով ցեղասպանութեան որ հայութեան միակ անցեալը չէ, յիշեց Ք. Փոնսըլէի նպաստը անոր ճանաչումին, ապա շեշտեց թէ այս վերջինին թելադրած, մաղթած երկխօսութիւնը կարելի է միայն երկու կողմին տրամադրութեամբ. բուն աշխատանքը, ըսաւ Ա. Կէօվճեան, Թուրքիոյ հետ տարուելիքն է: Մենք պատրաստ ենք, մինչ Թուրքիա կը շարունակէ ժխտողական իր կեցուածքը. ուստի անհրաժեշտ է ժխտողականութիւնը պատժող օրէնքը, շարունակեց ան, մաղթելով որ Ծերակոյտն ալ վաւերացնէ զայն:

Ինչ կը վերաբերէր Գերմանիոյ պարագային յիշատակումին, Ա. Կէօվճեան ըսաւ թէ Գերմանիա ոչ միայն ճանչցաւ իր անցեալը, այլեւ վարչապետին արարքով ներողութիւն խնդրեց այդ նոյն անցեալին համար: Կը սպասենք որ նոյն ժեսթը կատարէ Թուրքիայէն ղեկավար մը, այցի երթալով Ծիծեռնակաբերդ, ըսաւ Ա. Կէօվճեան: Խօսքը աւարտեց իրեն եղած պատիւին արժանի ըլլալու խոստումով:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ Միութեան Արամ Խաչատրեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ «ՄԷԿ» մշակութային յանձնախումբին, Մարտ 28ին երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հրաչեայ Աճառեանի: Դասախօսած է Իրմա Աշճեան, որ կրցած է մեծ գիտնականին ամբողջ գործերէն հետաքրքրական մասնիկներ տալ, պատմելով նաեւ ընտանեկան դէպքեր: Աճառեան ծնած էր 1876ին, Պոլսոյ արեւմտեան ցամաքի Սամաթիա թաղամասը աղքատ ընտանիքի մը ծոցը: Ուսումը ստացած էր Պոլսոյ կեդրոնական վարժարանը, ապա հետեւած Սորպոնի լեզուաբանական ճիւղին, ուր ծանօթացած էր փրոֆ. Մէյէի, որ յետագային որոշ դեր մը պիտի խաղար իր կեանքին մէջ: Իր գլխաւոր գործերն են.- «Հայերէն արմատական բառարան» (6 հատոր, 8344 էջ), «Յաւելուած բառարան» (1000 էջ), «Հայոց անձնանուններու բառարան» (5 հատոր, 3000 էջ), «Հայ Բառագիտութեան լիակատար ֆեբրականութիւն հայերէն լեզուի», «Հայոց լեզուի պատմութիւն», «Պարսկական հատընտիրներ», եւ այլն: Վերջին գործը եղած է իր կենսագրութիւնը: Բոլորովին կուրցած, իր աղջիկը Քնարիկ հօրը քով նստած արձանագրած է անոր յուշերը: Իր խօսքերը եղած են. «Ամէն մարդ պէտք է յիշէ երկու անձի անուն. մին Մեսրոպ Մաշտոց, միւսը Մաշտոցի գիրերը առաջին անգամ իրեն սորվեցնող անձին անունը»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՐՈՅ ՔՆԱՐ
Քնարերգական
Բանաստեղծութիւններ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՍՊԵՏ
ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ

Ավրիլի (Ֆրանսա) 2007

Թարեաններու Մեծաւորէն կամ անոր պատուիրակէն:

Յօդուած Դ.

Բովանդակ Հաստատութեան մատակարարական իշխանութիւնը, Վարչութիւնը և հսկողութիւնը կը պատկանի Վենետկոյ Մխիթարեաններու Մեծաւորի պատուիրակին: Այս պատուիրակը Սամուէլ Մուրատեան Վարժարանին Տեսուչ տիտղոսը կ'առնէ:

Յօդուած Ե.

Հասարակաց կրթութեան բաժնին մեր Պետական Քարտուղար Նախարարին յանձնուած է ներկայ Հրովարտակին գործադրութիւնը:

Տրուած Նէօյիի պալատէն,
11 Յունիս 1846

ԼՈՒԻ ՖԻԼԻՓ

Թագաւորին հրամանով
Պետական Քարտուղար Նախարար
Հանրային Կրթութեան Բաժնի
ՍԱԼՎԱՆՏԻ

Պատճէնի հաւատարմութեան համար
Աղերսագիրներու պաշտօնեայ
Գլուխ Քարտուղարութեան
ՌԱՎԱՍՍՈՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց
Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱԶԻՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Տուն վերադառնալով, Յովհաննէսը ոգեւորուած պատմում էր մօրը, թէ ինչպէս կոյր երաժիշտները շուկայի ժխորում հանդիսաւոր բազմած, անտես հայեացքները երկնքին, ամբողջ օրը նուագում են ժողովրդի համար:

Մի անգամ մայրը մի մեծ կաթսայ իւղալի, բուրումնաւէտ ձկնապուր եփեց եւ Յովհաննէսի ձեռքը տալով պատուիրեց տանել շուկայ՝ կոյր փանդիռահարներին:

Ծերունիները ախորժակով կերան, գովեցին համեղ ձկնապուրն ու տղային հարցուփորձ արեցին ծնողների մասին:

Յովհաննէսը պատմեց որ հայրը եկել է Լվովի կողմերից եւ դրա համար շատ մալոռուսական հէքեաթներ եւ երգեր գիտէ, պատմեց մօր մասին, որն ամբողջ օրը տանջւում էր հարուստների համար ձեռագործ անելով, նաեւ Գաբրիէլի՝ որին տարել էին հեռո՛ւ-հեռաւոր մի երկիր:

Երաժիշտներն ուշադիր լսում էին ու օրօրում գլուխները:

Դրանից մի քանի օր յետոյ ուղեկցող տղաները փանդիռահարներին առաջնորդեցին Հայվազովսկու տան մօտ:

Նստեցին դարպասի առաջ ու սկսեցին երգել սիրելի Ուկրանիայի մասին, երգեցին նաեւ հեռաւոր երկրից որդուն սպասող կարօտակէզ մօր երգը:

Լսելով նրանց ձայնը, Յովհաննէսն անմիջապէս նետուեց դուրս:

Նրա յետեւից բակ էլաւ նաեւ հայրը եւ երաժիշտներին հրաւիրեց տուն:

Մայրը Աստծոյ տուածով համեստ սեղան պատրաստեց եւ անտուն երգիչներին սրտանց հրաւիրեց ընթրիքի:

Հիւրերը մնացին մինչեւ ուշ գիշեր. տնեցիները նրանց ստիպեցին գիշերել իրենց մօտ:

Առաւօտեան, երբ Յովհաննէսը զարթնեց, նրանք արդէն գնացել էին: Վեր էին կացել վաղ լուսաբացին եւ փոշոտ տափաստանով ճամբայ ընկել դէպի հարաւ՝ Մալոռուսիա:

Մայրը տղային պատմեց, թէ ինչպէս մեկնելուց առաջ նրանցից ամենատարեցը կանգ էր առել նրա մահճակալի գլխին, խաչակնքել երեսն ու ճակատը համբուրելով չընջացել.

– Աստուած շնորհք ու բախտ տայ այս տղեկին:

Փանդիռահարների մեկնելուց յետոյ Յովհաննէսն այլեւս շուկայ չէր գնում: Հայդարը նոյնպէս չկար: Զութակն առած՝ գնացել էր Ղրիմով մէկ թափառելու:

Ծովափնեայ փոքրիկ քաղաքում արդէն աշուն էր: Եղանակները վատացան: Սեւ ծովի վրայ աւելի ու աւելի յաճախակի դարձան փոթորիկները: Նաւերը սկսեցին աւելի հազուադէպ մտնել Թէոդոսիա: **Կեանքը մի տեսակ ամայացաւ:**

Բայց երբեմն, անսպասելիօրէն օրը տաքանում էր, եւ ծովը միառժամանակ խաղաղւում: Ձկնորսները շտապում էին օգտուել բարենպաստ եղանակից և կըրկնապատկել աշնանային առանց այն էլ առատ որսը:

Այս սեղոնում առանձնապէս շատ էր տափակաձուկը, թառափը, թիւնիկը, սկումբրին ու կեֆալը:

Այդպիսի օրերին Յովհաննէսը ընկերների հետ երկար էր մնում ծովափին, որտեղ ձկնորսները մի տեղ ձուկ էին դատարկում մեծ-մեծ կողովների միջից, մի ուրիշ տեղ՝ չորացնում կամ խումբ-խումբ նստած՝ ցանցերը կարկատում:

(Շար. 10)

Dans le cadre d'«Arménie mon amie»,
Année de l'Arménie en France

Grand concert à Alfortville

NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN

de **Garbis APRIKIAN**
Oratorio pour soli, chœurs et orchestre
dirigé par l'auteur
avec
l'Orchestre National d'Ile-de-France
et les Chœurs :
Sipan-Komitas
Elisabeth Brasseur
et ceux des enfants
de l'Ecole Arménienne Tebrotzassère

le **Jeudi 24 mai** à 20 heures 30
Pôle Culturel — Parvis des Arts
Salle de Spectacle
(à l'angle des rues Bourdarias
et J. Franceschi)

organisé par la Ville d'Alfortville
en partenariat
avec
la Maison de la Culture Arménienne

Renseignements et réservations :
01 58 73 29 18

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆԷ,
ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆԷ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2007 - 2008 տարեշրջանի
արձանագրութիւնները
տեղի կ'ունենան
Ապրիլ 23էն մինչեւ Մայիս 31

RENTREE DES CLASSES 2007/2008
Inscriptions ouvertes
du 23 avril au 31 mai

TEBROTZASSERE
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- Maternelle :
  Trois sections
- Primaire :
  Sous Contrat Simple
- Collège :
  Sous Contrat
  d'Association
  avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue, de la culture et de la religion arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol

Equipement pédagogique éducatif :
Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information
Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :
Tél. : Fax : 01 43 81 01 72
direction@tebrotzassere.com

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Եկայք տօնեցուք
զՀամբարձումն Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի

Դիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութեամբ: Յաւարտին պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին:

Կը հրաւիրուին քրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները՝ Սուրբ Հաղորդութեան:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին:

Այս օրը յատկացուած է մանուկներու հաղորդութեան:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Տօն Համբարձման

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

AGENDA

CLAMART

Vendredi 25 mai à 20 heures 30

CONFERENCE
de **Claude MUTAFIAN**
Thème :
«LA CILICIE PENDANT LES CROISADES»
Médiathèque
La Buanderie Anne Capezzuoli
(salle des conférences)

***

CARZOU

Du 15 mai au 10 juin
La Grande Bouvêche
ORSAY
10h - 13h et 15h - 19h
Le vendredi jusqu'à 21h
Fermée le lundi

Réunissant environ une quarantaine d'œuvres, cette exposition dont la scénographie met en évidence l'importance que Carzou accordait aux aspects multiples de son activité artistique, permettra au visiteur **d'appréhender la réalité d'un artiste complet.**

***

ERMEN, Titre provisoire

Pièce de Pascal Tokatlian (mémoire d'une famille, mémoire de tout un peuple), amplifiée musicalement par la musique au kamantcha de Gaguik Mouradian :
Théâtre de l'Aquarium
à la Cartoucherie
Rte. du Champ de Manœuvre
75012 Paris
Jusqu'au **23 Mai**
Du mardi au samedi à 20h30
dimanche à 16h00

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Կարօ Յովսէփեանին, քրոջը՝ Սոնիային եւ ընտանիքի բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր՝ Էօժէնի Յովսէփեանի մահուան առթիւ:

□

COMMUNIQUE

La Croix Bleue des Arméniens de France, fidèle à sa vocation sociale et éducative, inaugurera le 23 mai 2007, l'unique école maternelle «Sossé» de Khentsoristan au Karabagh.

En effet, la Croix Bleue des Arméniens de France, a d'orès et déjà investi la somme de 25 886 dollars représentant les frais d'équipement, de rénovation et de fonctionnement pour l'année en cours.

Nous invitons donc tous nos compatriotes se trouvant en Arménie et au Karabagh à venir nous rejoindre, ce 23 mai 2007, et partager ce moment de joie ensemble.

A cette occasion, nous lançons un appel à toutes les personnes sensibles à ce projet afin de contribuer à la pérénité de cette école maternelle «Sossé» tant attendue par les habitants de Khentsoristan.

Tous les dons, petits ou grands sont les bienvenus.

Le Conseil d'Administration
de la Croix Bleue
des Arméniens de France

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

SOIRÉE PARADJANOV

Jeudi 31 mai à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
SOUS-TITRES FRANCAIS

ARABESQUES
(sur le thème de Pirosmani)
1986, 20 mn
Studio de films documentaires de Géorgie.
Film d'essai sur l'œuvre du génial peintre géorgien Niko Pirosmanachvili (1862-1918)

HAGOP HOVNATANIAN
Portraitiste arménien
(1806-1881)
Premier film de Paradjanov
Le réalisateur emblématique fait revivre la tradition culturelle arménienne du début du siècle à Tbilissi.
Studio de films documentaires et d'actualité d'Erevan.

ANDRIECH CONTE MOLDAVE
Film réalisé par Paradjanov, 1954, 58 mn pour l'obtention de son diplôme de fin d'études à Moscou.
Andriech, un jeune berger, quitte son village pour aller gardeé son troupeau dans une prairie isolée...

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջչրջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄԻՐԱՏԵԱՆ»:

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի չրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտապէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանս:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ.- 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին:

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20·30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ ԽՐԱԽՃԱՆՔ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ*-ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի* **PACI** *սրահին մէջ. Հասցէ՝* 25 avenue Victor Cresson — 92130:

ԳՐԻՇԱ-ն *կը խանդավառէ ձեռնարկը*
Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-
01 44 05 17 77 *կամ* 06 80 88 12 24

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SEJOURS D'ETE 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.

SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 16
MERCREDI
16 MAI
2007

LE NUMÉRO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար՝ 250 եւրօ — Վեցամսեայ՝ 135 եւրօ
Արտասահման՝ Տար՝ 300 եւրօ (Ամիսօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը՝ 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·707 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·707

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ տեսնուելէ ետք սենտիքաներու եւ Մէտէֆ-ի պատասխանատուներուն հետ, Մոնթրէալեան մէջ խօսեցաւ 2000 կուսակիցներու առջեւ (Մայիս 14-ին), հաղորդելու համար իր հրաժարականը կուսակցութեան նախագահի աթոռէն: Արդէն իսկ ջնաց պարտադրել իր երկու տեսակէտները: Նախ, մէկ կողմ դրաւ ժողովրդավարութեան սիսթէմը կուսակցութեան մէջ, յայտնելով թէ այլեւս նախագահը պիտի չընտրուի շարքայիններու կողմէ, այլ պիտի հաստատուի հաւաքական ղեկավարութիւն մը: Ապա, ցացատրեց իր երկրորդ տեսակէտը, որ "բացուելու" քաղաքականութիւն մըն է, ընկերվարականներ հրաւիրելով նախարարական աթոռներու: Այս առընչութեամբ հրաւիրած էր Հ. Վեսրինը եւ Պ. Քուշնէրը (կը թուի որ առաջինը մերժած է, բայց յոյսեր կան երկրորդին համար): Այս դիրքը միաձայնութիւն չէ ստեղծած կուսակցութեան Ազգ. Խորհուրդի ժողովին մէջ եւ ամէնէն բուռն արտայայտութիւնը ունեցած է Փաթրիք Տէվէճեան: Իրմէ առաջ, Ժագ Միար ալ կը խոստովանի թէ միակը չէ որ դէմ է: Փ. Տէվէճեան բուռն ելոյթ մը ունեցած է, նոյնիսկ որոշ հեգնանքով ըսելով. – "Ես, աւելի հեռու ալ երթալու պատրաստ եմ բացուելու քաղաքականութեան մէջ, չատ հեռու, մինչեւ սարքոզիականները": Ցստակ է, որ երկար ատեն նկատուած որպէս արդարութեան հաւանական նախարար, Փ. Տէվէճեան ցանկին մէջ չէ այլեւս, ինչ որ ըսել տուած է իրեն՝ "հաւատարմութիւնը անպայման ձեռնհասութեան հակառակը չէ", իբրեւ պատասխան Սարքոզիի այն խօսքին որ հաւատարմութենէ աւելի ձեռնհասութիւն կը փնտռէ: Ինչ կը վերաբերի Պ. Քուշնէրի, բուռն վէճ մը ունեցած է հեռաձայնով Ֆր. Հոլանտի հետ, արտայայտելով իր դառնութիւնը կուսակցութեան հանդէպ, որ զինք միշտ երեսը վրայ ձգած է եւ ինք ճանձրացած է այդ վարուելակերպէն: Ստեղծուած կացութիւնը կը խոովէ թէ՛ ԻԻ. ԷՄ. ՓԷ.ն, թէ՛ ընկերվարականները, որոնք դաւաճան կը նկատեն նախարարական աթոռներու թեկնածուները: Պարզ է որ Սարքոզի կ'ուզէ քայքայել Ընկերվարական կուսակցութիւնը, որու վիճակը արդէն փայլուն չէ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՀԱՏՈՒՑԱՆԵԼ

Գրած էինք թէ Ցեղասպանութեան զոհերու շառաւիղներուն արեւմտեան ապահովագրական ընկերութիւններու, դրամատուներու մօտ մնացած հաշիւներուն հետապնդումին լծուած ամերիկահայ երեք փաստաբանները Փարիզէն մեկնած էին Պէրլին. իրենց նպատակն էր հոն հանդիպում ունենալ "Տոյչէ Պանք"ի եւ "Տրէստնէր Պանք"ի պատասխանատուներուն հետ, անոնց դէմ 2006 Յունուարին Գալիֆորնիոյ մէջ իրենց բացած հատուցումի դատին նիւթով: Վ. Եղիայեանի, Մ. Կիրակոսի եւ Պ. Քապթէքի համոզումով՝ գերմանական այս երկու հաստատութիւններն ալ պէտք է հետեւէին "Նիւ Եորք Լայֆ"ի ու "Աքսա"յի նախընթացին, առնուազն բարեկամական համաձայնութեան մը գալով հարցին մասին:

Սակայն, գերմանական դրամատունները ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց տուած են երեք հայ փաստաբաններուն հետ ժամադրուելու, ամբողջովին մերժելով պնդումները: Փաստաբաններու երրեակը ատոր վրայ Մայիս 10ին ընդունուած է Գերմանիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ, ու ինչպէս կը հաղորդէր ԱՖՓ-ն ամբաստանած են "Տոյչէ Պանք"ը որ փորձած է կաշառել վկայ մը. ան Հայկական Ցեղասպանութեան մասնագէտ նկատուած պատմաբան մըն է:

Նոյն դրամատան տնօրէնութիւնը ժխտած է բոլոր ամբաստանութիւնները, ըսելով թէ երեք փաստաբանները յաջողելու ոչ մէկ հաւանականութիւն ունին, չունենալով իրենց ամբաստանութեան փաստերը:

Ըստ երեք փաստաբաններուն, գերմանական յիշեալ երկու դրամատունները պահած են 1915էն առաջ Հայերու կողմէ իրենց վստահուած գումարները, յետոյ զանոնք յանձնած Օսմանեան պետութեան որ Գերմանիոյ դաշնակիցն էր Ա. աշխարհամարտին:

ղեստինցի եւս մեռան, մինչ ինչ որ աւելի ծանրակշիռ բնոյթ ունի, ներքին նախարարը հրաժարեցաւ:

ԻՐԱՆԻ նախագահը՝ Մ. Ահմատինէժատ, Արաբական իշխանապետութիւնները կատարած իր այցելութեան ատեն եւրոյթ մը ունեցած է եւ սպառնացած Ամերիկայի: Ան, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Ապու Տապի, շեշտած է.– "Ամերիկացիք գիտեն որ եթէ այդ սխալը գործեն (իրանեան հիւլէական ծրագրին դէմ ամերիկեան յարձակում մը) պարսիկ ժողովուրդին հակազդեցութիւնը շատ խիստ կ'ըլլայ եւ կը զղջան": Այս խօսքերը արտասանուած են երբ երեք օր առաջ ԱՄՆ-ու փոխ նախագահը Տ. Շենէ ազդարարած էր որ ԱՄՆ թոյլ պիտի չտան որ Իրան հիւլէական զէնք ունենայ:

ԱՄՆ, ըստ Ֆայնանշիըլ Թայմզի, ստիպողաբար կ'ուզեն համախմբել ԺԷ-7 (ամէնէն հարուստ երկիրներու) ելմտական նախարարները, որպէսզի ջնաան պաշտպանել Փօլ Վոլֆովիցը, զայն պահելու համար Համաշխարհային Դրամատան գլուխը: Ծանօթ է որ ամբաստանուած էր իր մտերիմ բարեկամուհիին հանդէպ առանձնաշնորհեալ ընթացքով:

ԻՐԱՔԻ մէջ, ալ-Քաիտայի կապուած խումբ մը յանձնարարած է ամերիկեան բանակին, որ դադրի առեւանգուած երեք ամերիկացի զինուորները փնտռելէ: Անոնք, Մայիս 12ին անհետացած էին եւ խումբը կը հաստատէ որ իր ձեռքն են:

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒ երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի ունեցած են բիրտ մթնոլորտի մը մէջ եւ 117 թեկնածու կամ զիւորեալ սպաննուած են: Երեսփոխանական խարդախութիւնները թէեւ բնական երեւոյթ են, բայց եւ այնպէս դէտ մը կը նկատէ որ "համարձակութիւնը եւ անպատժելիութիւնը որոնց կը դիմէ կառավարութիւնը, աւելի քան ողբալի են»: Արդիւնքները ծանօթ պիտի ըլլան ամիսէ մը: Իսկ նախագահուհին (որու պաշտօնը կը լրանայ 2010ին) ճակատագրական շրջան մը կ'ապրի, որովհետեւ այս ընտրութիւնները վճռական դեր կրնան խաղալ իր ապագային համար, հակառակ անոր որ երկու անգամ փրկուած է պաշտօնազրկումէ եւ զսպած ապստամբութիւն մը:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վիճակը բաւական ծանր է քաղաքական դետնի վրայ: Մայիս 14-ին, ընդդիմութեան կազմակերպած գործադուլը արդէն անդամալոյծ ըրած էր Քարաչին եւ կարգ մը այլ քաղաքներ: Քառասուն հոգի ալ մեռած է բախումներու ընթացքին:

ՊՈԼԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՄԱՂԹԷ

"Զաման" օրաթերթը Մայիս 13 եւ 14ի թիւերով բաւական ծաւալուն հարցազրոյց մը հրատարակած է Մեսրոպ Պատրիարքին հետ: Լայն չափով կրօնական նիւթերու, քրիստոնէութեան եւ մահմետականութեան յարաբերութիւններուն յատկացուած զրոյցին մէջ քաղաքական մէկ-երկու հարցումներ ալ տեղ գտած են: Լրագրող Նուրիյէ Աքման ըսելով թէ երկիրը ընտրութեան նախօրեակի մը կը գտնուի, հարց տուած է թէ Մեսրոպ Արք. հայութիւնք եղբայրութեան պահպանումին համար ովքերէ ի՛նչ կը յուսայ: Պատրիարքը պատասխանած է.

«Մենք հոս արդէն եղբայրներ ենք իրարու: Սակայն այլեւս ժամանակն է Հայաստանի ու Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնները զարգացնելու: Հարկ է լրագրողներու, երիտասարդներու, մտաւորականներու, ոչ-քաղաքական հիմնարկներու ներկայացուցիչներու փոխադարձ այցեր կազմակերպել, մարդկային յարաբերութիւններու զարգացման զարկ տալ: Բարդ հարցերը յետագային ձեռք կ'առնուին: Նախ պէտք է փոխադարձ վստահութիւն եւ հասկացողութիւն հաստատել: Ասկէ զատ, կ'ուզէի որ Թուրքիոյ Հայերը ներկայացուած ըլլան Ազգային ժողովին մէջ: Ռումանիոյ, նոյնիսկ իսլամական հանրապետութեան մը՝ Իրանի մէջ հայ երեսփոխաններ կան: Քաղաքացիութեան, լայնախոհութեան նման գաղափարներ վերացական արտայայտութիւններ են: Եթէ քաղաքական կուսակցութիւնները փիչ մը աւելի շահագրգռութիւն ցոյց տան այդ մարզին հետաքրքրութեան տէր հայ քաղաքացիներու, աւելի գործնական քայլ մը առնուած կ'ըլլայ»:

Զրոյցին վերջին հարցումով լրագրողը Ֆրանսայի նորընտիր նախագահին քաղաքականութեան մասին Մեսրոպ Արք.ի կարծիքին կը դիմէ: Ան կ'ըսէ թէ ինք ալ կը կարծէ որ Ն. Սարքոզի իր պաշտօնին ձեռնարկելով պիտի չափաւորէ Թուրքիոյ դէմ իր կեցուածքը: Ապա յարմար ու օգտակար կը նկատէ որ Ֆրանսացիներու ալ մասնակցութեամբ հայ եւ թուրք պատմաբաններէ ուսումնասիրական մարմին մը կազմուի: Կ'ըսէ թէ Ե. դարէն սկսած հայութիւնք յարաբերութիւններու անցեալին մէջ դրական շատ պարագաներ կան. իրականութիւն է թէ Իթթիհատի կառավարութեան օրով շատ դառն բաներ պատահած են, բայց սխալ կ'ըլլայ ամբողջ պատմութիւնը լքել անոնց տուներին:

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Թօփքափուի Լեւոն Վարդուհեան վարժարանին զրկուած "վերջին նախագուշացում"ի նամակ մը կրնայ գաղափար տալ թէ ի՛նչ անդոհանքի մէջ կ'ապրի հայ համայնքը: Նամակով կը ծանուցուի շարժումի մը սկիզբը. անոր ձեռնարկուած է "Թուրք ազգին ապագային եւ միասնութեան յարատեւութեան համար": Շարժումը թիրախ կ'առնէ "անջատողական"ները որոնց դլխաւորը կը նկատուին Հայերը:

Նամակագիրը կը պախարակէ Հ. Տինքի ոճիրին լուսաբանութեան թերացումի պնդումները, "Բոլորս Հայ ենք" լոզունգը, որ ապստամբութեան փորձ կը համարուի: Ապա կը յիշեցնէ թէ Թուրքիոյ մէջ հայ համայնքէն զատ հարիւր հազար Հայաստանցի կայ եւ անոնց հացէն, աշխատանքի վայրը ծանօթ են իրենց: Կը հրահանգուի որ Թուրքիոյ հայ քաղաքացիները ստանձնեն ճշմարտութիւնը հրապարակաւ յայտնողի, Թուրք պետութեան պաշտպանի դերը: Կը յաջորդէ սպառնալիքը. "Ուշի ուշով կը հետեւինք այս դերին կատարումին. այլապէս դուք նորէն դաղաղներուն մէջ կը հաշուէք թէ որքան Հայ կայ եւ որքան էր Թուրքերու թիւը":

Նամակը աւարտած է հետեւեալ ազդարարութեամբ. "Ասիկա վերջին յուշագիրն է":

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Հայ Դատի Ֆրանսայի յանձնախումբը Մայիս 13ին ընտրած է նոր վարչութիւն, հետեւեալ կազմով. նախագահ՝ Յարութ Մարտիրոսեան, քարտուղար՝ Թալին Թաշճեան, գանձապահ՝ Ժերար Մուրատեան, խորհրդականներ՝ Վարդան Արզումանեան եւ Հրաչ Վարժապետեան:

1915-Ի ՋՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻ ԴԱՏԵՐՈՒՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 7 Երկուշաբթի իրիկուն Փարիզի «Ռից» պանդոկին մէկ սրահին մէջ մամուլի ասուլիս մը կազմակերպուած էր, ԱՄՆ-էն երեք հայ փաստաբաններուն կողմէ որոնք տարիներէ ի վեր իրաւական ճամբով հետամուտ են արեւմտեան ապահովագրական ընկերութիւններու, դրամատուներու հետ 1915ի զոհերուն աւանդներուն հաշուեյարդարը կատարելու:

Վարդգէս Եղիայեան, Մարք Կիրակոս եւ Պրայըն Քապաթէք պարբերաբար ասկէ առաջ ալ գտնուած են Փարիզ, թէ՛ իրենց գործունէութեան փուլերուն հետեւելու, թէ՛ այդ մասին տեղեկացնելու նպատակով: Այդ գործունէութիւնը, ծանօթ է որ սկսած էր «Նիւ Եորք լայֆ» ընկերութեան դէմ բացուած դատով որ 20 միլիոն տոլարի հատուցումի եզրակացութեան յանգած էր, գումարը վճարուած, բաշխումը կատարուած ու թղթածրարը փակուած:

Ներկայիս երեք իրաւաբաններուն խօսակիցը Ֆրանսական «Աքսա»ն է, որուն հետ եւս 2006 Մայիսին բարեկամական համաձայնութիւն գոյացած էր: Այս ընկերութիւնն ալ որ «Իւնիոն վի»ի, «Գէս Փաթէրնէլ»ի եւ «Լա Գոնֆիանս»ի ժառանգորդն է, ընդունած է 17·5 միլիոն տոլար հատուցանել զոհերու շառաւիղներուն: Որոշուած է այդ գումարին 3 միլիոնը յատկացնել Ֆրանսայի հայկական հաստատութիւններուն, կազմակերպութիւններուն:

«Աքսա»յի հատուցումէն բաժին ունեցողները պէտք է մինչեւ Հոկտեմբեր ստուգեն հրապարակուած ցանկէն իրենց անունները, դիմելով՝
www. armenianinsurancesettlement.com
կայքէջին:

Այս ընկերութեան մօտ ապահովագրուած անձերու, ընտանիքներու անուններուն հրապարակումը յատուկ խոչընդոտ յարուցանած է, Ֆրանսայի մէջ արգիլուած ըլլալով ցեղային, կրօնական պատկանելիութեան, եւլն. հիմով ցանկերու պատրաստութիւնը: Մի այն յատուկ արտօնութեամբ կարելի դարձած է ցանկը դետեղել յիշեալ կայքէջին վրայ: Յետագային հայ մամուլի յայտարարութիւններով ալ տեղեկութիւնները պիտի սփռուին:

Երեք փաստաբանները Փարիզէն Պէրլին կը մեկնէին յաջորդ օրը, հոն ալ հետապնդելու համար գերմանական «Տոյչէ պանք»ին նախքան 1915 հայկական հաշիւներուն հատուցումի հարցը: Անոնք ըսին թէ յատուկ դժուարութիւններու դէմ յանդիման են այս դրամատան հետ որուն պատասխանատուները չեն իսկ ուզեր իրենց հետ հանդիպում ունենալ, հասկնալի պատճառներով: Այս դժկամութեան մէջ դեր ունի անշուշտ թէ՛ իրենց մօտ դարու մը լռութիւնը, կատարուածին մէջ Գերմանիոյ մեղսակցութիւնը որ ինչպէս Պ. Քապաթէք ըսաւ, ոչ թէ մինչեւ իրենց վիզը, այլ մինչեւ մազերուն ծայրն է, եւ թէ Թուրքիոյ բանեցուցած ճնշումը:

Այդ ճնշումը «Նիւ Եորք լայֆ»ին պարագային շատ զգալի բնոյթ առած չէր: «Աքսա»ն թիրախ եղած էր Թուրքիոյ մէջ զանազան հակազդեցութիւններու: Իսկ գերմանական դրամատան դէմ բացուած դատին առթիւ Թրքական դեսպանատունը նամակով մը դատաւորին դիմած էր, թելադրելու համար որ չընդունի ցեղասպանութեան իրողութիւնը:

«Տոյչէ պանք»էն զատ կայ «Տըրէստնէր պանք»ը որուն դէմ նոյնպէս դատ բացուած է Վարուժան Տէմիրճեանի, Արիս Աղուազարեանի, Ռոպէր Տապաղեանի, Մարգրիտ Ճէրէճեանի, Գաթիա Գրմոյեանի, Փայլիկ Գրմոյեանի եւ Բաֆֆի Պաքեանի անունով: Այս դրամատուներուն հարցը աւելի բարդ է քան վերոյիշեալ ապահովագրական ընկերութիւնները, քանի որ անոնք ուղղակի Հայերուն գումարները իւրացուցած կը նկատուին. այն Հայերուն որոնք հաշիւ ունէին անոնց մօտ, նաեւ արկղեր: Կը խօսուի անոնց պահ տրուած մինչեւ 30 թոն ձոյլ ոսկիի մասին, որուն հետքերը կը փնտռուին:

Այս գումարներէն զատ Գերմանիոյ հետ կայ Պէրլին - Պաղտատ երկաթուղիին առընչուած խնդիրը. այս երկաթուղին «Տոյչէ պանք»ին կը պատկանէր ու անոր շինութեան ստրուկի պէս աշխատութեան պարտադրուած են հարիւր հազարաւոր Հայեր. եւ ի վերջոյ ամենայնի, Գերմանացիները անոնց հարիւր հազարին վճարել տուած են իրենց «ճամբորդութիւնը» դէպի Տէր Զօրի անապատը որ իրենց վերջին հանգրուանը եղած է:

Այսքան ծանրակշիռ միջուկով թղթածրար մը հայ փաստաբաններու երբեակին հետ հանդիպումէ խուսափիլ կու տայ «Տոյչէ պանք»ի պատասխանատուները: Փաստաբաններն ալ կացութեան ելք մը գտնելու նպատակով ծրագրած էին տեսակցիլ երկրին Ֆինանսներու նախարարութեան պաշտօնատարներուն հետ:

Գերմանական այս թղթածրարին դրամատնային հաշիւներու հետապնդումին համար ժամանակի սահմանափակում չկայ. բայց դրամատնային արկղերուն մէջ պահուած ստացուածքին համար պայմանաժամը մինչեւ 2016 է:

«Նիւ Եորք լայֆ»ին դէմ բացուած դատէն ետք հատուցում ստանալու համար 5700 հոգի դիմում ներկայացուցած է, անոնցմէ 3700ին դիմումը ընդունելի նկատուած ու հատուցում վճարուած է:

Հայ Դատի մինչեւ այսօր անհպելի մնացած մէկ երեսակն է որ գործունէութեան մղած է երեք փաստաբանները. անոնք կ'ըսեն թէ «Տոյչէ պանք»ը իրենց նախաձեռնած գործին վերջին հանգրուանը չէ, թէ առնուազն նման 20 դատ բանալ կարելի է տարբեր հաստատութիւններու դէմ: Սառնակոյտի այս ջուրին մէջ մնացած մասն է որոշապէս որ կը վրդովէ Թուրք պատասխանատուները, հակազդեցութեան մղելով զիրենք: Հոս - հոն ղրկուած նամակներու, հաշտութեան եղր գտնելու կիսապաշտօնական, կամ անպաշտօն փորձերու զուգահեռ, Թուրք մամուլն ալ պարբերաբար կ'անդրադառնայ հատուցումի այս ծաւալուն հարցին, ահազանգ հնչեցնելով որ եւրոպական հաստատութիւնները - դրամատուն, կամ ապահովագրական ընկերութիւն - ի վերջոյ օր մը անպայման Թուրքիոյ վճարել պիտի տան իրենց յանձն առած հատուցումները: Ու ենթադրելի գումարէն շատ աւելի ծանրակշիռ է իրենց համար այդ արարքին քաղաքական կողմը:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱԽԱԲԱՆ

ԱՆՏՈՆԻՆԱ ՄԱՀԱՐԻ

Ցաճախ եմ մտաբերում մեր անցեալը: Եւ քանի որ դա անսովոր կեանք էր, որոշեցի մի անգամ էլ դրել Գուրգէն Խանի եւ իր ընկերների մասին:

Վերադարձայ:
«Ես վերադարձայ,
Ես տանն եմ արդէն,
Ու երջանիկ եմ, աւելին պէտք չէ...»:
(Պատերազմական տարիների երգ)

1954 թիւն անմոռանալի է: Արդէն Երեւանում ենք:

Վերադարձանք երեքով՝ Գուրգէն Մահարին, Ռութա-Նազիկը եւ ես: Վերադարձան եւս երկու գրող՝ Ալազանը Մարոյի հետ եւ Նորենցը: Գուրգէնն այնտեղից եկաւ թոքախտով, 12-մատնեայ աղիքի խոցով, անառողջ սրտով եւ նեարդերի կրծկումով: Մեզ տեղաւորեցին «Ինտուրիստ» հիւրանոցում, որտեղ էլ աքսորից վերադառնալու կապակցութեամբ շնորհաւորելու էին գալիս Գուրգէնի ընկերները: Նրանք գրողներ էին, արդէն յայտնի բանաստեղծներ՝ Համօ Սահեան, Վահագն Դաւթեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Լեւոն Հախվերդեան, Մարտին Քարամեան եւ շատ ուրիշներ:

Գուրգէնը խենթացել էր Երեւանում գտնուելու ուրախութիւնից և, մոռանալով, որ հիւանդ է, խմում էր, ծխում, յուզւում եւ երկար զրուցում էր կոլեգաների հետ: Նրանք արտասովոր մարդիկ էին եւ իրենց պահում էին ոչ այնպէս, ինչպէս պէտք էր: Իսկ ես կարծես երազում լինէի, սիբիրեան դաշտերից, խոզերից ու հորթերից յետոյ ոչ մի կերպ չէի կարողանում համակերպուել նրանց ապրելաձեւին:

Մի անգամ Համօ Սահեանը մեզ իրենց նոր բնակարան հրաւիրեց: Մեծ, դատարկ սենեակ, ոչ մի կահոյք, իսկ սենեակի մէջտեղում մանկական մահճակալ էր դրուած, ուր իր հօրը շատ նման մի տղայ էր նստած: Երկրորդ որդին էր՝ Արայիկը, իսկ մեծին՝ Նայիրիին, մենք չտեսանք: Արայիկը լրջօրէն զննում էր մեզ: Գուրգէնը մօտեցաւ նրան, խառնշտեց մազերը եւ հայերէն ինչոր բան ասաց: Այդպէս նրանք ծանօթացան: Իսկ օրորոցի շուրջը պըտըտում էր շատ գեղեցիկ, երիտասարդ մի կին՝ Համօ Սահեանի կինը՝ բանաստեղծուհի Մարիա Յակոբեանը, յետագայում նա դարձաւ մեր ընտանիքի բարեկամը: Նոյն օրը այցելեցինք Հրաչեայ Յովհաննիսեանի բնակարան (միեւնոյն շէնքում): Նմանատիպ մեծ, դատարկ սենեակ, լուսամուտի մօտ դրուած մանկական մահճակալ, ուր բարուրած երեխայ էր պառկած: Կողքին կանգնած էր գեղեցիկ, բարձրահասակ մի կին, Աստղիկ Յովհաննիսեանը: Ես հետաքրքրուեցի, թէ ինչու է երեխան բարուրած, չէ՞ որ այդքան չոգ է, Աստղիկը պատասխանեց. «Սա իմ երկրորդն է, միշտ այսպէս եմ մեծացրել»: Այդ փոքրիկ արարածը վերածուեց գեղեցկուհու եւ դարձաւ տաղանդաւոր դերասանուհի՝ Թամարա Յովհաննիսեան:

Այս երկու պոետների բնակարանամուտի խնջոյքը տեղի ունեցաւ ռեստորանում եւ շատ աղմկոտ ձեւով. խմեցին, զրուցեցին, նստեցին մինչեւ գիշերուայ ժամը 2ը, երբ դռնապանը խնդրեց հեռանալ: Իհարկէ չէինք ցանկանում հրաժեշտ տալ միմեանց, բայց, աւաղ, ստիպուած էինք:

Հրաժեշտ տալ չէինք ցանկանում, եւ կրկին բոլորը եկան մեզ մօտ՝ հիւրանոց ու շարունակեցին քննարկել հայկական հարցը: Խմեցին, ծխեցին, զրուցեցին մինչեւ առաւօտ: Ջուխը առաստաղին էր հասնում, շնչելն անհնար էր:

Այդ ժամանակ հիւանդանոցում մեռնում էր մեր աղջիկը՝ Ռութա-Նազիկը: Արդէն մի քանի օր գտնուում էի նրա կողքին: Մի օր ինձ մօտեցաւ բժշկուհի Անահիտը՝ Սիրասի կինը, եւ ասաց. «Սիրելիս, ոչնչով օգնել այլեւս չես կարող: Արեցինք այն ամէնը, ինչ կարողացանք, բայց աւաղ, թոքախտային մենենգիտ է, բժշկութիւնն անուժ է: Եթէ չես ուզում կորցնել Գուրգէնին, իսկոյն հիւրանոց գնա եւ կը տեսնես, թէ ինչ է այնտեղ կատարուում. սենեակը լի է դատարկ շշերով: Սեղանը՝ նոյնպէս: Հաւուր ծուխ, շնչել չի լինում, Գուրգէն Մահարու դէմքին կարմիր կէտեր են յայտնուել, ուրեմն թոքախտը սրուել է: Հէնց հիմա գնա եւ խիստ կը լինես: Գնա: Նա մեռնում է...»:

Համբուրեցի մեռնող աղջկան, գիտակցելով, որ նրան այլեւս ողջ չեմ տեսնի: Ռութան բացեց իր կապոյտ աչքերը, եւ թուաց, թէ մեղադրում է ինձ: Շատ մեղաւոր զգացի նրա առջեւ: Թողեցի մահացողին եւ շտապեցի փրկել օղու մէջ խեղդուողին: Անահիտը յուզուած դուրս բերեց ինձ հիւանդանոցից, համբուրեց. «Գնա եւ խիստ կը լինես: Ամուր մնա»:

Շնորհակալ եմ քեզ, բարի Անահիտ, որ մտահոգւում էիր խենթ գրողների համար: Շնորհակալութիւն:

Պարզուեց, որ Սիրասն այցելել է Գուրգէնին, եւ տեսնելով, թէ ինչ է կատարուում այնտեղ, յորդորել է ինձ տուն վերադառնալ: Սիրասն ու Անահիտը հիանալի մարդիկ էին: Խոնարհուում են նրանց պայծառ յիշատակի առաջ:

Հիւրանոցում եմ: Սենեակում սարսափելի է, Գուրգէնը յոգնածութիւնից օրօրւում է: «Ինչպէ՞ս է Նազիկը»,- հարցրեց: «Վատ, շատ վատ»: Գուրգէնի աչքերը տենդօրէն փայլում են: Ջերմում է: Սենեակը լի է դատարկ շշերով: Սեղանին նոյնպէս դատարկ շշեր են: Ուտելիքի վրայ մոխիր է թափուած: Ծուխ է, շնչելն անհնար: Լուսամուտը

փակ է, եւ ես յիշեցի Սիբիրի մեր սիրելի խոզուկներին: Գուրգէնի համար հեշտ էր նրանց հետ. «Նրանք չեն խանգարում ինձ երազելիս եւ բանաստեղծութիւն գրելիս»:

Ներսումս մարտիկի ոգին արթնացաւ: Մի անգամ էլ փորձեմ, գուցէ այս անգամ էլ փրկեմ նրան կործանումից: Ընկերներին խընդրեցի թողնել մեզ: Գուրգէնը հիւանդ է: Մի՞թէ չէք տեսնում:

Իսկոյն կանչեցի բժիշկ Արշալոյս վարդապարեանին (այդ ժամանակ թոքախտային դիսպանսերի տնօրէն): Նա թոքերում երկու խոռոչ յայտնաբերեց՝ բաց թոքախտ: Իսկ երբ Սիբիրից վերադառնում էինք, այն փակ էր: Միաժամանակ յայտնաբերեց նաեւ տասներկումատնեայ աղիքի խոցը, որը բացուել, արիւնահոսում էր: Ահա թէ ինչի հասցրեց մեզ ընկերների սէրը: Պարզուեց՝ նրանք զուարճանում էին՝ տուն չգնալով ո՛չ ցերեկը, ո՛չ գիշերը: Խմում էին, ծխում, զրուցում, վիճում: Որտեղի՞ց նրանց այդքան ուժ: Այնուամենայնիւ, եզրակացրի. նրանք խենթ են, անհասկացող ու աննորմալ: Այսպիսի հասարակութեան մէջ յայտնուեցի: Սակայն նրանք տաղանդներ են, եւ նրանց հետ հաշուի չնստել չի կարելի: Բժիշկները շատ ուշադիր էին հիւանդի հանդէպ եւ չէին թողնում, որ նա մեռնի: Իսկ թէ ինչեր քաշեցի ես, միայն Աստուած գիտի:

Բժիշկներն արգելեցին Գուրգէնին խմել, ծխել, կարգադրեցին աւելի յաճախ լինել մաքուր օդում եւ ամրանը Երեւանում չմնալ: Ուստի ամբողջ ամառն անցկացրինք Կիսլովոդսկում, Ժելեզնովոդսկում կամ Մերձ-բալթիկայում:

Եկաւ ձմեռը, առաջին ձմեռը Երեւանում: Բայց այն ժամանակ այդքան ցուրտ չէր, որքան հիմա: Նոյնիսկ ձիւն չէինք տեսնում: Դեռեւս հիւրանոցում ենք: Նազիկն այլեւս չկայ, եւ արեւը մարել է ինձ համար: Գուրգէնը շատ ծանր տարաւ այդ կորուստը: Այդ առիթով նա մի թախծոտ բանաստեղծութիւն գրեց. «Դու մահացար»:

Ահա այսպէս սկսուեց մեր կեանքը ազատութեան մէջ: Իսկ ինչ վերաբերում էր ինձ, ես շրջապատուած էի ատելութեամբ, նախանձով եւ անտարբերութեամբ: Մի օր Երեկոյեան այցելեց մի երիտասարդ՝ աֆրիկեան ծագումով: Գուրգէնի հետ երկար զրկախառնուեցին, համբուրուեցին եւ զրուցեցին հայերէն: Նոյնիսկ զարմացայ, որ այդ Աֆրիկացին այդքան լաւ գիտի հայերէն: Այնուհետեւ Գուրգէնը ծանօթացրեց մեզ. «Պարոյր Սեւակ, տաղանդաւոր բանաստեղծ, սովորում է Մոսկուայում, գրականութեան բարձրագոյն կուրսերում: Մոսկուայից յատուկ թռել-եկել է շնորհաւորելու վերադառնալուս կապակցութեամբ»: Պարոյր Սեւակը իսկական ջենտելմեն էր: Նա համբուրեց իմ ձեռքը. «Տիկին Անտոնինա, մենք շնորհակալ ենք ձեզ, որ փրկեցիք եւ Երեւան բերեցիք մեր սիրելի Գուրգէն Մահարուն ու այդպէս հոգ էք տանում նրա մասին: Շնորհակալութիւն, շատ շնորհակալութիւն»: Ի դէպ, դա միակ շնորհակալական խօսքն էր, եւ մինչ այսօր ես չեմ մոռանում, քանզի նման բան այլեւս երբեք չեմ լսել:

Գուրգէնն արդէն կազդուրուել էր: Ու նորից ընկերներ եւ օղի, օղի եւ ընկերներ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Թարգմանեց
ՇԱՔԻ ԻՍԿԱՆԴԱՐԵԱՆԸ
«Գրական թերթ»

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

ՍՊԱՆԻԱ

...«Այս հիւրընկալ պատերի սպիտակ փայլն այսօր, ցաւօք սրտի, մեզ պիտի ներկայացնի մարդկութեան պատմութեան սեւ էջերից մէկը, – մատնանշելով պատերից կախուած Արմին Վեկնէրի Մեծ Եղեռնի սարսափազդու լուսանկարները» իր խօսքը բացեց Արարատ Ղուկասեանը: Յուցահանդէսի դահլիճում հաւաքուած հայ եւ սպանացի հանդիսատեսներից ոմանք լացում էին, ոմանք էլ հազիւ էին զսպում արցունքները: Հեռուստատեսութեան տեսախցիկը սառել էր իւրաքանչիւր լուսանկարի վրայ՝ կարծես ուսումնասիրելով դրանց իսկութիւնն ու ահաւոր պատկերները. Թւում էր, թէ նկարահանումը կատարում էր հէնց 1915ի սպանդի ճանապարհին:

«Ցարգելի քաղաքապետ, – շարունակեց իր խօսքը Արարատ Միութեան նախագահը, – Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման հոլովոյթը բոլոր այն երկրներում, ուր ընդունուել է, ա՛յսպէս է ընկալուել՝ փոքր քաղաքներից անցնելով աւելի մեծ քաղաքները, այնտեղից՝ մարզերը եւ վերջնականապէս, հասել կառավարութեանը: Այսօր Միսլաթան գիտէ եւ ընդունում է Հայոց Մեծ Եղեռնի եղելութիւնը: Դա նշանակում է, որ 45·000 եւս համալրում են այն ճանաչողների շարքերը: Ուստի, Միսլաթայի հայ ազգաբնակչութիւնը վստահ է, որ շուտով մեր քաղաքապետարանը կը ճանաչի եւ ուղերձով տեղեակ կը պահի Վալենսիայի մարզպետարանին Հայոց Ցեղասպանութիւնը ճանաչելու յայտը: Ցետագայում, ո՞վ գիտէ, միգուցէ կը խօսեն եւ կ՚ասեն, որ Սպանիան ճանաչեց Հայոց Ցեղասպանութիւնը, ի շնորհիւ Միսլաթայում սկսուած մի պրոցէսի՝ Մանուէլ Գոռետերայի քաղաքապետութեան օրօք: Ո՞վ գիտէ...»:

Այսպէս հիմք ցրուեց «Լոակեաց Ցեղասպանութիւն» լուսանկարների ցուցահանդէսի բացումը Միսլաթացի Կանանց Տան դահլիճում, որը եօթ օրուայ ընթացքում (Ապրիլի 20–27) բնակչութեանը ներկայացրեց Մեծ Եղեռնի ողջ եղելութիւնը՝ համիտեան կոտորածներից մինչեւ Հրանդ Տինքի սպանութիւնը:

Նախքան հանդիսատեսին իր խօսքը ուղղելը Միսլաթայի քաղաքապետ Մանուէլ Գոռետերան, միութեան անդամները շնորհակալական պատուագրեր յանձնեցին Կարմիր Խաչին, միջազգային մարդասիրական կազմակերպութեանը եւ քաղաքապետարանին իրենց ցուցաբերած օգնութեան եւ բարեգործութեան համար:

Երբ քաղաքապետն իր խօսքը բացեց. «Բարի երեկոյ...» հայերէն բառերով, թարգմանը իր ոգեշունչ բնաւորութեան համաձայն, մի պահ մոռանալով, որ ի՛նչ միջոցառման է մասնակցում, ոգեւորուած թարգմանչեց. «Ա՛խ, քո ցաւը տանեմ...»: Նրա ծափողջոյնները լրացրեցին ամբողջ դահլիճը: Քաղաքապետն ափսոսանք յայտնեց, որ արդէն Ի. դարում նման վայրագութիւններ են տեղի ունեցել եւ որ դեռ «դրանց հեղինակը ժխտում է ճանաչել իր իսկ ձեռագիրն ու ստորագրութիւնը: ... Ես պատասխանատուութիւն եմ ստանձնում ինձ վրայ այս իրականութիւնը հասցնել մինչեւ բարձրագոյն ատեաններ, որպէսզի Սպանիան շուտով ճանաչի Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Եւ միաժամանակ, – շարունակեց քաղաքապետը, – հրաւիրում եմ մեր քաղաքի բոլոր բնակիչներին դիտելու այս սեւ եւ սպիտակ լուսանկարները եւ հասկանալու իրականութիւնը: Սեւ – սպիտակ, ո՛չ միայն իր արտաքինով, այլեւ իր բնոյթով, եղելութեամբ եւ բարբարոսութեամբ...: Մի սեւ իրականութիւն՝ հայ ժողովրդի պատմութեան սպիտակ էջի վրայ»:

Գոռետերայի ելոյթից յետոյ մի վաւերագրական ֆիլմ ցուցադրուեց Ցեղասպանութեան լուսանկարների հեղինակ Արմին Վեկնէրի մասին, որի ընթացքում դահլիճում քար լռութիւն էր տիրում: Ֆիլմից յետոյ բոլորը մի զաւթ գինի բարձրացրին եւ բազմաթիւ բաժակաճառեր ասելուց յետոյ խմեցին 1,5 միլիոն հայ նահատակների յիշատակի համար: Վերջում Ռուբէն Ցարութիւնեանի կատարմամբ հնչեց «Տըլէ Եաման»ի մեղմահունչ մեղեդին շւիով, որի հնչիւնները կարծես մաքրում էին ներկաների հոգիները:

ՆԱՐԻՆԷ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԿԻՊՐՈՍ

Մեծ եղեռնի 92րդ տարելիցի ոգեկոչման ձեռնարկները նախապատրաստելու համար, անցնող փետրուարին, կեանքի կոչուեցաւ հայկական երեք դասական կուսակցութիւններու ղեկավար մարմիններու ներկայացուցիչներէն բաղկացած Հայկական Ցեղասպանութեան Ոգեկոչման Կիպրոսի յանձնախումբը:

Իբրեւ արդիւնք յաճախակի հանդիպումներու, քննարկումներու եւ հետեւողական ճիգերու, ծրագրուեցան եւ իրականացուեցան Ապրիլեան Ոգեկոչման հետեւեալ ձեռնարկները.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 23

Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ բակին մէջ գտնուող Մեծ Եղեռնի յուշակոթողին շուրջ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Հսկումը, վառ մոմեր բռնած հոծ բազմութեան մը մասնակցութեամբ: Հոգեհանգստեան պաշտօնին յաջորդեց կաթողիկոսական փոխանորդ Վարուժան արք. Հերկելեանի խօսքը: Ապա երեք կուսակցութիւններու միացեալ պատգամը փոխանցեց Արթօ Դաւիթեան:

Այնուհետեւ, խորհրդաւոր մթնոլորտի մէջ, բոլոր ներկաները միասնաբար երգեցին «Կիլիկիա», «Զարթիր լաւ» եւ «Սարդարապատ» երգերը:

Օրը վերջ գտաւ ծաղկեպսակներու զետեղումով:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 24

Նիկոսիոյ կեդրոնական եւ բազմամարդ փողոցներու մէջ, կէսօրէ ետք, տեղի ունեցաւ Հայկական ցեղասպանութեան էութիւնը բացատրող եւ անոր պաշտօնական ճանաչումը պահանջող երկլեզու թռուցիկներու ցրումը:

Աւելի քան յիսուն հայ պարման-պարմանուհիներ եւ երիտասարդ-երիտասարդուհիներ տարածեցին շուրջ չորս հազար թռուցիկ, յունարէն եւ անգլերէն բովանդակութեամբ: Կիպրահայ երիտասարդ սերունդի հոն հաւաքուած բոլոր ներկայացուցիչները, անխտիր, հագած էին Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչումը պահանջող վերտառութեամբ սեւ շապիկներ, որոնք պատրաստուած էին այս առիթով:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 25

Նիկոսիոյ պետական հիւանդանոցի արեան պաշարի բաժանմունքէն մասնագէտներ, անհրաժեշտ բոլոր սարքաւորումներով տեղ գրաւած էին Նիկոսիոյ Նարեկ Հայկական վարժարանի նախասրահին մէջ:

Կամաւոր կերպով արեան տուչութեան մասնակցեցան գաղութի երկսեռ անդամներ: Այս արարքով անոնք անգամ մը եւս հաստատած եղան թէ ոչ միայն ձախողած էր հայ ազգը բնաջնջելու թրքական գաղանային ծրագիրը, այլ՝ վերապրող Հայեր, արիւն նուիրաբերելով, կը նպաստէին իրենց համերկրացիներու առողջութեան:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Նիկոսիոյ Ինթերնէշընըլ Քոնֆէրընս Սենթըրի մայր դահլիճին մէջ, երեկոյեան տեղի ունեցաւ քաղաքական եզրափակիչ հանդիսութիւնը:

Միջոցառումին ներկայ էին Կիպրոսի խորհրդարանի անդամներ, կիպրայոյն կուսակցութիւններու ղեկավարներ, մեծ պետութիւններու դեսպաններ եւ հիւպատոսներ, քաղաքապետեր, ինչպէս նաեւ կրեւորագոյն թերթերու, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի կայաններու յայտնի ներկայացուցիչներ:

Հանդիսավար տոքթ. Անդրանիկ Աշճեան, իր բացման խօսքի աւարտին, Ոգեկոչման Կիպրոսի յանձնախումբին անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Կիպրոսի խորհրդարանի նախագահ Տիմիթրիս Խրիստոֆիասին, որուն բարձր հովանաւորութիւնը կը վայելէր հանդիսութիւնը, եւ Յունաստանի խորհրդարանի նախկին նախագահ եւ այժմու երեսփոխան Ափոսթոլոս Քաքլամանիսին, որ սիրայօժար ընդունած էր Յանձնախումբին հրաւէրը, իբրեւ օրուան գլխաւոր բանախօս:

Յաւուր պատշաճի, կուռ ելոյթով մը հանդէս եկաւ Կիպրահայ Համայնքի Պետական Ներկայացուցիչ Վարդգէս Մահտեսեան: Ան մասնաւորաբար ընդգծեց հայ ժողովուրդի միասնական եւ անբեկանելի վճռականութիւնը անդուլ կերպով շարունակելու Հայ Դատի հետապնդումը, ի հեճուկս թրքական իշխանութիւններու ուրացման համառարած քաղաքականութեան:

Ապա, որոտընդոստ ծափերու տակ բեմ բարձրացաւ Ափոսթոլոս Քաքլամանիս: Տեղին է յիշատակել թէ 1996ին, երբ Յունաստանի խորհրդարանը միաձայնութեամբ որդեգրեց Հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման բանաձեւը, յոյն քաղաքագէտը կը պաշտօնավարէր ոչ միայն իբրեւ խորհրդարանի նախագահ, այլ՝ եղած էր գլխաւորողը եւ մղիչ ուժը քաղաքական այդ նախաձեռնութեան:

Ա. Քաքլամանիս, անդրադառնալէ ետք Հայկական ցեղասպանութեան ահագնութեան, իբրեւ համայն մարդկութեան դէմ գործուած կանխամտածուած ոճիր, խստօրէն դատապարտեց անոր ուրացումը թրքական իշխանութիւններու կողմէ, բայց նաեւ բողոքարկեց այն տխուր իրողութեան դէմ, թէ որոշ պետութիւններ տակաւին կը ղլանան պաշտօնապէս ճանչնալ Ցեղասպանութիւնը եւ հայկական իրաւունքները:

Իրեն յաջորդեց խորհրդարանի ներկայի նախագահը՝ Պրն. Խրիստոֆիաս որ կարեւորութեամբ ընդգծեց թէ Հայկական ցեղասպանութիւնը ոչ միայն հայ ազգի, այլ համայն մարդկութեան դէմ գործուած ոճիր էր: Հետեւաբար, պատմական այդ անժխտելի յանցագործութիւնը պաշտօնապէս չճանչնալը, չդատապարտելը եւ չպատժելը, առիթ կը հայթայթեն անոր կրկնութեան եւ պատմութեան ծանօթ տխուր հետեւանքներուն:

Ոգեկոչումներու շարքը լայն արձագանգ գտաւ Կիպրոսի մամուլի էջերէն, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի յայտագիրներէն:

***

Երեքշաբթի, Ապրիլ 24ի առաւօտեան, Նիկոսիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Պատարագ Ցեղասպանութեան նահատակներու յիշատակին: Ցաջորդեց Հոգեհանգստեան պաշտօն:

Իբրեւ վերահաստատում Կիպրոսի ժողովուրդին հայկական պահանջատիրութեան նկատմամբ ունեցած զօրակցութեան, Խորհրդարանը այս տարի եւս, Հինգշաբթի, Ապրիլ 26ի նիստին սկիզբը պաշտօնապէս ոգեկոչեց Հայկական ցեղասպանութեան զոհերուն յիշատակը:

Առ այդ, Ցեղասպանութեան համաշխարհային ճանաչումը պահանջող եւ Հայկական Դատի անժամանցելիութիւնը ընդգծող, տպաւորիչ ելոյթ մը ունեցաւ հայ համայնքի պետական ներկայացուցիչ Վարդգէս Մահտեսեան, արժանանալով խորհրդարանականներու միահամուռ գնահատանքին:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Եկայք տօնեցուք
զՀամբարձումն Տեառն Մերոյ
Յիսուսի Քրիստոսի

Գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութեամբ։ Յաւարտին պատարագ։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9ին։

Կը հրաւիրուին քրիստոնէական դաստիարակութեամբ պատրաստուած մանուկները՝ Սուրբ Հաղորդութեան։

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Ժամերգութիւն՝ *ժամը 9·30ին,*
Պատարագ՝ *ժամը 10·15ին։*

Այս օրը յատկացուած է մանուկներու Հաղորդութեան։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մայիս 17

Տօն Համբարձման

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔԱՀՆ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Arménie mon amie

AGENDA

HOMMAGE A

Arshile Gorky

Du 4 avril au 4 juin
EXPOSITION DE DESSINS
ET DE PEINTURES
Centre Culturel Calouste Gulbenkian
51 avenue d'Iéna, 75116 Paris
Du lundi au vendredi, de 9h à 17h30
et
Centre Pompidou, rue Beaubourg, Paris

***

EXPOSITION

de l'Arménie à Montmartre

le mouvement arménophile en France
1878 · 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

Ա. ԵՂՈՅԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՑԵՏԱՀԱՅԵԱՅՔ ՄԸ

Փարիզի Փոմփիտու կեդրոնը Մայիս 3 – Յունիս 4 ամբողջական յետահայեաց մը կազմակերպած է ծանօթ լեմադիր Աթոմ Եղոյեանի գործերով։

***

MARSEILLE

EXPOSITION
«AU PIED DU MONT ARARAT SPLENDEURS DE L'ARMENIE ANTIQUE»

Dans le cadre de l'Année de l'Arménie en France, «Arménie, mon amie», le Conseil général des Bouches-du-Rhône et son Musée départemental de l'Arles et de la Provence Antiques (MAPA) — Presqu'île du cirque romain, présentent du **13 avril au 29 juillet**, l'exposition intitulée «Au pied du Mont Ararat — Splendeurs de l'Arménie **antique**».

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette
75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de Robert GUEDIGUIAN,
réalisateur

SOIRÉE PARADJANOV

Jeudi 31 mai à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
SOUS-TITRES FRANCAIS

ARABESQUES
(sur le thème de Pirosmani)
1986, 20 mn
Studio de films documentaires de Géorgie.
Film d'essai sur l'œuvre du génial peintre géorgien Niko Pirosmanachvili (1862-1918)

HAGOP HOVNATANIAN
Portraitiste arménien
(1806-1881)
Premier film de Paradjanov
Le réalisateur emblématique fait revivre la tradition culturelle arménienne du début du siècle à Tbilissi.
Studio de films documentaires et d'actualité d'Erevan.

ANDRIECH CONTE MOLDAVE
Film réalisé par Paradjanov, 1954, 58 mn pour l'obtention de son diplôme de fin d'études à Moscou.
Andriech, un jeune berger, quitte son village pour aller gardeé son troupeau dans une prairie isolée...

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը մասնաճիւղի հիմնադրութեան 30ամեակի ձեռնարկներու ծիրէն ներս կը կազմակերպէ Եւրոպայի միջբնջանային ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի մրցաշարք, բաժակ՝ «ՍՈՒՐԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ»։

Մրցաշարքին կը մասնակցին Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի Հ.Մ.Ը.Մ.–ի շրջաններն ու զանազան մարզական միութիւններ՝ Անգլիա, Հոլանտա, Պուտապէշտ, Գերմանիա, Թորոնթօ, Մարսէյլ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս։

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ Մայիս 17, 18 եւ 19ին Իսի-լէ-Մուլինոյի «Ալէն Միմուն» դաշտին վրայ, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ։– 1 rue Rabelais — 92130:

Մրցաշարքի փակման արարողութիւնը պիտի կայանայ Շաբաթ, Մայիս 19, ժամը 16ին։

Իսկ Շաբաթ, Մայիս 19ի երեկոյեան, ժամը 20·30էն սկսեալ, ի պատիւ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն տեղի կ'ունենայ ԽՐԱԽՃԱՆՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ *–ը, Իսի-լէ-Մուլինոյի* **PACI** *սրահին մէջ։ Հասցէ՝* 25 avenue Victor Cresson — 92130:

ԳՐԻՇԱ–ն *կը խանդավառէ ձեռնարկը*

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն։–

01 44 05 17 77 *կամ* 06 80 88 12 24

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE SEJOURS D'ETE 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.
SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora
Samedi 2 juin de 9h30 à 18h
Espace Mode — Musée de la Mode
Marseille

9h30 : Accueil du public, café – **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. – **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —

Info et réservation : **06 16 46 52 52**

□

COMMUNIQUE

La Croix Bleue des Arméniens de France, fidèle à sa vocation sociale et éducative, inaugurera le 23 mai 2007, l'unique école maternelle «Sossé» de Khentsoristan au Karabagh.

En effet, la Croix Bleue des Arméniens de France, a d'orès et déjà investi la somme de 25 886 dollars représentant les frais d'équipement, de rénovation et de fonctionnement pour l'année en cours.

Nous invitons donc tous nos compatriotes se trouvant en Arménie et au Karabagh à venir nous rejoindre, ce 23 mai 2007, et partager ce moment de joie ensemble.

A cette occasion, nous lançons un appel à toutes les personnes sensibles à ce projet afin de contribuer à la pérénité de cette école maternelle «Sossé» tant attendue par les habitants de Khentsoristan.

Tous les dons, petits ou grands sont les bienvenus.

Le Conseil d'Administration
de la Croix Bleue
des Arméniens de France

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

ԹԱԼԻՆ-ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպկան» սրահը։

Կանխաւ ապահովել տեղերը։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 17
JEUDI
17 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·708 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·708

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՇԻՐԱՔԻ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

ՊԱՇՏՕՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Նախագահ Շիրաք Զորեքշաբթի Մայիս 16 ժամը 11ին, պաշտօնապէս իր պաշտօնին յանձնումը կը կատարէր Ն. Սարքոզիի։ Նախապէս, Մայիս 15ի իրիկունը, նախագահական իր վերջին ելոյթը կ'ունենար, հրաժեշտի ելոյթը հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն։

Իր կարճ խօսքին մէջ (հազիւ հինգ վայրկեան) Շիրաք շեշտը կը դնէր համախմբումին վրայ, որ անհրաժեշտ կը դտնէր ժողովուրդին համար։ Նախագահը որոշ գոհունակութեամբ կ'ոգեկոչէր 12 տարիներու իր պաշտօնին դրական կողմը։ Ան կ'ըսէր ի մէջ այլոց. – «Ժառանգորդներն ենք շատ մեծ ազգի մը, հիացումի առարկայ ազգի մը, յարգուած եւ որ իր տեղն ունի Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ։ Ստեղծագործութեան եւ զօրակցութեան հսկայ կարողութիւններ ունիք։ Շնորհիւ ձեզի, շնորհիւ ձեր յանձնառութեան, արդիական դարձուցինք մեր երկիրը, որպէսզի ան յարմարի մեր ժամանակին խոր փոփոխութիւններուն եւ այդ ըրինք մեր ինքնութեան հանդէպ հաւատարմութեամբ»։ Շիրաքի համար ազգը ընտանիք մըն է եւ այդ կապը որ մեզ կը միացնէ մեր ամէնէն թանկագին ունեցածն է։ Այդ է որ մեզ կը համախմբէ, մեզ կը պաշտպանէ, թոյլ կու տայ որ աւելի առաջ երթանք։ Կ'ընդունի որ տարբեր ենք, կրնայ ըլլալ որ ըմբռնումի տարբերութիւններ ունենանք, տեսակէտի տարակարծութիւններ, բայց կարեւոր հարցերու համար պէտք է միանանք ի շահ կենսականին։ Ու նախագահը կ'եզրակացնէր.– «Այս իրիկուն կ'ուզեմ ըսել ձեզի այն մեծ պատիւը, զոր ունեցայ ձեզի ծառայելով։ Կ'ուզեմ ըսել ձեզի, սրտիս խորէն, այն կապը որ դիս կը միացնէ ձեզմէ ամէն մէկուն։... Գիտեմ որ նոր նախագահը, Նիքոլա Սարքոզի սրտի պարտքը պիտի ունենայ մեր երկիրը աւելի առաջ տանելու ապագայի ճամբուն վրայ եւ իրեն կ'ընեմ բոլոր մաղթանքներս այդ պաշտօնին մէջ»։

Երեւոյթը աւելի քան հետաքրքրական է, երբ մտաբերենք որ երեսուն տարի է դիրար ատողներէն (Շիրաք, Սարքոզի) մէկը միւսին ժառանգորդը կը դառնայ այսօր եւ դիրար կը գովեն։

Մայիս 16ին, յանձնումի արարողութենէն ետք, որու ընթացքին Շիրաք Սարքոզիի պիտի յանձնէր նաեւ հիւլէական զէնքին բանալին, Սարքոզի պիտի բարձրանար Շան զ'Էլիզէէն մինչեւ Անծանօթ Զինուորի շիրիմը, ուր ծաղկեպսակ մը պիտի զետեղէր։ Ապա կ'երթար Պուա տը Պուլոնեի Ջրվէժը, ուր իր յարգանքը կը մատուցանէր 35 էրիտասարդ դիմադրականներու՝ գնդակահարուած 1944 Օգոստոսին։ Սարքոզի խոնարհելէ ետք Գլեմանսոյի եւ տը Կոլի արձաններուն առջեւ, կը մեկնէր Պէրլին, Ա. Մերքէլի վերապահած ըլլալով արտասահմանեան իր առաջին այցելութիւնը։

***

Շիրաք, որ ժամանակ չէ դտած յարկաբաժին մը ապահովելու, կը հաստատուի Լիբանանի սպանուած նախկին վարչապետին ընտանիքին՝ Հարիրիի տրամադրած յարկաբաժինը, 3 քէ Վոլթէր։

Քանի մը օր յետոյ, կիրակի հէտ Մարոք կը մեկնի արձակուրդի։

Նախքան Մայիս 18, երբ պիտի հռչակուի նոր կառավարութեան կազմը, շատ կը խօսուի այդ մասին։

Կասկած չի վերցներ որ վարչապետի պաշտօնը պիտի ստանձնէ Ֆր. Ֆիյոն։ Նոյնքան ապահով է որ Ալէն Ժիւփէ պետական նախարարի հանդամանքով մեծ նախարարութեան մը գլուխը անցնի եւ այս տեղեկութիւններու շրջան ըրած օրն իսկ է (Մայիս 15), որ Ա. Ժիւփէն չորս ժամ հարցաքննութեան կ'ենթարկուէր Շիրաքի (Փարիզի քաղաքապետի օրերուն) շուրջ 40 շինծու գործակիցներու հարցին կապակցութեամբ։ Աշխատավարձը հասած էր 4,5 միլիոն Եւրոյի։ Հոլանդ դիտել կու տայ որ այդ կացութեան մէջ գտնուող անձ մը չի կրնար նման բարձր պաշտօնի մը կոչուիլ։

Կայ նաեւ Սարքոզիի "բացուելու" տրամադրութիւնը։ Կը թուի որ Պ. Քուշնէր ընդունած է արտաքին նախարարի պաշտօնը։ Հոս ալ, Հոլանդ դիտել կու տայ որ նոյն Քուշնէրը տասը տարի ձախի նախարար եղած է եւ ապերախտ ըլլալու որեւէ պատճառ չունի։ Այս պայմաններուն մէջ, կը պարզուի որ Հ. Վեդրին մերժած է նոյն պաշտօնը։ Այս մասին Գանար Անշէնէ (Մայիս 16) բացատրութիւն մը կու տայ։ ԳՐԻՖ-ի (Հրէական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու խորհուրդ) նախագահը (իր հրաժարումին նախորդող օրերուն) հեռաձայնած է նախ Սարքոզիի ապագայ քարտուղար Գլօտ Կէանի, ապա ուղղակի Սարքոզիի, ըսելու համար որ Վեդրին Իսրայէլի թշնամին է եւ նման նշանակում մը խուճապ ստեղծած է ժորովին մէջ, չեշտելով. «Վեդրին աւելի գէշ է քան Արտաքին նախարարութեան սովորական հակախորհրդայէլացիները»։ Քիւքէրման ըսած է նաեւ Սարքոզիի, որ նման նշանակում մը «քազիուս պէլլի» մը կ'ըլլայ։

***

Աթոռի պայքար մըն ալ կայ Հօտը-Սէնի Ընդհանուր խորհուրդի նախագահութեան համար։ Մայիս 15ին, Սարքոզի իր հրաժարականը տուած է եւ կը կարծուէր որ բնական յաջորդն է Փաթրիք Տէվէճեան, որու նախարարութիւնն ալ ձեռքէն առնուած կը թուի, բայց այդպէս չէ։ Մասնակի ընտրութիւն մը պիտի ըլլայ Յունիս 10ին եւ 11ին Սարքոզիի յաջորդը ընտրելու համար կուսակցութեան գլուխը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐՏՈՂԱՆ ազդարարութիւն մը ըրած է Սարքոզիի, Մայիս 15ին, զգուշացնելով Ֆրանսայի նախագահը իր ընդդիմութեան համար Թուրքիոյ անդամակցութեան՝ Եւրոպական Միութեան։ Նման ընթացք մը, ըսած է Թուրքիոյ վարչապետը, կեր կու տայ հակեւրոպական զգացումի մը Թուրքերու մօտ եւ կը վընասէ երկկողմանի յարաբերութիւններուն։ «Պ. Սարքոզի, կ'ըսէ Էրտողան, պարտի մոռնալ իր նախապաշարումները։ Եթէ կ'ուզենք միացնել մեր քաղաքակրթութիւնները Եւրոպական Միութեան ծոցը, եթէ կ'ըսենք որ Եւրոպական Միութիւնը քրիստոնեայ ակումբ մը չէ, այն ատեն, Պ. Սարքոզի պէտք է վերաքննէ իր կարծիքները»։

ԱԼ-ՔԱԻԻՏԱՑԻ կապուած խումբ մը՝ Ապու Հաֆս ալ-Մասրիի ջոկատները ըսպառնացած են որ «արիւնալի ճիհատական արշաւ մը» պիտի տանին Ֆրանսա, «սիոնականի մը» ընտրութենէն ետք։ Այս խումբը արդէն տէր եղած էր Լոնտոնի (2005 Յուլիս 7), Մատրիտի (2004 Մարտ 11) եւ Պոլսոյ (2003 Նոյեմբեր) ոճրագործներուն։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, Թաքսիի պաղեստինցի վարորդ մը սպաննած են երկու եղբայրներ, որոնք Ֆրանսական եւ իսրայէլեան կրկնակ քաղաքացիութիւն ունին։ Ձերբակալուած են եւ խոստովանած որ այդ արարքը գործած են, որովհետեւ կ'ուզէին «Արաբ մը սպաննել»։ Երկու եղբայրները երբ տուն հասած են հրաւիրած են վարորդը որ դայ բաժակ մը առնելու։ Վարորդը եկած է, բայց երկու եղբայրները խոհանոցէն դանակ մը առած են եւ դաշունահարած Պաղեստինցին։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐի Գաննի փառատօնը բացուեցաւ Մայիս 16ին, տօնելով նաեւ իր 60ամեակը։ Դատական կազմին կը նախագահէ Սթեֆան Ֆրիրս (անգլիացի բեմադիր)։ Ֆրանսան կը ներկայացնէ Միշէլ Փիքոլի։

ԳՈՆՏՈԼԵՅԱ ՌԱՅՍ, ԱՄՆ-ու արտաքին նախարարը ուրացաւ որ որեւէ նոր ջլամարտ ըլլայ, Մոսկուա իր այցելութեան ընթացքին։ Նախարարուհին կը ջանայ մեղմացնել ԱՄՆ - Ռուսաստան լարուած մթնոլորտը եւ այդ առընչութեամբ ըսած է. – «Ռուսաստան Խորհ. Միութիւնը չէ, եթէ նոյնիսկ ժամանակաշրջանը դիւրին չէ»։

«ՄՈԼԻԷՐ»ՆԵՐՈՒ (Թատերական պարգեւներ) 21րդ երեկոյթը տեղի ունեցաւ Մայիս 14ին, Փարիզի «Քաղաքի Թատրոն»ին մէջ։ Գլխաւոր յաղթականը եղաւ Գոմէտի-Ֆրանսէզը, որու Սիրանօ տը Պերժըրաքը ստացաւ վեց պարգեւ (բեմադրութիւն, լաւագոյն ներկայացում, Բ. դեր, յարդարող, լուսաւորութիւն, զգեստաւորում)։ Լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Մարթին Շըվալիէ («Անապատէն վերադարձը» թատերգութեան համար), լաւագոյն դերասանը նկատուեցաւ Ռոպէր Հիրշ («Պահակը» գործին համար)։ Երեկոյթէն բացակայ էր մշակոյթի նախարարը։

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ մէջ բողոքները կը բազմանան Բենեդիկտոս ԺԶ.ի խօսքերուն առթիւ բնիկներու աւետարանականացումին մասին։ Մայիս 13ին ըսած էր որ «Յիսուսի երեւումը եւ իր Աւետարանը որեւէ ատեն օտար մշակոյթ մը պարտադրած չեն»։ Այս խօսքերը կը հակասեն Յովհաննէս-Պօղոս Բ.ի տեսակէտին։ Այս առթիւ Գոլոմպիոյ ազգային ընիկ կազմակերպութեան տնօրէնը դիտել կու տայ՝ «Հերքել որ կաթողիկէ կրօնքը օգտագործուած է որպէս տիրապետութեան զէնք, կը նշանակէ քօղարկել պատմութիւնը։ Զէնք կրնար ընդունիլ որ Եկեղեցին ուրանայ իր պատասխանատուութիւնը մեր ինքնութեան եւ մշակոյթին բնաջնջման մէջ»։

ՓԵՇԱՎԱՐի (Փաքիստան) մէկ մեծ պանդոկին մէջ, Մայիս 15ին անձնասպանական ոճրագործ մը գործուած է, որուն հետեւանքով 25 հոգի մեռած է եւ 46 հոգի ալ վիրաւորուած։ Պանդոկը կը գտնուէր ժողովրդական թաղամասի մը մէջ։ Արձանագրութիւն մըն ալ գտնուած է ուր կ'ըսուէր՝ «ահաւասիկ Ամերիկացիներուն լրտեսներուն վերապահուած ճակատագիրը»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Հ.Յ.Դ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍ ՉԻ ԿԱԶՄԵՐ

Հ.Յ.Դ. Մայիս 15ին յայտարարութիւն մը հրապարակած է, ըսելու համար որ Ազգային Ժողովի ընտրութիւնը կայացած կը նկատէ եւ կ'ընդունի արդիւնքները։ Նաեւ ըսելու համար թէ կուսակցութիւնը մաս պիտի չկազմէ իշխանութեան։ Այս որոշումը բացատրուած է անով որ ներկայի Խորհրդարանին մէջ բացարձակ մեծամասնութիւն գոյացած է, Հանրապետական կուսակցութեան ստացած քուէներուն շնորհիւ։ Ասոր հետ կուսակցութեան ղեկավար դէմքերը յայտնած են թէ պիտի գործակցին նախագահ Ռ. Քոչարեանի, նաեւ Խորհրդարանի քաղաքական այլ ուժերուն հետ։

Յայտարարութեամբ անդրադարձ կատարուած է ընտրութեան ընթացքին ալ. հոն կ'ըսուի. «Թէեւ կեղծիքներ եղած են, սակայն անոնք ընտրութեան դատական կարգով բողոքելու հիմ չեն հանդիսանար»։

***

ՃԱՇԱՐԱՆԱՊԵՏԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱ՞Ն ԵՂԱԾ ԹԷ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մայիս 13ին Երեւանի Պանդոկ ճաշարանին տէրը Լեւոն Ղուլեան ոստիկանատուն հրաւիրուած է, ճաշարանին մօտերը քանի մը օր առաջ սպաննուած Ս. Վարդանեանի սպանութեան առընչուած տեղեկութիւն տալու։ Ոստիկանութեան տեղեկատուութեամբ ան հարցաքննութեան ընթացքին ջուր ուղած է եւ քննիչին բացակայութենէն օգտուելով, փորձած է երկրորդ յարկի պատուհանէն փախուստ տալ. այդ միջոցին սայթաքած է ու ինկած, ծանրօրէն վիրաւորուած, կարճ ատեն ետք ալ մահացած։

Լ. Ղուլեանի պարագաները կը պնդեն թէ մահը փախուստի փորձի արդիւնք չէ, այլ ոստիկանատան մէջ իր խոշտանգումին որմէ ետք պատուհանէն վար նետուած է։ Անոնք կը ներկայացնեն նաեւ բժշկական տեղեկագիր մը որ մարմնին զանազան մասերուն վրայ վնասուածքներ կը հաստատէ ու իրենք համոզուած են որ այդ բոլորը չեն կրնար պատուհանէն իյնալու հետեւանք ըլլալ։

Մայիս 15ին խումբ մը հանրային կազմակերպութիւններ բողոքի ցոյց կատարած են նոյն ոստիկանութեան դէմ. անոնց միացած են Լ. Ղուլեանի հարազատներն ալ։ Պահանջած են ոստիկանապետին հետ տեսակցութիւն ունենալ։ Հարազատները կրցած են հանդիպում ունենալ ոստիկանապետին տեղակալներուն հետ որոնք խոստացած են անաչառ քննութիւն կատարել։ Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ որ Լ. Ղուլեանի հարազատները մասնակից ըլլան տարուելիք քննութեան, իրենք իրենց կողմէ փորձաքննութիւն կատարեն։

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, "Ցառաջ" լոյս չի տեսներ Հինգշաբթի Մայիս 17ին (Ուրբաթ, Մայիս 18ի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը Շաբաթ/Կիրակի, Մայիս 19/20։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ»

(ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԿԱՐՕ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ)

Անթիլիաս - 2004

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան երդիքին տակ հաստատուած մշակութանուէր կարեւոր հիմնարկ մըն է «Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակ»ը, որ 60ական թուականներէն ի վեր հետեւողականօրէն ու անսակարկ տուրք կու տայ հայատառ գիրին ու գիրքին՝ հովանաւորելով ժամանակակից գրողներու գործերը ու զանոնք հրատարակելով գեղատիպ ու ճաշակաւոր հատորներու ձեւին տակ։

Անցնող չորս տասնամեակներու ընթացքին Մելիտինեցի Մրցանակին մատենաշարով լոյս ընծայուած են 66 հատորներ (ամենաւերջին երեքը՝ 2006ին)։ Եւ այդ հատորներուն աւելի քան քսանհինգը՝ 2000 թուականէն այսօր։ Ըսել կ'ուզենք, թէ Մելիտինեցի հիմնադրամը արտասովոր եռանդ ու ծափահարելի աշխուժութիւն մը ցոյց կու տայ մասնաւորաբար սա վերջին տասնամեակին, դառնալով լիբանանահայ հրատարակչական կեանքի մշտանորոգ լծակներէն մին։

2004ի ընթացքին Մելիտինեցի Մրցանակով լոյսին բերուած են 6 գիրքեր.- Աբիկ Զօրեանի «La Culture Arménienne : Son Passé Son Avenir»ի Բ. հատորը, հալէպաբնակ արձակագիր Յակոբ Միքայէլեանի «Քիթի մը օրագրէն» քրոնիկներու շարքը, հայաստանաբնակ հրապարակագիր եւ բանաստեղծ Գէորգ Եազըճեանի «Հայաստանի 1985-1991 թուականներու պարբերական մամուլը» աշխատասիրութիւնը, բեմադիր եւ համբաւաւոր դերասանապետ Պերճ Ֆազլեանի «Վրաններ պողոտաներու վրայ» յուշագրութիւնը, լիբանանահայ արձակագիր եւ բանաստեղծ Պէպօ Սիմոնեանի «Միջերկրականի լոյսերուն դիմաց» քերթողագիրքը եւ պէյրութաբնակ բանասէր Կարօ Աբրահամեանի «Ժամանակակից իսթանպուլահայ գրողներ» ժողովածուն։

Ներկայ գրախօսականով մեր ակնարկը պահ մը պիտի կեդրոնացընենք Կ. Աբրահամեանի պատրաստած այս վերջին ժողովածուին վրայ, որ 552 էջանի ծաւալուն աշխատասիրութիւն մըն է։

Ինչպէս խորագրէն իսկ ենթադրելի է արդէն, այս գիրքը կողքի մը տակ կը մեկտեղէ Թուրքիոյ Հանրապետութեան հռչակումէն ետք (1923) Պոլսոյ մէջ կազմաւորուած, ապա տեղւոյն վրայ կամ արտասահմանի մէջ ստեղծագործող իսթանպուլահայ գրողներու կենսագրութիւնն ու վաստակը։ Ժողովածուն կը կրէ «Ա. հատոր» նշումը ու կը սեւեռի ստեղծագործական եւ գեղարուեստական գրականութեան մեծ ու փոքր, անուանի կամ անանուն բոլո՛ր դէմքերուն վրայ։ Կ. Աբրահամեան իր յառաջաբան խօսքին մէջ նկատել կու տայ, թէ ապագային հրատարակելի ծրագրեալ Բ. հատորի մը մէջ տեղ պիտի գտնեն «ժամանակակից իսթանպուլահայ հրապարակագրութիւնը, յուշագրութիւնը, մանկապատանեկան գրականութիւնը, թարգմանական եւ բանասիրական բնագաւառները։ Իսկ յաւելուածական բաժիններով՝ ժամանակակից իսթանպուլահայ մամուլը, թրքագիր գրողները, հայերէնէ թրքերէն թարգմանական աշխատանք կատարողները եւ ակադեմական տիտղոսներ ունեցող մը-տաւորականները»։

Լայնաշունչ աշխատասիրութեան մը հետաքրքրական յայտագիրը ահաւասիկ, որ կ'ենթադրէ անդուլ պրպտումներ եւ հետազօտական երկարատեւ ճիգ ու համբերութիւն։

Անոնք որոնք մօտէն կը ճանչնան Կարօ Աբրահամեանը, դիւրաւ պիտի հաւաստիացնեն, թէ ան իսկապէս տէ՛ր էր նմանօրինակ ձեռնարկ մը յաջողցնելու անհրաժեշտ նախանիւթերուն։ Տասնամեակներէ ի վեր արդէն Պէյրութի բնակիչ, ան ծընունդով (1953թ.) պոլսահայ է եւ նախակրթութիւնն ալ ստացած է ծննդավայրին մէջ։ Կատաղի գրասէր ու գրահաւաք «խենթ» մը, որ պարբերաբար անձնատուր կ'ըլլայ բանասիրական սուզումներու այս հայ մամուլին էջերէն մեզի կը ժըպտի իր ծննդավայրն ու անոր երախտաւորները արժեւորող սրտախօսիկ յօդուածներով։

«Ժամանակակից իսթանպուլահայ գրողներ»ը Կ. Աբրահամեանի հրատարակեալ անդրանիկ գիրքն է։ Անկասկած, «մեծադղորդ» մուտք մըն է ասիկա՝ գրականագիտութեան կալուածէն ներս։

Ամէն բանէ առաջ հարկ է նկատել տալ, թէ յետ-եղեռնեան պոլսահայ ժամանակակից գրականութեան մասին արդէն իսկ ահագին նիւթ կուտակուած է մեր գրադարաններուն ու մամուլի հաւաքածոներուն մէջ։ Ամերիկահայ, Ֆրանսահայ կամ պարսկահայ գրականութեանց նման՝ իսթանպուլահայ ժամանակակից գրականութիւնն ալ, իր բաղմածալ երեսակներով, յաճախ արժեւորումի ու սեւեռումի ենթարկուած է ձեռնհաս գրիչներու կողմէ։ Այս տեսակէտով, առաջին լուրջ փորձ մըն էր հաւանաբար՝ 1957ին Պոլսոյ Արամեան Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ տպագրուած «Համայնապատկեր հանրապետական շրջանի իսթանպուլահայ գրականութեան» խորագրեալ ժողովածուն (Պոլիս, 340 էջ, խմբ. կազմ.՝ Վ. Ս. Ծովակ, Ռ. Հատտէճեան եւ Վարդան Կոմիկեան)։ Այնտեղ, պատկերազարդ էջերու երկայնքին ներկայացուած էին մինչեւ այդ թուականը իրենց գրչի բաղասարկութիւններով ծանօթ 62 հեղինակներ։ Ընտրեալ նմոյշներ տըրուած էին նաեւ անոնց արձակ կամ չափածոյ ստեղծագործութիւններէն։

«Համայնապատկեր»ի հրատարակութենէն տասնամեակներ յետոյ, 1994ին, Միչիկընի մէջ լոյս տեսաւ նախկին պոլսահայ Սեդա Ծաղիկեան - Տէմիրճեանի «Սփիւռքահայ արդի գրականութիւն» հատընտիրին Ա. հատորը (536 էջ), ամբողջովին յատկացուած պոլսահայ ժամանակակից գրականութեան։ Համադրական այս մատեանին մէջ հեղինակուհին ի մի բերեր էր 52 անուն։ Ան իր այս հատորէն դուրս թողած էր Երբեմնի «Համայնապատկեր»ին մէջ յիշատակուած ինչ-ինչ լուսանցքային կամ անցողիկ անուններ ու անոնց փոխարէն՝ տեղ տուած էր շուրջ 25 նորայայտ դէմքերու։ Հատորը, յայտնապէս, վերանորոգեալ դասաւորումով մը ներկայացուցած էր իսթանպուլահայ գրականութեան ժամանակակից դէմքերը ու անոնց կենսագրութեանց կողքին՝ նմանապէս տեղ բացած էր ստեղծագործական ընտրովի նմոյշներու։

Այնուհետեւ, պոլսահայ մերօրեայ գրականութիւնը լուսարձակի տակ առնող կարեւոր հրատարակութիւն մը պիտի ըլլար փարիզաբնակ (նախկին պոլսահայ) կրթական մըշակ եւ բանաստեղծուհի Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանի «Պոլսահայ նոր բանաստեղծութիւնը» հատորը (Անթիլիաս, 1998, 254 էջ), որ գրականագիտական շատ խղճամիտ ու շահեկան վերլուծումներով հանրութեան կը ծանօթացնէր իսթանպուլահայ 19 քերթողներ։

Դեռ աւելի՛ն։ Մեր ձեռքին տակ ունինք Պոլսոյ Մխիթարեան Սանուց Մ[illegible]ութեան «Նոր Սան» հանդէսին 80 էջանի վերջին բացառիկ թիւն այ (Ապրիլ 2000), որ խմբագրուած է Արթօ Ճիմպիւշեանի (նոյնինքն՝ բանաստեղծ Զ. Խրախունի) կողմէ եւ որ ամբողջովին նուիրուած է «իսթանպուլահայ գեղարուեստական գրողներ»ու։ Հոս եւս ներկայացուած են 25 դէմքեր, իրենց կենսագրականներով ու գրչի նմոյշներով։ Նկատելի է որ այստեղ կան վեցեակ մը դէմքեր, որոնք տեղ չէին գտած վերեւ յիշատակեալ միւս հատորներուն մէջ։

Ու վերջապէս, պէտք չէ մոռնալ պոլսահայ ծանօթ արձակագիր եւ «Մարմարա»յի խմբագրապետ Ռ. Հատտէճեանի «Ցուշատետր» շարքին այն երեք հատորներն ալ, որոնք ամբողջովին կը հակին իսթանպուլահայ գրականութեան պատմութեան վրայ։ «Գրական հաւաքոյթ Սուատիյէի մեր պարտէզին մէջ» (1999), «Օտարականներ աշխատասենեակիս մէջ» (2002) եւ «Իսթանպուլահայ նոր բանաստեղծութեան վէպը. Կարպիս Ճանճիկեան, Հայկազուն Գալուստեան եւ միւսները» (2004) հատորները շատ հետաքրքրական մերձեցումով մը վկայութիւններ կը բերեն իսթանպուլահայ գրական շարժումներուն մասին ու հարազատօրէն կը վերագծեն դիմանկարները այդ շարժումներու մեծ ու փոքր մասնակիցներուն։

Միով բանիւ կարելի է ըսել, թէ պոլսահայ գրականութիւնը բախտաւոր եղած է իր մասին գրի առնուած մեծաթիւ ուսումնասիրութիւններով։ Ի տարբերութիւն ըսփիւռքահայ այլ գօտիներու, պոլսահայեր ճիգ ու քրտինք չե՛ն խնայած՝ մոռացումէ փրկելու աննախանձելի պայմաններու մէջ փթթած այդ հետաքրքրական գրականութեան պատմութիւնը։

⁂

Վերադառնալով Կարօ Աբրահամեանի «Ժամանակակից իսթանպուլահայ գրողներ» ժողովածուին, ի սկզբանէ պէտք է հարց տալ թէ անիկա ի՞նչպիսի նորութիւններ կը բերէ տուեալ կալուածին մէջ։

Ուշադրութիւն գրաւող գլխաւոր նորութիւնն այն է, որ Աբրահամեանի գիրքը կը խօսի 83 անուններու մասին։ Պատկառելի թիւ մը, որ գերազանցած է վերեւ յիշատակեալ հատորներուն մէջ ներկայացուած գրողներու նախկին ցանկերը։

Աբրահամեան 4 անջատ գլուխներու տակ խմբած է այդ 83 անունները։

Առաջին գլուխը յատկացուած է բանաստեղծներուն։ Այստեղ, այբբենական կարգով կը տողանցեն 28 անուն։ Հոս են Կարպիս Ճանճիկեանն ու Հայկազուն Գալուստեանը, Ա. Շաւարշն ու Խաչիկ Ամիրեանը, Զահրատն ու Խրախունին, Զոհականն ու Եղիշէ Այվազեանը, Գուրգէն Թրենցն ու Մկրտիչ Հաճեանը, Արմենուհի Թերզեանն ու Իրմա Ամճէմեանը եւ ուրիշներ։ Այսօրուան տուեալներով, անոնցմէ 17 անուն մահացած են արդէն, իսկ ի կեանս եղողներնէ չորսը կ'ապրին արտասահմանի մէջ (Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեան. Վարդերես Գարակէօզեան, Յակոբ Խաչիկեան եւ Արսէն Ճանեան), եւ միայն եօթը՝ Պոլիս։ Այս վերջին եօթը բանաստեղծներէն Զ. Խրախունի, Վարդ Շիկահեր, Իգնա Սարբասլան, Խորէն Մանավեան եւ Վերճիհան Զիֆլիօղլու կը շարունակեն ստեղծագործել առ այսօր։

Աբրահամեան բոլորին մասին խօսած է առհասարակ կէս կամ մէկ էջանի կենսագրական խիստ համառօտ նշումներով, թուարկելով նաեւ հեղինակներուն հրատարակեալ գործերուն մատենագիտական լիակատար ցանկը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱԽԱԲԱՆ

ԱՆՏՈՆԻՆԱ ՄԱՀԱՐԻ

(Բ. եւ Վերջին մաս)

Գարնանը, փառք Աստծոյ, երկու սենեականոց բնակարան ստացանք Կիեւեան փողոցում։ Թէեւ այստեղ աւելի հանգիստ էր, այնուամենայնիւ, Գուրգէն Խանի ընկերները չէին մոռանում մեզ։ Ապրում էինք երրորդ յարկում, իսկ Ալազանը՝ երկրորդում, արդէն ծանր հիւանդ։ Գուրգէնը յաճախ իջնում էր ներքեւ եւ վերադառնում շատ անտրամադիր։ «Ինչ սարսափելի է։ Գործարար մարդ, էներգիայով լի, ակտիւ, իսկ այժմ դամուած է անկողնուն եւ նոյնիսկ դժուարանում է խօսել։ Ահա թէ ինչպէս երախտագիտակուած ինչ-ինչ լուսանցքային կամ անցողիկ անուններ ու անոնց փոխարէն՝ տեղ տուած էր շուրջ 25 նորայայտ դէմքերու։ Հատորը, յայտնապէս, վերանորոգեալ դասաւորումով մը ներկայացուցած էր իսթանպուլահայ գրականութեան ժամանակակից դէմքերը ու անոնց կենսագրութեանց կողքին՝ նմանապէս տեղ բացած էր ստեղծագործական ընտրովի նմոյշներու։

Այնուհետեւ, պոլսահայ մերօրեայ գրականութիւնը լուսարձակի տակ առնող կարեւոր հրատարակութիւն մը պիտի ըլլար փարիզաբնակ (նախկին պոլսահայ) կրթական մըշակ եւ բանաստեղծուհի Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանի «Պոլսահայ նոր բանաստեղծութիւնը» հատորը (Անթիլիաս, 1998, 254 էջ), որ գրականագիտական շատ խղճամիտ ու շահեկան վերլուծումներով հանրութեան կը ծանօթացնէր իսթանպուլահայ 19 քերթողներ։

Դեռ աւելի՛ն։ Մեր ձեռքին տակ ունինք Պոլսոյ Մխիթարեան Սանուց Մ[illegible]ութեան «Նոր Սան» հանդէսին 80 էջանի վերջին բացառիկ թիւն այ (Ապրիլ 2000), որ խմբագրուած է Արթօ Ճիմպիւշեանի (նոյնինքն՝ բանաստեղծ Զ. Խրախունի) կողմէ եւ որ ամբողջովին նուիրուած է «իսթանպուլահայ գեղարուեստական գրողներ»ու։ Հոս եւս ներկայացուցած են 25 դէմքեր, իրենց կենսագրականներով ու գրչի նմոյշներով։ Նկատելի է որ այստեղ կան վեցեակ մը դէմքեր, որոնք տեղ չէին գտած վերեւ յիշատակեալ միւս հատորներուն մէջ։

Ու վերջապէս, պէտք չէ մոռնալ պոլսահայ ծանօթ արձակագիր եւ «Մարմարա»յի խմբագրապետ Ռ. Հատտէճեանի «Ցուշատետր» շարքին այն երեք հատորներն ալ, որոնք ամբողջովին կը հակին իսթանպուլահայ գրականութեան պատմութեան վրայ։ «Գրական հաւաքոյթ Սուատիյէի մեր պարտէզին մէջ» (1999), «Օտարականներ աշխատասենեակիս մէջ» (2002) եւ «Իսթանպուլահայ նոր բանաստեղծութեան վէպը. Կարպիս Ճանճիկեան, Հայկազուն Գալուստեան եւ միւսները» (2004) հատորները շատ հետաքրքրական մերձեցումով մը վկայութիւններ կը բերեն իսթանպուլահայ գրական շարժումներուն մասին ու հարազատօրէն կը վերագծեն դիմանկարները այդ շարժումներու մեծ ու փոքր մասնակիցներուն։

Միով բանիւ կարելի է ըսել, թէ պոլսահայ գրականութիւնը բախտաւոր եղած է իր մասին գրի առնուած մեծաթիւ ուսումնասիրութիւններով։ Ի տարբերութիւն ըսփիւռքահայ այլ գօտիներու, պոլսահայեր ճիգ ու քրտինք չե՛ն խնայած՝ մոռացումէ փրկելու աննախանձելի պայմաններու մէջ փթթած այդ հետաքրքրական գրականութեան պատմութիւնը։

⁂

Վերադառնալով Կարօ Աբրահամեանի «Ժամանակակից իսթանպուլահայ գրողներ» ժողովածուին, ի սկզբանէ պէտք է հարց տալ թէ անիկա ի՞նչպիսի նորութիւններ կը բերէ տուեալ կալուածին մէջ։

Ուշադրութիւն գրաւող գլխաւոր նորութիւնն այն է, որ Աբրահամեանի գիրքը կը խօսի 83 անուններու մասին։ Պատկառելի թիւ մը, որ գերազանցած է վերեւ յիշատակեալ հատորներուն մէջ ներկայացուած գրողներու նախկին ցանկերը։

Աբրահամեան 4 անջատ գլուխներու տակ խմբած է այդ 83 անունները։

Առաջին գլուխը յատկացուած է բանաստեղծներուն։ Այստեղ, այբբենական կարգով կը տողանցեն 28 անուն։ Հոս են Կարպիս Ճանճիկեանն ու Հայկազուն Գալուստեանը, Ա. Շաւարշն ու Խաչիկ Ամիրեանը, Զահրատն ու Խրախունին, Զոհականն ու Եղիշէ Այվազեանը, Գուրգէն Թրենցն ու Մկրտիչ Հաճեանը, Արմենուհի Թերզեանն ու Իրմա Ամճէմեանը եւ ուրիշներ։ Այսօրուան տուեալներով, անոնցմէ 17 անուն մահացած են արդէն, իսկ ի կեանս եղողներնէ չորսը կ'ապրին արտասահմանի մէջ (Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեան. Վարդերես Գարակէօզեան, Յակոբ Խաչիկեան եւ Արսէն Ճանեան), եւ միայն եօթը՝ Պոլիս։ Այս վերջին եօթը բանաստեղծներէն Զ. Խրախունի, Վարդ Շիկահեր, Իգնա Սարբասլան, Խորէն Մանավեան եւ Վերճիհան Զիֆլիօղլու կը շարունակեն ստեղծագործել առ այսօր։

Աբրահամեան բոլորին մասին խօսած է առհասարակ կէս կամ մէկ էջանի կենսագրական խիստ համառօտ նշումներով, թուարկելով նաեւ հեղինակներուն հրատարակեալ գործերուն մատենագիտական լիակատար ցանկը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ցաւ Նազիկի մահով: Իրականում «իմ փողոցում» չէի յայտնուել...

1960 թուին տեղափոխուեցինք կասեան փողոց, ուր երեք սենեականոց բնակարան ստացանք, տեղաւորուեցինք, եւ շատ շուտով մեզ մօտ իսկական բոհեմ սկսուեց: Երեկոյեան հաւաքւում էին հայ գրականութեան արծիւները, խմում էին չափից աւելի, ծխում եւ անվերջ զրուցում: Սեղանին կոնեակ է, օղի դինի եւ այլ խմիչքներ, ինչպէս նաեւ՝ ուտելիք: Գալիս են առաջին հիւրերը՝ Վարդան Աճէմեանը եւ նրա համհարզը (այդպէս արտայայտուեց Գուրգէնը)՝ Լեւոն Հախվերդեանը: Վարդան Նիկիտիչը սեղանին չմօտեցաւ, չի խմում, պէտք է սթափ լինի, քանզի այսօր իր ներկայացումն է: Վարդանն անընդհատ ժամացոյցին էր նայում եւ վերջապէս ասաց. «Գուրգէն ջան, ժամանակն է, արդէն պիտի թատրոն գնամ»: Ասաց եւ գնաց:

Իսկ Լեւոնը նստում է սեղանի մօտ եւ սկսում խմել: Ցանկարծ յայտնուեցին Համօ Սահեանը եւ Վահագն Դաւթեանը: Միասին եկան: Եկաւ Հրանտ Թամրազեանը, կապուտաչեայ, յայտնի գրականագէտ, Հրաչեայ Ցովհաննիսեանը, Հրանտ Մաթեւոսեանը: Իսկ ամենաերիտասարդը՝ Նորիկ Ադալեանը երբեմն էր գալիս եւ հեռանում էր ժամանակին:

Այժմ արդէն բաժակներն են չրխկացնում, անաստուած կերպով ծըխում են, զրուցում վիճում: Աղմուկ աղաղակ: Միայն լսւում է՝ Չարենց, Բակունց, Թոթովենց, Ղարաբաղ: Այդ պահին բարձրացընում են բաժակները եւ ձեռքով ինչ-որ մէկին են ասես սպառնում: Մի խօսքով, բոհեմը եռում է:

Այդ Ղարաբաղն ինձ ամէնից շատ հետաքրքրեց: Մի անգամ, երբ բոլորը հեռացան, հարցրի Գուրգէնին. «Ձեր այդ Ղարաբաղը գրո՞ղ է: Նոյնպէ՞ս եղել է Սիբիրում»: Գուրգէնը երկար ծիծաղեց ու ասաց. «Ի՞նչ գրող: Դա մեր երկիրն է, որը Ադրբեջանի ձեռքում է: Մենք պէտք է ազատագրենք այդ տարածքը, հէնց դա էլ Ղարաբաղ է կոչւում»:

Չարենցի անունը չափազանց շատ էր կրկնւում: Զղիմացայ եւ մի օր հարցրի Գուրգէնին: «Իսկ ձեր այդ Չարենցը էդքան կարեւո՞ր անձ է, որ այդքան խօսում էք նրա մասին: Մի՞թէ քեզնից աւելին է»: «Մի՛ հարցրու միամիտ աղջիկ: Նա իմ ընկերն է, իմ ուսուցիչը եւ մեր հանճարը»:

Ահա այսպէս է տաղանդը գնահատում միւսի տաղանդը: Իսկ ես տարբեր կարծիքներ եմ լսել: Արդէն Գուրգէնից յետոյ մեր տուն երիտասարդ գրողներ էին գալիս. «Չարենցն ո՞վ է որ, միայն մէկ կամ երկու բանաստեղծութիւն: Ուրիշ բան չես գտնի: Նոյնն էլ Պուշկինը, այն չէ, ինչ ներկայացնում են: Դասականը մեռնում է, ոչ մէկին պէտք չէ: Մենք ենք բանաստեղծները, ժամանակակից գրականութեան կըրողները: Մենք ենք զարդարում կեանքը, միայն մենք»:

Նրանց կարծիքը ապշեցրեց ինձ, բայց արժէ՞, արդեօք, վիճել ինքնահաւան հնդկահաւերի հետ:

Մի անգամ գիշերն արթնացայ, սենեակում լոյս էր վառւում: Ժամը երեքն էր: Գնացի տեսնելու՝ ինչ է կատարւում այնտեղ: Գուրգէնը յուզուած քայլում է, Համօ Սահեանը պառկած է բազմոցին, շատ գունատ, աչքերը՝ փակ: «Մի բան արա, միայն թէ չմեռնի»,- շշնջաց Գուրգէնը:

Սեղանին քաոս է: Շշերը դատարկ են: Ուտելիքի վրայ մոխիր է թափուած, բոլորն արդէն գնացել են, միայն Վահագն Դաւթեանն է ննջում՝ սեղանին հակուած: Զանգում եմ Մարիային՝ Համոյի կնոջը: Նրանք միւս մուտքում են: «Մարիա, սիրելիս, հասկանո՞ւմ ես, Համօն խմել է եւ վատ է զգում: Պառկած է բազմոցին: Արի, տուն տար նրան»: Այդ պահին Համօն բացեց աչքերը, ստուգեց բոլոր գրպանները, ինչ-որ գումար գտաւ եւ ասաց. «Դեռ 150 ռուբլի ունեմ: Կը գնամ ռեստորան եւ բոլորը կը խմեմ»: Մարիային ասում եմ, որ Համօն պատրաստւում է ռեստորան գնալ, 150 ռուբլի ունի: Շուտ արի եւ նրան տուն տար: Ոչ մի ռեստորան: Կը հիւանդանայ, քեզ համար վատ կը լինի...

«Որտեղ խմել է, թող այնտեղ էլ գիշերի: Աստուած եմ, որքա՜ն եմ յոգնել»,- ասաց բարկացած ձայնով եւ ցած դրեց խօսափողը: Ես էլ եմ յոգնել...

Հինգ րոպէ անց դուռը թակում են: Ներս են մտնում Համոյի տղաները, բազմոցից զգուշութեամբ բարձրացնում են հօրը եւ տուն են տանում: Գուրգէնն արթնացնում է Վահագնին: « Վահագն ջան, տուն գնալու ժամանակն է, արդէն չորսն է»: Նա գնում է: Փառք Աստծոյ, այսօր՝ վերջ: Սակայն պարզուեց, որ վերջը չէ: Գուրգէնի մօտ խոցի սրացում է, գոռում է, տնքում. «Մայրիկ ջան, մեռնում եմ, մայրիկ ջան մեռնում եմ»: Շտապ օգնութիւն եմ կանչում, իսկ արդէն առաւօտ է...

Եւ այսպէս տարիներ շարունակ: Այնուհետեւ լոյս տեսաւ «Այրուող այգեստաններ» գիրքը, յետոյ սկսուեցին գրական փոթորիկները: Գուրգէնն այնպէս յոգնեց այդ ամէնից, որ որոշեց հեռանալ մեզնից: Հեռացաւ շատ վիրաւորուած, վշտացած: Եւ դրանից յետոյ մեր տանը կեանքը մեռաւ: Սկզբնական շրջանում գիշերներն արթնանալով նայում էի՝ արդեո՞ք չի վառւում նրա սենեակի լոյսը:

Ուզում էի արագ վազել այնտեղ և տեսնել Գուրգէն Խանին՝ ընկերներով շրջապատուած: Բայց աւաղ... Գնում եմ այնտեղ, սենեակը մութ է, դատարկ ու լուռ: Սեղանը մաքուր է, ինչպէս երբեք:

Իհարկէ, անցեալում բարի չեմ եղել: Շարունակ դիտողութիւն էի անում. «Ընկերներ, ինչո՞ւ էք այդքան շատ խմում: Վտանգաւոր է: Եւ այդքան ժամանակ զուր էք վատնում: Արարիչներ չէք»:

Իսկ հիմա երջանիկ կը լինէի բոլորին մեր սենեակում տեսնելով, ընկնելու աստիճան հարբած, եւ լսէի նրանց անվերջ զրոյցները հայ գրականութեան, մշակոյթի մասին: Բայց, ցաւօք սրտի, դա այլեւս երբեք չի լինի: Անցածը չես վերադարձնի: Այդ բոլոր արծիւները գնացին Գուրգէն Խանի մօտ: Հետաքրքիր է, ինչո՞վ են այնտեղ զբաղւում այդ անհանգիստ հոգիները: Այն աշխարհում արդեօք բոհեմ չե՞ն կազմակերպում: Գիտեմ՝ երկնային իշխանութիւնների համար դժուար կը լինի նրանց համակերպուելը:

Փառք Աստծոյ, դեւեւս մնացել է մի «մոհիկան»՝ Նորայր Ադալեանը: Ինչպէս եւ կանխատեսում էր Գուրգէնը՝ Նորիկը շատ բաների կը հասնի այս կեանքում: Դարձաւ յայտնի գրող, դրամատուրգ, բանասիրական գիտութիւնների դոկտոր: Ուրախ եմ, որ նա կայ՝ մեր փոթորկալից կեանքի վկան:

Իր կեանքի վերջին օրերին Գուրգէնն ինձ խոստացաւ յայտնել, թէ ինչ է կատարւում Այնտեղ, բայց, ցաւօք, մինչեւ այժմ ոչ մի տեղեկութիւն չեմ ստացել: Կարծում եմ, որ երկնային ՊԱԿ-ը շատ խստօրէն է հետեւում իր բնակիչներին, որպէսզի նրանք կապ չհաստատեն երկրի հետ, ասեկոսէներ չտարածեն եւ չբացայայտեն Այն Աշխարհի Գաղտնիքները:

Գուրգէն ջան, դու չես հեռացել մեզանից, մնացել ես Հայաստանում, ժողովրդի սրտում: Քո ստեղծագործութիւններն անմահ են: Ինչպէս նաեւ քո ընկերներն են ապրում իրենց գործերում եւ միշտ կ՝ապրեն:

Այդպիսի մարդիկ չեն մեռնում:

Խոնարհւում եմ Ձեր պայծառ յիշատակի առջեւ, հայ գրականութեան արծիւներ:

Թարգմանեց
ՇԱՔԷ ԻՍԿԱՆԴԱՐԵԱՆԸ
«Գրական թերթ»

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

1910ին Նիւ Եորքի մէջ հիմնուած Հայ օգնութեան միութիւնը միայն վերջերս մասնաճիւղ ունեցաւ Զուիցերիոյ մէջ: Նախագահուհին է տիկին Արմիկ Երոմեան: Մասնաճիւղը իր առաջին ձեռնարկը կազմակերպեց Ապրիլ 28ին Լօզանի մէջ, ցեղասպանութեան 92ամեակը ոգեկոչելու համար:

Ժընեւէն Աբէլ քհնյ. Մանուկեան եւ Հայաստանի դեսպանը Զօհրապ Մնացականեան հանդէս եկան յիշատակի խօսքով, ապա Մելինէ Մկըրտիչեան ներկայացուց «Մի՛ մոռնար» խորագրուած տեսաշար մը: Յաջորդեցին Տիանա Սաղբրեան-Պոյաճեանի ղեկավարած Արաքս երգչախումբը եւ Հայ Դատի Եւրոպայի նախագահուհի Հիլտա Զոպոյեանի դասախօսութիւնը:

Շուրջ հարիւր ներկաները յարգանքով յիշեցին Անդրանիկ Կարապետեանը որ Պէնյէնի Հայ տան վերջին վերապրողներէն էր:

Publications reçues

QUANTARA

Magazine des cultures arabe et méditerranéenne

N° d'Avril 2007 :
ARMENIENS EN PAYS ARABES

Paris

En vente en kiosques, en librairies, dont celle de l'Institut du Monde Arabe, prix 7,50 euros.

ԱՑՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Շատ յաճախ ձկնորսների կանայք օգնութեան էին կանչում երեխաներին, որոնք գալիս եւ ազնուաբար օգնում էին արծաթակող, խլուրդան ձուկը կողովները լցնելու:

Ձուկը սառն էր, լպրծուն եւ դուրս էր սպրդում ձեռքից: Նրանց մի մասը սուրսուր լողաթեւեր ու փշեր ունէին եւ երեխաների ձեռքերը քերծոտում էին:

Երեկոյեան Ցովհաննէսը եւ նրա ընկերները յոգնած, բայց գոհ վերադառնում էին տուն: Ամէն մէկի ձեռքին ձըկնով լի մի փոքրիկ դոյլ էր լինում: Մայրը նայում էր որդու վէրքոտ ձեռքերին, նրա վաստակած ձկներին ու գլխաշորի ծայրով գողունի սրբում աչքի անկիւնում լճացած արցունքը:

Անկողին մտնելով, Ցովհաննէսը մօրը խնդրում էր առաւօտեան շուտ զարթեցընել իրեն: Չէ՞ որ ընկերներով խոստացել էին ձկնորսներին օգնել մինչեւ ցրտերն ընկնելը:

Երբեմն, երբ ձկնորսական նաւերն ուշանում էին, երեխաները գնում էին ափով մէկ թափառելու: Այստեղ միշտ կարելի էր որեւէ հետաքրքիր բան գտնել: Փոթորիկի ժամանակ ծովն իր աւարի մի մասը շպրտում էր ափ, եւ տղաները յայտնաբերում էին տախտակի կտորներ, արկղեր, տակառներ, նաւասարքերի մնացորդներ: Այդ բոլորը նրանք քարշ էին տալիս ձկնորսների մօտ: Սրանք էլ երկար զննում էին գտնուած իրերը եւ սկըսում գուշակել, թէ որը որ նաւաբեկութիւնից էր մնացել, երբ էր խորտակուել տուեալ նաւը եւ այլն եւ այլն:

Այդպիսով, երեխաները շատ բան էին իմանում ծովի դաժան բարքերի ու նաւաստիների գլխին մշտապէս կախուած վտանգի մասին:

Տարեց ձկնորսները շատ հետաքրքիր պատմութիւններ գիտէին փոթորկի մէջ մնացած նաւերի մասին: Նրանք պատմում էին այն քաջարի նաւապետների մասին, որոնք ուզածդ եղանակին կարող էին վարել նաւը:

Քաղաքի շրջակայքում թափառելիս երեխաները ուրիշ բաներ էլ էին գտնում: Աշնանային անձրեւներից մաքուր լուացուած բլրի փէշերին նրանք յայտնաբերում էին հին, կանաչած դրամներ, որոնց վրայ փորագրուած էին լինում ձկներ, ցորենի հակեր, թեւաւոր առիւծներ, եւ դեռ ուրիշ շատ տարօրինակ հրէշներ:

Այդ դրամները նրանք բերում ցոյց էին տալիս ձկնորսներին. ծերունիները երկար շուռ ու մուռ էին տալիս դրանք եւ ապա սկսում երեխաներին պատմել, թէ ինչպէս հին ժամանակներում այստեղ էին գալիս յունական նաւեր, եւ այս բորբոսնած դրամները շատ հաւանական է, որ յունական լինէին:

Մի անգամ ձկնորսները երեխաներին խորհուրդ տուեցին գտնուած իրերը տանել Թանգարան եւ ցոյց տալ Սեմէոն Միխայլովիչ Բրոնսեւսկուն:

– Նա այդպիսի բաներ սիրում է, – ասացին նրանք: – Մէկ էլ տեսար, դեռ կոնֆետի փող էլ կը տայ ձեզ:

Բրոնսեւսկին ինքը դիմաւորեց երեխաներին: Նա երկար ու ուշադիր զննեց դրամները, տեսակաւորեց դրանք, միաժամանակ քթի տակ ինչ-որ անհասկանալի բառեր մրմնջալով:

Վերջում տղաները համեստաբար հարցրին նրան, թէ ճի՞շդ էին արդեօք ձըկնորսների պատմութիւնները հին Ցոյների մասին:

(Շար. 11)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՂՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – ԷՕԺԷՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նը-ւիրատուութիւնները.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ:
- *Յովսէփեան ընտանիք 300 եւրօ,*
- *Տարօն Պողոսեան 250 եւրօ,*
- *Ժաք եւ Անժէլ Մելքոնեան 250 եւրօ,*
- *Սէն Լու Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ Տիկնանց միութիւն 200 եւրօ,*
- *Ժիրայր Շալճեան 150 եւրօ,*
- *Ալպէռ Պողոսեան, Լիւսի Միլտոնեան, Մօրիս Սարգիսեան 100ական եւրօ,*
- *Տիգրան Արսլանեան, Պօմոնի Կապոյտ Խաչ, Վահրամ Ճառայեան, Տանիէլ Խաչատուրեան, Պերճ Հաքիմեան, Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի կոմիտէ, Հայ արուեստագիտական միութիւն, Էտտի Շալճեան, Սարգիսեան եւ Գրիգորեան ընտանիքները, Կարօ Միլտոնեան, Պլվ. Օատոյի Կապոյտ Խաչ, Ժիլպէռ Մարքոյեան, Մարսէյլի քաղաքի Կապոյտ Խաչ եւ Համազգային դպրոց 50ական եւրօ,*
- *Մարսէլ Թոքաթլեան, Ռոլան Վարդանեան, Անդրանիկ Փամպուքեան, Մօրիս Ճանիկեան, Ժանէթ Պէրպէրեան, Ստեփան Աւագեան 30ական եւրօ,*
- *Մարի Պէրպէրեան եւ Քլէմանս Թիւթէրեան 40ական եւրօ,*
- *Էլիզա Ղազարոսեան, Սահակ Տօրումեան 20ական եւրօ,*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՅԻՆ:
- *Յովսէփեան ընտանիք 300 եւրօ,*
- *Շնորհք Գալուստեան միութիւն եւ Լիւսի Գուլումեան 50ական եւրօ,*

«ՇԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ:
- *Յովսէփեան ընտանիք 300 եւրօ,*
- *Տարօն Պողոսեան 250 եւրօ,*
- *Սեդա Սիմոնեան 100 եւրօ,*
- *Մայսէյլի Հայ մշակոյթի տուն 150 եւրօ,*
- *Սօքիքեան-Փալանդ, Տօրումեան Մարի եւ Վարդան Զիֆչիպաշեան, Սօնիա Փիլիկեան, Հայ արուեստագիտական միութիւն 50ական եւրօ,*
- *Ալիս Պիւրկիւրեան 30 եւրօ,*
- *Օննիկ Ճառայեան 20 եւրօ,*
- *Կարօ Միլտոնեան 50 եւրօ:*

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de Robert GUEDIGUIAN,
réalisateur

SOIRÉE PARADJANOV

Jeudi 31 mai à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
SOUS-TITRES FRANCAIS

ARABESQUES
(sur le thème de Pirosmani)
1986, 20 mn
Studio de films documentaires
de Géorgie.
Film d'essai sur l'œuvre
du génial peintre géorgien
Niko Pirosmanachvili (1862-1918)

HAGOP
HOVNATANIAN
Portraitiste arménien
(1806-1881)
Premier film de Paradjanov
Le réalisateur emblématique
fait revivre la tradition culturelle
arménienne du début du siècle
à Tbilissi.
Studio de films documentaires
et d'actualité d'Erevan.

ANDRIECH
CONTE MOLDAVE
Film réalisé par Paradjanov, 1954, 58 mn
pour l'obtention de son diplôme
de fin d'études à Moscou.
Andriech, un jeune berger, quitte son
village pour aller gardeé son troupeau
dans une prairie isolée...

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora
Samedi 2 juin de 9h30 à 18h
Espace Mode — Musée de la Mode
Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —
Info et réservation : **06 16 46 52 52**

□

COMMUNIQUE

La Croix Bleue des Arméniens de France, fidèle à sa vocation sociale et éducative, inaugurera le 23 mai 2007, l'unique école maternelle «Sossé» de Khentsoristan au Karabagh.

En effet, la Croix Bleue des Arméniens de France, a d'orès et déjà investi la somme de 25 886 dollars représentant les frais d'équipement, de rénovation et de fonctionnement pour l'année en cours.

Nous invitons donc tous nos compatriotes se trouvant en Arménie et au Karabagh à venir nous rejoindre, ce 23 mai 2007, et partager ce moment de joie ensemble.

A cette occasion, nous lançons un appel à toutes les personnes sensibles à ce projet afin de contribuer à la pérénité de cette école maternelle «Sossé» tant attendue par les habitants de Khentsoristan.

Tous les dons, petits ou grands sont les bienvenus.

Le Conseil d'Administration
de la Croix Bleue
des Arméniens de France

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ս. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն – ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Նշատութիւն»
ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի Մայիս 24, ժամը 20·30ին

ՄԻԶՆԱԴԱՐԵԱՆ ՏԱՂԵՐ

կը մեկնաբանէ՝
Հ. ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

***

Երկու խօսք Մատենադարանի գիտական աշխատակից՝
ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

***

Միջնադարեան բանաստեղծութիւններու ընթերցումներ, կատարողութեամբ՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի
եւ
ԿԱՐԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի

Մուտքը ազատ է

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

L'année mon amie

AGENDA

VALENCE
centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens
dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection
Orlando Carlo Calumeno

***

MARSEILLE

ARMENIE,
LA MAGIE
DE L'ECRIT
EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet
au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 10h à 17h, jusqu'au 31 mai et de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

***

EXPOSITION

de l'Arménie à Montmartre

le mouvement arménophile en France
1878 - 1923
au Musée de Montmartre,
12 rue Cortot, 75018 Paris,
Métro : Lamarck-Caulincourt
Du 4 avril au 24 juin
de 11h à 18h (sauf lundi et mardi)

***

24e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN
Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 24ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ARMAN VARTANIAN
TCHINAG

ԱՐՄԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
ՋԻՆԱԿԸ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 3, ժամը 16ին
DIMANCHE 3 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտք՝ 5 եւրօ

CLAMART

Vendredi 25 mai à 20 heures 30

CONFERENCE

de **Claude MUTAFIAN**
Thème :
«LA CILICIE PENDANT LES CROISADES»
Médiathèque
La Buanderie Anne Capezzuoli
(salle des conférences)

***

CARZOU

Du 15 mai au 10 juin
La Grande Bouvêche
ORSAY
10h - 13h et 15h - 19h
Le vendredi jusqu'à 21h
Fermée le lundi

Réunissant environ une quarantaine d'œuvres, cette exposition dont la scénographie met en évidence l'importance que Carzou accordait aux aspects multiples de son activité artistique, permettra au visiteur **d'appréhender la réalité d'un artiste complet.**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE SEJOURS D'ETE 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.
SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 19-20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՃ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.709 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.709

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՖԻՅՈՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ՄԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Չորեքշաբթի, Մայիս 16, ժամը 11ին Նիքոլա Սարքոզի ստանձնեց իր նոր պաշտօնը, յաջորդելով Ժաք Շիրաքի եւ դառնալով Ե. Հանրապետութեան 6րդ նախագահը: Այս առթիւ իր արտասանած ելոյթը բաւական մանրամասն էր, բայց նաեւ անողոք՝ անցեալի մը նկատմամբ, որու սակայն ինք ալ մաս կը կազմէր հինգ տարիէ ի վեր:

Սարքոզի, ելոյթին սկիզբը ողջունեց իր նախորդները, սկսելով տը Կոլէն, բայց աւելցնելով թէ այս հանդիսաւոր պահուն նախ կը մտածէ Ֆրանսացի ժողովուրդին, մեծ ժողովուրդ մը, որ մեծ պատմութիւն մը ունի, որ ոգի ելած է արտայայտելու համար իր հաւատքը ժողովրդավարութեան հանդէպ: Կ'անդրադառնայ իր նոր եւ ծանր բնոյթ ունեցող պաշտօնին ու կը շեշտէր. – «Ժողովուրդը պաշտօն մը յանձնեց ինծի, զայն պիտի կատարեմ խղճմտօրէն: Պիտի պաշտպանեմ Ֆրանսայի անկախութիւնը եւ ինքնութիւնը: ...Պիտի պայքարիմ Եւրոպայի մը համար, որ կը պաշտպանէ, պիտի պայքարիմ Միջերկրականի միութեան եւ Ափրիկէի բարգաւաճման համար»: Ու Սարքոզի չէր մոռնար Մարդկային իրաւանց պաշտպանութիւնը, կլիմայի ջեռուցման դէմ պայքարը:

Բայց ամէնէն յատկանշական կէտը կու գար ելոյթին վերջաւորութեան, երբ Սարքոզի կը շեշտէր. – «Մայիս 6ին, միայն մէկ յաղթանակ կար, յաղթանակը Ֆրանսայի մը որ չուզեր մեռնիլ, կարգ ու կանոն կ'ուզէ, բայց նաեւ շարժում, յառաջդիմութիւն կ'ուզէ, արդարութիւն կ'ուզէ, բացուիլ կ'ուզէ: Մայիս 6ին, մէկ յաղթական կար, Ֆրանսայի ժողովուրդը որ չուզեր հրաժարիլ, չուզեր արդելափակուիլ անշարժութեան եւ պահպանողականութեան մէջ, որ չուզեր որ որոշում տրուի իր տեղը, որ խորհին Լը տեղը: Եւ ուրեմն, այս Ֆրանսային, որ կ'ուզէ շարունակել ապրիլ, որ չուզեր հրաժարիլ, որ արժանի է մեր սիրոյն եւ մեր յարգանքին, կ'ուզեմ յայտնել իմ վճռակամութիւնս, որ յուսախաբ պիտի չընեմ»:

Այլ խօսքով, նախագահ Սարքոզիի համար, մինչեւ իր գալը, Ֆրանսան մեռնելու վրայ էր, անդամալոյծ էր եւ ինք վերջ պիտի տայ այդ կացութեան: Կացութիւն մը, որու ինչպէս ըսինք, մաս կը կազմէր եւ պաշտօնն ալ հեռու չէր առաջնային ըլլալէ: Այս է երեւի, «Խըզումը»:

Էլիզէի արարողութենէն ետք, Սարքոզի կ'երթար Անծանօթ Զինուորի շիրիմը, ուր ծաղկեպսակ կը դնէր, ապա ինչպէս ըսինք մեր նախորդ թիւով, Ռուա տը Ռուլոնեի ջրվէժը, ուր իր յարգանքը կը մատուցանէր այն 35 երիտասարդ դիմադրականներուն, որոնք գնդակահարուած էին 1944 Օգոստոսին, ազատագրումէն հազիւ շաբաթ մը առաջ: Հոն կը կարդացուէր այդ դիմադրականներէն մէկուն, 17ամեայ համայնավար Կի Մոքէի նամակը իր մօրը, ուր պատանին կը յայտնէր որ կ'ուզէ որ մահը բանի մը ծառայէ: Սարքոզի կ'ուզէր որ այդ նամակը կարդացուի դպրոցներուն մէջ, ամէն վերամուտի:

***

Սարքոզի ապա կը մեկնէր Պէրլին, ուր ջերմօրէն կ'ողջագուրուէր Անկելա Մերքէլի հետ եւ միասնաբար կը ծրագրէին զարկ տալ Եւրոպայի, բայց Ա. Մերքէլ կ'ուզէր խօսքէն ետք տեսնել գործը:

***

Հինգշաբթի, Մայիս 17ի առաւօտուն, ժամը 11ի մօտ, պաշտօնապէս կը հաղորդուէր որ Ֆրանսուա Ֆիյոն, ինչպէս կը սպասուէր, նախարարապետ նշանակուած է, բուն կազմը կը յայտարարուէր Ուրբաթ Մայիս 18, ժամը 9.45ին, բայց արդէն որոշ գաղափար մը կար, որ ճշդումի պէտք ունէր: Ցայտնի էր որ Ալէն Ժիւփէ կը դառնար կառավարութեան թիւ 2ը, պետական նախարարի հանդամանքով: Իր նախարարութիւնը կ'ընդգրկէր Շրջապատը,, Փոխադրութիւնները, Ուժանիւթը եւ Մնայուն բարգաւաճումը: Միշէլ Ալիօ-Մարի կը դառնար Ներքին նախարարութիւնով մինչ կ'ակնկալէր Արտաքին նախարարութիւնը, զոր ընկերվարական Պերնար Քուշնէր ընդունած էր: Ռաշիտա Տաթի կը դառնար արդարութեան նախարար, նախարարութիւն մը որ Պալատիւրի վարչապետութեան օրերէն խոստացուած էր Փաթրիք Տէվէճեանի: Հերվէ Մորէն, որ Պայրուի կուսակցութեան կը պատկանէր, կրնայ Պաշտպանութեան նախարար դառնալ, ինչ որ Քուշնէրի հետ կը ներկայացնէ «բացուելու» քաղաքականութիւնը:

Ռոզլին Պաշլօ կը դառնար առողջապահութեան նախարարուհի, Պրիս Հորթըֆէօյի կ'իյնար Ազգային ինքնութեան եւ գաղթի նախարարութիւնը: Ինչ որ ստոյգ էր, այն է որ յանուն նաեւ այրկին հաւասարութեան, կառավարութիւնը բաղկացած պիտի ըլլար ութ այրերէ եւ եօթը կիներէ: Վերջնական պաշտօնական ցանկը կու տանք մեր յաջորդ թիւով:

Սարքոզի նոյն օրը առաւօտուն կ'երթար Թուլուզ, տեսնուելու համար Էրոպիւսի անձնակազմին հետ, ապա կ'անցնէր Պրէկանսոն որ զայած էր իր կինը եւ կը վերադառնար Փարիզ, նախագահելու համար նախարարաց խորհուրդի առաջին նիստին:

***

«Պզտիկ պատմութեան» համար, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք, անդրադառնանք նաեւ Մայիս 16ի յանձնումի արարողութեան աննախընթաց մանրամասնութիւններու: Սարքոզի կը մօտենար իր վերակազմուած ընտանիքին (կինը շրջապատուած էր իր երկու աղջիկներով զոր ունեցած է Ժաք Մարթէնի հետ, ամուսնոյն երկու տղոց, զորս ունեցած է առաջին կնոջմէ եւ նոր զոյգին մանչուկը), ու համբուրելէ ետք կինը շրթունքներէն, այտէն կը սրբէր նաեւ «գոյութիւն չունեցող արցունք մը», ինչպէս կը գրէր Մոնտի աշխատակիցը: Շատ հաւանաբար, Սարքոզիի արարողապետն ալ՝ Ժան-Փիէր Ատուածատուրեան անակնկալի եկած է...

Ցաջորդ առտու ալ, Սարքոզի Ֆիյոնի հետ իր ճոկինկը կ'ընէր Պուա տը Պուլոնեը, ինչ որ նաեւ մաս կը կազմէ, շատ հաւանաբար, «խզումի» իր քաղաքականութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՅԱՃԱԼ իր չորս զաւակներուն հետ արձակուրդի գացած է Թունուզ, կեանքի իր ընկերը՝ Ֆր. Հոլանտ Փարիզ մնացած է:

ՄԱՀՄՈՒՏ ԱՊՊԱՍԻ դէմ մահափորձ մը ձախողած է Մայիս 17ին: Ապահովութեան ուժերու տեղեկութեանց համաձայն, դէպի Գազա իր ճամբուն վրայ մեծաքանակ պայթուցիկներ յայտնաբերուած են, զորս գետեղած էր Համասը: Ցաջորդ օրն ալ, Ապպաս հրաժարած է Գազա երթալէ: Մայիս 17ին 9 Պաղեստինցիներ եւս մեռած են:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը որոշած է արտասահմանեան նշանակումները հիմնել մասնագիտացման սկզբունքին վրայ: Առաջին անգամ ըլլալով ալ նախընտրութիւնը տրուած է Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումներուն: Նախարարութիւնը որ հայերէն գիտցող պաշտօնատարի նեղութիւն ունեցած է մինչեւ այսօր, առաջին անգամ Թուրք դիւանագէտ մը նշանակած է Ուաշինկթըն, հայերէն ալ սորվելու մտադրութեամբ:

ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ Պատրիարքութիւնը եւ սահմաններէն դուրս գտնուող ռուս օրթոտոքս Եկեղեցին հաշտուած են Մայիս 17ին, ինչ որ պատմական համաձայնութիւն մը կը նկատուի: Համաձայնագիրը ստորագրած են Ալեքսի Բ. պատրիարքը եւ մետրոպոլիտ Լավր, որ արտասահմանի ռուս Եկեղեցւոյ արքեպիսկոպոսն է:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

ՍՊԱՌՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք (Մայիս 16), Պոլսոյ հայկական վարժարաններէն մէկը սպառնական նամակ մը ստացած էր Թուրք անհատէ մը: Ցաջորդ օրը կը տեղեկացուէր թէ նոյնօրինակ 32 նամակներ ղրկուած են հայկական այլ դպրոցներու, նաեւ հաստատութիւններու: Հ. Տինքի սպանութեամբ հրահրած հակահայ հոսանքին այս նոր արտայայտութիւնը լուրջ եւ արդար վրդովում պատճառած է համայնքին:

Շրջանի մը երբ աշխարհավարութեան տէր կանգնելու միլիոնաւորներու ցոյցերը Թուրքիայէն արեւմտամէտ երկրի մը պատկերը կու տան աշխարհին, հայկական վարժարաններու, կազմակերպութիւններու ղրկուած սպառնական այդ նամակները լաւագոյն փաստը կ'ըլլան թէ որքան յեղյեղուկ է ամէն բան ու փոքրամասնութիւնները որքա՛ն անկայուն պայմաններու մէջ կ'ապրին: Սարսափելի է անդրադարձը, բայց ներկայի հոլովոյթը սկսած է քիչ մը շատ յիշեցնել 1915ի նախորդող շրջանը. երբ աշխարհ կը ծափահարէր Երիտասարդ Թուրքերու միապետութեան հակադրուող ազատականութիւնը ու յանկարծ բոլոր պատրանքներուն դինը վճարեց հայ ժողովուրդը...

***

Թրքահայոց Մեսրոպ պատրիարքը հաստատած է սպառնական նամակներու ըստացումը, աւելցնելով որ անմիջապէս չեն ուղած հրապարակել լուրը, բայց այլեւս կարելի չէ գաղտնի պահել երբ երեւոյթը ընդհանուր բնոյթ առած է: Պատրիարքը ըսած է թէ ապահովութեան շրջանակները արդէն քննութեան սկսած են նամակներուն մասին եւ թէ ինք վստահ է որ հեղինակները շուտով երեւան կը հանուին:

Մեսրոպ Արք. վստահ է որ հանրային կարծիքը պիտի դատապարտէ այդ արարքը որ հաճելի չէ թէ՛ հայ համայնքին, թէ երկրին շահերուն տեսակէտէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ Մայիս 16ին, 83 տարեկանին մահացած է երգչուհի Գոհար Գասպարեանը, որ մկրտուած էր «Հայկական սոխակը»: Իր իւրայատուկ ձայնով ու խաղարկութեան եզակիութեամբ հայ դասական երգարուեստը հարստացուցած էր, յատկապէս օփերաներու մէջ ստանձնած դերերով: Հայաստանի օփերայի բեմէն հանդէս եկած էր 23 օփերաներու գլխաւոր տիպարներուն մարմնաւորումով, իսկ իր երգացանկին մաս կը կազմէին աւելի քան 500 ստեղծագործութիւններ:

Գ. Գասպարեան ծնած էր Գահիրէ, 1924ին, 1948ին ներգաղթած էր Հայաստան: Այդ թուականէն, երբ արդէն կայացած երգչուհի էր, իր տաղանդն ու արուեստը ի սպաս դրած էր Հայաստանի դասական երաժշտութեան ու երաժշտասէրներու բազմութեան: Սփիւռքի հայաշատ կեդրոններուն կատարած պարբերական այցերը առիթ տուած էին որ զինք ունկնդրէն ու գնահատեն արտասահմանի հայ երաժշտասէրներն ալ: Հայաստան այցելողներուն անհրաժարելի կայքերէն էր Երեւանի օփերան ուր Գ. Գասպարեան կը մարմնաւորէր Ա. Տիգրանեանի «Անոյշ»ը:

Իր վաստակը վարձատրուած էր նաեւ պետական դնահատականներով. արժանացած էր կոչումներու, շքանշաններու:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան, վարչապետ Ս. Սարգսեան եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեան ցաւակցական ուղերձներ յղած են իր մահուան առթիւ:

Վարչապետին կարգադրութեամբ կազմուած էր կառավարական յանձնաժողով մը, պատրաստելու համար յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը: Ըստ հայաստանեան սովորութեան «քաղաքացիական հոգեհանգիստը» տեղի կ'ունենար Մայիս 18ին, իսկ յաջորդ օրը օփերայի շէնքին մէջ ժողովուրդը վերջին յարգանքը կը մատուցանէր արուեստագիտուհիին որուն յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կը կատարուէին նոյն օրը Կոմիտաս պանթէոնին մէջ:

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԺՈՂ ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԻԾ

Հոլանտայի Քրիստոնէական միութիւնը Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժող նոր օրինագիծ մը յղած է Խորհրդարան: Հոն ընդգրկուած են Հրեաներու Ողջակէզը, Սրեպրենիքայի եւ Ռուանտայի կոտորածներն ալ: Երկրին համախոհական կառավարութեան միւս երկու կուսակցութիւնները շատ համամիտ չեն թուիր Քրիստոնէական միութեան նախաձեռնութեան: Անոնք բաւարար կը նկատեն օրէնքը որ արդէն քրէական արարք կը նկատէ ազգային հիմով յարձակումները:

Հոլանտայի Հայ Դատի յանձնախումբը Ապրիլ 24ին հանրագրութիւն մը ներկայացուցած է Ազգ. Ժողովին, պահանջելու համար Քրիստոնէական Միութեան օրինագիծին վաւերացումը,

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

«ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐ»

(ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԿԱՐՕ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ)

Անթիլիաս - 2004

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Ըստ մեզի, ժողովածուին ամբողջ երկայնքին, մասենագիտական այս ցանկերը ամէնէն շահեկան բաժինն են գրքին, եւ որոնց ստուգումին համար Կ. Աբրահամեան վստահաբար ի գործ դրած է պրպտող-հետազօտիչի իր ամբողջ կարողականութիւնը:

Նկատելի է, որ Աբրահամեան խուսափած է գրական արժեւորումներ կատարելէ: Քիչ մը կը զարմանանք՝ տեսնելով որ գրողներու կենսագրականներուն մէջ ան չէ համարձակած կատարել գրականագիտական ամենադոյզն վերլուծումն իսկ: Ատոր փոխարէն, ան, մէջընդմէջ դուռ բացած է ուրիշներու արժեւորումներուն առջեւ:

Այսպէս, բանաստեղծներու բաժնի մուտքին հիւրընկալուած է Պէպօ Սիմոնեանի «Պոլսահայ բանաստեղծութեան նոր դպրոցը» խորագրեալ 24 էջանի վերլուծական գրութիւնը (արտատպուած՝ «Բագին»ի 2001ի թիւերէն): Նոյնհետայն, յաջորդ՝ «Իսթանպուլահայ արձակագիրներ» գլուխին մուտքին տեղ տրուած է Ռ. Հատտէճեանի «Համառօտ ակնարկ իսթանպուլահայ գրականութեան վրայ» խորագրեալ 8 էջանի գրութեան, ուր մասնաւորաբար կը չեշուի, թէ «անոնք որոնք պիտի ուսումնասիրեն շրջանը, պիտի զարմանան որ քսաներորդ դարու առաջին տասնըհինգ տարիներու աղէտներն ու ողբերգութիւնները չեն կրցած բոլորովին լռութեան մատնել պոլսահայ գրականութիւնը, որ պարզապէս անուն փոխելով, եւ այլեւս իսթանպուլահայ գրականութիւն կոչուելով, շարունակած է ծաղկեալ պահել հայ գրականութեան անդաստանը պատմական Պոլսոյ մէջ»: Այս բաժնին մէջ ալ Կ. Աբրահամեան իր ընթերցողներուն ծանօթացուցած է 24 էջմքեր (անոնցմէ չորս հոգի միաժամանակ տեղ գտած են բանաստեղծներու նախորդ ցանկին մէջ): Հոս, քով քովի կը տեսնենք արձակագիրներ Վ. Ս. Ծովակն ու Յակոբ Մնձուրին, Եդուարը Սիմքէչեանն ու Զաւէն Պիպէռեանը, Վարդան Կոմիկեանն ու Բագարատ Թեւեանը, Զարուհի Գալէմքեարեանն ու Ատրինէ Տատրեանը, Սօնա Թնկըրեանն ու Վարուժան Աճէմեանը, Անդան Իօզէրն ու Երուանդ Կոպէլեանը, Ռ. Հատտէճեանն ու Մկրտիչ Մարկոսեանը եւ ուրիշներ: Դարձեալ այսօրուան տուեալներով՝ արձակագիրներէն ի կեանս են 7 անուն, որոնցմէ մին (Բաֆֆի Քէպապճեան) կ'ապրի արտասահման, ու լոկ երեքը (Ռ. Հատտէճեան, Ե. Կոպէլեան եւ Մ. Մարկոսեան) կը շարունակեն ստեղծագործել թափով:

Ժողովածուին յաջորդ գլուխին տակ մէկտեղուած են թատերագիրները: Այս բաժինը կը բացուի Վարուժան Աճէմեանի (մահ.՝ 2006 Ապրիլին) «Ակնարկ մը իսթանպուլահայ թատրոնին վրայ» խորագրեալ սեղմ տեսութեամբ: Ըստ իրեն՝ «իսթանպուլահայ թատերական կեանքը որքան հմայիչ, նոյնքան ժլատ եղած է»: Եւ արդէն, Կ. Աբրահամեանի ցանկին մէջ կայ միայն եօթը թատերագիրի անուն (անոնցմէ 5ը միաժամանակ յիշատակուած են բանաստեղծներու կամ արձակագիրներու բաժնին մէջ ալ): Այդ եօթը թատերագիրներն են Վարուժան Աճէմեան, Մկրտիչ Հաճեան, Արթօ Պէրպէրեան, Արման Վարդանեան, Զարեհ Խրախունի, Ռ. Հատտէճեան եւ Արտաւազդ Պէզիրճեան: Առաջին երեքը մահացած են, իսկ վերջին անունը «այժմ դադրած է գրեթէ եւ հեռու կը մնայ գրականութենէ»:

Հետեւելով 1957ին հրատարակուած «Համայնապատկեր»ին եւ Սեդա Տէմիրճեանի 1994ին լոյս ընծայած հատորին որդեգրած մայր սկզբունքին, Կարօ Աբրահամեան եւս ընտրովի նմոյշներով նախաճաշակ մը տուած է իր ներկայացուցած գրողներուն ստեղծագործութիւններէն, զանոնք քաղելով մերթ մամուլէն, մերթ տպագրուած հեղինակային գիրքերէ: Այդ արտատպումները ժողովածուին մէջ գրաւած են շուրջ 340 էջ:

Ժողովածուին վերջին գլուխն ալ "Յաւելուածական բաժին" մըն է (էջ 507-535), ուր Կ. Աբրահամեան շատ հպանցիկ տողերով յիշատակած է Ե՛ւս 33 դէմքեր, չենք գիտեր ի՛նչ չափանիշով՝ իրարու «դրացի» դարձնելով հեղինակաւոր որոշ անուններ ու «գրելէ դադրած կամ ցանցառօրէն ստեղծագործող գրողներ»: Ի տարբերութիւն նախորդ էրեք գլուխներուն, այս բաժնին մէջ ինկած գրողներէն նախաճաշակ գրութիւններ տրուած չեն:

«Ժամանակակից իսթանպուլահայ գրողներ» *ժողովածուն տակաւին ունի մէկ այլ բաժին մըն ալ, որ տեղադրուած է հատորին սկիզբը: Անիկա կ'ընդգրկէ 4 իրերայաջորդ գրութիւններէ բաղկացած «գրական տեսութիւններ»ու շարք մը (էջ 13 - 48), ուր պոլսահայ մերօրեայ գրողներու ու գրականութեան մասին կ'արտայայտուին Լեւոն Շառոյեան (Հալէպ), Արփի Թոթոյեան (Փարիզ), Արթօ Ճիմպիւշեան եւ Մաքրուհի Պ. Յակոբեան (Պոլիս):*

Այս ամբողջ աշխատանքը գլուխ հանելու համար Աբրահամեան օգտագործած է ճոխ մթերք մը հրատարակուած գիրքերու, ուսումնասիրութիւններու եւ մամուլի հաւաքածոներու, որոնց անջատ ցանկերը կցուած են հատորին վերջաւորութեան:

***

Աւարտելէ ետք գրքին ընթերցումը՝ մեր ընդհանուր տպաւորութիւնները կ'ամփոփենք քանի մը հիմնական նշումներու մէջ.

1. «Ժամանակակից իսթանպուլահայ գրողներ» *ժողովածուն այսուհետեւ գլխաւոր համապարփակ ուղեցոյցը պիտի ըլլայ բոլոր անոնց՝ որոնք հակիլ պիտի ուզեն վերջին 70 տարիներուն Վոսփորի ափունքէն ժայթքած հայատառ գրականութեան վրայ: Այսքան մեծաթիւ հայ գրողներու երեւումն ու ծաղկումը մի՛ակ քաղաքի մը մէջ (ու Թուրքիոյ շուքին տակ), ապացոյցն է ստեղծագործական անկասելի այն ճիգին՝ որուն անձնատուր կ'ըլլան մեր մշակոյթի սպասարկուները, ամէնէն անբարենպաստ պայմաններուն մէջ իսկ:*

2. *Կարօ Աբրահամեան իր ժողովածուին կրկնակի արժէք շահեցուցած կ'ըլլար, եթէ որդեդրէր Մինաս Թէօլէօլեանի «Դար մը գրականութիւն» երկհատոր աշխատասիրութեան մայր սկզբունքը: Այսինքն, իր ներկայացուցած գրողներուն կենսագրականները համալրէր՝ դէթ անոնց մշակած գրականութեան մթնոլորտը բնութագրելով, կամ հակիրճ դիտարկումներով արժեւորելով անոնց վաստակը:*

Ըստ երեւոյթին, Աբրահամեան, համեստօրէն, չէ ուզած «ոտնձգութիւն» կատարել գրականագէտներու փշոտ կալուածէն ներս, նախընտրելով մնալ բանահաւաք - բանասէրի իր իրաւ կոչումին ու սահմանին մէջ: Այս տեսակէտով ալ, իր ժողովածուն կ'իյնայ 1957ին հրատարակուած «Համայնապատկեր»ին ու 1994ին Ս. Ծաղիկեանի լոյս ընծայած հատընտիրին միեւնոյն զուգահեռականին վրայ:

3. *Ժողովածուին այն «Յաւելուածական բաժին»ը, ուր շատ սեղմ տողերով ներկայացուած են 33 գրողներ, տարակուսանք ու չփոթ կը ստեղծէ ընթերցողին մօտ: Հարցումը անխուսափելի կը դառնայ.- Ի՞նչ հիմամբ այս 33 գրողները «աքսորուած» են դէպի գրքին յաւելուածական բաժինը ու տեղ չեն գտած մայր բաժիններուն մէջ երեւցող միւս 50 բանաստեղծներուն, արձակագիրներուն ու թատերագիրներուն անմիջական կողքին:*

Իր յառաջաբան խօսքին մէջ Կ. Աբրահամեան լուսաբանական յստակ ու համոզիչ բացատրութիւն մը չէ տուած այս մասին: Ու մենք պիտի շարունակենք զարմանքով հարց տալ՝ թէ ինչո՞ւ Գարեգին Տրապիզոնի ու Շնորհք Պատրիարքներու, Յակոբ Մարթայեանի, Մինաս Թէօլէօլեանի, Աւետիս Այիքսանեանի, Գեղամ Սեւանի նման մեծավաստակ դէմքեր տարուեր դրուեր են չափազանց համեստ կարողութեամբ ու վաստակով եւ լայն շրջանակներու համար միշտ անծանօթ մնացած անուններու շարքին...:

Յաւելուածական բաժինը թերեւս կ'արդարացնէր ինքզինք՝ եթէ հոն յիշատակուէին լոկ ցանցառօրէն գրող կամ գրականութենէ շատ շուտ հեռացած դէմքե՛ր միայն:

4. *Հատորը, ընդհանրապէս, առարկայ դարձած է հոգածու խմբագրումի, թէեւ տեղ-տեղ գլուխ կը ցցեն գրաշարական վրէպներ այ: Զորօրինակ, արձակագիր Զաւէն Պիպէռեանի նշանաւոր «Մրջիւններու վերջալոյսը» վէպը վերածուէր է «Մրջիւններու Արշալոյսը»ի (էջ 10): Սուրէն Դանիէլեանի «Բանաստեղծութեան ազատագրումը» հատորը՝ «Բանաստեղծութեան ազատերգումը»ի (էջ 169), եւ այլն:*

5. *Կան թիւրիմացաբար սպրդած սխալագրութիւններ ալ, որոնցմէ յիշենք՝*

- *Վարդ Շիկահերի «Հերկ ու Բերք» հատորը ներկայացուած է իբրեւ բանաստեղծական ստեղծագործութիւն (էջ 214), մինչդեռ անիկա արձակ գրութիւններու հաւաքածոյ մըն է:*

- *Ռ. Հատտէճեանի համբաւաւոր «Յուշատետր» շարքի բոլոր հատորները բնութագրուած են իբրեւ «հրապարակագրութիւն» (էջ 336-337), մինչ աւելի ճիշդ կ'ըլլար անոնց մեծամասնութիւնը բնորոշել իբրեւ «գրանկարներ»: Թէեւ, բազմահատոր նոյն շարքէն քանի մը գիրքեր ալ կը կրեն յուշագրական, տպաւորապաշտ կամ գրավերլուծական բնոյթ: Նմանապէս, նոյն հեղինակին կենսագրութեան մէջ կ'ըսուի՝ թէ անոր «առաջին հրատարակուած գործը Բառասխալ խորագրեալ բանաստեղծութիւն մըն է» (էջ 335), մինչդեռ ատիկա պատմուածք մըն է:*

6. *Մեզի համար՝ Կ. Աբրահամեանի այս ժողովածուն ունէր նաեւ երկու մեծ բացականեր,- Մեսրոպ Պատրիարք Նարոյեանն ու Արփիար Տէր Մարգարեանը:*

Նարոյեան գրագէտ պատրիարքը (1875-1944) թէեւ ծնունդով մշեցի, իր կեանքին կարեւոր մէկ հանգրուանը կապած էր Պոլսոյ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան հոչակումէն ետք 17 տարի վարելով պատրիարքական Աթոռը: Գրական շունչով օծուն իր գրութիւններէն մաս մը՝ «Նշխարներ» խորագրով հրատարակուած է Պոլիս, 1948ին:

Իսկ Արփիար Տէր Մարգարեան (1889-1970), իսթանպուլաբնակ ուսուցիչ, դասագիրքերու հեղինակ եւ արձակագիր, ունի պատմուածքներու երկու հատորներ՝ «Արձագանգ» (1946) եւ «Անցորդը» (1962): Ակամայ զանցառում մը, ամենայն հաւանականութեամբ:

Փակելէ առաջ Կ. Աբրահամեանի ժողովածուին մասին մեր այս գրախօսականը, պատեհ է որ պերճախօս եւ յուզիչ հատուած մը մէջբերենք նոյն այս գրքէն, իսթանպուլահայ գրականութեան ապագային մասին: Խօսքը կը պատկանի Ռոպէր Հատտէճեանին.

- Իսթանպուլահայ գրականութիւնը այսօր ալ կը շնչէ ու կը գործէ, բայց կ'ընթանայ դէպի ապագայ մը, որ ստոյգ չէ, քանի որ նոր անուններ չեն յայտնուիր: Վերջին երկու տասնամեակները չկրցան բերել անուններ, որոնք դրօշարշաւը պիտի շարունակէին դէպի ապագայ, հիներուն յաջորդելով: Թէեւ յայտնուեցան համեստ անուններ, որոնք յոյսեր ներշնչեցին իրենց առաջին փորձերով, բայց չկրցան մընայուն դառնալ ու կշիռ ունեցող գրականութիւն ստեղծել, որովհետեւ չկրցան զարգացնել իրենց մայրենի լեզուն եւ վարպետներու օժանդակութեամբ հրատարակուած զանազան բանաստեղծութիւններէ վերջ անհետացան հրապարակէն: ...Հայախօսութեան նահանջը իր անխուսափելի հետեւանքը ունեցած է այս մարզէն ներս:

Հրաշք մը կրնա՞յ պատահիլ: Իսթանպուլահայ գրականութիւնը կրնա՞յ իր ծոցէն դուրս բերել վաղուան նոր անունները: Պատկերը յուսադրիչ չէ:

Հալէպ

Publications reçues

REVUE ARMENIENNE

Des Questions Contemporaines

N° 6 Avril 2007

Publication de l'UGAB

11 square Alboni — 75016 Paris

ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր Փարիզի Հայ Ուսանողներու տունը իսկական փեթակի մը վերածուած ըլլար կարծէք: Ամէն օր, կէսօրէն մինչեւ կէս գիշեր, եւ յաճախ ալ աւելի ուշ, տան տարբեր սրահներէն կը լսուէին թաւջութակի, դաշնակի, ջութակի ձայներ: Ամէն տեղ նոյն եռանդով կը հնչէին Մասնէի, Կոմիտասի, Խաչատրեանի, Տըպիւսիի կամ Պրամսի յօրինումները: Փայլուն ձայներ սրահներուն պատերը կը ցնցէին միջնադարեան հայկական շարականներով, գերմանական կամ ռուսական երաժշտութեան ամէնէն յատկանշական գործերով: Ձայները նոյնիսկ անցնելով ջեռուցման խողովակներէն, անսպասելիօրէն կը հասնէին մինչեւ շէնքին կարգ մը սենեակները: Երաժշտութիւնը ամբողջ շէնքը գրաւած էր, երբեմն արդար ընդվզում մը պատճառելով ոմանց բնակիչներու: Բայց ի՞նչ էր պատճառը այս բոլորին: Բացատրութիւնը պարզ էր. պատասխանելով «Ուսանողական խորհուրդ»ին առաջարկին, տան երաժիշտները, նախկին բնակիչներ, կամ պարզ բարեկամներ, մէկ մարդու նման զինուորագրուած էին կազմակերպելու համար «բացառիկ» համերգ մը: Այսպէսով Փարիզի Ուսանողական միջազգային ոստանի հայ ուսանողները կ'ուզէին իրենց մասնակցութիւնը բերած ըլլալ Հայաստանի տարեան:

Շուտով Ուսանողական Ոստանին չորս ծագերը պիտի երեւնային Մարտիրոս Սարեանի կտաւներէն մէկուն խորքին վրայ «Concert de la Maison d'Arménie» մեծատառ արձանագրութիւնը կրող գունագեղ որմազդեր: Նոյն մեծադիր յայտարարութիւնը օրերով զարդարեց Հայ Տան մուտքը, համերգին հրաւիրելու համար Ուսանողական ոստան մտնող իւրաքանչիւր այցելու, մայր դրան տալով տօնական զուարթ տեսք մը:

Այդքան կորովով եւ խանդով պատրաստուած համերգը տեղի ունեցաւ նախատեսուած օրը՝ Մայիս 8ին, երեկոյեան ժամը 19ին, Ուսանողական ոստանի Salon Honnorat շքեղ հանդիսասրահը: Հոս, հաւաքուած հարիւր յիսուն հոգինոց լսարանը երկու ժամ շարունակ, մերթ ամփոփուած, մերթ ոգեւորուած, ունկնդրեց եօթը երաժիշտներու կողմէ խնամքով պատրաստուած յայտագիրը: Ներկաներուն մէջ կը գտնուէին Նորվեկիոյ, Փորթուկալի, Պրազիլի, Անտրէ Օնօրա եւ Վիքթոր Լիոն տուներու տնօրէնները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Թերզեան (Համահայկական Հիմնադրամ), Տէր եւ Տիկին Հիւկ Քիւթիպեան (Մարի Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու միութիւն), տոքթ. Տընիզ Փոլէն (Հայ Ուսանողներու Տան տնօրէն _ ժողովի անդամ), Հայ Տան բազմաթիւ բարեկամներ, Ոստանի բնակիչ ուսանողներ եւ այլ հիւրեր:

Երեկոյթին բացումը կատարեց Հայ Տան Ուսանողական խորհուրդի փոխ ատենապետ տոքթ. Մանուէլ Աղապարեան: Ան բարի գալուստ մաղթեց բոլոր ներկաներուն եւ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց «Փարիզի ուսանողական միջազգային ոստան»ին պատասխանատուներուն որոնց շնորհիւ Հայաստանի տարուան առթիւ կազմակերպուած այս բացառիկ համերգը տեղի կ'ունենար այս շքեղ սրահին մէջ: Հուսկ Մ. Աղազարեան բեմ կը հրաւիրէր տան տնօրէնը (իր ազնիւ վերաբերմունքին եւ ուշադրութեան համար կ'ուզենք յատկապէս յիշատակել տիկին Սէսիլ Ռաս էլ Ճեպէլին): Սահակ Սուքիասեան նախ ներկաներուն կը յայտնէր թէ Ոստանի ընդհանուր պատուիրակ՝ Տիկին Սիլվիան Թարսօ Ժիլբի այլ պարտականութիւններով զբաղած ըլլալով չէր կրցած համերգին ներկայ գտնուիլ, սակայն նախօրօք իր ամբողջ զօրակցութիւնը յայտնած էր: Իր խօսքը աւարտելով, ան շնորհակալութիւնը կը յայտնէր երաժիշտներուն իրենց մասնակցութեան համար եւ բոլոր ներկաներուն ժամադրութիւն կու տար 2008ին միասնաբար տօնելու «Հայ Ուսանողական Տան» հիմնադրութեան 80ամեակը:

Համերգին առաջին բաժինը ամբողջութեամբ նուիրուած էր հայկական երաժշտութեան: Ան բացուեցաւ Համիկ Ալեքսանդրեանի (Նոր Զուղայեցի) երգած «Հաւուն հաւուն» երգով որուն կը յաջորդէր Մկրտիչ Մկրտիչեան «Սայլն այն իջանէր» տաղով (Այս երկու երգերը կը պարտինք սբ. Գր. Նարեկացիին): Ներկաները մեծ հաճոյքով շարունակեցին լսել այս երկու արուեստագէտները որոնք տաղանդով եւ յուզիչ շեշտաւորումներով մեկնաբանեցին այս անգամ Սայաթ Նովայի, Կոմիտասի, Խաչատրեանի եւ Բաբաջանեանի գործերը. սակայն պէտք է ըսել որ անոնք արտակարգ խանդավառութեամբ մը ծափահարեցին ծագումով Կուսաւլուփեցի երիտասարդ երգիչ Իվոն Պոնիֆասը որ առանց որեւէ շեշտի մեկնաբանեց Սայաթ Նովայի «Ես քու ղիմէթ»ը, «Երազ» ժողովրդային երգը կամ Կոմիտաս վարդապետի «Հայաստան»ը: Մկրտիչ Մկըրտիչեան եւ Իվոն Պոնիֆաս ընկերակցութեամբ Համիկ Ալեքսանդրեանի (դաշնակ) փայլուն ճեւով փակեցին այս առաջին մասը «Գինու երգ»ով: Երկրորդ բաժինը նոյնքան հարուստ եւ իր բովանդակութեամբ ինքնատիպ եղաւ. Աննա Դաւթեան (դաշնակ) եւ Վարդան Մարգարեան (թաւջութակ) լսարանին հրամցուցին Ֆորէի եւ Ալ. Ցարութիւնեանի գործերէն «Էլէժի»ն, «Թրիսթէս»ը եւ «Էքսփրոնթ»ը: Պարիթոն Մկըրտիչ Մկրտիչեան երկու առաջին երաժիշտներուն միանալով՝ Պրամսէն, Մասնէէն, Սպանդիարեանէն և Պօրոտինէն իրարու շղթայուած քանի մը հատուածներով պսակեց համերգը երկար ծափեր քաղելով: Երրեակը բեմ հրաւիրուեցաւ «պիս»ի մը համար: Յայտագիրը իր աւարտին հասած էր սակայն դեռ հաճելի անակնկալ մը կը սպասէր ունկնդիրներուն. Փարիզ գտնուող անուանի դաշնակահարուհի Սվետլանա Նաւասարդեան յանկարծ բեմ կը հրաւիրուէր եւ իրօք բացառիկ եռանդով եւ ճարտարութեամբ կը մեկնաբանէր Ա. Խաչատրեանի Գայեանէ պալէէն «Ուզուն տարա» եւ «Սուրերու պար» հատուածները: Ամբողջ սրահը յոտնկայս, անվերջանալի ծափերով եւ բացագանչութիւններով կ'ողջունէր արուեստագիտուհին որ ընդառաջելով լսարանին փափաքին համերգը պիտի փակէր Կլիւքի «Մեղեդի»ով:

Օրուան հանդիսութիւնները վերջ կը գտնէին ընդունելութիւնով մը որուն կը մասնակցէին երաժիշտները եւ գրեթէ բոլոր ներկաները:

Կէս գիշերին, Ոստանին պարտէզները կտրելով ուսանողները խումբով «Հայ տուն» կը վերադառնային ապագային նման ձեռնարկներ կրկնելու հեռանկարներով եւ խոստումներով: Եթէ իրենց նպատակներէն մէկն էր ապացուցել որ իրենց «ծերունազարդ» հաստատութիւնը իր վերջին խօսքը չէ ըսած, հարկ է ընդունիլ որ իրենց նպատակին հասած են: Անոնք անգամ մը եւս ապացուցեցին որ «Մարի Նուպար» հիմնարկութիւնը, հաւատարիմ իր կոչումին, իրենց համար ոչ միայն կեցութեան վայր մըն է այլեւ հոգեւոր եւ մշակութային օճախ մը որ իր իւրայատուկ տեղն ու նշանակութիւնը ունի Փարիզի՝ «Լոյսերու քաղաք»ի հայկական գաղութին եւ Միջազգային ուսանողական ոստանին մէջ: Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան այս ձեռնարկին յաջողութեան, շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր հանդիսատեսներուն իրենց զօրակցութեան համար:

ԿՈՐԻՒՆ

ՎԱՀԱԳՆ ՏԱՏՐԵԱՆ ԵՒ ԹԱՆԷՐ ԱՔՋԱՄ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԻՐԱՒԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Այս միութեան տարեկան հաւաքոյթը եւ առընթեր իրաւաբանական գիտաժողովը այս տարի տեղի ունեցաւ Սանթա Մոնիքայի (Գալիֆորնիա) մէջ: Բազմաթիւ հայ փաստաբաններու եւ իրաւաբաններու կողքին ներկայ էին նաեւ իրրեւ մասնակից, ունկնդիր եւ կամ պատուոյ հիւր, նահանգային ինչպէս եւ դաշնակցային Վերաքննիչ ատեանի ամերիկացի բարձրաստիճան դատաւորներ. ասոնց կարգին էին Հարլընտ Պրաուն, Լարրի Ֆիշէր, Լէրի Պուրնս, Գարլոս Մօրէնս, Մարվին Պաքսթէր եւ հայազգի՝ Տիգրան Թավրիզեան: Գիտաժողովին մասնակցող իրաւագիտութեան մասնագէտ փրոֆէսէօրներէն էին՝ Տէյվիտ Գոհլէր եւ Լաուրրի Լէվընսոն. ներկայ էր նաեւ Գալիֆորնիոյ նահանգին նախկին Գլխաւոր դատախազ՝ Ռոպըրթ Փիլիպոսեան եւ հանրածանօթ քրէական պաշտպան փաստաբան Մարք Կիրակոս որ գիտաժողովին մասնակցեցաւ յատուկ զեկոյցով մը:

Իրաւագիտական զեկոյցներու երեք ստորաբաժանումներէն մէկուն նիստին կը նախագահէր նոյնպէս հայազգի դատաւոր Ժագլին Զուլճեան: Համագումարին վերջին բաժինը յատկացուած էր զուտ հայկական թեմաներու որոնց համար յատուկ կարգադրութեամբ հրաւիրուած էին փրոֆէսէօրներ Տատրեան եւ Աքչամ, որ ներկայիս Ամերիկայի Մինէսօթա նահանգային համալսարանին մէջ կը պաշտօնավարէ իրրեւ աւագ գիտական պրպտող: Իր զեկոյցը յատկացուած էր «Հրանդ Տինքի սպանութեան քաղաքական խորապատկերը» նիւթին եւ կը հիմնաւորուէր այն հանգամանքով, որ Հրանդ եւ Թանէր շատ մօտիկ եւ սրտակից բարեկամներ էին: Աքչամին յաջորդեց Տատրեան, որուն զեկոյցին նիւթն էր «Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ միջազգային քրէական օրէնսդրութեան հարցերը»: Սրահը լեցնող փաստաբանները եւ իրաւաբանները լարուած ուշադրութեամբ հետեւելէ յետոյ այս դասախօսութեան, իրենց գնահատանքը արտայայտեցին յոտընկայս ծափահարելով հայ մասնագէտը:

Համագումարը իր աւարտին հասաւ հանդիսաւոր հացկերոյթով մը որուն մասնակցեցաւ նաեւ Լոս Անճելէսի քաղաքապետը: Այս առիթով խօսք առին շարք մը դատաւորներ եւ փաստաբաններ: Հանդիսութիւնը իր լրումին հասաւ յատուկ արարողութեամբ մը որուն ընթացքին Տատրեան եւ Աքչամ իրաւագէտներու եւ փաստաբաններու այս միութեան կողմէ պարգեւատրուեցան եւ առաջին անգամ ըլլալով - ձեռակերտ, մանրակերտ եւ թէ գեղակերտ զանգակատունով մը, որ կը խորհրդանշէ Ամերիկեան ազատագրական պայքարը: Պատուանդանին վրայ ոսկեզօծ տառերով արձանագրուած է «Հրանդ Տինք ազատութեան մրցանակ» ձօնը:

Իրաւագէտներու եւ փաստաբաններու այս միութիւնը ներկայիս տպագրութեան յանձնած է փրոֆ. Տատրեանի Հայկական ցեղասպանութեան վերաբերեալ փաստագրական նոր մէկ ուսումնասիրութիւնը: Թրքական խարեպատիր ուրացումները ոչ միայն հերքող, այլ եւ բոլորովին ջրող այս հակիրճ եւ ամփոփ ուսումնասիրութիւնը քանի մը ամիս առաջ յղուած էր Զուիցերիոյ՝ Լօզանի շրջանի քրէական դատարանին ուր կը դատուէր Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան նախագահ Տօղու Փէրինչէք՝ ամբարտաւան կերպով եւ կրկնակիօրէն Հայկական ցեղասպանութիւնը ուրացած ըլլալուն համար:

Տատրեանի այս իրաւական փաստարկումները յանձնուեցան դատաւոր Փիէռ-Հանրի Ուինցափի որ կարճ դատաստանէ մը յետոյ Փէրինչէքը յանցապարտ հռչակեց:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

Մայիս 22ին վաճառքի կը դրուին երկու դրոշմաթուղթեր, նուիրուած՝ Հայաստանի տարուան: Մէկուն նիւթը ֆրանսական է, միւսինը՝ հայկական: Առաջինը 0,85 Եւրոյի արժէքով է, երկրորդը՝ 0,54:

«Ֆրանս-Արմէնի» եզրանիշով դրոշմաթուղթին որպէս բնորդ առնուած է «Հրեշտակին ժպիտը», կամ «Ռէնսի ժպիտը» կոչուած եկեղեցական քանդակը որ կը գտնուի նոյն քաղաքին Աստուածամօր տաճարին վրայ ու գոթական արուեստի ԺԳ. դարու ամէնէն գեղեցիկ գլուխ-գործոցներէն մէկը կը նկատուի:

«Արմէնի _ Ֆրանս» եզրանիշով միւսին վրայ զետեղուած է հայկական մանրանկարի ԺԵ. դարու տեսարան մը որ Յիսուսի ծնունդը կը ներկայացնէ:

Յատուկ վաճառք կը կազմակերպուի նոյն օրը ժամը 9·30էն 18, Վալանսի Հայկական Ժառանգութեան կերոնին մէջ (14, Լուի-Կալէ փողոց) բացուելիք թղթատարական գրասենեակին մէջ, նաեւ հաւանօրէն Փարիզ, Ծովային ազգ. թանգարանին մէջ (Թրոքատէրօ), ժամը 9·30էն 18:

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet
au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 10h à 17h, jusqu'au 31 mai et de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

***

LA DEFENSE

ARMENIE, SPLENDEUR D'UN PAYS SECRET

L'EPAD présente l'exposition en plein air **Arménie, splendeur d'un pays secret** propose de faire connaître le patrimoine culturel exceptionnel d'un pays qui, redevenu une république indépendante depuis 1991, renoue activement avec sa vocation de toujours : être une terre d'échange entre Occident et Orient.

Wojtek BUSS, d'origine polonaise, est photographe de voyage. Sa rencontre avec l'Arménie remonte à l'adolescence. Ce premier grand voyage décidera de sa vocation photographique. Depuis, Wojtek BUSS a silloné l'Arménie du nord au sud, au cours d'une dizaine d'années de reportages: art sacré, patrimoine et vie quotidienne. Il a parcouru 15.000 km et réalisé 12.000 clichés se passionnant inlassablement pour ce pays.

Une sélection de 36 de ses photographies est présentée sur le Parvis dans un format à l'échelle de la Défense : 4 mètres sur 3.

Arménie, splendeur d'un pays secret est réalisée en partenariat avec l'association **Arménie mon amie,** le Conseil Général des Hauts de Seine et CBS OUTDOOR.

Etablissement Public pour l'Aménagement de la région de La Défense
Tour Opus 12 (La Défense 9)
77 esplanade du Général de Gaulle
92914 Paris La Défense Cedex / France

***

VALENCE

centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

ԻՍԻԻ ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրհան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20·30ին:

Պարուսոյց՝
ՏԻԿԻՆ ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
եւ Պարոն ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Երեկոյթին կը մասնակցի ջութակահար
Պարոն ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ
Գլամարի «Ժան-Արփ»
Մշակութային սրահին մէջ
22 ավընիւ Փօլ-Վայան Գութիւրիէ
92140 Գլամար

Տոմսերու համար դիմել՝
06·11·45·70·88 / 06·84·64·89·22
06·60·37·12·65 / 06·61·45·74·65

Թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան — Ֆաքս՝ 01·46·44·24·24:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Սոնա Ակոնայեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.— ՕրՕր. Թագուհի եւ Շուշան Մուսայեան 100 Եւրո, Տիկին Մոնիք Պաճաքսըզեան 20, Տէր եւ Տիկին Հաքիմեան 50, Տիկին Ռոզ Պասմաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Վարդանեան 100, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան 30, Տիկին Շաքէ Մուսայեան 30, Տիկին Սոնա Աքաշեան 50:

□

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora
Samedi 2 juin de 9h30 à 18h
Espace Mode — Musée de la Mode
Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —
Info et réservation : **06 16 46 52 52**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Նզատութիւն»
ԳՐԱԿԱՆ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի Մայիս 24, ժամը 20·30ին

ՄԻԶՆԱԴԱՐԵԱՆ ՏԱՂԵՐ
կը մեկնաբանէ՝
Հ. ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

***

Երկու խօսք Մատենադարանի գիտական աշխատակից՝
ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

***

Միջնադարեան բանաստեղծութիւններու ընթերցումներ, կատարողութեամբ՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի
եւ
ԿԱՐԼԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի

Մուտքը ազատ է

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Dans le cadre d'«Arménie mon amie», Année de l'Arménie en France
Grand concert à Alfortville

NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN

de **Garbis APRIKIAN**
Oratorio pour soli, chœurs et orchestre dirigé par l'**auteur**
avec
l'Orchestre National d'Ile-de-France
et les Chœurs :
Sipan-Komitas
Elisabeth Brasseur
et ceux des enfants
de l'Ecole Arménienne Tebrotzassère
le **Jeudi 24 mai** à 20 heures 30
Pôle Culturel — Parvis des Arts
Salle de Spectacle
(à l'angle des rues Bourdarias et J. Franceschi)
organisé par la Ville d'Alfortville
en partenariat
avec
la Maison de la Culture Arménienne
Renseignements et réservations :
01 58 73 29 18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
Թ Ա Լ Ի Ն - ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպկան» սրահը:
Կանխաւ ապահովել տեղերը:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SEJOURS D'ETE 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.
SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

(Շար. Ա. էջէն)

Արարողութիւնը շատ շքեղ ընոյթ ունեցած է: Պուտին շատ աշխատած էր այս համաձայնութեան համար: Արտասահմանի ռուս Եկեղեցին հիմնուած է 1920ական թուականներուն, խոյս տալով համայնավար հալածանքներէն:

ԹՈՒՐՔԻԱ ա՛չ ըսած է Միջերկրականեան Միութեան, որու մասին խօսեցաւ Ն. Սարքոզի: Այս մասին արտայայտուած է Ա. Կիւլ, չեշտելով թէ Եւրոպական Միութիւն եւ Միջերկրականեան Միութիւն երկու տարբեր բաներ են եւ Թուրքիա բանակցութիւններ կը տանի առաջինին հետ: Կիւլի համար, Սարքոզիի տեսակէտն է Եւրոպայի անդամակցութեան փոխարէն միւթարական կարգադրութիւն մը, որպէսզի Անդարա Միջերկրականեան Միութեան անդամակցի:

ՓՕԼ ՎՈԼՖՈՎԻՑ, Համաշխարհային Դրամատան տնօրէնը ստիպուեցաւ համակերպիլ իր հրաժարականին եւ յայտնեց որ կը հրաժարի Յունիս 30ին, համաձայնութեան գալէ ետք հաստատութեան հիմնարկներուն հետ: Վարչական մարմնի անդամները ընդունած են իր բացատրութիւնները, ըստ որոնց այն նպաստաւոր դիրքը որ շնորհած է իր բարեկամուհիին, եղած է «բարոյագիտութեամբ եւ անմեղութեամբ»:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ երեսփոխանական ընտրութիւններուն մասնակցութիւնը Մայիս 17-ին, հազիւ 35,5% եղած է, ինչ որ ցոյց կու տայ որ ժողովուրդը որեւէ հաւատք չունի որ բան մը կը փոխուի: Արդիւնքները ծանօթ չէին Մայիս 18ին:

ՊՈՒՊԱ, 10 ամսու նորածին մը, որ Իլինուա (ԱՄՆ) կ'ապրի, զէնք կրելու արտօնութիւն ստացած է, ինչ որ հօրը կողմէ նուէր մըն է: Շիքակօ Սըն Թայմզ, որ լուրը կու տայ, կը ճշդէ որ նահանգը որոշ տարիք մը չէ ճշդած այդ արտօնութեան համար: Արտօնութիւնը հինգ տոլար արժած է:

ARMENIE

- Vols Directs
- Séjours à la Carte
- Circuits accompagnés
- Extensionau Karabagh

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES

11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60
Fax : 01 42 61 94 53	Fax : 04 78 60 92 26	Fax : 04 95 09 30 61
armenie@saberatours.fr	sevan@selectour.com	marseille@wasteels.fr

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 22
MARDI
22 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրանցա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·710 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·710

ՆՈՑԵԱՆ ՏԱՊԱՆ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՑ

Բնապահութեան միջազգային «Կրինփիս» կազմակերպութիւնը Պոլսոյ մէջ կազմակերպած մամուլի ասուլիսին յայտնած է թէ Արարատի 2500 մեթը բարձրութեան վրայ ձեռնարկուած է 10×4 մեթր չափերով Նոյնանի տապանի մը շինութեան։ Ատոր նպատակն է երկրագունտին ջերմացումին ու կլիմայական փոփոխութիւններուն ուշադրութիւն հրաւիրել, որպէսզի կառավարութիւնները անյապաղ հարկաւոր միջոցներուն դիմեն։ Այդ ընթացքին կազմակերպութեան ներկայացուցիչները հրաւիրած են Թուրքիան որ ստորագրէ Քիոթոյի համաձայնագիրը և աւելի ազդեցիկ ուժանիւթի քաղաքականութիւն մը մշակէ։ Անոնք չեշտած են թէ ջերմացումի սպառնալիքը աղէտ մըն է զոր կը համեմատեն ջրհեղեղին հետ։

Տապանին կառուցումը կը կատարուի դերմանացի, Թուրք, աւստրիացի շինարարներէ բաղկացած խումբի մը կողմէ։ Մրագրուած է Մայիսի վերջ աւարտել տապանը ու բացումը կատարել Մայիս 31ին։

ՊՈԼԻՍ

Ռ. ՏԻՆՔԻ ՆԱՄԱԿԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՏՈՂԱՆԻՆ

Հրանդ Տինքի կինը Ռաքէլ Տինք Ապրիլ 18 թուակիր նամակով մը դիմած է վարչապետ Թ. Էրտողանի, իր վրդովումը յայտնելու համար ոճիրին հետաքննութեան շատ դանդաղ ու կաղնիկաղ ընթացքէն։ Ան չորս կէտի մէջ ամփոփածէ թերի նկատած պարագաները պահանջելով որ անոնք անյապաղ ամբողջացուին։

Առաջին կէտը Հ. Տինքի վերջին երկու գրութիւններուն մէջ նիւթ եղած աղաղարութիւնն է կուսակալի օգնականին մօտ, ՄԻԹ-ի եւ ապահովութեան պատասխանող երկու անձի կողմէ։ «Աղդարութիւն»ը իրականութիւն դարձած ըլլալով հանդերձ, այդ անձերը չեն ընդդիմացուած հարցաքննութեան մէջ։ Ռ. Տինք ըսած է. «Բողոքարկու եմ այդ երկու հոգիին ու կուսակալին օգնականին հանդէպ»։

Պահանջած է որ քննութեան նիւթ ըլլայ ոճիրին պատուիրատու է. Թունճէլի ոստիկանութեան, Ժանտարմի եւ ՄԻԹ-ի հետ կապերը որոնց մասին տեղեկութիւններ հրապարակուեցան։ Նոյնն է պարագան Մեծ միութեան կուսակցութեան եւ «Ալփէրէն» կեդրոններուն (աղդայնամոլ) որոնք ոճիրին առընչուած դրեթէ բոլոր անձերուն հետ կապ ունեցած են։ Ռ. Տինք պահանջած է որ այդ կապերը լուսաբանուին եւ յանցաւորները պատժուին։

Վերջին կէտը կը վերաբերի Անգարայի, Տրապիզոնի եւ Պոլսոյ ապահովութեան մարմիններուն որոնք լաւատեղեակ ըլլալով հանդերձ ոճիրին ծրագրումին, ենթական պահպանութեան տակ առնելու համար ոչ մէկ բանի ձեռնարկած են։ Ուստի պահանջած է որ Անգարայի մէջ ալ հետաքննութիւն բացուի եւ հոն գտնուող պատասխանատուները բացայայտուին։

Հայ համայնքին դէմ նորանոր սպառնալիքներու ներկայիս մէջ անպայման մեծ կարեւորութեամբ նկատի կ'առնուին Ռ. Տինքի պահանջները...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՔՈԶԻԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

16 ՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒ 4 ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ

Ինչպէս գրած էինք Ուրբաթ, Մայիս 18ին, Էլիզէի ընդհանուր քարտուղարը՝ Գլօտ Կէան հաղորդեց նոր կառավարութեան կազմը։

ՖՐ. ՖԻՅՈՆ՝ նախարարապետ,

ԱԼԷՆ ԺԻՒՓԷ, պետական նախարար, Շրջապատի, Զարգացման եւ Մնայուն Կարգաւորման,

Ժ.-Լ. ՊՈՐԼՕ՝ տնտեսութիւն, ֆինանս եւ աշխատանք,

Մ. ԱԼԻՕ-ՄԱՐԻ՝ ներքին, անդրծովեան, եւ տեղական հաւաքականութիւններ,

Պ. ՔՈՒՇՆԷՐ՝ արտաքին եւ եւրոպական հարցեր,

Պ. ՀՈՐԹԸՖԷՕ՝ դաղթ, համարկում, ազգային ինքնութիւն,

ՌԱՇԻՏԱ ՏԱԹԻ՝ արդարութիւն,

ԿԶԱՒԻԷ ՊԵՐԹՐԱՆ՝ աշխատանք, ընկերային յարաբերութիւններ, զօրակցութիւն,

ԿԶԱՒԻԷ ՏԱՐԴՈՍ՝ կրթութիւն,

ՎԱԼԵՐԻ ՓԵՔՐԷՍ՝ բարձրագոյն ուսում եւ հետազօտութիւն,

ՀԵՐՎԷ ՄՕՐԷՆ՝ պաշտպանութիւն,

ՌՈԶԸԼԻՆ ՊԱՇԸԼՕ՝ առողջութիւն, երիտասարդութիւն, մարմնամարզ,

ԿՐԻՍԹԻՆ ՊՈՒԹԷՆ՝ բնակութիւն եւ քաղաք,

ԿՐԻՍԹԻՆ ԼԱԿԱՐՏ՝ դիւղատնտեսութիւն եւ ձկնորսութիւն,

ԿՐԻՍԹԻՆ ԱԼՊԱՆԷԼ՝ մշակոյթ, հաղորդակցութիւն, կառավարութեան բանբեր,

ԷՐԻՔ ՎԷՕՐԹ՝ պիւտճէ, հանրային հաշուետուութիւն, հանրային պաշտօնատարութիւն,

ՌՈԺԷ ՔԱՐՈՒԶԻ (ենթանախարար)՝ Խորհրդարանի հետ յարաբերութիւն,

ԷՐԻՔ ՊԷՍՈՆ (ենթանախարար) ՝հանրային քաղաքականութիւններու գնահատում,

ՏՈՄԻՆԻՔ ՊԻԻՍԸՐՕ (ենթանախարար)՝ փոխադրութիւն, բնապահութիւն, զարգացում,

ԺԱՆ-ՓԻԷՐ ԺՈՒՅԷ (ենթանախարար)՝ եւրոպական հարցեր,

ՄԱՐԹԷՆ ՀԻՐԾ՝ բարձր պաշտօնատար աղքատութեան դէմ։

***

Այս կառավարութիւնը, որ կրնայ առժամեայ բնոյթ ունենալ, երբ նկատի առնուի մերձաւոր երեսփոխանական ընտրութիւնները, կը միտի «բացուելու» քաղաքականութեան պատկերը տալ եւ այդ ուղղութեամբ գլխաւոր նորութիւնը կը վերաբերի Պերնար Քուշնէրի ներկայութեան Արտաքին նախարարութեան գլուխը։ Նոյն օրը, Քուշնէր արտաքուեցաւ Ընկերվարական կուսակցութենէն, հակառակ իր տուած բացատրութիւններուն եւ արդարացումներուն Մոնտի մէջ։ Իրեն համար արտաքին քաղաքականութիւնը ոչ աջ է, ոչ ձախ է եւ ինք հաւատարիմ կը մնայ իր համոզումներուն։

Ինչ որ որ պարզ է, այն է որ այս կառավարութեան առաջնահերթ գործը պիտի ըլլայ պատրաստել երեսփոխանական ընտրութիւնները եւ անոնց գլխաւոր նախաձեռնողն է Ֆր. Ֆիյոն, որ կը ներկայանայ Սարթի իր նահանգին մէջ։ Սարքոզիի համար կարեւոր է որ ձեռք ձգէ լայն մեծամասնութիւն մը, կարենալ գործադրելու համար իր ծրագրած քաղաքականութիւնը։ ԻԻ.ԷՄ.Փէ.ի ծոցն ալ ոմանք ձեռնարկած են նոր կուսակցութեան մը կազմութեան որ կեդրոնի բնոյթ պիտի ունենայ։ 577 աթոռի համար 6550 թեկնածու կայ եւ ընտրապայքարը սկսաւ Մայիս 21ին իսկ։ Միւս կողմէ, Ֆր. Հոլանտ կոչ կ'ընէ որ ընկերվարականները գործի լծուին, համախումբ աշխատին, որպէսզի Սարքոզիի ամբողջ ուժերը չ'ապրեցնեն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՅՈՅՑԸ

Մայիս 18, Ուրբաթ, ընդդիմադիր հինգ կուսակցութիւն –Իմփիչմընթ դաշինք, Նոր Ժամանակներ, Հանրապետութիւն, Օրինաց Երկիր, Հայաստանի Ժողովրդական կուսակցութիւն– Ազատութեան հրապարակին վրայ հանրահաւաք մը կատարած են, շեշտելու համար ընտրութեան կատարուած մեծածաւալ խարդախութիւնները։ Ընտրութենէն ի վեր երկրորդ այս հանրահաւաքը խմբած է աւելի քան երեք հազար հոգի։

Իմփիչմընթ դաշինքի ներկայացուցիչ եւ «Հայկական ժամանակ» թերթի գլխաւոր խմբագիր Նիկոլ Փաշինեան որ նախորդող երկու օրերուն նոյն հրապարակին վրայ նստացոյցի դիմած էր որպէս բողոքի արտայայտութիւն, Գոհար Գասպարեանի յիշատակին վայրկեանի մը լռութեամբ յարգանքի մատուցումէն ետք յայտարարած է թէ ընտրութեան արդիւնքները պէտք է անվաւեր հռչակուին։ Ան իր ելոյթին մէջ ըսած է թէ ըստ ոստիկանութեան աղբիւրներու, 2006 Մայիսէն ի վեր 194·623 անձնագիր տրպագրուած է որոնց 113·111ը տրուած է քուէի տարիք ունեցող անձերու։ Այդ երեւոյթը Ն. Փաշինեան կարեւոր ազդակ նկատած է ընտրական խարդախութիւններու, ըսելով որ կարեւոր թիւ մը յանձնուած է զեղծարարներու որոնց շնորհիւ Ս. Սարգսեանի «ձայն չունեցող կուսակցութեան» 400 հազար քուէ ապահոված են։

Ելոյթ ունեցած են նաեւ «Օրինաց Երկիր»ի փոխ նախագահ Հեղինէ Բիշարեան, «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան նախագահ Արամ Սարգսեան, «Նոր Ժամանակներ»ու նախագահ Արամ Կարապետեան։

Բաֆֆի Յովհաննէսեանի «Ժառանգութիւն»ը եւս ներկայացուցիչ ղրկած է ցոյցին, որպէս ընդդիմութեան զօրակցութիւն։

***

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ՞

Հունգարիոյ արտաքին գործերու նախարարը Բաքու այցին հանդիպում ունեցած է իր պաշտօնակիցին՝ Է. Մամէդեարովի հետ։ Ըստ աղբիւրներու այդ հանդիպումին նիւթ եղած է հայ սպային ոճրագործ Ադրբեջանցիին իր երկրին յանձնումի խնդիրը։ Հունգարացի նախարարը, ըստ նոյն աղբիւրներուն, ըսած է թէ յանձնումը կրնայ կարելի ըլլալ, դատական հոլովոյթին աւարտէն ետք։ Ան տեղեկացուցած է նաեւ թէ յառաջիկայի Ադրբեջանի արդարութեան նախարարը ոճրագործ ադրբեջանցի սպային հարցին առընչութեամբ Պուտափէշթ կը մեկնի։ Է. Մամէդեարով լրագրողներուն ըսած է թէ ոճրագործին վերաբերեալ Ադրբեջանի պաշտօնական կեցուածքը տեղեկացուցած է Հունգարիոյ պատկան իշխանութիւններուն եւ թէ «Բաքու արդար վճիռ կ'ակնկալէ Պուտափէշթէն»։

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի «Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ» ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ

Մայիս 17–19, Համբարձման շաբաթավերջին Փարիզեան շրջանի Իսի-լէ-Մուլինօ արուարձանի «Ա. Միմուն» մարզադաշտը տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի այլեւս աւանդական դարձած «Սուրէն Մուրատեան» մրցաշարքը որ կը համախմբէ աշխարհի հայաշատ անկիւններէն եկած ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի հայկ. խումբեր, երեք օրերու երկայնքին ապրելու եւ ապրեցնելու համար եղբայրի պահեր, ուր մարզական ու հայկական ոգին կը միախառնուին։

Այս տարի ձեռնարկը յատուկ շեշտ մը կը ստանար իր 30ամեակի հանդամանքով։ Այս առթիւ Պուտափէշթի նորակազմ Հ.Մ.Ը.Մ.–ին մասնակցութիւնը մրցաշարքին հաճելի անակնկալ էր, փաստը բերելով այն տուեալին որ ձեռնարկը նաեւ կարեւոր լծակ է նոր կազմակերպուող գաղութներու մարզական կառոյցներու համարկումին տեսանկիւնէն։

Ֆութպոլի մրցաշարքին մասնակից խումբերն էին Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս (Փարիզ), Հ.Մ.Ը.Մ. Լոնտոն, ինչպէս ըսինք Պուտափէշտի երկամեայ Հ.Մ.Ը.Մ.–ի խումբը եւ նախկին ԻԻ.ԺԻ.Ա.–Արծիւը որ ներկայիս վերադառնալով Հ.Մ.Ը.Մ.–ական մեծ ընտանիքին վերակոչուեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Արծիւ։ Իսկ պասքէթպոլի մրցաշարքին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս (Փարիզ), Հ.Մ.Ը.Մ. Լոնտոն, Զուիցերիոյ Հայոց Մարզական Միութիւնը, Ֆրանքֆուրթի ԶԻՏ.Ա.ՏԻ.–ն եւ Հ.Մ.Ը.Մ. Թորոնթօն։ Ֆութպոլի մրցաշարքին յաղթականը եղաւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանս,, ապա յաջորդական տեղերը գրաւեցին Լոնտոն, Պուտափէշթ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.–Արծիւ։ Իսկ պասքէթի դասաւորումը տուաւ հետեւեալը.– Առաջին՝ դարձեալ Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս, Բ. դիրքը գրաւեց Հ.Մ.Ը.Մ. Թորոնթօ, ապա՝ Ֆրանքֆուրթ, Զուիցերիա, Լոնտոն։

Շաբաթ, Մայիս 19ի փակման արարողութեան ներկայ էին Իսիի քաղաքապետ Սանթինին, Առաջնորդական տեղապահ Գիւտ Արք. Նագդաշեան, Սուրէն Մուրատեանի որդին՝ Տոքթ. Տիգրան Մուրատեան, Հայաստանի դեսպանատան ներկայացուցիչներ, բարձրաստիճան այլ հիւրեր եւ հանդիսատեսներու մեծ բազմութիւն մը։ Խօսք առին քաղաքապետը, Գիւտ Արք., Հ.Մ.Ը.Մ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ Պ. Լեւոն Պաղտասարեան, Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի կողմէ Պ. Հրաչ Սիսեռեան։ Ապա կատարուեցաւ մրցանակներու եւ յուշանուէրներու յանձնումը. երեսնամեակի յախճապակիէ բաժակ մը նուիրուեցաւ Ա. Սանթինիի։ Հ.Մ.Ը.Մ.ական սկաւառներու տողանցքով եւ Ֆրանսայի ու Հայաստանի փաներգներով վերջ գտաւ այս տարուան հանդիպումը, յաջորդին համար ժամադրութեամբ։

Իրիկունն ալ Իսիի քաղաքապետարանի ՓԱՍԻ սրահին մէջ ի պատիւ մասնակից մարզիկներուն կազմակերպուած պարահանդէսով մը պաշտօնական վերջակէտը դրուեցաւ այս տարուան նախաձեռնութեան։

ՄԱՐԶԱՍԷՐ

(Շար.ը Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՍԵՆ ՄԱՅԻՍ 12-Ի ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Միայն դատելով նախագահ Ռ. Քոչարեանի նախօրեակի «մաղթանք»էն ու առաջին արդիւնքներու կէտ առ կէտ զայն իրականացնող բնոյթէն՝ Մայիս 12ի ընտրութիւնը կը յատկանշուի գլխաւորաբար Հայաստանի նախագահին յաղթանակով։ Այլ հարց է թէ այդ յաղթանակը գործակցութիւններու, համաձայնութիւններու ներքին ի՛նչ ծալքեր կը պարփակէ։ Ծալքեր որոնց բացակայութիւնը ապահովաբար ո՛չ «արդար ու ազատ» ընտրութեան մը արժեւորումը ընել տար միջազգային դէտերու, ոչ ալ այսքան խաղաղ պայմաններով անցք ապահովէր մէկ խորհրդարանէն միւսին։

Առաջին այս մատնանշումին կը յաջորդէ ընդդիմութեան կրաւորական, անզօր ներկայութիւնը երկրին մէջ որ չատ ու չատ բանէ առաջ այդ ճակատին հզօրութեան կարօտ է։ Իսկապէս, Հայաստանի անկախութեան տասնըհինգամեակին ամէնէն հանելուկային պարագաներէն է իշխանութիւններու դէմ այնքա՛ն դրժգոհութեամբ հանդերձ, ա յդ աստիճան ապիկար ընդդիմութեան մը երեւոյթը։ Մինչդեռ այդ դժգոհութիւնը ամէնէն պարարտ հողը պէտք է ըլլար հզօր ընդդիմութեան մը ներկայութեան։ Այդ ճակատին ցիր ու ցան պատկերը հաւանօրէն նախ կը բացատրուի անկախութեան առաջին տարիներու խանդավառութեան, բաւական ռոմանթիկ յոյսերու խորտակումով. կը յաջորդէ քաղաքական պատեհապաշտութիւնը վստահելի ազդակ համարող կարճատես, կամ կոյր արկածախնդիրներու բազմութիւնը որ փորձեց տեղ ունենալ քաղաքական ոլորտին մէջ։ Եթէ ՀՀՇ-ն «արդար» հատուցումը կը վճարէ լայն չափով անխուսափելի յուսախաբութեան մը հետ իր անկարողութիւններուն, մակերեսային մօտեցումներուն, չափազանցուած ինքնավստահութեան, որոշ մարզերու մէջ անտարբերութեան, օրինակ՝ Ժողովրդական կուսակցութիւնն ալ առաջին տասնեակին մէջ ծայրը-ծայրին տեղ գտնելու երեւոյթով կը քաւէ անցեալի մը անիրապաշտ կարօտը շահագործելուն մեղքը։ Կարէն Դեմիրճեանը սովետական օրերու ղեկավար էր ու յատկապէս իշխանութեան վերջին շրջանին բաւական քննադատութիւններու թիրախ։ Կը բաւէ՞ր քաղաքական յաւակնութեան տէր զաւակի մը այդ «դրամագլուխ»ը շահարկելու փորձը որ կազմուած կուսակցութիւնը յաջողէր քուէի վերածել կարօտները։ Կամ՝ միւսին, Արամ Սարգսեանի պարագային, կրնա՞ր Վազգէն Սարգսեանի մը վաստակը, ձեռքբերումը ինքնաբերաբար փոխանցուիլ եղբօր մը որ առաջինին յատկանիշերէն ոչ մէկուն տէր էր, ոչ իսկ քաղաքական ասպարէզի նկրտումին, իր մեծ եղբօր կենդանութեան օրով։ Այս դիտակէտէն, պէտք է խոստովանիլ որ Հայաստանի քուէարկողը քաղաքական որոշակի հասունութեան տիրացած է, ճիշդ հակազդեցութիւնը ունենալով ու իշխանութեան ճամբան փակելով այս կարգի ախորժակներու առջեւ։

Ատոր քով անհասկնալի է նոր իշխանութեան մասնակից դարձած «Բարգաւաճ Հայաստան»ի յաջողութիւնը։ Այդ կուսակցութիւնը որ գրեթէ միմիայն դրամական ազդակին հիմնուած էր ու շարք մը աւելի քան ընթացիկ հոգեշահ լոզունգներու, ի՞նչպէս նոյն իրապաշտութեան թիրախ չեղաւ։ Այդ կուսակցութիւնը Հայաստանի քաղաքական դաշտին ամէնէն նոր հունձքին մաս կը կազմէ։ Հիմնադիրն ու նախագահը նախկին մարզիկ մըն է, Գագիկ Ծառուկեան որ Հայաստանեան հրաշքով գործարար դասուն երեւելիներէն մէկը եղած է, տիրանալով ենթադրելի բոլոր յարակից լծակներուն։ «Բարգաւաճ Հայաստան»ը հազիւ տարուան մը կեանք ունի ու Հոկտեմբերին արդէն եռագոյն արձանագրութեամբ ցուցանակներով իր գրասենեակներով ուշադրութիւն կը գրաւէր նոյնիսկ հեռաւոր շրջաններու, մինչեւ իսկ գիւղերու մէջ։ Իսկ ժողովուրդին մէջ ամէնօրեայ խօսակցութեան նիւթ էին այդ կուսակցութեան բաշխած գետնախնձորը, այլ հացահատիկներու հունտերը, եւլն.։ Ու այդ խօսակցութիւններուն հիմնական տարրը կ՚ըլլար երգիծանքը, բոլորովին մէկդի ձգուած քաղաքական չեշտը որ արդէն գոյութիւն ալ չունէր։ Հանրապետականէն եռք, թէեւ անոր կէսէն վար տոկոսով մը բ. շարքի վրայ հասած է անոր յաջողութիւնը կը բացատրուի՞ նիւթական բարիքները վայելած զանգուածի մը երախտագիտութեամբ։ Ա՞յդ աստիճանի արհամարհուած է քաղաքական ոլորտը երկրին բազմութիւններուն կողմէ որ պարկ մը գետնախնձորը, կամ քանի մը հունտը կը ներկայանան այդ յատկանիշի ազդակ։ Բայց եթէ ատիկա ըլլար պարագան, Գ. Ծառուկեանի լուրջ մրցակից յայտնուած պիտի ըլլար Տիգրան Կարապետեան. ա՛ն ալ տնտեսականին հիմնուած ընտրարշաւ մը տարաւ, տաղանդաւոր պատանիներու հեռատեսիլի ծրագրերով, զբօսանքի միջոցներէ զուրկ տարեցներու համար կազմակերպուած պտոյտներով, եւ այլն։ Բայց իր նախագահած Ժողովրդական կուսակցութիւնը առաջին դասաւորումին 9րդ տեղը միայն կը գրաւէր։

Այս քանի մը նկատումները կը շեշտեն Քոչարեան - Սարգսեան ամուր ու գրեթէ ամենակարող դաշնակցութիւն մը որ յաջողեցաւ ապահովել նախօրեակի «մաղթանք»ին վաղորդայնի իրագործումը։ Այս փաստին առջեւ աւելորդ մանրամասնութիւն կը թուին մասնակցութեան 60%ի տոկոսը որ կարեւոր անտարբերութիւն կը մատնէ, ապա քաղաքական լուրջ, երկրին կացութենէն մեկնած արժեւորումին, ապագայ ծրագրի մը բացակայութիւնը։

Սակայն, քանի որ արեւմուտքէն գացած դէտերը դրական գնահատանք տուած են ընտրութեան «ազատ, արդար» դատուած ընթացքին, ընտրուողները գոհ են, ընդդիմութիւնը գրեթէ համակերպած, մեծ արդիւնք պիտի չտան հասկնալու յատկապէս արտաքին ջանքերը։

Երանի՜ թէ Ռ. Քոչարեանի այլ մաղթանքներն ալ, օրինակ՝ Ղարաբաղեան հարցին կարգաւորման վերաբերողը, իրականացումի նոյն ճակատագիրը ունենային...։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԷՍԻ ՄԷՋ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԲՌՆԻ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 22ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերու բռնի մահմետականացման հետեւանքները» նիւթին շուրջ։ Կազմակերպութեամբ «Արարատ» հիմնադրամին։ Բացումը կատարած եւ դասախօսը՝ Երեւանի համալսարանի Թրքագիտութեան ամպիոնի փոխտնօրէն Լուսինէ Սահակեանը ներկայացուցած է Լիլիթ Սահակեան։ Դասախօսը՝ որ հեղինակն է «Բարձր Հայքի Բարերդ, Ապեր, Դերջան գաւառների տեղանուններն ու ժողովրդագրութիւնը ԺԶ. դարի օսմանեան աշխարհագիր մատեաններում» աշխատութեան, ուսումնասիրելով վերջին տասնամեակներուն Թուրքիոյ մէջ հրատարակուած Օսմանեան կայսրութեան վերաբերող դիւանական նիւթերը եւ յատկապէս աշխարհագիր մատեանները, փաստօրէն Երեւան հանած է Օսմանեան կայսրութեան՝ քրիստոնեայ իր հպատակները բռնի մահմետականացնելու անմարդկային քաղաքականութիւնը եւ անոր հետեւանքները։ Դոկտ. Լուսինէ Սահակեան նշած է մահմետականացման քաղաքականութեան մէկ տեսակը՝ մանկաժողովը (տեվշիրմէ), ըսելով թէ 3-10 տարեկան գեղեցկատես քրիստոնեայ մանուկները կը հաւաքուէին, կը մահմետականացուէին եւ ռազմական կրթութիւն կը ստանային։ Ասոնցմէ կազմուած են ենիչերիներու զօրամասերը, որոնք յատուկ դաժանութեամբ կռուած են քրիստոնեայ հպատակներուն դէմ։ Խօսած է ֆուրուվաթի քաղաքականութեան մասին, նշելով որ յատուկ արհեստական միութիւններու մէջ միաւորուած են քրիստոնեայ արհեստաւորներ, որպէսզի կարենային գրաղիլ իրենց արհեստներով. ասոնք յետագային մահմետականացուած են։ Դասախօսը մանրամասնօրէն ներկայացուցած է Համշէնի տարածաշրջանը, անոր պատմականը, չեշտելով որ այդ շրջանը եւս ենթարկուած է մահմետականացման։ Դասախօսութեան ընթացքին հնչած են համշէնական երգեր, ցուցադրուած է համշէնցիներու կեանքը ներկայացնող ժապաւէն մը։

ՃԷՅՄՍ ԱԼՃԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Լոս Անճելէսի մէջ, Ապրիլ 12ին, իր մահկանացուն կնքած է ամերիկահայ ծանօթ գործարար Գըրգ Գիրգորեանի հաստատած «Լինսի» բարեսիրական միջազգային հիմնարկի նախագահ Ճէյմս Ալճեան։ Ողբացեալը ծնած էր 1932ին, Օգլէնտ, Գալիֆորնիա։ Պսակաւոր արուեստից վկայականը ստացած է Պէրքլի համալսարանէն, իսկ գործարար վարչագիտութեան մագիստրոսի վկայականը Սան Ֆրանսիսքոյի Կոլտըն Կէյթ համալսարանէն։ Ան անդամ էր Թրասինտա ընկերութեան տնօրէններու խորհուրդին. եղած է գործադիր տնօրէնը ԷՄ.ՃԻ.ԷՄ. Միրաժ ընկերութեան։ Խօսելով 46 տարիներու իր բարեկամ Ճիմ Ալճեանի մասին, Գըրգ Գիրգորեան ըսած է. «Ես առաջին անգամ Ճիմին հանդիպեցայ 1961ին, երբ ան հաշուեքննիչ էր Ըրնսթ եւ Ըրնսթ հիմնարկին։ Ան տոկուն մարդ էր եւ ես անմիջապէս գիտցայ որ իրեն պէտք ունիմ իմ խումբիս մէջ։ Անոր օրինապահ եւ վստահելի ըլլալը ինծի համար փաստեցին որ թանկագին էր ինծի՝ տարիներու ընթացքին»։ «Լինսի» բարեսիրական միջազգային հիմնարկի երբեւ նախագահ Ճէյմս Ալճեան, տարիներու ընթացքին, միլիոնաւոր տոլարներ յատկացուցած է ամերիկահայ վարժարաններուն, առաջնորդարաններուն, հայերէն դասագիրքերու պատրաստութեան։ Վերջին պատկառելի՝ չորսուկէս միլիոն տոլարը, հիմնարկութիւնը յատկացուցած էր Լիբանանի հայկական բոլոր դպրոցներուն։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ «ՍՐՏԻ ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ» ՀԱՏՈՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Ապրիլ 20ին, տեղի ունեցած է Յովհաննէս Մանուկեանի «Սրտի պատառիկներ» հատորին ներկայացումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի։ Յայտագիրը վարած է Մարալ Վարժապետեան։ Մարալ Դարբինեան տուած է հեղինակին կենսագրականը։ Հատորը ներկայացուցած է Գէորգ Պետիկեան, դիտել տալով որ Յովհաննէս Մանուկեանի (Ալաքեազ) խօսքը, բանաստեղծութիւնը «միայն նրբակերտ բառերու հիւսք մը չէ, ոչ ալ գեղեցիկ պատկերներու ցուցահանդէս մը, այլ այս բոլորին ամբողջութիւնը, ուր խառնուած է նաեւ բանաստեղծին չունչն ու ոգին»։ Հատորը 2003ին տպուած է Երեւան եւ կազմուած է 480 էջերէ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՄԱՆ ՆՈՐ ՄԻԶՈՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մոնթրոզի Ազգ. Առաջնորդարանի «Տիգրան եւ Զարուհի Տէր Ղազարեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 15ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ հայ դատի հետապնդման նոր միջոցներուն մասին։ Բացումը կատարելով հանդիսավարուհին՝ Փաթիլ Աբոշեան - Գասպարեան, ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Յարութ Սասունեան։ Դասախօսը անդրադարձած է Ցեղասպանութեան ու անկէ վերապրող սերունդներու դերին, որ կը սահմանուի գլխաւորաբար հաւաքական կեանքի վերականգնումով ու մեր դատի պահանջատիրութեան ոգիին նոր սերունդներուն կտակումով։ Խօսելով Ցեղասպանութեան ճանաչման մասին, դասախօսը նշած է թէ վերջին տասնամեակներուն 20 երկիրներ ճանչցած են Հայկական ցեղասպանութիւնը. նոյնը ըրած են Միացեալ 50 նահանգներէն 40ը։ Հատուցման մարզին մէջ կարեւոր նկատած է «Նիւ Եորք լայֆ»ի, Ֆրանսական ու գերմանական ընկերութիւններու դէմ բացուած դատերը եւ արձանագրուած յաջողութիւնները, սակայն, նշած է թէ այդ դատերը ուղղակի կապ չունին Ցեղասպանութենէն բխող պահանջներուն հետ, աւելցնելով որ հարկ է պատրաստել վաւերագրական ժապաւէններ եւ հրատարակութիւններ։ Ինչ կը վերաբերի հողային պահանջներուն, դասախօսը ըսած է. «Պէտք է յստակ ըլլայ որ հողը չի տրուիր, այլ կ՚առնուի։ Թուրքիա բացայայտ դարձուցած է թէ ինք հայութեան հող վերադարձնողը չէ։ Մեր հողերուն զէնքով տիրացումը մօտիկ ապագային կարելի չէ, սակայն կացութիւնը անյոյս չէ. կարեւորը իրաւատէր մնալ ու պահանջատիրութիւնը իրերայաջորդ սերունդներուն մէջ կանգուն պահելն է։ Պատմութիւնը ցոյց կու տայ, որ անցեալի հզօր կայսրութիւններ կամ ժողովուրդներ չկան այսօր, երկիրներու սահմանները երբեք անփո-

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ ԾՈՎԵՐԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հերմինէ Երիցեանի երգեցիկ համոյթի ելոյթների ժամանակ անըսպասելի ու աննախընթաց յաջողութիւն ունի Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Հայրենիքիս հետ» երգը, գրուած՝ հայ բանաստեղծութեան լաւագոյն հայրենասիրական էջերից մէկի՝ Յովհաննէս Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ» բանաստեղծութեան հիման վրայ:

Ունկնդիրները անպայման ուզում էին իմանալ երգի բառերի իմաստը, ո՞վ է հեղինակը, ի՞նչ առիթով է գրել, կա՞յ արդեօք ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, ո՞րտեղից կարելի է ձեռք բերել:

Բանաստեղծութիւնը Ի. դարի 70ական թուականներին ֆրանսերէնի է թարգմանել Փիէռ Կամարան: Այդ թարգմանութիւնն է տեղ գտել Ռուբէն Մելիքի կազմած հայ բանաստեղծութեան ֆրանսերէն ծաղկաքաղում: Իսկ Ալեքսանդր Յարութիւնեանը այս երգը գրել է 1969ին, Թումանեանի ծննդեան 100ամեակին: Թումանեան բանաստեղծի հանդէպ հետաքրքրութիւնը աւելի սրուեց, երբ Այվազովսկու ցուցահանդէս այցելողները իմացան, որ 1893ին 24ամեայ Թումանեանը ընդամէնը 13 տողով Այվազովսկու գեղանկարչական ստեղծագործութեան դիպուկ վերլուծականն է տուել, հիանալով ծովանկարչի բուռն, կրքոտ, վիպապաշտական վրձնահարուածներին: Թումանեանը իր կեանքում շատ քիչ է ճամբորդել: Մի անգամ եղել է Մոսկուայում եւ Ս. Պետերբուրգում: Ճամբորդել է կալանաւորներու վագոնով: Հակացարական գործունէութեան մէջ մեղադրուող բանաստեղծին 1912ին տարել են դատավարութեան: Մի անգամ 1921ին մեկնել է Կոստանդնուպոլիս Հայաստանի օգնութեան կոմիտէի գործերով: Վերադարձել է խախտուած առողջութեամբ: 1922ի Դեկտեմբերին Թումանեանին տարել են Մոսկուա բուժելու եւ այնտեղից 1923 գարնանը, Թիֆլիս բերել նրա դին:

Ե՞րբ, ո՞րտեղ է տեսել Թումանեանը Այվազովսկու կտաւները, ո՞ր նկարից է ներշնչուել, երբ գրել է այս գողտրիկ գլուխ գործոցը:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՆԿԱՐԻ ԱՌՋԵՒ

Ելած՝ ովկիանի անգուսպ ալիքներ,
Ծանրը յորձանքով զարկելով դէպ վեր,
Լեռնանում էին, գոռալով ահեղ,
Եւ մրրրիկն ուժգին շընչում էր այնտեղ
Անեզր ու անվերջ
Տարածութեան մէջ:

«Կանգնեցէ՛ք», գոչեց, վրձինը ձեռքին,
Կախարդ ծերունին յուզուած տարերքին.
Եւ լուռ, հընչազանգ հանգարի ձայնին,
Մուք ալիքները, փոթորկի ժամին,
Կըտաւի վրայ
Կանգնած են ահա:

1893

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՀԲԸՄ խութեան Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 29ին, տեղի ունեցած է «Հայ Գրականութեան ժառանգութիւնը» շարքին երրորդ հատորին ներկայացումը: Այս նոր հատորը (1069 էջ) կը բովանդակէ 18րդ դարէն սկսեալ մինչեւ արդի գրականութիւն, ներառեալ 1900 թուականներու սկիզբը ծնող հեղինակներն ու գործերը: Հատորին խմբագիր թարգմանիչներն են՝ տոքթ. Յակոբ Խաչիկեան, Գաբրիէլ Պասմաճեան, տոքթ. Էտուարտ Ֆըրանչուք եւ Նուրհան Ուզունեան: Շարքին առաջին հատորը լոյս տեսած էր 2000ին: Կազմակերպիչ յանձնախումբին անունով բացման խօսքը արտասանած է Մկրտիչ Մկրտիչեան, որ նախ ներկայացուցած է օրուան հիւրերը: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է (Նիւ Եորքէն) հայ գրականութեան դասախօս՝ փրոֆ. Մարկ Նշանեան, որ խօսած է շարքին երեք հատորներուն մասին, հանգամանօրէն եւ բծախնդրութեամբ: Ան շեշտած է նաեւ թէ հատորները կրնան ծառայել որպէս համայնագիտարան: Խօսք առած է նաեւ Տիթրոյթի համալսարանի տնօրէնի օգնական Ալիս Նիկողոսեան, որու շնորհիւ կատարուած է հատորներու հրատարակութիւնը: Ապա, հանդիսավարը հրաւիրած է հատորին գլխաւոր հեղինակը՝ Յակոբ Խաչիկեան որպէսզի փոխանցէ իր սրտի խօսքը: Ան մասնաւորաբար ծանրացած է եւ շնորհակալութիւն յայտնած փրոֆ. Մ. Նշանեանի իր տարած աշխատանքին համար: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀՄԸՄ «Կամք» մարզասրահին մէջ, Մայիս 5ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի Սօսէ մասնաճիւղի հիմնադրութեան 50ամեակը: Յոբելեար մասնաճիւղի վարչութեանց միացեալ կազմակերպութեամբ եւ նախագահութեամբ Իսկուհի Փոլատեանի զուակին՝ Սօսէ մասնաճիւղի հիմնադիր ատենապետուհի Մարի Գաբրիէլեանի: Տօնակատարութիւնը սկսած է խորհրդանշական փոխանցումով երէց ընկերուհիներէն երիտասարդ ՀՕՄուհիներու: Ընկերուհի Փալանճեանի բացման խօսքէն ետք, Սօսէ մասնաճիւղի ատենապետուհի Ֆլորա Կիրակոսեան ներկայացուցած է վարչութեան յիսնամեայ զեկուցումը, վեր առնելով միութեան գործունէութեան գլխաւոր գործունները՝ «հաւատքը տուեալ գործին հանդէպ, տեսիլքը՝ անոր իրականացման համար»: Ապա, բեմ հրաւիրուած են Աննա Պուլկարեան եւ Սիւզի Պոյամեան կատարելու ՀՕՄ-ի Գանատայի Շրջ. վարչութեան 12·500 տոլար եւ Լաւալի Շուշի մասնաճիւղի (9·500 տոլար) նիւթական յատկացումները Ս. Յակոբ ազգային վարժարանին: Ճաշի սպասարկութենէն ետք, բեմ բարձրացած է Գանատայի Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի Աննա Պուլկարեան, որ կատարած է նաեւ քանեւհինգամեայ եւ երեսունեւհինգամեայ զարդասեղներու տուչութեան արարողութիւնը: Հանդիսութեան գլխաւոր բանախօսը եղած է Վանուհի Իսաչանեան, որ իր խօսքի աւարտին կատարած է ոսկեայ զարդասեղներու պարգեւատրումը Սօսէ մասնաճիւղի հիմնադիր հինգ ընկերուհիներու: Հուսկ, իր ջերմ շնորհաւորութիւնները փոխանցած է թեմին առաջնորդը Խաժակ արք. Յակոբեան:

❦

ԳՐԻՍԹի ԼԷՅՔ (Գանատա) բանակավայրին մէջ, Ապրիլ 27ին, 45 պատանիներ Մոնրէալի եւ Լաւալի մասնաճիւղերէն եւ 41 պատանիներ Թորոնթոյի եւ Գէմպրիճի մասնաճիւղերէն մասնակցած են Գանատայի ՀՅԴ Պատանեկան միութեան ընդհ. վարիչ մարմնի կազմակերպած համապատանեկան սեմինարին: Պատանիները հետեւած են դաստիարակչական եւ ընկերային ծրագիրներու վերաբերեալ դասախօսութիւններու: Առաջինին նիւթը եղած է 1918ի Հայաստանի անդրանիկ անկախ Հանրապետութիւնը, իսկ երկրորդը Հայաստանի վերանկախացումը: Երկու դասախօսութիւններն ալ ներկայացուցած է Հայդուկ Շամլեան: Սեմինարին Բ. օրը, Հրայր Եափուճեան, անդրադարձած է Հայաստանի տնտեսութեան եւ Մայիս 12ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն: Սեմինարը ծառայած է նաեւ մասնաճիւղերու անդամներու փոխադարձ ծանօթացման: Ընկերային մթնոլորտ մը տիրած է մինչեւ վերջը, երբ սեմինարը փակուած է խրախճանքով:

փոխ չեն, Թուրքիոյ սահմաններն ալ օր մը կրնան փոխուիլ»: Գեղարուեստական բաժնէն ետք խօսք առած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան եւ գնահատելով Յարութ Սասունեանի ծառայութիւնները, անոր յանձնած է Օրհնութեան Գիր մը:

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՔԱՐԵՐԸ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կլէնտէյլի «Պրէնտիս գոլեջը» սրահին մէջ, Ապրիլ 11ին, տեղի ունեցած է Երեւանի «Արարատ» ռազմավարական կեդրոնի տնօրէն, պատմաբան Արմէն Այվազեանի դասախօսութիւնը՝ «Հայկական ինքնութեան հիմնաքարերը. լեզու, զօրք, պետութիւն» նիւթին շուրջ, որ խորագիրն է նաեւ իր հրատարակած գիրքին: Անդրադառնալէ ետք «Արարատ» ռազմավարագիտական կեդրոնի նպատակներուն եւ կարգ մը իրագործումներուն, Արմէն Այվազեան Փաուըր փոյնթով մանրամասնօրէն ներկայացուցած է իր գիրքին բովանդակութիւնը՝ հայ զինուորականութեան պատուոյ վարքականոնը (Դ. - Ե. դարեր), մայրենի լեզուն եւ ազգայնականութեան սկզբնաւորումը, հին Հայաստանը որպէս ազգային պետութիւն: Հայոց պատմագրութենէն, նաեւ օտար պատմագիրներէ մէջբերումներ կատարելով, հեղինակը փաստած է որ հայ ազգային ինքնագիտակցութիւնը յառաջացած եւ բիւրեղացած է վաղնջական ժամանակներուն եւ այդ գործընթացին մէջ մեծագոյն դերակատարութիւնը ունեցած են հայոց լեզուն, հայկական պետականութիւնը եւ հայ զինուորականութիւնը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Սիմէոն Միխայլովիչն աշխուժացաւ: Նա նստեց, երեխաներին հաւաքեց շուրջն ու սկսեց մանրամասն պատմել, թէ ինչպէս երկու հազար տարի առաջ Յոյները եկել են այստեղ, հիմնադրել այս քաղաքն ու անունը դրել Թէոդոսիա, որը նշանակում է աստծոյ տրուած՝ աստուածատուր:

Յետոյ Թէոդոսիան աւերել են Հոները, միջին դարերում էլ եկել են Թաթարական հորդաները, ապա՝ Ճենովացիք, որոնք Թէոդոսիան անուանում էին Կաֆա:

Այստեղ Բրոնեւսկին ընդհատեց իր պատմութիւնը, երեխաներին դուրս բերեց թանգարանի բակից եւ մատնացոյց անելով ճենովական աշտարակների մնացեալ աւերակներն ասաց.

– Ճենովացիք հարուստ ու ռազմատենչ են եղել: Ծովի ափին նրանք ահա այսպիսի ամրութիւններ են կառուցել, որպէսզի աւելի լաւ կռուեն հարեւանների հետ եւ բազմիցս ջարդել են Թաթարներին: Բայց աւելի քան երեք հարիւր տարի սըրանից առաջ Թէոդոսիան նուաճել են Թուրքերը: Իսկ Թուրքերի օրօք ժողովուրդը շատ աւելի վատ է ապրել, քան՝ Ճենովացիների: Այստեղ, մեր շուկայի տեղում, դերիների մեծ առուծախ է կատարուել. Թուրքերը մարդկանց վաճառել են ստրկութեան եւ գնուած դերիներին մեծ-մեծ նաւերով տարել իրենց երկիրը՝ տաժանակիր աշխատանքի:

Երեխաները ապահութեամբ կլանում էին տարեց գիտնականի ամէն մի խօսքը: Սեմէոն Միխայլովիչը նրանց բացատրեց, թէ ո՛ր դրամներն են յունական, որոնք՝ ճենովական եւ որոնք՝ Թուրքական:

Հրաժեշտ տալիս նա ամէն մէկին մի արծաթ դրամ տուեց եւ պատուիրեց այսուհետեւ նոյնպէս իր մօտ բերել այն ամէնն ինչ կը գտնէին իրենց թափառումների ժամանակ:

Բրոնեւսկու պատմածից յետոյ Յովհաննէսը սկսեց ուրիշ աչքերով նայել ճենովական աւերակներին: Հիմա նա գիտէր, որ իրենք ապրում են շատ հին մի քաղաքում, որտեղ ժամանակին դաժան, սարսափելի ճակատամարտեր էին տեղի ունեցել:

Իսկ ժամանակն անցնում էր: Աննկատելիօրէն եւս գլորուեց երկու տարի: Լրացաւ Յովհաննէսի տասը տարին: Եւ ահա եկաւ այն օրը, երբ պէտք է վերջ դնէին ազատ թափառումներն ու երազանքները:

Այդ բանը տեղի ունեցաւ մի կիրակի օր, երեկոյեան: Զմեռնամուտ էր: Մերձակայ բլուրների, ծովի ու հանդարտած քաղաքի վրայ մռայլօրէն թեւածում էին ամպերի քրքրուած ծուէնները: Զանձրալի, միապաղաղ սուլում էր քամին: Մայրը վառեց վառարանն ու սկսեց ընթրիքի պատրաստութիւն տեսնել: Հայրը սեղանի մօտ նստած գիրք էր կարդում:

Քիչ յետոյ նա թողեց ընթերցանութիւնը, գրկեց Յովհաննէսին ու ասաց դողդողուն ձայնով:

– Օննիկ, տղա, վազը քեզ տանելու եմ սրճարան, յոյն Ալեքսանդրի մօտ: Զմրանը կ'աշխատես այնտեղ, իսկ եկող տարի՝ աշնանից կը սկսես յաճախել նահանգական դպրոց:

Հայրը դժուարութեամբ էր արտասանում այդ խօսքերը, նա ջանում էր զըսպել իրեն եւ նոյնիսկ ուրախ ձեւանալ:

Մայրը չհամբերեց ու գրկելով որդուն լաց եղաւ:

(Շար. 12)

Arménie mon amie

AGENDA

CACHAN

- **LA COULEUR DE GRENADE,** de **Serguei Paradjanov** **Mardi 29 mai** à 21 heures au Cinéma La Pléiade.
- **SOIREE GASTRONOMIQUE ET MUSICALE** La Croix Bleue des Arméniens de France propose une immersion totale dans les saveurs et les mélodies de l'Arménie. Entrée : 15 euros Réservations obligatoires, avant le **28 mai :** — **auprès de Sonia :** 01 46 65 26 96 / 06 10 56 22 04 — **ou de Marie : 01 69 07 02 25** **Vendredi 1er juin à 20h30,** à la Grange Gallieni.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville 75010 Paris Siret : 571 027 317 000 15 Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

զիին դէմ կարելի ըլլայ ուժ մը ներկայացնել Ազգային Ժողովին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԷԼ արտակարգ վիճակ հռչակած է Գազայի սահմանին վրայ եւ կը սպառնայ խստացնել իր արշաւը շրջանին վրայ, մինչ Համաս ալ կը սպառնայ փոխադարձել անձնասպանական արարքներով։ Իսլամական ճիհատը նոյնիսկ կին քամիքազներ կը պատրաստէ։ Օլմերթ ալ հրահանգ տուած է իր ուժերուն, որ սաստկացնէ իր յարձակումները։ Մինչ այդ արդէն պաղեստինցի ութ մեռեալ կար, որոնք պարզ բնակիչներ էին։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սամսոն քաղաքին մէջ Մայիս 19ին տասնեակ հազարաւորներ փողոց իջած են, իրենց փարումը յայտնելու համար աշխարհավար կարգերուն։ Անոնք կրած էին Թրքական դրօշակներ, Մ. Քէմալի դիմանկարներ։ Թուականը եւ վայրը խորհրդանշական են, որովհետեւ Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնադիրը այդ նոյն քաղաքէն սկիզբ դրած է հայրենիքը դրաւող ուժերէն ազատագրելու գործողութեան, 1919 Մայիս 19ին։

ԹՐԻՓՈԼԻի (Լիբանան) մէջ, շատ ծանր բախումներ պատահած են Մայիս 20-ին, լիբանանեան բանակին եւ պաղեստինեան ճիհատականներու միջեւ եւ արդէն 46 մեռեալ կար։ Կռիւները սկիզբ առած էին երբ Մայիս 19էն 20ի գիշերը լիբանանեան ապահովութեան ուժերը յարձակում գործած էին չէնքի մը վրայ, ուր ապաստանած էին Ֆաթահ-ալ-Իսլամի տարրերը, որոնց դէմ կասկած կար որ զանազան կողոպուտներու դիմած էին տեղւոյն դրամատուներու վրայ։ Միւս կողմէ, Պէյրութի քրիստոնեայ գօտիին մէջ կին մը մեռած է թակարդ կաւքի մը պայթումէն։ Կռիւները կը շարունակուէին Թրիփոլի Մայիս 21ին։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ նախագահ Ի. Ալիեւ բաքուի շրջակայ ճամբաներու 28,9 քմ.նոց հատուածին բացումին ներկայ գտնուած է, ապա այցելած է շրջանի բնակավայրերը։ Իր ելոյթներուն մէջ շեշտած է տնտեսական հզօրութեան կարեւորութիւնը. ապա կրկնած է թէ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումին առումով իրենց հաւատարիմ են բանակցութեան հոլովոյթին, բայց եթէ անոնք ապարդիւն ըլլան, այլընտրանքը պատերազմն է։ «Ադրբեջան պէտք է ատոր պատրաստ գտնուի» ըսած է ան, աւելցնելով որ իր երկիրը ազգային ձգտումներուն ոչ մէկէն ետ պիտի կենայ, ի հարկին ազատագրելով իր հողերը։

ՍԱՄԱՐԱ (Վոլգայի շրջան) հաւաքուած Ռուսաստանի եւ Եւրոպական Միութեան (Մայիս 17 եւ 18) կողմերը չկարենացան ժողովը ճախողութեամբ վերջ դտած է լով յաղթահարել իրենց տարակարծութիւնները։ Այս տարակարծութիւններու գլխաւոր պատճառները կը վերաբերին լեհական միսի Ռուսաստան ներածման, որ արգիլուած է, էսթոնիոյ արձանի հարցին, մինչ Պուտինի համար Եւրոպական Միութեան որոշ անդամներ «տընտեսական անձնասիրութեամբ» տարուած են։ Մնաց որ, Ա. Մերքէլ եւ Պարոզս շատ դժգոհ մնացած էին որ ընդդիմադիր Կարի Գասպարով չկարենայ Սամարա գալ բողոք յայտնելու համար, քանի Պուտինի ոստիկանութիւնը հինգ ժամ վար դրած էր զինքը Մոսկուայի օդակայանը։ Հետեւանքը այն եղած է որ Պուտին չէ մասնակցած փակման խրախճանքին։

ԻՍԻԻ ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրիան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

« Ա Ր Ա Ր Ա Տ »
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20·30ին։

Պարուսոյց՝
ՏԻԿԻՆ ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
եւ Պարոն ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Երեկոյթին կը մասնակցի Ջութակահար
Պարոն ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ
Գլամարի «Ժան-Արփ»
Մշակութային սրահին մէջ
22 ավընիւ Փօլ-Վայան Գուրիւրիէ
92140 Գլամար

Տոմսերու համար դիմել՝
06·11·45·70·88 / 06·84·64·89·22
06·60·37·12·65 / 06·61·45·74·65
Թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան։ Ֆաքս՝ 01·46·44·24·24։

Communiqué

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés met en œuvre le projet «Retour aux Sources», destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Pour les candidats éligibles, avec ses partenaires, l'A.A.A.S. accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement supplémentaire, adressez-vous à l'adresse suivante :

77, rue La Fayette 75009 Paris

Tél. : 01. 48. 78. 02. 99

ou visitez le site de l'association : www.aaas.fr

Dans le cadre d'«Arménie mon amie», Année de l'Arménie en France

Grand concert à Alfortville

NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN

de **Garbis APRIKIAN**
Oratorio pour soli, chœurs et orchestre dirigé par l'**auteur**
avec
l'Orchestre National d'Ile-de-France
et les Chœurs :
Sipan-Komitas
Elisabeth Brasseur
et ceux des enfants
de l'Ecole Arménienne Tebrotzassère

le **Jeudi 24 mai** à 20 heures 30
Pôle Culturel — Parvis des Arts
Salle de Spectacle
(à l'angle des rues Bourdarias et J. Franceschi)

organisé par la Ville d'Alfortville
en partenariat
avec
la Maison de la Culture Arménienne

Renseignements et réservations :
01 58 73 29 18

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Ազատութիւն»
Գ Ր Ա Կ Ա Ն – Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ա Կ Ա Ն Ե Ր Ե Կ Ո Ց Թ Ն Ե Ր Ո Ւ Շ Ա Ր Փ

Հինգշաբթի Մայիս 24, ժամը 20·30ին

ՄԻԶՆԱԴԱՐԵԱՆ ՏԱՂԵՐ

կը մեկնաբանէ՝
Հ. ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

***

Երկու խօսք Մատենադարանի գիտական աշխատակից՝
ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

***

Միջնադարեան բանաստեղծութիւններու ընթերցումներ, կատարողութեամբ՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի
եւ
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի

Մուտքը ազատ է

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք ունին տրամադրելի դրադարանային գիրքեր, նուիրելու վարժարանի դրադարանի հաւաքածոյին։
Հեռ. – 01·45·34·68·28
06·37·01·15·96

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մայիս 22

Եկայք տօնեսցուք Տօն ազգային
Յիշատակ սշխարհազօրաց
Եւ զօրավարացն Հայոց, որք կատարեցան
Ի հերոսամարտին Սարդարապատի
1918 ամի, վասն հայրենեաց
եւ հայրենեաց

Երեկոյեան ժամերգութեամբ։ Ցաւարտին կատարի հոգեհանգիստ եւ մաղթանք գոհաբանական։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 17ին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Լենա Գոճապաշեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Աւագեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աւագեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ ամուսնոյն եւ ազգականներուն, իրենց մօր, մեծ մօր և կնոջ՝ ընկերուհի Մարգրիտ Աւագեանի մահուան առթիւ։

Այս առթիւ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Աւագեանէ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Աւագեանէ, Լենա Գոճապաշեանէ 100ական Եւրո, ինչպէս նաեւ ընկերուհի Թամար Ասլանեանի մահուան տարելիցին առթիւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Տիրան Արսլանեան 100 Եւրո, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Արսլանեան 50 Եւրո։

□

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora
Samedi 2 juin de 9h30 à 18h
Espace Mode — Musée de la Mode Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaîne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —

Info et réservation : **06 16 46 52 52**

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
Թ Ա Լ Ի Ն – ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպրակաղ» սրահը։
Կանխաւ ապահովել տեղերը։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SEJOURS D'ETE 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.
SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 23
MERCREDI
23 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 250 Եւրո — Վեցամսեայ՝ 135 Եւրո
Արտասահման՝ Տար. 300 Եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը՝ 1,20 Եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·711 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·711

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Կեդրոնական Ընտրական յանձնաժողովը Մայիս 19ին ամփոփած է Մայիս 12ի երեսփոխանական ընտրութեան արդիւնքները։ Ազգային Ժողովի 131 աթոռներէն մեծամասնութեան կարգով ընտրուածներու յատկացուած 90ը բաշխուած է հետեւեալ ձեւով. Հանրապետական.- 41, Բարգաւաճ Հայաստան.- 18, Հ.Յ.Դ.- 16, Օրինաց Երկիր.- 8, Ժառանգութիւն.- 7։ Համեմատական կարգով ընտրուածներու շարքն ալ կը գլխաւորեն Հանրապետականները (19), կը յաջորդեն անկուսակցականները (13), Բարգաւաճ Հայաստանը (7), Դաշինքը եւ Օրինաց Երկիրը՝ մէյմէկ։

Համեմատական կարգով հաստատուած ցանկը չեն ստորագրած Օրինաց Երկիրը, Ազգային Միաբանութիւնը եւ Հայաստանի Ժողովրդական կուսակցութիւնը։ Մեծամասնութեան կարգով ընտրուածներու ցանկն ալ չէ ստորագրուած Ազգ. Միաբանութեան եւ Հայաստանի Ժողովրդական կուսակցութեան կողմէ։

***

ՊՈՆՏՈՍԻ ՅՈՅՆԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՇՈՒՄԸ

Մայիս 19ին սգերթով մը դէպի Ծիծեռնակաբերդ, քանի մը հարիւր հոգի նշած են Պոնտացի յոյներու 1916–1923ի ցեղասպանութիւնը որուն զոհ դարձած է 350–600 հազար հոգի, 650–700 հազար ալ տեղահանուած են։ Ցունաստանի դեսպանը իր ելոյթին մէջ չեշտած է թէ Պոնտոսի մէջ քանդուած են 1134 եկեղեցիներ եւ 960 դպրոցներ։

***

ՔԱՇԱԹԱՂԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԻՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

Մայիս 18ին Քաշաթաղի (Լաչին) շրջանային կեդրոնին՝ Բերձորի մէջ նշուած է ազատագրումին 15ամեակը։ 1992–ին Շուշիի ազատագրումին յաջորդած էր Լաչինի ազատագրումը եւ ցամաքային անցքը բացուած Հայաստանի ու Լեռնային Ղարաբաղի միջեւ։

Հանդիսութիւններու մասնակիցները նախ յարգանքի տուրք մատուցանած են այդ գործողութեան ընթացքին ինկածներուն յիշատակին։ Մասնակիցներուն մէջ եղած են ԼՂՀ նախագահը, Ազգ. Ժողովի նախագահը, երեսփոխաններ, նախարարներ, շրջաններու ղեկավարներ, հիւրեր։ Բերձորի յուշահամալիրին մէջ ծաղկեպսակներու զետեղումէն եւ դպրոցականներու հանդէսէն ետք ներկաները ուղղուած են Ս. Համբարձման եկեղեցին, ապա սկսած է պաշտօնական հանդիսութիւնը։ Նախագահ Ա. Ղուկասեան քաջաթաղցիները շնորհաւորած է ու ըսած. «Մի՛ հաւատացէք հէքեաթներին թէ Քաշաթաղը կը յանձնուի Ադրբէջանին. դա տեղի չի ունենայ։ Մենք ազատագրել ենք այն, ոչ յանձնելու համար»։ Ելոյթ ունեցած են Քաշաթաղի վարչակազմի ղեկավար է. Ղեւոնդեան, Արցախի ազատամարտիկներու միութենէն Ա. Մնացականեան եւ Քաշաթաղի հին բնակիչ Ալա Սարգսեան։

ԼՂՀ նախագահը շքանշաններ յանձնած է խումբ մը քաշաթաղցի մարտիկներու։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՐՑՈՎ ՊԱՐՈԶՈՅԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Ն. ՍԱՐԿՈԶԻԻ ԿԵՑՈՒԱԾՔԻՆ

Եւրոպական Միութեան յանձնախումբի նախագահը Ժ.-Մ. Պարոզо գերմանական «Ֆոքուս» շաբաթաթերթին տրուած զեկուցումով մը պատասխանած է Ֆրանսայի նախագահին Թուրքիոյ անդամակցութեան առընչուած մերժողական յայտարարութիւններուն։ Ան ըսած է. «Խոստումները պէտք է յարգուին։ Միութեան անդամ երկիրները Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններուն միաձայնութեամբ որոշում տուին։ Երկրի մը մէջ տեղի ունեցած իշխանութեան փոփոխութեան պատճառով կասեցնել այդ բանակցութիւնները, երկու կողմին համար ալ լաւ արդիւնք չի տար։ Մենք տակաւին չենք որոշած որ Թուրքիա կրնայ անդամ դառնալ։ Արդէն, սա պահուս չեմ կարծեր որ Թուրքիա պատրաստ է անդամակցութեան, իսկ մենք այդ երկիրը որպէս իսկական անդամ ընդունելու կացութեան մէջ չենք։ Անդամակցութեան վճռական որոշումը կը տրուի բանակցութիւններու արդիւնքներուն լոյսին տակ։ Իսկ ատիկա ժամանակի կը կարօտի»։ Անդրադառնալով Ֆրանսայի նախագահին կեցուածքին, Պարոզо ըսած է. «Եթէ կ'ուզէ, Ֆրանսա կրնայ կասեցնել Թուրքիոյ հետ բանակցութիւնները. մէկ երկրի "ոչ"ը կը բաւէ գնացքը կեցնելու։ Սակայն այն որ այդ քայլին կը դիմէ, պէտք է հետեւանքներուն համակերպի»։

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ԱՆԱՆԻԱ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՐԳԱԼՈՅԾ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին տնօրինութեամբ, իր դիմումին վրայ կարգալոյծ հռչակուած է Անանիա Արք. Արարաջեան։ Ան էջմիածնի միաբաններէն էր։ Կարգալոյծ կրօնաւորը այսուհետեւ կը կոչուի իր աւազանի անունով՝ Աւետիք Արարաջեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Ա. Մերքէլ պատասխանելով Միջազգային իրաւական միութեան նամակին, ըսած է թէ մօտէն կը հետեւին քիւրտ պարագլուխ Ա. Էօճալանի առողջական վիճակին։ Ծանօթ է որ անոր թունաւորումի պնդումներով հանդէս եկած էին քրտական կազմակերպութիւններ, պահանջելով որ վերջ տրուի մեկուսացման վիճակին։ Ա. Մերքէլ նոյն նամակով նաեւ հարկաւոր նկատած է որ Թրքական բանտերը բաց ըլլան անկախ քննիչներու մարմնի մը որ կարենայ ստուգել չարչարանքի դէմ միջազգային համաձայնագրին կիրարկումը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախագահը Մայիս 21ին ընդունած է բնապահութեան 11 կազմակերպութիւններու պատասխանատուները, կողքին ունենալով Ալէն Ժիւպէն որ նաեւ բնապահութեան նախարար է։ Երկու ժամուան մաքերու փոխանակումէ մը ետք, բոլորն ալ, ներառեալ Ն. Հիւլօ, իրենց գոհունակութիւնը յայտնած են, մէկը նոյնիսկ «պատմական» որակած է հանդիպումը։ Կը պարզուի որ Սարքոզիի խոստումները կը բաւեն առայժմ բոլորը գոհ ձգելու համար։

ՍԱՐԿՈԶԻԻ կառավարութեան ծոցը առաջին խոչընդոտը ծագեցաւ երբ Մարթին Հիրշ (Իմայիւս) յայտարարեց թէ բնաւ համաձայն չէ Սարքոզիի ծրագրին այն կէտին, ըստ որուն պէտք է յաւելում կրէ խնամքներու չհատուցուող բաժինը։ Ինք որ աղքատութեան դէմ նախարար է, յստակօրէն ո՛չ ըսած է։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հիւսիսը գլխաւորաբար, ծանր բախումներու դաշտի մը վերածուած է եւ Մայիս 22ին արդէն մեռեալներ ունի։

(Շար.ը Դ. էջ)

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ

Ցաւով իմացանք, որ Երկուշաբթի առաւօտ, Մայիս 21ին, Քրեմլէն-Պիսէթրի հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքած է Ռուբէն Մելիք, որ շաբաթ մը առաջ մահաքնարի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած էր։

Բուն անունով Ռուբէն Մելիք-Մինասեանց, մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր Փարիզ 1921ին։ Հարցազրոյցի մը ընթացքին, զոր տուած էր "Ցառաջ"ի (1983 Մայիս 8, Մովսէս Պզքաճեան), կը ճշդէր որ ընտանիքը միշտ գործածած էր Մելիք անունը, այլ խօսքով անունի փոփոխութիւն չկար։

Ուսումը նախ կատարած է Լիսէ Ժաք Տըգուր, ապա Սորպոն, ուրկէ գրականութեան լիսանս ստացած էր։ Պատերազմի ընթացքին, աւելի ճիշդ գրաման շրջանին, 1943ին մտած է դիմադրական շարքերը (Լասի հետ) եւ յետագային եղած է 18րդ թաղամասի Ազատագրութեան կոմիտէի անդամ։ Ասպարէզի գետնին վրայ, եղած է հրապարակագիր, «Ֆրանսացի Միացեալ Հրատարակիչներու» գրական տնօրէն, ձայնասփիւռի աշխատակից, Մալրոյի ատեն աշխատած է Մշակոյթի նախարարութեան մէջ եւ չէր ծածկեր իր հիացումը նախարարին հանդէպ որու «հմայքին տակ մնացած է քսան տարի» ինչպէս կը խոստովանէր։

Գրական գործունէութիւնը պարփակուած է միայն քերթողական կալուածին մէջ։ Իր գլխաւոր գործերն են. – «Accords du monde», «Passeurs d'horizons», «Le poème arbitraire», «Saisons souterraines», «Ce corps vivant de moi», «Christophe» Colomb», «Le veilleur de pierre», «Le chant réuni», «Un peu de sel sous les paupières», «En pays partagé».

1973էն լոյս ընծայած է նաեւ «La poési arménienne. Anthologie des origines à nos jours»։ Իր քերթուածներուն մէկ հատընտիրը, հրատարակուած է Հայաստան, Աբրահամ Ալիքեանի թարգմանութեամբ։

Արժանացած է բազմաթիւ մրցանակներու որոնց կարգին՝ Ափոլինէր, Առթօ, Փիէր տը Ռէնիէ (Ֆրանսական Ակադեմիա), Սոսիէթէ տէ Ժան տը Լէթր։ 2006ի Նոյեմբերին ալ, Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ կը ստանար Փարիզի Վէրմէյլ մետալը։

***

"Ցառաջ"ի տուած այդ հարցազրոյցին մէջ յատկանշական հատուած մը կայ, ուր կ'ըսէ.- «Գրած եմ սիրային քանի մը քերթուած։ Ուշադրութիւնս աւելի կեդրոնացած է մահուան գաղափարին վրայ։ Հայ նախնիքներէս ներշնչուած «Վէյէօր տը փիէր» գործին առիթով, իր նամակներէն մէկուն մէջ փրոֆէսէօր Ալքիէ կ'ըսէր թէ չափազանց խիստ եւ չափազանց պայծառամիտ եմ մահուան գաղափարին մասին։ Ասիկա կու գայ թերեւս խառնուածքէս, ընթերցումներէս, հայկական որոշ քերթողութեան մը մէջ խորացումէս կամ ալ արեւելքցիի նկարագրէս։ Ինքզինքս կը նկատեմ Վիքթոր Հիւկոյի, Ներվալի կամ Վալերիի զաւակը, բայց խորքին մէջ, զաւակն եմ նաեւ Նարեկացիի, Վարուժանի, Դուրեանի»։

***

Ռուբէն Մելիք այն բանաստեղծն էր, որ գիտցաւ լաւագոյնս գործածել Ֆրանսերէնի ընտրեալ եւ հարուստ բառապաշարը։ Հակառակ անոր որ ինք կ'ըսէր.- «Ինծի համար քերթողութիւնը աշխատանք է, տքնաջան աշխատանք», իր տողերուն մէջ, այդ տքնաջան աշխատանքը չէր տեսնուեր։ Բառերը կու գան բընականօրէն, առանց ճիգի, առանց փընտրտուքի, այսինքն առանց աշխատանքի։ Բացառիկ յատկութիւնն ունէր նաեւ ինքնատիպ ձօնագրութիւններու, որոնք միշտ տարբեր էին, երբ անձը տարբեր չէր, ուր կրկնութիւն չկար, բայց այնքան գեղեցիկ էին իր տողերը։ Իր մահով, Ֆրանսական ժամանակակից բանաստեղծութիւնը կը կորսնցնէ իր լաւագոյն գրիչներէն մէկը։

Կ'ըսեն թէ բանաստեղծները չեն մեռնիր եւ լաւ որ այդպէս է, բայց եւ այնպէս, մեզի եւ մեր դաղութին համար աւելի քան զգալի պիտի ըլլայ իր բացակայութիւնը։ Եւ խորքին մէջ, մահը, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ բացակայութիւն։

***

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին (մանրամասնութիւնները յաջորդով)։

***

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն՝ Սեդայի եւ Նաթալիի եւ քրոջը՝ Նազիկի։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ

Աշխարհական ընկերութեան հիմնարկը եւ Մարդկային իրաւունքներու միջազգային դաշնակցութիւնը Մայիս 21ի մամուլի հաղորդագրութեամբ խոր մտահոգութիւն յայտնած են երիտասարդ ճաշարանատէր Լեւոն Ղուլեանի ոստիկանատան մէջ վերջին ծայր կասկածելի պարագաներու տակ մահուան առընչութեամբ ("Ցառաջ", Մայիս 17)։ Դաշնակցութիւնը համառօտելով մահուան մասին կատարուած տեղեկատուութիւնը, կոչ կ'ուղղէ Հայաստանի իշխանութիւններուն որ անաչառ ու անկախ հետաքննութիւն մը կատարուի Լ. Ղուլեանի մահուան պարագաներուն մասին ու պատասխանատուները առանց այլեւայլի յանձնուին արդարութեան։

ԹՐՔԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Իսթանպուլի մէջ հաստատուած Թրքական «Պէլկէ» հրատարակչականը վերջերս լոյս ընծայեց Հայկական ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան նուիրուած նոր գործ մը որ կը կրէ հետեւեալ մակդիրը՝ «Հայկական ցեղասպանութիւնը ըստ Դաշնակիցներու պետական արխիւներու վաւերագիրներուն» (Iltifak Devletleri Kaynaklarinda Ermeni Soykirimi : Toplu Makaleler kitap 3)*:*

Սա ուրեմն փրոֆ. Վահագն Տատրեանի ցարդ հրատարակած եւ այս նիւթին նուիրուած գործերու շարքին երրորդ հատորն է զոր խիզախ հրատարակիչ՝ Ռակըփ Զարաքօլու Թրքերէնի թարգմանել տալով հրատարակեց երկու շաբաթ առաջ: Հոս խօսքը ոչ թէ Անգլիան, Ֆրանսան և Ռուսաստանը ընդգրկող դաշնակիցներուն մասին է, այլ այդ երեք պետութիւններուն հակադիր՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիա - Հունգարիոյ առանցքով ստեղծուած դաշնակիցներուն մասին է, որուն մաս կը կազէր և Օսմանեան պետութիւնը: 411 էջերէ բաղկացած այս նոր հատորը կը պարունակէ ութ ընդարձակ գլուխներ եւ երեք յաւելուածներ: Հրատարակիչ Զարաքօլու գիրքը ձօնած է Հրանդ Տինքի յիշատակին:

Խնդրին ունեցած արտակարգ կարեւորութեան համար ստորեւ կը ներկայացնենք այդ գլուխներու մակդիրները, առընթեր տուեալներով:

1· Գերմանիոյ Արտաքին գործոց նախարարութեան արխիւին Հայկական ցեղասպանութեան մասին պաշտօնական վաւերագիրները: *Սա նախաբան է զոր փրոֆ. Տատրեան պատրաստած է գերմանացի հեղինակ՝ Վոլֆկանկ Կուսթի 674 էջնոց հատորին համար. ունի 61 ծանոթագրութիւններ (էջեր 13-31). թէեւ Տատրեան կը չեշտէ գերման հիւպատոսներու պարկեշտ եւ յանդուգն կեցուածքը՝ ցեղասպանութեան ոճիրին մասին իրենց կառավարութիւնը տեղեակ պահելու առընչութեամբ, սակայն եւ այնպէս կը չեշտէ նաեւ իրերայաջորդ հինգ գերման դեսպաններու երկդիմի եւ յաճախ ալ Թրքամէտ քաղաքականութիւնը - յարգելով հանդերձ բացառութիւն հանդիսացող դեսպան Մէթթէրնիխը: Ուշագրաւ է յատկապէս գերման կայսր Վիլհէլմի դաժան կեցուածքը, որ Տատրեանի կողմէ կը բացայայտուի իբրեւ շարունակական գերման ազգային քաղաքականութիւն: Արդարեւ Տատրեան ցոյց կու տայ որ 1915ի ցեղասպանութեան ոճիրին Վիլհէմի անուղղակի քաջալերանքը իր պատմական նախադէպերը ունի 1894-96ի Համիտեան եւ 1909ի Ատանայի ջարդերուն կապակցութեամբ:*

2· Հայկական ցեղասպանութեան մանրամասն փաստարկումները գերմանական եւ աւստրիական պետական արխիւներուն մէջ: (էջեր 33-103): *Կը պարունակէ հինգ դեսպաններու, երեք դեսպանի փոխանորդներու եւ տասնըհօթը հիւպատոսներու գլխաւոր տեղեկագիրները. բաց աստի, կը պարունակէ նաեւ 11 բարձրաստիճան գերմանացի սպաներէ հատընտիր տեղեկագիրներ: Ասոնցմէ զատ, կան նաեւ «երեք գերման արտաքին գործոց նախարարներու եւ երկու բարձրագոյն հրամանատարներ՝ զօրավարներ Հինտէնպուրկի եւ Լուտէնտորֆի տեղեկագիրները: Գալով միւս զինակից եւ դաշնակից՝ Աւստրիոյ, կ'ընդգրկուին դեսպան Բալլավիչինիի եւ իր փոխանորդ Թրաութմանստորֆի ինչպէս եւ իր հիւպատոսներու հատընտիր պաշտօնական տեղեկագիրները: Ուսումնասիրութեան կարեւոր մէկ բաժինը կը վերաբերի Հայկական ցեղասպանութեան ոճիրին ընդարձակումին՝ դէպի կովկասեան Հայաստան, 1918ի ամրան եւ աշնան եղանակներուն: Այս առումով յոյժ կենսական են գերման գնդապետ Բարաքինի եւ գերման զօրավարներ Ֆօն Լոսսոյի եւ Գրէսսընշթայնի զգայացունց վկայութիւնները: Վերջապէս կան գերմանական տուեալներ ըստ որոնց օսմանեան Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին նախապատերազմեան բընակչութիւնը կը ներկայացուի երեք տարբեր, այսինքն 1·924·000, 2·000·000 եւ 2·500·000 թիւերով: Իսկ գերման թրքաբէր հեղինակ Հուկօ Կրոթհէ, միայն հինգ նահանգներու համար, այսինքն՝ Կարին, Վան, Բաղէշ, Տիգրանակերտ և Խարբերդ 1·5 միլիոն հայ բնակչութիւն ցոյց կու տայ: Գալով աւըստրիական աղբիւրներու, հիւպատոս Բվաթքիովսքի մէկ միլիոն կը գնահատէ արեւելեան վեց նահանգներէ յաւելեալ Տրապիզոն եւ Սամսոն - տեղահան եղած Հայերու թիւը. իսկ Իտիրնէի հիւպատոսը մանրամասն հաշուարկումներով բռնագաղթի ենթարկուած հայ ժողովուրդին թիւը 1·5 միլիոն կը հաշուէ: Վերջապէս 1915 Դեկտեմբեր 2 թուակիր աւստրիական գաղտնի տեղեկագիր մը բռնագաղթի եւ յարակից ջարդերու հայ զոհերուն թիւը մօտաւորապէս մէկ միլիոն կը հաշուէ:*

3· Հայկական ցեղասպանութեան մէջ գերմանական մեղսակցութեան փաստերը (էջեր 105-155) 79 ծանոթագրութիւններով: *Իրաւաբանական հանդէսի մը մէջ հրատարակուած փաստագրական այս աշխատութիւնը իր կառուցուածքով եւ բովանդակութեամբ աւելի իրաւագիտական բնոյթ ունի եւ այս պատճառաւ ալ նոր զարգացող միջազգային քրէական օրէնսդրութեան խնդիրներ կը շօշափէ: Հոս կը մերկացուին սուլթան Համիտի գերման կայսրին ընծայած կաշառակալ անթիւ նուէրները եւ այդ ձեւով դաշնակից միւս եւրոպական պետութիւններուն դէմ ձեռք ձգած գերմանական պատնէշը՝ հայկական հարցի բարւոք լուծման ձեռնարկին դէմ:*

4· 1894ի Սասունի կոտորածը - *կիզակէտ մը հայեւթուրք հակամարտութեան սաստկացման* (էջեր 157 - 198) 72 ծանոթագրութիւններով: *Հիմնուելով եւրոպական, բայց յատկապէս օսմանական - Թուրք պատմական վաւերագիրներու վրայ, ցոյց կը տրուի թէ Պէրլինի միջազգային դաշինքի 61րդ յօդուածը ինչ աղէտալի հետեւանքներ ունեցաւ Թրքահայութեան համար: Օգտուելով այդ յօդուածին յեղյեղուկ բնոյթէն՝ Ապտիւլ Համիտ միանգամայն ապաւինելով գերման կայսեր հովանաւորութեան եւ Ռուսիոյ ցարին երկերես եւ նենգ դիւանագիտութեան, ընդդրկեց հայաջինջ նոր քաղաքականութիւն մը որ յանգեցաւ 1894-96ի զանգուածային ջարդերուն, խլելով 100 - 150 հազար զոհեր: Սասունը մեկնակէտը եղաւ այս կոտորածներուն: Իսթանպուլի մէջ պաշտօնավարող Ֆրանսացի դեսպան Փօլ Գամպոնի 1894 Փետր. 20 թուակիր* Exposé Historique de la Question Arménienne*ը, հարազատ խտացումն է Թրքական ոճրամիտ սադրանքներու, որոնք սկսան ձեւակերպուիլ հայկական բարենորոգումներու խնդրին ծագման կապակցութեամբ: Նոյնիսկ Թուրք պատմագէտ մը կ'ընդունի որ Սասունի ապստամբութիւնը քաղաքական ըլլալէ աւելի տնտեսական դրդապատճառ մը ունէր. հայ լեռնականները դժգոհացան եւ մերժեցին թէ՛ կառավարութեան եւ թէ քիւրտ բռնակալներուն հարկ եւ տուրք վճարել:*

5· 1909ի Ատանայի ողջակիզման պարագաները - (էջեր 199 - 218) 33 ծանոթագրութիւններով: *Յօդուածը մեծ մասամբ յենած է անգլիական արխիւային փաստերու վրայ որոնց մէջ Ատանայի մօտ Մերսինի մէջ կայք հաստատած անգլիացի հիւպատոս՝ հաղարապետ Տաութի Ուայլի, ի յայտ կու գայ իբրեւ գլխաւոր դերակատարը այդ աղէտին կանխարգելումը խափանող մաքիաւելական թաքուն դաւերուն:*

6· Հայկական ցեղասպանութիւնը Կեսարիոյ մարզին մէջ (էջեր 219 - 248) 66 ծանոթագրութիւններով: *Իր համապարփակ տարազով այս գործը ոչ միայն կը բնորոշէ այլ եւ կը խտացնէ Հայկական ցեղասպանութեան բոլոր դժոխային սարսափները որուն զոհ գնաց այդ մարզի հնաւանդ հայ բնակչութիւնը: Այդ սարսափի դժոխքին անքակտելի մասը կը կազմեն ափ մը հայ մատնիչներու եպերելի եւ վատոգի դաւաճանութիւնները որոնք մեծապէս դիւրացուցին Թուրք դահիճներու ահաւոր ոճիրները ներառեալ լայնատարած չարչարանքներու տարատեսակները յատկապէս չրջանային արիւնարբու կառավարիչ Սալիհզէքիի գազանային վայրագութիւնները: Այս բոլորին հակապատկերն է ազարամիտ Թուրք կառավարիչ Ահմէտ Ռիֆաթ (Զալրգա) որ պատերազմը վերջանալուն դատական առեան կազմեց Կեսարիոյ մէջ եւ այդ բոլոր ոճրագործներու վոհմակը քրէական յանցագործութեամբ մեղադրող ընդարձակ ամբաստանագիր մը պատրաստեց. Քէմալականներու չուտափոյթ յաղթանակով սակայն, այդ դատական հետապնդումը անհետեւանք մնաց:*

7· Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ զայն կանխելը կամ պատժելը խոչընդոտող իրաւական եւ քաղաքական պայմանները - (էջեր 249 - 288) 99 ծանոթագրութիւններով: *Իրաւաբանական հունի մէջ մշակուած այս ուսումնասիրութիւնը հիմնուած է Միացեալ Ազգերու Ցեղասպանութեան կանխարգիլման եւ պատժարկումի ուխտին, ինչպէս նաեւ Նիւրընպէրկի Միջազգային պատժական ատեանի ամբաստանագիրին եւ դատավճիռներուն վրայ: Յօդուածին ներածականին մէջ Թալաթի ցեղասպանական մըտայնութեան քօղարկուած ձեւով արտայայտուիլը չեշտուած է 1913ի հայկական բարենորոգումներու խնդրայարոյց վէճերուն կապակցութեամբ: Ինչպէս 1894ի աշնան սուլթան Ապտիւլ Համիտ գերման դեսպան Ռատոլինին չեշտակի կերպով ազդարարած էր որ հայկական բարենորոգումները կը սպառնան Օսմանեան կայսրութեան գոյութեան եւ ինք երբեք թոյլ պիտի չը տայ որ անոնք իրագործուին, շուրջ երկու տասնեակ տարիներ յետոյ Թալաթ կրկնած էր նոր ազդարարութիւնը դաշնակցական երեսփոխան Վարդգէսին: Երկուքն ալ կը հաւատային, որ բարենորոգումները նախաքայլը պիտի հանդիսանային ինքնավարութեան եւ ապա անկախութեան:*

8· Հայկական ցեղասպանութիւնը եւ «հաւասարակշռուած» վերլուծումի մը պահանջին տակ քօղարկուած վտանգները. պատասխան՝ Ռոնալտ Սիւնիին - (էջեր 289 - 352) 120 ծանոթագրութիւններով: *Բանավէճային այս լայնածաւալ ընդդիմախօսութիւնը կ'ուրուագծուի յօդուածին տասնըութ ստորաբաժանումներու մակդիրներով: Ասոնք են՝ 1) Զարդարար քաղաքականութեան մը պատմական հետեւողականութիւնը, 2) Ապտիւլ Համիտի եւ իթթիհատական վարիչներու խորհրդակցական կապերը, 3) Հայկական հարցին վերազարթնումը, 4) Զարդարար քաղաքականութեան պայմանականութեան վարկածը, 5) Կանխամտածումի հարցը՝ ա. Գերմանական եւ ամերիկեան վաւերագիրներ, բ. Թրքական վաւերագիրներ, 6) Պայմանականութի՞ւն թէ յօրինուած առիթ, 7) Նախադէպերու ուղիով ցեղասպանական ոճիրներու շարայարութիւն, 8) Կեդրոնացեալ դիւանակալութի՞ւն թէ անպաշտօն հզօրանք, 9) Պետական օրինականութեամբ օժտուած անպաշտօն հզօրանք, 10) Անպաշտօն հզօրանքի իթթիհատական տարբերակը, 11) Որոշում տալու հեղինակութեան աղբիւրները, 12) Այդ ոճրային որոշումին կազմակերպման կուսակցական առանցքները, 13) Որոշումին գործադրման գլխաւոր յանձնառուն՝ Յատուկ կազմակերպութիւնը (Թէշքիլաթը Մահսուսա), 14) Գերմանական պաշտօնական փաստաթուղթերու ծանրակշիռ հանդամանքը, 15) Ցանցապարտ կողմին տուեալներու ապաւինելու անպատեհութիւնները, 16) Փոխանակ կառավարութիւն եւ կուսակցութիւն մեղադրելու, ժողովուրդը այպանելու եւ յանցապարտ գտնելու փորձեր, 16) Կարգ մը հասարակ Թուրքեր դատական հետապնդումի ենթարկելու կառավարական ծիծաղելի ձեռնարկներ, 17) Թալաթի մեղսակցութիւնը վկայակոչող Թուրք հանրածանօթ դէմքեր, 17), Գերմանացի եւ աւստրիացի դաշնակիցներու արժեւորումները, 18) Եզրակացութիւն:*

Գիրքին սպառումը սահմանափակուած է Թրքական երեք գլխաւոր քաղաքներու, այն է՝ Իսթանպուլ, Իզմիր եւ Անգարա:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԷՐԻԳԻԻՂԻ «Նազար Շիրինօղլու» սրահին մէջ, Ապրիլ 27ին, կազմակերպուած է միջ-վարժարանային հայերէն բառագիտութեան Մրցում մը «Կամք հայախօսութեան» խմբակին կողմէ: Մրցումը տեղի ունեցած է նախակրթարանի, միջնակարգի եւ լիսէի աշակերտներու միջեւ: Դատակազմի անդամները եղած են Սիլվա Կոմիկեան, Ժազլին Էրմէն, Մաքրուհի Պ. Յակոբեան եւ Նատիա Գոչունեան (այս վերջինը չէ կրցած ներկայ ըլլալ): Բացումը կատարած է Մարիամ Տրամէրեան, որ շեշտած է թէ մեծ թիւով աշակերտներու մասնակցութիւնը մտահոգութիւններ փարատելու գրաւականն է և փառաբանած է հայ լեզուի գեղեցկութիւնը: Մրցումին պայմանաժամը լրանալէն ետք, թուղթերը հաւաքուած են եւ տղաքը հիւրասիրուած:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԷՆ ԼՔՈՒԱԾ ԻՐԱՔՅԻ ԱՊԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ

ԱՄՆ-ու իրաքեան ներխուժումին, ծաւալած պատերազմին քննադատութիւններէն ետք, ամերիկեան մամուլը սկսած է անդրադառնալ ու հակազդել Պուշի իշխանութեան իրաքցի գաղթականներուն հանդէպ անտարբեր, անպատասխանատու կեցուածքին: Ներխուժումով ու երկրին հիմնական ապակայունացումին հետեւանք երկու միլիոն իրաքցիներ խոյս տուած են, չկարենալով տակաւ ստեղծուած կացութեան. նոյնքան մըն ալ երկրին մէջ տեղափոխուած են, միջոցը չունենալով արտադաղթելու: Եւ ԱՄՆ-ը որ գլխաւոր պատճառն են բոլոր այս դժբախտութիւններուն, ընդունած են միմիայն իրաքցի 500 գաղթական:

Այս պարագան տասնեակ մը երկրի ու ոչ կառավարական բազմաթիւ կազմակերպութիւններու ժընեւի Ապրիլի ժողովին նիւթ եղած է, քանի որ կը կազմէ բնակչութեան մը 1948էն ի վեր միջին-արեւելեան մեծագոյն տեղափոխութիւնը, ըստ իրենց: Կ'երեւի Ղարաբաղը, Ադրբեջանը տեղ չունին միջին-արեւելքի անոնց քարտէսին վրայ...: Ու ժողովականները պահանջած են որ Ճ. Պուշ իրաքցի ժողովուրդին դժբախտութեան պատճառ ըլլալէ ետք, ըսէ թէ ի՛նչ ծրագրած է ընել այդ գաղթականներուն համար:

Ամէնէն անընդունելին այն է որ գաղթականներէն կարեւոր տոկոս մը ԱՄՆ-ու մէջ ապաստան գտնելու յոյս չի կրնար ունենալ, քանի որ ահաբեկիչներու հետ գործակցած կը նկատուի, օրինակ, վճարած ըլլալով իր մէջ հարազատը առեւանգողներուն պահանջած փրկագինը: Նման պարագայ մըն է Ռիթայինը. ան հեռաձայնի սպասարկութեան մը մէջ աշխատած է, որ առիթ կու տար ահաբեկիչներու մասին տեղեկութիւն տալու ամերիկեան կողմին, Անցեալ Օգոստոսին զինեալներ առեւանգած են 16 տարեկան իր աղջիկը ու 600 հազար տոլար փրկագին պահանջած: Ամուսինը գումար մը վճարելով ազատած է զաւակը ու ամուսնալուծումի դիմած, պատճառաբանելով որ կնոջը աշխատանքը այդ ողբերգութեան պատճառ եղած է: Յետոյ ալ երբ մահուան ըսպառնալիքները անհանդուրժելի դարձած են, առած է զաւակները ու ապաստանած Յորդանան: Այսքանէն ետք այդ ընտանիքին կը մերժուի ԱՄՆ-ու կողմէ ապաստան տալ, վճարուած փրկագինը «նիւթական նեցուկ» համարուելով ահաբեկիչներուն:

«Նիւ Եորք Թայմզ» անդրադառնալով այս անցքերուն, կը յիշեցնէ թէ Իրաքի ներխուժումի օրերուն հեռատես ծերակուտական մը չեշտած էր թէ ԱՄՆ-ը եթէ կ'ուզեն վստահելի բարեկամներ ունենալ ամէն տեղ, պարտին փաստը ալ թէ արժանի են այդ վստահութեան: Ըսած էր նաեւ թէ անարդարի պատկեր մը տալով կարելի չէ նոր զօրակցութիւն գտնել:

Թերթը կը յիշեցնէ թէ բնակչութեան եւ ներգաղթի գրասենեակին մէկ պատասխանատուն Յունուարին Ծերակոյտին յայտարարած էր որ իրենց առաջնային հարցն է իրաքցի գաղթականներուն սարսափելի վիճակը. երկու ամիս ետք նոյն անձը ըսած է թէ իրաքցիները վեց ամիսէն առաջ չեն կրնար ապաստան գտնել ԱՄՆ-ու մէջ: Ստեղծուած կացութիւնը անյարիր կը նկատուի մեծ պետութեան մը որ չի կրնար առաջնային հարցի մը մասին յստակ ծրագիր մշակել, փրկելու համար իր դաշնակիցներուն կեանքը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԼԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՅԵՐԵԿՈՅԹ»

Հայ լեզուի պաշտպանութեան՝ «Մաշտոց» միութիւնը լաւ գաղափարը ունեցած էր, Կիրակի Մայիս 13ին, Գլամարի մէջ կազմակերպելու հայ թատրոնին նուիրուած յերեկոյթ մը: Ան սկսաւ միութեան նախագահուհի՝ Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանի բարի գալուստի խօսքով: Ապա, բեմ հրաւիրուեցաւ քաղաքապետին կցորդ՝ տիկ. Մոոժէն, որ յիշեցէ վերջ Արտաշատ քոյր քաղաքը, ուրախութիւն յայտնեց ընդունելով այսպիսի ձեռնարկ մը որ կու գայ ճոխացնել Գլամարի մէջ Հայաստանի տարուան արդէն կազմակերպուած միջոցառումներուն երկար ցանկը: Ու բեմը տրամադրուեցաւ Զարեհ Խրախունիի «Մեսրոպատօն» ստեղծագործութեան լուսողա-տեսողական ներկայացմանը: Բեմին լման երկայնքով փռուած թափանցիկ քօղի մը ետեւ, շարժուձեւերով կը խաղային 405 թուականի այս պատմական իրադարձութեան երեք գլխաւոր դերակատարները. Մեսրոպ Մաշտոց (Գէորգ Հալէպլեան), Սահակ-Պարթեւ կաթողիկոս (Մանուկ Ադամեան) եւ Վռամշապուհ թագաւոր (Զատիկ Փանոսեան): Անոնք կէս ժամուան մէջ, հաճելի երաժշտութեան մը ընկերակցութեամբ, ճոխացած՝ ձեռագիր մատեաններու լուսարձակումով, մարմնաւորեցին Այբուբենի ստեղծման պատմականը, Զարեհ Խրախունիի գրութեան հնչիւններուն տակ: Յուզիչ էր պահը երբ Մեսրոպ իր արքային կը ներկայացնէր նոր տառերով գրուած առաջին նախադասութիւնը. «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»»: Ստեղծագործութիւնը կը պարտինք Ժիրայր Բաբազեանի (բեմադրութիւն) եւ Նարեկ Տուրեանի (երաժշտութիւն):

Այս ներկայացումով նշուեցաւ Գիրերու գիւտի 1600ամեակը: Դադարէ մը վերջ, երկրորդ բաժինը սկսաւ կարճ յարգանքի պահով մը նուիրուած նորօք հանգուցեալ Զահրատին: Ժիրայր Բաբազեան կարդաց «արեւմտահայ ժամանակակից բանաստեղծութեան իսկական հիմնադիր» նկատած բանաստեղծին վեց քերթուածները, ֆրանսերէն թարգմանութեամբ: Կ'արժէ առիթով մը լման երեկոյթ մը յատկացնել այս մեծ բանաստեղծին: Ապա բեմ բարձրացան Վիրժինի Պիանքինի, Անթուան Սեկէն եւ Ֆրանսուա Գեռկուլէ, արհեստավարժ երեք դերասաններ որոնք, Ժիրայր Բաբազեանի կողքին, կարդացին Յակոբ Պարոնեանի «Ատամնաբոյժն արեւելեան»էն, «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն եւ «Պաղտասար աղբար»էն հատուածներ, ինչպէս նաեւ Երուանդ Օտեանի «Արագ ապաքինում»ը եւ «Առաքելութիւն ի Ծապլվար»էն, ընկեր Փանջունիի կենսագրականը:

Չհասկցանք թէ ինչպէ՞ս «Մաշտոց» միութիւնը, որ հայերէնի պաշտպան ըլլալ կը դաւանի, ինքն իրեն թոյլ կու տայ աւելի քան ժամ մը ֆրանսերէն լեզուով հայկական բանաստեղծութիւններու եւ թատերգութիւններու տեղ տալ: Յայտագիրին վրայ արդեօք չէ՞ր նշուած «Հայկական թատրոն»: Մաղթենք որ յառաջիկային, «Մաշտոց»ը վերադառնայ իր ակունքներուն եւ շարունակէ վեր պահել հայերէնը, իր ամբողջ վեհութեամբ:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

Ծանօթ: Զ. Խրախունիի «Մեսրոպատօն»ի տեսահոլովակը (DVD) տրամադրելի է դիմելով «Մաշտոց» միութեան, հետեւեալ հասցէին.

Association MACHTOTZ
8 rue Lamennais
92370 CHAVILLE

(գինը՝ 25 եւրօ, առաքումը ներառեալ):

***

ԽՄԲ. «ՅԱՌԱՋ»ի.- Մեր աշխատակցին այս համեմատաբար բարեացակամ թղթակցութենէն ետք, թող թոյլ տրուի մեզի կարգ մը խորհրդածութիւններ ընել, ի հարկին կրկնութիւնով: Մեզի ալ խորթ թուեցաւ, որ հայ լեզուի պաշտպան եւ Մաշտոցի անունն ալ կրող կազմակերպութիւն մը, ի՞նչ անհրաժեշտութիւն տեսած էր այսքան տեղ տալու ֆրանսերէնին: Դեռ զգջում մըն ալ կար, որ առաջին մասին, որ հայերէն էր, կարելի չէր եղած կցել ֆրանսերէն թարգմանութիւնը: Ինչ կը վերաբերի Պարոնեանի եւ Օտեանի թարգմանութիւններուն, բաւական տարօրինակ ներկայացում մըն էր, քանի Պարոնեանի եւ Օտեանի նիւթերը կը վերաբերէին զուտ հայկական մթնոլորտի մը, որոնց ֆրանսերէնն ալ բաւական ժամանակավրէպ բնոյթ ունէր: Նախընտրելի չէ՞ր, որ «Մաշտոց»ը մնար հաւատարիմ իր ադամելութեան եւ զբաղէր միայն հայերէնի տարածումով, անտեսելով նաեւ ֆրանսախօս Հայերը:

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆԻ ԵՐԳԵՑԻԿ ՀԱՄՈՅԹԻ ԵԼՈՅԹԸ ՖՈՆԹԸՆԷ-Օ-ՌՈԶԻ ՍԷՆԹ ՌԻԹԱ ՄԱՏՈՒՌՈՒՄ

«Ագոլատ» մշակ. միութեան հրաւէրով Հերմինէ Երիցեանի երգչախումբին պատուոյ առաջնութիւնը տրուեց սկսելու Հայաստանին նուիրուած միջոցառումների շարքը, որը տեւելու է մինչեւ Դեկտեմբեր 15: Նախատեսուած են բազմաբնոյթ երեկոներ, հանդիպումներ, դասախօսութիւններ, ցուցահանդէսներ:

Մայիս 5ին Հերմինէ Երիցեանի երգչախումբին ելոյթով մեկնարկեց Հայաստանի տարին, փարիզամերձ այս քաղաքում: Միութեան կողմից տիկին Նազարեանը շնորհակալական խօսք ուղղեց խմբի անդամներին: Մաղթեց նրանց ստեղծագործական յաջողութիւն հայ դասական երգարուեստին նուիրաբերած ծառայութեան համար: Տիկին Նազարեանը խօսքը աւարտեց կէս կատակ, կէս լուրջ ասելով, որ նոյնիսկ Հայերը այսպիսի նուիրուածութիւն չունեն հայ դասական երգարուեստին եւ երգչախումբին համբաւը արդէն շատ է տարածուել եւ շատ ու շատ օտարներ լրջօրէն հետաքրքրուած են հայ դասական երգարուեստով:

Համերգին հնչեցին տարբեր դարաշրջանների եւ տարբեր յօրինողների ստեղծագործութիւններ: Միջնադարեան «Ո՞ւր ես մայր իմ» եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Երգիր ինձ համար»ը երգելով Հերմինէ Երիցեանը ամբողջ ծրագիրը տրամադրեց խումբին եւ մեներգիչներին: Ստեփան Զրբաշեանի «Քնարականը» պատանեկան աւիւնով երգեցին Հելէն Գոսպէնը եւ Հերմինէ Երիցեանը: Հ. Գոսպէնը մեներգեց Ներսէս Շնորհալու հանրայայտ շարականներից «Նոր ծաղիկ»ը եւ նորօրեայ յօրինողներից Ալեքսանդր Աճէմեանի «Իմ մայրիկ»ը: Մշակուած հայերէնով, զուսպ վերապրումով մեկնաբանուեցան այս երգերը: Ալեքսանդր Սպենդիարեանի «Ա՛յ վարդ»ը մեներգեց Անարէ Գլուքէօրը: Մարտին Մազմանեանի «Երազ» եւ Արմէն Մանդակունեանի «Կեանքի գովք» երգերը խումբը մեկնաբանեց ձայների ներդաշնակ միահիւսումամբ, մեղեդայնութիւնը բիւրեղային հնչողութեան հասցնելով: Մակար Եկմալեանի «Կիլիկիա»յով աւարտուեց համերգի առաջին բաժինը:

Բացի հանրահռչակ «Կիլիկիա»յից, համերգում հնչեց նաեւ Եկմալեանի «Զարթիր որդեակ» սակաւածանօթ խմբերգը:« «Զարդիր որդեակ»ը անցեալում տարածուած հայրենասիրական երգերից էր: Այն եղակի երգերից է, որ խստապահանջ Եկմալեանի ուշադրութեանն է արժանացել բազմաձայնելու համար: Եկմալեանը ազգային-ազատագրական պայքարի մասին լաւագոյն բանաստեղծութիւնների հիման վրայ է գրել Բաֆֆու «Ահա ծագեց կարմիր արեւ»ը, Սմբատ Շահազիզի «Երգ մեռնող հայրենասէրի»ն, Մկրտիչ Պեշիկթաշլեանի «Թաղումն քաջորդոյն»ը, Ղ. Ալիշանի «Պլպուլն Աւարայրի»ն եւ Ռաֆայէլ Պատկանեանից «Լռեց»ը:

Պերնատէթ Կէնուն երգեց Ռոմանոս Մելիքեանի «Ուռենին» Հերմինէ Երիցեանի հետ եւ մեներգեց Նիկոլ Գալանտերեանի հանրայայտ «Արդեօք ո՞ւր ես» ռոմանսը Վահան Տէրեանի խօսքերով: Գալանտերեանի այս երգը երգչուհին մեկնաբանեց որպէս յոյսի, լաւատեսութեան եւ անհուն թախիծով լեցուն սպասման օրերի երաժշտական ձօն:

Վաղարշակ Կոտոյեանի «Իրիկունը» Ժիւլի Ճիորնոն կատարեց անսխալ հայերէնով եւ նուրբ երաժշտականութեամբ: Ստեփան Կիւրեղեանի կատարմամբ «Ողբ Վասպուրականին» հնչեց տրամաթիկական անխառն մեկնաբանմամբ: Կոմիտասի «Կաքաւիկը» Տոմինիք Հոլպէքի կատարմամբ արժանացաւ ունկնդիրների բուռն ընդունելութեանը: Ունկնդիրները կրկնել տուին այս երգը: Բարսեղ Կանաչեանի «Օրօրը» Քաթրին Սէրքէթթի եւ երգչախումբը մեկնաբանեցին յօրինողի ստեղծագործական առանցնայատկութեանը հաւատարիմ մնալով: Մարտին Մազմանեանի խմբերգները ժանրային տարբերութիւն մտցրեցին ծրագրի մէջ: Տրամաթիկականին, հայենասիրականին հակադրեց կատակախառն աւանդական երգեր:

Ալեքսանդր Յարութիւնեանի «Հայրենիքիս հետ» երգով աւարտուեց համերգը:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SEJOURS D'ETE 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.

SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

SOIRÉE PARADJANOV

Jeudi 31 mai à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
SOUS-TITRES FRANCAIS

ARABESQUES
(sur le thème de Pirosmani)
1986, 20 mn
Studio de films documentaires de Géorgie.
Film d'essai sur l'œuvre du génial peintre géorgien Niko Pirosmanachvili (1862-1918)

HAGOP HOVNATANIAN
Portraitiste arménien
(1806-1881)
Premier film de Paradjanov
Le réalisateur emblématique fait revivre la tradition culturelle arménienne du début du siècle à Tbilissi.
Studio de films documentaires et d'actualité d'Erevan.

ANDRIECH
CONTE MOLDAVE
Film réalisé par Paradjanov, 1954, 58 mn pour l'obtention de son diplôme de fin d'études à Moscou.
Andriech, un jeune berger, quitte son village pour aller gardeé son troupeau dans une prairie isolée...

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

(Շար. Ա. էջէն)

րու թիւը աւելի քան 60 էր։ Բնակչութիւնն ալ անզօր մնացած է իսլամապաշտներու եւ բանակին միջեւ։ 31 հազար բնակիչներ էն որոնք պատանդի կերածուած էն, մինչ այդ բնակիչներէն մէկը սարսափած կը յայտարարէր. «զինուորականներ կը սմբակոծեն կուրօրէն, մեռեալներ կան, տասնեակներով վիրաւորներ. բան մը պէտք է ընել»։ Այս անգամ, Լիբանան դէմ յանդիման է սիւննի արմատական տարրերու։ Արդէն, ամբողջ Լիբանանն է որ պատանդ է Իսրայէլի, Սուրիոյ, Իրանի ձեռքը, Արեւմուտքն ալ մխիթարական խօսքերէն անդին չի կրնար անցնիլ...։ Ոճրափորձ մը ալ գործուած է Պէյրութի արեւմտեան շրջանը. աւելի քան 10 վիրաւորներ կան։

ՍԱՆ ՓԱՒԼՈՅԻ մէջ Բենեդիկտոս ԺԶ.ի այցին ընթացքին, Մայիս 10ին, հանդիպում մը կազմակերպուած է քաղաքին կրօնական ու եկեղեցական պետերուն հետ։ Ներկայ գտնուած է նաեւ Պրազիլի թեմին առաջնորդ Տաթեւ Արք. Ղարիպեան ու ողջունած Պապը, յանուն երկրին հայ գաղութին։ Այս վերջինը փոխադարձած է ողջոյնը, ըսելով։ «Հայ ժողովուրդս շատ սիրելի ազգ է»։ Տաթեւ Արք. մասնակցած է նաեւ Մայիս 11ի սրբացման արարողութեան։

Arménie mon amie

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE,
LA MAGIE
DE L'ECRIT
EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 10h à 17h, jusqu'au 31 mai et de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

***

Pour la première fois en France
L'Association Lyon-Erevan APECLE
présente
CIRQUE
Jeudi 31 mai à 20h30
Vendredi 1er juin à 20h30
BOURSE DU TRAVAIL
Place Guichard LYON 3ème
Dans son nouveau spectacle
Cirque et Magie
«ARMENIAN STARS SHOW»
Réservations : FNAC, Auchan, Géant, Leclerc, Le Progrès, Carrefour, Virgin et APECLE.
APECLE: 7 rue Major Martin 69001 Lyon
Tél. : 04 78 29 01 84

***

CARZOU

Du 15 mai au 10 juin
La Grande Bouvêche
ORSAY
10h - 13h et 15h - 19h
Le vendredi jusqu'à 21h
Fermée le lundi

Réunissant environ une quarantaine d'œuvres, cette exposition dont la scénographie met en évidence l'importance que Carzou accordait aux aspects multiples de son activité artistique, permettra au visiteur **d'appréhender la réalité d'un artiste complet.**

***

CACHAN

- **LA COULEUR DE GRENADE,**
  de **Serguei Paradjanov**
  Mardi 29 mai à 21 heures
  au Cinéma La Pléiade.
- **SOIREE GASTRONOMIQUE ET MUSICALE**
  La Croix Bleue des Arméniens de France propose une immersion totale dans les saveurs et les mélodies de l'Arménie.
  Entrée : 15 euros
  Réservations obligatoires, avant le **28 mai :**
  — auprès de Sonia :
  01 46 65 26 96 / 06 10 56 22 04
  — ou de Marie : 01 69 07 02 25
  Vendredi 1er juin à 20h30,
  à la Grange Gallieni.

ԻՍԻԻ
ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրիան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

«ԱՐԱՐԱՏ»
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20·30ին։
Պարուսոյց՝
Տիկին ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
եւ Պարոն ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Երեկոյթին կը մասնակցի ջութակահար
Պարոն ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ
Գլամարի «Ժան-Արփ»
Մշակութային սրահին մէջ
22 ավընիւ Փօլ-Վայան Գուրիւրիէ
92140 Գլամար
Տոմսերու համար դիմել՝
06· 11· 45· 70· 88 / 06· 84· 64· 89· 22
06· 60· 37· 12· 65 / 06· 61· 45· 74· 65
Թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան — Ֆաքս՝ 01· 46· 44· 24· 24։

Dans le cadre d'«Arménie mon amie»,
Année de l'Arménie en France
Grand concert à Alfortville

NAISSANCE DE DAVID DE SASSOUN

de **Garbis APRIKIAN**
Oratorio pour soli, chœurs et orchestre dirigé par l'**auteur**
avec
l'Orchestre National d'Ile-de-France
et les Chœurs :
Sipan-Komitas
Elisabeth Brasseur
et ceux des enfants
de l'Ecole Arménienne Tebrotzassère
le **Jeudi 24 mai** à 20 heures 30
Pôle Culturel — Parvis des Arts
Salle de Spectacle
(à l'angle des rues Bourdarias et J. Franceschi)
organisé par la Ville d'Alfortville
en partenariat
avec
la Maison de la Culture Arménienne
Renseignements et réservations :
01 58 73 29 18

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

«Լոյս եւ Ճշմարտութիւն եւ Ազատութիւն»
ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի Մայիս 24, ժամը 20·30ին
ՄԻԶՆԱԴԱՐԵԱՆ ՏԱՂԵՐ
կը մեկնաբանէ՝
Հ. ՅՈՎՍԷՓ Ծ. ՎՐԴ. ՔԷԼԷԿԵԱՆ

***

Երկու խօսք Մատենադարանի գիտական աշխատակից՝
ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի

***

Միջնադարեան բանաստեղծութիւններու ընթերցումներ, կատարողութեամբ՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի
եւ
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ-ի

Մուտքը ազատ է

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԿՈՉԸ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր անոնց որոնք ունին տրամադրելի գրադարանային գիրքեր, նուիրելու վարժարանի գրադարանի հաւաքածոյին։
Հեռ. - 01· 45· 34· 68· 28
06· 37· 01· 15· 96

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 28
Ոգեկոչումն հոչակման Հայաստանի 1918 Ս. Հանրապետութեան
Երեկոյեան ժամերգութիւն։ Ցաւարտին կատարի հոգեհանգիստ եւ մաղթանք գոհաբանական։
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 17ին։

24e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN
Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 24ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■

ARMAN VARTANIAN
TCHINAG

ԱՐՄԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
ՋԻՆԱԿԸ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 3, ժամը 16ին
DIMANCHE 3 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
Mº Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրո

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
ԹԱԼԻՆ-ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը։
Կանխաւ ապահովել տեղերը։

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 24
JEUDI
24 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·712 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21·712

ԻՒՆԷՍՔՕ ՉԷ ՄՈՌՑԵՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԸ...

Երկու տարի առաջ Ադրբեջանցի զինուորներ հիմնայատակ քանդեցին Նախիջեւան մնացած Հին Ջուղայի հայկական հազարաւոր խաչքարերէն մնացածն ալ ու կոորուանքը լեցուցին Արաքսի մէջ։ Կատարուածը ականատեսներու կողմէ տեսագրուած էր ու տեսերիզը շրջան ըրած ամբողջ աշխարհի մէջ։ Այդ օրէն հայկական կողմը քանի՛ դիմումներ ըրաւ աշխարհի ժողովուրդներուն մշակութային ժառանգութեան պահպանումին լծուած միջազգային կազմակերպութեան, գոնէ պաշտօնապէս հաստատելու համար կատարուածը. նաեւ քիչ մը լաւատեսութեամբ ակնկալելու որ այդ նորօրեայ կոտորածը կը դատապարտուի։

Բնական է որ Ադրբեջան քառասուն լեռնէ ջուր բերաւ արգելք ըլլալու համար միջազգային քննչական խումբի մը այցին, մէկ կողմէն ալ փորձելով պնդել թէ այդ սարսափին վրայ ոչ Հայու ներկայութիւն եղած էր, ոչ ալ հայկական խաչքար։ Պէտք է խոստովանիլ որ անոնց ջանքը մինչեւ այսօր յաջողած է, չնորհիւ նաեւ մեր ապիկարութեան։

Վերջերս ԻՒՆԷՍՔՕ-յի հանրային կապերու բաժնէն պաշտօնատար մը յայտարարած է թէ ղրկուելիք քննիչներու խումբին այցի ժամանակն ու երթուղին կը ճշդուի Հայաստանի ու Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարութիւններուն հետ։ Ցաւելեաւ դժուարութիւն մըն է բաքուի պահանջը որ դէտերու այցին շրջանակին մէջ Ղարաբաղն ալ լեռդրկուի ու անոնք տեղեկագրեն նաեւ հոն գտնուող ադրբեջանական կոթողներուն վիճակը։ Նոյն պաշտօնատարը ըսած է թէ տակաւին որոշ չէ որ գոհացում կը տրուի՞ այդ պահանջին։

Թ Ո Ի Ր Ք Ի Ա

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

Մալաթիայի մէջ քրիստոնէական հատորներու հրատարակչական մը երեք աշխատակիցներուն խժդուժօրէն սպանութենէն ետք մթնոլորտը աւելի՛ եւս լարուած է ու քաղաքին բողոքականները տեւական սպառնալիքներու թիրախ կ'ըլլան։ Թուրքիոյ բողոքական եկեղեցիներու նախկին նախագահը Ի. Էօզպէք յայտնած է թէ նոյն քաղաքին իրենց եկեղեցին յաճախողներուն, ժողովներուն մասնակցողներուն անուններով ու լուսանկարներով պատրաստուած ցանկեր կը շրջին ժողովուրդին մէջ։ Այդ հաւատացեալները հեռաձայնով ու համացանցով սպառնալիքներ կը ստանան, փողոցին մէջ զիրենք ճանչցողներ հրատարակչականին զոհերուն խողխողումի գործողութիւնը յիշեցնող շարժումներ կ'ընեն անոնց։

Թուրքիոյ բողոքականներուն մէկ ռատիօկայանն ալ կասկածելի անձերու այցին թիրախ եղած է. անոնք չէնքը լուսանկարած են, յետոյ աշխատակիցներուն հակազդեցութեան վրայ խոյս տրուած։

Ի. Էօզպէք ըսած է թէ պաշտպանութեան դիմում ներկայացուցած է պատկան իշխանութիւններու, բայց ոչ մէկ պատասխան ստացած է։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ աւանդական բանուկ մէկ պողոտային վրայ Մայիս 22ի երեկոյեան պայթում մը 6 հոգիի մահուան ու շուրջ հարիւր հոգիի վիրաւորուելուն պատճառ եղած է։ Երկու խումբին մէջ ալ գտնուած են Փաքիստանի քաղաքացիներ։ Ոչ ոք ստանձնած է արարքին պատասխանատուութիւնը։ Թրքական իշխանութիւնները համոզում կը յայտնէին թէ պատահարը ահաբեկչական գործողութիւն է։ Սպայակոյտի նախագահը զօր. Ե. Պիւյիւքանըթ տեղւոյն վրայ յայտարարած է թէ գտնելով հետեւանքներէն, պայթումը կը վկայէ կազմակերպուած ահաբեկչական կազմակերպութեան մը պատասխանատուութեան. ան աւելցուցած է թէ երկրին մեծ քաղաքներուն մէջ նման արարքներ սպասելի են ներկայիս։ Թուրքիոյ ներկան բանակին ու քաղաքական ընդդիմութեան աշխարհավար նախընտրութեան ու իշխանութեան կրօնամէտ հակումին բախումի վայրի վերածած է երկիրը։ Ուժ կասկածելի հսկողութեան տակ առնուած են։

ՍԱՐՔՈԶԻ, որ նախագահի իր պաշտօնին գլուխն անցնելէ ետք, հոս-հոն կը վազէ, Մայիս 22ին, ընկերակցութեամբ առողջապահութեան նախարարուհի՝ Ռոզլին Պաշըլոյի, Տէօնքէրք գացած էր եւ այցելած տեղւոյն հիւանդանոցը, ապա Զիւիտքոթի ցաւազերծումի բաժինը։ Սարքոզի յայտարարած է որ «շատ ցաւ եւ տառապանք կայ ու այդ ցաւերէն տառապողները պէտք է աւելի ուշադրութեան արժանանան»։ Այս ճիւղին մէջ ալ նորընտիր նախագահը կ'ուզէ բարեփոխումներ ընել եւ վճռած է ուսումնասիրել հիւանդանոցներու վիճակը։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ Մոսկուայէն կը պահանջէ որ իրեն յանձնուի ՔԱ. ԿԷ. ՊԷ.ի նախկին գործակալ մը՝ Անդրէյ Լուգովոյը, Ա. Լիտվինենկոյի սպանութեան կապակցութեամբ, մինչ որ Մոսկուա կը մերժէ։ Ծանօթ է որ այս վերջինը մեռաւ 2006 Նոյեմբեր 23ին Լոնտոնի մէջ։ Ռուսաստանէն խոյս տուած է 2001ին եւ քաղաքական ապաստանելի հանդամանքով Անգլիա կ'ապրէր։ Բուռն պայքար կը տանէր Պուտինի դէմ, կ'ամբաստանէր նաեւ գաղտնի սպասարկութիւնները, որոնք կարգ մը ոճրափոյթերու ձեռնարկած են եւ 1999ին 300 հոգի մեռած է։ 2006 Նոյեմբեր 1ին, Լիտվինենկօ անհանգիստ է, հանդիպելէ ետք Լուգոյովի եւ յետ մահու նամակով մը կ'ամբաստանէ Պուտինը, որպէս պատասխանատու իր մահուան։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հիւսիսային շրջանի կացութիւնը չի բարելաւուիր եւ բնակիչները շատ ծանր վիճակի մէջ են, շրջապատուած իսլամապաշտներով եւ լիբանանեան բանակով։ Մայիս 22ին, մեռեալներու թիւը 68ի հասած է։ Օգտուելով հրադադարէ մը, հազարաւոր պաղեստինցի գաղթականներ սկսած են փախիլ Նահր-ալ-Պարէտի գաղթականէն, այլ ապաստան մը գտնելու համար։ Միաժամանակ, Նահր-ալ-Պարէտի գլխաւոր փողոցին մէջ հարիւրէ աւելի պաղեստինցի երիտասարդներ ցոյց մը ըրած են, բացագանչելով՝ «Օտարներ չենք ուզեր, զէնքերը մի՛այն Պաղեստինցիներուն»։ Կը կարծուի որ այս ծայրայեղ իսլամապաշտները (Ֆաթահ-ալ-Իսլամ) Սուրիոյ կողմէ կը ղեկավարուին եւ այս վերջինը կ'ուզէ ապակայունացնել Լիբանանը։ Բայց եւ այնպէս, ոչինչ յստակ է նման կազմակերպութիւններու մէջ։ Կասկածներ կան որ խումբը կապուած ըլլայ ալ-Քայիտայի, որ սակայն կը հերքէ։

ՊԱՂՏԱՏԻ հարաւ-արեւմտեան շրջանը, թակարդ կառքի մը պայթումէն, Մայիս 22ին 24 հոգի մեռած է եւ 39 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Շրջանը առաւելաբար շիի է։

ՎՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ որոշած են վերահաստատել ծովային կապը Վրացական Պոտիի նաւահանգիստին եւ ռուսական Կովկասի միջեւ։ Եօթը ամիս առաջ կապը խզուած էր ծովային եւ թրղթատարական մարզերուն մէջ, երկու երկիրներու միջեւ։

ՄՈՆՏի Խմբագիրներու ընկերութիւնը, որ վէթոյի իրաւունք ունի տնօրէնին նշանակումին վրայ, Մայիս 22ին չէ նորոգած Ժան-Մարի Գոլոմպանիի նշանակումը վեց նոր տարիներու համար (երրորդ շրջան)։ Քուէարկողները 48,5%ով միայն իրենց վստահութիւնը յայտնած են, մինչ 60%ը անհրաժեշտ էր։ Կը թուի որ այս վերապահութիւնը իրեն հանդէպ բազմաթիւ պատճառներ ունի։ Ընդհանուր դժգոհութիւն կայ Գոլոմպանիի ռազմավարութենէն։ Ներկայիս թերթը աւելի քան 100 միլիոն Եւրոյի պարտք ունի։ Բայց, այսօր բոլոր թերթերը մեկենասի կամ նիւթական օժանդակութիւններու պէտք ունին, ինչ որ նաեւ վտանգ մըն է թերթին անկախութեան համար և արտայայտութեան ազատութեան։ Մոնտի անձնակազմը ունի 400 լրագրող, ընդհանուր ձեւով 3300 աշխատաւոր։ Վաճառքը 2,63%ի նուազում արձանագրած է բաղդատմամբ նախորդ տարուան։ Գոլոմպանիի զօրավիգ է Հանրապետութեան խորհուրդին նախագահը՝ Ալէն Մինք, բայց չէ բաւած, քանի հարկ եղած է ոչ գանազան աղբիւրներէ դրամ ստանալ (Լակառտէր, Փրիզա, Սէն-Կոպէն, Գրեսի Միւթիւէլ, եւն.)։ 2003ին լոյս տեսած հատորն ալ (Լա ֆաս գաշէ տիւ Մոնտ) բաւական խիստ էր եւ կը նկարագրէր Գոլոմպանիի նկարագիրը, տնօրէն մը որ չի ճանչնար իր իսկ խմբագիրները եւ ոչ մէկ շփում ունի անոնց հետ։

«ՄԷՏԸՍԷՆ ՍԱՆ ՖՐՈՆԹԻԷՐ», որու հիմնադիրներէն եղած է Պերնար Քուշ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Մայիս 22 Երեքշաբթի երեկոյեան Թրքատէրոյի ծովային թանգարանին մէջ ուր տակաւին կը շարունակուի Այվազովսկիի ցուցահանդէսը, ներկայացումը կատարուեցաւ այն գոյդ դրոշմաթուղթերուն որոնք այդ մարզին մէջ ալ կը խորհրդանշեն հայեւֆրանսական բարեկամութիւնը։ Ինչպէս գրուեցաւ, 54 եւ 85 Եւրօ սանթիմնոց այս դրոշմաթուղթերուն առաջինը՝ «Արմէնի-Ֆրանս» եղբանիչով, կը ներկայացնէ ԺԵ. դարու հայկական մանրանկարչութեան դրուագ մը, երկրորդը՝ «Ֆրանս-Արմէնի» եղբանիչով, «Հրեշտակին ժպիտը» որակուած քանդակով, Ռէնսի մայր տաճարէն։

Լարային հնգեակի մը հայկական նուագը կը դիմաւորէր հրաւիրեալները որոնց ողջոյնի խօսքով դիմեց Հայաստանի դեսպանը Է. Նալպանտեան, յայտնելով իր գոհունակութիւնը նման երեւոյթի ու չնորհաւորելով տարեդարձը ամպիոնին վրայ իր քով կանգնած Շառլ Ազնաւուրին։ Ըսաւ թէ նոյն օրը Երեւանի մէջ ալ նոյն դրոշմաթուղթերը, այս անգամ հայերէն եղբանիչով ծանօթացուած էին հանրութեան։

Ֆրանսական թղթատարութեան ներկայացուցիչին հակիրճ խօսքէն ետք, ելոյթ մը ունեցաւ Ազնաւուր եւս, գոհունակութիւն յայտնելով, նաեւ չնորհակալութիւն։ Հիւրընկալ թանգարանին կողմէ արտասանուած երկու խօսքէն ետք ներկաներէն մաս մը խմբուեցաւ հայկական քոնեակով ու ծիրանի չիրով պատրաստուած սեղանին շուրջ, ուրիշ մաս մը դնաց գնելու վաճառքի դրուած դրոշմաթուղթերը։

Իւրաքանչիւր դրոշմաթուղթէ տըպուած է հարիւր հազար օրինակ։ Հայաստանեանները կ'արժեն 70 եւ 350 դրամ։ Այս վերջինները ներկայացուցած է փոխադրութեան եւ կապի նախարարը Անդրանիկ Մանուկեան։ Ան եւս ըսած է թէ երեւոյթը հայեւֆրանսական ամուր կապերու ցուցանիշ է։

Գոհունակութեան, ոգեւորութեան երեկոյ մըն էր, այս տարուան այնքան սիւններուն նման։ բայց այս մէկը կը պատկանէր այն շարքին որմէ չօշափելի բան մը կը մնայ Ֆրանսայի ու նաեւ Հայաստանի պատմութեան մէջ։

Ա. Թ.

Թ Ո Ի Ր Ք Ի Ա

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԽՏՈՒՄԻ ՀՆԳՀԱՏՈՐԵԱԿ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը երկու տարուան աշխատանքով ամբողջացուցած է հնգհատորեակ մը. նպատակն է անով ժխտել Հայկական Ցեղասպանութեան պնդումները։ Հատորները պիտի հրատարակուին Թրքերէն եւ անգլերէն տարբերակներով։ Անոնք բաժնուած են երեք գլուխի. ա- Հայեւթուրք տարակարծութեան նիւթով յօդուածներ, բ- Տարակարծութեան փաստաթուղթերը, գ- Փաստաթուղթերով հայկական վայրագութիւնը։

Հատորին պատրաստութեան գործածուած են Արխիւներու տնօրէնութենէն առնուած մօտ 200 վաւերաթուղթեր. անոնք օսմաներէնէն թարգմանուած են Թրքերէնի ու անգլերէնի։ Գիրքին ընծայականը ստորագրած է Ազգային Ժողովի նախագահ՝ Պ. Արընչ, իսկ յառաջաբանը գրած է Թուրք պատմութեան հիմնարկի Հայկական բաժնի տնօրէնը Հ. Էօզտէմիր։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԻՒՄՐԻԻ ՄԷՋ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐ

Մայիս 20ի երեկոյեան Տէրեան փողոցին մէջ հրաձգութիւն տեղի ունեցած է Գիւմրիի քաղաքապետ Վարդան Ղուկասեանի զաւկին՝ Սպարտակ Ղուկասեանի եւ Բարգաւաճ Հայաստանի մէկ գրասենեակին ղեկավար Արտաշէս Սարգսեանի զաւկին՝ Ռոստոմ Սարգսեանի միջեւ։ Իրենց կրակոցներէն վիրաւորուած են անցորդներ։

Շրջող լուրերու համաձայն, վէճին պատճառը անձնական ու քաղաքական կրնայ ըլլալ։ Շիրակի դատախազութիւնը հետաքննութեան ձեռնարկած է։

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ (2)

ԽԱՐԱՋԱՆԸ

ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

Երբ նախակրթարանը աւարտեցի, առաջին հաճելի անակնկալը զոր ունեցայ, Իսթանպուլի պետական դրամատուներէն մէկուն նուիրած խնայողութեան գանձանակն էր, 10 թրքական լիրանոց նախադրեալ հաշիւով մը, իմ անունիս։ Գանձանակը բաց կապոյտ կերպընկալէ, բոլորաձեւ սիրուն տուփ մըն էր, մետաղէ կղպանքով, իր յետսամասին վրայ զետեղուած։ Այս վերջինին վրայ կը գտնուէր ճեղք մը, նախատեսուած մետաղեայ դրամներու համար, ինչպէս նաեւ կլոր ծակ մը թղթադրամներու համար։ Այնպէս մը չինուած էր որ անկարելի էր պարպել պարունակութիւնը, քանի որ կղպանքը միմիայն դրամատան մէջ կարելի էր բանալ տալ արկղակալին։ Այս գանձանակը մեծ ուրախութիւն պատճառած էր ինծի, որովհետեւ ան առիթ կ'ընծայէր շրջուն վաճառորդի եկամուտս ապահովութեամբ խնայելու։ Երկրորդ կարեւոր փոփոխութիւնը ամրան նոր գործս էր։ Ալ պիտի ձգէի մըրգաշաքարներու վաճառքի գործունէութիւնս, զայն փոխանակելով նոր առուծախով մը. պիտի ծախէի ասեղ դերձան, առաձգական պարան՝ մեթրով, գնդասեղ եւ նմանօրինակ իրեր՝ տանտիկին կանանց։ Այս իրերը յարմար բաժանումներով տեղաւորած էի խաւաքարտէ տուփի մը մէջ որուն կափարիչը որպէս կրկնախաւ կը ծառայէր տուփին։ Առեւտուրի մարզը փոխուած ըլլալով, վաճառքի վայրն ալ փոխուեցաւ։ Այլեւս օգոստոսեան կիզիչ արեւուն տակ մերկ գլուխով չէի դեգերեր. գործունէութեանս վայրը Իսթանպուլի գոց չուկան էր։ Տուփը բռնած մէկ թեւովս, գոց չուկային իրերահաղորդ փողոցները կը շափէի այսուհետեւ, մօտենալով իգական սեռէ անցորդներու, որոնք յաճախ կը գնէին փոքրիկ ծրար մը ասեղ, ճախարակ մը դերձան՝ ճերմակ, սեւ, նոյնիսկ գունաւոր։ Կ'առաջարկէի նաեւ այլ իրեր՝ գնդասեղ, առաձգական պարան, ապահովութեան ասեղ եւլն.։ Հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած էր ամառնային զբաղումիս մէջ։ Գործը աւելի դրաւիչ էր ու աւելի շահաբեր, նաեւ աւելի հետաքրքրական, քանի որ փոքր ինչ մասնագիտութիւն կը պահանջէր։ Ճանչնալ ասեղներու թիւն ու տեսակները, մեթրով չափել առաձգական պարանները, ըլլան անոնք գլանաձեւ թէ տափակ, առաջարկել հաստատուն կարի դերձան... Երկընտրանք կարելի էր. «տեսէ՛ք տիկին կ'ըսէի, այս դերձանը աւելի տոկուն է սակայն աւելի սուղ։ Առաձգականը գոր կը փափաքիք, հագուստի՞ համար է թէ անդրավարտիքի», եւլն։ Որքան օրերը կ'անցնէին, այնքան կ'ընտելանայի գործին։ Սկսեր էի ճանչնալ Գոց Շուկայի նման լաբիւրինթոսի մը ծակն ու ծուկը եւ ալ չէի կորսուեր առաջին օրերուն պէս։ Սկիզբները սահմանափակ թիւով վաճառորդներ ճանչցեր էի։ Ամիս մը յետոյ ծանօթացայ ուրիշներու, որոնք տարբեր որակի ու գործածութեան ապրանք կ'առաջարկէին ծախելու համար։

Շուտով իրազեկ դարձայ որ հրապարակի վրայ միակ շրջուն վաճառորդը ես չէի։ Մրցակիցներս յաճախ ինձմէ աւելի մեծ տղաք էին, մեծամասնութեամբ Թուրք։ Պէտք էր զգոյշ ըլլալ այս վերջիններուն դէմ որոնք չէին թոյլատրեր որ երեւէի իրենց շրջապատին մէջ։ Երբ հեռուէն նշմարէի զանոնք, շուտով կը հեռանայի ու կ'անհետանայի մերձակայ փողոցներէն մէկուն մէջ։ Երկու հայ տղաք ճանչցայ որոնք իմ թաղէս չէին եւ այդ գործը կ'ընէին շարունակաբար, որովհետեւ դպրոցէն արդէն հեռացած էին, թէպէտեւ բացարձակապէս չէի արտօնուած իրենց առեւտրական սահմաններէն ներս թափանցել։ Եւ արդէն որեւէ ձեւով նման ծրագիր չունէի։ Անոնք այլազան իրեր կը ծախէին եւ այդ գործը ապրուստի միջոց դարձուցեր էին։ Այսուհանդերձ մօտէն հետաքրքրուեցայ թէ անոնք ինձմէ տարբեր ի՞նչ տեսակ իրեր կը ծախէին։ Ստուգեցի որ խոշոր ասեղներու վաճառքը կ'ընէին ոսկերիչներու համար։ Այս վերջինները զանոնք կը գործածէին ոսկեայ իրերը ծակելու համար։ Շուտով տեղեկացայ թէ ո՛ւրկէ կարելի էր հայթայթել այս տեսակի դիմացկուն ասեղները։ Ուստի անմիջապէս գնեցի քանի մը տեսակ յատուկ ասեղներ եւ ուղղուեցայ Զուլֆաճի խան, բարեկամներու թելադրութեամբ։ Արդիւնքը զարմանալի էր։ Ոչ միայն շատ շահաբեր էր այս վաճառքը, այլեւ կարգ մը վարպետներ ինծի ուղղութիւն ցոյց տուին որպէսզի որոշ չափ եւ որակով մասնաւոր ասեղներ փնտռեմ իրենց առաջարկելու համար։ Այս գործը մեծ յաջողութիւն գտաւ, տրուած ըլլալով որ իմ մրցակիցներս այս խանը ոտք չէին կոխած դեռ։ Յաջորդ ամառուան արձակուրդին նոյն գործը պիտի շարունակէի, առանց մտքիս ծայրէն իսկ անցընելու գլխուս գալիքները։

Վերամուտին ամենակարեւոր ուրախաւիթ դէպքը եղաւ Կեդրոնական վարժարան արձանագրուիլս։ Իրականութեան մէջ ինծի իրաւունք չէր ճանչցուած Ղալաթիոյ համբաւաւոր լիսէն յաճախելու, քանի որ մեր բնակարանին մօտ, Գումգափիի Պէզճեան միջնակարգ վարժարանը գոյութիւն ունէր։ Բայց ես շուրջիններէս լսած ըլլալով Կեդրոնականին գովեստը, մատ մը հասակովս կը պնդէի ծնողներուս որ կ'ուզէի անպայման հոն արձանագրուիլ։ Մայրս Կէտիկ փաշայի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ Թաղային խորհուրդին դիմեց։ Այս վերջինը անոր կը յանձնարարէր պատրիարքարան նեկայանալ։ Վերջապէս մայրս պնդումներուս տեղի տալով օր մը ձեռքէս բռնած դիս տարաւ պատրիարքարան։ Օրուան պատրիարքը, երջանկայիշատակ Գարեգին արք. Խաչատուրեանն էր (Տըրապիզոնի)։ Հասակով կարճ, բայց հոգիով բարձր անձնաւորութիւն, հմուտ բանասէր, քաջարի հայ սըրբազանին երբ ներկայացայ մօրս հետ, մօտեցայ իրեն եւ ինչպէս որ պատուիրած էին ինծի, դողդղալով մրմռացի. «Աստուած օգնական, սրբազան հայր»։ Ան մօրս դարձաւ եւ իսկոյն հարց տուաւ. «Ի՞նչ կը փափաքիք տիկին»։ Մայրս ալ իբրեւ հաւատարիմ հաւատացեալ, բաւական ազդուած կ'երեւէր սրբազան հօր մօտ իր ներկայութենէն, բայց յաջողեցաւ բացատրել մեր խնդիրը։ Սրբազան հայրը մտիկ ընելէ յետոյ դինք, ըսաւ. ինչո՞ւ Պէզճեան չէք գներ այս տղեկը, ան դպրոց չէ՞։ Երբ մայրս պատասխանեց որ ես որոշած էի Կեդրոնական երթալ, սրբազանը տեղէն շարժելով գոչեց. «Սա խլէ՛զը նայեցէք... Դո՛ւն, ըսէ՛ նայիմ, ինչո՞ւ չես ուզեր Պէզճեան արձանագրուիլ»։ Այս թեթեւ յանդիմանութենէն քիչ մը խրտչած, հետեւաբար քիչ մը յուսահատած էի, սակայն վերջին ոստումով մը ըսի. «Սրբազան հայր, Պէզճեանը միջնակարգ է, իսկ Կեդրոնականը լիսէ, ես կ'ուզեմ լիսէ աւարտել»։ «Ուրեմն վստա՞հ ես որ պիտի կարենաս աւարտել», ըսաւ ան։ Անվարան պատասխանեցի. «Այո՛»։ Ակնթարթով մը ժպտելէ յետոյ մօրս դառնալով, հոգեւոր հայրը յիշեցուց որ եթէ յաջողագոյն աշակերտներու մէջ չդասուիմ, դիս չեն պահեր Կեդրոնականի մէջ։ Մայրս այն ատեն վիճակացոյցս երկարեց իրեն, բայց այդ շրջանին նախակրթարանի առաջնութիւնը բացառիկ բան մը չէր։ Այսուհանդերձ, համարձակութիւնս վարձատրուեցաւ եւ մեր դիմումը յաջողեցաւ։ Պատրիարք հայրը, տեղւոյն վրայ, Կեդրոնականի տնօրէնութեան ուղղուած երկտող մը տուաւ մօրս։ Կրկին աջահամբոյրով եւ մեծ ցընծութեամբ հեռացանք։ Այս պայմաններուն տակ մուտք պիտի գործէի ինծի համար գրեթէ սրբավայր դարձած Կեդրոնականի սեմէն ներս։ 50ական թուականներու սկիզբն էր։ Օրուան նորընտիր տնօրէնը Ղազարոս Պալէրն էր։ Աւելի ուշ պիտի տեղեկանայի որ ան կը յաջորդէր բազմավաստակ տնօրէնուհի տիկ. Էլիզ Գավուքճեանին որուն անունը յաճախ պիտի յիշուէր Կեդրոնականի փառաւոր անցեալին մէջ։ Պիտի ունենայի հեղինակաւոր ուսուցիչներ, ինչպէս մաթեմաթիկոս Համբարձում Յարութիւնեանը (նաեւ բանաստեղծ՝ Զոհական գրչանունով, որ պիտի յաջորդէր Ղ. Պալէրի), ատամնաբոյժ եւ քիմիագէտ Մելինէ Արաթանը, գեղագրագէտ պրն. Զէրչեանը, փրոֆ. Հրանդ տէր Անդրէասեանը, Վարդան Կոմիկեանը, տիկ. Մարի Սարաֆեանը նաեւ բազմավաստակ ուրիշներ, ինչպէս օր. Աշխէն Ճէզվէճեանը, Թորգոմ Գալընեանը, Անդրանիկ Մատոյեանը, Շահնուր Շահէնը, եւլն.։ Որպէս տպաւորուած էի դպրոցին մէջ տիրող մթնոլորտէն։ 6րդ դասարանը 47 հոգի էինք, ամէն մէկը Պոլսոյ հեռաւոր մէկ թաղէն եկած, իւրաքանչիւրը իր դպրոցին լաւագոյնը կամ լաւագոյններէն։ Սրբազան հօր, մօրս ըսածները ականջներուս մէջն էր. «Եթէ դասարանին լաւագոյններուն մէջ չդասուի», չեն պահեր։ Ուրեմն մրցակցութիւնը շատ խիստ էր։ Բարեբախտաբար պիտի յաջողէի տարեվերջին երեք լաւագոյններու խումբին մաս կազմելու։ Մեծ էր հրճուանքս։ Հանգիստ սիրտով կրնայի ամառուան գործունէութեանս լծուիլ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ - ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐԸ ԵՐԱԶԱՅԻՆ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր կը խօսուէր Հալէպ երթալու մասին։ Շատեր խանդավառուած, բայց շատեր ալ մտահոգուած հարց կու տային՝ արդեօ՞ք վտանգ չկար հոն։ Վեց ամիսէ ի վեր հարցումներու երկար շարան մը կը պտըտէր շրջանաւարտներու շրթներուն վրայ։

Վերջապէս, Փետրուարին, վարժարանի վարչութեան կողմէ կ'որոշուէր եւ պիտի իրագործուէր Հալէպ այցը, Ապրիլի զատկական արձակուրդին։ Անոնք որոնք պիտի ուզէին մասնակցիլ պտոյտին, անցագիրները պէտք է ներկայացնէին միութեան նախագահ՝ պրն. Մանուկ Զոլաքեանին։

Այդպէս, վեց ծնողներ կու գային յանձնելու իրենց զաւակներուն պէտք եղած թուղթերը։

Շրջանաւարտները վարժութիւն ունէին իրենց նախակրթարանի վերջին տարին ճամբորդելու Վենետիկ, Հռոմ, Յունաստան, սակայն առաջին անգամ ըլլալով, զատկական արձակուրդի առիթով, բացառիկ փորձարկութիւն մը պիտի կատարէին դէպի Հալէպ, հայ գաղութին մէջ, որ բոլորովին նորութիւն էր իրենց համար։

Երթալ միջին արեւելեան երկիր մը՝ ուրկէ՞ ուր։

Հինգշաբթի, Ապրիլ 5ին, կէսօրէ ետք, Լիոնի օդակայանին մէջ Մարգարեան - Փափազեանի շրջանաւարտները կը պատրաստուէին օդանաւ բարձրանալու։ Ուրախ էին, որովհետեւ պիտի ճամբորդէին, Միլանոյի ճամբով Դամասկոս պիտի երթային, բայց միակ մտահոգութիւնը այն էր թէ որո՞ւ տունը պիտի մնային, ի՛նչպիսի անձերու հետ պիտի անցընէին իրենց օրերը։ Ճամբորդութիւնը պիտի կատարուէր գիշերը, պիտի տեւէր շուրջ 10-11 ժամ, բայց աշակերտները նոյնիսկ չէին մտածեր որ այդքան երկար ժամեր պիտի անցընէին օդանաւուն եւ փոխադրակառքին մէջ, արդէն ուրախ էին Միլանոյի օդակայանը, կը պտըտէին, կը խմէին, կ'ուտէին, բայց նաեւ անհամբեր կը սպասէին որ շարունակուէր ճամբորդութիւնը եւ հասնէին Հալէպ։ Այս մտածումներով ճամբորդութիւնը կը հասնէր իր աւարտին։ Ուրբաթ, 6ի առաւօտեան, Դամասկոսէն Հալէպի կեդրոնի Ամիր-Փալաս պանդոկին առջեւ կը հասնէր փոխադրակառքը։ Դուրսը, մայթին վրայ խումբ մը պատասխանատուներ, պրն. Խաչիկ Աբիկեանի ընկերակցութեամբ, եկած էին դիմաւորելու եւ իրենց տունները տանելու իրենց վիճակած աշակերտը։ Ծանօթացումները կ'ըլլային տեղւոյն վրայ, աշակերտները կ'երթային իրենց «տուն»ները հանգստանալու, ժամադրութիւն տալով ժամը 15:30-ին Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, Նոր Գիւղ։ Ցիշենք որ աշակերտները Հայ Կաթողիկէ համայնքին հիւրերն էին

Օրը աւագ Ուրբաթ ըլլալով, աշակերտները ներկայ կ'ըլլային Թաղման արարողութեան։ Սովորութիւն է, որ Հալէպի մէջ, Թափորէն ետք մարդիկ եօթը եկեղեցիներ կը պտըտին. աշակերտներուն համար մեծ նորութիւն մըն էր այս աւանդութիւնը, փողոցը այնքան հայախօս բազմութիւն չէին տեսած, ամէն կողմէ հայերէն կը լսէին, կը զարմանային, ապա յոգնած եւ անօթի ըլլալով՝ փառաւոր ընթրիք

մը ընելէ ետք, կը վերադառնային իրենց «տուն»երը:

Շաբաթ, Ապրիլ 7ին, խումբը կ'երթար Հալէպի բերդը դիտելու, ապա Ներսի շուկան պտտելու, ապա կը մտնէին հոգեւոր տուն, վերջը կը քալէին Հալէպի փողոցներէն, միշտ բաղդատութիւն ընելով Լիոնի փողոցներուն եւ ոչ մէկ կապ գտնելով անոնց հետ:

Կիրակի, Ապրիլ 8ին Ս. Յարութեան տօնին առիթով շրջանաւարտները ներկայ կը գտնուէին Կաթողիկէ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ արարողութեան, յետոյ «Աղաճանեան» սրահին մէջ հանդիպում կ'ունենային հայ գաղութին, կը ծանօթանային պատանիներուն հետ, տեղի կ'ունենար հաւկթախաղ, անկէ ետք խումբը ժամադրութիւն ունէր երեք համայնքապետերու հետ:

Առաջին հերթին, այցելեցին Հալէպի Կաթողիկէ համայնքապետ՝ Գերապայծառ Մրիաթիին: Հակառակ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններով շրջապատուած ըլլալուն, մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ շրջանաւարտները, խօսեցաւ ֆրանսերէն, խօսեցաւ հայերէն, բարի կեցութիւն մաղթեց, ապա նկարուեցաւ խումբին հետ:

Ապա խումբը այցելեց Հայ աւետարանական եկեղեցւոյ համայնքապետին եւ վերջապէս Ազգային Առաջնորդարան, ուր գերաշնորհ Շահան եպիսկ. Սարգիսեան յատուկ ուշադրութիւն դարձուց շրջանաւարտներուն, շատ ուրախացաւ երբ շրջանաւարտները հայերէն խօսեցան (որովհետեւ միջին արեւելքէն դուրս դժուար թէ հայերէն խօսէին):

Երկուշաբթի, Ապրիլ 9ին գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը, տղաքը ներկայ եղան Հալէպի աւանդական տողանցքին, Սուրիոյ քաղաքներէն մարզական խումբեր եկած էին, Պէյրութէն Ֆութպոլի խումբը, կային Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտներ, արծուիկներ, այլազան մարզիկներ, պիտի տողանցէին եռագոյն դրօշին տակ ու այդ առթիւ աշակերտները ապրեցան գերագոյն պահեր:

Զատկուան առթիւ Գալիֆորնիայէն յատկապէս հրաւիրուած էր Գառնիկ Սարգիսեանը. անոր համերգին ներկայ գտնուեցան «Եսայեան» սրահին մէջ. իրենց ուրախութիւնը անսահման էր:

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 11ին, առաւօտուն շրջանաւարտները ճամբայ ելան դէպի Տէր Զօր: Թէեւ ճամբան երկար էր, բայց ոչ մէկ դժգոհութիւն: Անոնք տեսան «Եփրատ»ը, որուն ջուրերուն խառնուած էր 1915ի զոհերուն արիւնը:

Ժամը 11ին Նահատակաց մատուռին առջեւն էին աշակերտները: Այս մատուռը հայաստանեան տուֆ քարերով կառուցուած է. երկիւղածութեամբ մոմեր վառեցին, միշտ ի յիշատակ նահատակուած նախահայրերուն:

Անոնք այցելեցին Ցեղասպանութեան թանգարանը, ուշադրութեամբ նայեցան պատերէն կախուած նկարներուն, հեղինակներուն մասին հարցումներ ըրին, նկարեցին վերակենդանացումի սիւնը, գնեցին յուշանուէրներ, եկեղեցիի պատասխանատուէն աւազ խնդրեց աշակերտուհի մը որպէսզի հետը Լիոն տանի:

Հինգշաբթի, Ապրիլ 12, վերջին օրը պիտի այցելէին երկու ճեմարանները: Ժամը 11ին շրջանաւարտները այցելեցին Քարէն Եփփէ ճեմարանը: Տնօրէնը մեծ ուրախութեամբ ընդունեցաւ աշակերտները, ներկայ եղան եօթներորդ դասարանի հայերէնի դասին, անմիջապէս հարցումներու տեղատարափ մը սկսաւ, կարծես թէ մէկական աստղեր ըլլային, հայ ըլլալուն մեծ հպարտութիւն մը զգացին, ապա պտտեցան քանի մը դասարաններ. իսկապէս ճեմարանէն ներս իսկական խանդավառութիւն մը կար, ապա տնօրէնը նկարուեցաւ շրջանաւարտներուն հետ, կարգ մը գիրքեր նուիրեց աշակերտներուն:

Ապա խումբը այցելեց Լազար Նաճարեան ճեմարանը, պտոյտ մը կատարեց մանկապարտէզի նորակառոյց շէնքին մէջ, անցաւ ճեմարանի բաժինը, տնօրէնը ընդունեցաւ աշակերտները սիրալիր կերպով, գնահատեց Հալէպ այցելութեան գաղափարը, զիրենք տարաւ եօթերորդ դասարան որպէսզի ներկայ ըլլան հայերէնի դասին:

Երեկոյեան Ամիր Փալաս պանդոկին առջեւ ամէն աշակերտ իր «ընտանիք»ի անդամներով շրջապատուած, բաժանումի պահը կ'ապրէին: Ժամն էր շնորհակալութիւն յայտնելու Հայ կաթողիկէ աղքատախնամ միութեան անդամներէն Խաչիկ Աբիկեանին որ ուսումնասիրուած յայտագիր մը պատրաստած էր, կ'արժէր յիշել Փամպուքեան, Գազանճեան, Մոմճեան, Ազըլեան եւ Արապաթլեան ընտանիքները որոնք իրենց հարազատ զաւակներուն պէս հոգ տարին, շնորհակալութիւն Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Վարուժան-Յովհաննէս Ծ. Վ. Թաշճեանին որ միշտ հսկեց հօր մը պէս, շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց ժամերը տրամադրելով:

Լիոնի օդակայանին մէջ ծնողներուն հետ ողջագուրուելէն ետք, շրջանաւարտներուն առաջին նախադասութիւնը եղաւ. «Գալ տարի նորէն Հալէպ պիտի երթանք»:

ԸՆԿԵՐԱՅՈՂ

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ

ՀՐԱՉ ԱՐՊԱՇԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 11ին Փարիզի Հայ ուսանողներու տան մէջ բացուեցաւ Հրաչ Արպաշի ցուցահանդէսը.

«Arméniens, portrait d'un peuple»

Բացման հանդիսութեան ներկայ եղան Ուսանողական ոստանի ընդհանուր պատուիրակը տիկ. Սիլվիան Թարսօ-Ժիլէրի, Յունաստանի տան տնօրէնուհին, Մոնաքոյի տան տնօրէնը, դերասան Ժագի Ներսէսեան եւ բազմաթիւ հիւրեր:

Հ. Արպաշի համար այս ցուցահանդէսը մարմնաւորումն է բազմաթիւ հանդիպումներու: Իր աշխատանքին մեկնակէտը եղած է Ուիլ. Սարոյեանի ամէնէն յայտնի խօսքերէն մէկը. «Քանդեցէք այդ երկիրը, ցրուեցէք իր ժողովուրդը... եւ տեսէք թէ աշխարհի որեւէ անկիւն երկու Հայեր իրար հանդիպելով նոր Հայաստան մը պիտի չստեղծե՞ն»: Հ. Արպաշ կը փորձէ իր գործով պատասխանել հանճարեղ վիպասանին. «Ուրեմն որոշեցի ճամբայ ելլել եւ այդ Հայերը նկարել»: Արդիւնքը, այսինքն՝ ցուցահանդէսը բաց է մինչեւ Մայիս 26, հայ ուսանողական տան մէջ: Հեղինակին համար անոր պատրաստութիւնը եղաւ հանիպումներու, յուշերու շուրջ զրոյցներու շարան մը, եւ վերջապէս, 24 լուսանկարները: Ան արուեստի գրեթէ բոլոր բնագաւառները գործածած է, կազմելու համար հայ ժողովուրդի դիմանկար մը. նկարչութիւն, կերպարուեստ, բեմադրութիւն, լուսանկարչութիւն: Արդիւնքը յաջող է ու անակնկալներով լեցուն: Առիթը մի՛ փախցնէք...

ԿՈՐԻԻՆ

ԱՄՆ

ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆՈՎ

ԱՄՆ-ու Թղթատարական վարչութեան նախաձեռնութեամբ Ապրիլ 24ին հրապարակ հանուեցաւ 41 սենթնոց դրոշմաթուղթ մը, սահմանուած՝ ներքին գործածութեան, Ծիծեռնակաբերդի պատկերով: Երեւոյթը հետաքրքրական է անով որ ԱՄՆ-ը առ այսօր պաշտօնապէս չեն ճանչցած Ցեղասպանութիւնը:

Այս դրոշմաթուղթը կարելի է ապըսպրել հետեւեալ հասցէէն.

Armen Stamp
Mr. Armen Hovsepian
P.O.Box 15204
Lenexa, KS.
USA

Armen@ArmenianStamps.com
www.ArmenianStamps.com

ԸՍՊՈՍ ԱՐՍԼԵՍՊԻ

Դաշնակահարուհի Անի Ղազարեան Պուա Գոլոմպի Ժան Ռընուար սրահին(*) մէջ ռեսիթալ մը կուտայ Յունիս 3, Կիրակի օր, ժամը 15ին: Յայտագիրը կազմուած է հայ դասական երաժշտութեան գործերով:

(*) 7, villa des Aubépines
Tél. : 01 41 19 44 67

Դրոշմ՝ Գարեգին Նժդեհի

Դրոշմը՝ Գարեգին Նժդեհի

ԱՑՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Նոր միայն պատանին հասկացաւ, թէ կարիքն ինչպիսի դաժանութեամբ էր չոքել իրենց դրանը:

Նա նայեց շուրջն ու նշմարեց, որ պահարանի վրայից անհետացել էր ոչ միայն մօր սիրելի ծաղկամանը, այլեւ հնօրեայ ժամացոյցը, որն այնպէս հաճելի ծլւլում էր ամէն առաւօտ: Հիմա արդէն հարկ չկար նրան բացատրելու, թէ ինչո՞ւ են անհետացել այդ իրերը:

Նա կուլ տուեց կոկորդում քարացած գունդը, եւ հօր օրինակին հետեւելով, հանդարտ ու անտարբեր չոյեց մօր ձեռքը:

Մի բար, մայրիկ, ես ինձ լաւ կը զգամ սրճարանում: Ես տեսել եմ. այնքա՜ն ձկնորսներ ու նաւաստիներ են գալիս այնտեղ եւ հետաքրքիր պատմութիւններ պատմում:

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ՍՐՃԱՐԱՆՈՒՄ

Կարծում էք դիւրի՞ն բան է սրճարանում «ճուտիկ» լինել:

Փոքրիկ այդ սենեակը համարեա միշտ լիքն է մարդկանցով: Սրճարանն ունի իր մշտական յաճախորդները, որոնք ամբողջ երեկոն նստած սուրճ են խմում, գինի կոնծում: Դրանք մեծ մասամբ ձկնորսներ են, առեւտրականներ կամ Թէոդոսիայի նաւահանգիստը մտած նաւերի ծովայիններ:

Բոլորից շատ ձկնորսներն ու նաւաստիներն են աղմկում:

Ձկնորսները դուրս են գովում, պատմում իրենց արհեստի գաղտնիքների, ծովում կատարած խիզախութիւնների մասին:

Նաւաստիները նրանցից յետ չեն մընում. խօսում են հեռաւոր նաւարկութիւնների, փոթորիկների ու նաւաբեկութիւնների, մարդկային ուրուականներով բնակեցուած «Թռչող Հոլանտացի» նաւի մասին, որն իբր սեփական աչքերով տեսել են որոշ ծեր նաւաստիներ:

Երբեմն վիճաբանութիւնը վտանգաւոր բնոյթ է ստանում եւ քիչ է մնում վերածուի տուրուդմփոցի: Այն ժամանակ վաճառասեղանի յետեւից յայտնւում է տակառի նման գունդ ու կլոր սրճարանատէրը:

Փոքրիկ սեղանների արանքով ճարպըկօրէն անցնելով, նա բարձր ու հանդիսաւոր յայտարարում է, որ նոր տեսակի հիանալի գինի է ստացել: Երբեմն նրան յաջողւում է կանխել կռիւն ու հաշտեցնել կողմերին:

Բայց եթէ անգամ կռիւ չի լինում, երեկոները սրճարանում միշտ աղմկաշատ է: Աղմուկ-աղաղակին ու հարբածների կանչերին միախառնւում են նարդու զառերի չխչխկոցն ու խաղամոլների ոգեւորուած բայազանչութիւնները: Սրճարանը դառնում է մեղուի փեթակի պէս, իսկ մոմերի մարմրուն բոցը աւելի ու աւելի է աղօտանում անընդհատ ծխացող ծխամորճերի թանձր մշուշում:

Եւ այդ անվերջանալի ժխորում՝ միշտ նոյն կանչը.

– Ճուտի՛կ, եկ այստեղ: Ճուտի՛կ, եկ այստեղ:

Յովհաննէսը հոլի պէս պտըտւում է: Նա պէտք է ե՛ւ ճխամորճերը փոխի, ե՛ւ սուրճ ու գինի մատուցի, ե՛ւ Աշխէն մայրիկին օգնի, որպէսզի սա հասցնի լուանալ բաժակներն ու ափսէները:

Բայց ամենադժուարն այն ժամերին է, երբ սրճարան են գալիս հարուստ վաճառականները: Նրանց դուր է գալիս աշխոյժ պատանին եւ պահանջում են, որպէսզի անպայման նա՛ սպասարկի իրենց:

Յովհաննէսը կաշուից դուրս է գալիս, լարում բոլոր ուժերը, իսկ հաստավիզ Թուրքը, որը քաղաքի ամենամեծ մրգավաճառն է, առանց դադար տալու կանչում է.

– Ղայֆէճի, տոլտո՛ւր:

Այդ անիծեալ Թուրքի պատճառով Յովհաննէսը քիչ էր մնում զրկուի աշխատանքից: Մի երեկոյ, երբ սրճարանում ասեղ գցելու տեղ չկար, վաճառականը նորից սկսեց իրար յետեւից բաց թողնել իր «Ղայֆէճի, տոլտուր»ները:

(Շար. 13)

Սեղա եւ Քրիսթիան Տէր Ստեփանեան,
Նաթալի Մելիք,
Սեւան Տէր Ստեփանեան,
Էլվիր եւ Նիքոլա Տէփերուա,
Նաղիկ Մելիք,
Ժիլ Նանկաս,
Մելիք-Մինասեանց ընտանիքները,
Տիկին Էօժէնի Աճէմեան

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ-Ի

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 21ին, 85 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մայիս 26, ժամը 14ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին 15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լ'Հայ-լէ - Ռոզի գերեզմանատունը, 5 ռիւ Կապրիէլ Փէրի:

ՈՐԵՒԷ ՄԱՀԱԶԴ ՂՐԿՈՒԱԾ ԶԼԼԱԼՈՎ, ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՅՍ ԻԲՐԵՒ ԱՅԴ ՆԿԱՏԵԼ:

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ· նախընտրաբար նուէրներ ընել հայկական հաստատութեանց:

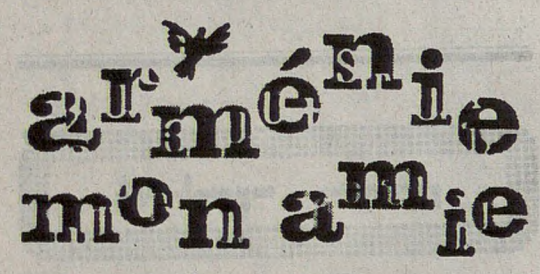

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité; 2 rue de la Charité — 13002 Marseille Tous les jours de 10h à 17h, jusqu'au 31 mai et de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

***

CACHAN

- **LA COULEUR DE GRENADE,** de **Serguei Paradjanov** **Mardi 29 mai** à 21 heures au Cinéma La Pléiade.
- **SOIREE GASTRONOMIQUE ET MUSICALE** La Croix Bleue des Arméniens de France propose une immersion totale dans les saveurs et les mélodies de l'Arménie. Entrée : 15 euros Réservations obligatoires, avant le **28 mai :** — **auprès de Sonia :** 01 46 65 26 96 / 06 10 56 22 04 — **ou de Marie : 01 69 07 02 25** **Vendredi 1er juin à 20h30,** à la Grange Gallieni.

***

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian» Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

SOIRÉE PARADJANOV

Jeudi 31 mai à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
SOUS-TITRES FRANCAIS

ARABESQUES
(sur le thème de Pirosmani)
1986, 20 mn
Studio de films documentaires de Géorgie.
Film d'essai sur l'œuvre du génial peintre géorgien Niko Pirosmanachvili (1862-1918)

HAGOP HOVNATANIAN
Portraitiste arménien (1806-1881)
Premier film de Paradjanov
Le réalisateur emblématique fait revivre la tradition culturelle arménienne du début du siècle à Tbilissi.
Studio de films documentaires et d'actualité d'Erevan.

ANDRIECH CONTE MOLDAVE
Film réalisé par Paradjanov, 1954, 58 mn pour l'obtention de son diplôme de fin d'études à Moscou.
Andriech, un jeune berger, quitte son village pour aller gardeé son troupeau dans une prairie isolée...

Directeur des programmes : **ARTO PEHLIVANIAN**

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CARZOU

Du 15 mai au 10 juin
La Grande Bouvêche
ORSAY
10h - 13h et 15h - 19h
Le vendredi jusqu'à 21h
Fermée le lundi

Réunissant environ une quarantaine d'œuvres, cette exposition dont la scénographie met en évidence l'importance que Carzou accordait aux aspects multiples de son activité artistique, permettra au visiteur **d'appréhender la réalité d'un artiste complet.**

***

VALENCE

centre du patrimoine arménien

EXPOSITION
du 26 mai au 16 septembre

Mon cher frère

Les Arméniens dans l'Empire ottoman il y a 100 ans
Cartes postales de la collection Orlando Carlo Calumeno

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 28

Ոգեկոչումն հռչակման Հայաստանի 1918 Ա. Հանրապետութեան

Երեկոյեան ժամերգութիւն: Յաւարտին կատարի հոգեհանգիստ եւ մաղթանք գոհաբանական:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 17ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora
Samedi 2 juin de 9h30 à 18h
Espace Mode — Musée de la Mode Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —

Info et réservation : **06 16 46 52 52**

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն - ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպդկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

24e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 24ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■

ARMAN VARTANIAN
TCHINAG

ԱՐՄԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
ՉԻՆԱԿԸ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 3, ժամը 16ին
DIMANCHE 3 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրո

ԻՍԻԻ ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրիան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20·30ին:

Պարուսոյց՝
Տիկին ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
եւ Պարոն ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Երեկոյթին կը մասնակցի Ջութակահար Պարոն ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ

Գլամարի «Ժան-Արփ» Մշակութային սրահին մէջ
22 ավընիւ Փօլ-Վայան Գութիւրիէ
92140 Գլամար

Տոմսերու համար դիմել՝
06· 11· 45· 70· 88 / 06· 84· 64· 89· 22
06· 60· 37· 12· 65 / 06· 61· 45· 74· 65
Թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան - Ֆաքս՝ 01· 46· 44· 24· 24:

(Շար· Ա· էջէն)

նէր, Մայիս 22ին կրկնած է իր անկախութիւնը Քուշնէրի նկատմամբ, չեչտելով որ իրենց տեսչականները բոլորովին տարբեր են, մանաւանդ «մարդասիրական ներդրումներու իրաւունքի» կապակցութեամբ: Արտաքին նոր նախարարը ժողով մը գումարած էր Տարֆուրի համար եւ ընդունած էր «Իւրժանս Տարֆուր»ի պատասխանատուները, որոնք միջամտութեան կողմնակից են, «Առանց սահմանի բժիշկները» բոլորովին դէմ են:

Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ իրար անցուցած է Լաս Վեկասը, գլխաւորաբար գաղինոները, քանի քաղաքը խաղի համաշխարհային մայրաքաղաքն է: Գրիգորեան որ Էմ. Ժէ. Էմ. Միրաժի գլխաւոր բաժնետէրն է, կը խորհի դնել շինութեան մէջ գտնուող Սիթի-Սէնթըրի թաղամասը, որ 5,2 միլիառ Եւրո կ'արժէ (պանդոկ, գաղինո, առեւտրական կեդրոն, յարկաբաժիններ): Գ. Գրիգորեանի ծրագրերը հրապարակուած են Մայիս 22ի Էմ. Ժէ. Էմ.ի ընդհանուր ժողովին եւ արժեթուղթերն ալ կարեւոր յաւելումներ ունեցած են:

ՓԻԷՐ-ԺԻԼ ՏԸ ԺԻՆՆ, բնաղիտութեան նոպէլեան մրցանակաւոր 1991ին, մեռած է Մայիս 18ին, 74 տարեկանին: Մեծ գիտունի համբաւ կը վայելէր որու համար «պատուի ճշմարիտ բուն կէտը չի կայանար միշտ ճշմարիտ ըլլալուն մէջ: Հարկ է նոր գաղափարներ առաջարկել, ապա՝ զանոնք ստուգել»: Ֆրանսայի գիտական աշխարհին համար մեծ կորուստ մըն է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SEJOURS D'ETE 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.
SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.
Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ 25
VENDREDI
25 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրո — Վեցամսեայ : 135 Եւրո
Արտասահման : Տար. 300 Եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·713 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·713

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Մարսէյլի մէջ է, որ Մայիս 22ին, նախարարապետ Ֆր. Ֆիյոն ելոյթ ունեցած է զօրավիդ ըլլալով տեղւոյն Ի. Էմ. փի. թեկնածուներուն:

Ֆիյոն արդէն ճշդած էր որ այն նախարարները որոնք թեկնածու կ'ըլլան եւ կը պարտուին, պիտի կորսնցնեն նախարարական իրենց աթոռը:

Փարք Շանոյի մէջ, 1500 ունկնդիրներու առջեւ, Ֆիյոն, Ժան-Գլօտ Կոտէն եւ Ռընօ Միւզըլիէ վարձած են խանդավառել համակիրները, որպէսզի թեկնածուները յաղթեն նաեւ այն շրջանները, որոնք ձախին ձեռքն են: Ֆիյոն գոհ է որ էլիզէ «ոճը փոխած է»:«Կը բաւէ, կ'ըսէ, դիտել բարապանները (հիւսիսէ) չմած, երբ կը տեսնեն նախագահը, որ ամէն կողմ կը վազէ, երբեմն չորթով եւ պասքէթներով»: Հոս է, որ Ֆիյոն «խըզմա»ը կը տեսնէ, այլ խօսքով Շիրաք չէր վազեր...: Ու Ֆիյոն կը շարունակէ. «Ֆրանսացիները նախընտրեցին ճըշմարտութիւնը լսել, փոխանակ պատրանքներով օրօրուելու» ու կ'աւելցնէ իր կառավարութեան կազմին «բացուելու կամքը եւ ատիկա դաս մը կը նկատէ ձախին համար: Ու կ'եզրակացնէ որ Սարքոզի պէտք ունի մեծամասնութեան մը՝ «վճռական եւ ստեղծագործ», ծառայելու համար Ֆրանսայի: Այդ ուղղութեամբ ալ լաւատես են, քանի Պուշ-տիւ-Ռոնի մէջ, Սարքոզի ձայներու 58,03%ը ապահոված էր:

***

Պորտոյի մէջ է, որ Ֆր. Հոլանտ սկըսած է իր կուսակցութեան ընտրապայքարը: Հոլանտ թեկնածու չէ իր իսկ յաջողութեան, քանի Սեկոյէն Ռուայալի պարտութենէն ի վեր, թիրախ է բոլորին եւ գլխաւոր յանցաւորը կը նկատուի այդ ձախողութեան: Պորտո եկած էր առանձին, ոչ մէկ ընկերվարական պարագլուխ ընկերացած էր իրեն, բայց եւ այնպէս իր յոյսն այն էր որ Պորտոյի մէջ Ս. Ռուայալ յաղթած էր եւ ուրեմն Հոլանտ կ'ուզէր որ երեսփոխանական գետնի վրայ ալ այդ յաղթանակը կրկնուի եւ Ժիւփէ պարտուի ու քաշուի: Իր ելոյթին մէջ Հոլանտ դատապարտած է Սարքոզիի իշխանութեան ըմբռնումը: «Ան կ'ուզէ, կ'ըսէ, իրեն ենթակայ, իր ձեռքին տակ մեծամասնութիւն մը: Ուրեմն, նախընտրելի է նաեւ եւ առաջ քուէարկել, փոխանակ վերջը ցոյց ընելու»:

Հոլանտ տրամադիր չէ համագումարին Թուականը (2008 Յունիս) յառաջացնելու, չճապարեր քաշուելու համար, բայց եթէ երեսփոխանական ընտրութիւններու արդիւնքը ձախող ըլլայ, թերեւս ստիպուի միտքը փոխել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ, Պրիւսէլի մէջ բաւական դրական տպաւորութիւն ձգած է Մայիս 22ի իր այցելութեան առթիւ: Իր ելոյթին մէջ դիտել տուած է. «Չեմ հասկընար այն Եւրոպացիին համար, որ ես եմ, Թուրքիոյ անդամակցութեան հարցը դնել, երբ արդէն ահագին այլ գործեր ունինք»: Կը դնէ որ նախ հարկ է Եւրոպայով զբաղիլ, ապա՝ Թուրքիայով: Վիճարկումին դէմ չէ, բայց՝ ո՛չ հիմա: Ոմանց համար, Սարքոզի դիրք փոխած է եւ այդ փոփոխութիւնը կը վերագրեն Փաթրիք Տէվէճեանի եւ Ալէն Լամասուրի բացակայութեան կառավարութեան մէջ, երկուքն ալ քուէն ընդդիմադիրներ Թուրքիոյ անդամակցութեան: Թուրքիա լաւ աչքով կը նայի այս փոփոխութեան, քանի նկատած է որ Պ. Քուշնէրի եւ Ժան-Փիէր Ժուէի (Եւրոպական հարցեր) ներկայութիւնը լաւ նշաններ են: Երկուքն ալ կողմնակից են անդամակցութեան: Միւս կողմէ, Սարքոզի Սահմանադրութեան փոխարէն «պարզացուած ուխտ»ի մը մասին արտայայտուած է, ինչ որ լաւ տպաւորութիւն ձգած է: Պարոզo իսկ կը գտնէ որ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրուի այդ ուղղութեամբ: Կան թէեւ երկիրներ, որոնք շատ համաձայն չեն եւ վախ ունին որ նման կարգադրութեամբ մը «փոքրիկ Եւրոպա մը» ծնունդ կ'առնէ, ինչ որ օրինակ Իտալիոյ վարչապետին կարծիքն է:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ Ի. Էմ. Փէ.ի պատուիրակ ընդհանուր քարտուղար նըշանակուած է եւ մաս կը կազմէ երրեակ ղեկավարութեան քանի Սարքոզի չուզեր որ իր մեկնումէն ետք նոր նախագահ մը ըլլայ, այլ կը նախընտրէ հաւաքական ղեկավարութիւն մը: Շեշտած էր՝ «այլեւս Ի. Էմ. Փէ.ի փաքրոն չեմ ուզեր»: Սարքոզի Ռաֆարէնի յանձնած է այդ հաւաքական ղեկավարութեան հարցը ապագային համար (9 հոգիէ բաղկացած):

ՖՐԱՆՍԱ կ'ուզէ որ ՄԱԿ–ը աւելի անզիջող դիրք որդեգրէ Իրանի հանդէպ եւ չի խնայեր իր քննադատութիւնները հիւլէական ուժի միջազգային գործակալութեան նախագահին դէմ: Ֆրանսա Ուաշինկթընի միացած է Թուլմորթ նրկատելու համար կազմակերպութեան նախագահը՝ Մոհամմէտ ալ-Պարատայը: Գլխաւոր պատճառը կը նկատուի նախագահին այն յայտարարութիւնը ըստ որուն Իրան պէտք է կարենայ պահպանել իւրանիումի հարստացման իր ծրագրին մէկ մասը: Ուրեմն, միջազգային հաւաքականութիւնն ալ պէտք է նուազ պահանջկոտ ըլլայ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ նախագահը՝Մ. Ապպաս Գազա գացած է եւ փորձած համոզել վարչապետ՝ Իսմայիլ Հանիէն եւ Համասը ընդհանուր ձեւով, որ հրադադար մը հաստատէ Իսրայէլի հետ, բայց չէ յաջողած: Մայիս 23–ին, Իսրայէլեան նոր յարձակումէ մը 4 հոգի եւս մեռած է եւ պաղեստինեան կողմը 34 մեռեալ ունեցած է շաբթուան մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարարը՝ Պ. Քուշնէր Պէյրութ գնաց Ֆրանսայի զօրակցութիւնը հաստատելու համար Լիբանանի, ուր կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ: Մայիս 23ին, Ալէյի մէջ լուռն պայթումի մը հետեւանքով հինգ հոգի վիրաւորուած են եւ իրաց այս վիճակին մէջ է որ Քուշնէրի այցելութիւնը պիտի ձգտի ապահովելու Ֆրանսայի ցոյց տուած կարեւորութիւնը Լիբանանի: Երկրին հիւսիսային շրջանը բնակչութիւնը ճար մը կը փնտռէ փրկուելու համար կրակոցներէն: Լիբանանեան բանակը կը շարունակէ հալածել իսլամապաշտները: Մայիս 20էն 22 շատ ծանր կռիւներ դէմ առ դէմ հանած են լիբանանցի զինուորները Ֆաթահ-ալ-Իսլամի խումբին հետ եւ Մայիս 22ին է որ հրադադար մը հաստատուած է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ յայտնած է Մայիս 23ին, թէ 9 մեռեալ ունեցած է Իրաք վերջին 48 ժամերու ընթացքին: Ընդհանուր ձեւով, նոյն օրը 41 մեռեալ կար:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ. յետքայլ մը ըրած է եւ Մայիս 22ին խոստովանած է որ լատին Ամերիկայի գաղթատիրացման մէջ «մութ կէտեր» կան եւ «անարդար ոճիրներ» գործուած են: «Կարելի չէ, կ'ըսէ Պապը, մոռնալ տառապանքներն ու անարդարութիւնները հանդէպ բնիկ ժողովուրդներուն, որոնց մարդկային հիմնական իրաւունքները ոտնակոխուեցան»: Շաբաթական ունկնդրութեան ընթացքին է, որ Բենեդիկտոս ԺԶ. այս յայտարա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱԿԱՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՊ-Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Վարչապետ Ս. Սարգսեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Մայիս 24ին Ուկրանիոյ Մալթա քաղաքը մեկնած է, մասնակցելու ՀԱՊ-ի երկիրներու կառավարութեան ղեկավարներու խորհուրդի հերթական նիստին: Պատուիրակութեան մաս կազմած են կառավարութեան աշխատակազմի ղեկավարը, արտաքին փոխ նախարարը, ՀԱՊ-ի մօտ Հայաստանի մշտական լիազօրը, Հայաստանի Ուկրանիոյ դեսպանը եւ այլ պաշտօնատարներ:

***

ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԷՆ ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մինսկի խումբին Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի նախագահները՝ Պ. Ֆասիէ եւ Ե. Մերզլեակով Մայիս 23ին Երեւան այցելած են: Անոնք ընդունուած են նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ ու միասին քննարկած զարաբաղեան հակամարտութեան բանակցային ընթացքին ներկայի փուլը:

Նախագահէն ետք զիրենք ընդունած է վարչապետ Ս. Սարգսեան որ վերահաստատած է հարցը խաղաղ ճամբով լուծելու Հայաստանի մնայուն կեցուածքը, Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդին ինքնորոշումի իրաւունքը յարգուելու պայմանով:

Մինսկի նախագահները իրենց հանդիպումներուն աւարտին յայտարարած են թէ նախագահ Ռ. Քոչարեան հաւանութիւն տուած է Յունիս 10ին Ս. Պետերսբուրգի մէջ ՀԱՊ-ի երկիրներու ոչ պաշտօնական վեհաժողովին ընթացքին Ի. Ալիեւի հետ հանդիպումի առաջարկին:

Ըստ Պ. Ֆասիէի, եթէ մինչեւ տարեվերջ հիմնական սկզբունքներու համաձայնութիւն չգոյանայ, բանակցային հոլովոյթը կը վերադառնայ 2003ի կացութեան. այդ տարին թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ադրբէջանի ընտրութիւնները պատճառ եղած էին որ բանակցային հոլովոյթը ընդհատուի, ապա ընդհատումը տեւական դառնայ, յետադային ստիպելով որ միջնորդներ ամէն բան զերոյէն սկսին:

***

ԵՐԵՒԱՆ – ՊԷՅՐՈՒԹ ԹՌԻՉՔՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱԾ

Արմավիա ընկերութիւնը, ինչպէս յայտարարած էր, Մայիս 23ին քանի մը ամսուան ընդմիջումէ ետք վերսկսած է Երեւան – Պէյրութ թռիչքները: Անոնք տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի օրերը: Ընդմիջումը հետեւանք էր Լիբանանի ու Իսրայէլի միջեւ անցեալ Յուլիսին ծայր տուած պատերազմին, որուն ընթացքին թէեւ քանի մը թռիչքներ կազմակերպուեցան, բախումներու զօտիէն հայտնուր ձեւով, նոյն օրը 41 մեռեալ կար:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՈՃՐԱՅԻՆ ԱՐԱՐՔԸ

Անգարայի ահարեկչական արարքին լուրին հաղորդուած օրն իսկ Թրքական լրատուականներ տեղեկացուցին թէ պայթումը գործն է Թուրքիոյ Յեղափոխական համայնավար միութեան: Անոր անդամներէն մէկը գործած է անձնասպանական արարք մը ու այդ անձը արդէն 1996ին ոստիկանութեան դէմ ընթացքին պատճառով երկու տարուան բանտարկութեան պատիժ կրած է:

Աւելի կարեւոր տեղեկութիւնը այն է որ պայթումին տեղի ունեցած պողոտայէն ժամ մը ետք պիտի անցնէին 19 երկիրներու պաշտպանութեան ոլորտի ներկայացուցիչները: Անոնք Թուրքիա գացած էին մասնակցելու սպառազինումի նիւթերու միջազգային տօնավաճառին:

Արարքին 28 տարեկան հեղինակին ինքնութիւնը ճշդել կարելի եղած է մարմնին մնացորդին վրայ կիրարկուած քննութեամբ:

Թրքական քաղաքական դասը միաձայնութեամբ դատապարտած է արարքը. իսկ քրտական ազգային խորհուրդը յայտարարած է թէ իրենք ոչ մէկ կապ ունին պատահարին հետ, ժխտելով Թրքական լրատուականներու հաղճեպ վերագրումները:

Պատահարին վայրը Անգարայի այն շրջանն է ուր կը գտնուին Ազգ. Ժողովը, վարչապետարանը, Սպայակոյտի նախագահութիւնը, Ապահովութեան տնօրէնութիւնը եւ մեծ պանդոկներ, համալսարաններ:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Քուշնէր ցաւակցութիւն յայտնած է Թուրքիոյ իշխանութիւններուն, արարքը դատապարտած, իր պաշտօնակիցին՝ Ա. Կիւլի ուղղուած երկտողով մը:

տանցիներ դուրս բերելու համար:

***

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ԳՈՒՆԴԸ ՔՈՍՈՎՕ ՄԵԿՆԱԾ

Հայաստանեան եօթներորդ խաղաղապահ գունդը Մայիս 23ին մեկնած է Քոսովօ: Պաշտպանութեան նոր նախարար Միքայէլ Յարութիւնեան ճանապարհած է զիրենք, ընդգծելով այն կայուն մասնակցութիւնը զոր կ'ունենան հայ երիտասարդները միջազգային ապահովութեան երաշխաւորումի գործին: Ան ըսած է թէ հայ խաղաղապահները թէ՛ Քոսովոյի, թէ՛ Իրաքի մէջ վստահելի գործընկերոջ համբաւ ձեռք ձգած են իրենց տարած գործունէութեամբ: Ապա անփորձանք ծառայութիւն մաղթելով վեցամսեայ առաքելութեան մեկնող զինուորներուն, նախարարը Իրաքէն եւ Քոսովոյէն վերադարձած շարք մը զինուորներու յանձնած է «Անդրանիկ Օզանեան» եւ «Վազգէն Սարգսեան»ի մետալներ, պատուոյ գիրեր:

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ (2)

ԽԱՐԱՋԱՆԸ

(Բ. եւ Վերջին մաս)

ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՊ

Այդ ամառ ամէն ինչ լաւ էր սկըսեր, բացի Գոց Չուկայի ոստիկաններու հսկողութենէն: Հակառակ որ պաշտօնապէս արգիլուած էր շրջուն վաճառորդութիւնը, այս վերջինը մեծ թափով կը ծաւալէր օրէ օր: Թէեւ իմ եւ նման տղոց գործունէութիւնը կարելի չէր բաղդատութեան դնել իսկական շրջուն վաճառորդներու հետ որոնք զանազան իրեղէններ եւ ըմպելիներ կը վաճառէին իրենց սայլերուն վրայ: Մերթ ընդ մերթ ահազանգի սուլիչներ կը լսուէին աջէն ձախէն եւ իսկոյն ամէն ուղղութեամբ վազվզուք մը կը տեսնուէր: Սայլակը հրողը կը փախչէր շուկային հեռաւոր մէկ անկիւնը, կէս ժամէն կրկին յայտնուելու համար խուժանին մէջ: Գոց Չուկային մէջ այդ շրջանին անհաւատալի մարդու հոսանք մը կար: Զանազան թաղերէ, արուարձաններէ եկող յաճախորդներու կողքին, կարեւոր թիւով զբօսաշրջիկներ կը տողանցէին անդադար: Սկիզբները ոստիկանները ինծի նման անկարեւոր վաճառորդներով չէին զբաղեր, այնպէս որ վարժուեր էի իրենց սուլիչներուն եւ անվախ կը դիմէի անցուդարձը: Երբեմն կը նշմարէի ոստիկան մը որ կը վազէր վաճառորդի մը ետեւէն, գայն կը ձերբակալէր ու կը տանէր: Չէի իսկ հետաքրքրուած թէ ինչպէս կ'աւարտէր գործողութիւնը, մինչեւ այն օրը, երբ ե՛ս եղայ թիրախը: Այն պահուն երբ տարուեր էի իմ առուծախովս, կրնակիս վրայ զօրաւոր ձեռքի մը ներկայութիւնը զգացի, չապիկիս օձիքին կառչած. «Տիկի՛ն, ըսաւ ոստիկանը, խօսքը ուղղելով այն երիտասարդուհիին որ ինձմէ ասեղ եւ դերձան կը գնէր, մի՛ քաջալերէք այս լակոտները որոնք շուկային կարգն ու կանոնը կը խախտեն, գիտէ՞ք որ արգիլուած է ոչ միայն շրջուն վաճառորդութիւնը Գոց Չուկայի սահմաններէն ներս, այլ նաեւ գնելը ապօրինի այս վաճառորդներէն»: Կինը համարձակօրէն պատասխանեց. «Ի՞նչ վնաս կը հասցընեն ձեզի այս տղաքը որ քանի մը դրուշ հասոյթ կ'ապահովեն, փողոցները սլքտալու տեղ...»: «Արգիլուա՛ծ է, կը հասկնա՞ք, կար՛ճ կապեցէք խնդրեմ, ժամավաճառ ալ մի՛ ընէք զիս» փոխադարձեց կըտրուկ՝ կառավարական պաշտօնեան եւ իր խիստ նայուածքը ուղղելով կնոջ, զիս թեւէս բռնած հեռացուց հոնկէ, քաշքշելով արագօրէն: Անակնկալի եկած էի: Ոստիկանները արդէն վախ կ'ազդէին ընդհանուր առմամբ, սակայն տասնըմէկ տարեկան հասակիս երբեք չէի երեւակայած որ ոստիկանի հետ գործ կ'ունենամ:

Համակերպելէ զատ միջոց չունէի, քանի որ բաւարար չափով ուժեղ չըլլալով չէի կրնար ընդդիմութիւն ցոյց տալ իրեն: Եթէ թեւիս ուժգին կառչած չըլլար, թերեւս փորձէի կծիկը դնել, սակայն անկարելի էր: Ուստի վախ ու դողի մէջ քալեցի իր կողքին արագօրէն, մինչեւ որ հասանք «Գոց Չուկայի ոստիկանատունը» որուն հասցէն իսկ չէի ճանչցած մինչեւ այդ օրը: Չէի կըրնար երեւակայել թէ ինչ նախատեսուած էր ինծի իբրեւ պատիժ: Ոստիկանատունը երկյարկանի կառոյց մըն էր որուն մուտքի սենեակը երկու դրասեղաններ եւ քանի մը աթոռներ կը պարունակէր միայն: Դրասեղաններէն մէկուն ետին նըստած էր երկրորդ ոստիկան մը, իսկ քիչ մը անդին երրորդ մը՝ տեղ գըրաւած, պարզ աթոռի մը վրայ՝ թերթատելով լրագիր մը: Զիս ձերբակալելով պաշտօնեան թափուր դրասեղանին ետին գտնուող թիկնաթոռին մէջ տեղաւորուեցաւ և իսկոյն գործի լծուեցաւ՝ իրեղէններու տուփս դէպի իր առջեւը քաշելով: Սկսաւ ասեղի ծրարները կոտրտել մէկիկ մէկիկ, իր գզրոցներէն մէկէն հանած քուրջի կտորով մը սեղմելէ յետոյ զանոնք: Ապա ուրիշ գզրոցէ մը մկրատ մը հանելով այս անգամ սկսաւ կտրատել առաձգական պարանի փաթթոցը: Երբ տեսաւ որ զարհուրած նայուածքներով իր շարժումներուն կը հետեւէի. «Անշնորհք սրիկայ, աղուոր նայէ՛ որ քեզի լաւ դաս մը ըլլայ ասիկա» ըսաւ ան ու տեղէն ելլելով թեւէս բռնեց ու զիս հրեց դէպի փայտէ սանդուխին աստիճանները որոնք կը բարձրանային վերի յարկը: Ան շարունակեց. «Վե՛ր ելիր եւ հոն սպասէ՛»: Այսպէսով պիտի ճանչնայի վերի յարկը որ դատարկ սենեակ մըն էր, որ ապահովաբար կը ծառայէր իբրեւ առժամեայ բանտախուց, ձերբակալուած յանցաւորներու համար: Կացութեան լրջութիւնը հետզհետէ կ'ըմբռնէի: Ամբաստանեալի զբաղումս ընդհատուած էր, թէ ընդմիշտ դադրած: Վաճառքի համար նախատեսուած ապրանքներս գրաւուած էին ու ես իբրեւ յանցապարտ բանտարկուած էի: Այո՛ բանտարկուած էի: Պատի ժամացոյցը նայեցայ, 12:00ին տասը վայրկեան կար: Խոր մտահոգութեան եւ վախի խառն զգացումներէ տարուած սպասումիս մէջ, յանկարծ սանդուխի աստիճաններէն վերելքի ձայն մը առի: Վայրկեան մը անց, նոյն ոստիկանը ձեռքը քաուչուք խարազանով յայտնուեցաւ դիմացս: Վախէս, սենեակի պատուհանին կից անկիւնը կծկըւած ,գլխուս գալիքին կը սպասէի: Իր ուժեղ բազուկներովը մօտեցաւ ան եւ զիս հրելով զգեստնեց իսկոյն: Ըսաւ. ոտքերդ մերկացո՛ւր: Համակերպեցայ: Ան անմիջապէս վրաս խոյացաւ, արագ շարժումով մը նախ մէկ ձեռքովը երկու վտիտ ոտնաբազուկներս միացնելով աքցանի մը ուժգնութեամբ, սեղմեց եւ աջ ձեռքովը բռնած խարազանով սկսաւ հարուածել ներբաններուս: Սկիզբը մեծ ցաւ չզգացի, այնքան պրկուած էի եւ զարհուրած: Յաջորդական ութ-տասը հարուածներէ յետոյ ուժգին ցաւը յայտնուեցաւ: Առանց որեւէ ճիչ կամ պոռչտուքի, աչքերէս արցունքի 'կաթիլներ սկըսան հոսիլ: Ցաւը հետզհետէ կը սաստկանար, բայց ես տառապանքս ինծի պահելով չէի ճչար, վախնալով որ եթէ ձայնս հանէի հարուածներու թափը ալ աւելի կրնար սաստկանալ: Երբ հարուածներու տարափը դադրեցաւ, ոտքերս ազատ արձակելով ըսաւ. «Ասիկա քեզի լաւ դաս ըլլայ, հիմա գուլպաներդ եւ կօշիկներդ հագուէ՛ եւ կորսուէ՛ հոսկէ: Մէյ մըն ալ դիմացս եթէ ելլես, սրունքներդ կը կոտրեմ, հասկցա՞ր»: Երբ տեսաւ որ չէի պատասխաներ, կրկնեց հարցումը. «Հասկցա՞ր թէ ո՞չ, պատասխանէ՛»: Խեղդուկ ձայնով մը փոխադարձեցի. «Այո՛»: Երբ կօշիկներս հագուեցայ, անդրադարձայ որ չէի կրնար կոխել ոտքերուս վրայ, ուստի ոստիկանը թեւէս բռնելով սանդուխներէն իջեցուց, տարաւ մինչեւ դրան առջեւ եւ ըսաւ. «Շո՛ւտ հեռացիր»:

Գոց Չուկայի ոստիկանատունէն մինչեւ մեր տունը քալելով քառորդ ժամէն աւելի կը տեւէր բնական պայմաններու տակ: Զեմ յիշեր յըստակօրէն, որքան ժամանակ դրի այդ հեռաւորութիւնը կտրելու: Բայց շատ լաւ կը յիշեմ թէ ինչ մեծ չարչարանքով կը քալէի, աւելի ճիշդ կը ճօճէի, կը զիկզակէի խըմաններու նման, որովհետեւ ներբաններս ուռած ըլլալով, ամէն քայլափոխին սաստիկ ցաւ կը զգայի: Տուն չմօտեցած, պէտք էր որ ես զիս հաւաքէի, մօրս չզգացնելու համար անցած դարձածը: Բայց ի զո՛ւր: Ան շուտով նշմարեց անբնական վիճակս եւ իսկոյն հարցուց. «Ինչո՞ւ տեսակ մը կը քալես, ի՞նչ պատահեցաւ»: Պատասխանեցի. «ոչի՛նչ, ոտքս քիչ մը կը ցաւի, կարեւոր չէ, կ'անցնի...»: Երբ ան տեսաւ որ տուփս անհետացած էր, անհամբերութեամբ ըսաւ. «Խօսէ՛ ի՞նչ եղաւ, կռուեցա՞ք, ո՞վ առաւ տուփդ»: Անօգուտ էր պահել իրողութիւնը, ուստի պատմեցի եղածները: Մայրս կրկին մերկացուց ոտքերս եւ տեսաւ որ ներբաններս կարեւոր համեմատութեամբ ուռած էին եւ կաս կարմիր կտրած, տեղ տեղ արիւն ներխուժած ուռեցքներուն մէջ: Ան մեծ զգուշութեամբ խնամեց զիս, ջանալով մեղմացնել ճիչերս: Երկու ոտքերս ալ փաթթուած պառկեցայ, անկիւն մը քաշուելով: Երկու օր յետոյ պիտի տեղեկանայի որ մայրս իմ տուն վերադարձէս 2-3 ժամ յետոյ գացած էր Գոց Չուկայի ոստիկաննոցը եւ բողոքած երախայի մը ցուցաբերուած վայրագ վերաբերումին դէմ, սակայն ոստիկանը իրեն պատասխանած էր հետեւեալ ձեւով. «Եթէ անգամ մըն ալ տեսնեմ քու լակոտդ, անոր ոտքերը կը կոտրեմ, իսկ դուն ալ կրնաս դատապարտուիլ իբրեւ պատասխանատու, նաեւ ոստիկանի մը պարտականութիւնը վիճայարոյց դարձնելու կրկնակ յանցանքներով»:

Այս պատահարէն ետք, մօտ տասը օր փողոց չելայ: Մօրս շարունակական խնամքով նախկին աշխուժութիւնս վերստացայ: Ծնողներս այլեւս բացարձակապէս դէմ էին, մինչեւ վերամուտ, զիս նոր աշխատանքի լծելու գաղափարին:

Այսպէս վերջ պիտի գտնէր երկու ամառ շարունակուող Գոց Չուկայի փոքրիկ շրջուն վաճառորդին գործը: Ճարահատ հնազանդեցայ ծնողներուս որոշումին: Յաջորդող օրերուն հայրս յաճախ ինծի պիտի ընկերանար. մօտակայ ծովափին մէջ, հսկելով իմ լոգանքներուս, գլխաւոր նպատակ ունենալով մոռցընել տալ վերջին դժբախտ անցուդարձը, որմէ որոշ պատասխանատուութիւն մը կը զգար հաւանաբար: Կը վերյիշեմ նաեւ Ֆորիայի ծովափին կիզիչ աւազներուն վրայ իմ դեռ հազիւ ապաքինած ներբաններուս այրիլը, երբ մեր հերթական փիքնիքներէն մէկը պիտի ընէինք այնտեղ: Չէի կրցած վազվզելու աւազներուն վրայ եւ հարկադրուած էի ուղղուիլ դէպի ծով, ամոքելու համար ցաւս:

Բարեբախտաբար, շուտով պիտի կազդուրուէի ու մասնակցէի ամէնօրեայ ոտնախաղի մրցումներուն, որոնք կը կայանային մեր փողոցի տղոց միջեւ:

Արդէն երկու շաբաթէն դպրոցներու վերամուտն էր ու ես եօթներորդ դասարան պիտի յաճախէի:

Տարիներ յետոյ, երբ նոյն Գոց Չուկային մէջ ամառուան արձակուրդի ընթացքին արծաթեղէնի-հայ վաճառորդի մը քով աշկերտութիւն պիտի ընէի, անակնկալ այցելութիւնը պիտի ունենայինք այդ ոստիկանին, որ եկած էր ստուգելու վաճառատան արտօնագիրը, խանութպանին մօտ: Զինք տեսնելով պահ մը փշաքաղեցայ, կարծես ան եկած ըլլար զիս ձերբակալելու: Բայց շուտով նայուածքս իրմէ հեռացնելով ուղղուեցայ դէպի ներս մտնող նոր յաճախորդի մը: Սակայն նկատեցի որ ան զիս ճանչցած էր: Առանց ինծի բան մը ըսելու, երբ գործը աւարտեց, վաճառատան տիրոջ ուղղելով խօսքը ըսաւ. «Այս տղեկին ուշադրութիւն ըրէք, ապագային լաւ վաճառորդ մը կրնայ դառնալ»: Բարեւեց եւ հեռացաւ: Իր մեկնումէն քանի մը վայրկեան յետոյ խանութպանը ինծի հարց պիտի տար թէ ոստիկանը ո՞ւրկէ կը ճանչնար զիս: Ես առանց վարանելու պիտի պատասխանէի. «Ես զինքը չեմ ճանչնար: Անպայման նմանցուցած է ուրիշի մը: Սխալանք է»:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՑՆՃԱՐԻ Գ. Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, Ապրիլ 22ին, տեղի ունեցած է Հ. Վարդան եպիսկ. Աշգարեանի մեծարանքի երեկոյթը կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. «Կարմիր լեռ» կոմիտէի կազմակերպական յանձնախումբին: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, յանուն կազմակերպական յանձախումբին, հանդիսութեան բացումը կատարած է Եսայի Հաւաթեան, որ ողջունած է մեծարելին ծննդեան 70ամեակը եւ գրական գործունէութեան 50ամեակը: Յայտնած է թէ այս մեծարանքը կազմակերպուած է գնահատելու համար Վարդան եպիսկոպոսի ազգին ծառայելու բարձր ոգին: Բացման խօսքէն ետք, Վարդան եպիսկոպոսին կեանքին անդրադարձած է Հ.Յ.Դ. կեդր. կոմիտէի անդամ Յովհաննէս Թասլաքեան, որ արժեւորած է նաեւ սկզբունքի տէր անձը, փորձառու մանկավարժը, անզուգական կրթական մշակը եւ խիզախ ազգային գործիչը: Բանախօսը, իր խօսքի աւարտին մեծարելը նկատած է այն իւրայատուկ մուսալեռցի ղեկավարներէն, որոնց համար գործը աւելի կարեւոր է քան փառքն ու պատիւը: Ապա, Անդրանիկ ծ.վ. Կռանեան ներկայացուցած է Վարդան Զօրենց բանաստեղծը եւ հանգամանօրէն անդրադարձած է անոր գրական յատկանիշներուն, վեր առնելով բանաստեղծին հիմնական յատկութիւնները: Ան Վարդան Զօրենցը նկատած է սիրտ մը որ, միշտ կը բաբախէ իր մօր յիշատակներով, ազգին անկոտրում կամքով եւ ապագայի յոյսով: Գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, հանդիսութեան վերջին բաժինով, տեղի ունեցած է Վարդան եպիսկոպոսի վերջին երկու հատորներուն գինեձօնի արարողութիւնը, որմէ ետք տեղւոյն քաղաքապետը Սեպուհ Սգայեան համայն Մուսա լեռցիներու անունով հայր Վարդանը պարգեւատրած է Մուսա լեռան պատմական յուշարձանի շքանշանով: Վերջին խօսքը արտասանած է Վարդան եպիսկոպոս:

CENTRE COMMERCIAL ԿԱՄ ՍՐԲԱՎԱՅՐ ՈՐ ԿՈՉԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Երեւակայեցէք, որ օր մը իրենց աշխատանքի պայմաններէն դժգոհ հայերէնի ուսուցիչներուն համբերութիւնը հատնի եւ խօսք մէկ ըրած, գործադուլ յայտարարեն: Իրենց խնդիրներուն արմատական լուծում պահանջեն: Չէ՞ որ կ'ապրինք Ֆրանսա՝ օրէնքի եւ իրաւունքի երկիր մը:

Այդպէս է. զանգատ ունիս, ո՛րէ՛ զանգատ՝ մեծ, պզտիկ, լուրջ, ծիծաղելի, երեւակայական, իրական, իրաւունք ունիս զայն արտայայտելու, ներկայացնելու ուր որ պէտք է: Ամէն մարդ կ'ընէ: Ոմանց գործն է, կը վճարուին այս պաշտօնին համար, թուղթի վրայ արձանագրելու զանգատդ եւ հեղինակաւոր կնիքով մըն ալ գոհացում տալու բարկութիւններուդ: Զանգատ ունեցողը կը զանգատի: Այդպէս չէ՞ ըրած միթէ հայկական դպրոցի մը ծնողներէն մէկը, երբ չհանելով զաւակը զգաստացումի հրաւիրող հայերէնի ուսուցիչին նամակը, ուղղակի ոստիկանատուն երթալով մեղադրած է ուսուցիչը, պարկօրէն ճերմակ թուղթի վրայ սեւով գրել տալով, որ իր զաւակը «subit un harcèlement de la part de son professeur d'arménien». Ինչո՞ւ չէ: Մարդը համաձայն չէ եղած ուսուցիչին: Ամէն մարդ կ'ընէ, քանի որ վերջի վերջոյ հոս օրէնքի եւ իրաւունքի երկիր է: Կ'ընէ, քանի որ իրաւունք ունի պաշտօնապէս սպառնալու եւ մատը թափ տալով ըսելու. «եթէ համարձակիս մէյ մըն ալ ընել...»:

Կը պատահի: Ասիկա ո՛չ առաջինն է, ո՛չ ալ վերջինը: Ամէն մարդ գիտէ: Հարցը այս ծնողքը չէ, ո՛չ ալ այս զանգուածին պատկանող տկարամիտներուն թիւը, որոնց երբեմն ժան եւ անո՛ր համար իսկ վնասակար մտայնութեան դէմ կ'ապստամբիմ յաճախ, սակայն քաջ գիտեմ, որ անոնք դիւրամատչելի դատապարտեալներ են, որոնց մատնանշումը յաջողութեամբ կը ծածկէ կրթական կառոյցի մը չգոյութիւնը: Դպրոցը եղած է աշակերտ դաստիարակելու եւ անոր մտքին առջեւ լայն հորիզոններ բանալու եւ ո՛չ թէ ծնողք կրթելու համար: Մտային, ընկերային եւ ուսման ինչպիսի մակարդակ ալ ունենան անոնք, մեծ է յարգանքս զաւակը հայկական վարժարան ուղարկող ծնողներուն նկատմամբ: Զաւակը դպրոց կու գայ, դպրոցին կը մնայ զայն խմորել:

Հարցը անոնք չեն: Հարցը այն է, որ ոստիկանատան կնիքով զրպարտուած հայերէնի ուսուցիչը իրեն համար անչափ տարօրինակ այս երեւոյթին առջեւ, անբացատրելի այս ամբաստանութեան դիմաց, ինքզինք գտած է բոլորովին առանձին, զուրկ պաշտօնական ամէն տեսակի նեցուկէ: Ոչ մէկ ունկնդրութիւն, ո՛չ մէկ զօրակցութիւն դպրոցին մանկավարժական պատասխանատուներուն կողմէ, մինչեւ որ իր ապշանքի խոր վիրապէն ցնցելով զինք դուրս հանած են ցաւակից պաշտօնակիցներ, նեռած՝ փողոց, դէպի ոստիկանատուն, ըսելով. «Կ'երթաս ու կը բողոքես եղածին դէմ, թէ ոչ գլխուդ փորձանք կու գայ»: Օրէնքը այս է:

Ինչպիսի՛ նուաստացում:

Նուաստացում ըսինք: Այս բառին, աւելի ճիշդը այս երեւոյթին հետ տարիներու ընթացքին հետաքրքրական, եթէ ոչ բարդ, յարաբերութիւն մը մշակած է հայերէնի ուսուցիչը: Նախ եւ առաջ լաւ կը ճանչնայ զայն. իր գլխուն պսակն է: Ուսուցիչին բոլոր աշխատանքները շատ յաճախ պսակուած են անով: (Կը խնդրեմ, սրտանց կ'աղաչեմ որ հասկնաք որ հանդէսներու աւարտին հայերէնի ուսուցիչին յոգնութիւնը, համեստութիւնը, նուիրումը եւ դեռ ինչեր ու ինչեր գովաբանող խօսքերը իր հասցէին ուղղուած ամենամեծ նուաստացումն են: Աւելի պարզ լեզուով՝ ատիկա կը նշանակէ. «բերանդ գոցէ եւ նոյն ձեւով շարունակէ գործդ. աւելին չկա՛յ»): Հայերէնի ուսուցիչը կը նեղանայ անշուշտ, ինքնիրեն կը բորբոքի, կը բարկանայ, կ'անիծէ, բայց կը հասնի միշտ նոյն եզրակացութեան. «Ես չեմ վազեր փառքի ետեւէն. ինչ որ կ'ընեմ՝ աշակերտներուս համար կ'ընեմ»:

Եւ իրօք ջանալով հաշտուիլ, կ'առնէ Նուաստացումը, պատանքի մը նման կը փաթթէ գլխուն ու բանտէն ազատագրուողի պէս կը մտնէ դասարան, տապլտկելու իր հաւատքի դաշտին նորաբոյս, կանաչ, թարմ, անուշահոտ խոտերուն մէջ, լուալու հոգին իր հաւատքին մեծութիւնը ոռոգող աչուկներուն մէջ: Իսկ, աղուոր օրին մէկը, երբ դասապահէ մը եռք աշակերտը խանդավառ կ'ըսէ. «Ի՞նչ աղուոր կը պատմէք Հայոց պատմութիւնը, շա՛տ կը սիրեմ, ամէն օր պատմեցէք», ուսուցիչը յաղթական կուրծքը կը դարձնէ Նուաստացումին ու կ'ըսէ. «Հիմա խօսէ նայիմ, եթէ ձայն ունիս»:

Հայերէնի ուսուցիչը այն անձն է, որ գիտէ թէ հայկական դպրոցը սովորական վայր մը չէ, թէ հոն յաճախող աշակերտներուն պէտք չէ նայիլ սովորական աչքերով, զայն պէտք չէ դնել սովորական աշակերտի տեղ, թէ իւրաքանչիւր հայերէնի պահ կրնայ ճակատագրական ըլլալ, որեւէ օր, որեւէ պահու այնպիսի կայծ մը կրնայ վառիլ աշակերտին Հայու հոգիին մէջ, որով լուսաւորուի անոր Հայու ապագան: Ան չի սորվեցներ, ան կը ցանէ. կը ցանէ անյաղթահարելի այն յոյսով, որ ապագան պիտի տայ հունձք: Ան չապրիր այսօրուան համար: Զարշապրիր այսօրուան համար: Զարմանալի է, այո՛, բայց այս ցեղը գոյութիւն ունի դեռ:

Այսօրուան համար ապրողները միւսներն են: Անոնք, որոնք կ'ուզեն մոռնալ թէ հայկական դպրոցի մը ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆ են հայերէնն ու հայկականը:

Այսօրուան համար ու այսօրով ապրողները հաւանաբար կ'անգիտանան, որ այստեղ յետագայ սերունդին բան մը կտակելու եւ փոխանցելու նախանձախնդրութիւնը եւ նպատակը կայ: Դարերը կրցած են մեր լեզուն ու մշակոյթը հասցընել մեզի մի՛միայն հաւատքի խորունկ ըմբռնումի ու գիտակցութեան շնորհիւ (ասոնք լոկ բառեր չեն), մինչդեռ այսօրով առաջնորդուողները, իբրեւ թէ աւելի իմաստուն, աւելի խելացի ու արդիական, արժեզրկելով մեր արիւնով ձեռք բերածը, կը փորձեն ԻԱ. դարու մտայնութեամբ առուծախի օրէնքներով վերաբերիլ ազգային արժէքներուն հետ. զայն վերածել պաստառի վրայ ցուցադրուած գովազդի, յօդուածի կամ ճառի մէջ ուռած գործելակերպի, ձայնասփիւռէն յայտարարուած ինքնագովերգութեան մրցաշարքի:

Ո՛հ, որքան տխուր է գրել այս տողերը մէկու մը համար, որ ձեռքէն սահող կուժին տակ կը կարծէ աւազ յայտնաբերել: Չէ, ատենը չէ դեռ Հաւատքին մահուան: Ամէն ժամանակէ աւելի հատու պահանջը ունինք ցնցուելու, զգաստանալու, ըմբռնելու, որ այսօ՛ր, մեր ազգային ամենամնայուն, ամենահաստատուն, ամենահաւատրիմ կառոյցը, մեր ինքնութեան ամենացայտուն արտայայտութիւնը մեր լեզուն է: Իրաւունք չունինք, թէկուզ իրաւունքի այս երկրին մէջ, իր նուիրեալ ուսուցիչին պատկերով, զայն վերածել ցուցափեղկի զարդարանքի, աֆեսուարի մը, ատեն ատեն ցուցադրել յաճախորդի ճաշակին համեմատ, յետոյ ուղարկել անկիւն մը, ուր նետուողները հրաշքի ուժով ինքնասպառումով կը սնանին:

Չէ, ատենը չէ Հաւատքի մահուան: Տարածութեան մէջ գրեթէ տեղ չգրաւող ասեղին ծայրը բաւարար է տարածութեան մէջ իր արժէքէն աւելի տեղ գրաւող փուչիկը ոչնչացնելու:

Մենք ունինք մէ՛կ սրբավայր. ան կը կոչուի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ:

Սրբավայրը կ'ունենայ իր պահապանները. անոնք կը հսկեն վայրին առանձնայատկութիւնը արդարացընող խորհուրդին վրայ: Վայրը կ'ունենայ ի՛ր օրէնքները եւ անոր պահապանները թոյլ չեն տար, որ ոեւէ մէկը կամայական տրամադրութիւններով խաղայ հաւատացեալին միամտութեան հետ: Էջմիածնի սրբավայրը կը մանեն ամենահեռու աշխարհներէ ժամանած մարդիկ, բոլորովին անտեղեակ անոր անցեալին, արժէքին կամ պատմութեան, եւ անմիջապէս սրբավայրին պահակը կը հասկցնէ անոնց, որ հոս որեւէ տեղ չէ, հոս չես մտներ որեւէ տեղ մտնելու արժեչափերով:

Հայկական դպրոցները իրենց գոյութեան խորհուրդին պահապանները կ'ուզեն:

Երեւակայեցէք, որ հայերէնի յուսահատ ուսուցիչները, օրէնքի եւ իրաւունքի այս երկրին մէջ, օր մը խօսքերնին մէկ ըրած գործադուլ յայտարարեն: Ինչո՞ւ չէ. ամէն մարդ կ'ընէ: Բայց ամէն մարդ իր ձեռքէն սահող կուժին տակ աւազէ յատակ չերազեր: Օրէնքի եւ իրաւունքի երկրին մէջ ապրող հայերէնի ուսուցիչը, իր առաքելութեան ցուցմունքով, որ այսօրը կ'արհամարհէ, մշակած է իրեն յատուկ օրէնքներ, արժեչափեր, որոնք թերեւս անհասկնալի կամ անկարեւոր թուին «գործնական» մարդոց, բայց եւ այնպէս անոնց վրայ կառուցուած է հայկական դպրոցը: Իր ՑԱՄԱՌ կեցուածքին շնորհիւ է, որ դպրոցը կը յաջողի պահել իր հայկական առանձնայատկութիւնը եւ անշուշտ հմայքը: Այս իրողութեան անտեսումին առջեւ միայն սո՛ւրբ մը պէտք է ըսելու համար. «Տէր ներէ անոնց, վասնզի չեն գիտեր ինչ կ'ընեն»: Եւ այդ իսկ պատճառով ան՝ ուսուցիչը պիտի չբացակայի, ըսելու համար. «Ո՛վ որ ականջ ունի թող լսէ, ո՛վ որ աչք ունի թող տեսնէ»:

Ո՛վ գիտէ, թերեւս պայթի փուչիկը:

Հայերէնի հաւատացեալ ուսուցիչը, զարմանալի է, այո, կը պատկանի ցեղի մը, որ գոյութիւն ունի տակաւին: Տակաւին...:

ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ
ի միջի այլոց՝
հայերէնի ուսուցչուհի

2007 Մայիս 12

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԵՒ ԼՕՐԻՍ ՃԳՆԱՒՈՐԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 26ին, Մարսէյլի Սէն Միշէլ եկեղեցին ծայրէ ի ծայր լեցուած էր արուեստասէրներու բազմութեամբ մը, հազարէ աւելի, մեծ մասամբ ծագումով ոչ հայ, եւ ի ներկայութեան քաղաքապետին՝ Ժան Գլօտ Կոտէնի: Բացումը կը կատարուէր Մարսէյլի 12րդ «Սրբազան երաժշտութեան փառատօնին», Կարպիս Ափրիկեանի «Սասունցի Դաւիթի ծնունդը» տաղերգով, ղեկավարութեամբ Լօրիս Ճգնաւորեանի, յատկապէս ժամանած Երեւանէն:

Բացման իր խօսքին աւարտին, քաղաքապետը Մարսէյլ քաղաքի մետալը յանձնեց Կ. Ափրիկեանին, ներկաներու բուռն ծափահարութիւններով:

Յետոյ սկսաւ նուագահանդէսը: Բեմին վրայ՝ Մարսէյլի երաժշտասէր նուագախումբը, Անկելոս երգչախումբը, Օփերայի երգչախումբը եւ մենակատարներ՝ Միխայէլա Քօմաքար, Հրեշտակի դերին մէջ, եւ Օլիվիէ Կռան, Մարի Ժոզէ Տոլորեան, Ալին Մարթէն, Ալէն Էրիօ, Լօրիս Ճգնաւորեանի ճպոտին ղեկավարութեամբ: Յիշեցնենք որ Կարպիս Ափրիկեան յօրինած է այս տաղերգը Յակոբ Օշականի մէկ գործին վրայ: Մէկ թագաւորը եւ Թալին թագուհին, վախնալով Սասունը անժառանգ ձգելէ, կ'ընդունին հրեշտակին առաջարկը, այսինքն՝ մահանալ Դաւիթի ծննդեան պահուն:

Իրապէս յաջող ձեռնարկ մը որ շատ լաւ տպաւորութիւն թողուց ներկաներու վրայ, որոնք յոտնկայս եւ երկար ծափահարեցին թէ՛ ղեկավարը, թէ՛ երաժիշտները, թէ՛ երգողները եւ թէ յօրինող երգահանը:

Հայկական տարուան ծիրին մէջ եղած այս ձեռնարկը, Մարսէյլի օփերայի նախաձեռնութեամբ, գնահատելի է թէ՛ իր յղացումով, թէ՛ մանաւանդ, իր որակով:

ԺԻՐԱՅՐ ՇԱԼՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՐԱԺԵՇՏ ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

Մայիս 19ին Երեւանի արուեստասէրները հրաժեշտ տուած են սիրուած, գնահատուած երգչուհի Գ. Գասպարեանին: Արարողութեան ներկայ գտնուած են նախագահ Ռ. Քոչարեան, վարչապետը, Ազգային ժողովի նախագահը, նախարարներ:

Դերասան Արթիւր Ութմազեան, «Կոմիտաս լարային քառեակ»ի ղեկավար Եդուարթ Թադէոսեան, մշակոյթի փոխ նախարար Կարինէ Խոդիկեան, աշխատանքի ու ընկերային հարցերու նախարար Աղուան Վարդանեան իրենց յիշատակի խօսքին մէջ շեշտած են Գ. Գասպարեանի արուեստագէտի արժէքը, մարդկային արժէքները, հայ մշակոյթին բերած անգնահատելի ծառայութիւնը. բոլորն ալ անդրադարձած են կորուստին մեծութեան:

Արարողութենէն ետք Գ. Գասպարեանի մարմինը ամփոփուած է Կոմիտաս պանթէոնին մէջ:

Monsieur et Madame Jean-Pierre Biron et leurs enfants,
Monsieur et Mamade Pierre Bademian et leurs enfants,
Monsieur et Madame Léon Authome,
Les familles Biron, Bademian, Damlamian et Takvorian
ainsi que toute la famille
ont la douleur de vous faire part du décès de leur mère, grand-mère, sœur, alliée

Mme Anaïs DAMLAMIAN
(née BAKHTIARIAN)

survenu le 23 mai.

Les obsèques auront lieu le mardi 29 mai 2007 à 15 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean - Baptiste; 15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris, suivies de l'inhumation dans le caveau de famille, au Cimetière de Clamart.

En cas d'oubli, prière de faire part.

(Շար. Ա. էջէն)

րութիւնը ըրած է, ուզելով սրբագրել Պրազիլի իր յայտարարութիւնները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց խորհուրդի առաջին նիստի աւարտին, Մայիս 23ին, նախաձեռնութեամբ ներքին նոր նախարարուհի՝ Մ. Ալիօ-Մարիի, կիներու ճաշ մը տեղի ունեցած է նախարարութեան մէջ, որու անակնկալօրէն միացած է Սարքոզի սուրճի պահուն: Ըստ երեւոյթին, այս ձեռնարկը սովորութիւն պիտի դառնայ եօթը կին նախարարներուն համար:

ԻՍԻԻ ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրհան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

« Ա Ր Ա Ր Ա Տ »
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20·30ին:

Պարուսոյց՝
ՏԻԿԻՆ ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
եւ Պարոն ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Երեկոյթին կը մասնակցի ջութակահար
Պարոն ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ
Գլամարի «Ժան-Արփ»
Մշակութային սրահին մէջ
22 ալէնիւ Փօլ-Վայան Գուիւրիէ
92140 Գլամար

Տոմսերու համար դիմել՝
06·11·45·70·88 / 06·84·64·89·22
06·60·37·12·65 / 06·61·45·74·65
թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան — Ֆաքս՝ 01·46·44·24·24:

arménie mon amie

AGENDA

Avec le soutien de la Ville de Vienne et du Conseil Général de l'Isère
LE COLLECTIF DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE VIENNE
annonce qu'un khatchkar sera placé près de la chapelle Notre Dame de Pipet à Vienne

Le Dimanche 3 juin :
— **15h30:** Messe à Notre Dame de Pipet avec la participation de la Chorale Gomidas, dir. Jean Berberian,
— **17h :** Bénédiction et inauguration du khatchkar,
— **19h:** Réception à la MCA de Vienne. (9 rue du Cirque).

LE COLLECTIF DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE VIENNE se compose de : Association Culturelle Arménienne, Croix Bleue des Arméniens de France, Eglise Apostolique Arménienne, FRA Dachnaktsoutioun, Maison de la Culture Arménienne, Union Générale Arménienne de Bienfaisance, Union Sportive Générale Arménienne.

⁂

CACHAN

● **LA COULEUR DE GRENADE,**
de **Serguei Paradjanov**
Mardi 29 mai à 21 heures
au Cinéma La Pléiade.

● **SOIREE GASTRONOMIQUE ET MUSICALE**
La Croix Bleue des Arméniens de France propose une immersion totale dans les saveurs et les mélodies de l'Arménie.
Entrée : 15 euros
Réservations obligatoires, avant le **28 mai :**
— **auprès de Sonia :**
01 46 65 26 96 / 06 10 56 22 04
— **ou de Marie : 01 69 07 02 25**
Vendredi 1er juin à 20h30,
à la Grange Gallieni.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մայիս 28

Ոգեկոչումն հոչակման Հայաստանի 1918 Ա. Հանրապետութեան

Երեկոյեան ժամերգութիւն: Յաւարտին կատարի հոգեհանդիստ եւ մաղթանք գոհաբանական:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 17ին:

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
recevra
Le jeudi 31 mai à 20h45
TALINE TER MINASSIAN
maître de conférences en histoire contemporaine
qui présentera son livre
EREVAN
La construction d'une capitale à l'époque soviétique
VENTE ET DEDICACE
— Entrée libre . Cocktail —
10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

SOIRÉE PARADJANOV
Jeudi 31 mai à 20 heures
TROIS FILMS INEDITS
SOUS-TITRES FRANCAIS

ARABESQUES
(sur le thème de Pirosmani)
1986, 20 mn
Studio de films documentaires de Géorgie.
Film d'essai sur l'œuvre du génial peintre géorgien Niko Pirosmanachvili (1862-1918)

HAGOP HOVNATANIAN
Portraitiste arménien
(1806-1881)
Premier film de Paradjanov
Le réalisateur emblématique fait revivre la tradition culturelle arménienne du début du siècle à Tbilissi.
Studio de films documentaires et d'actualité d'Erevan.

ANDRIECH CONTE MOLDAVE
Film réalisé par Paradjanov, 1954, 58 mn pour l'obtention de son diplôme de fin d'études à Moscou.
Andriech, un jeune berger, quitte son village pour aller gardeé son troupeau dans une prairie isolée...

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LIVRY-GARGAN

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «D. MISSAKIAN» de Sevran-Livry vous attend nombreux pour déguster son

«KHOROVADZ»
Dimanche 10 juin à 13 heures
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy — 93190 LIVRY GARGAN

Réservations aurpès de :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73 (10h-17h)
— ou 06 87 05 00 67.

Le nombre de places étant limité, réserver au plus vite.

□

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora
Samedi 2 juin de 9h30 à 18h
Espace Mode — Musée de la Mode Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —
Info et réservation : **06 16 46 52 52**

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝
ԹԱԼԻՆ-ի
համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:
Կանխաւ ապահովել տեղերը:

ARMAVIA

COMMUNIQUE

Paris, le 23 mai 2007

La compagnie Armavia opèrera chaque Mardi, aux mois de Juillet et Août, des vols directs Erevan — Marseille — Erevan.

— Premier vol : **3 juillet 2007**
— Dernier vol : **28 Août 2007**
Au total 9 vols

Type d'avion : A319 (appareil très récent, 4 ans d'âge)

Capacité : 132 sièges

Horaires :
Erevan — Marseille, vol U8 107, départ à 05h30, arrivée à 09h40
Marseille — Erevan, vol U8 108, départ à 11h10, arrivée à 18h40

Renseignements et Ventes

SABERATOURS
11 rue des Pyramides
75011 Paris
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10
info@saberatours.fr

SEVAN VOYAGES
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66
sevan@selectour.com

WASTEELS
67 La Canebière
13001 Marseille
Tél. : 04. 95. 09. 30. 60
marseille@wasteels.fr

Siège Social : Zvartnots 42, Erevan, Arménie

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
SEJOURS D'ETE 2007
A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :
Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.

SEJOUR D'AOUT :
La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17 rue Bleue, 75009 Paris
tél. : 01 53 34 18 18
E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ 26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.714 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.714

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԳԻ խորհրդարանին առջեւ, որու կողմէ հրաւիրուած էր, Կարի Գասպարով, Մայիս 23ին, յանուն «Միւս Ռուսաստանի» մամուլի ասուլիս մը տրուած է եւ շարք մը հանդիպումներ ունեցած։ Բոլորին նոյն բանը ըսած է. - «Շարունակեցէք ընել ինչ որ ըրիք Սամարա. այդ դիրքն է որ կ'օնկ Ռուսաստանի ընդդիմութեան» (Սամարայի մէջ, Եւրոպական Միութեան պատասխանատուները դատապարտած էին Պուտինի ոստիարկութիւնները, որոնք հինգ ժամ վար դրած էին Գասպարովը, որպէսզի Սամարա չկարենայ երթալ)։ Գասպարովի համար, Եւրոպա պէտք չէ հաւատք ընծայէ այն գաղափարին որ Ռուսաստան ժողովրդավարութիւն մը են է։ Գոհ է որ այլեւս գործի գլուխ չեն Շրէօտէր, Պէրլուսքոնի եւ Շիրաք, որոնք կը ներկայանային որպէս բարեկամներ Պուտինի։ Խորհրդարանի նախագահը Հանց-Կերթ փէօթերինկ բացատրած է որ Ապրիլ 15ին հրաւիրած էր Գասպարովը որպէսզի Ջանն լուծել Ա. Սախարով դիւաններու հարցը, որոնք փճանալու վտանգին տակ են դրամի չգոյութեան պատճառով, ցոյցերու հետապնդման ընթացքին։ Գասպարով ինքզինք վտանգուած կը նկատէ։ Թիկնապահներ ունի, ռուսական ընկերութիւններու օգնաւով չի ճամբորդեր, չուտեր, չի խմեր եթէ ստիպուի ռուսական օգնաւ առնել։

ԹԵՀՐԱՆ բողոքած էր Ֆրանսայի մըշակոյթի նախարարութեան մօտ Գաննի փառատօնին ներկայացուելիք Պերսեպոլիս գծանկարին համար, զոր պատրաստած է ծագումով պարսիկ Ֆրանսուհին՝ Մարժան Սաթրափի։ Իրանի համար «քաղաքական արարք եւ հակամշակութային» է ֆիլմը։ Ֆրանսա պատասխանած է որ ընտրութիւնը եղած է փառատօնին պատասխանատուներուն կողմէ, որոնք կառավարութեան ենթակայ չեն։ Փաստանկարը ինքնակենսագրական մըն է, այլ խօսքով բեմադրիչին իսկ պատմութիւնն է 8էն 25 տարեկան եւ իր պատմութիւնը զրոյց մըն է Ամենակալին հետ։

«ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ ԲԺԻՇԿՆԵՐ»ՈՒ եղած նուէրները օրէ օր նուազում կ'արձանագրեն, որովհետեւ նուիրատուները դժգոհ են Պերնար Քուշնէրի փոփոխամիտ ընթացքէն։ Կազմակերպութիւնը կը ճշդէ որ, հիմնադիրն ըլլալով հանդերձ, Քուշնէր այլեւս մաս չի կազմեր կազմակերպութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «Պիլկի» համալսարանին մէջ (Պոլիս) Մայիս 25ին կը բացուէր միջազգային երկօրեայ ժողով մը, Արտայայտութեան ազատութեան հարցերուն նուիրուած։ Կը մասնակցէին Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, Կիպրոսէն, Սուրիայէն, Իրաքէն, Իրանէն, Ադրբեջանէն, Վրաստանէն հրաւիրեալներ։ Հրաւէր ուղղուած էր նաեւ Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանին որուն ներկայութիւնը կ'ակնկալուէր։ Ժողովին խորագիրն էր. «Նախաձեռնութիւն գաղափարի յանցանքին դէմ»։

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒ միջազգային միութիւնը 2007ի պարգեւատրումներուն մէջ յատուկ պարգեւներ չնորհած է 2007ին սպաննուած երկու լրագրողի. առաջինը ռուս լրագրող Աննա Պոլիտովսկայան է, երկրորդը՝ Հրանդ Տինքը։

ՓԱՐԻԶԻ «Արաբական Աշխարհի Հիմնարկը» տաղնապալի օրերու մէջ է, իրրեւ հետեւանք կորսուած եւ ապա հրաշքով վերագտնուած պաստառներու եւ տնօրէնի մը, որ պաշտօնանկ կրնայ ըլլալ։ Հարցը ծնունդ առած է Ապրիլ 23ին երբ Հաշուետու Ատեանին քննիչը անսովոր յայտնութիւններու դէմ յանդիման գտնուած է։ Սկզբունքով պարապ սրահի մը մէջ, ըստ թանգարանին տնօրէնին, գտած է 250 պաստառներ՝ դիզուած հոս-հոն եւ որոնց աղբիւրը կարելի չէ եղած ճշդել։ Յետոյ, յայտնաբերած է 76 գործեր, որոնք կը պակսէին։ Մաս մը գտնուած է գետնայարկը, դիպուածով։ Տնօրէնը պիտի հարցաքննուի նախքան պաշտօնանկ ըլլալը։

ՍԵՐՊԻՈՅ դատարանը, Մայիս 22ին, 40 տարուան բանտարկութեան դատապարտած է քաղաքական 12 մարդասպաններ (հինգը փախած են) վարչապետ Զօրան Ճինճիչի սպանութեան համար (2003ին)։ Ինք է որ Միլոսեսվիչը յանձնած էր միջազգային արդարութեան։

Պ. ՔՈՒՇՆԷՐ, Մայիս 24ին, ապահովութիւն տուաւ որ Ֆրանսա զօրավիգ է Լիբանանի։ Հանդիպումներու ատեն ալ ջանք թափած է որ սխալ բաներ չըսէ, քանի համարձակ խօսող մըն է, որ շատ ուշադրութիւն չըներ ըսածներուն։ Բարեբախտաբար Ֆրանսայի դեսպանը յաճախ ականջին փսփսացած է թէ ի՞նչ պէտք է ըսէ, ինչպէս հաստատած է Լիպէրասիոն (Մայիս 25)։

ԱՄՆ-ՈՒ Գոնկրէսին (Խորհրդարան) դեմոկրատները երեքուկէս ամսուան դիմադրութենէ ետք, որոշեցին տեղի տալ եւ չընդդիմանալ Պուշի պահանջած զուտարին Իրաքի իր պատերազմին համար։ Պահանջը կը վերաբերէր 100 միլիառ տոլարի յաւելեալ ծախքերու այդ պատերազմին համար։ Դեմոկրատները նոյնիսկ հրաժարած են թուական մը պարտադրելէ զօրքերուն քաշուելուն համար։ Անկասկած մեծ յաղթանակ մըն է Պուշի համար։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ բանակը ի պատասխան պաղեստինեան հրթիռներուն, սաստկացուցած է իր յարձակումները Գազայի վրայ եւ Մայիս 24ին Համասի 33 անդամ առեւանդած է։ Նապլուսի մէջ, Յահալը (իսրայէլեան բանակ) նոյնիսկ ձերբակալած եւ դիպահ պահած է պաղեստինեան իշխանութեան կրթական նախարարը։ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը խիստ կերպով դատապարտած է այս վերջին արարքը։

ԺԸՆԵՒԻ սեֆարատ ծէսի պատկանող սինակոկը հրդեհի մը զոհ գացած է Մայիս 23էն 24ի գիշերը, հրէական Շաւուոթի տօնին օրը։ Հրդեհը քարուքանդ ըրած է գլխաւոր վայրը։ Հետաքրքրական է նկատել որ աղօթարանը, գիրքերը եւ ձեռագրերը չեն վնասուած։ Ոստիկանութեան համար ոճրային արարք մըն էր եւ համայնքը ու սինակոկին տէրը՝ Նեսիմ Կաոն շատ յուզուած են։ Սեփականատէրը, 84 տարեկան, հարստացած է նաեւ կալուածային մարզին շնորհիւ։ Ներկայիս մէկ միլիառ տոլար կը պահանջէ Ռուսաստանէն, որու պարտքն է։

ՊԱՑՐՈՒ ալ, Մայիս 24ին, Փարիզի Զէնիթին մէջ, հակառակ անոր որ շատ առանձնացած է, զարկ տուաւ իր ընտրապայքարին։ 535 թեկնածու ունի եւ այն համոզումը, որ իր ձեռնարկած «երկար երթը» խանդավառիչ է։ Կ'ըսէ թէ պիտի չհրաժարի եւ կը դատապարտէ Սարքոզիի «բացուելու» քաղաքականութիւնը, չեշտելով թէ նման բաներ չեն յաջողիր։ Ամէն պարագայի, աւելի քան 6000 հանդիսականներ ներկայ եղած են։

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ Բաքու կ'այցելէ, ըստ ադրբեջանական «Նովոստի Ադրբեջան» գործակալութեան։ Լուրին աղբիւրը Ֆրանսայի դեսպանատան մէկ խորհրդականն է որ ըսած է թէ այցը պաշտօնական կ'ըլլայ եւ քանի մը օր կը տեւէ։ Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիեւ Յունուարին Փարիզ այցին նախագահ Ժ. Շիրաքը Բաքու հրաւիրած էր, բայց այս վերջինը առիթ չէր ունեցած Բաքու այցելելու։ Ֆրանսական դեսպանատան աշխատակիցը ըսած է թէ այդ հրաւէրը ուղղուած ըլլալով ոչ թէ Ժ. Շիրաքի անձին, այլ երկրին ղեկավարին, այցը կը կատարէ Ն. Սարքոզին։

ԹՈՒՐՔԻԱ.

ԻՐԱՔԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑՈՎ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ առօրեայ օրակարգին նիւթերէն է քիւրտ զինեալ խմբաւորումները չէզոքացնելու պատրուակով Իրաքեան զինեալ միջամտութեան մը հեռանկարը։ Ապրիլին երկրին Սպայակոյտի նախագահը կողմնակից յայտնուելով նման միջամտութեան, ըսած էր թէ ատոր համար հարկ է ունենալ քաղաքական որոշում։ Այդ չեշտումը որոշ չափով կ'ապընչուէր երկրին զինուորական ու քաղաքական իշխանութիւններուն տարակարծութեան որ յայտնուած էր այլ առիթներով ալ, ինչպէս հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան։

Ներկայիս այնպէս կը թուի որ տարակարծութիւնը հարթուած է ու քաղաքական իշխանութիւնը լծուած է զինուորականներու սայլին։ Վարչապետ Թ. Էրտողան Մայիս 23ին հեռատեսիլի կայանի մը հարցումներուն պատասխանելով ըսած է անդրադարձանեան զինեալ գործողութիւններու մասին. «Հոս Թուրքիոյ հանրապետութիւնն է. ունի նման պարագայի մը հարկաւոր քայլերը առնելու կարողութիւնը։ Այս կէտին վրայ պատրաստ ենք մեր ոստիկանութեամբ ու զինուորական ուժով։ ...Այս հարցին մէջ ի հարկին այդ քայլը կ'առնուի անյապաղ»։ Ապա աւելի յստակօրէն ըսած է թէ երբ դիմում ըլլայ, խորհրդարանը անայլեւայլ զօրակցութիւն կը տրամադրէ բանակին։

Պատասխանելով նման նախաձեռնութեան մը ԱՄՆ-ու վերապահութեան մասին հարցումին, Էրտողան պատասխանած է թէ այդ երկիրը Թուրքիոյ քաղաքական դաշնակիցն է եւ եթէ Հիւսիսային Իրաքի մէջ ահաբեկչական կազմակերպութիւններ կը պատսպարուին, պէտք է իրեն վիճակած դերը կատարէ։ Թուրքիա այդ կէտին վրայ իր ճակատագիրը որոշելու կարողութեան տէր է։ Եթէ պահանջեալ պահուն ակնկալուածը չի կատարուիր, Թուրքիա ոչ մէկէն արտօնութիւն առնելու դիրքին մէջ է։ «Մենք կ'որոշենք ու այդ քայլը կ'առնենք. ոչ ոք այդ մասին կասկած պէտք է ունենայ» ըսած է Էրտողան։

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆԱԾ Ն. ՍԱՐՔՈԶԻԻ

Ֆրանսայի նորընտիր նախագահին Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան դէմ ելոյթները պատճառ եղած են որ վարչապետ Թ. Էրտողան հեռաձայնով զինք հրաւիրէ դէմ առ դէմ երկխօսութեան։ Ան ըսած է Ն. Սարքոզիի թէ լրատուներու տարածքը յարմար վայրը չէ հաղորդակցութեան եւ թէ ուղղակի երկխօսութեամբ մը պէտք է միասնական աշխատանք տանիլ։

Թուրքիա կը ջանայ համոզել Միութիւնը որ իրմէ ակնկալուած փարեփոխումներուն ձեռնարկած է, որպէսզի 35 գլուխներով որոշուած բանակցութիւնները չխոչընդոտուին։ Մանաւանդ կը յուսայ որ Յունիսին կը ձեռնարկուի երեք նոր գլուխի մասին բանակցութեան։ Այս յոյսը արտայայտած է Թ. Էրտողանի գործակիցներէն մէկը, ակնարկելով Ն. Սարքոզիի ժխտական խօսքերուն, աւելցնելով. «Ն. Սարքոզի, ի վերջոյ մէյմ մէկ անդամը կը ներկայացնէ Եւրոպական Միութեան։ Կը խորհինք որ Միութիւնը անաչառ որոշումի մը պիտի յանդի ու բանակցութիւնները վերսկսին Յունիսին»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԶԱՐԵՆՑԻ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

2007ին կը լրանայ Ե. Զարենցի ծննդեան հարիւրամեակը։ Այդ առթիւ Մայիս 23ին սկիզբ առած են Զարցնեեան օրեր։ Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրութեան ուսանողներուն հետ հանդիպում ունեցած է Անահիտ Զարենցը։ Ան ներկայացուցած է իր եւ հօրը կեանքէն ծանօթ ու անծանօթ մնացած դէպքեր։

Տարուան ընթացքին Ա. Զարենց կը հրատարակէ Ե. Զարենցի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը «Վերջին խօսք» վերնագրով։ Հոն տեղ կը գտնեն բանաստեղծին ստեղծագործական կեանքին վերջին շրջանի (1934–36) անտիպ մնացած էջերը։

«Այս գիրքը կարծես Զարենցի կեանքի վերջին մատեանը, վերջին խօսքը լինի։ Այդ բանաստեղծութիւնները երկար տարիներ թաղուած են եղել եւ շատ դժուար էր դրանք վերծանել» ըսած է Անահիտ Զարենց։

***

ԽՈՒԼԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

Մայիս 24, Հինգշաբթի, առաւօտ կանուխ Էջմիածնի Մայր տաճարի խորանը բարձրացած է անծանօթ մը եւ սկսած հոս-հոն շպրտել հոն գտնուող բոլոր սրբութիւնները։ Հոգեւորականները արդելք եղած են խուլիկանութեան ու անծանօթը վար առած խորանէն։ Յետոյ փորձած են պարզել իր արարքին պատճառները, բայց անձը խոյս տուած է։ Եկեղեցիին մէջ գտնուողներ տեղեկացուցած են թէ այդ անձը Էջմիածնի շրջակայ գիւղերէն մէկուն բնակիչներէն է եւ կը պատկանի Եհովայի վկաներու աղանդին։

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Մայիս 29ի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի, Մայիս 30։

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՎԷՄԸ

«... Ի զուր չէ, որ հանրային կարծիքը նրան է համարում Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր: Պատմութեան արդար գնահատութիւնն է այդ:

Ս. Վրացեան, "Դրօշակ", 1929

«... Չգիտեմ ո՞վ է առաջին անգամ Արամին անուանել Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր: Բայց եթէ առհասարակ հնարաւոր բան է մի՛ մարդու անուան հետ կապել երկար տարիների ընթացքում գուրգուրած քաղաքական ձգտումների իրականացման այն ձեւակերպումը, որ նա ստացաւ 1918ին, այդ մարդը, ամենայն իրաւամբ, պէտք է լինի Արամը:

Արշ. Աստուածատրեան, "Վէմ", 1929, թիւ 9

Դէմք մը, որ եթէ մէկ կողմէ ամբողջ ժամանակաշրջան մը կը խորհրդանշէ, միւս կողմէ նաեւ իր անջնջելի կնիքը կը դրոշմէ անոր վրայ: Այսպէս եղած են ու պիտի շարունակեն մնալ բոլոր բացառիկ դէմքերը: Անոնք, որոնք երկաթեայ կամքով, աննուաճ ոգիով, քաղաքական ու պետական հորիզոններու լայն մտապատկերով եւ, մանաւանդ, գաղափարի մը, դատի մը սպասարկու ըլլալու եռուն կիրքով, ասպարէզ կ'իջնեն ու շատ շուտով կը դառնան կեդրոնական ուժ՝ կազմակերպչական արտակարգ ընդունակութիւններով:

Հայ ազատագրական շարժումը բանակ մը նուիրեալներ հրապարակ հանեց: Անձնազոհներուն թիւը սահման ու կշիռ չունեցաւ: Ասոր մէջ փաղանգ կազմեցին մեծ անհատականութիւնները՝ մարտիկ, գործիչ, յեղափոխական ընդհանուր բառով: Տարերային բռնկումներուն մէջ՝ ո՛չ մէկ սահմանում զէնքի: Մահաբեր փամփուշտն ալ իր փրկարար խօսքը կ'արձակէ մահասարսուռ ռումբին կողքին: Ա՛յս այսպէս ըլլալով հանդերձ, պէտք է ընդունիլ, թէ ժամանակ առ ժամանակ, մանաւանդ ահարկու տագնապներուն, ահեղ վերիվայրումներուն, ճակատագրական - վճռական պահերուն, պատմութեան անիւը շրջող անուններ ասպարէզ կը կարդան բոլորին:

Արամը վկայ:

Սիւնեաց աշխարհի երբեմնի խոնարհ զաւակը, մեր ժողովուրդին ամէնէն մռայլ պահերուն յաջողեցաւ իր անպարագիծ հոգիին գրաւիչ տեսիլքին տակ պահել յուսաբեկ զանգուածները: Վասպուրականէն մինչեւ Արարատեան դաշտ: Վարագի լուսաւոր հնոցէն մինչեւ Վաղարշապատի հոգեւոր կեդրոնը: 1915 Ապրիլէն 1918ի Մայիսեան օրերը:

Վկայ՝ Վանը, ուր ինքնապաշտպանութեան անսանձելի թափը արտակարգ տարողութիւն ստացաւ՝ Արամի հզօր շունչին տակ: Վկայ մանաւանդ Սարդարապատը, ուր իշխեց անոր դէպի ռազմաճակատ հրաւիրող կոչը: Շլմորած, ուղեկորոյս բազմութիւնները, իրենց խակ ընտրած «դիկտատոր»ին արձակած վճիռներուն, մարտահրաւէրներուն անսալով՝ անխորտակելի թումբ մը բարձրացուցին արշաւող թուրք հորդաներուն առջեւ: Այնպէս, ինչպէս ըրած էին Շամիրամի պատմական բերդին տակ՝ Ճէվտէտի դարանակալ հրոսակներուն դիմաց:

Յիրաւի, ժամանակակիցներու իսկ վկայութեամբ, ան եղաւ վերին հրամանատարն ու մղիչ ուժը Վանի եւ Երեւանի դիմադրական պայքարին: Շնորհիւ իր երկաթեայ կամքին ու աննուաճ ոգիին, Արամի վիճակեցաւ կազմակերպել Վանի երեսնօրեայ գուպարը Ճէվտէտի արիւնռուշտ հորդաներու դէմ, ապա՝ իր ջանքերով վերակազմուած հայկական բանակին միջոցով ջախջախել Վեհիպ փաշայի զօրամասեր Երեւանի դուռներուն առջեւ, 1918 Մայիսի կռիւներուն:

Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ շատ ունեցած ենք մեծ դէմքեր,- Հայդուկներ, որոնք ցուցաբերած են ռազմավարական բացառիկ ընդունակութիւններ, հանրային գործիչներ, որոնք ի յայտ բերած են կազմակերպչական արտակարգ յատկութիւններ եւ, վերջապէս, քաղաքական անձնաւորութիւններ, որոնք զարմանալի հոտառութեամբ ըմբռնած են իրաց վիճակն ու գալիք փոթորիկները,- սակայն բանակ կազմող նուիրեալներուն մէջ հատ ու կենտ եղած են այն անձերը, որոնք իրենց գործին արդիւնքովը անջատուելով ընդհանուրէն, դարձած են զենիթ աստղերու համաստեղութեան մէջ:

Գագաթ՝ լեռնաշղթայի մէջ:

Այդպիսին եղաւ Արամ Մանուկեան: Շուշեցի յեղափոխականը, որ ժողովուրդին կ'արտայայտուէր Ղարաբաղի անպաճոյճ բարբառով, յաջողեցաւ իր անպարագիծ հոգիին գրաւիչ տեսիլքին տակ պահել մը տալկուած ու հոգեւկուած ամբոխները, եւ իր խօսքին ու գործին հըմայքը սեւեռելով ամէնուր, խելակորոյս զանգուածներէ կազմեց բանակ, որ յաջողութեամբ ծառանալով բարբարոսութիւնը խորհրդանշող Թուրքին դէմ՝ յաղթութեան լուսաւոր էջեր արձանագրեց Վանէն մինչեւ Երեւան: 1915էն 1918:

Ժողովուրդներու պատմութիւնը նաեւ մեծ դէմքերու պատմութիւնն է: Կամ շրջելով տարազը դուք կ'ուզենաք երկրորդ ճշմարտութիւնը՝ մեծ դէմքերն են, որ կը կերտեն պատմութիւնը: Այդպէս եղած է Հայկէն մինչեւ Տիգրան, Վարդանէն մինչեւ Քրիստափոր: Այնուհետեւ՝ Արամ:

Եթէ ճիշդ է այն միտքը, թէ հանրային առաքելութիւն ունեցող կազմակերպութիւն մը այնքան կ'արժէ, որքան իր հիմնադիրներուն եւ անոնց հետեւող գաղափարակիցներուն հոգեկան ու բարոյական ղըմագլուխը, նոյնքան ճիշդ է, որ ազգերը կ'ապրին երբ իրրեւ առաջնորդ ու մղիչ ուժ կ'ունենան բացառիկ նկարագրի եւ իմաստութեան տէր մեծ ղեկավարներ:

Շուշեցի յեղափոխականը, որ, ինչպէս ըսինք, յետագային դարձաւ մեր ժամանակակից պատմութեան անդրանիկ հայկական պետութեան հիմնադիրը՝ «հոյակապ, հմայիչ, հզօր ու կախարդող դէմք մը եղաւ, որ պայծառ ու փայլուն ասուպի մը նման եկաւ ու գնաց» (Վ. Նաւասարդեան):

Գնաց, այլ սակայն մեր պատմութեան մէջ դրոշմեց իր անջնջելի դէմքը:

Սերունդներ իրենց հոգեկան սընունդը կ'առնեն, պարտի՛ն առնել, անցեալի լուսաշող դէմքերէն, կերտուած հարուստ դրուագներէն:

Մենք ապրեցանք, տոկացինք ու ստեղծագործեցինք մեր գիրով ու մշակոյթով, նաե՛ւ Տիգրանէն ու Կարմիր Վարդանէն, Աղբիւր Սերոբէն ու Գէորգ Չաուշէն, Աւարայրէն ու Վասպուրականէն, Տարօնէն ու Սարդարապատէն մեզի փոխանցուած պայքարի կենսանորոգ աւիշով:

Արամները ունենալով իբր օրինակ:

Պատմութեան մէջ է, արդարեւ, որ իրերայաջորդ սերունդները պարտին գտնել ներշնչումի անսպառ աղբիւրներ, ներկայ ու գալիք սերունդները անկէ է, որ պարտին քաղել իրենց հաւատքի ջահերը վառելու սահմանուած կենսանորոգ թանկագին իւղը եւ, վերջապէս, պատմութիւնն է, որ ուղեցոյց կը հանդիսանայ բոլորին քալելու ցեղին լուսաւոր ուղիէն:

Ազգը կ'ապրի, երբ սերունդներ հաւատարմօրէն ականջալուր կը մնան պատմութեան ձայնին:

Մայիս 28ին:

Ա՛յս է բոլոր ժամանակներու պատգամը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՐԿԱՐԱՏԵՒ ԵՐԹԸ»

Անցեալ ձմեռ լոյս տեսաւ այս խորագիրով հատոր մը որ նիւթ կ'ընէր Հայկական հարցին ներկան ու հեռանկարները: Հեղինակը՝ Լորան Ռիթթէր Ֆրանսացի ընկերաբան ու նոյն ատեն լրագրող մըն է, Երեւան հաստատուած: «Հայերուն երկարատեւ երթը» մէկ խտացումն է 2005 Յունիսին պաշտպանած իր աւարտաճառին:

Գիրքին ենթախորագրով շեշտուած է նիւթը. «Histoire et devenir d'une diaspora». *այդ պատմութիւնը արդիւնքն է պրպտումի մը որով հեղինակը կը փորձէ նկարագրել Սփիւռքին ներկայի վիճակը, զոր կը վերասահմանէ օտար ընկերութիւններու հետ անոր առընչութեամբ: Այդ փորձին մէջ Ռիթթէր ցոյց կու տայ թէ ժողովուրդ մը ինչպէս կ'ապրի ու կը բարեշրջուի ցեղասպանութեան պատճառած բեկումին ու անոր ժխտումին միջեւ: Ըստ իրեն, այդ ժողովուրդին անհրաժեշտ է ինքն իրեն, իր անցեալին ու ապագային հետ իր յարաբերութիւնները հաշտեցնել:*

Մուտքի բաժինով ոչ հայ ընթերցողին յիշեցումը կ'ըլլայ հայկական արդի պատմութեան հիմնական հանգրուաններուն: Ապա կը յաջորդեն երեք մասերը. առաջինը կը հետազօտէ հայկական Սփիւռքին յարափոփոխ աշխարհը. երկրորդը կ'անդրադառնայ Հայաստանի հանրապետութեան տկարութիւններուն, հակասութիւններուն. երրորդը նիւթ կ'ընէ Ցեղասպանութիւնը եւ անոր ժխտումը:

Հեղինակին համոզումով՝ Հայաստան իւրայատուկ դիրքի տէր երկիր է որ չի կրնար հողային տարածքով սահմանուիլ, քանի որ հայ ժողովուրդին մեծ մասը կ'ապրի օտարութեան մէջ: Աւելի յարմար կ'ըլլայ ոչ հողային սահմանում մը տալ Հայաստանին: Հարցը կը յըստականայ, եթէ հայկական ամէն մէկ համայնք իր միջոցը ստեղծէ օտարութեան մէջ ու բնականոն յարաբերութիւն պահէ Հայաստանի հետ:

Ինչ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան, հեղինակը կ'ըսէ թէ Հայերը բուժուած չեն այս վէրքէն. ժխտումը կը հաբուածէ փափուկ կէտ մը: Այս երկու պարագաները Սփիւռք - Հայաստան կապերը կը դժուարացընեն, ստեղծելով տարօրինակ բարդոյթ մը:

Սփիւռքի նիւթը Լ. Ռիթթէրը կը տանի Լիբանան, ուր կ'ըսէ թէ հայութիւնը նահանջի մէջ է, թէ՛ աւանդական կուսակցութիւնները, թէ եկեղեցին իրենց լման տեղը չեն գտած արդիական ու զարգացած ընկերութեան մէջ: Լիբանանէն կ'անցնի Վրաստան ուր կայ հայկական կարեւոր համայնք մը որուն ներկան կը նմանի պոլսահայութեան վիճակին: Ատիկա «պատանդ համայնք»ի վիճակն է, քանի որ հայութիւնը արեւմտեան համայնք չի համարուիր, ըլլալով ազգային փոքրամասնութիւն մը:

Ֆրանսայի հայութիւնը ինքնութեան նոր ձեւեր կը փորձէ, ձուլումին եւ համարկումին միջեւ: Իսկ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ Հայաստանէն արտագաղթը ինքնութեան վերասահմանումի երեւոյթի մը պատճառ կ'ըլլայ:

Հայկական ինքնութեան առընչութեամբ հեղինակը ունի դժուար համաձայնելի կարծիքներ. նախ կ'ըսէ թէ Հայերը չկրցան ազգ մը ձեւանալ, իրենց ինքնութիւնը հիմնելով յաւերժական զոհի պատկերին վրայ:

«Plutôt qu'une nation arménienne déjà formée de longue date, les Arméniens ont longtemps continué à se penser sous le double coup de la menace et de la défense de soi, faisant de la nation arménienne **une nation impossible en raison de son caractère de victime perpétuelle de l'histoire»** (p. 209).

Նաեւ կը պաշտպանէ կարծիքը թէ հայերէնը Սփիւռքի ազգային միութեան հիմնական ազդակը չէ:

«La Diaspora arménienne n'est pas une diaspora du travail, elle ne s'est pas constituée ni regroupee auteur d'échanges commerciaux.. Elle ne s'est pas construite par la pratique d'une même langue et d'un même rapport au religieux. **La langue arménienne n'est certainement pas ce qui forge le sentiment d'unité nationale dans la diaspora arménienne : la majorité de ses membres ne la parle plus»** (p. 133).

Լ. Ռիթթէրի այս համոզումներով մարդ կը տարուի հարց տալու թէ Հայկական Սփիւռքին աւելի յարմար կը նկատուի հրէական Սփիւռքի՞ օրինակը որ յատկապէս լեզուէն տարբեր յատկանիշերով կը սահմանուի:

Այլապէս հատորը վրդովեցնող բնոյթ մը կը կրէ, այն անդրադարձով որ Սփիւռքի Հայերը իրենց գոյութիւնը կրնան շարունակել հեռանալով իրենց լեզուէն ու մշակոյթէն: Միւս կողմէ, չեշտուած կէտը խորհրդածութեան նիւթ կ'ընծայէ, երբ անզօր ենք լեզուական նահանջը կասեցնելու:

ՏԻԳՐԱՆ ԵԿԱՒԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԵՍԻ ՄԷՋ

Հ.Օ.Մ.-Ի 100ԱՄԵԱԿԻ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Լոս Անճելեսի «Մարիոթ» պանդոկին մէջ, Ապրիլ 29ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի 100ամեակի արեւմտեան Ամերիկայի շրջանի հիմնադրամի յանձնախումբին անդրանիկ ձեռնարկը: Կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետուհի Մովիկ Զէյթլեան արտասանած է բացման խօսքը: Հանդիսավարուհին՝ Անի Յովհաննէսեան-Գէորգեան, ներկայացուցած է ամերիկահայ գաղութի կազմաւորման առաջին քայլերը, չեշտելով ՀՕՄ-ի հայապահպանման կարեւոր դերը: Հիմնադրամի յանձնախումբի ատենապետուհի Մաքօ Մկրտիչեան հանգանակի պատմականը ըրած է ՀՕՄ-ի եւ ներկայացուցած անոր բեղուն գործունէութիւնը: Մօր եւ կնոջ դրուատիքը կատարած է Անահիտ Արամունի քերթուածներու համադրումով մը: Շրջանային վարչութեան ատենապետուհին՝ Սոնա Փէլիթէքեան, խօսած է հայ ժողովուրդի ներկայ կարիքներուն եւ ՀՕՄ-ի նոր մարտահրաւէրներուն մասին: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը՝ ներկայացնելով ՀՕՄ-ի ծառայութիւնները իր ծնունդէն մինչեւ 2007 թուականը: Կեդրոնական վարչութեան խօսքը փոխանցած է Նովա Հինտոյեան, դրուատելով ՀՕՄ-ի մարդասիրական, ազգային, հայրենակերտման եւ ազգապահպանման աշխատանքները: Օրուան բանախօսը՝ Անգլիոյ Լորտերու պալատի փոխ խօսնակ Գարոյան Քոքս, լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ խօսած է վերջին 15 տարիներուն հայկական նուաճումներու մասին հայրենիքի մէջ, վեր առնելով Հայու մարդկային ազնուագոյն արժէքները՝ հաւատք, հրաշք, արժանապատուութիւն, զոհողութիւն, վեհանձնութիւն: Անդրադառնալով Ստեփանակերտի ամէնէն մութ ու պաղ օրերուն, ան բնութագրած է տոկունութեամբ հակազդող արցախցիի կամքն ու հաւատքի զօրութիւնը, ապրելու կամքն ու հրաշքի համաշխարհ գոյատեւելու կարողութիւնը: Յանուն ՀՕՄ-ի կեդրոնական վարչութեան, ճուրճի էն Օշական պարոնուհի Քոքսը պատուած է «Արարատ» մրցանակով:

Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Եղած նուիրատուութիւններէ եւ ձեռնարկէն գոյացած է շուրջ 500 հազար տոլար, ի նպաստ ՀՕՄ-ի 100ամեակի հիմնադրամին:

***

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ՝ «ՀԱԼԷՊԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՂԵՌՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒՆ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 1ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը՝ «Հալէպի առաջնորդութիւնը Եղեռնի առաջին ամիսներուն» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ եկեղեցւոյ հովիւներուն եւ հոգաբարձութեան: Ցայտագիրը վարած է Վազգէն քհնյ. Աթմաճեան: Դասախօսը՝ Նորթրիճի համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վարիչ Վահրամ Շէմմէսեան, հիմնուելով իր պրպտումներուն եւ ուսումնասիրութիւններուն վրայ, ներկայացուցած է Հալէպի ազգ. Առաջնորդարանի տարած հսկայ այն աշխատանքը, որ դժնդակ պայմաններու մէջ կրցած է պահել ժողովուրդ մը, կազմակերպելով եւ կեանքի կոչելով զանազան յանձնախումբեր, նախաձեռնութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Խապայեան կաթողիկոսին, մեր ժողովուրդին մնացորդացը մէկտեղելու եւ անոնց կեանքի ապահովութեան պայմաններ ստեղծելու մարդին մէջ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեան:

***

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՒԱԳ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ

Պըրպէնքի առաջնորդարանին մէջ, Ապրիլ 30ին, տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ Հայաստանի Լոս Անճելեսի աւագ հիւպատոս Արմէն Լիլոյեանին: Առաջնորդարանի վարիչ տնօրէն Բաֆֆի Քենտիրճեան տուած է աւագ հիւպատոսին կենսագրականը: Առաջնորդ Յովնան արք. Տէրտէրեան իր խօսքին մէջ շեշտած է հիւպատոսարանին հետ գործակցութիւնը, որ պիտի շարունակուի եւ աւելի զարգանայ՝ առաւելագոյն չափով օգտակար հանդիսանալու համար մայր հայրենիքին: Առաջնորդն ու աւագ հիւպատոսը բացումը կատարած են մայր տաճարի բարերարներու եւ կնքահայրերու ցուցատախտակին: Խօսք առնելով Արմէն Լիլոյեան, անդրադարձած է Հայաստանի անկախացումէն ետք երկրին դիմագրաւած դժուարութիւններուն եւ արձանագրուած յաջողութիւններուն:

***

Հ.Օ.Մ.-Ի 6ՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կլէնտէյլի «Սիվիզ» հանդիսասրահին մէջ, Մայիս 5-6ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի Շրջ. վարչութեան կազմակերպած 6րդ փառատօնը: Երկօրեայ փառատօնի ընթացքին ցուցադրուած են հայկական տարազներ, ներկայացուած է հայկական հարսանիք մը, մանուկներ ունեցած են իրենց առանձին յայտագիրները, բազմաթիւ կըրպակներ վաճառած են արուեստի գործեր՝ առարկաներ, զարդեղէններ, խաղալիքներ, գորգեր, դիրքեր եւ այլն: Հանդէս եկած են հայկական զանազան պարախումբեր եւ բազմաթիւ երգիչներ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Էսսեան սանուց Փարիզի միութեան կազմակերպութեամբ արդէն աւանդութիւն է դարձել ամէն տարի Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ միջդպրոցական մրցոյթ կազմակերպել Հայոց պատմութեան, քաղաքակրթութեան նիւթով: Գիտամանկավարժական յոյժ կարեւոր այս մրցոյթը նախաձեռնել է Էսսեան սանուց միութեան նախագահ Մարկօ Շէրիքը Արմինէ Գէորգեանի և Զեփիւռ Մեհրապի հետ: Մօտաւորապէս հարիւր հարցերի պատասխանը իմանալու համար տեւական նախապատրաստական աշխատանք է տարւում դպրոցներում: Մրցոյթին մասնակցում են Փարիզի եւ մերձփարիզեան շրջանի բոլոր դպրոցները: Տարեց տարի աւելի ու աւելի են հետաքրքրուողները այս մրցոյթով: Ոչ միայն աշակերտները իրենք են շահագրգռուած մասնակցելու այս մրցոյթին, այլեւ յատկապէս մանկավարժներն ու ծնողները:

Հարցերը բազմաբնոյթ են: Ընդգրկում են Հայոց պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը, մշակոյթը, լեզուն, գրականութիւնը եւ կրօնը: 25 հարց վերաբերւում են հայկական աշխարհին: Այս 25ի մէջ են մտնում հարցեր հայ թագաւորների, պատմամշակութային իրադարձութիւնների, հայ իրականութեան քաղաքական կարեւոր դէպքերի ու դէմքերի մասին: 10 հարց կրօնի վերաբերեալ է: Այս հարցերը լուսաբանում են հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ անցած ու ներկայ ժամանակաշրջանները, ծէսերը, արարողութիւնները եւ եկեղեցական տօները: 20 հարց ընդգրկուած է «Ո՞վ է» ենթավերնագրի տակ: Այստեղ մրցոյթի մասնակիցներին դժուարին փորձութիւն է սպասում: Որովհետեւ նրանք սպառիչ պատասխան պիտի տան Հայոց պատմութեան ու մշակոյթի դարակազմիկ դէմքերի մասին սկսած Խորենացուց ու Սահակ Պարթեւից, վերջացրած՝ Խրիմեան հայրիկով ու Վիկտոր Համբարձումեանով: Վերջին 20 հարցերը խառը բնոյթ են կրում: Կայ բանահիւսութեան, պատմիչների, լեզուաբանութեան, գրականութեան, քերթողական արուեստի եւ նոյնիսկ Ֆրանսիայում հրատարակուած հայկական թերթերի եւ պարբերաթերթերի մասին: Սրանց թըւում նաեւ «Յառաջ»ի:

Մասնակիցների մրցոյթային ոգին, յաղթելու կամքը, ապացուցում է, որ կազմակերպիչները հասել են իրենց նպատակին: Ամէն տարի կան յաղթողներ, շահողներ, մրցանակային տեղեր բռնողներ:

Բայց գլխաւոր յաղթողը գիտելիքն է, որ ձեռք են բերում բոլոր մասնակիցները:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՍԿ

Պաշտօնաթերթ Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Թիւ 2-3 Փետրուար - Մարտ 2007

Անթիլիաս (Լիբանան)

Աչվազովսկոի Պեանքը

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՍՐՃԱՐԱՆՈՒՄ

Աղմուկի մէջ Յովհաննէսը չէր լսել նրա ձայնը եւ մատուցարանը ձեռքին մօտեցեր էր այն սեղանին, ուր հասարակ նաւաստիներ էին նստած: Թուրքը վիրաւորուեց եւ ազմուկ բարձրացրեց: Վերայ վազեց սրճարանատէրը, որի համար շատ թանկ էր հարուստ յաճախորդը եւ խոր գլուխ տալով ինքը սկսեց սուրճ լցնել:

Բայց վաճառականը ոչ մի կերպ չէր հանդարտւում, նա արդէն վեր էր կացել եւ պահանջում էր սրճարանից վռնտել «Հայի լակոտին»:

Աստուած գիտէ, թէ ինչով կը վերջանար այդ պատմութիւնը, եթէ անսպասելիօրէն այդտեղ չյայտնուէր Հայդարը:

Յովհաննէսը, անակնկալի եկած, ուրախ ճչաց. արդէն քանի ամիս է երգիչը չէր երեւում Թէոդոսիայում:

Հայդարը մօտեցաւ, գրկեց պատանուն եւ ձեռքով դրսի դուռը ցոյց տալով կարճ, բայց կտրական ասաց Թուրքին.

– Հեռացի՛ր:

Մինչ այդ, սեղանի շուրջ նստած մարդիկ արդէն նկատել էին Հայդարին ու ոգեւորուած կանչում էին.

– Հայդա՛ր, Հայդա՛ր Հայդա՛ր վերադարձել է: Հայդա՛ր, եկ նուագիր մեզ համար:

Շատերը տեղից վեր կացան եւ ցնծութեամբ շրջապատեցին նրան:

Եղիշը սպասեց մի քիչ, ապա նորից շրջուեց զայրագին փսփսացող վաճառականի կողմն ու կարգադրեց.

– Գնա՛ այստեղից, կի՛թ:

Այն ժամանակ սրճարանում բոլորն անհամբեր վրայ տուեցին.

– Դէ որ ասում է, գնա՛ էլի:

Եւ վաճառականը, հաստ վիզն ուսերի մէջ քաշած, ներկաների արհամարհալից հոհոռոցների տակ, մանր քայլերով ուղղուեց դէպի ելքը:

Կարգադրողը Հայդարն էր, որին նեբելի էր ամէն ինչ: Աչուղը շրջուեց դէպի սրճարանատէրն ու հանդիսաւոր ասաց.

– Զլինեմ-չիմանամ՝ նեղացրել ես տղային:

Տէրը տիպուած հնազանդուեց. պէտք չէր յարաբերութիւնները փճացնել անանի աչուղի հետ, նրա նուագն ու երգը բազմաթիւ յաճախորդներ էր հրապուրում ու բերում այստեղ:

Այդ երեկոյ երկար նուագեց Հայդարը, ոչ մի րոպէ մօտից բաց չթողնելով փոքրիկ Յովհաննէսին:

Դրանից յետոյ նա սկսեց ամէն օր գալ սրճարան. յայտնւում էր շատ աւելի վաղ, քան կը հաւաքուէին յաճախորդները: Հայդարը Յովհաննէսին սովորեցնում էր, թէ ինչպէս պէտք է բռնել ջութակը: Ինքն այն եռանդագին յենում էր ձախ ծնկանը, որպէսզի կարողանայ միաժամանակ թէ՛ նուագել, թէ՛ երգել:

Մի քանի օր յետոյ պատանին սկսեց լսողութեամբ վերարտադրել նրա մի քանի երգերը:

Հիմա յաճախորդներն աւելի հաղուագանական տարազներ, ներկայացուած է հայկական հարսանիք մը, մանուկներ ունեցած են իրենց առանձին յայտագիրները, բազմաթիւ կըրպակներ վաճառած են արուեստի գործեր՝ առարկաներ, զարդեղէններ, խաղալիքներ, գորգեր, դիրքեր եւ այլն: Հանդէս եկած են հայկական զանազան պարախումբեր եւ բազմաթիւ երգիչներ:

Դէպ էին կանչում. «Ճուտի՛կ, եկ այստեղ», իսկ երբ Հայդարն հանդստանում էր, ուղղակի դիմում էին նրան. «Դէհ, Օննիկ, նուագիր մեզ համար»:

Եւ Յովհաննէսը նուագում էր: Շուտով այդ մասին իմացան քաղաքում: Սրճարան սկսեցին յաճախել այնպիսի մարդիկ, որոնք առաջ այստեղով անցնելիս ներս չէին նայում:

Տէրը գոհ էր Յովհաննէսից. խորամանկ Յոյնը աւելի ու աւելի յաճախ էր նրան մատուցողի պարտականութիւններից ազատում: Նա հիմա ինքն էր պատանուն Հայդարի կողքին նստեցնում ու բարձր դիմելով երգչին ասում էր.

Հայդա՛ր, դու հանդստացիր, մի քիչ, դինի խմիր, իսկ տղան թող շարունակի:

Յովհաննէսը երջանիկ էր զգում իրեն: Նրա՝ հիմա արդէն սուր լսողութիւնը նրբօրէն որսում էր հեռուում ծփացող ալիքների քնքոյշ մեղեդին, դիւերային ուշացած անցորդի տագնապալից ոտնաձայները, իսկ օրուայ աշխատանքից յետոյ, երբ դադրած տուն էր վերադառնում, հոգու ամենանուիրական լարերով տղան ունկնդիր էր լինում մօր տխուր երգի մտերմիկ ելեւէջներին: Այդ բոլորը հիմա նրա ականջներում հնչում էր որպէս երգ, երաժշտութիւն:

(Շար. 14)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆԻ

ՓԱՐԻԶ.— Պ. Վ. Աժտէրեան 500 Եւրո Ի յիշատակ իր հօր՝ Արմէն Աժտէրեանի եւ նորոգ հանգուցեալ բարեկամին՝ Օննիկ Թորոսեանի։

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

AUDITION et CONCERT ANNUEL

«ONNIG SURMELIAN»

des élèves de musique

DIMANCHE 3 JUIN

à 14h30: Audition Violon-Piano

à 17h : Concert Piano

Programme de musique arménienne

à l'Espace Culturel «LE 148»

Salle Studio

148 rue P.V. Couturier — 94140 Alfortville

Renseignements 01 43 76 55 89

contact@mca-alfortville.com

ԻՍԻԻ ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրիան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

«ԱՐԱՐԱՏ»

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20·30ին։

Պարուսոյց՝

ՏԻԿԻՆ ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

եւ Պարոն ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Երեկոյթին կը մասնակցի ջութակահար

Պարոն ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ

Գլամարի «Ժան-Արփ»

Մշակութային սրահին մէջ

22 ավընիւ Փօլ-Վայան Գուրիւրիէ

92140 Գլամար

Տոմսերու համար դիմել՝

06· 11· 45· 70· 88 / 06· 84· 64· 89· 22

06· 60· 37· 12· 65 / 06· 61· 45· 74· 65

Թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան — Ֆաքս՝ 01· 46· 44· 24· 24։

ARMENIE MON AMIE

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité; 2 rue de la Charité — 13002 Marseille Tous les jours de 10h à 17h, jusqu'au 31 mai et de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

***

VIROFLAY

Jeudi 31 mai à 20h30

Salle Dunoyer de Segonzac, 14 avenue des Combattants

CONFERENCE

de **CLAUDE MUTAFIAN**

«HISTOIRE DE L'ARMENIE ET SA RELATION MILLENAIRE AVEC LA FRANCE»

— Entrée libre —

***

CACHAN

● **SOIREE GASTRONOMIQUE ET MUSICALE**

Vendredi 1er juin à 20h30,

à la Grange Gallieni.

La Croix Bleue des Arméniens de France propose une immersion totale dans les saveurs et les mélodies de l'Arménie.

Entrée : 15 euros

Réservations obligatoires, avant le **28 mai :**

— auprès de Sonia : 01 46 65 26 96 / 06 10 56 22 04

— ou de Marie : 01 69 07 02 25

THEATRE

«LE CONCERT ARMENIEN OU LE PROVERBE TURC»

Première représentation à Bonneuil-sur-Marne le 26 mai à 20h30, la seconde au Théâtre Mouffetard, le samedi 9 juin à 19h.

Informations artistiques

Galerie MEDIANE

Serge Balian

27 rue de l'Abbé Grégoire

75006 Paris

REGIS LABOUREDETTE

«Arcades arméniennes»

(Sanahin, Marmashen)

Exposition de photographies du 30 mai au 14 juillet

Ouvert du jeudi au dimanche de 15h à 19h

Tél.: 01 45 48 26 00

Métro : Saint-Placide ou Rennes

LE

Centre Culturel SAINT MESROB

à PARIS

recevra

Le jeudi 31 mai à 20h45

TALINE TER MINASSIAN

maître de conférences en histoire contemporaine

qui présentera son livre

EREVAN

La construction d'une capitale à l'époque soviétique

VENTE ET DEDICACE

— Entrée libre . Cocktail —

10 bis rue Thouin — Paris 5ème

Métro : Cardinal Lemoine / Monge

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

SOIRÉE PARADJANOV

Jeudi 31 mai à 20 heures

TROIS FILMS INEDITS

SOUS-TITRES FRANCAIS

ARABESQUES

(sur le thème de Pirosmani)

1986, 20 mn

Studio de films documentaires de Géorgie.

Film d'essai sur l'œuvre du génial peintre géorgien Niko Pirosmanachvili (1862-1918)

HAGOP HOVNATANIAN

Portraitiste arménien (1806-1881)

Premier film de Paradjanov

Le réalisateur emblématique fait revivre la tradition culturelle arménienne du début du siècle à Tbilissi.

Studio de films documentaires et d'actualité d'Erevan.

ANDRIECH CONTE MOLDAVE

Film réalisé par Paradjanov, 1954, 58 mn pour l'obtention de son diplôme de fin d'études à Moscou.

Andriech, un jeune berger, quitte son village pour aller gardeé son troupeau dans une prairie isolée...

Directeur des programmes :

ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF

6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris

Métro: République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Les élèves de l'école hebdomadaire de la Section «SEVAN» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France

et les élèves de l'Ecole Municipale de Musique de Vienne

présentent

«MUSIQUE ET POESIE D'ARMENIE»

Le Samedi 9 juin à 15h

à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne

9 rue du Cirque

Dans ce spectacle, les élèves pianistes et guitaristes de Danielle BOGAZIAN et Raphaël VACCARO, professeurs à l'Ecole Municipale de Vienne vous emmèneront à la découverte des compositeurs emblématiques de l'Arménie: Khatchatrian, Babadjanian, Komitas. Des lectures de poèmes de Tcharents, Toumanian, Varoujan par les élèves de la Croix Bleue des Arméniens de Vienne, viendront ponctuer les interprétations musicales.

— Entrée libre —

□

LIVRY-GARGAN

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «D. MISSAKIAN» de Sevran-Livry vous attend nombreux pour déguster son

«KHOROVADZ»

Dimanche 10 juin à 13 heures

à la Maison de la CBAF

17 rue Charles Péguy — 93190 LIVRY GARGAN

Réservations aurpès de :

— Madeleine : 01 43 83 87 68

— Nilva : 01 42 36 33 73 (10h-17h)

— ou 06 87 05 00 67.

Le nombre de places étant limité, réserver au plus vite.

□

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora

Samedi 2 juin de 9h30 à 18h

Espace Mode — Musée de la Mode Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —

Info et réservation : **06 16 46 52 52**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ARMENIE

- Vols Directs
- Séjours à la Carte
- Circuits accompagnés
- Extension au Karabagh

SABERATOURS & SEVAN VOYAGES

11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60
Fax : 01 42 61 94 53	Fax : 04 78 60 92 26	Fax : 04 95 09 30 61
armenie@saberatours.fr	sevan@selectour.com	marseille@wasteels.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE SEJOURS D'ETE 2007 A BELLEFONTAINE (JURA)

SEJOUR DE JUILLET :

Profitez des quelques places encore disponibles pour le séjour du 8 au 29 juillet pour les enfants nés entre le 1er janvier 1995 et le 30 juin 2000.

SEJOUR D'AOUT :

La session du mois d'Aout aura lieu du 30 juillet au 13 août pour les enfants nés entre le 1er janvier 1992 et le 31 décembre 2000.

Renseignements et inscriptions :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration

17 rue Bleue, 75009 Paris

tél. : 01 53 34 18 18

E-mail : cbaf@wanadoo.fr

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 30
MERCREDI
30 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·715 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·715

ՍԵՐԺ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ «ԱՄՕԹ»ԱԼԻ ԱՆՁՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Թրքական, նաեւ Ֆրանսական թերթեր կ'արձագանգէին այն աննախադէպ նըկատուած երեւոյթին թէ «Թուրքիոյ մէջ առանց սուր հակադրութիւններու, վէճերու կարելի եղած է Հայկական Ցեղասպանութեան մասի փաստանկար մը ներկայացնել»։

Խնդրոյ առարկայ Ֆիլմը Սերժ Աւետիքեանի պատրաստած «Վերադարձ»ն է, իր մեծ հօրը ծննդավայր գիւղին՝ Սէօլէօզի մէջ։ Գիւղը, որ ծննդավայրն է նաեւ Յակոբ Օշականի, կը գտնուի Պուրսայի շրջանին մէջ։ Ու դժուար է սրտի որոշ ճմլումով չանդրադառնալ հեղնանքին. այդ գիւղին ու ամբողջ մեր աշխարհին գլխուն պայթած փորձանքին ամէնէն տիրական «պատմող»ին ծննդավայրը այսօր մեկակէտը կ'ըլլայ «առանց հակադրութեան, առանց վէճի» ցեղասպանութեան նիւթին Թուրքիոյ մէջ ներկայացումին։

«Հրաշք» նկատուածին բանալին փնտրելու համար մեծ ջանք հարկաւոր չէ. Ս. Աւետիքեանի նախաբան-ելոյթը Ֆիլմին ցուցադրութենէն առաջ, լայնօրէն կը բացատրէ երեւոյթը։

Ան ըսած է.–

«Օր մը չէ օր մը, կը յուսամ ոչ շատ ուշ, բոլոր կողմերու ազգայնամոլները պիտի հասկնան թէ էականը նախ մէկդի ձգել է ամօթը։ Որովհետեւ բոլորս ալ մեր ինքնութեան խորքին մէջ կը կրենք ատիկա։ Ամօթը՝ զոհը կամ դահիճը եղած ըլլալու։ Ամօթը՝ միւսը ատելուն մինչ ան մօտիկ է։ Ամօթը՝ չը-կարենալ խօսելու առանց միւսին յանցաւորի, կամ ամբաստանեալի զգացումը ներշնչելու։ Ամօթը՝ իր ժամանակը ուրանալով կամ փաստելով անցընելուն։ Այդ միւս ամօթն ալ որ անկարող կը դարձնէ մեր զաւակներուն ըսելու... այլեւս վե՛րջ. այլ բանի կը ձեռնարկենք»։

Ժամանակի մը երբ Թուրք իսկապէս անկեղծ մտաւորականներ ալ շատոնց իրենց եւին ձգած են զոհին ու դահիճին միջեւ նման զազրելի ու խղճալի հաւասարում, ի՞նչ կայ գարմանալու որ «Վերադարձ»ը ցուցադրուած է Պոլսոյ մէջ, առանց վէճի, առանց կռիւի։

Մնաց որ Ս. Աւետիքեան ո՛չ պատմաբան է, ոչ քաղաքական մեկնաբան։ Իսկ արւմտահայութեան ներկայացուցիչ՝ բընա՛ւ։ Թատրոնի ու շարժանկարի արուեստագէտ է ու իր ստորագրութիւնը կրող գործ մը ա՛յդ ոլորտի չափանիշերով միայն կրնայ արժեւորուիլ։

Իսկ «Վերադարձ»ի ցուցադրութեան անդրադարձող էջերը լուռ են այդ մասին...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը մերժած է ստորագրել իր յաջորդը այլեւս ժողովուրդին քուէով ընտրելու օրինագիծը որ Նոյն ատեն պաշտօնը հինգ տարիէն չորսի կ'իջեցնէր։ Ա.-Ն Սեղէր անպատեհ գտած է հանրապետութեան նախագահին ժողովուրդին կողմէ ընտրութիւնը, այն պատճառաբանութեամբ որ այդ ձեւով ընտրուած նախագահ մը պիտի վերածուի այլեւս գործադիր ուժի ու ատիկա երկուութիւն կը ստեղծէ զօրաւոր վարչապետի մը պարագային։

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Մայիս 28ին տեղի ունեցած են պաշտօնական առաջին խօսակցութիւնները Ամերիկացիներու եւ Պարսիկներու միջեւ, ինչ որ չէր պատահած 1979ի իսլամական յեղափոխութենէն ի վեր։ Խօսակցութիւնները դրական նկատուած են ամերիկացի ներկայացուցչին կողմէ։ Հանդիպումը չորս ժամ տեւած է եւ տեղի ունեցած է Իրաքի վարչապետին գրասենեակին մէջ։ Փափուկ հարցեր չեն ծեծուած, բայց նկատի առնուած է որ երկու երկիրներն ալ հասարակաց շահ մը ունին կայունացնելու Իրաքը եւ իր կառավարութիւնը։ Ամերիկացիներու ներկայացուցիչն էր Ռայըն Գրոքըր (Պաղտատի ամերիկացի ներկայացուցիչը), Պարսիկներն ալ կը ներկայացնէր համապատասխան պաշտօնակիցը՝ Հասան Քազեմի։ Ամերիկացին կրկնած է որ Իրան զէնք կը հայթայթէ չիի եւ սիննի քաղաքացիներուն, որոնք կը կռուին Ամերիկացիներուն եւ ապահովութեան իրաքեան ուժերուն դէմ։ Իրան ալ կը գտնէ որ ամերիկեան զօրքերու մեկնիլը Իրաքէն ապահովութեան վերահաստատման առաջին պայմանն է։

ՊԱՂՏԱՏԻ կեդրոնը Սինաք Թաղամասն է։

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

ԱՆՀԻՄՆ ԱՀԱԶԱՆԳ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Պոլսոյ հայկական վարժարաններուն ղրկուած սպառնական նամակներէն ետք, Մայիս 25ին ալ ռումբի անհիմն ահազանգ մը եղած է Օրթաղիւղի Թարգմանչաց վարժարանին։ Կին մը հեռաձայնած է է տնօրէնութեան ու ըսած թէ տասը վայրկեանէն ռումբ մը պիտի պայթի շէնքին մէջ։ Տնօրէնութիւնը անմիջապէս տեղեակ պահած է Թաղային խորհուրդն ու ոստիկանութիւնը ու պարպած դպրոցը։ Ոստիկաններուն խուզարկութիւնը ոչ մէկ պայթուցիկ երեւան բերած է շէնքին մէջ։ Հեռաձայնողին գործածած «լիսէ» բառը կասկած արթնցուցած է էսսաեան լիսէին մասին ալ. հոն ալ խուզարկութիւն կատարուած է ու կասկածելի ոչինչ գտնուած։ Բարեբախտաբար խուճապ չէ ստեղծուած երկու հաստատութիւններուն մէջ ալ։

Բացայայտ է որ պոլսահայութեան արդէն խախուտ հանդիստը խռովելու համար բաւական ճոխ մարտավարութիւն մը մշակուած է ու կիրարկութեան դրուած։

ԱԹԷՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՃՆՇՈՒՄՈՎ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՑԱԾ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Թուրքիոյ Սելանիկի հիւպատոսարանը երկրին Արտաքին գործերու նախարարութեան դիմելով պահանջած է որ դատախազութիւնը հետաքննութեան ձեռնարկէ Ապրիլ 24ի ցոյցին ընթացքին թրքական դրօշը այրողներուն դէմ։ Դատախազ Վ. Ֆլորիտիս նախարարութեան դիմումին անսալով, «անծանօթներու դէմ» քննութիւն բացած է։ Պահանջուած է որ ցոյցին տեսերիզները յանձնուին դատախազութեան, որպէսզի յայտնաբերուին թրքական դրօշ այրողները։

Հայ Դատի Ցունաստանի յանձնախումբը մամուլի ասուլիսով մը յայտարարած է թէ հայ համայնքը զարմանքով եւ զայրոյթով հակազդած է լուրին, երբ յանցաւորը Թուրքիան է, իր դրօշը Հայերու եւ պոնտացի Յոյներու արիւնով ներկած ըլլալով։ Այդ արիւնաթաթախ դրօշն է որ հայ երիտասարդները հրկիզած են ցոյցին ընթացքին, որպէս բողոքի արտայայտութիւն։

Հայ Դատի յանձնախումբն ու համայնքը ընդվզում կը յայտնեն թրքական ճընշումներուն տակ յունական իշխանութիւններու դիմած այս քայլին։

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԷՆ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՓԱԿԱԾ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆԻ ԹՂԹԱԾՐԱՐԸ

Նիկոսիայի հայ գաղութէն չանի մը տատնեակ հոգի, երեսփոխան Վարդէս Մահտեսեան ու Մելգոնեան կրթարանի նախկին սաներ Մայիս 21 Երկուշաբթի երեկոյեան հանդիպում մը ունեցած են երկու փաստաբանի՝ Գ. Վէլարիսի ու Ֆ. Սարիսի հետ. այս վերջինները յայտնած են թէ ընդհանուր դատախազը Փ. Քլերիտիս բազմահարիւր նամակներ, իմակներ ստացած է Մելգոնեանի հարցով ու առ այդ կ'ուզէ կիպրահայութեան ի նպաստ քայլերու դիմել։ Ըսած են թէ ան կրկին գործի պիտի կոչէ իրենց երկուքին հետ նախկին դատախազ Ա. Մարքիտէսը. այս երրեակը արդէն նախապէս ներկայացուցած էր Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքը։

Հանդիպումին արձագանգած էր «Կիպրահայեր» կայքէջը, Մայիս 24ին։ Տեղեկատուութեան մէջ կ'ըսուէր նաեւ թէ Վէլարիս հրաւիրած է համայնքէն կամ արտասահմանէն անոնք որոնք տրամադրելի փաստաթուղթ, կամ գիտելիք ունին, տրամադրեն, օգնական ըլլալու համար փաստաբաններուն։

Նկատելի եղած է որ երբեմն հակասութիւններ ալ սպրդած են փաստաբաններուն արտայայտութիւններուն մէջ. օրինակ, մէկը ըսած է թէ գործի կը ձեռնարկուի հայ համայնքին անունով, միւսը՝ Մելգոնեան կտակին եւ ամբողջ հայութեան փափաքներուն ուղղութեամբ։

Ուշագրաւ է որ փաստաբանները ցաւով անդրադարձած են Հայաստանի կառավարութեան այս հարցով ՀԲԸՄ-ի կողմնակից դիրքին։

ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՄԸ ՂՐԿԱԾ Է ԱՆԳԱՐԱ

Ն. Սարքոզի նախագահական պատուիրակ մը ղրկած է Անգարա, միջին ճամբայ մը գտնելու համար Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան ընտրարշաւի իր մերժումին ու այդ երկրին անբաղձալի հակազդեցութեան միջեւ։ Պատուիրակին՝ Ժան-Տաւիտ Լեւիթի որ նախագահին դիւանագիտական խորհրդականն է, առաքումը պաշտօնական չրջանակներ կը բացատրեն ո՛չ Եւրոպան երկուքի բաժնելու, ոչ ալ Ֆրանքեւթուրք յարաբերութիւնները փճացընելու միտումով։

Այսքանէն արդէն բացայայտ է որ նախագահը գործնապէս փոխարինած է թեկնածուն. Ն. Սարքոզի վէթոյի պիտի չենթարկէ Յունիս 26ին Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու նոր փուլը։ Սակայն հաշտեցնելու համար ընտրարշաւի անգիջող կեցուածքը, մերժումը վիճեցուած է Եւրոպայի սահմաններուն մասին խորհրդակցութեան մը։ Ֆրանսայի նախագահը կ'ուզէ որ եւրոպացի երկիրները աշխատանքի խումբ մը կազմեն, որուն պարտականութիւնը ըլլայ Եւրոպայի Սահմանները գծել եւ խորհրդածել դաշնակցութեան քաղաքականութեան մասին։

Այսուհանդերձ նիւթին առընչուած էջերուն մէջ կը շարունակէ պտտիլ Թուրքիոյ եւրոպացի չըլլալուն գաղափարը, Եւրոպայի մաս չկազմելուն հեռանկարը որ Ն. Սարքոզիի համոզումը կ'արտայայտէ։

Միջին ճամբայ մը գտնելու Փարիզի ջանքը ունի այլ արդարացում մըն ալ. Ֆրանսայի կողմէ վէթօ մը կրնայ Թուրքիոյ Յուլիս 22ի երեսփոխանական կանխահաս ընտրութեան նախօրեակին անկայունացնող միջամտութիւն մը ներկայացուցիչ երկրին ներքին քաղաքականութեան տեսանկիւնէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԻ ՆՈՐ ԲԱԺԻՆԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

Մայիս 25ին նախագահ Ռ. Քոչարեանի ու Երեւանի օդակայանի ղեկավար ընկերութեան նախագահ Է. Էռնէկեանի մասնակցութեամբ միջազգային մեկնումներու բաժինը պաշտօնապէս բացուած է։ Ներկայ գտնուած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Ազգային Ժողովի նախագահը, նախարարներ, երեսփոխաններ, բարձրաստիճան հիւրեր։

Է. Էռնէկեան ըսած է թէ օդակայանին եռափուլ ծագրին առաջին այդ փուլին համար 100 միլիոն տոլար ծախսուած է։ Նոր օդակայանը կրնայ տարեկան մինչեւ երկու միլիոն ճամբորդի սպասարկել։

Կատարուած աշխատանքով նորոգուած է թռիչքի ուղին, լուսաւորութեան նոր համակարգ հաստատուած, կառուցուած հազար ինքնաշարժի կառատուն, ճամբորդներու եւ բեռներու ընդունելութեան ինքնաշխատ սարքեր, տեսագրիչներ զետեղուած, նորոգուած կարեւոր հիւրերու վերապահուած երկու սրահները։

***

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆԸ ՀԱՆԳԻՍՏԻ ԿՈՉՈՒԱԾ

Մատենադարանի տնօրէնը Սէն Արեւշատեան Մայիս 25ին կրթութեան եւ գիտութեան նախարար Լեւոն Մկրտչեանի եւ աշխատակիցներուն գնահատական խօսքերով ու ջերմ մաղթանքներով հանդիսատեան կոչուած է, ձգելով 25 տարիէ ի վեր վարած պաշտօնը։ Թէեւ կը շարունակէ Մատենադարանին հետ կապը որպէս կառավարման խորհուրդի նախագահ։

Կը սպասուի որ շաբթուան մը ընթացքին տնօրէնի պաշտօնակատար մը նըշանակուի, ապա նախարարութեան կողմէ կազմուելիք խորհուրդը մէկ ամիսէն տնօրէնութեան դաշտնի ընտրութիւն կազմակերպէ։ Ս. Արեւշատեան հաւանական նկատած է որ տնօրէնի պաշտօնակատար նշանակուի իր տեղակալ Արշակ Բանուշեանը, իսկ տնօրէն՝ Նարեկի մասնագէտ, բանաստեղծ Հրաչեայ Թամրազեանը։

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳՐԵՐՈՒՆ ԹՈՒԱՅՆԱՑՄԱՆ ՆԻՒԹՈՎ

Մայիս 12ի թիւով անդրադարձած էի Մատենադարանի ձեռագրերը թուայնացնելու հարցին. ան ծագած էր ԱՄՆ- էն Մինէսոթայի Հիլլ թանգարանին առաջարկով, թեր ու դէմ կարծիքներու բախում մը ստեղծելով Հայաստանի մտաւորական շրջանակին մէջ: Նոյն թանգարանին ձեռագրերու գրադարանին տնօրէնութիւնը Մատենադարանին առաջարկած էր պահպանելու արդիական այդ թէքնիքով ապահովել շուրջ 17 հազար հայերէն եւ օտարալեզու գործերէ բաղկացած իր ֆոնտը: Թեր կեցուածքով հանդէս եկողները, որոնց գլխաւոր տեղը կը գրաւէին Մատենադարանի կարգ մը աշխատակիցներ, առաջարկին մէջ կը շեշտէին հայ ժողովուրդին մշակութային կարեւորագոյն այդ ժառանգութեան պահպանումին ապահովութիւնը: Իսկ հակադրուողները խնդրոյ առարկայ կ'ընէին կերպով մը «տիրութեան» պարագան, հարց տալով թէ ի՛նչ երաշխիք կարելի էր ունենալ թէ այդ ժառանգութեան միակ իրաւասուի դերը պիտի շարունակէր պատկանիլ Մատենադարանին: Անոնք կ'առաջարկէին նաեւ որ ներհայկական միջոցէն հայթայթուի այդ գործին անհրաժեշտ պիւտճէն ու թէ՛ ձեռագրերուն ապահովութիւնը, թէ՛ Մատենադարանին իրաւասութեան մենաշնորհը անվթար պահուի:

Վէճին առժամեայ միջակէտ մը դրած էր Հիլլի հետ կնքուած պայմանագրին չեղեալ համարումը:

Նիւթը այժմէականացնող երկու տուեալ եղան Հայաստանի Կրթութեան ու գիտութեան նախարար Լեւոն Մկրտչեանի հրաւիրած քննարկումին (Մայիս 22) լուրը եւ Լոնտոնի Բրիտանական գրադարանի Քրիստոնեայ Արեւելք բաժնի տնօրէն Տէր Ներսէս Ներսէսեանի ձեռագրերուն թուայնացման նիւթով խմբագրութեան ղրկած Մայիս 23 թուակիր նամակը:

Քննարկումին հարցին վերաբերեալ մասնագիտական կարծիքները ամփոփելով, որոշուած է որ նախաբարը նամակով մը դիմէ Հիլլի տնօրէնութեան, ըսելու համար թէ խնդրին վերջնական լուծում կը տրուի կառավարութեան կողմէ հարցին քննութենէն ետք: Մատենադարանին տնօրէնութեան ալ յանձնարարուած է որ 20 օրուան ընթացքին ձեռագրերուն թուայնացման ամբողջական ծրագիր մը պատրաստուի, շեշտուի նպատակայարմարութիւնն ու իրականացման առաջարկներ ներկայացուին: Եւ վերջապէս յանձնարարուած է Մատենադարանին մէջ մասնագիտական աշխատանքի խումբեր ստեղծել, որպէսզի անոնք ճշդեն թուայնացնումի գործին ծաւալը եւ արժէքը:

Տէր Ներսէս Ներսէսեանի նամակը ի միջի այլոց նիւթ կ'ընէ Հայաստանի Ազգային գրադարանին եւ Բրիտանական գրադարանին միջեւ նման գործակցութեան մը սկզբնական աշխատանքները: Անոր ալ նպատակն է այդ հիմնարկին ունեցած 1500 արժէքաւոր քարտէսները թուայնացնել, երկու կողմին համաձայնութեան արժանացած սկզբունքներով: Ապա կը թելադրէ նման պայմանագրով մը գործակցիլ Հիլլի հետ:

Ստորեւ այդ գրութիւնը.

Նամակ խմբագրութեան,

Համաշխարհային գրադարաններուն միջեւ գործակցութիւն ստեղծելու միտումը բարեգործական միջոցառում չպէտք է համարել: Ամէն մի խոշոր համբաւ ունեցող գրադարան, որ հսկայական գումարներ է ներդրել էլեկտրոնիկ տեղեկատուութեան սպասարկման մէջ, շահագրգռուած է այդ միջոցները շահագործել իր լիակատար մակարդակով: Հետեւաբար, Հիլլի համալսարանի առաջարկը Մատենադարանի ձեռագրային հաւաքածոն թուայնացնել, հետապնդում է բազմաթիւ այլ նպատակների շարքին նաեւ ձրգտումը ընդարձակել Հիլլի ստեղծած էլեկտրոնիկ տեղեկատուութեան պաշարը եւ ցանցը ու ոլորտը:

Սրանից տասնեակ տարիներ առաջ մեծ գրադարանների արժէքաւոր նիւթերի պահպանութեան (Conservation) եւ կրկնօրինակման միակ միջոցը ձեռագրերի պատճէնահանումն էր: Այսօր այդ միջոցը համարում է հնացած եւ դրան փոխարինել է թուայնացումը: Այսօր էլ գրադարանային առումով երկու միջոցների հիմնական եւ առաջնային նպատակն է եղել նախ եւ առաջ պահպանել գրային - ձեռագրային ժառանգութիւնը: Երկու դէպքերում էլ որպէսզի պատճէնահանումը իր առաջնային դերը կարենայ կատարել, ամենաթանկ եւ ամէնից շատ ժամանակ խլող միջոցառումը նախ եւ առաջ նիւթի վերանորոգումն ու վերականգնումն է: Ամէն գրադարան նախ եւ առաջ ստեղծում է լաւագոյն սարքերով եւ աշխատակազմով օժտուած վերանորոգման, պահպանողական կեդրոններ: Ձեռագիրը բարձր որակով վերանորոգելուց յետոյ միայն կարելի է այն ենթարկել թուայնացման: Եթէ Հիլլի համալսարանի առաջարկի մէջ մտնում է ձեռագրերի վերանորոգումը նախքան պատճէնահանումը, ապա արժէ հետապնդել գործակցութիւնը:

Նման մի գործակցութեան սկզբնական աշխատանքներն են տարուում Հայաստանի Ազգային գրադարանի եւ Բրիտանական գրադարանի միջեւ: Բրիտանական գրադարանի կողմից տնօրինուած Endangered Archives (վտանգուած դիւաններ) ֆոնտը խոշոր նիւթական աջակցութիւն է նախատեսել Հայաստանի Ազգային գրադարանի 1500 արժէքաւոր քարտէսները թուայնացնելու եւ համակարգչային տեղեկատուութեան ցանց ստեղծելու նպատակով: Գործակցութեան հիմնական պահանջները հետեւեալներն են.

ա) Բրիտանական գրադարանի Endangered Archives ֆոնտը դրամական նուիրատուութիւն է տալիս երեք տարուայ պայմանագրով Ազգային գրադարանին այս ձեռնարկի իրագործման համար:

բ) Ազգային գրադարանը վարձում է համբաւ ունեցող մի ընկերութիւն, որ իր համար հայթայթում եւ տեղադրում է լաւագոյն լուսանկարչական գործիքը:

գ) Գործիքը տեղադրող ընկերութիւնը պատրաստում է երկու աշխատակիցներ Ազգային գրադարանի կազմից, զայն աշխատցնելու համար:

դ) Ամէն վեց ամիս մէկ ընկերութեան անդամներից մէկը այցելելու է Երեւան, ստուգելու աշխատանքի որակը եւ քանակը:

ե) Աշխատանքը կատարելուց յետոյ լուսանկարչական սարքերը մընում են նուէր Ազգային գրադարանին:

Ազգային գրադարանը իր հերթին Բրիտանական գրադարանի Քարտէսագիտութեան բաժնին նուիրելու է մի օրինակ պատճէնահանուած ժապաւէնից, ուսումնասիրողների օգտին: Բրիտանական գրադարանը լուսանկարների վերապատճէնաւորման իրաւունքը միայն վերապահում է Ազգային գրադարանին:

Ինձ թւում է նման մի պայմանագրով կարելի էր գործակցել Հիլլ համալսարանի հետ: Անշուշտ, նկատի առնելով Մատենադարանի հաւաքածոյի արժէքը, դերը ու տեղը մեր ազգի նիւթական ժառանգութեան մէջ, շատ աւելի ձեռնտու է, որ Մատենադարանը ինքը հետեւելով Բրիտանական գրադարանի օրինակին, նախ ստեղծի պահպանողական կեդրոն եւ վերականգնման, ապա լուսանկարման աշխատանքների ձեռնարկի ի՛նքը, առանց աճապարանքի եւ անկախ: Մատենադարանը ի տարբերութիւն միւս մեծ համբաւ ունեցող հաստատութիւններին միակն է, որ նաեւ ունի իրեն կից հետազօտող գիտնականների կազմ:

Յարգանքներով՝

Դոկտ. Տէր Ներսէս (Վրէժ) Ներսէսեան
Բրիտանական Գրադարանի Քրիստոնեայ Արեւելք Բաժանմունքի Տնօրէն

Լոնտոն, Մայիս 23, 2007

ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔՈՎ ՊԱՀԵՆՔ ՈՒ ՊԱՀՊԱՆԵՆՔ ՄԵՐՄԱՅՐԵՆԻՆ

ԿԱՐՊԻՍ ԵՍԱՅԵԱՆ

Շահան Շահնուր նախագահելով մեր Մեծ եղեռնէն ետք Սփիւռքի հայութեան գոյութեան սպառնացող վտանգը, 1929ին, Փարիզ լոյս տեսած «Նահանջը առանց երգի» գիրքով ահազանգ հնչեցուցած էր մեր մնացորդացին: «Կը նահանջեն ծնող, որդի, եղբ, փեսայ. կը նահանջեն բարի, ըմբռնում, բարոյական, սէր. կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն: Եւ մենք դեռ կը նահանջենք բանիւ եւ գործով, կամայ եւ ակամայ, գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ. մեղա՜յ, մեղա՜յ մեղա՜յ Արարատին»:

Համայնակուլ Լոնտոնի մէջ, չորս տասնամեակներու հայկականութեամբ բաբախուն մեր հաւաքական կեանքէն ներս, խորունկ ցաւ է հաստատել, որ սկսուած աներեւ նահանջը գլուխը առեր կ'երթայ: Երէց եւ միջին սերունդը կառչած կը մնայ մեր մայրենի լեզուին եւ եկեղեցիին: Սակայն, հայեցի դաստիարակութեան բարիքներէն զրկուած մեր նորատի սերունդը, ընդգրկած է անգլերէն լեզուն: Շատ մը երէցներու հետ, մեր մայրենի լեզուին ապագան գիս լրջօրէն կը մտահոգէ:

Երբ յետադարձ ակնարկ մը նետեմ մեր անցեալ տարիներու համայնքային կեանքին վրայ, յուզումով կը յիշեմ քաղաքական եւ տընտեսական անապահով եւ դժնդակ պայմաններու բերումով Մերձաւոր եւ Միջին արեւելքէն այս ոստանը կայք հաստատածներս. թէ ինչպիսի՛ խանդով եւ պարտականութեան բարձր գիտակցութեամբ լծուեցանք ազգանուէր, եկեղեցանուէր եւ հայրենանուէր մեր գործունէութեան: Շնորհիւ թափուած անդուլ ջանքերուն, Լոնտոնի հայ գաղութը կազմակերպուեցաւ եւ իր կանոնադրութեամբ առաջահայեաց համայնքի եւ էջմիածնական թեմի վերածուեցաւ: Այս հիմնական զարգացումին մէջ, նշանակալից դերեր ստանձնեցին մեր հոգեւորականները, երեք կուսակցութեանց ղեկավարները, Հայ Տունի, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի վարիչները իրենց շրջանակներով, խմբագիրներ եւ հասարակական գործիչներ, որոնք մշակութային, գեղարուեստական, մարզական, սկաուտական, երիտասարդական երկսեռ միութիւններ հիմնեցին: Ազգասէր բարերարներ հայանպաստ եւ հայրենանուէր նպատակներու համար կարեւոր ֆոնտեր հաստատեցին:

Բազմերես այս գործունէութիւններուն նկարագրականները ստեղնի երեւցան տեղւոյս՝ Արեգակ, Լոնտոն, Էրեբունի, Կոչնակ եւ Նոր Սերունդի Ձայն պարբերականներուն մէջ եւ Մովսէս Զափարեանի կանոնաւոր թղթակցութիւնները՝ Փարիզի «Յառաջ»ին մէջ:

Այս շրջանի ամբողջ տեւողութեան, համայնքի անդամներուն հետ հաղորդակցելու պաշտօնական լեզուն հայերէնն էր, որուն կ'ընկերանար անգլերէն թարգմանութիւնը ի պէտս մեր այն ազգակիցներուն, որոնք անծանօթ էին մեր մայրենի լեզուին:

Ժամանակի ընթացքին երէց հասարակական գործիչներ հանդրստեան կոչուելով, կարգ մը կազմակերպութիւններ դադրեցան գործելէ եւ անոնց տեղ նորեր անցան գործի. դժբախտաբար այս փոխանցումին ընթացքին, անզգալաբար

Դոկտ. Տէր Ներսէս (Վրէժ) Ներսէսեան
Բրիտանական Գրադարանի Քրիստոնեայ Արեւելք Բաժանմունքի Տնօրէն

Լոնտոն, Մայիս 23, 2007

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

անգլերէնը գրաւեց հայերէնին տեղը: Առաջնորդարանի տարեկան Օրացոյց - Տօնացոյցը, Բրիտանահայ խորհուրդի հրատարակած համայնքի տեղեկատուն, Հայ Հիմնարկի լրատուն, Հայաստան համահայկական հիմնադրամին տարեկան տեղեկագիրը, ՀԲԸՄ-ի եւ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումի յանձնախումբին հաղորդագրութիւնները եւ զանազան ձեռնարկներու ազդերը եւ հրաւիրագրերը անգլերէն են: Ի պատիւ Նոր Սերունդի Զայն հանդէսի խմբագրական կազմին՝ զովասանքով պէտք է հաստատեմ որ միակ պարբերականն է որ անվթար պահած է հայերէն եւ անգլերէն յօդուածներու հաւասար բաժինները: Ի դէպ, սրտի ցաւով կարդացի «Համայնք» պարբերաթերթին մէջ Բրիտանահայ խորհուրդի հայ ատենապետին՝ Հայաստանի վարչապետին մահուան առիթով գրած անգլերէն ցաւակցական գիրը, ուղղուած՝ Հայաստանի Լոնտոնի հայ դեսպանին:

Հնդեւրոպական լեզուներու խումբին մէջ անկախ եւ ինքնատիպ մեր գրաւոր հայերէնը, Ս. Մեսրոպի երեսուն եւ վեց (առաւել երկու) տառերով մեր պապերէն ժառանգած ենք: Ժամանակին հետ քայլ պահած էան՝ մեր յղկուած, գեղեցիկ, ճոխ, ճկուն, բազմաձայն եւ քաղցրահընչիւն լեզուն, որ իր քերականութեան արամաբանական կառուցուածքով եւ բառակերտումի դիւրութեամբ նոր բառեր կազմելու եւ գրական, գեղարուեստական, գիտական, ճարտարագիտական եւ բնագանցական բնագաւառներու մէջ նոր յղացքներ ճշգրտօրէն արտայայտելու կարողութեամբ օժտուած է:

Տասը տարու թրքախօս եւ արաբախօս տղեկ մըն էի երբ Երուսաղէմի Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանին մէջ վերագտայ հայկական ինքնութիւնս:

Այսօրուան պէս թարմ է մտքիս մէջ մայրական դէմքը իմ բարի եւ անուշիկ ուսուցչուհիս որ իր խանդակաթ սիրով դէս մօտեցուց Ա.Բ. Գ.-ի հրաշքին եւ զբօսանքի պահերուն հայերէն կարդալ, գրել, խօսիլ սորվեցուց, երբ դասընկերներս «Թուրքի տղայ» գոչելով զիս կը ծաղրէին: Սորված հայերէնս ծընողներուս փոխանցեցի եւ ինքնաբերաբար մեր տունն ալ հայացաւ:

Թարգմանչացի մէջ սորվեցայ նաեւ հայերէն երգել, երգեցողութեան մեր ուսուցիչը, հայր Շաւարշն էր որ իր հիանալի ձայնով մեզի շարք մը ազգային, հայրենասիրական երգեր սորվեցուց. ատոնց կարգին էր Ն. Մեզպուրեանի՝ Մայրենի լեզուն.

Ով մեծասքանչ դու լեզու,
Ո՞վ հեշտ բարբառ մայրական,
Փափկահնչիւն բառերուդ
Նման արդեօք այլ տեղ կա՞ն:

Երբորդ տունը յանկերգ էր զոր կ'երգէինք մասնաւոր խանդով: Այդ օրերէն սկսեալ ՄԵԾԱՍՔԱՆՉ բառը, յիշողութեանս մէջ անքակտելիօրէն կապուած է մայրենի լեզուիս: Եւ երբ հայր Շաւարշը ուժեղ ձայնով մեզի կ'երգէր՝

«Ամենայն տեղ մահը մի է
Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի,
Բայց երանի, որ իւր ազգին
Ազատութեան կը զոհուի»:

Մեր տղու աչքերուն առջեւէն կ'անցնէին քաջն Անդրանիկը, Աղբիւր Սերոբը, Մուրատը իրենց քաջարի ֆէտայիներով, որոնք ձիերու վրայ հեծած քառասմբակ կ'արշաւէին: Բարձրագոյն երկու կարգերու մէջ, մեր հայերէնի ուսուցիչը, որ Մեծ եղեռնէն մազապուրծ ազատած էր, Երկուշաբթի օրուան հայերէնի պահը յատկացուցած էր արտասանութեան: Գրատախտակին վրայ մարգարտաշար գիրով հատիկ հատիկ կը գրէր քերթուած մը եւ մենք կ'ընդօրինակէինք մասնաւոր տետրակի մը մէջ: Կը բացատրէր նոր բառերուն նշանակութիւնը եւ քերթուածին իմաստը: Գոց կը սորվէինք եւ շաբաթ մը ետք մեր ուսուցչին սեղանին մօտ կանգնած, կարդաւ կ'արտասանէինք: Գեղեցիկ Երկուշաբթի օր մը, մեր ուսուցիչը մեզի հրամցուց Վահան Թէքէեանի «Տաղ հայերէն լեզուին» քերթուածը:

«Քեզ, հա՛յ լեզու, կը սիրեմ մրգաստանի մը նման...
Մեր անցեալին թանձրախիտ ստուերներուն մէջ կարծես
Մէյ մէկ պըտուղ՝ քու բոլոր բառերդ ինծի կ'երեւան...
Որոնց մէջէն կը քալեմ ու կը քաղե՛մ զանոնք ես...»:

Հայ գրականութեան երախտաւոր նահապետերէն Արշակ Չօպանեան, խորունկ ներշնչումի պահու մը գրած «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին» արձակ բանաստեղծութիւնով, իր սրտաբուխ հիացումը կը յայտնէ հետեւեալ աւարտական պարբերութիւնով.

«Ո՛վ մեր լեզուն, հայելի բարութեան, քաջութեան, գորովի ու քաղցրութեան, դուն մեր սրբութիւնը, մեր հոգին, մեր արիւնը, մեր իսկութիւնը, մեր փառքն ու պատիւն ես: Դուն ամէնէն շքեղ երեւոյթներէն մէկն ես տիեզերական ուժին: Որչափ ատեն որ կեանքը երկրիս վրայ տեւէ, դուն պիտի շարունակես քու վեհանձն ու պայծառ գնացքդ ժամանակին անծայր դաշտերուն մէջէն յաղթականօրէն պրտըտցնել»:

Երբ Սփիւռքի տարածքին տարաբախտաբար հայկական կրթարաններ կը գոցուին եւ ՀԲԸՄ-ի նման պատկառելի մարմին մը որ հզօրագոյն պաշտպանն է հայ մշակոյթին եւ հայ դպրոցին, մեր հայրենիքին եւ արտերկրի մէջ անմտօրէն եւ առանց խղճի խայթի կը փակէ Մելգոնեան կրթական հաստատութեան նման հայ մշակոյթի ամրոց մը, մենք բախտաւոր ենք որ Լոնտոնի մէջ շուրջ քառասուն տարիներէ ի վեր, հայ դպրոցին փրկարար գործը կը շարունակուի: Մեր դաստիարակները, հոգաբարձուները եւ ծընողները արժանի են բովանդակ համայնքին ջերմ գնահատանքին եւ յարգանքին:

Ներկայիս, համայնքը երկու միօրեայ վարժարան ունի եւ խումբ մը անձնուէր ուսուցչուհիներու յանձնուէր ուսուցչուհիներու յանձնուած է Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը մեր մայրենին մեր մատղաշ սերունդին սորվեցնելու նուիրական պարտականութիւնը: Աւարտական կարգի աշակերտներ կը մասնակցին սովորական մակարդակի հայերէն լեզուի քննութեան: Որքա՜ն աւելի արդիւնաւէտ պիտի ըլլար եթէ ատոնք քննութենէն ետք ալ, աւելի խաղաղ ու հաճելի մթնոլորտի մը մէջ առիթը ունենային սերտելու մեր լեզուն եւ գրական գոհարները եւ յաւելեալ տարի մըն ալ ըմբոշխնելու այդ բացառիկ վայելքը, իրենց ուսուցիչներուն հետ:

Կ. Ե.

Լոնտոն

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՔՐԷՇԻ «Տուտեան» մշակոյթի տան սրահին մէջ, Մարտ 21ին, տեղի ունեցած է Ռումանիոյ Հայոց թեմի առաջնորդ Տիրայր արք. Մարտիկեանի «Կեանք մը խաչի նշանին տակ» հատորին շնորհահանդէսը: Բացումը կատարած է մայր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Էդրաս ա. քհնյ. Պոկտան, որ առաջին խօսքը տուած է Քոսթանցայի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Աւետիս ա. քհնյ. Զիշէ Սարգսեան, որ յայտնած է թէ գիրքը ինքնակենսագրական երանգ ունի: Իրմէ ետք, ելոյթ ունեցած է Հայաստանի լիազօր դեսպանը՝ Եղիշէ Սարգսեան, որ յայտնած է թէ մեծ հաճոյքով կարդացած է հատորը: Խօսք առած է նաեւ Ռումանիոյ Հայոց Միութեան նախագահը Վարուժան Ոսկանեան: Հուսկ, վերջին խօսքը արտասանած է Տիրայր արքեպիսկոպոս, որ հիմնուրով պատմած է իր հոգեւոր առաքելութեան ամբողջ ընթացքը: Հաւաքոյթը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

***

ՊԻՔՖԱՑԱՑԻ (Լիբանան) Նահատակաց յուշարձանին շուրջ, Ապրիլ 23ին, կազմակերպութեամբ Հայկական ցեղասպանութեան ոգեկոչման լիբանահայ կեդրոնական մարմնին, տեղի ունեցած է հսկում - հանդիսութիւն մը: Պաշտօնական ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Վազգէն Ժամկոչեան, որ իր խօսքին վերջաւորութեան ըսած է թէ հայ ժողովուրդը պէտք չէ Ապրիլ 24երու սպասէ իր դատը պաշտպանելու համար: Օրուան գլխաւոր բանախօսութիւնը ըրած է Բենիամին Պչաքճեան, որ երկարօրէն ծանրացած է Ցեղասպանութեան վրայ եւ ակնարկած այն երեւոյթին, որ այսօր կան մարդիկ, որոնք կը ջանան պատմութիւնը խեղաթիւրել, նենգափոխել, հակահայ աշխատանքներ տանիլ եւ հայութեան ազգային պարտականութիւնն է ազգովին կազմակերպուած ու համախմբուած ճիգերով պայքարիլ անոնց դէմ: Իր խօսքէն ետք ցուցադրուած են երկու տեսերիզներ Ցեղասպանութեան վերաբերեալ: Վերջին խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գեղամ եպիսկոպոս:

***

ՊԷՅՐՈՒԹի ազգային Աքսոր Գասարճեան վարժարանը, Ապրիլ 18ին, նշած է իր հիմնադրութեան 75ամեակը: Հանդիսութեան բացումը կատարուած է Լիբանանի, Հայաստանի և վարժարանին քայլերգներով, որոնցմէ ետք ցուցադրուած է տեսերիզ մը, որ ընդհանուր գիծերու մէջ կը ներկայացնէր դպրոցին ապրած դժուար եւ բարւոք տարիները: Ապա, խօսք առած վարժարանին տնօրէնը՝ Արեգնազ Աղասարգիսեան, որ անդրադարձած է հայութեան կեանքին մէջ հայ լեզուին, ինչպէս նաեւ անոր ջահը բարձր պահող հայ դպրոցին ունեցած անփոխարինելի եւ կարեւոր դերակատարութեան: Օրուան բանախօսը եղած է ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժի տնօրէնը՝ Վիգէն Աւագեան: Ան հակիրճ ակնարկ մը նետած է վարժարանի անցած ուղիին, դիմագրաւած դժուարութիւններուն, զորս յաղթահարելով կերտած է տոկալ: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, ձեռնարկին փակման խօսքը արտասանած է լիբանահայ թեմի առաջնորդ՝ Գեղամ եպիսկոպոս, որ լուսարձակի տակ առած է այն իրողութիւնը, որ տունին կողքին հայ ժողովուրդը միշտ շինած է դպրոց եւ եկեղեցի:

***

ՊԻՑՐՈՒԹի Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 7ին, տեղի ունեցած է Շուշիի ազատագրութեան եւ Վիգէն Զաքարեանի նահատակութեան 15ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Դալար Գիզիրեան, որ ըսած է թէ Շուշիի ազատագրութեան նորօրեայ պայքարը իր պատմաքաղաքական նշանակութեամբ վերելք մը կը հանդիսանայ հայ ժողովուրդի արդի պատմութեան պատուանդանին վրայ: Իրեն յաջորդած է, օրուան առաջին բանախօսը՝ Յակոբ Այնթապլեան, որ նաեւ չեշտած է Շուշիի ազատագրման պատմական նշանակութիւնը: Բարձր գնահատած է նաեւ Շուշիի ազատագրութեան պայքարի ընթացքին հայ երիտասարդութեան ունեցած գործօն եւ նուիրեալ դերակատարութիւնը: Երկրորդ բանախօսը եղած է Արցախի Հ.Յ.Դ. Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ՝ Արթիւր Մոսիեան, որ հաստատած է որ երբ հայութիւնը միասնական է, ան անպարտ է ու կրնայ լուծել ցանկացած խնդիրները: Բանախօսութիւններէն յետոյ, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք, ներկաները դիտած են Շուշիի ազատագրութեան նուիրուած տեսերիզ մը:

***

ՊՈԼՍՈՅ ԷՍԱԵԱՆ սանուց միութեան նախաձեռնութեամբ, Մայիս 4ին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Վարդ Շիկահերի, անոր 80ամեակին առթիւ: Երեկոյթը նաև Էսաեան սանուց միութեան 60ամեակի տօնակատարութեանց առթիւ յարգանքի տուրք մըն էր բանաստեղծ, ուսուցիչ եւ մտաւորական Վարդ Շիկահերի: Առաջին բաժնին մէջ արտասանուած է Շիկահերի «Անաւարտ երգ» մը որ որպէս պարտադիր կտոր տրուած էր մրցումի մասնակցողներուն: Դատակազմի անդամները եղած են Սիլվա Կոմիկեան, Ժագլին Էրմէն, Մաքրուհի Պ. Յակոբեան, Նատիա Գոչունեան եւ Նատիա Թէքէեան: Օրուան հանդիսավարը եղած է տիկին Մարիամ Տրամէրեան, որ ողջունած է Շիկահերի ներկայութիւնը, որու 80ամեակը խթան մը նկատած է բանաստեղծութեան մրցումին կազմակերպման առթիւ: Տուած է Շիկահերի կենսագրութիւնը: Մրցումէն առաջ, բեմը յանձնուած է վարժարանի ուսուցչուհիներէն՝ տիկին Մարալ Էպէօղլուի, որ կարդացած է «Մխիթարեանի պարտէզէն» գիրքէն «Զարժեր» խորագրեալ կտորը: Զանազան դպրոցներու աշակերտներու արտասանութիւններէն ետք, Բ. բաժնին մէջ, Սանուց միութիւններու ներկայացուցիչները արտասանած են ազատ կտորներ, ընտրելով Վ. Շիկահերէն, Զահրատէն, Վահան Թէքէեանէն, Համաստեղէն: Դատակազմի ներկայացուցած արդիւնքներէն ետք, բեմ հրաւիրուած է Վարդ Շիկահեր որ շնորհաւորած է բոլոր մասնակցողները: Սանուց միութիւնը յուշանուէր մըն ալ յանձնելու համար Վ. Շիկահերի, բեմ հրաւիրած է անոր դասընկերը՝ Ռ. Հատտէճեան, որ խանդավառ ելոյթ մը ունեցած է: Շնորհակալութեան վերջին խօսքը արտասանած է Վարդ Շիկահեր:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Կիրակի, Յունիս 3ին, Արնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ

ՋԵՓԻՒՌ ՄԵԾՊԱՀՔԵԱՆ-Ի

հոգւոյն ի հանգիստ:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

AUDITION et CONCERT ANNUEL

«ONNIG SURMELIAN»

des élèves de musique

DIMANCHE 3 JUIN

à 14h30: Audition Violon-Piano

à 17h : Concert Piano

Programme de musique arménienne

à l'Espace Culturel «LE 148»

Salle Studio

148 rue P.V. Couturier —

94140 Alfortville

Renseignements 01 43 76 55 89

contact@mca-alfortville.com

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Էօժէնի Յովսէփեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ.– Յովսէփեան ընտանիք 300 եւրօ, Յովսէփեան Վիքթորիա 250 եւրօ, Պապայեան Ժան Շառլ 200 եւրօ, Զոլաքեան Լեւոն, Ալպէռ Միրաքեան, Փիէռ Ղազարեան, 100ական եւրօ, Մելեան Ժան, Ալիս Պէրպէրեան, Անտրէ Տավիսեան, տիկին Քիլէյեան, Ժիլպէռ Սքորթիքա, Վարուժան եւ Գայեանէ Պօղոսեան, Աբիկ Մինասեան, Լիւսի Գուլումեան, Ժաք Կարապետեան, Միլտոնեան Կարօ, Սարգիսեան եւ Գրիգորեան ընտանիքներ, Համազգային դպրոց 50ական եւրօ: Եափուճեան եւ Թորլիքեան ընտանիքները 60 եւրօ, Ֆիլիփ Էմբրիք 40 եւրօ, Զաւէն Կապրիէլեան, Տիգրան Արսլանեան, Ֆըրանսուա Էօրտէքեան, Լիւսէթ Փամպուքեան, Յարութիւն Շէվոտեան, Հերմինէ Վարդանեան 30ական եւրօ, Ստեփան Առաքելեան, Աղնիւ Զուքուրեան, Ժէրար Շառլ, Անրի Ճանիկեան, Նատին Մինասեան, Ռոզէթ Մինասեան, Անի Մինասեան, Անդօ Թորլիքեան, Ժան Յովհաննէսեան, Սեպուհ Ճանիկեան, Ժաննէթ Պէրպէրեան 20ական եւրօ, Շաքէ Էնէզեան, Ժան Էնէզեան 15ական եւրօ, Սիւզան Տըլանեան, Ֆրանսին Տէր Սահակեան, Երանուհի Տէտէեան 10ական եւրօ, Մարսէլ Թոքաթլեան 15 եւրօ:

(Շար. Ա. էջէն)

սին մէջ, Մայիս 28ին, 18 հոգի մեռած է եւ 28 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են թակարդ բեռնակառքի մը պայթումէն: Պայթումը վնասած է նաեւ սիւննի մզկիթի մը:

ՍԻՆԵՄԱՅԻ համաշխարհային դ.խաւոր փառատօներէն՝ Գաննի փառատօնը վերջ դտաւ Մայիս 27ին: Ոսկեայ մրցանակին արժանացաւ ռումանացի Քրիսթիան Մունժիուի Ֆիլմը՝ «4 ամիս, 3 շաբաթ եւ 2 օր»ը, լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ հարաւային գորէացի Ժէօն Տօ-Եոն, լաւագոյն այր դերասանն ալ՝ ռուս Կոնստանտին Լաւրոնենկօ: Բեմանիւթին մրցանակը ստացաւ դերմանացուրք Ֆաթիհ Աքէն, բեմադրութեան մրցանակն ալ տրուեցաւ ամերիկացի Ճիուլիրն Շնապէլի: Ընդհանուր ձեւով պարգեւատրուեցան փոքր երկիրներու քիչ ծանօթ դէմքեր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԿԷ փրայտի նոր տողանցքը (երկրորդը իր տեսակին մէջ), նախորդին պէս բրտութեանց եւ ձերբակալութիւններու պատճառ եղած է, Կիրակի Մայիս 27ին: Ազգայնականներ, սքինհէտներ եւ ծայրայեղօրէն ուղղափառ մեծ-մայրիկներ յարձակած են միասեռականներու վրայ եւ ապահովութեան ուժերն ալ միջամտած են. քանի մը տասնեակ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Հոգեւոր երգեր ալ աւելցած են լոզունգներու եւ նետուած հաւկիթներու վրայ եւ ահաւոր խառնիճաղանճ մը ըստեղծուած է: Բացագանչութիւններ ալ չեն պակսած, ինչպէս՝ «Մոսկուա Սոդոմ չէ», «Մա՛հ միասեռականներուն», մինչ տողանցողները կը ջանային շարունակել իրենց երթը:

ՎՐԻՊԱԿ

"Յառաջ"ի Հորեքշաբթի Մայիս 23ի թիւին Ա. էջի տխրունիին մէջ, Ա. սիւնակի Բ. պարբերութեան 5րդ տողը պէտք է ըլլայ ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՔՃԵԱՆ, ինչպէս մեր ընթերցողները պէտք է ենթադրեն ճշդած ըլլան:

Հաղորդագրութիւն

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005ի Նոյեմբեր ամիսէն ի վեր Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը (AAAS) կը համագործակցի Գաղթականութեան եւ Օտարականներու Ընդունման Ազգային Գործակալութեան (ANAEM) հետ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ ծրագրի իրագործման ի խնդիր:

Սոյն ծրագիրը կ'իրականացուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի համաֆինանսաւորմամբ, «Ֆրանս – Հայկական Զարգացման» Հիմնադրամի համագործակցութեամբ:

Հաստատութեանս Գրասենեակի աշխատակազմը կ'ընդառաջէ բոլոր այն ապաստանի դիմողներուն, որոնց դիմումը մերժուած է եւ ցանկութիւն ունին, յօժար կամքով տուն վերադառնալու: Անոնց կու տայ խորհուրդներ ու անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ճամբորդութեան կապակցութեամբ կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք բերելու առընչութեամբ, եւ անոնց կ'ուղեկցի իրենց ամբողջ դորձընթացին երկայնքին:

AAAS-ը եւ ANAEM-ը Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակեն ուղեկցիլ կամաւոր վերադարձողներուն եւ կ'օգնեն վերահաստատուելու դործընթացին եւ հարկ եղած պարագային նաեւ փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու պատեհութիւնը կ'ընձեռեն:

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար դիմել՝

AAAS-ի գրասենեակ
77 լա Ֆայէթ փողոց
Փարիզ 9րդ թաղամաս - 2րդ յարկ
Մեթրօ Գատէ – 7րդ գիծ
Հեռ.– 01. 48. 78. 02. 99
Հեռապատճէն.– 01. 42. 80. 61. 45
E-mail : retourauxsources@aaas.fr
site internet : www.aaas.fr

ԻՍԻԻ ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրիան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20.30ին:

Պարուսոյց՝

ՏԻԿԻՆ ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
եւ ՊԱՐՈՆ ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Երեկոյթին կը մասնակցի ջութակահար

ՊԱՐՈՆ ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ

Գլամարի «Ժան-Արփ»
Մշակութային սրահին մէջ
22 ավընիւ Փոլ-Վայան Գուրիւրիէ
92140 Գլամար

Տոմսերու համար դիմել՝
06. 11. 45. 70. 88 / 06. 84. 64. 89. 22
06. 60. 37. 12. 65 / 06. 61. 45. 74. 65

Թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան .– Ֆաքս՝ 01. 46. 44. 24. 24:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora

Samedi 2 juin de 9h30 à 18h

Espace Mode — Musée de la Mode Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —

Info et réservation : **06 16 46 52 52**

□

LIVRY-GARGAN

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «D. MISSAKIAN» de Sevran-Livry vous attend nombreux pour déguster son

« K H O R O V A D Z »

Dimanche 10 juin à 13 heures

à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 LIVRY GARGAN

Réservations aurpès de :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73 (10h-17h)
— ou 06 87 05 00 67.

Le nombre de places étant limité, réserver au plus vite.

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Զամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

Թ Ա Լ Ի Ն – ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը:

□

Les élèves de l'école hebdomadaire de la Section «SEVAN» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France
et les élèves de l'Ecole Municipale de Musique de Vienne
présentent

«MUSIQUE ET POESIE D'ARMENIE»

Le Samedi 9 juin à 15h

à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne
9 rue du Cirque

Dans ce spectacle, les élèves pianistes et guitaristes de Danielle BOGAZIAN et Raphaël VACCARO, professeurs à l'Ecole Municipale de Vienne vous emmèneront à la découverte des compositeurs emblématiques de l'Arménie: Khatchatrian, Babadjanian, Komitas.

24e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 24ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա. ԾՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ARMAN VARTANIAN
T C H I N A G

ԱՐՄԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Ջ Ի Ն Ա Կ Ը

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 3, ժամը 16ին
DIMANCHE 3 juin à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
Mº Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 եւրօ

LE Centre Culturel SAINT MESROB à PARIS

recevra

Le jeudi 31 mai à 20h45

TALINE TER MINASSIAN

maître de conférences en histoire contemporaine

qui présentera son livre

EREVAN

La construction d'une capitale à l'époque soviétique

VENTE ET DEDICACE

— Entrée libre . Cocktail —

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent **LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN** (35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

Des lectures de poèmes de Tcharents, Toumanian, Varoujan par les élèves de la Croix Bleue des Arméniens de Vienne, viendront ponctuer les interprétations musicales.

— Entrée libre —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ 31
JEUDI
31 MAI
2007

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրո — Վեցամսեայ : 135 եւրո
Արտասահման : Տար. 300 եւրո (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրո (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրո
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ԴՊ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·716
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21·716

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԴՈՎԵԱՆԻ ԹՈՌԸ ՀՊԱՐՏ Է ԻՐ ՄԵԾ ՀՕՐՄՈՎ

Փրոֆ. Եիւճէլ Աշքըն Վանի համալսարանին տեսուչն է. 2005ին բժշկական ֆաքիւլթէին համար գնումներու ապօրինութեամբ ամբաստանուած ու միջոց մը բանտարկուած էր։ Այդ օրերուն Թրքական լրատուականներ որպէս յաւելեալ մեղադրանք հրապարակեցին անոր հայկական ծագումը։ Ըսին թէ ան Թոռն է Թրքական թատրոնին հիմնադիր Յակոբ Վարդովեանի որ ինչպէս ծանօթ է, Թրքանալով առած է «Կիւլլիւ Ակոբ» անունը ու այդպէս ալ կը յիշուի Թրքական աղբիւրներու մէջ։

Թրքական լրատուականներ կը տեղեկացնէին թէ Թոռը առաջին անգամ հրապարակաւ արտայայտուած է մեծ հօրը մասին ու ըսած. «Հպարտ եմ որ Յակոբ Վարդովեան մեծ հայրս է»։ Ապա հարց տուած է. «Քանի՞ հոգի անոր չափ ծառայութիւն մատուցանած է այս երկրին»։ Աւելցուցած է թէ հայկական ծագում ունենալով հանդերձ, ինքզինք հայ համայնքին մէկ անդամը չի նկատեր. իսկ 1915ին պատահածը «մարդկային ողբերգութիւն» մըն է, ըստ իրեն։

Այնպէս կը թուի որ Ախթամարի տաճարին ճակատագիրը սկսած է ուշադրութիւններու առարկայ դարձնել Թուրքիոյ հայկական քանդուող եկեղեցիները։ Անոնցմէ մէկուն անմխիթար վիճակին կ'անդրադառնային Թրքական լրատուականներ։ Մ.թ.թիոյ այսօր Զավուշօղլու կոչուած, 1915էն առաջ հայաբնակ Թաղին եկեղեցին է ան, գմբէթը փլած, վիմագրութիւնները անընթեռնելի վիճակի մէջ։ Անտարերութիւնն ու լքումը պատճառ եղած են որ շէնքը մաս առ մաս փլի, իսկ պատասխանատուներ որպէս պաշտպանութեան միջոց միայն քարերով հիւսեր, փակեր են լուսամուտներն ու դուռները։ Այսօր այդ պատճառով կարելի չէ ներս մտնել։ Քաղաքին զբօսաշրջութեան պատասխանատուները ըսած են որ եկեղեցիին նորոգութեան ոչ մէկ ծրագիր ունին. բայց եթէ այդ մասին տեղեկագիր մը յղուի Զբօսաշրջութեան ու մշակոյթի նախարարութեան, եւ այս վերջինը համաձայն գտնուի, կարելի է նորոգութեան աշխատանքներու ձեռնարկել։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԿ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ՔԱՆԴՈՒՄԻ ԵԶՐԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ՆՈՐ ԶՈՀ ՄԸ

Մոսկուայի արեւելեան շրջանին մէջ վերջերս գտնուած է հայաստանցի երիտասարդի մը դիակը։ Ան կը կոչուի Աշոտ Տիգրանեան։ Ռուսական լրատուականները տեղեկացուցած են թէ սպաննուած է դաշունահարուելով։

ՄԻՆՍԿԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ ԻՆՉԵՐ ԸՍԱԾ ԵՆ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Մինսկի խումբին երեք նախագահներէն երկուքը՝ Պ. Ֆասիէ եւ Ե. Մերզլեակով Երեւանէն Բաքու անցած էին, ադրբեջանցի պատասխանատուներուն հետ ալ հանդիպումներ ունենալու։ Այդ հանդիպումներու արդիւնքով յայտարարուեցաւ Յունիս 9ին Ռ. Քոչարեանի ու Ի. Ալիեւի Ս. Պետերսբուրգի տեսակցութեան մասին։

Ադրբեջանական 525րդ թերթը (Մայիս 26) բաւական լայն տեղ տուած էր Մինսկի խմբակին երկու նախագահներուն Բաքուի շփումներուն, արտայայտութիւններուն։ Միասնական մամուլի ասուլիսին անոնք ըսած են թէ չեն յուսար որ Յունիս 9ի տեսակցութեամբ հարցը լուծումի յանգի։ Նախ պիտի քննուի գրաւեալ եօթը շրջաններուն ազատագրումի խնդիրը։ Մերզլեակով ըսած է. «Մենք Լեռնային Ղարաբաղը Ադրբեջանի ամբողջութեան մասը կը նկատենք»։ Ապա աւելցուցած է թէ միջնորդներ կ'առաջարկեն գրաւեալ հողերէն զինեալ ուժերը դուրս բերել։ Գիտեն թէ ատիկա կարճ ժամանակի ընթացքին իրագործելի բան չէ, այլ փուլային երկարատեւ հոլովոյթ մը։ Պ. Ֆասիէ եւս յայտարարած է թէ Ղարաբաղը ադրբեջանական հող է. ըսած է. «Ոչ մէկ պետութիւն, ներառեալ Հայաստանը, ճանչցած է Ղարաբաղի անկախութիւնը։ Ի վերջոյ այդ տարածքները պէտք է ենթարկուին Ադրբեջանի հսկողութեան»։ Ան հաւաստած է որ նախագահական ընտրութիւնը ոչինչ պիտի փոխէ Ղարաբաղի հակամարտութեան նկատմամբ Ֆրանսայի կեցուածքէն։ Որպէս լուծումի տանող ճամբայ, նախապայման համարած է գրաւեալ տարածքներուն Ադրբեջանի վերադարձը որ առիթ կու տայ գաղթականներուն իրենց հայրենիքը վերադառնալուն։ «Մենք ասոր նախաքայլերը կը պատրաստենք» ըսած է ան։ Նիւթ եղած է Լաչինի պարագան ալ. Ֆասիէ եւ Մերզլեակով չեշտած են թէ բաւական բարդ կարգադրելի հարց է ան որ կրնայ երկու նախագահներուն Ս. Պետերսբուրգի տեսակցութեան նիւթ ըլլալ։

Որոշ չափով զարմանք կը պատճառեն Մինսկի նախագահներուն Բաքուի մէջ ըսածները որոնց արձագանգը ադրբեջանական մամուլն է։ Երեւանի մէջ ալ ըսա՞ծ էին այդ բաները։ Նախագահները խօսքի տարբերակնե՞ր կը գործածեն ըստ այդ տրուած մայրաքաղաքին։

Ինչ կը վերաբերի Յունիս 9 կամ 10ի Քոչարեան – Ալիեւ հանդիպումին, գոնէ Վ. Օսկանեան բաւական վերապահ է անոր արդիւնքին նկատմամբ։ Ըսած է. «Դժուար է ըսել թէ ինչ արդիւնք ձեռք կը ձգուի այդ հանդիպումին. բայց հարկ է յուսալ որ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրուի»։

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՏՕՆԸ

Մայիս 27ին Թիֆլիսի առաջնորդանիստ Ս. Գէորգ եկեղեցիին բակին մէջ ուր թաղուած է Սայաթ Նովան, նշուած է անոր ձօնուած աւանդական Վարդատօնը։ Այդ տօնին հիմը դրուած է 1913ի աշնան երբ Յ. Թումանեանի գլխաւոր նախաձեռնութեամբ աշուղին յիշատակը մեծարելու հրաւիրուած էին քառասուն աշուղներ։

Այս տարուան Վարդատօնին բացումը պատարած է Վրաստանի հայ գրողներու «Վերնատուն» միութեան նախագահ, բանաստեղծ Գէորգ Մնիչեան։ Օրհնութեան խօսք արտասանած է թեմին առաջնորդ Վազգէն եպիսկ. Միրզախանեան։ Հայեւրացական բարեկամութեան մասին ելոյթ մը ունեցած է անցեալին Վարդատօնի մնայուն մասնակիցներէն Կոնստանտին Գամսախուրդիայի թոռը՝ Կոկա։ Ելոյթներ ունեցած են նաեւ Հայաստանի պաշտօնական պատուիրակութեան անդամներ, վրացի գրողներ, ապա արուեստագէտներ աւտասանած են Սայաթ Նովայի տաղերէն, գուսանական երգերու խումբեր, մենակատարներ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծած են։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան 89րդ տարեդարձը նշուած է Սարդարապատի յուշահամալիրին մէջ կատարուած հանդիսութեամբ։ Գլխաւորութեամբ նախագահին, պետական աւագանին, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը, ԼՂՀ նախագահը, դիւանագիտական ներկայացուցիչներ յարգանք մատուցանած են 1918 Մայիս 26ի Սարդարապատի ճակատամարտի հերոսներուն։

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մայիս 28ի թուականը ու կարճատեւ Ա. անկախութիւնը հիմը նկատած է ներկայի Հայաստանին։ Գարեգին Բ. իր օրհնութեան խօսքով յիշած է Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսայի մէջ 1918 Մայիսին մղուած պայքարները։ Շնորհաւորական ուղերձով հանդէս եկած է նաեւ վարչապետ Ս. Սարգսեան։

***

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մայիս 12ի խորհրդարանական ընտրութեան արդիւնքներուն հիմով նոր կառավարութիւն կազմելու աշխատանքները կը շարունակուին։ Գլխաւոր յաղթական Հանրապետական կուսակցութիւնը բանակցութիւններ կը տանի համախոհական կազմ մը ապահովելու համար։ Անոր ղեկավարը, վարչապետ Ս. Սարգսեան յայտնած է թէ պատրաստ են իշխանութիւնը բաժնելու Հ.Յ.Դ.-ի եւ Բարգաւաճ Հայաստանի հետ, հակառակ իր կուսակցութիւնը առանձին ղեկավարելու չափ քուէ առած ըլլալուն։

Ըստ հայաստանեան աղբիւրներու, Հ.Յ.Դ. տրամադիր է կառավարութեան կազմին մասնակցելու, նախապէս դէմ ըլլալով հանդերձ ձեւական մասնակցութեան մը։ Նոյն աղբիւրները կը տեղեկացնէին թէ այդ կուսակցութիւնը հետամուտ է Պաշտպանութեան նախարարութեան տիրանալու, բայց հաւանական կը նկատուէր որ Ս. Սարգսեանի փոխարինած Մ. Յարութիւնեան մնայ այդ պաշտօնին վրայ։ Հանրապետականները պատրաստ ըլլալով հանդերձ երեք նախարարութիւն տալու Հ.Յ.Դ.-ին, այդ երեքին մէջ նկատի չունին Պաշտպանութիւնը, Արտաքին գործերունը եւ Ազգային ապահովութիւնը։ Ինչ կը վերաբերի Բարգաւաճ Հայաստանի, ապահովաբար գոհանայ երկու նախարարութեամբ։

Ս. Սարգսեան չէ բացառած նոյնիսկ ընդդիմութեան, յատկապէս Ր. Յովհաննէսեանի Ժառանգութիւն կուսակցութեան նախարարութիւն տալ։ «Ամէն բան կարելի է. սպասենք քանի մը օր եւս եւ ամէն բան կը յստականայ» ըսած է վարչապետը։

Մէկ բան որոշ է. Ս. Սարգսեան տիրացած հանդիսաւոր մեծամասնութիւնը լաւագոյնս պիտի գործածէ ճամբայ հարթելու համար 2008ի նախագահական ընտրութեան իր յաջողութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՒՐԻ մէջ է, որ Մայիս 29ին նախագահ Ն. Սարքոզի ԻԻ. ԷՄ. ՓԷ.-ի հանրաժողովին (որ մկրտուած էր «Հանրապետական ժողով»), ներկայացաւ թեկնածուի նման, հրաւիրելով բոլորը որ իրեն չնորհեն երեսփոխանական մեծամասնութիւն մը, որպէսզի կարենայ գործադրել իր խոստումները։ Նախագահը կը շարունակէ ցոյց տալ իշխանութեան իր ծարաւը եւ հակառակ անոր որ «բոլորին նախագահն էր», չի խուսափիր իր կուսակցութեան թեկնածուն մնայէ, որպէսզի կարենայ բոլոր իշխանութիւնները իր ձեռքն առնել։ Կոչ ըրաւ որ վերանորոգուի իրեն հանդէպ վստահութիւնը եւ այս անգամ ալ Տանթոնը յիշեց, կրկնելով՝ «Համարձակութի՛ւն, կրկին համարձակութիւն, միշտ համարձակութիւն»։

ՓԱՐԻԶԻ Զէնիթի սրահին մէջ է, որ Մայիս 29ին ընկերվարականները փորձեցին միացեալ ճակատով մը ներկայացնել Մ. Յարութիւնեանի թեկնածուն։ Ան կը հանդիսանայ Ֆրանսայի Սոցիալիստական կուսակցութեան առաջնորդ Ֆրանսուա Օլանտի ամուսինը։ Ասոնց դիմաց Ն. Սարքոզի ունի Ֆրանսայի Միութեան Ժողովրդական Շարժման թեկնածու մը։ Ինչպէս կանխատեսուած է, Սարքոզի ունի ամենամեծ հաւանականութիւնը։

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAINE»

(30 mai)

LE MAS DES ALOUETTES
(Péril en la demeure)

Անթոնիա Արսլանի «Արտոյտներու ագարակը» ֆիլմի վերածուած էր Թավիանի եղբայրներուն կողմէ, ինչպէս գրեցինք քանիցս եւ ընդհանրապէս լաւ ընդունելութիւն չգտաւ։ Բացառութիւն կը կազմէ Գանար Անշէնէ, որ շատ յաճախ դժուարահաճ մօտեցումներ ունի եւ ենթակայ չէ ծանուցումներու։ Բայց, Մայիս 30ի իր թիւին մէջ, գլխաւոր ֆիլմը կը նկատէ եւ շատ դրական վերլուծումը կ'ընէ ֆիլմին, յիշելով Թուրքերու գործած ջարդերը, անդրադառնալով գիրքին հեղինակին եւ ֆիլմը կը նկատէ «պատմական փաստաթուղթ մը»։ Մեր ընթերցողները կը յիշեն որ «Արտոյտներու ագարակը» որպէս թերթօն լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի մէջ 2005 Դեկտեմբեր 14էն 2006 Մայիս 6, թարգմանութեամբ Վազգէն Բամպակեանի։

***

«LE FIGARO»

(30 mai)

LES TAVIANI REVEILLENT LA MEMOIRE ARMENIENNE

Թերթը նոյնպէս լաւ տպաւորուած է ֆիլմէն, որու նիւթը ներկայացնելէ ետք գնահատական քննադատութիւն մը կը կցէ։ Յօդուածին մէջ կ'արտայայտուին նաեւ Թավիանի եղբայրները, բացատրելով թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ ծանօթացած են Հայոց Յեղասպանութեան։ Նոյն թուականը կրող Ֆիկարոյի գեղարուեստական յաւելուածն ալ (Ֆիկարոսֆոփ) դրական մօտեցումով մը կ'արտայայտուի «Նահատակուած Հայաստան»ի մասին։

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ 46

ՊԵՏՐՈՍ ՀԱՃԵԱՆ

Վերջերս Պոլսոյ մէջ լոյս տեսաւ տաղանդաւոր գրագէտ Ռոպէր Հատտէճեանի նոր մէկ գործը՝ «Գրադարանիս մոռցուած գիրքերը», որ հրատարակուած 46րդ հատորն է նոյն հեղինակէն: Գրքին մէջ (312 էջ) որ լոյս տեսած է մեկենասութեամբ լիբանահայ տէր եւ տիկին Արմէն Յարութիւնեանի, մէկտեղուած են Հատտէճեանի նշանաւոր «Յուշատետր»ի շարքէն փունջ մը մտորումներ, որոնք կը վերաբերին միջազգային գրական կալուածին: Այս հատորը եւս կազմուած է այն սկզբունքով, որով առաջնորդուած է հեղինակը նախորդ հատորներու կազմութեան պարագային, այսինքն՝ մէկ գիրքի մէջ առանձնաբար ի մի բերել բոլոր այն տպաւորապաշտ էջերը, որոնք ներշնչուած են հեղինակի այցելութիւններէն (Հայաստան, Իրան, եւլն.), ինչպէս նաեւ այն նշմարները, որոնք կը շօշափեն կեանքը, բնութիւնը, միջավայրն ու գրական կամ հասարակական աշխարհը յուզող խնդիրները, այս ձեւով՝ ընթերցողին մատուցելով համադրուած երկ մը, ուր բազմակողմանի պեղումի կ'ենթարկուի տուեալ բնագաւառը, պարզ ու մատչելի լեզուով եւ փիլիսոփայական խորացումներով:

Այս վերջին, 46րդ հրատարակութիւնը եւս կը ներկայանայ միեւնոյն յատկանիշներով, այս անգամ սեւեռումի տակ առնելով գլխաւորաբար Ֆրանսացի գրողներու գրեթէ դասականացած շարք մը երկերը:

Ինքնին անսովոր պարագայ մըն է Ռ. Հատէճեանի անունով հրատարակուած գիրքերու քանակը, պահ մը նոյնիսկ մոռնալով որ շատ հաւանօրէն ունի կարեւոր թիւով հատորի վերածելի յօդուածներ, որոնք սեւեռումի տակ կ'առնեն կեանքի այս կամ այն բնագաւառը, մանրադիտակային ճշգրտութեամբ:

«Գրադարանիս մոռցուած գիրքերը» գործին մէջ հեղինակը իրարու կը միացնէ գրականութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը եւ դանոնք նիւթ կը դարձնէ խիստ շահեկան խորհրդածութեան, այս կալուածները մատչելի ընծայելով հայ ընթերցողին, պարզ լեզուով եւ յատակ գաղափարներով: Մէկը կրնայ համաձայն ըլլալ կամ ոչ՝ հեղինակի տեսակէտներուն, ատիկա երկրորդական հարց է այս պարագային:

Բայց նախքան այդ մասին խօսիլը, պիտի ուզէինք քիչ մը կանգ առնել Ռոպէր Հատտէճեան անունին առջեւ.

Արդի հայ մամուլի, հրապարակագրութեան թէ գրականութեան ու մտաւոր որոնումներու ասպարէզներուն մէջ երեւոյթ մըն է Ռոպէր Հատտէճեան՝ վիպագիր, թատերագիր, թարգմանիչ, քննադատ և մտաւորական՝ այս բնորոշումին ամենալայն առումով: Մէկ խօսքով՝ ամբողջական գրագէտ մը, առաւել բազմարդիւն հրապարակագիր մը, որ մշտադալար ծառի պէս կը բարձրանայ հայ մամուլի դաշտանկարին մէջ եւ որ իր փիլիսոփայական - իմաստասիրական խոկումները արուեստի տարազով եւ արուեստագէտի նրբութեամբ օրը օրին կը ներկայացնէ հայ ընթերցողին «Յուշատետր» ընդհանուր խորագրի տակ եւ ուր կեանքի ամէնէն աննշան երեւոյթները առիթ կ'ըլլան լոյսին բերելու մարդկային բարքեր ու վարքեր, կենցաղային վիճակներ, հակասութիւններ, աշխարհը իմաստաւորող փորձառութիւններ: Պիտի ուզէինք աւելցնել ,որ Ռոպէր Հատտէճեանին չի պակսիր նաեւ բանաստեղծի շունչը, որ գիտէ իր արձակը օժտել յուզականութեամբ, հմայիչ բնանկարներով եւ զգայուն մարդկայնութեամբ:

Եթէ ներելի է զինք բնորոշել փոխաբերական պատկերով մը, ապա ուրեմն պիտի ըսէինք, որ Հատտէճեանի գրիչը մշտահոս աղբիւր մըն է, որ իր զուլալ ու վճիտ ջուրերով կը հոսի «Մարմարա»յի էջերէն ու կ'ողողէ մեր մտքի ու մշակոյթի արօտները:

Հատտէճեան հեղինակ է թատերախաղերու, պատմուածքներու, վէպերու, կենսագրական աշխատութիւններու, ինչպէս նաեւ հայ գրողներու, բանաստեղծներու և հոգեւորականներու կեանքին ու գործին նուիրուած գրաքննական - վերլուծական մենագրութիւններու (Շնորհք Պատրիարք, Յակոբ Պարոնեան, Գրիգոր Նարեկացի, Դանիէլ Վարուժան, Սիպիլ, եւն.):

Քիչ խօսուած է Հատտէճեանի «Առաստաղ» եւ «Առաստաղին միւս կողմը» վէպի երկու գիրքերուն մասին (թերեւս նաեւ քիչ կարդացուած), որ սփիւռքահայ յետեղեռնեան գրականութեան յաջողագոյն գործերէն մէկն է: Մեր կարծիքով, Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի» գործին լրացումն է Հատտէճեանի այս վէպը. առաջինը իբրեւ սկզբնական պոռթկում՝ ըսփիւռքեան աւազախրումին առջեւ, իսկ երկրորդը իբրեւ խոհական եզրայանգումը անոր: Երկու ծայրակէտերը Սփիւռք կոչուող ճախճախուտին, ուր իր հողին վրայ ապրող աւանդապահ Հայը կը նահանջէ ու կը նահանջէ, կ'ըլլայ նախ մեծ քաղաքներու աքսորեալ բնակիչ եւ այնուհետեւ արեւմտեան համայնակուլ մշակոյթի մէջ մաշող էութիւն: Զուլումի աստիճանական վայրէջք մը. լեզու, աւանդութիւն, ցեղային արժէքներ ու արժանիքներ կ'աղօտին ու կը կորսուին Արեւմուտքի «լոյսերուն» մէջ:

Խօսելով Հատտէճեանի «Յուշատետր»ին մասին, որքան գիտենք. ատիկա նախընթաց չունի հայ մամուլի տարեգրութեան մէջ: Կեանքի բազմակողմանի երեսները, բնութեան հրաշալի երեւոյթները, մշակոյթի ու հասարակական շարժումներու այլազան դրսեւորումները քննարկող այդ նշմարներուն մէջ, որոնք կը կատարուին իմաստասիրական եւ փիլիսոփայական ընդհանրացումներով, Հատտէճեան կ'առաջնորդուի դրական քանի մը յատկանիշներով, որոնցմէ կ'ուզենք ընդգծել հետեւեալ կէտերը. Ան լաւատես մտածող մըն է եւ կեանքին կը նայի լաւատեսական հայեցակէտով: Տեւաբար կ'ընդգծէ կեանքի, ընկերութեան, մարդկային երեւոյթներու եւ արարքներու բարի եւ ազնիւ կողմերն ու գիծերը, բարութիւնը ըլլալով հեղինակային իր առաջնորդն ու նպատակակէտը: Առանց կիրքի, յարձակողական ոճի եւ կարելի մեղմութեամբ կ'արձանագրէ մեր կեանքի ժխտական երեսները, ըլլալով անկողմնապահ դիտող մը հակասական գաղափարներու առջեւ, ինչպէս պէտք է ըլլայ իսկական գրագէտ մը:

Իր «Յուշատետր» շարքով Ռոպէր Հատտէճեան կը նպատակադրէ նաեւ ընթերցողին մօտ արթնցնել սէրը հանդէպ մշակոյթի, գիրքի ու գրականութեան:

Արդարեւ, այս վերջին հաստատումն է առաջադրանքը «Գրադարանիս մոռցուած գիրքերը» հատորին, որուն մէջ Հատտէճեան շուրջ յիսուն տարի եռադարձ մը կատարելով՝ կ'ընթերցէ, կը վերլուծէ եւ ընթերցողին կը ներկայացնէ հեռեւեալ հեղինակներուն կարգ մը գործերը.

Ժորժ Տիւհամէլի «Կէս գիշերուան խոստովանութիւններ»ը,

Ֆրանսուազ Սականի «Հրաշալի ամպեր»ը,

Փիէր Լօթիի «Ազիյատէ»ն:

Անաթոլ Ֆրանսի «Փոքրիկն Փիեռ», «Քրէնքըպիլ», «Ծիծաղաշարժ պատմութիւն» եւ «Սիլվէսթր Պոնարի ոճիրը» գործերը:

Ֆրանսուա Մօրիաքի «Սիրոյ անապատ»ը:

Ժիւլ Ռոմէնի «Լիւսիէն», «Մարմիններու Աստուածը» եւ «Երբ նաւը...» գործերը:

Փիէր Մաք Օրլանի «Մշուշներու քարափը»:

Հանրի Թրուայայի «Կեղծ լոյսը», «Գլուխը ուսերուն վրայ» եւ «Հասարակաց փոս»ը:

Կիւնթէր Կրասի «Թմբկահարը»:

Այս վերջինը միակ ոչ-Ֆրանսացի գրագէտն է:

Ինչպէս կը տեսնուի, խօսելու համար գրականութեան մասին, Ռ. Հատտէճեանի նախասիրութիւնը կ'երթայ դէպի հոգեբանական եւ փիլիսոփայական խորք ունեցող վէպերն ու պատմուածքները: Աւելին ըլլալով, իր գրադարանի «մոռցուած գիրքերուն» վերադառնալով՝ Հատտէճեան յստակ զատորոշում մը կը կատարէ հին եւ նոր վէպերու միջեւ, յստակօրէն կողմնորոշուելով գրական այն ստեղծագործութիւններու կողմը, ուր վէպի իբրեւ նախանիւթ՝ մարդը հոգեբանութիւն է եւ տագնապանք, միջավայր է ու սէր կամ ատելութիւն, գեղեցկութիւն կամ խորշանք, մինչդեռ նոր վէպին մէջ՝ մարդը առարկայ մըն է լոկ, որ կը տուայտի արագօրէն փոխուող ներկայ աշխարհի յորձանքներուն մէջ, ինչպէս օրինակ Ֆութպոլի գնդակը կը շպրտուի ոտքէ- ոտք: 50ական թուականներուն սկիզբ առնող նոր վէպի տեսաբանները կը մերժեն ընդունիլ կեանքը ձեւաւորելու կամ ձեւափոխելու հին վէպի բարոյախօսական դերը եւ կը պնդեն, որ աւանդական վէպի ծանրագնաց ոճով ու թեքնիքով անկարելի է նկարագրել ներկայ աշխարհը, որ հսկայական շրջափոխութիւններու ենթակայ է յարատեւօրէն: Իսկ արդի մարդը ծնունդն է այդ շրջափոխութիւններու ոստայնին: Վերեւի գիրքերու ցանկին մէջ թերեւս բացառութիւն է Սականի անունը, որ նոր վէպի ներկայացուցիչներէն է իր պարզունակ ու հաճելի գործերով: Մեզի կը թուի, որ Հատտէճեան դիտումով ներառած է Սականը, պարզապէս զուգահեռ մը քաշելու համար հայ գրականութեան ինքնատիպ դէմքերէն Յակոբ Մնձուրիի հետ, ցոյց տալու համար հայ գիւղագրութեան (ըսել է գրականութեան) եւ արեւմտեան աշխարհի բարոյական մթնոլորտն ու միջավայրը զատորոշող սահմանները: Արեւմտեան բարքերու եւ քաղաքակրթութեան սանձարձակ թափը եւ Արեւելքի աւանդապահ ու զուսպ ոգին: Ամօթխած ու մաքրակրօն մթնոլորտը: Մնձուրիի պարագային (ըսել է հայ գրողին) գրողը եւ իր ընթերցողը ենթակայ են այդ միջավայրի դաբաւոր ճնշումին:

Ամէն պարագայի տակ, Հատտէճեան չի ծածկեր այն իրողութիւնը, որ ներկայիս չափազանց քիչ է դասական գործեր ընթերցողներու թիւը, մինչ ընթերցողներու ջախջախիչ տոկոսը կը նախընտրէ կարդալ «արձակուրդի գրականութեան» դիւրընթեռնլի եւ դիւրահաճ գիրքերը: Բայց որքան ալ նուազ ըլլան առաջիններուն ընթերցողները, այսուհանդերձ դասական գրականութեան կոթողական գործերը կը մնան համաշխարհային մշակոյթի նուաճումները, կ'ըսէ Հատտէճեան.

Իրեն յատուկ պարզ ոճով, Հատտէճեան նախ սպառիչ կերպով կը ներկայացնէ իւրաքանչիւր գրքի նիւթը, այնուհետեւ կատարելու համար վերլուծական իր խորհրդածութիւնները, որոնք միշտ ալ կը յանգին հոգեբանական եւ փիլիսոփայական եզրերու: Ընթերցողը կրնայ կարդացած ըլլալ վերեւի գիրքերէն քանի մը հատը կամ բոլորը եւ կամ կրնայ բոլորովին անծանօթ ըլլալ յիշուած գիրքերուն: Կարեւոր չէ, որովհետեւ հեղինակը այնպիսի դիւրամատչելի եղանակով ընթերցողը կը մտցնէ իւրաքանչիւր գրքի մթնոլորտին մէջ, որ ան կարդացած ըլլալու պատրանքը կ'ունենայ անպայման:

Առանձնաբար պիտի ուզէինք յիշել Փիէր Լօթիի եւ Հանրի Թրուայայի պարագաները. մէկուն թրքամէտ ու հակահայ վարքը, իսկ Թրուայայի ցուցաբերած անտարբերութիւնը իր հայկական ծագումին հանդէպ: Հատտէճեան, ըստ իրեն յատուկ մեղմութեամբ կը մատնանշէ վերոյիշեալ ժխտական վարմունքները; կեդրոնանալով յիշեալ գրողներու տաղանդին վրայ: (Մեր կողմէ յիշենք, որ Անայիս՝ Եւփիմէ Աւետիսեան, իր «Յուշերս» գրքին մէջ կը խօսի Փիէր Լօթիի մէկ խոստովանութեան մասին, որով ան կը յայտնէ թուրք սպաներու կողմէ խաբուած ըլլալը, զղջումի կերպ մը):

Կարելի է անշուշտ տակաւին երկարօրէն կանգ առնել Ռոպէր Հատտէճեանի այս նոր հրատարակութեան արծարծած շատ հարցերու մասին, բայց կ'ուզենք եզրակացնել մատնանշելով, որ «Մարմարա»յի մէջ օրը օրին լոյս տեսնող այդ շատ հետաքրքրական նշմարները գրքի մը մէջ ամփոփելու պարագային՝ անհրաժեշտ էր խմբագրական հպումներով ջնջել կարգ մը անհարթութիւններ, ինչպէս օրինակ յաճախ երեւցող կրկնութիւնները, որոնք օրաթերթի պարագային թերեւս անխուսափելի են նախորդ յօդուածին կապելու համար ընթերցողը, մինչ գրքի պարագային կը նմանին քայլելու ատեն ոտքին դպչող մանր խիճերու:

Եթէ մէկ տողով պիտի բնորոշէինք Ռոպէր Հատտէճեանի «Յուշատետր»ի շարանն ու շղթան, որուն օղակներէն մէկն է «Գրադարանիս մոռցուած գիրքերը» հատորը, անվարան պիտի ըսէինք, որ գիրք կարդալու խայծ մըն է Յուշատետրը, գիրքը սիրելու հրաւէր մը:

Անկասկած, փոքր ծառայութիւն մը չէ ասիկա:

ԵՐԱՇԽԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ապրիլի տաքերը, անձրեւներու պակասը ենթադրել կու տան որ Եւրոպայի մէջ սննդեղէններու գին-բերքին անբաւարար քանակին պատճառով։ Մի այն հողագործները չեն որ անձկութեամբ երկինքը կը դիտեն, անձրեւաբեր ամպերու ակնկալութեամբ. կեղրոնական դրամատան ղեկավարներն ալ նոյն բանը կ'ընեն։ Սննդեղէնի գիներուն յաւելումը կրնայ մեծցնել դրամահոսքի ծաւալը որ արդէն ընթացքի մէջ է։

Գերմանիոյ Սաքսի նահանգին մէջ արդէն յայտարարուած է թէ սննդեղէնի գիները ընդհանուրին համեմատած քառապատիկ աւելցած են։ Եթէ չոր օդերը շարունակուին, յատկապէս ցորենի արտադրութեան մէջ 40%ի նուազում կը սպասուի։

Գերմանիոյ մէջ վերջին ամսուան ընթացքին անձրեւները 90% նուազ են, քան՝ սովորական միջինը։ Այդ երեւոյթը անխուսափելիօրէն պիտի ազդէ ջրելեկտրականներու արտադրութեան ալ։ Միջազգային օդերեւութաբանական կազմակերպութեան ջրային ակերու բաժինը կը նախատեսէ 2003ին եւ 2005ին նման ելեկտրական արտադրութեան սահմանափակումներ։

Իտալիոյ մէջ վախը կայ որ գործատուներ պարտադիր փակումի դիմեն. հոն, նաեւ Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ մէջ Ապրիլը դարէ մը ի վեր ամէնէն տաքը եղած է ու ամէնէն չորը։ Միակ միջոցը կը նկատուի ջուրի խնայողութիւնը, մինչեւ իսկ բաժնեչափի դրութիւն հաստատելու ատիճան։ Ֆրանսան քիչ մը աւելի բախտաւոր կը նկատուի, բայց Ապրիլի ջերմաստիճանները այնպէս բարձր էին որ Լիոնի մէջ մինչեւ 30°ի հասած էին, մինչ սովորականը 10°ի շուրջ էր։ Սպանիոյ մէջ հողագործները լաւատես ըլլալ կը փորձեն, վերջին շրջանի անձրեւներուն հիմով որոնք պահեստի աւազանները միայն 40%ով կրցան լեցընել։

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԳՐԻ ԵՒ Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՇՔԱՆՇԱՆՆԵՐԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Սոյն թուականի Մայիսի 13ը Իտալիոյ հայ համայնքում նշանաւորուեց գեղեցիկ մի իրադարձութեամբ։

Միլանոյի Սրբոց Քառասուն Մանկանց եկեղեցում, յընթացս պատարագի, որին ներկայ էին նաեւ Իտալիայում ՀՀ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան պրն. Ռուբէն Շուգարեանը, Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան ներկայացուցիչ հայր Վահան Օհանեանը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Մուշեղ արղ. Պապայեանը, Իտալիոյ հայոց հոգեւոր հովիւ Առէն վրդ. Շահէնեանը տիկին Սոնա Իպլիշեանին յանձնեց Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի Հայրապետական Օրհնութեան գիրը, իսկ տիկին Ճինա Սրապեանին եւ տիկին Մարի Մնտիկեանին՝ Հայ առաքելական եկեղեցու Ս. Ներսէս Շնորհալի շքանշանները՝ ի պայծառութիւն եւ ի բարօրութիւն հայ եկեղեցու եւ Իտալիոյ հայ համայնքի, ինչպէս նաեւ ազգանուէր երկարամեայ նուիրեալ գործունէութեան համար։

Ինչպէս հայր սուրբն իր քարոզի մէջ նշեց, պատահական չէր ընտրուած օրը, որն ըստ Իտալիոյ պետական օրացոյցի Մայրերի տօնն է, քանի որ «հաւատաւոր այս տիկնայք, Աստուածամօր օրինակին հետեւելով, իրենց եկեղեցանուէր գործունէութեան մէջ մայրական գորով ու նուիրում են դրել»։

Ցաւարտ պատարագի սրբազան արարողութեան, եկեղեցու «Մարթա Տիարպէքիրեան» սրահում տեղի ունեցած մեծարման միջոցառմանը մեծազնիւ տիկնանց ազգասէր ու եկեղեցասէր նուիրեալ գործունէութեան համար իրենց գնահատանքի խօսքերն ուղղեցին դեսպան պրն. Ռուբէն Շուգարեանը եւ Միլանոյի համայնքի հոգաբարձուների խորհուրդի ատենապետ պրն. Սարօ Խուդավերդեանը։

Միջոցառումն իր երգակցութեամբ զարդարեց նաեւ եկեղեցու «Նորահրաչ» դպրաց դասը։

ԴԻԻԱՆ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒՈՒԹԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ

Գրականութեան եւ Արուեստի
Գարուն 2007 (15)

Թեհրան (Իրան)

Livres reçus

LA MORT AU COU
Roman

REINE CIOULACHTJIAN

Sigest, Alfortville, 2007

"BALTHAZAR"ԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿԸ

Վերջերս լոյս տեսաւ «Balthazar. le magazine de l'homme» երկամսեայ հանդէսին վերջին թիւը (Մայիս - Յունիս 2007), ամբողջութեամբ նուիրուած Հայաստանի տարուան։ Հոն, 120 էջերու մէջ, կարելի է կարդալ Ֆրանսայի հայազգի ծանօթ կամ նուազ ծանօթ անուններու մասին, որոնք որոշ յաջողութեան հասած են տարբեր ասպարէզներու մէջ եւ որ մանաւանդ չեն թաքցներ իրենց հայկական ծագումը։ Այսպէս, հարցազրոյցի կամ յօդուածի ձեւով կ'արտայատուին. Շառլ Ազնաւուր, Փասքալ Լեժիթիմիւս, Գարին Արապեան, Ժանսէմ, Փաթրիք Ֆիորի, Ալէն Միքլի, Շառլ Վիլնէօվ, Հելէն Սէկառա, Ալէն Փրոսթ, Ֆրանսիս Գիւրքճեան... ու նաեւ Պետրոսեան կամ Պահատուրեան հաստատութիւններու տնօրէնները։

Այս անձնաւորութիւնները ազատօրէն կը խօսին Հայաստանի եւ հայութեան նկատմամբ իրենց ունեցած զգացումներուն մասին։ Ինչպէս խմբագրականին մէջ կը գրէ Արթի Թաքեան, հանդէսին խմբագրապետը, «Որքան ապագան կը մոտենայ, այնքան աւելի մեր արմատները կը փնտռենք», ու կ'եզրակացընէ. «Այս էջերուն երկայնքին, պիտի յայտնաբերենք անհատներ, որոնք, ճիշդ է իրարու չեն նմանիր, բայց բոլորն ալ իրենց սրտին խորքը ունին Հայաստանի բաժին մը»։

Հանդէսը ճոխացած է «Հայաստան, իմ բարեկամ»ի ընդհանուր պատասխանատու՝ տիկ. Նելլի Թարտիվիէի զօրակցութեան գիրքով իսկ կողքը զարդարուած է Ազնաւուրի ծաղրանկարով մը, գործ՝ Հիփոլիթ Ռոմէնի։

Այս գեղատիպ ու հետաքրքրական պարբերականը կարելի է գտնել որեւէ թերթավաճառէ։ Գինը 5 եւրո։

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԳԵԱՆՔԸ
(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)
Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՍՐՃԱՐԱՆՈՒՄ

Յովհաննէսը հիմա երազում էր սեփական ջութակ ունենալու մասին։ Բայց նա թաքուն էր պահում իր իղձը, չհամարձակուելով Հայդարին անգամ ասել։

Մի երեկոյ, երբ ուսուցիչը նորից հանդիսատանում էր ու Յովհաննէսն էր նրան փոխարինում, սրճարան մտաւ մի նոր այցելու։ Նստեց անկիւնում եւ խնդրեց իրեն բերել ամենաթանկագին գինուց։ Նա անընդհատ խմում էր ու հաճոյքով լսում փոքրիկ ջութակահարին, ոչ մի րոպէ աչք չկտրելով նրանից։

Յովհաննէսին ծանօթ թուաց այդ դէմքը։ Նա յիշեց ամառային այն շոգ օրը, երբ Գաբրիէլը իրեն մի խումբ տղաների հետ տարաւ յունական մեծ նաւի վրայ, եւ Յոյնը հրաժեշտ տալիս չամիչ ու թուզ լցրեց իրենց գրպանները։ Յանձին այդ անծանօթի նա ճանաչեց յոյն նաւապետին։

Նաւապետը սկսեց կանոնաւոր կերպով ամէն երեկոյ գալ սրճարան։ Նրա սեղանի շուրջը հաւաքւում էին տեղացի Յոյներ, որ մեծ մասամբ կենսուրախ պատանիներ էին։ Ականջները սրած, ցնծալից աչքերով նրանք լսում էին փորձուած ծովայինի հետաքրքիր պատմութիւնները։

Խիտ օղակով շրջապատուած՝ նաւապետը շարունակում էր իր անվերջանալի պատմութիւններից մէկը, ուրախանում բոլորի հետ միասին, խմում...

Հետզհետէ մնացած այցելուները նոյնպէս սեղմ օղակ կազմած խմբւում էին նաւապետի շուրջը եւ լսում նրան։ Երրորդ երեկոյեան, երբ նաւապետը սրճարան մտաւ, նրան արդէն սպասում էին մի քանի տասնեակ մարդիկ։ Հինգ տարի էր անցել այն ժամանակուանից, երբ Յունաստանի ժողովուրդը ոտքի կանգնեց Թուրք նուաճողների դէմ։ Թէոդոսիայում ամէն օր լուրեր էին ստացւում յոյն ապըստամբների հերոսական դիմադրութեան մասին։ Քաղաքում բաւական թըւով Յոյներ կային։ Ինչ-որ մէկն ասել էր, թէ նաւապետն ապստամբութեան մասնակից է։

Այդ երեկոյ միայն Թուրք վաճառականները չկային սրճարանում։ Նրանք վախեցել էին, որ անգամ իրենց երեւալով կարող են զայրոյթ առաջացնել ոչ միայն Յոյների, այլեւս Ռուսների եւ Հայերի մէջ, որոնք անկեղծօրէն կարեկցում էին Թուրքերի դէմ ոտքի ելած իրենց հաւատակից Յոյներին։ Թէոդոսիայում ծեր մարդիկ լաւ յիշում էին Թուրքական տիրապետութեան դժնդակ ժամանակները։ Ահա թէ ինչու նաւապետի պատմածներին նոյնպիսի յուզումով ականջ էին դնում թէ՛ Յոյները, թէ՛ Ռուսները եւ թէ՛ Հայերը։ Նաւապետը նրանց մանրամասն պատմում էր կլեֆտների մասին, քաջարի ու հպարտ այդ գիւղացիների մարտական ջոկատների մասին, որոնց մէջ նա ապրել էր երկու տարի։ Յետոյ պատմեց, թէ ինչպէս ապստամբներին օգնութիւն էր հասցրել անգլիացի մեծ բանաստեղծը՝ Պայրընը։

– Նա զոհուեց իր հայրենիքից հեռու, մեզ մօտ, Միսոլոնգի կոչուող վայրում, տխրօրէն իր խօսքն աւարտեց նաւապետը։ – Բոլոր Յոյները ողբում են նրա մահը որպէս իրենց հարազատ մարդու։ Նրա անունը Յունաստանում միշտ պիտի յիշուի սրբազան անունների թւում։

Թէոդոսիայի գաւառական դպրոցի նախկին հոգաբարձու Փափանտոփուլօն ընդհատեց վերահաս լռութիւնը։

– Ռուս ժողովուրդն իր բանաստեղծի բերանով երդեց հերոսական Յունաստանի այդ քաջագործութիւնը։ – Եւ նա յիշողութեամբ արտասանեց Պուշկինի բանաստեղծութեան տողերը, որ ընկերների միջոցով ուղարկել էր Սեմէոն Միխայլովիչ Բրոնեւսկուն.

Հելլէնուհի՛ հաւատարիմ, մի՛ լար,
ընկաւ նա իբրեւ քաջ,
Թշնամական գնդակը սեւ խոցեց նրան,
Մի՛ լար, մի՞թէ դու չէիր այդ,
որ առաջին մարտից առաջ
Յոյց տուեցիր նրան պատուի արուեստ
ճամբան։
Այն ժամանակ նախազգալով
այդ բաժանումը ահաւոր,
Քո ամուսինը քեզ պարգեց իր ձեռքն
այնպէս հանդիսաւոր,
Արտասուքներն աչքերի մէջ
փոքրիկ մանկանն իր օրհնեց.
Բայց աղմկեց ազատութեամբ
սեւ դրօշակը պլեկոծ,
Այնժամ որպէս մի նոր Արիստ
սուրը դափնով նա զարդարեց,
Սուրաց դէպի դաշտը ռազմի ու ընկնելով՝
նա կատարեց
Մի սրբազան, վսե՜մ մի գործ։

Բոլորն այս բանաստեղծութիւնը լսում էին առաջին անգամ։ Պուշկինի համբաւն արդէն հասել էր Թէոդոսիա։ Բայց այդ տողերը տպագրուելու համար չէին մնայն։ Դրանք արտագրւում էին եւ ձեռքից ձեռք անցնելով հասնում մինչեւ Ռուսաստանի ամենախուլ անկիւնները։

Նաւապետը ազատ հասկանում էր ռուսերէն. նա յուզուած կրկնեց.

«...Մի՛ լար, ընկաւ նա իբրեւ քաջ»։

– Յոյները յոյս ունեն, որ Ռուսները կ'օգնեն իրենց, – փոքր-ինչ լռելուց յետոյ աւելացրեց նաւապետը։

– Ռուսաստանի բոլոր ազնիւ մարդիկ մեծ կարեկցանքով են լցուած վերածընող Հելլադայի հանդէպ, – հանդիսաւոր պատասխանեց Փափանտոփուլօն։ – Մենք հաւատում ենք Ռուսների օգնութեանը։

(Շար. 15)

(Շար. Ա. էջէն)

նալ, գոնէ երեւոյթները փրկելու համար: Կը ջանան գոնէ երեսփոխանական ընտրութիւններուն մէջ պարտութիւնը մեղմացնել: Սեկոլէն Ռուայալ ծափահարութիւններու տարափի մը արժանացած է, երբ կոչ ըրած է իրեն քուէ տըւողներուն, որ կրկին քուէատուփ դիմեն: Հարկ է նոր ընդդիմութիւն մը ապահովել, քանի ինչպէս ըսած է Ֆապիիւս՝ «մէկ իշխանութիւն կայ, զոր դեռ չունին, Ազգային Ժողովն է»:

Ն. ՍԱՐԿՈԶԻ, ինչպէս կ'ակնկալուէր, սկսած է յետքայլեր ընել եւ առաջինը կը վերաբերի Թուրքիոյ անդամակցութեան: Այս կէտին կ'անդրադառնան որոշ լրագրողներ եւ կը հաստատեն, ինչ որ Թուրքերը նախատեսած էին նախագահական ընտրութենէն ալ առաջ: Մայիս 29-ին, Գանալ + կայանին վրայ, լրագրողը այս մասին հարցում մը ըրաւ Ժիւփէի, որ յայտագրին հիւրն էր ժամը 19ին: Լրագրողը յիշեց որ Սարքոզի հրաժարած է իր վէթոյէն այդ նիւթին մասին, հակառակ խոստումներուն ընտրապայքարի առեն եւ այժմ կ'ուզէ հարցը յետաձգել: Ժիւփէ փորձեց պաշտպանել Սարքոզիի դիրքը, որ փոխուած չնկատեց, հակառակ անժխտելի երեւոյթներուն: Նոյն մօտեցումը ունէր Գանար Անշէնէ Թուրքիոյ վերաբերեալ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ հինգ Անգլիացիներ առեւանգուած են, որոնց կարգին Ելմտական նախարարին օտար խորհրդականը: Ամերիկացիներուն համար ալ, Մայիսը ամէնէն մահացու ամիսը եղած է 113 մեռեալով:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Պաշար ալ-Ասատ վերընտրուեցաւ ձայներու 97,62%-ով եւ մասնակցութեան համեմատութիւնն ալ մեծ էր, քանի հասած էր 95,86%ի:

Arménie mon amie

AGENDA

MARSEILLE

ARMENIE, LA MAGIE DE L'ECRIT

EXPOSITION du 28 avril au 22 juillet au Centre de la Vieille Charité;
2 rue de la Charité — 13002 Marseille
Tous les jours de 10h à 17h, jusqu'au 31 mai et de 11h à 18h à partir du 1er juin. Fermé les lundis et jours fériés.

***

Avec le soutien de la Ville de Vienne et du Conseil Général de l'Isère
LE COLLECTIF DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE VIENNE
annonce qu'un khatchkar sera placé près de la chapelle Notre Dame de Pipet à Vienne

Le Dimanche 3 juin :

— **15h30:** Messe à Notre Dame de Pipet avec la participation de la Chorale Gomidas, dir. Jean Berberian,

— **17h :** Bénédiction et inauguration du khatchkar,

— **19h:** Réception à la MCA de Vienne. (9 rue du Cirque).

LE COLLECTIF DES ASSOCIATIONS ARMENIENNES DE VIENNE se compose de : Association Culturelle Arménienne, Croix Bleue des Arméniens de France, Eglise Apostolique Arménienne, FRA Dachnaktsoutioun, Maison de la Culture Arménienne, Union Générale Arménienne de Bienfaisance, Union Sportive Générale Arménienne.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւնը Կիրակի, Յունիս 3ին, Արնուվիլ լէ Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ

ԶԵՓԻՒՌ ՄԵԾՊԱՀՓԵԱՆ-Ի

հոգւոյն ի հանգիստ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Էօժէնի Յովսէփեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գուլումճեան եւ զաւակները կը նուիրեն 100ական եւրօ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ «Շառաջ»ի բարգաւաճման:

***

Ժանին Յովսէփեանի մահուան առթիւ Տիկին Լիւսի Գուլումեան կը նուիրէ 50 եւրօ Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

AUDITION et CONCERT ANNUEL

«ONNIG SURMELIAN»
des élèves de musique

DIMANCHE 3 JUIN
à 14h30: Audition Violon-Piano
à 17h : Concert Piano
Programme de musique arménienne

à l'Espace Culturel «LE 148»
Salle Studio
148 rue P.V. Couturier —
94140 Alfortville

Renseignements 01 43 76 55 89
contact@mca-alfortville.com

ԻՍԻԻ ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Հայ Առաքելական Եկեղեցին, Ֆրանսայի մէջ «Հայաստանի Տարուան» առիթով կը ներկայացնէ Նուրիան Ֆրէնկեան Մշակութային սրահի

«ԱՐԱՐԱՏ»

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Շաբաթ Յունիս 2, ժամը 20·30ին:

Պարուսոյց՝
Տիկին ՔԱԹԱՐԻՆԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
եւ Պարոն ԱՐԱՄ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
Երեկոյթին կը մասնակցի Ջութակահար
Պարոն ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԱԶՈՒՄԵԱՆ
Գլամարի «Ժան-Արփ»
Մշակութային սրահին մէջ
22 ավընիւ Փօլ-Վայան Գուրիւրիէ
92140 Գլամար

Տոմսերու համար դիմել՝
06·11·45·70·88 / 06·84·64·89·22
06·60·37·12·65 / 06·61·45·74·65
Թիւերուն, կամ եկեղեցւոյ քարտուղարութեան — Ֆաքս՝ 01·46·44·24·24:

ԼԵԶՈՒՆ ԱԶԳԻՆ ՀՈԳԻՆԷ,
ԴՊՐՈՑԸ ԱԶԳԻՆ ՏՈՒՆՆԷ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

2007 – 2008 տարեշրջանի
արձանագրութիւնները
տեղի կ'ունենան
Ապրիլ 23էն մինչեւ Մայիս 31

RENTREE DES CLASSES 2007/2008
Inscriptions ouvertes
du 23 avril au 31 mai

TEBROTZASSERE
Ecole mixte bilingue
Franco-Arménienne
(Académie de Créteil)
1 Boulevard du Nord
Carrefour d'Arménie
93340 LE RAINCY

Chef d'Etablissement
Monsieur Haïg SARKISSIAN

- Maternelle : Trois sections
- Primaire : Sous Contrat Simple
- Collège : Sous Contrat d'Association avec l'Etat

Equipe pédagogique compétente et motivée

- Programmes officiels de l'Education Nationale
- Enseignement de la langue, de la culture et de la religion arménienne
- Cours de chant : «Chorale Tebrotzassère»
- Cours de danse arménienne
- Cours d'informatique dès le primaire
- Langue vivante 1 : anglais
- Langue vivante 2 : allemand ou espagnol

Equipement pédagogique éducatif : Laboratoire de langues — Centre de Documentation et d'Information Salle d'ordinateurs — Laboratoire de physique-chimie.

Ramassage scolaire par autocars suivant possibilités.
Cantine assurée.

Pour tout renseignement :
Tél. : Fax : 01 43 81 01 72
direction@tebrotzassere.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Date à retenir

L'Atrium de Chaville et la section de la Croix Bleue de Chaville présentent
LE GRAND ORCHESTRE ARMENIEN
(35 musiciens et 5 chanteurs)

Le 6 octobre.

DEVENEZ ANIMATEUR A LA COLONIE DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE

Vous avez le goût de l'animation.
Vous aimez les enfants.
Vous aimez l'ambiance arménienne.

Vous êtes titulaire du BAFA ou peut être pas.

Rejoignez notre équipe d'animation du séjour d'août 2007 pour encadrer des enfants de 8 à 15 ans au sein de notre centre de vacances de Bellefontaine dans le Jura du 30 juillet au 13 août 2007.

N'hésitez plus... envoyez votre candidature à l'adresse suivante :

Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France

CBAF — 17 rue Bleue - 75009 PARIS,
par e-mail: cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01. 53. 34. 12. 13

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

Journée de la femme Arménienne

Transmission et création en Diaspora
Samedi 2 juin de 9h30 à 18h
Espace Mode — Musée de la Mode Marseille

9h30 : Accueil du public, café — **10h :** Ouverture du colloque: HUMANITAIRE:Hélène MERDJANIAN, Présidente de la Croix Bleue des Arméniens de France. «Les femmes arméniennes et l'aide humanitaire» — **10h30:** HISTOIRE: Anahide TER MINASSIAN, historienne, Paris. «Les femmes arméniennes dans l'Histoire» — **11h30 :** Discussion et échanges — **12h:** MODE: Karine ARABIAN, styliste, Paris. «Entre transmission et création». — **12h30:** Cocktail Visite de l'exposition «Karine ARABIAN et les Arméniens de la mode, XVIIème-XXIème siècle» — **14h:** EDITION: Mayda SARIS, éditrice. Istanbul - Turquie. «L'écrit, vecteur identitaire». — **14h45:** ENSEIGNEMENT : Ani GARMIRIAN, directrice de l'école Hovnanian, New-York, U.S.A. «L'enseignement de la langue arménienne». — **15h15:** MUSIQUE: Armineh GRIGORIAN, musicologue, Paris. «L'enseignement de la musique traditionnelle arménienne aux enfants». **15h45:** Table ronde avec les intervenantes et Séta BIBERIAN, directrice de l'école Hamaskaïne de Marseille. — **16h15:** Pause café. — **16h30:** CINEMA: Araz ARTINIAN, cinéaste, Montréal - Canada. Projection du film «Le génocide en moi», 52 mn - suivie d'une discussion avec la cinéaste. — **18h :** Clôture du colloque.

— Entrée libre —
Info et réservation : **06 16 46 52 52**

□

LIVRY-GARGAN

La Croix Bleue des Arméniens de France Section «D. MISSAKIAN» de Sevran-Livry vous attend nombreux pour dégus ter son

«KHOROVADZ»
Dimanche 10 juin à 13 heures
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 LIVRY GARGAN

Réservations aurpès de :
— Madeleine : 01 43 83 87 68
— Nilva : 01 42 36 33 73 (10h-17h)
— ou 06 87 05 00 67.

Le nombre de places étant limité, réserver au plus vite.

□

Les élèves de l'école hebdomadaire de la Section «SEVAN» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France
et les élèves de l'Ecole Municipale de Musique de Vienne
présentent
«MUSIQUE ET POESIE D'ARMENIE»
Le Samedi 9 juin à 15h
à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne
9 rue du Cirque

Dans ce spectacle, les élèves pianistes et guitaristes de Danielle BOGAZIAN et Raphaël VACCARO, professeurs à l'Ecole Municipale de Vienne vous emmèneront à la découverte des compositeurs emblématiques de l'Arménie: Khatchatrian, Babadjanian, Komitas. Des lectures de poèmes de Tcharents, Toumanian, Varoujan par les élèves de la Croix Bleue des Arméniens de Vienne, viendront ponctuer les interprétations musicales.

— Entrée libre —

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Ա. Ջամալեան» մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ մանուկներու երգչուհի՝

ԹԱԼԻՆ-ի

համերգը, Հոկտեմբեր 21ին, «Թոպոկան» սրահը:

Կանխաւ ապահովել տեղերը: